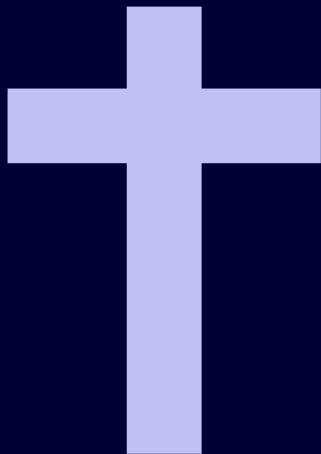

Fulfulfe Burkina,
Dewtere Laamdo
Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
c32b76d2-ab0d-5ad5-a698-b4140754fcc2

Contents

Matta	1
Marku	48
Lukka	78
Yuhanna	126
Golle Nulaabe	162
Romankoo6e	208
1 Korintunkoo6e	228
2 Korintunkoo6e	247
Galaatiyankoo6e	260
Efeesunkoo6e	267
Filipiyankoo6e	274
Koloosiyankoo6e	279
1 Tesaloniyankoo6e	284
2 Tesaloniyankoo6e	288
1 Timote	291
2 Timote	297
Tiitu	301
Filemon	304
Ibraninkoo6e	305
Yaakuuba	320
1 Piyeer	325
2 Piyeer	331
1 Yuhanna	335
2 Yuhanna	340
3 Yuhanna	341
Yahuuda	342
Bangingol	344

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

*Haala maamiraa6e Iisaa
(Lukka 3.23-38)*

¹ Inan binndi kollooji inde maamiraa6e Iisaa Almasiihu, dimaado ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

² Ibrahiima rimi Isiyaaka. Isiyaaka rimi Yaakuuba. Yaakuuba rimi Yahuuda e minyi-
raa6e muudum.

³ Yahuuda rimi Fares e Sera. Been ngoni 6e o rimdi e Tamar.

Fares rimi Hesruuna. Hesruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadaabu. Aminadaabu rimi Naasuuna. Naasuuna rimi Salmon.

⁵ Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.

Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.

Obet rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriyano.

⁷ Suleymaana rimi Robo'am.

Robo'am rimi Abiya.

Abiya rimi Asa.

⁸ Asa rimi Yosafat.

Yosafat rimi Yoram.

Yoram rimi Usiya.

⁹ Usiya rimi Yotam.

Yotam rimi Akas.

Akas rimi Hesekiya.

¹⁰ Hesekiya rimi Manasa.

Manasa rimi Amon.

Amon rimi Yosiya.

¹¹ Yosiya rimi Yekoniya e minyi-
raa6e muudum.

Dum hawrii e jamaanu mo Alhuudiyankoo6e njaalanoo, njaaraa Baabiila.

¹² Caggal 6e njaaraama Baabiila,

Yekoniya rimi Seyaltiyel.

Seyaltiyel rimi Sorobabel.

¹³ Sorobabel rimi Abiihudu.

Abiihudu rimi Eliyakim.

Eliyakim rimi Asoro.

¹⁴ Asoro rimi Sadok.

Sadok rimi Akim.

Akim rimi Eliyuda.

¹⁵ Eliyuda rimi Eliyasar.

Eliyasar rimi Mattan.

Mattan rimi Yaakuuba.

¹⁶ Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu Mariyama.

Mariyama woni inna Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon.

¹⁷ Ndelle dum hawrii e jamaanu-
uji sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankoo6e konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuujii sappo e nay hawrata. Woodi du, illa nde Alhuudiyankoo6e konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuujii sappo e nay hawrata.

*Haala rimeede Iisaa Almasiihu
(Lukka 2.1-7)*

¹⁸ Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa: Mariyama inniiko oon wo ka66anaado Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawde Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Yuusufi ka66ando mo oon wo neddo ponnditiido, yidaa semtinde mo, anniyake fiirtude ka66al ngaal e suuraare. ²⁰ Nde o miilotonoo dum ndeen, maleyka Joomiraado wari to makko ley koydol, wi'i mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu 6anude Mariyama, sabo 6innigel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniido yuuri. ²¹ O riman 6id6o gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yim6e makko e hakkeeji mu66en.*

* **1:21** Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkoore wo Yoosuwa. Inde fiirta «Joomiraado wo kisi-noowo».

²² Dum fuu, dum wadii faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

²³ «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima biddo gorko.

O inndirte Imanuwel.»†

Maanaa innde ndeen wo: «Laamdo ina wondi e meeden».

²⁴ Nde Yuusufi finunoo ndeen, wadi no maleyka Joomiraado wi'iri dum noon. O 6anji Mariyama, ²⁵ ammaa o wondaay e muudum faa rimi biddo gorko. Yuusufi inndiri biddo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

¹ Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima. ² Nde 6e ngarnoo ndeen, 6e mbi'i:

—Toy kaananke Alhuudiyankoo6e dimaado joonin oon woni? Min nji'ii hoodere makko 6angii lettugal, min ngarii sujidande mo.

³ Nde Hirudus kaananke oon nannoo dum fu, huli, kam e yim6e Urusaliima fuu. ⁴ O noddi hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta 6een fuu, o yami dum'en toy Almasiihu oon jeyi rimeede. ⁵ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo inan ko annabaajo winndunoo:

⁶ «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya,

tannyoral a wanaa wuro famaro hakkunde gure Yahuudiya mawde deen.

Sabo ardotoodo yuuran e maada, garoowo faa dura yim6e am,

Israa'ilankoo6e.»*

⁷ Ndeen Hirudus noddi jom'en anndal 6een e cuncukka, yami 6e wakkati mo hoodere ndeen 6angi.

Be paamini mo. ⁸ Caggal duum, o neli 6e Baytilaama. O wi'ii 6e:

—Njehee, kumpitowodon kabaaru cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi yaha, mi sujidanowa ngel.

⁹ Nde 6e nannoo ko kaananke oon haali duum ndeen, 6e ndilli. Hoodere nde 6e njiinoo lettugal ndeen ardii 6e yaade. Nde ardii 6e faa nde yottii do cukalel ngeel woni doon, de nde darii. ¹⁰ Ko 6e nji'i hoodere ndeen duum, 6e ceyii seyo manngo sanne. ¹¹ Be naati ley suudu nduun, 6e nji'i cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Be kippii e leydi, 6e kujidani ngel. Be njaltini gineeji ma66e, 6e teddiniri ngel kanje e sii uurdi mbelndi e dakke uurde bi'eteede miiri. ¹² Caggal duum, Laamdo gongini 6e ley koydol taa 6e njecoo to Hirudus. Ndelle 6e kootiri leydi ma66e laawol gongol.

No Yuusufi doggiri suudowii leydi Misira

¹³ Nde jom'en anndal 6een ndillunoo fu, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi ley koydol, wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, ndogaa njahaa Misira. Keddodaa toon faa nde mbi'oymaami ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel faa wara ngel.

¹⁴ Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel ngeel e inniigel, de 6e ndilliri Misira. ¹⁵ O heddi toon faa Hirudus maayi, faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi noddii 6iyam wurtoo ley Misira.»†

No Hirudus wardi sukaabe Baytilaama

¹⁶ Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal 6een njambake dum ndeen, tikki sanne. O yamiri

cukaloy ngoroy Baytilaama e dakkol muudum fuu mbaree, gilla keccoy faa ngadukoy duubi didi. O wadii dum fodde wakkatiiji di jom'en anndal been kokki mo diin.

¹⁷ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley wuro Rama,

bojji e uumaali duuddi:

Rahiina† ina woya cukaloy muudum,

jaɓaay berndem waaltinee, sabo koy keddaaki.»§

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, ma-leyka Joomiraado wari e Yuusufi to leydi Misira toon e ley koydol,

²⁰ wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, njeccodon leydi Israa'iila, sabo yidunooɓe warude suka oon been maayii.

²¹ Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, ɓe kooti leydi Israa'iila. ²² Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koydol faa o yehi leydi Galili. ²³ O hodowi wuro wi'eteengo Nasaraatu. Noon dum laatorii faa ko annabaaɓe mbi'unoo dum tabita: «O wi'ete Nasaraatujo.»

3

No Yaayaa waajorii

(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootagal batisima ɓangi. Imo gooyna ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:

² —Tuubee, sabo laamu Laamdo ɓadake.

³ Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee dati makko!»*

⁴ Yaayaa ina ɓornii kaddungal canyiraangal leeɓi geeloodi, ina haɓɓii kaɓɓorgol nguru. Nyaamdu makko wo baɓɓatti e njuumndi ladde. ⁵ Yimɓe yuuri Urusali-ima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko. ⁶ Iɓe kaalta hakkeji maɓɓe, de Yaayaa ina loota ɓe lootagal batisima† ley gooruwol Urdun.

⁷ Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heewɓe na ngara faa lootee lootagal batisima dum, o wi'i dum'en:

—Onon ɓiɓɓe bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore? ⁸ Ngollee gollleeji kawrooji e tuubugol. ⁹ Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraaɓe Ibrahiima. Sabo mido wi'a on: Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo ɓiɓɓe Ibrahiima! ¹⁰ Joonin, jamm-bere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbube, soppete, faddee ley yiite.

¹¹ Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam buri kam baawde. Mi fotaay fay ɓortude dum pade muudum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniido e yiite. ¹² O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laaba. O hawrundura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima

(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

¹³ Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota dum lootagal

† 2:18 Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yimɓe Israa'iila njogorii hono inna muɓɓen.

§ 2:18 Yeremiya 31.15. * 3:3 Esaaya 40.3. † 3:6 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

batisima. ¹⁴ Ammaa Yaayaa muuyi salaade dum, wi'i mo:

—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Accu dum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanden hi66inirde ko dartii fuu.

Ndeen o jabi. ¹⁶ Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam daam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamdo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko. ¹⁷ Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa

(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

¹ Wakkati oon, Ruuhu Laamdo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo. ² Iisaa wadi balde capande nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ndeen, Jarribotoodo oon battitii mo, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, yamir kaaye de laato nyaamdu.

⁴ De Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko neddo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamdo haali.»*

⁵ Caggal duum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngalluure seniinde ndeen, darni mo dow to furi toowde e suudu dewal mawndu, ⁶ wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamdo yamiran maleyka'en muudum nja66e e juude mu66en taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»‡

⁸ Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja mu66en, ⁹ wi'i mo:

—Mi hokkete dum do fuu si a hippake, a sujidanii kam.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Woddam Seydaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamdo Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»§

¹¹ Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili

(Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

¹² Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili. ¹³ Ammaa o joodaaki Nasaraatu katin, de o hodowi Kafarnahum wuro dakkiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali. ¹⁴ Dum wadii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Naftali dow laawol jahoowol maayo manngo, caggal Urdun,

ley leydi Galili, joonnde yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en,

¹⁶ yim6e won6e e nimre nji'ii annoora mawdo.

Wuur6e e ley leydi ni66undi nimre maayde,

annoora yaynaniidum'en.»*

¹⁷ Gilla ndeen, Iisaa fuddi wajaade ina wi'a:

—Tuubee, sabo laamu Laamdo badake.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandee6e

(Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:6 Jabuura 91.11-12. ‡ 4:7 Fillitagol Tawreeta 6.16. § 4:10 Fillitagol Tawreeta 6.13. * 4:16 Esaaya 8.23-9.1.

18 Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, de yi'i sakiraaḅe dīdo, Simon bi'eteedo Piyeer e sakiike mum Andire. 1ḅe padda filiiji maḅḅe ley maayo ngoon. Wo ḅe nanngooḅe liyyi. 19 Iisaa wi'i ḅe:

—Njokkee kam, mi waḅan on filotooḅe yimḅe.

20 Wakkati oon ḅe njoppi filiiji maḅḅe diin, ḅe njokki mo. 21 O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraaḅe dīdo woḅḅe, Yaakuuba e Yuhanna, ḅiḅḅe Jebede. Kam'en e baaba muḅḅen Jebede ina ngoni ley laana, ina moyyintina filiiji muḅḅen. O noddi dum'en. 22 Wakkati oon pay, ḅe njoppi laana kaan, ḅe njoppi baabiḅḅe du, ḅe njokki mo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yimḅe

(Lukka 6.17-19)

23 Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu. Imo waajoo e ley cuudi maḅḅe baajordi, imo gooyna Kabaaru Lobbo haala laamu Laamḅo, imo danna sii nyawuuji e male fuu. 24 Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yimḅe na ngadda nyawḅe nyawuuji feere feere e male fuu to makko. Woḅḅe wo wonduḅe e ginnaaji, wobḅe jom'en dabidabiije, woḅḅe du wo jom'en ḅalli-mbaatudi. O danni dum'en. 25 Jamaa keewḅo sanne jokki mo. Wo ḅe yuuruḅe Galili e leydi mbi'eteendi Galluje Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaji Dow Waamnde

(Suuraaji 5 – 6 – 7)

5

(Lukka 6.20-23)

1 Iisaa yi'i jamaa keewḅo oon de yeenji dow waamnde, joodii. Taal-ibaaḅe muudum ḅeen ḅattitii dum.

2 O fuddi waajaade ḅe, o wi'i:

3 —Barke woodanii annditiḅḅe yonkiiji muḅḅen ina lokkidi, sabo kamḅe njeyi laamu Laamḅo.

4 Barke woodanii suniḅḅe, sabo Laamḅo waaltinan ḅerde muḅḅen.

5 Barke woodanii leeyinkiniḅḅe, sabo kamḅe ndonata adunaaru.

6 Barke woodanii filotooḅe fonnditaare hono no yolbuḅe e ḅomḅuḅe pilortoo neema, sabo ḅe kaaran, ḅe ḅomḅitan.

7 Barke woodanii yurmotooḅe, sabo Laamḅo yurmoto ḅe.

8 Barke woodanii laaḅuḅe ḅerde, sabo ḅe nji'an Laamḅo.

9 Barke woodanii waddooḅe jam, sabo ḅe noddirte ḅiḅḅe Laamḅo.

10 Barke woodanii torraaḅe saabe fonnditaare, sabo kamḅe njeyi laamu Laamḅo.

11 Barke woodanii on si yimḅe mbonkake on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu saabe am.

12 Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo hono noon annabaaḅe artiḅḅe on ḅeen torri-
raa.

*Haala lamḅam e annoora
(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)*

13 —Onon, wo on lamḅam adunaaru ndu. Ammaa si lamḅam selii lamsude, ḅume lamsinta ḅam katin? ḅam nafataa fay huunde! ḅam faddete yaasin, yimḅe njaaḅa ḅam.

14 Wo on annoora adunaaru. Ngalluure nyiḅaande dow waamnde waawaa suudaade. 15 Fay gooto huḅḅataa lampaal, de hippa ḅum kaakol. Ko waḅata dey, ḅilan ngal, ngal yaynana gondo e suudu nduun fuu. 16 Hono noon annoora moodon haani yaynirde yeeso yimḅe, faa nji'a golleeji lobbi ḅi ngadoton, de njetta Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

17 —Taa cikkee mi warii faa mi itta jamirooje Tawreeta naa haala annabaaḅe. Mi waraay faa mi itta dum. Mi warii faa mi hiḅḅina dum. 18 Goonga kaalanammi on:

sini kammu e leydi ina keddii, fay tobbel maa masel tosataake ley Tawreeta faa dum fuu dum tabita. ¹⁹ Dum le, boofudo ko buri fuu famdude e jamirooje deen, de janngini wo66e faa ngada noon, joomum laatoto burdo famdude e laamu Laamdo. Ammaa neddo fuu jokkudo Tawreeta oon, de janngini wo66e ngada noon, joomum laatoto mawdo e laamu Laamdo. ²⁰ Sabo mido haalana on: si on buraay jannginoobe Tawreeta e Farisa'en fonnditaare fu, on naatataa e ley laamu Laamdo.

Haala tikkere

²¹ —On nanii maamiraabe meeden been mbi'anooma: «Taa wadu war-hoore, gadudo war-hoore fuu ina haani sareede.»* ²² Miin kaa mido wi'a on: tikkando sakiike muudum fuu, ina haani sareede. Bi'udo sakiike muudum wo cuubaado fu, ina jeyi darneede yeeso sariya laamu. Katin du, neddo fuu biido mo wo o jii6iido, ina haani naatude yiite jahan-nama. ²³ Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngada sadaka, de miccidaa wakkati oon sakiike maa ina joganii maa ko metti, ²⁴ njoppaa sadaka maa oon doon, njahaa njaafunduwaa e sakiike maa oon tafon, ndeen ngartaa ngadaa sadaka maa oon.

²⁵ Si a ha6ii e goddo, de odon njaada sariya fu, karodaa ndewritaa e joomum fadde moodon yottaade, taa o watte e juude carotoodo, de oon watte e junngo doomoowo kasu, de uddeada e kasu. ²⁶ Goonga kaalanammi on: abada a wur-tataako si a yo6aay ko ndeweteda a duum faa laabi.

Haala jeenu

²⁷ —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»† ²⁸ Miin kaa mido wi'a on: yeewrudo debbo janano

muuyo fuu, jeenii e ley 6ernde mum. ²⁹ Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, paddaa nde to woddi! Ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma di-ina 6anndu maa nduun fuu faddee e jahannama. ³⁰ Si junngo maa nyaamo luttinte, tayu ngo, paddaa ngo to woddi: ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma di-ina 6anndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal

(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

³¹ —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dum talkuru ceergal.»‡ ³² Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o 6anjowaama, gorko ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddo fuu 6anjudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

³³ —On nanii katin, maamiraabe meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso Joomiraado.»§ ³⁴ Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo. ³⁵ Taa kunorodon leydi, sabo wo njaabirdi koyde makko, naa Urusaliima, sabo wo ngallu-ure Kaananke mawdo. ³⁶ Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa 6awlinde fay leebol mayre gootal. ³⁷ Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon yuuri.

Haala yomnitagol

(Lukka 6.29-30)

³⁸ —On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorte yitere, nyiinde yomni-torte nyiinde.»* ³⁹ Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere

* 5:21 Wurtagal 20.13. † 5:27 Wurtagal 20.14. ‡ 5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1. § 5:33

Limooje 30.3. * 5:38 Wurtagal 21.24, Lewinkoo6e 24.20.

nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du. ⁴⁰ Si goddo wul-lake ma faa teeta forgo maa, accu dum yaada e saaya maa jaangol du. ⁴¹ Si goddo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda ngal yaadu kilooji didi. ⁴² Si goddo njaarake ma, hokku dum. Si goddo wi'ii mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol waybe
(Lukka 6.27-28, 32-36)

⁴³ —On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.» ⁴⁴ Miin kaa mido wi'a on: njidee waybe on, ndu'anodon torrooƚe on. ⁴⁵ Worrude hono noon hollata wo on biƚƚe Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bonƚe, noon du o fudinirta nge dow moyyuƚe. No o tomnirta dow fonnditiƚe, noon du o tomnirta dow oonyiƚe. ⁴⁶ Si yidufƚe on tan njidoton, mbarjaari ndiye keƚoton? Fay nanngoƚe lampo been du ina ngadira noon! ⁴⁷ Si sakiraaƚe moodon tan njowtoton, dume senndi on e woƚƚe? Fay heeferƚe been ina ngadira noon! ⁴⁸ Ndelle, laatodon hiƚƚuƚe, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hiƚƚiri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaabe

¹ —Tinnee taa ngadiron golleeji moodon lobbi faa yimƚe nji'a on. Si on ngadii dum fu, on keƚataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

² Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yimƚe nji'e. Wo hono noon munaafiki'en been ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yimƚe mana dum'en. Goonga kaalanammi on, ƚe keƚii mbarjaari maƚƚe faa timmi. ³ Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama

ko nyaamo maa wadata. ⁴ Ndeen jakka maa oon laatoto ko suudii, de Baabiraado maa ji'oowo ko suudii oon yoƚe.

Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)

⁵ —Si odon ndu'oo, taa ngadon no munaafiki'en ni. Kamƚe, iƚe njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de ƚe ngada du'aare yalla yimƚe fuu ina nji'a ƚe. Goonga kaalanammi on, ƚe keƚii mbarjaari maƚƚe faa timmi. ⁶ Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley cuudi mon, ommon dammbugal, de njaarodon Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'oowo ko suudii oon, yoƚan on.

⁷ Si odon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji ƚoli di ngalaa nafaa hono no yimƚe ƚe anndaa Laamdo been ngadata ni. Iƚe miilii Laamdo jaabanto ƚe si ƚe kebbinii haala. ⁸ Taa nyemmbitee ƚe, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki dum. ⁹ Onon le, inan no ndu'ortodon:

Baaba amin gondo dow kammuuli, innde maa laatoƚe seniinde.

¹⁰ Laamu maa wara.

Muuyde maa ngadee dow leydi do hono no ngadirtee dow kammuuli ni.

¹¹ Kokkaa min hannden nyaamdu heyooru min.

¹² Njaafonodaa min hakkeeji amin, hono no min njaafortoo wadooƚe min hakkeeji ni.

¹³ Taa accu min njarribee, ammaa hisin min e Bondo oon. [Sabo laamu e baawde e teddeengal ina ngoodani maa faa abada. Aamiina.]*

¹⁴ Ndelle, si on njaafake wadooƚe on hakkeeji, Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yaafoto on. ¹⁵ Ammaa si on njaafataako toonyiƚe on, Baaba moodon oon du yaafataako hakkeeji moodon.

* 6:13 Cakitte aaya 13 tawaaka e dereeji ƚurdi fuu ƚooyude diin.

Haala suumayeere

¹⁶—Si on cuumake, taa njur-minkinee hono munaafiki'en been: 6e balinto, yalla yimbe fuu ina anndita 6e suumiibe. Goonga kaalanammi on: 6e ke6ii mbarjaari ma66e faa timmi. ¹⁷ Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso maa, ¹⁸ taa paamina yimbe a cuumiido. Baaba maada gondo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'oowo ko ngadudaa e suuraare oon, yobete.

Haala jawdi dow kammu (Lukka 12.33-34)

¹⁹—Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, do mooyu e pu-undi mbonnata, do wuy6e kelata gampuuje de mbujja. ²⁰ Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, do fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, do wuy6e kelataa gampuuje sakko mbujja. ²¹ Sabo do jawdi maa woni fuu, doon 6ernde maa du wonata.

Haala annoora e nimre (Lukka 11.34-36)

²²—Gite ngoni lampal 6anndu. Si gite maa ina mboodi, 6anndu maa fuu heewan annoora. ²³ Ammaa si de mboodaa, 6anndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata 6anndu maa annoora duum laatake nimre fu, nimre ndeen na tekki koy!

Haala filaade laamu Laamdo (Lukka 16.13, 12.22-31)

²⁴—Fay gooto waawaa gollande joomiraabe dido, sabo joomum wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nann Gunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

²⁵ Dum le, mido wi'a on: taa ka66u-ko'u wona e moodon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa 6alli moodon du ka66u on ko'e e ko bornotodon. Sabo nguurndam ina

6uri nyaamdu, 6anndu du ina 6uri koltal, naa wanaa? ²⁶ Ndaaree pooli piirooji di: di aawataa, di tayataa, di ndesataa faa'e, ammaa Baaba moodon gondo dow kammuuli oon ina nyaamna di. Onon le, wanaa odon 6uri pooli teddude to woddi? ²⁷ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ko ha66i dum hoore? ²⁸ Ko wadi de kolte na ka66i on ko'e? Ndaaree pinndiiji ladde no di mawnirta: di ngollataa, di mottataa. ²⁹ Mido haalana on: fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ³⁰ Si Laamdo ina holtinira noon hudo taweteeko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa 6ura noon, onon famdube hoolaare! ³¹ Ndelle, taa ko'e mon ka66oo faa mbi'on: «Dume nyaameten? Dume njareten? Dume bornotoden?» ³² Sabo kulle dee fuu wo ko yimbe 6e anndaa Laamdo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondo dow kammuuli oon ina anndi dum fuu idum tilsani on. ³³ Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon, kam e fonnditaare muudum. Ndeen ko heddi duum fuu, on beydante dum.

³⁴ Ndelle, taa jaango ha66a on ko'e, sabo jaango du wardan e ko muudum. Nyannde fuu, donngal muudum ina heya dum.

7

Haala feloore (Lukka 6.37-38, 41-42)

¹—Taa kiitee, on kiitataake. ² Sabo no kiitortodon wo66e, noon onon du kiitortodon. Katin du ko etiranton wo66e, wo duum etirantedon. ³ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴ Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», de aan

le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen? ⁵ Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngool.

⁶ Taa kokkee dawaadi ko senii, sabo di njeccoto, di njata on. Taa cankitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di njaaaban de.

No Laamdo hokkirta njariido dum

(Lukka 11.9-13)

⁷ —Njaaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ⁸ Sabo njariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmindon fuu omtante. ⁹ Moy e moodon hokkata biyum hayre si njarake dum buuru? ¹⁰ Naa njaroo dum liingu de hokka dum mboddi? ¹¹ No mbonirdon ni fuu, odon anndi no kokkirton biibe mon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli oon. Imo hokka njariido mo fuu ko moyyi. ¹² Ndelle, ley huunde fuu, ngadane wobbe ko njiddon be ngadana on. Sabo dum pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaafe deen njamiri.

Haala dammbugal paadungal

(Lukka 13.24)

¹³ —Naatiree dammbugal paadungal! Sabo dammbugal naatirgal halkere ina yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi, jokkoobe ngol been du ina keewi. ¹⁴ Ammaa dammbugal naatirgal nguurndam ngaal ina faadi, laawol muudum ngool ina billii, yiitooobe dum du wo seeda.

Haala lekki e biibe muudum

(Lukka 6.43-44)

¹⁵ —Tinnee e annabaafe fewreebe. Si be ngarii to moodon fu, ipe nga'i hono baali, de si goonga, wo be cuuli jolbudi. ¹⁶ Golle maabe annditirton be hono no lekki annditirtee biibe muudum ni. Cabiije borataake e ng'eehi, yibbe du borataake

e nyakkaabere. ¹⁷ Lekki lobbi fuu, wo biibe lobbuibe rimata, de lekki mbonki kaa, wo biibe bonbe rimata. ¹⁸ Lekki lobbi waawataa rimude biibe bonbe, woodi du lekki mbonki waawataa rimude biibe lobbuibe. ¹⁹ Lekki fuu ki rimataa biibe lobbuibe soppete, faddee e yiite. ²⁰ Ndelle, golle maabe annditirton be.

No taalibaafe fewreebe carirtee (Lukka 13.25-27)

²¹ —Wanaa wi'ooobe kam «Joomam, Joomam» been fuu naatata e laamu Laamdo. Ammaa wo wadoobe muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, been ngoni naatooobe. ²² Nyannde darngal, heewbe mbi'an kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayeeffiji keewdi naa?» ²³ Ndeen mbi'ammi be: «Abada mi anndaano on. Mboddee kam, onon wadoobe ko boni!»

Haala suudu joyyinaandu dow hayre

(Lukka 6.47-49)

²⁴ —Ndelle, neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokki di, nanndan e jom hakkillo nyiibudo suudu muudum dow hayre. ²⁵ Yuwoonde tobi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saamaay, sabo ndu joyyinaama dow hayre. ²⁶ Ammaa neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokkaay di, ina nanndi e mo walaa hakkillo, nyiibudo suudu muudum dow njaareendi. ²⁷ Yuwoonde tobi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu halki ndu fuu.

²⁸ Nde Iisaa tilinoo e haalaaji diin ndeen, jama'aaje deen kaaynaama sanne e waaju makko oon. ²⁹ Sabo o waajorake be no jom baawde ni, wanaa hono janninoobe maabe Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppindo
(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

¹ Ko Iisaa jippii waamnde ndeen duum, jamaa keewdo jokki dum.
² Wakkati oon, gorko ceppindo battitii dum, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaaba.

³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu.

Wakkati oon pay, gorko oon dadi ceppam muudum, laabi. ⁴ Caggal duum, Iisaa wi'i mo:

—Tinna taa kaalanaa dum fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a dadii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiibe
(Lukka 7.1-10)

⁵ Nde Iisaa naatannoo Kafar-nahum ndeen, hooreejo sordaasiibe battitii dum, jaarii dum mballa, wi'i:

⁶ —Moodibbo, golloowo am ina waalii ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu bantataako. Imo torrii sanne!

⁷ Iisaa wi'i mo:

—Mi waran, mi dannowa mo.

⁸ Ammaa hooreejo sordaasiibe oon jaabii, wi'i:

—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. Ammaa si a haalii haala ngoota tan, golloowo am oon dadan. ⁹ Miin e hoore am, wo mi dawranaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto ma66e yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

¹⁰ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dum haaynii dum sanne, wi'i jokku6e dum been:

—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay goondinal hono ngal sellude

e Israa'iilanke fay gooto. ¹¹ Mido haalana on, heew6e yuuran lettugal e gorgal, njoododoo e Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, 6e nyaamda ley laamu Laamdo. ¹² Ammaa haannoo6e naatude laamu been, paddete ley nimre wonnde yaasin ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.

¹³ Caggal duum, Iisaa wi'i hooreejo sordaasiibe oon:

—Hootu. Dum laatane hono no ngoondinirdaa ni.

Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sordaasiibe oon dadi.

No Iisaa selliniri nyaw6e heew6e
(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)

¹⁴ Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer debbo ina fukkii wo jontaado. ¹⁵ Iisaa meemi junngo makko, de o dadi e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.

¹⁶ Nde hiirnoo fu, Iisaa wadanaa yim6e heew6e 6e ginnaaji ngoni e mu66en. Konngol makko tan o riiwri di, o danni nyaw6e been fuu. ¹⁷ Dum laatorake noon faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

«O ittii tampiriiji meeden,
o ronndake nyawuuji
meeden.»*

No yim6e mbiiri njokkan Iisaa
(Lukka 9.57-62)

¹⁸ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina fillii dum ndeen, yamiri 6e peyyita maayo ngoon. ¹⁹ Jannginoowo Tawreeta gooto battii, wi'i mo:

—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.

²⁰ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

²¹ Goddo, jeyaado e taalibaa6e been, wi'i mo:

* 8:17 Esaaya 53.4. † 8:20 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

—Joomam, accu mi yaha mi uowowa baaba am tafon.

²² O jaabii oon, o wi'i:

—Jokkam, accu maaybe uwa maaybe muɓben.

*No Iisaa darniri yuwoonde e hen-
ndu*

(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)

²³ Ndeen Iisaa naati laana, taalibaaɓe muudum njokki dum.

²⁴ Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e henndu mawndu dow maayo ngoon faa bempyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa ina daanii. ²⁵ Taalibaaɓe been battii mo, pindini mo, iɓe mbi'a:

—Joomii amin, dannu min! Inan miden kalka!

²⁶ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Ko wadi de kuldon? Onon famɗuɓe hoolaare!

Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu e bempyye maayo deen e semmbe. Dum fuu dum deyyinii siw! ²⁷ Dum haayinii taalibaaɓe been! Iɓe mbi'a:

—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam ina downtanoo dum?

No Iisaa selliniri worɓe dido wonduɓe e ginnaaji

(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

²⁸ Nde Iisaa feyyitinnoo maayo fu, heetti e leydi yimɓe Gadara. Doon worɓe dido wonduɓe e ginnaaji njalti ley caabeeje, kawri e makko. Iɓe nyanngunoo faa fay gooto suusaano rewude laawol ngool. ²⁹ Be keddii iɓe nduka iɓe mbi'a:

—Bii Laamɗo, dume njiddaa wadude min? Yalla a warii do faa torraa min, gilla wakkati podaado oon yottaaki naa?

³⁰ Coggal girooji manngal ina dura dakkol doon. ³¹ Ginnaaji diin njaarii mo, mbi'i:

—Si riwude min njiddaa, accu min naatowa e coggal girooji ngal.

³² O wi'i di:

—Njehee!

Ginnaaji diin njalti, naatowi e girooji diin. Wakkati oon, coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde, saami ley maayo, halki. ³³ Durooɓe been ndoggi kooti ngalluure toon, kaalowi ko wadi duum fuu e kabaaru wondunooɓe e ginnaaji been du. ³⁴ Wakkati oon, yimɓe ngalluure ndeen fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde ɓe nji'unoo mo ndeen, ɓe nyaagii mo o yalta leydi maɓɓe.

9

No Iisaa selliniri gorko mo banndu waatundu

(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

¹ Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro muudum. ² Yimɓe ngaddani dum gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo. Nde o yi'unoo goondinal maɓɓe ngaal fu, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binnel am, sellin ɓerde maa. Hakkeji maa njaafaama.

³ Wakkati oon, jannginooɓe Tawreeta yogaaɓe miilii e ko'e muɓben: «Gorko o ina mbonkoo Laamɗo!» ⁴ Iisaa faami miilooji maɓɓe, de wi'i ɓe:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji bondi di e ɓerde moodon?

⁵ Dume ɓuri hoyude? Yalla wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha?

⁶ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa!

⁷ Gorko oon ummii, hooti suudu muudum. ⁸ Nde jama'aje deen njiinoo dum ndeen, kuli, ina njetta Laamɗo saabe ko hokki ɓii-Aadama baawde gaade nii de.

No Iisaa noddiri Matta jokka dum

(Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

⁹ Iisaa dilli doon. E ley yaadu muudum, yi'i gorko bi'eteedo

Matta ina joodii e suudu to lampo nanngetee. O wi'i dum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

¹⁰ Caggal duum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngoo6e lampo heew6e e luttu6e wo66e ngari njoodii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaa6e makko. ¹¹ Farisa'en been nji'i dum, de na mbi'a taalibaa6e makko been:

—Dume wadi de moodibbo moodon ina nyaamda e nanngoo6e lampo e luttu6e wo66e?

¹² Iisaa nani dum, wi'i 6e:

—Wanaa celludo haajaa cawroowo. Wo nyawdo haajaa cawroowo. ¹³ Njehee, ekitee ko Dewtere Laamdo wi'i:
«Wo yurmeende njidumi,

wanaa sadaka duppeteedo.»*
Sabo mi waraay faa mi nodda darti6e. Wo luttu6e ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

¹⁴ Wakkati oon, taalibaa6e Yaayaa ngari to Iisaa, yami dum:

—Ko wadi de minen e Farisa'en miden cuumoo, de taalibaa6e maa been kaa cuumataako?

¹⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla war6e 6angal ina mbaawi sunaade si 6anjudo ina wondi e mu66en naa? Ammaa nyalaade ngaran de 6anjudo oon itteete hakkunde ma66e. E balde deen, 6e cuumoto. ¹⁶ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Sabo tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool 6eydoo. ¹⁷ Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiidfi. Si duum wadi, sumalleeji diin pusan, cabijam dam rufa, de sumalleeji diin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa dum fuu dum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iir-tiniri suka debbo

(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

¹⁸ Nde Iisaa haalannoo dum ndeen, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Biyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war, yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

¹⁹ Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaa6e muudum. ²⁰ E ley yaadu ma66e, debbo gooto mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, yuuri gada Iisaa, meemi kommbol saaya muudum. ²¹ O wadii noon sabo o miilake e 6ernde makko: «Si mi hebii fay meemude saaya makko tan, mi dadan.» ²² Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Banndam debbo, sellin 6ernde maa. Goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon pay, debbo oon dadi.

²³ Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waajordu oon fu, yi'i fuufoobe cereeli won6e to maaydo toon e yim6e heew6e woyoo6e. ²⁴ O wi'i dum'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo daani tan.

De yim6e been njalnorii mo. ²⁵ Nde 6e njaltinanoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii.

²⁶ Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumbe dido

²⁷ Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wum6e dido njokki dum, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

²⁸ Nde o naatunoo suudu fu, wum6e been ngari to makko. O yami dum'en, o wi'i:

—Odon ngoondini mido waawi wallude on naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Joomii amin, miden ngoondini.

²⁹ Wakkati oon, o meemi gite ma66e, o wi'i:

* 9:13 Hoseya 6.6.

—Dum laatanoo on hono no ngoondinirdon noon.

³⁰ Wakkati oon fu, 6e mbumti. O gongini 6e, o wi'i 6e:

—Taa kaalanee dum fay gooto.

³¹ Ammaa 6e njehi 6e caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³² Wakkati mo wumtinaa6e been ndillannoo oon, Iisaa wad-danaa katin gorko mo ginnaaru muumdini. ³³ O riiwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen fuu, ina mbi'a:

—Hono dum yi'aaka e Israa'iila abada!

³⁴ Ammaa Farisa'en won6e doon mbi'i:

—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawde riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yim6e 6e nanaay waaju

³⁵ Iisaa ina yiiltoo e galluuje e gure fuu, ina waajoo e ley cuudi baajordi, ina gooyina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Imo danna nyawuuji e male fuu.

³⁶ Ko o yi'i yim6e been duum, o yurmii dum'en sanne, sabo wo tampu6e, billiibe hono baali di ngalaa duroowo. ³⁷ Wakkati oon, o wi'i taalibaa6e makko been:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. ³⁸ Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayoo6e ley gese muudum deen.

10

No Iisaa suborii nulaa6e sappo e dido

(Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

¹ Iisaa noddi taalibaa6e muudum sappo e dido been, hokki dum'en baawde riiwude ginnaaji e dan-nude sii nyawuuji e male fuu. ² Inan inde nulaa6e sappo e dido been: arano ma66e wo Simon bi'eteedo Piyeer e Andire minyum,

Yaakuuba 6ii Jebede e Yuhanna minyum, ³ Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngooowo lampo oon, Yaakuuba 6ii Alfaa, kam e Tadde, ⁴ Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaa6e muudum sappo e dido been

(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

⁵ Iisaa nuli 6e sappo e dido, wi'i 6e:

—Taa njehee to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Katin du

taa naatee galluuje Samariya. ⁶ Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatiibe hono baali majjudi. ⁷ To njahaton fuu, ngooynon mbi'on «laamu Laamdo badake!» ⁸ Ndannon nyaw6e, ummintinon maay6e, ndannon seppin6e, ndiiwon ginnaaji. On

kebirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. ⁹ Taa kooyee kanje naa cardi naa buudi ley jiiabaaji moodon. ¹⁰ Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji didi. Taa njaadee e pa6e naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muudum.

¹¹ Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, pilodon beero lobbo, woodi keddodon to beero mon doon faa nde ndilloton. ¹² Si odon naata ley galle, calminon. ¹³ Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam moodon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam moodon warta to moodon. ¹⁴ Si ina woodi galle naa wuro do on nja66aaka naa on kettindanaaka fu, njalton to ma66e, pidon sollaare ma66e wonnde e koyde mon. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: nyannde darngal, jukkungo wuro ngonon buran ngo galluuje Sodoma e Gomoora bonde.*

Haala torraaji garooji

(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluuje didi de Laamdo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

¹⁶ —Kettindee! Midó nula on hono wo on baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoyiron hono bolle, woodi newrodon hono buugaali du. ¹⁷ Tinnodon e yimbe been, sabo 6e njaaran on to carorde, 6e piyan on dorri ley cuudi ma66e baa Jordi. ¹⁸ On njaarete yeeso sarotoo6e e kaanankoofe saabe am, faa laatanodon kam seede6e yeeso mu66en e yeeso lenyi di nganaa Alhuudiya'en diin. ¹⁹ Si on ndarnaama e sarorde, taa mbe-mbedon no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji di kaandon haalude wakkati oon. ²⁰ Ko kaaloton duum yuurataa e moodon, ammaa wo Ruuhu Baaba moodon oon haalata ley moodon. ²¹ Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran biyum. Bi66e ummanto saaraa6e mu66en, ngada faa 6e mbaree. ²² Yimbe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ²³ Si on torraama e wuro wooto, ndogganee wonngo. Midó haalana on goonga: on tim-mintaa gure Israa'iila deen fuu faa do Bii Neddo warti.

²⁴ Taalibbo buraa moodibbom, maccudo du buraa joomum. ²⁵ Ina heya ko taalibbo laatoo hono moodibbom, maccudo du laatoo hono joomum. Si 6e inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul mawdo ginnaaji» fu, tilay 6e inndiran on, onon yimbe wuro du noon.

Haala kulol Laamdo
(Lukka 12.2-7)

²⁶ —Ndelle, taa kulee yimbe. Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko bangintaake. ²⁷ Ko kaalanammi on e nimre duum, kaaltee dum e annoora. Ko nyo'antedon duum, ngooynee dum faa dow cuudi. ²⁸ Taa kulee waroo6e banndu, de mbaawanaa yonkiji. Wo Laamdo kaandon hulude. Kam woni baawdo halkude banndu e yonki

fuu ley jahannama. ²⁹ Wanaa pooloy didoy ina coottee mbuudu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootol e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyde Baaba moodon oon. ³⁰ Woodi onon, fay lee6i ko'e mon fuu wo limaadi. ³¹ Ndelle, taa kulee, sabo onon le, odon buri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe

(Lukka 12.8-9)

³² Neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin du, mi jaban dum yeeso Baaba am gondo dow kam-muuli oon. ³³ Ammaa caliido kam yeeso yimbe fuu, miin du, mi saloto dum yeeso Baaba am gondo dow kam-muuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe

(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ —Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi. ³⁵ Mi warii faa mi sennda biddo gorko e bammum, biddo debbo e inna mum, debbo banjaado e esum debbo. ³⁶ Koreeji neddo laatoto way6e dum. ³⁷ Korsindo inna mum naa bammum faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsindo biyum gorko naa debbo faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. ³⁸ Mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo am.† ³⁹ Piliido heftude yonki muudum fuu, mursan ki, ammaa mursudo ki saabe am fu, hewtan ki.

Haala mbarjaari

(Marku 9.41, Lukka 10.16)

⁴⁰ —Ja66iido on fuu ja66ake kam, ja66iido kam fuu ja66ake Nuldo kam oon du. ⁴¹ Ja66iido annabaajo saabe o annabaajo fuu, he6an mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Ja66iido neddo ponnditiido

† **10:38** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

saabe o ponnditiido fuu, heban mbarjaari ndi ponnditiido fodanaa ndiin. ⁴² Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo burdo famdude e taalibaafe am fay horde-loonde ndiyam peewdam saabe wo o taalibaaajo am fu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

11

¹ Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaafe muudum sappo e dido ndeen, dilli doon, yehi jannginoyde e waajowaade ley galluuje piiliide doon deen.

No Yaayaa nuliri taalibaafe muudum to Iisaa
(Lukka 7.18-35)

² Yaayaa ina woni ley kasu. O nani ko Almasiihu gollata, de o nuli taalibaafe makko been to muudum. ³ Be njehi 6e lamndii dum:

—Yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nandon e ko njiidon: ⁵ wumbe ina mbumta, bonnguu6e ina njaha e koyde mu6ben, seppin6e ina cellinee, faadu6e ina paadita, maay6e ina ummintinee, talkaa6e du ina kaalane Kabaaru Lobbo. ⁶ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

⁷ Nde nulaabe Yaayaa been ndillannoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ⁸ Ndelle, dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, nyaayoobe wo ley galleeji kaanankoo6e tawetee.

⁹ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo 6uri annabaajo.

¹⁰ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i: «Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

¹¹ Goonga kaalanammi on: di-moowo fuu rimaay burdo Yaayaa lootoowo lootagal batisima† oon. Tawi le, burdo famdude ley laamu Laamdo oon na 6uri mo teddude. ¹² Gilla Yaayaa lootoowo lootagal batisima fuddi waajaade, laamu Laamdo ina foodoroo yeeso, de laawol muudum na tiidi. Nyanngube du na kabda e maggu.‡ ¹³ Tawreeta Muusaa e annabaa6e fuu cappake laamu nguun faa yottii jamaanu Yaayaa. ¹⁴ Si odon nja6a haala ma66e, Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol muudum sappaa oon. ¹⁵ Jom nowru fuu nana.

¹⁶ Dume mbaawumi nanndinde yim6e jamaanu o? I6e nanndi e sukaa6e joodiibe e taliyaaje luumo, na nodda yigiraa6e mu6ben, na mbi'a:

¹⁷ «Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

¹⁸ Sabo Yaayaa warii, wo cuumotoodo, yarataa doro, de yim6e na mbi'a wo gondudo e ginnaaru.

¹⁹ Bii Neddo du warii ina nyaama, ina yara, de yim6e na mbi'a: «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoo6e lampo e luttu6e wo66e!» Ammaa ko hakkiilo Laamdo gollata duum ina holla wo ngo goonga.

No Iisaa feliri gure caliide tubude
(Lukka 10.13-15)

²⁰ Caggal duum, Iisaa fuddi felude gure de o 6uri wadude kaayefiiji e ley mu6ben deen, sabo

* **11:10** Malakiya 3.1. † **11:11** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. ‡ **11:12** Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yim6e na ka6a dow laamu Laamdo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

won6e ley gure deen tuubaay. O wi'i:

²¹ —Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeeffijji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete won6e toon 6een tuubino law. Tawete 6e 6ornakeno tekke bootooji, 6e njoodakeno ley ndoondi faa 6e kolla 6e tuubii. ²² Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ²³ Aan du Kafar-nahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maay6e. Sabo si kaayeeffijji gadanoodi e ley maada diin ngadanooma Sodoma fu, tawete wuro ngoon heddotono faa joonin. ²⁴ Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa noddiri yim6e faa ke6a powtiri

(Lukka 10.21-22)

²⁵ Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en andal, de 6anginandaa de cukaloy. ²⁶ Ayyo, noon jaati Baaba, sabo dum weli maa.

²⁷ Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto andaa Bid6o oon si wanaa Baabiwo. Fay gooto anndaa Baabiwo du si wanaa Bid6o, e mo Bid6o oon muuyi 6anginande.

²⁸ Onon tampu6e, ronndi6e donje teddu6e, on fuu ngaree to am faa mi fowtina on. ²⁹ Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am faa mi 6owa on, accon mi janngina on. Sabo mi keesindiido jom 6ernde leeyunde, yonkiiji moodon ke6an powtiri. ³⁰ Sabo ko njamirammi on duum ina hoyi ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

Haala nyalaande fowteteende
(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)

¹ Wakkati oon, Iisaa e taalibaa6e muudum ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taalibaa6e makko njolbi, de na itta cammeeki alkama, ina yakka. ² Nde Farisa'en 6een nji'unoo dum ndeen, ina mbi'a mo:

—Ndaaru, taalibaa6e maa 6een ina ngolla ko hadaa golleede nyalaande fowteteende!

³ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati e ley hukum ceniido, kanko e yaadiraabe makko, de 6e nyaami buuru cakkaado. Woodi, 6e ngalaano laawol nyaamude dum, almaami'en tan njeyi nyaamude dum. ⁵ Maa du, on njanngaay e ley Tawreeta Muusaa no almaami'en ngollirta ley suudu dewal mawndu nduun fay nyannde fowteteende naa? I6e lutta yamiroore nyannde ndeen, de dum felataa 6e. ⁶ Mido wi'a on: ko furi suudu dewal mawndu ina do. ⁷ Si on paamiino ko haala Laamdo ka fiirtata: «Yurmeende njidumi, wanaa sadaka duppeteedo», on carataakono laa6u6e 6e. ⁸ Sabo Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)

⁹ Iisaa dilli doon, naatowi suudu ma66e waajordu. ¹⁰ Gorko mo junngo waanngo ina woni doon. Won6e doon 6een ina piloo ko pelira Iisaa, de 6e yami dum:

—Yalla dannude goddo nyannde fowteteende hadaaka naa?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Si gooto moodon ina jogii mbaalu ngootu, de ngu saamii ley luggere nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum yaltinowan ngu naa? ¹² Odon anndi neddo ina furi mbaalu do woddi! Ndelle, ina

daganii wadande neddo ko woodi nyannde fowteteende.

¹³ Caggal duum, o wi'i gorko oon:
—Foortu junngo maa!

O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti hono no heddiingo ngoon noon. ¹⁴ Farisa'en been njalti, kawriti faa ndawrida no mbarda lisaa.

No Laamdo suborii golloowo muudum Iisaa

¹⁵ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dilli nokku oon, de yimbe heewbe njokki mo. O danni nyawbe ley mu66en fuu, ¹⁶ o sappani dum'en taa kumpita fay gooto kabaaru makko. ¹⁷ Dum wadi faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

¹⁸ «Inan golloowo am mo cu6iimi.

Mido horsini mo,

Imo wela bernde am.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko,

o gooyanan lenyi laawol fonnditaare.

¹⁹ O wadataa kalala, o dukataa.

Daande makko nanataake dow laabi.

²⁰ O helataa fay yommbal oonyiin-gal,

o nyifataa fay lampal ngal fooyre muudum famdi

faa do o hokki fonnditaare jaalagol.

²¹ Lenyi diin fuu njowan jikke mu66en dow makko.»*

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

²² Ndeen, gorko mo ginnaaru wumni muum dini waddaa to Iisaa, de danni dum faa na haala, na yi'a.

²³ Dum haaynii jama'aa je deen fuu, de keddii ina mbi'a:

—Dum le, wo taan Daawda oon woni do naa?

²⁴ Ammaa nde Farisa'en been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu, wo e baawde Beeljebul, hooreejo majji o riiwrata di.

²⁵ Iisaa na anndi miilooji ma66e, de wi'i 6e:

—Laamu fuu pecciingu ina ha6a, halkan. Katin du, si wuro naa galle feccake ina ha6a fu, heddataako. ²⁶ Si Seydaani riiwii ginnaaji muudum, feccii hoore mum. Ndelle, noy laamu muudum heddortoo? ²⁷ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on been le, wo e baawde moy ndiiwrata di? Ndelle golleeji ma66e jaati ina kolla on ngaldaa e goonga! ²⁸ Ammaa si Ruuhu Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon.

²⁹ Iisaa beydi, wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude galle gorko jom semmbe faa teeta jawdi muudum, sanaa artoo ha66a joomum tafon. Ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum.

³⁰ Mo waldaa e am fuu wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoo.

³¹ Saabe duum, mido wi'a on: yimbe ina mbaawi yaafeede hakeeki mu66en e mbonkaaji mu66en fuu. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido fu yaafataake. ³² Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa neddo fuu kaaldo ko boni dow Ruuhu Ceniido, yaafataake joonin, yaafataake wakkati garoowo.

No lekki annditirtee bi66e muudum

(Lukka 6.43-45)

³³ —Si lekki na woodi fu, bi66e muudum mboodan. Si lekki woodaa du, bi66e muudum mboodataa. Sabo lekki fuu, wo bi66e mum annditirtee. ³⁴ Onon bi66e bolle! Noy mbaawirton haalude ko woodi tawee on bon6e? Sabo ko heewi e ley bernde fu, wo duum hunduko wurtinta.

* 12:21 Esaaya 42.1-4.

³⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. ³⁶ Midu wi'a on: nyannde darngal yimbe kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu. ³⁷ Sabo e haalaaji maada carirtedaa wo a ponnditiido maa a jukketeedo.

No Farisa'en pilorii maande

(Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

³⁸ Caggal duum, jannginoobe Tawreeta wo66e, e Farisa'en mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, miden njidi kollaa min maande holloore Laamdo nuli ma.

³⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ⁴⁰ Sabo no Yuunusa wadiri balde tati jemma e nyalooma ley reedu liingu manngu ni, hono noon Bii Neddo du wadirta balde tati jemma e nyalooma faa ley leydi.

⁴¹ Nyannde darngal, wor6e Niniwe ummodoto e yimbe jamaanu o, kiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo wor6e Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yuunusa ndeen. Haya, burdo Yuunusa ina do! ⁴² Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hor6oore oon ummodoto e yimbe jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii hoore leydi, o wari faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do!

Haala yeccagol ginnaaru

(Lukka 11.24-26)

⁴³—Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu ɲootta, de ndu he6ataa. ⁴⁴ Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo boldu, fiisaama, moyyinaama. ⁴⁵ Ndeen ndu yaha, ndu waddowa

ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde. Nii du yimbe jamaanu bondo o laatortoo.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum
(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)

⁴⁶ Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon ndeen, inna muudum e minyiraa6e muudum wor6e njottii. Be ndarii yaasin, i6e njidi yi'ude mo.

⁴⁷ Goddo wi'i mo:

—Inan inna maa e minyiraa6e maa ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.

⁴⁸ O jaabii neddo oon, o wi'i dum:

—Moy woni inna am? Beye ngoni minyiraa6e am?

⁴⁹ O sappii taalibaa6e makko been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa6e am. ⁵⁰ Sabo wo gadoowo muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

Bannol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Ley nyalooma oon, Iisaa na wonnoo ley suudu de yalti, joodowii daande maayo.

² Jama'aa6e keewde ngari, piilii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Yimbe been fuu ndarii to daande ndiyam daam. ³ O bannDani 6e bannDi keewdi. Imo wi'a:

—Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin saami e laawol, de pooli ngari cu6i ndi.

⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa. Ndi fudi law sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, filli ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi fudi, ndi rimi: yoga

beydake kile hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati. ⁹ Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Wakkati oon, taalibaa6e been battii Iisaa yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de ada haalirana yimbe bannadi?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Onon, on kokkaama faa-mude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De kam6e kaa, 6e kokkaaka dum. ¹² Sabo neddo fuu jogiido paamal* dow laamu Laamdo, beydante faa heewa. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ¹³ Dum wadi de mido haalirana 6e bannadi, sabo i6e ndaara, de 6e nji'ataa, i6e kettindoo du, de 6e nanataa, 6e paamataa.

¹⁴ Noon ko annabi Esaaya haali duum tabitiri dow ma66e nde wi'unoo:

«On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaba, de on nji'ataa.

¹⁵ Sabo yimbe lenyol ngol na njoori berde:

Be cukkii noppi ma66e,

6e mu66ii gite ma66e,

taa gite ma66e nji'a,

taa noppi ma66e nana,

taa hakkilooji ma66e paama,

taa 6e tuuba, de mi danna 6e.»†

¹⁶ Ammaa onon, barke woodanii on: gite moodon ina nji'a, noppi moodon du ina nana! ¹⁷ Goonga kaalanammi on: annabaa6e heew6e e fonnditiibe heew6e muuyiino yi'ude ko nji'oton duum, de 6e nji'aay. Be muuyiino nanude ko nanoton duum, de 6e nanaay.

No Iisaa firtiri bannadol aawowo

(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)

¹⁸ —Ndelle, kettindee maanaa bannadol aawowo ngol. ¹⁹ Neddo

fuu nando haala laamu Laamdo de tawi faamaay dum, bondo oon waran, itta ko aawaa e bernde muudum. Kabaaru neddo oon ina nanndi e aawdi caamundi sera laawol ndiin. ²⁰ Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool de jabboroo ngol seyo wakkati oon. ²¹ Ammaa ngol walaa dadi e neddo oon. O nanngan ngol wakkati seeda tan. Nde billaare naa torra hewti mo saabe konngol ngool fu, o yoppan ngol wakkati gooto. ²² Kabaaru aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool, de ka66u-ko'u adunaaru e eytugol jawdi gilla ngol, ngol laaroo dimarol. ²³ Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, been ngoni nanoo6e konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, 6e ndiman 6i66e: yoga hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati.

Bannadol haala hudo bonko ley ngesa alkama

²⁴ Iisaa haalani 6e bannadol gonngol, wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono gorko aawudo aawdi lobbiri ley ngesa muudum. ²⁵ Ammaa nde yimbe fuu daaninoo ndeen, ganyo makko wari, aawi hudo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli. ²⁶ Nde aawdi ndiin fudunoo faa rimi fu, hudo bonko koon du 6angi.

²⁷ Maccu6e been njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawudaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy hudo koon yuuri?» ²⁸ O jaabii 6e, o wi'i: «Wo ganyo gomma wadi dum.» De maccu6e been yami mo, mbi'i: «Ada yidi min njaha min doofowa hudo koon naa?» ²⁹ Ammaa o jaabii 6e, o wi'i: «A'aa. Si odon doofa hudo bonko koon fu, hasii on doofidan e alkama oon du. ³⁰ Accidee ko e

* **13:12** Paamaldo ina yaada e goondinal omtooal bernde joomum faa jaba goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayoobe been doofa ko tafon, 6e ngada ko ka66e faa ko wulee. Si 6e ngadii dum fuu, 6e taya alkama oon. Ndeen 6e kawrundura dum ley beembal am.»

Banndol haala gabbel pamarel
(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)

³¹ Iisaa haalani 6e banndol gonngol, wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, de aawi ley ngesa muudum. ³² Gabbel ngeel 6uri gabbe fuu famdude, ammaa si ngel fudii fu, ngel 6uran ledde sardiŋe fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyi6a cuudi mu66en e licce makki.

Banndol haala rabilla
(Lukka 13.20-21)

³³ O banndani 6e banndol gonngol, o wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

³⁴ Dum fuu, Iisaa banndanii jama'aaŋe deen. Walaa fuu ko o haalani yim6e si wanaa e banndol.

³⁵ O wadrii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi haaldanan 6e bannndi,
mi haalanan 6e kulle cuudaade
gilla adunaaru joyyinaaka.»†

No Iisaa fiirtiri banndol hudo bonko

³⁶ Caggal duum, Iisaa yoppi yim6e been, naati ley suudu. Taalibaa6e muudum been battii dum, mbi'i dum:

—Fiirtan min banndol hudo ley ngesa ngool.

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

—Aawdo aawdi lobbiri ndiin oon woni Bii Neddo. ³⁸ Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo 6i66e laamu Laamdo. Hudo bonko koon wo 6i66e bondo oon. ³⁹ Ganyo aawdo hudo bonko oon wo Ibilisa. Tayri ndiin wo

timmoode adunaaru, tayoobe been wo maleyka'en. ⁴⁰ Hono no hudo bonko ittirtee faddee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laatortoo. ⁴¹ Bii Neddo nulan maleyka'en muudum, itta luttinoobe wo66e e wadoobe ko boni fuu e ley laamu muudum. ⁴² Be padda dum'en e yiite jahannama. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni. ⁴³ Ammaa wakkati oon, fonnditiibe 6een njalbiran hono naange e ley laamu Baaba mu66en. Jom nowru fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuudiindi

⁴⁴—Laamu Laamdo ina nanndi e jawdi cuudiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suudi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnawi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.

⁴⁵ Laamu Laamdo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime. ⁴⁶ Si joomum yi'i hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Banndol haala liyyi

⁴⁷ —Laamu Laamdo ina wa'i katin hono fiil paddaado e maayo, de nanngi sii liyyi fuu. ⁴⁸ Nde fiil oon heewunoo fu, filotoobe liyyi been poodiri dum to daande ndiyam. Be njoodii i6e cenna liyyi diin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bondi diin du ina paddee. ⁴⁹ Hono noon timmoode adunaaru laatortoo. Maleyka'en ngaran cenna bon6e e moyyu6e. ⁵⁰ Be padda bon6e been e ley yiite jahannama. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

Banndol haala kulle kese e kiidde

⁵¹ Iisaa yami 6e, wi'i:

—On paamii dum fuu naa?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Ayyo, min paamii.

⁵² Caggal duum, o wi'i 6e:

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiido taalibbo ley laamu Laamdo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiidde e ley resirde muudum.

No Nasaraatunkooɓe calorii jabande Iisaa

(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

⁵³ Nde Iisaa tilinoo e banndi diin ndeen, dilli doon, ⁵⁴ de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu maɓɓe waajordu. Dum haaynii yimɓe hettindotooɓe been sanne, keddii ina mbi'a:

—Faa toy o heɓi hakkillo ngo? Noy o heɓiri baawde waɗude kaayeeɓiiji di? ⁵⁵ Yalla wanaa kanko woni ɓii cehoowo ledde oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa? ⁵⁶ Wanaa enen e minyiraabe makko rewɓe koddi? Ndelle, toy o heɓi dum fuu?

⁵⁷ Dum saabanii ɓe salaade mo. Caggal duum, o wi'i ɓe:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muudum, e ley suudu muudum.

⁵⁸ Iisaa wadaay doon kaayeeɓiiji keewdi sabo ɓe ngoondinaay dum.

14

No Yaayaa maayiri

(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee. ² O wi'i gollooɓe makko:

—Dum wo Yaayaa lootoowo lootagal batisima! Wo kanko iirtii! Dum wadi de imo jogii baawde waɗude kaayeeɓiiji.

³ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngée, haɓɓee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe debbo bi'eteedo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu. ⁴ Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

⁵ Hirudus na yidunoo warude mo ammaa suusaano yimɓe been, sabo ɓe fuu iɓe njogorii Yaayaa wo annabaajo.

⁶ Dum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, ɓii Hirudiya debbo wami yeeso noddaaɓe been. Hirudus weltii sanne, ⁷ faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o ɗaarii dum. ⁸ Surbaajo oon jokki haala inna muudum, wi'i Hirudus:

—Waddanam do hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

⁹ Dum metti ɓernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaaɓe been, yamiri surbaajo oon hokkee ko ɗaarii duum. ¹⁰ O nuli goddo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. ¹¹ Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muudum. ¹² Taalibaaɓe Yaayaa been ngari kooyi ɓanndu nduun, uwoyi. Caggal duum, ɓe njehi, ɓe kaalanowi Iisaa ko wadi duum.

No Iisaa nyaamniri worɓe uju-naaje njoyo

(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

¹³ Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli doon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwudo, kanko tan. Nde yimɓe nannoo dum fu, njalti e gal-luuje deen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo. ¹⁴ Nde o yal-tunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii dum'en sanne, o danni nyawɓe wonɓe ley muɓɓen. ¹⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaaɓe been ɓattitii Iisaa, mbi'i dum:

—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

¹⁶ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Fotaa ko ɓe njaha. Onon e ko'e moodon, kokkee ɓe ko ɓe nyaama.

¹⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii.

¹⁸ O wi'i 6e:

—Ngaddanee kam dum ga.

¹⁹ O yamiri yimbe been njoodoo dow hudo. O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, de o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaa6e been kokka jamaa oon. ²⁰ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ²¹ Nyaamu6e been ina ngada hono wor6e ujunaaje njoyo ko wal-daa e rew6e e sukaa6e.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde

(Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

²² Wakkati oon ni, o yamiri taalibaa6e been naata laana kaan, ar-doo peyyita maayo ngoon, faa o waynoo jamaa oon. ²³ Caggal o waynake jamaa oon, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon. ²⁴ Ndeen tawi laana kaan woddowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu. ²⁵ Nde 6adinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaa6e been, imo yaha e koyde dow ndiyam daam. ²⁶ Ammaa nde 6e nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam daam fu, nesiiji ma66e tayi, 6e mbi'i:

—Wo dum mbeelu!

Be mbaaydiri kulol. ²⁷ Wakkati oon fu, Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

²⁸ Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Joomam, si wo aan fu, njami-
raa kam mi wara to maa dow
ndiyam dam.

²⁹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—War!

Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam daam, ina fonndii to Iisaa. ³⁰ Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun sattii ndeen, o huli. O fuddi yoolaade. O wulli, o wi'i:

—Joomam, hisinam!

³¹ Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:

—Hey pamdu6o goondinal. Ko wadi cikkitirdaa?

³² Caggal duum 6e dido fuu, 6e naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii. ³³ Ndeen taalibaa6e won6e ley laana kaan been kujidani mo, mbi'i:

—Tannyoral, aan woni Bii Laamdo!

No Iisaa selliniri nyaw6e ley leydi Genesaret

(Marku 6.53-56)

³⁴ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret. ³⁵ Wor6e nokku oon annditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol makko. Yimbe been ngaddani mo nyaw6e mu66en fuu. ³⁶ Be nyaagii mo o acca nyaw6e been meema fay si wo kombokol saaya makko tan. Meemudo ngol du fuu dadii.

15

Haala al'aada maamiraa6e

(Marku 7.1-13)

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari to Iisaa yami dum, mbi'i:

² —Dume wadi de taalibaa6e maa been ina lotta al'aadaaji maamiraa6e meeden diin? Sabo 6e lootataa juude ma66e fadde ma66e e nyaamude.*

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Onon le, dume wadi de odon lotta yamiroore Laamdo ndeen faa njokkon al'aada moodon? ⁴ Sabo Laamdo wi'ii: «Teddin bammaa e inna maa.»† O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»‡

* 15:2 Lootugol juude ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † 15:4

Wurtagol 20.12. ‡ 15:4 Wurtagol 21.17.

⁵ Ammaa onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo ngedu Laamdo». ⁶ Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimbe teddinde saaraabe mu6ben katin. Hono noon tosirton konngol Laamdo, faa njokkon al'aada moodon! ⁷ Onon munaafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:

⁸ «Laamdo wi'ii:

Lenyol ngol ina teddina kam e kundude mu6ben,

ammaa berde mu6ben ina mboddi kam.

⁹ Ko 6e ndewata kam duum walaa nafaa fey.

Si goonga, janndeeji di 6e njannginta diin

wo jamirooje yim6e tan.»§

Haala ko tuuninta neddo

(Marku 7.14-23)

¹⁰ Wakkati oon, Iisaa noddi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindee, paamee: ¹¹ wanaa ko naatata e hunnduko neddo duum tuuninta dum. Wo ko wurtotoo e hunnduko duum tuuninta dum.

¹² Wakkati oon, taalibaa6e been battitii mo, mbi'i mo:

—Yalla ada anndi haalaaji maa diin metti Farisa'en been naa?

¹³ O jaabii, o wi'i:

—Funngo fuu ngo Baaba am gondo dow kammu oon aawaay, doofete. ¹⁴ Accee 6e. Wo 6e wum6e dowoo6e wum6e! Si bumdo dowii bumdo fu, 6e dido fuu 6e caaman ley luggere.

¹⁵ Piyeer jaabii, wi'i mo:

—Fiirtan min haala tuundi kaan.

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Onon du, faa joonin dum laabanaay on naa? ¹⁷ On paamaay ko naati e hunnduko fuu yahan ley reedu, de dum yalta yaasin?

¹⁸ Ammaa ko wurtotoo e hunnduko duum e bernde yuurata. Wo duum jaati tuuninta neddo. ¹⁹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi

e wadude war-hoore e jeenu e fijirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata. ²⁰ Dum woni ko tuuninta neddo. Ammaa nyaamude tawee lootaay juude muudum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neddo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa

(Marku 7.24-30)

²¹ Caggal duum, Iisaa dilli doon, fonndii seraaji Tirus e Sidon.

²² Debbo jeyaado Kanaana kodudo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:

—Joomam, taan Daawda, yur-mam! Biyam debbo ginnaaru ina woni e muudum, ina torra dum sanne!

²³ Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde. Taalibaa6e makko been battitii mo, mbi'i mo:

—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.

²⁴ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Israa'iila majjudi diin.

²⁵ Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso makko, wi'i:

—Joomam, wallam!

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hooyude nyaamdu sukaa6e, de faddana dawaadi woodaa.

²⁷ Debbo oon wi'i:

—Goonga, Joomam. De dawaadi du na nyaama nyaamdu ndu joom mu6ben saamdinta nduun.

²⁸ Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Hey debbo, goondinal maa ngal ina mawni! Wo dum laatane hono no njidirdaa noon.

Wakkati oon jaati, 6iyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyaw6e heew6e

²⁹ Iisaa dilli doon, takkii daande maayo Galili. O yeenji waamnde, o joodii toon. ³⁰ Yim6e heew6e ngari to makko, ngaddi bonnguu6e e wum6e e woy6e e muum6e, kam e nyaw6e wo66e heew6e. Be battini dum'en yeeso makko, de o danni

6e. ³¹ Dum haaynii yim6e been sanne nde nji'unoo muum6e ina kaala, woy6e ndadi, bonnguube ina njaha e koyde mu6ben, wum6e ina nji'a. Yim6e been ina njetta Laamdo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje nayo

(Marku 8.1-10)

³² Iisaa noddi taalibaa6e muudum been, wi'i dum'en:

—Yim6e 6e ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati i6e ngondi e am, de 6e ngalaa ko 6e nyaama. Mi yidaa yoppude 6e ndilla tawee 6e nyaamaay, sabo hasii yolbere li6owan 6e dow laawol.

³³ Taalibaa6e makko been mbi'i mo:

—E ley ladde do toy ke6eten ko nyaammen jamaa hono o?

³⁴ O yami 6e, o wi'i:

—Buuruuje foti njogidon?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Jeddi, kam e liyyoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal duum, o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. ³⁶ O hooyi buuruuje jeddi deen e liyyoy kooy. O yetti Laamdo, o tayi de, o hokki taalibaa6e been kokka dum jamaa oon. ³⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kedde deen. De keewi kandeje jeddi. ³⁸ Nyaamu6e been wo wor6e ujunaaje nayo, ko waldaa e rew6e e sukaabe. ³⁹ Caggal Iisaa waynake yim6e been, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en ɲaarorii kollee maande

(Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

¹ Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa ndaartindoo dum. Be ɲaarii dum holla 6e maande yuuroore dow kammu. ² O jaabii 6e, o wi'i:

—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on mbi'an welan. ³ Fajiri

du, si kammu ina wojji ina ni66i, on mbi'an yuwoonde to6an. Odon mbaawi senndude alhaaliiji kammu, ammaa on mbaawaa senndude maandeeji wakkatiiji diin! ⁴ Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake, si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.

Caggal duum, o yoppi 6e doon, o dilli.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en

(Marku 8.14-21)

⁵ Nde taalibaa6e been peyyitannoo maayo ngoon ndeen, tawi njeggiti yoo6aade buuru. ⁶ Iisaa wi'i 6e:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

⁷ Taalibaa6e been ina mbi'undura:

—Wo saabe ko en njoobaaki buuru duum wadi imo wi'a ni.

⁸ Iisaa faami ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Dume wadi de odon kaalda hakkunde moodon haala njoobaari buuru? Onon famdu6e hoolaare!

⁹ Yalla faa joonin on paamaay?

Yalla on miccitaaki buuruuje joy de peccanmi wor6e ujunaaje njoyo deen, e kandeje de kebbindon

kedde deen? ¹⁰ Yalla on miccitaaki katin buuruuje jeddi de peccanmi wor6e ujunaaje nayo deen,

e kandeje de kebbindon kedde deen? ¹¹ Noy wadi de on paamaay

wanaa haala buuru kaalanammi on? Ndeentodon e rabilla Farisa'en

e Saduki'en oon.

¹² Ndeen taalibaa6e been paami o wi'aay 6e ndeentoo e ko yuufinta buuru duum, ammaa 6e ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njanninta duum.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)

¹³ Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon o yami taalibaa6e makko been, o wi'i:

—Moy yim6e mbi'ata Bii Neddo oon woni?

¹⁴ Be njaabii, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaa6e been.

¹⁵ O wi'i 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngon-umi?

¹⁶ Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu, Bii Laamdo buurdo oon.

¹⁷ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Barke woodanii maa, aan Simon gii Yuunusa. Sabo wanaa 6ii-Aadama anndini ma dum, wo Baaba am gondo dow kammuuli oon anndini ma dum. ¹⁸ Miin du, mido wi'e Piyeer (dum na firirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyi6ammi kawrital am goondin6e ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal. ¹⁹ Mi hokkete cokitirde laamu Laamdo: huunde fuu ko kadudaa dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko nja6udaa dow leydi, ja6ete dow kammu.

²⁰ Ndeen, Iisaa sappani taalibaa6e muudum been taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum (Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

²¹ Gilla wakkati oon, Iisaa fuddi anndinde taalibaa6e muudum been ina tilsani dum yaha Urusaliima. Toon maw6e yim6e e hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta torran dum sanne, de ngada waree. De nyannde tata6erde ndeen o iirtoto. ²² Ndeen Piyeer toowtini mo de fuddi felude mo e haalaaji makko diin, wi'i:

—Wo Laamdo reene Joomam! Dum hewtataako ma!

²³ De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:

—Woddam aan Seydaani! Ada fergina kam e laawal am, sabo mi-ilooji maa diin yuuraa to Laamdo, wo to yim6e di yuuri!

No Iisaa jokkirtee

(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

²⁴ Caggal duum, o wi'i taalibaa6e makko been:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ²⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum fu, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am fu, he6tan ki. ²⁶ Dume he6ude adunaaru ndu fuu nafata neddo, si mursii yonki muudum? Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ²⁷ Sabo Bii Neddo oon wardan e malleyka'en muudum e ley teddeengal Baaba muudum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yoga e won6e do maayataa tawee nji'aay Bii Neddo ina warda e laamu muudum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii

(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

¹ Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraa6e dido Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e mu6ben dow waamnde toownde. ² Doon alhaali makko waylitii yeeso ma66e. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora. ³ Inan, Muusaa e Iliyaasa 6angani 6e, ina kaalda e makko. ⁴ Piyeer wi'i Iisaa:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Si ada yidi fu, mi dardan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁵ O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi 6e. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!

⁶ Nde taalibaa6e been nannoo daande ndeen fu, kippi geese mu6ben e leydi. Be kuli sanne.

⁷ Iisaa 6attitii, meemi 6e, wi'i:

* 16:24 Ndaaree Matta 10.38.

—Ummee, taa kulee.

⁸ Wakkati oon, 6e 6anti gite ma66e, de 6e nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko 6e njippotoo waamnde ndeen duum, Iisaa sappani 6e, wi'i:

—Taa kaalanee fay gooto ko nji'udon duum faa wakkati nde Bii Neddo ummitii e hakkunde maay6e.

¹⁰ Caggal duum, taalibaa6e been yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu.

¹² Ammaa mido wi'a on: Iliyaasa warii faa faltake, de 6e annditaay dum, 6e ngollii dum ko 6e muuyi fuu. Hono noon 6e torrirta Bii Neddo oon du.

¹³ Ndeen taalibaa6e been paami wo haala Yaayaa lootoowo lootagal batisima o haalanta dum'en.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma battitii mo, hofii yeeso makko, ¹⁵ wi'i:

—Joomam, yurma biyam gorko! O dabidabiyaajo, imo tampi sanne. Wakkatiiji keewdi imo saama e yi-ite naa e ndiyam. ¹⁶ Mi yaarii mo to taalibaa6e maada de 6e kunggii dannude mo.

¹⁷ Iisaa battitii, wi'i:

—Hey yim6e jamaanu bondo mo walaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o do!

¹⁸ O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon dadi.

¹⁹ Caggal duum, taalibaa6e been toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de min kunggii riiwude ginnaaru nduun?

²⁰ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Goonga kaalanammi on: si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Yuw do, njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on kunggataako wadude. [²¹ *]

No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

²² Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i 6e:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e. ²³ Be mbaran dum, de nyannde tata6erde ndeen iirtoto.

Haala kaan metti taalibaa6e been sanne.

Haala yobugol lampo suudu dewal mawndu

²⁴ Nde Iisaa e taalibaa6e mum njottinoo Kafarnahum ndeen, nanngoobe lampo suudu dewal mawndu been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Yalla moodibbo moodon oon yobataa lampo suudu dewal mawndu naa?

²⁵ Piyeer jaabii, wi'i:

—Imo yo6a.

Ko Piyeer naati suudu nduun duum, fadde muudum hebude haala, Iisaa wi'i:

—Simon, dume miilidaa? Kaanankoobe adunaaru been, moy 6e ndoonyata? Moy 6e njomnotoo lampo? Bi66e laamu naa weer6e?

²⁶ Piyeer jaabii, wi'i:

—Wo weer6e.

Iisaa wi'i mo:

—Ndelle, 6i66e laamu been wo rim6e, njo6ataa. ²⁷ Ammaa, en njidaa mettinde berde yim6e been. Yahu to maayo toon, paddaa jamm- buure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu,

* **17:21** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere.

njaltinaa dum. Si a omtii hunduko mum, a tawan toon mbuudu cardi ki66inoowu lampo meeden. Ittaa dum, njobanowaa en, enen dido.

18

Haala burdo teddude ley laamu Laamdo

(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

¹ Wakkati oon, taalibaa6e been battitii lisaa, yami dum, mbi'i:

—Moy 6uri teddude ley laamu Laamdo?

² Iisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso ma66e, ³ wi'i:

— Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa ley laamu Laamdo. ⁴ Leeyindo hoorem faa nanndi e cukalel ngel, kam woni burdo teddude ley laamu Laamdo. ⁵ Neddo fuu ja66iidoo cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin ja66ii.

Haala ko luttinta yim6e

(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

⁶ —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko 6uri moyyande joomum hayre teddunde ha66ee e daande mum, yoolee ley to 6uri luggude e maayo mango.

⁷ Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooje yim6e deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dum, paddaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal gootal ley nguurndam nduumiidam 6uri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a ki66udo. ⁹ Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, paddaa. Sabo naataa nguurndam nduumiidam a dokko, 6uri moyyande ma diina paddadaa e yiite jahannama a ki66udo.

Banndol haala mbaalu lallungu (Lukka 15.3-7)

¹⁰ —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: maleyka'en makkoy won6e dow kammuuli been, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dum. [¹¹ *] ¹² Dume miiloto6on? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppa capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjunga nguun naa? ¹³ Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa 6ura capande jeenay e jeenay di lallaay diin. ¹⁴ Hono noon Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yidiraa fay gootel e cukaloy koy majja.

Haala yaafundurgol hakkunde sakiraabe

(Lukka 17.3)

¹⁵ —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa to muudum kollitaa dum toonya muudum oon tawee onon dido tan. Si o ja6anii maa, a hewtii sakiike maa. ¹⁶ Ammaa si o ja6aay, njaadaa e neddo gooto naa yim6e dido, hono no Binndi diin mbiiri: «haala fuu daroo dow seedaaku yim6e dido naa tato.» ¹⁷ Si o ja6anaay ma, kaalanaa dum kawrital goondin6e ngaal. Si o salake ja6ande kawrital goondin6e ngaal, njogorodaa mo keefeero naa nanngoowo lampo. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko kadudon dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko nja6udon dow leydi, ja6ete dow kammu. ¹⁹ Mido haalana on katin: si dido moodon ndewrii ley adunaaru ga dow ko rjaarotoo Laamdo fuu, Baaba am gondo dow kammuuli wadanan on ko rjaaridon duum. ²⁰ Sabo nde dido naa tato kawriti e innde am fuu, miin du, mido woni hakkunde mu66en doon.

* **18:11** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 11: Sabo hisinde lallu6e waddi Bii Neddo oon.

Banndol haala golloowo caliido yaafaade

²¹ Ndeen Piyeer 6attitii Iisaa, yami dum:

—Joomam, si bannadam toonyake kam fu, kile foti kaanumi yaafaade dum? Yalla kile jeddi naa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi wi'aay ma kile jeddi tan. Njaafodaa dum kile capande jeddi faa nde jeddi.

²³ Iisaa beydi wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nandi: wo hono kaananke gooto an-niyiido yamtude golloo6e muudum nyamaande. ²⁴ Nde o fuddunoo yamtude fu, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji. ²⁵ Gorko oon walaa ceede ko yo6a mo. Dum le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e deekiiko e sukaa6e makko e ko o jogii fuu, faa yo6a nyamaande ndeen. ²⁶ Golloowo oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii dum, wi'i: «Munyanam, mi yo6ete fuu!» ²⁷ Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

²⁸ Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo muudum joganiido dum ceede seeda. O nanngi dum daande, imo dedda, o wi'i: «Yo6am ceede am!» ²⁹ Gollidoowo makko oon hippii e leydi, nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yo6ete!» ³⁰ Ammaa o jabaay. O uddowi dum e kasu, faa do yo6i nyamaande ndeen fuu. ³¹ Nde golloo6e heddiibe been nji'unoo dum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi dum kaananke oon. ³² Ndeen, kaananke oon noddi golloowo oon, wi'i dum: «A golloowo bondo! Nde nyaaginodaa kam ndeen, mi yaafanake ma ko ndewanmaami duum fuu. ³³ Aan du, a haanaano yurmaade jaado maa oon hono no njurmorimaami ni naa?» ³⁴ Kaananke oon tikki

sanne, watti mo e juude jukko-too6e, faa do o yo6i nyamaande ndeen faa laa6i.

Iisaa beydi, wi'i:

³⁵—Hono noon Baaba am gondo dow kammu oon wadata neddo fuu e moodon mo yaaforaaki sakiike mum bernde laafunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal

(Marku 10.1-12)

¹ Nde Iisaa tilinoo e waajuuji diin ndeen, dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal gooruwol Urdun. ² Yim6e heew6e njokki mo. O danni toon nyaw6e mu66en.

³ Farisa'en wo66e ngari to makko faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum e sabaabu tawaado fuu naa?

⁴ O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi diin mbi'i? E fuddoode Laamdo tagii 6e, wadii 6e gorko e debbo. ⁵ O wi'i: «Dum saabii de gorko yoppa inna mum e bammum, nann-gundura e deekum, 6e dido fuu 6e laatoo neddo gooto.»* ⁶ Nii woni 6e nganaa dido katin, 6e banndu wooturu. Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

⁷ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Ndelle ko wadi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera dum?

⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo saabe on yoor6e berde, duum wadi de Muusaa hokka on laawol ceeron rew6e moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa noon worrunoo. ⁹ Mido wi'a on: si neddo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si banjii debbo goddo fu, jeenii.

¹⁰ Taalibaa6e makko been mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neddo banjaay duum buri woodude.

* 19:5 Fuddoode 2.24.

¹¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa yim6e fuu mbaawi jabude haala ka, sanaa 6e Laamdo hokki baawde majjum. ¹² Daliiliiji kafooji wor6e 6anjude ina ngoodi. Sabo wo66e ndimaama wo waatoraa6e. Wo66e wo soortaa6e. Wo66e du, kam'en kadi ko'e mu66en 6anjude faa ngollana laamu Laamdo. Neddo fuu jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)

¹³ Caggal duum, wo66e ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juude muudum dow makkoy, de du'anoo koy. Ammaa taalibaa6e been ndukani yim6e been. ¹⁴ Ndeen Iisaa wi'i:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa ka6ee koy, sabo wo nandu6e e makkoy been njeysi laamu Laamdo.

¹⁵ O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

Haala jokolle jom jawdi

(Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)

¹⁶ Gorko gomma 6attitii Iisaa, yami dum, wi'i:

—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam nduumiidam?

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de lamndidaa kam dow huunde lobbere? Laamdo tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.

¹⁸ Gorko oon yami Iisaa, wi'i:

—Jamirooje deye njokkammi?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wuju, taa seeda fewre, ¹⁹ teddin inna maa e bammaa, njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁰ Suka jokolle oon wi'i mo:

—Mido haybi dum fuu. Dume heddi katin?

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Si ada yidi hi66ude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaa6e. Ndeen a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen, dillidi e met-torgal, sabo wo jom jawdi sanne.

²³ Ndeen, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi! ²⁴ Mido haalana on du: ngeelooba naata wudde battal 6uri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁵ Nde taalibaa6e been nannoo haala kaan ndeen, dum haayinii dum'en sanne. I6e mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁶ O ndaari 6e, o wi'i:

—Yim6e mbaawanaa dum, ammaa walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁷ Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Dume min ke6oyta?

²⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: si Bii Neddo oon joodake e joodorgal laamu muudum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e dido jokku6e kam 6ee du, on njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin. ²⁹ Neddo fuu joppudo suudu mum, naa sakiraa6e mum wor6e e rew6e, naa inna mum, naa bammum, naa sukaa6e mum, naa gese mum saabe am fu, heban ko 6uri dum kile hemre, katin du heban nguurndam nduumiidam.

³⁰ Ammaa ardiife heew6e laatoto gadaa6e. Gadaa6e heew6e du laatoto ardiife.

20

Banndol haala golloobe ley ngesa cabiije

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltudo gilla fajiri faa hooya golloobe ngolla ngesa muudum

cabiije. ² O hebi golloo6e, o rewri e mu66en njobdi nyalooma, mbuudu cardi hono no woowri noon. O yaari 6e ngesa makko. ³ Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i wo66e ley luumo 6e ngalaa golle. ⁴ O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yo6an on ko haani yo6eede.» ⁵ Been du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana. ⁶ Caggal duum, o yalti katin wakkati laasara. O tawi wo66e ina keddii to luumo toon. O wi'i dum'en: «Dume wadi de nyalludon do on ngollaay fay huunde?» ⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i: «Fay gooto hooyay min golle.» O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije ngaan.» ⁸ Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu golloo6e been de njobaa dum'en. Artorodaa sakitiibe waddeede been, de cakitorodaa artii6e been.» ⁹ Waddaabe laasara been ngari, mono e mu66en fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹⁰ Artinoo6e been du ngari, cikki njobete ko 6uri dum. Ammaa kam'en du, mono e mu66en fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹¹ Nde 6e njobanoo dum ndeen, i6e nurnurta jom ngesa oon. ¹² I6e mbi'a: «Bee do seeda tan ngolli, de 6e ponndaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miden ngolla ley naange wulnge!» ¹³ Jom ngesa oon jaabii gooto ma66e, wi'i: «Neddo am, mi wadaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuudu cardi nyalooma naa? ¹⁴ Ndelle, ja6u njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiido oon ko kokkumaami duum. ¹⁵ Wanaa ko weli kam ngadammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Hono nii gadaa6e laatorto ardiibe, ardiibe du laatoto gadaa6e.

No Iisaa sapporii tataberde maayde muudum e iirtagol muudum (Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

¹⁷ Iisaa e taalibaa6e sappo e dido been ina yeeja, ina njaha Urusali-ima. E laawol ngool, Iisaa toowtini 6e feere, wi'i:

¹⁸ —Inani eden njaha Urusali-ima. Doon Bii Neddo wattetee e juude hooree6e almaami'en e janninginoo6e Tawreeta. Be caroo mo sariya maayde. ¹⁹ Be ngatta mo e juude yim6e 6e nganaa Alhudiya'en. Kam'en du njalnoro mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Marku 10.35-45)

²⁰ Ndeen, inna 6i66e Jebede battini sukaa6e muudum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o njaaroo dum huunde. ²¹ Iisaa wi'i mo:

—Dume njiddaa?

Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Mido yidi ngadaa faa 6i66e am wor6e dido 6e njoodoo dakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.

²² Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

²³ O wi'i 6e:

—Goonga, on njardan nde. Ammaa joodaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Baaba am moyyinani been njeji.

²⁴ Nde taalibaa6e sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, bernani sakiraabe dido been. ²⁵ Ndeen Iisaa noddi 6e fuu, wi'i 6e:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamarii dum'en doole. Maw6e been du ina kolla yim6e been baawde. ²⁶ Onon kaa,

dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade tedduo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ²⁷ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon. ²⁸ Noon du, Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimbe, de hokka yonki muudum faa laato coottitaari ndimdinooi heewbe.

No Iisaa selliniri wumbe dido
(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

²⁹ Nde Iisaa e taalibaa6e muudum njaltannoo Yeriko ndeen, jamaa keewdo jokki dum. ³⁰ Wumbe dido ina njoodii e sera laawol ngool. Be nani Iisaa ina faltoo, de 6e puddi yeewnaade, i6e mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

³¹ Jamaa oon jawani 6e, wi'i 6e ndeyyinoo. Ammaa 6e beydi yeewnaade i6e mbi'a:

—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!

³² Iisaa darii, noddi 6e, wi'i:

—Dume njidufon mi wadana on?

³³ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Joomii amin, min mbumta.

³⁴ Iisaa yurmii 6e, meemi gite ma66e. Wakkati oon pay, 6e mbumti. Ndeen 6e njokki dum.

21

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaa6e dido, ² wi'i 6e:

—Njehee naatowee ngalluure wonnde yeeso moodon ndeen. Nde njottidon fu, on tawan toon araawa e mola muudum ina ka66ii. Ka66iton di, ngaddanon kam. ³ Si won ko goddo yami on e majjum,

njaabodon dum joomii amin ina haajaa di, de nultiran di law.

⁴ Dum wadi faa ko annabaajo haalnoo duum tabita nde wi'unoo: ⁵ «Mbi'ee yimbe ngalluure Siyona:

Ndaaree, inaan kaananke moodon ina wara to moodon,

ina leeyinkinii, ina waddii mola,

6ii mbaddeteenga.»*

⁶ Wakkati oon, taalibaa6e 6een njehi ngadowi ko Iisaa yamiri dum'en. ⁷ Be ngaddi araawa ngaan e mola muudum. Be njowi e majji saayaaji ma66e, de Iisaa waddii. ⁸ Ko 6uri heewude e jamaa oon weerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde, mbeerti de dow laawol ngool. ⁹ Jama'aaje gonde yeeso Iisaa deen e jokkude caggal makko fuu ina ilina, ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda! Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!† Jettooje ngoodanii Laamdo faa dow kam-muuli!

¹⁰ Nde o naatunoo Urusaliima fu, ngalluure ndeen fuu irii, na saaya. I6e mbi'a:

—Gorko o wo moy?

¹¹ Jamaa oon jaabii:

—Wo annabi Iisaa, yuurudo Nasaraatu ley leydi Galili.

No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu

(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

¹² Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun. Doon o riwi soodoobe e soottoobe won6e ley toon fuu. O li6i taabaaje weccoobe ceede e joodorde soottoobe buugaali. ¹³ Ndeen o wi'i 6e:

—Ley Binndi diin Laamdo wi'i: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare.»

Iisaa beydi, wi'i:

—Onon kaa, odon ngada ndu «suudirdu yanoobe!»‡

* 21:5 Jakariyaa 9.9. † 21:9 Jabuura 118.25-26. ‡ 21:13 Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

14 Wumbe e bonnguu6e ngari to makko e ley suudu dewal mawndu nduun, de o danni dum'en. 15 Horee6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta been nji'ii kulle kaayniide de o wadata. Be nani du sukaa6e ina ilina e ley suudu dewal mawndu ina mbi'a:
—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!

Dum fuu dum metti 6e. 16 Be mbi'i Iisaa:

—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata duum naa?

O wi'i 6e:

—Mi nanii. Yalla abada on janngaay dum do:

«A wadii faa kunndude sukaa6e famar6e e musinoobe ina njette?»§

17 Caggal duum, o seedi e ma66e. O yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o waalowi toon.

No Iisaa hudiri yibbi

(Marku 11.12-14, 20-24)

18 Gilla fajiri Iisaa ina yecco ngalluure toon, tawi ina yolbi. 19 O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki. Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i ki:

—Taa a rimu abada katin!

Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori kolon. 20 Nde taalibaa6e been nji'unoo dum fu, dum haaynii dum'en. Be yami Iisaa, 6e mbi'i:

—Noy wadi de yibbi ki yoordi wakkati gooto ni?

21 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: si odon ngoondini on cikkitiraay fu, on ngadan ko furi ko ngadumi yibbi ki duum. On mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», de laatoroo noon. 22 Si odon ngoondini, ko njaaridon e ley du'aare fuu on keban dum.

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

23 Iisaa naati suudu dewal mawndu nduun. Nde o waajotonoo ndeen, horee6e

almaami'en e maw6e Alhudiyankeobe been battii mo, yami, mbi'i:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

24 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du, huunde wootere tan yamammi on. Si on njaabake kam, mi haalanan on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. 25 Toy lootagal batisima Yaayaa ngaal yuuri? To Laamdo naa to yimbe?

Ndeen heddi i6e ndawrida hakkunde ma66e, i6e mbi'a:

—Si en mbi'ii to Laamdo fu, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? 26 Ammaa si en mbi'ii to yimbe, kulen ko jamaa o wadata en, sabo yimbe been fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.

27 Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa du jaabii 6e, wi'i:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol haala sakiraabe dido

28 Iisaa beydi wi'i:

—Dume miilotodon e banndol ngol: gorko gomma ina joginoo 6i66e wor6e dido. O battitii arandeejo oon, o wi'i dum: «Binngel am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije toon.» 29 Biddo oon jaabii, wi'i yahataa. Ammaa caggal duum, mimsiti yehi. 30 Baabiiwo on battitii dida6o oon, wi'i dum ko wi'unoo arandeejo oon duum. Oon kaa jaabii, wi'i: «Woodi Baaba», ammaa yahaay. 31 Moy e ma66e wadi ko bammum muuyi duum?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Arandeejo oon.

Ndeen, Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: nanngoobe lampo e rew6e woykuruube been artoyto on naatude e laamu Laamdo. 32 Sabo

Yaayaa warii to moodon, hollii on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay dum. Ammaa nann-goobe lampo e rewbe woykuruu6e been ngoondinii mo. Fay nde nji-inodon dum ndeen, on mimsitaay ngoondindon dum.

Banndol haala remoo6e bon6e
(Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

³³ —Kettindee banndol gonngol: neddo gomma darni ngesa cabiije, fiiltini nga hoggo, wasi luggere boosirde cabijam. O nyibi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi ja-haangal. ³⁴ Faa boreede cabiije yot-tii, de o neli golloo6e makko to remoo6e been toon, 6e ngaddanowa mo ngedu makko e 6ib6e cabiije deen. ³⁵ Ammaa remoo6e been nanngi golloo6e makko 6een, piyi gooto, mbari gooto, limni gooto kaaye. ³⁶ Jom ngesa oon neli e mab6e golloo6e bur6e arandee6e been heewude. Remoo6e been ngadi 6e no ngadunoo arandee6e been noon. ³⁷ De sakitii o neli biyiiko gorko to mab6e, o wi'i: «Be njaagoto biyam oon.» ³⁸ Ammaa nde remoo6e been nji'unoo biyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en «O wani onnoowo hoggo ngo. Ngaree mbaren mo, ked-doroden ngesa nga!» ³⁹ Wakkati oon, 6e nanngi mo, 6e paddi mo to gada ngesa toon, 6e mbari mo. ⁴⁰ Joonin le, si jom ngesa cabiije oon warii, noy o wadata remoo6e been?

⁴¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—O halkiran bon6e been no boniri. O halfinan ngesa ngaan remoo6e wob6e hokko6e mo ngedu makko e 6ib6e magga wakkati nga 6oraa.

⁴² Caggal duum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla on njanngaay ko win-ndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

Dum wo golle Joomiraado,
wo dum haaynde e jiide meeden!»*

⁴³ Saabe dum, mido wi'a on: laamu Laamdo ittete e moodon, hokkee yim6e wadoo6e ko haani e maggu.

⁴⁴ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

⁴⁵ Nde hooree6e almaami'en e Farisa'en been nannoo banndi makko diin, paamii wo kabaaru mu66en o banndi. ⁴⁶ I6e piloo no 6e nanngira mo, ammaa 6e kulii yim6e, sabo yim6e been ina njogorii mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu bangal
(Lukka 14.15-24)

¹ Iisaa bannndani 6e katin, wi'i 6e:

² —Inan no laamu Laamdo nann-di: wo hono kaananke bannoowo biyum gorko, wadani dum neema bangal. ³ O neli maccu6e makko noddowa yim6e bangal ngaal, ammaa noddaa6e been calii warude. ⁴ O neli katin maccu6e wob6e, o wi'i dum'en: «Mbi'ee noddaa6e been nyaamdu nduun moyyinaama faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi paydi. Fuu segilaama. Be ngara, 6e nootoo weltaare bangal nde.»

⁵ Ammaa noddaa6e been kiisaaki mo, naati haajuuji mu66en: o yehi ndaaroyde ngesa muudum, o du luumooji muudum. ⁶ Heddiibe been nanngi maccu6e been, torri 6e, mbari 6e. ⁷ Kaananke oon tikki, neli sordaasiibe muudum mbarowi waru6e nulaa6e been, mbuli wuro mu66en. ⁸ Caggal duum, o wi'i maccu6e makko been: «Nyaamdu bangal nduun moyyinaama, ammaa noddaa6e been kaandaa e nyaamude ndu.

⁹ Dum le, njehee dow laabi mawdi

* 21:42 Jabuura 118.22-23.

diin, noddon neddo fuu mo kawrudon wara nyaama nyaamdu ɓangal ndu.»¹⁰ Maccuɓe ɓeen njehi dow laabi diin, noddi yimɓe ɓe kawri toon fuu gilla e bonɓe faa e moyyuuɓe faa galle jom ɓangal oon heewi yimɓe.

¹¹ Nde kaananke oon naatunoo faa ndaara noddaaɓe ɓeen ndeen, o haynii gorko mo ɓornaaki kad-dule ɓangal ngaal. ¹² O wi'i dum: «Neddo am, noy naatirɗaa do tawi a ɓornaaki kaddule ɓangal?» De oon deyyinii. ¹³ Ndeen, kaananke oon wi'i gollooɓe ɓeen: «Kaɓɓee juude makko e koyɗe makko, paddon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon bojji e ɗeryundurde nyiye ngoni.»

¹⁴ Iisaa heddi na wi'a:

—Noddaaɓe ina keewi ammaa subaaɓe ina pamɗi.

Haala yoɓugol lampo

(Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

¹⁵ Farisa'en njehi ndawridowi no nanngira Iisaa e ley haala muudum. ¹⁶ Be neli yoga e taal-ibaaɓe maɓɓe e jokkuɓe Hirudus to Iisaa. Nulaaɓe ɓeen mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante: ada jannginira laawol Laamɗo ngol goonga. A hulataa fay gooto, sabo a ɓurdintaa yimɓe. ¹⁷ Ndelle, haalan min dume miilidaa: yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawɗo oon lampo naa dagaaki?

¹⁸ Ammaa Iisaa ina anndi an-niyaaaji maɓɓe bondi diin. O wi'i ɓe:

—Onon munaafiki'en! Dume wadi de odon tuufina kam?
¹⁹ Kollee kam mbuudu njobeteengu lampo.

Be ngaddani mo mbuudu cardi ngootu. ²⁰ O yami ɓe, o wi'i:

—Natal moy e innde moy woni do?

²¹ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kaananke Roma.

O wi'i ɓe:

—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamɗo du ko jeyi.

²² Nde ɓe nannoo jaabu oon fu, dum haaynii ɓe. Be celi mo, ɓe ndilli.

Haala ummital maayɓe

(Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)

²³ E ley nyalooma oon, woɓɓe ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngoni yeddooɓe ummital. ²⁴ Be yami mo, ɓe mbi'i:

—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neddo maayii heɓaay ɓiddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon, faa heɓana dum ɓeyngu.»* ²⁵ Ina woodunoo hakkunde amin sakiraaɓe worɓe njeddo. Arandeejo oon dewli, maayi heɓaay ɓiddo. Minyiiko hooyi debbo oon. ²⁶ Kam du maayi heɓaay ɓiddo. Tataɓo oon du jokki, faa ɓe njeddo fuu ɓe maayi. ²⁷ Caggal maɓɓe ɓe fuu, debbo oon du maayi. ²⁸ Ndelle nyannde ummital, moy e njeddo ɓeen laatotoo goroo debbo oon? Sabo ɓe fuu ɓe ndewliino mo.

²⁹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—On woofuɓe, sabo on anndaa Binndi diin, on anndaa baawɗe Laamɗo du. ³⁰ Sabo si maayɓe ummitake, worɓe ɓanjataa, rewɓe ɓanjataake. Be laatoto hono maleyka'en wonɓe dow kammu ni. ³¹ Woodi, e haala ummital maayɓe, yalla on njanngaay ko Laamɗo wi'i on duum naa? O wi'i: ³² «Miin woni Laamɗo Ibrahiima, Laamɗo Isiyaaka, Laamɗo Yaakuuba.»† Laamɗo wo Laamɗo wuurɓe, wanaa Laamɗo maayɓe.‡

³³ Nde jamaa keewɗo oon nannoo waaju makko oon fu, dum haaynii dum'en sanne.

* 22:24 Fillitagol Tawreeta 25.5. † 22:32 Wurtagol 3.6. ‡ 22:32 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ɓooyi. Ko Laamɗo wi'i wo Laamɗo maɓɓe duum, holli iɓe mbuuri.

Haala yamiroore burnde fuu manngu

(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)

³⁴ Nde Farisa'en been nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en been e haala fu, 6e kawriti. ³⁵ Gooto ma66e jannginoowo Tawreeta na yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

³⁶ —Moodibbo, ndeye woni yamiroore burnde fuu manngu e ley Tawreeta?

³⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu. § ³⁸ Nde woni yamiroore arandeere, burnde fuu manngu. ³⁹ Inan yamiroore dida6erde hono mayre: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁴⁰ Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen fuu e jamirooje didi deen njowii.

Kabaaru Almasiihu e Daawda

(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)

⁴¹ Ko Farisa'en been kawriti toon duum, Iisaa yami 6e, wi'i:

⁴² —Dume miiludon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—O taan Daawda.

⁴³ O wi'i 6e:

—Ko Daawda haaliri baawde Ruuhu duum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraado»? Sabo o wi'ii:

⁴⁴ «Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa way6e ma.»†

⁴⁵ Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatortoo taanam?

⁴⁶ Be fuu 6e kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde godde katin.

23

No Iisaa feliri jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en

(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

¹ Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje deen e taalibaa6e muudum been, wi'i:

² —Jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en been kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa. ³ Saabe duum, odon kaani jabande 6e, ngadon huunde fuu ko 6e mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle ma66e, sabo 6e ngadata ko 6e mbaajotoo duum. ⁴ Be ka66an donje teddude, 6e mbakkina yim6e, ammaa 6e njidaa meemirde de fay e hoore honndu faa 6e mballa dum'en. ⁵ Huunde fuu ko 6e ngadata, 6e ngadiran dum faa 6e nji'ee. Dum wadi de i6e ka66a talki mawdi, i6e njuutina bukki saayaaji ma66e faa ina ndaasoo. ⁶ I6e njidi joodorde burde teddude si 6e noddaama e nokkuje nyaamdu teddude. I6e njidi joodorde burde teddude ley cuudi baajordi. ⁷ I6e njidi jowteede jowtaali teddui ley luumooji e noddireede «Moodibbo».

⁸ Ammaa onon kaa, taa nja6ee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogidon. Onon, on fuu wo on sakiraa6e. ⁹ Taa mbi'ee fay gooto «Baabiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiwo gooto tan njogidon, gondo dow kammu oon. ¹⁰ Taa nja6ee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogidon, oon woni Almasiihu. ¹¹ Burdo teddude hakkunde moodon laatoo golloowo moodon.

¹² Toownudo hoore muudum fuu, leeyinte. Leeyindo hoore muudum fuu, toownete.

¹³ Bone woodanii on onon jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon cokana yim6e

§ 22:37 Fillitagol Tawreeta 6.5. * 22:39 Lewinkoo6e 19.18. † 22:44 Jabuura 110.1.

* 23:9 Taa mbi'ee fay gooto «Baabiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum. Ngol haali haala hoore6e diina fonndu6e ko'e mu66en e baabiraaku Laamdo.

dammbugal laamu Laamdo ngaal. On naatataa, on accataa naatoobe naata. [14 †]

15 Bone woodanii on, onon jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon njiiloo e leyde, odon peyyita maayooji faa ke6on tuubudo gooto. Si on ke6ii dum fu, odon ngada dum bii jahannama faa bura on bonde kile didi.

16 Bone woodanii on, onon wumbe dowoo6e yimbe! Odon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo 6olum, ammaa si hunorake kanje suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan dum.»

17 Majju6e, wumbe! Dume 6uri teddude: kanje oon naa suudu laa6inooru kanje oon nduun?

18 Odon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde ndeen fu wo 6olum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan dum.»

19 Wumbe! Dume 6uri teddude: sadaka oon naa hirsirde laa6inoore sadaka oon ndeen? 20 Ndelle, neddo fuu kunoriido hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre. 21 Neddo fuu kunoriido suudu dewal mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e Laamdo gondo ley mayru oon. 22 Neddo fuu kunoriido kammu, hunorake joodorgal Laamdo ngaal e Joodiido e maggal oon.

23 Bone woodanii on, onon jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon ittana Laamdo jakka fay naanaa e haakorooji moodon goddi, ammaa odon njeeboo ko 6uri fuu teddude e Jamirooje deen. Dum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddiiduum. 24 Onon wumbe dowoo6e yimbe! Si mbuubu saamii e njaram

moodon, on ciiwan itton dum, de odon moda ngeelooba!

25 Bone woodanii on, onon jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo bonngo. 26 Farisanke bumdo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laa6an.

27 Bone woodanii on, onon jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nanndi e caabeeje dawninaade, de dow mu66en woodi, tawee ley mu66en ina heewi yi'e maay6e e ko tuuni fuu. 28 Onon du, wo hono noon nanndudon: e jiide gite odon nanndi e fonnditiibe, ammaa ley moodon ina wi'i pet naafikaaku e oonyaare.

29 Bone woodanii on, onon jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon moyyintinoo caabeeje annabaabe, odon njardina caabeeje fonnditiibe wobbe.

30 Odon mbi'a: «Sini min kawriino e jamaanu maamiraa6e amin, min ndufidataano e ma66e yiyam annabaabe.» 31 Ndelle, odon ceedanoo ko'e moodon wo on 6i66e warannoo6e annabaabe been.

32 Ndelle, njottinee ko maamiraa6e moodon pudfunoo! 33 Onon bolle, 6i66e poosoke! Walaa fuu no ndadiron halkere jahannama.

34 Dum wadi de mido nulda on annabaabe e jom'en hakkillo e jannginoo6e. On mbaran wobbe ma66e, tonton wobbe ma66e, piyon wobbe ma66e dorri e ley cuudi mon baajordi, ndiiwon dum'en hakkunde wuro e wuro. 35 Njomnitaari yiyam fonnditiibe ndufaadam e adunaaru ndu daam fuu yeccoto dow moodon, gilla yonki Haabiila ponnditiido oon faa yonki Jakariyaa bii Barakiya

† 23:14 E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nyaama jawdi rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi, odon njuutina du'aawuuji moodon faa nanndinkinodon e lobbu6e. Saabe majjum, on ke6an jukkungo 6urngo fuu bonde.

mo mbarnodon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon. ³⁶ Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yimbe jamaanu o!

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima (Lukka 13.34-35)

³⁷—Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaaŋe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde 6i66e maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeele mum ni. De on njaŋaay. ³⁸ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde. ³⁹ Mido wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii garŋo e dow innde Joomiraado!»

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

¹ Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaaŋe muudum 6attitii dum, kolli dum nyimngo ley galle mayru. ² O wi'i 6e:

—On nji'ii kujje de fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ Caggal duum, Iisaa joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaaŋe muudum ngari to muudum kam'en tan, mbi'i dum:

—Humpitin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁵ Sabo heew6e ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Be mbosinan yimbe heew6e. ⁶ On nanan

kabaaru bolwole gadaade e an-niyaade, ammaa taa kulee! Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngadan, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere. ⁸ Dum kaa fuu wo hono fuddoode njatawere 6eynoowo ni.

⁹ Ndeen, yimbe njaaran on caredon faa torredon, mbaredon. Lenyi diin fuu mbanyan on saabe am. ¹⁰ Wakkati oon, heew6e pergoto njoppa goondinal mu66en, ina njambundura, ina mbanyanduri. ¹¹ Annabaaŋe fewree6e heew6e 6angan, kiila heew6e. ¹² Bonandaaji keewan faa njinngu yimbe heew6e 6uytoo. ¹³ Ammaa tinnitido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ¹⁴ Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu ke6a seedaaku nguun. Ndeen adunaaru timmata.

Haala torra mawdo e gartol Almasiihu

(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)

¹⁵ —On nji'an «huunde nyid-diniinde bonnoore»* nde annabi Daniyiila haalnoo kabaaru muudum. Huunde ndeen dardete dow nokkuure seniinde ndeen.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) ¹⁶ Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁷ Tawaado dow suudu, taa wi'a jippoto hooya gineeji ley suudu muudum. ¹⁸ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁹ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! ²⁰ Naaree Laamdo taa doggudu moodon laatoo wakkati dabbunde naa nyalaande fowteteende. ²¹ Sabo ndeen, torra mawdo wadan mo

* **24:15** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **24:15** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankoo6e. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²² Sini tawiino balde deen nda66indinaaka, fay gooto hisataano. Ammaa Laamdo ra66indinii de saabe su6aa6e muudum. ²³ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²⁴ Sabo almasihu'en fewree6e e annabaabe fewree6e bangowan, ngada maandeeji mawdi e kaayeeffiji faa majjina fay su6aa6e been, si na laato. ²⁵ Paamee wooda. Mi haalanii on gilla dum waraay. ²⁶ Si yimbe mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa njehee. Naa si 6e mbi'ii: «Inani mo ley cuudi toon», taa ngoondinee. ²⁷ Si goonga, no mayyere yaynirta e kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono noon Bii Neddo wardata. ²⁸ To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

²⁹ —Wakkati gooto, caggal torra balde deen, naange ni66an, lewru selan yaynude, koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.† ³⁰ Wakkati oon, maande Bii Neddo oon bangan dow kammu, lenyi adunaaru diin fuu mboyan mettorgal. Be nji'an Bii Neddo oon, ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ³¹ Buututal manngal fuufete, de o nula maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sob6iire, kawrundura su6aa6e makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Bannadol dow yibbi

(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

³² Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki du mbilitii fu, odon anndi ndunngu badake. ³³ Noon du, si on nji'ii kulle deen fuu, annditon wakkati oon badake, imo woni e dambbugal galle. ³⁴ Goonga kaalanammi on:

jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³⁵ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

³⁶ —Ammay nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum, wanaa maleyka'en wonbe dow kammuuli, wanaa Biddo oon. Wala anndudo dum si wanaa Baabiwo oon. ³⁷ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu, noon du laatortoo si Bii Neddo warii. ³⁸ E ley nyalaade deen fadde ilam tuufaandu daam warude, yimbe ina nyaama, ina njara, ina 6anja, ina 6anje, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. ³⁹ Be paamaay faa'e faa ilam tuufaandu daam wari, yooli 6e fuu. Garol Bii Neddo du, hono noon laatortoo. ⁴⁰ Wakkati oon, worbe dido tawdete ley ngesa. Goto mu66en hooyete, gooto du yoppee. ⁴¹ Rewbe dido undoo6e tawete dow unirde. Goto mu66en hooyete, gooto du yoppee. ⁴² Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa wakkati mo Joomiraado mon warata. ⁴³ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata ley jemma, waalan hakkilde, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁴ Ndelle, onon du cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniido e golloowo bondo

(Lukka 12.41-48)

⁴⁵ —Ndelle, moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo? Oon woni mo joomum halfini golloo6e muudum faa hokka dum'en nyaamdu mu66en e wakkati kaando. ⁴⁶ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada no yamiraa noon. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum

† 24:29 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

fuu. ⁴⁸ Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii ley bernde mum joomum booyan wartaay, ⁴⁹ de fuddi ina fiya banndiraafe muudum golloofe, ina nyaamda ina yarda e sulotoofe, ⁵⁰ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. ⁵¹ Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde munaafiki'en. Toon bojji e neryundurde nyiye gonni.

25

Banndol haala surbaabe sappo

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono surbaafe sappo hooyube fitillaaji mu6ben de njehi faa nja66owoo 6anjudo.* ² Njoyo ma66e ngalaa hakkillo, njoyo ma66e du ina ngoodi hakkillo. ³ Be ngalaa hakkillo been kooyi fitillaaji tawi njoo6aaki nebbam. ⁴ Jom'en hakkillo been kaa njaadi paali nebbam e fitillaaji mu6ben. ⁵ Nde 6anjudo oon jenngunoo waraay ndeen, 6e fuu 6e nɔɔji, 6e daanii. ⁶ Faa hakkunde jemma, yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan 6anjudo oon! Njaltee! Nja66owee mo!» ⁷ Ndeen surbaafe been fuu pini, ina moyyina fitillaaji mu6ben. ⁸ Surbaafe 6e ngalaa hakkillo been mbi'i jom'en hakkillo been: «Njedee min nebbam moodon daam, sabo inan fitillaaji amin ina nyifa.» ⁹ Jom'en hakkillo been njaabii, mbi'i: «Gasataa, sabo ko min njogii duum heyataa en, en fuu. Njehee to sonnoofe, coodowon!» ¹⁰ Ko 6e njehi faa 6e coodowa nebbam duum, 6anjudo oon yottii. Segilinoofe been naatidi e makko e ley suudu weltaare nduun, de dammbugal ngaal ommbaa. ¹¹ Faa booyi seeda, surbaafe heddiife 6e cegilaaki been ngarti, keddiina nodda, ina mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan min!»

¹² Ammaa o jaabii 6e, o wi'i: «Goonga kaalanammi on: mi anndaa on.»

¹³ Iisaa sakitii wi'i:

—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa nyalaande naa wakkati mo Bii Neddo wartata oon.

Banndol haala golloofe tato (Lukka 19.11-27)

¹⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e gorko cegiliido faa dilla, noddi maccu6e mum, de halfini dum'en jawdi mum. ¹⁵ O halfini gooto ma66e mutakal kanje keme joy, goddo keme didi, tata6o oon hemre, mono fuu ko fotata e muudum. Caggal duum, o dilli. Wakkati oon ni, ¹⁶ kalfinaado mutakal kanje keme joy oon yehi luumorii dum, he6i mutakal keme joy godde. ¹⁷ Jom keme didi oon du wadi noon, tinii kam du mutakal keme didi godde. ¹⁸ Ammaa jom mutakal hemre oon yehi wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon hokkunoo dum.

¹⁹ Faa booyi caggal majjum, joomii 6e oon warti, noddi 6e, faa ndaara hiisa ceede deen.

²⁰ Kalfinaado mutakal kanje keme joy oon wari, waddi mutakal keme joy godde, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme joy. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme joy godde.»

²¹ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!»

²² Kalfinaado mutakal keme didi oon wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal kanje keme didi. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme didi godde.»

²³ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!»

²⁴ Kalfinaado mutakal kanje hemre oon wari kam du, wi'i: «Joomam, mido anndunoo

* **25:1** E al'aada Alhuudiyankoo6e 6anjudo ina yaada e yigiraa6e jom suudu muudum, sabo kam'en ndammbata dum.

a gorko tiidũdo alhaali: ada taya ko a aawaay, ada hawrundura to a sarkaay aawdi. ²⁵ Saabe dũm, kulumi, njahumi iroyimi kanje maa oon. Haya, inan giney maa.» ²⁶ Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccudo bondo, jaaydo! Ada anndunoo mido taya ko mi aawaay, mido hawrundura to mi saakaay aawdi. ²⁷ Ndelle, ada haannoo wattude kanje am oon to tinoobe buufi, faa danya ko tinoriimi si mi wartii. ²⁸ Joonin, teetee mo mutakal hemre kanje oon, kokkon dũm jom mutakal kanje keme joy oon. ²⁹ Sabo jogiido fuu beydante faa heewa. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii dũm teetete. ³⁰ Maccudo jaaydo oon kaa, paddee dũm yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.»

No Bii Neddo oon sarortoo yimbe fuu

³¹ —Nde Bii Neddo wardi e teddeengal muudum, kam e maleyka'en fuu, joodoto e joodorgal laamu muudum teddungal ngaal. ³² Yimbe adunaaru been fuu kawrundurte yeeso makko, o sennda 6e hono no duroowo senndirta baali e be'i ni: ³³ o heedina baali diin e junngo makko nyaamo, o heedina be'i diin e junngo makko nano. ³⁴ Ndeen Kaananke oon wi'ata won6e junngo mum nyaamo been: «Ngaree, onon 6e Baaba am barkini, nja6ee laamu mo ndesanaƊon gilla e fuddoode adunaaru ndu. ³⁵ Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii kam. Mi domdiino, de on njarnii kam. Mi laatakeno beero, de on nja66ake kam. ³⁶ Mi holiino, de on koltinii kam. Mi nyawiino, de on cawrii kam. Mi uddanooma ley kasu, de on ndaarowii kam.» ³⁷ E wakkati oon, fonnditiibe been njaabotoo

mo, mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi, de min nyaamni ma naa ada domdi, de min njarni ma? ³⁸ Ndey min nji'i a beero, de min nja66ii ma, naa a koldo, de min koltini maa? ³⁹ Ndey min nji'i a nyawdo naa a uddaado ley kasu, de min ngari ndaarude ma?» ⁴⁰ Kaananke oon jaaboto 6e wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko ngadandon gooto e burdo famdude ley sakiraabe am been fu, wo miin ngadandon.»

⁴¹ Caggal dũm, o wi'an won6e junngo makko nano been: «Mboddee kam, onon hudaabe Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e maleyka'en muudum ngeen! ⁴² Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay kam. Mi domdiino, de on njarnaay kam. ⁴³ Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino, mi uddanooma, de on ngaraay ndaarude kam.» ⁴⁴ Ndeen, 6e njaaboto mo kam6e du, 6e mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi naa ada domdi naa ada weeri naa ada holi naa ada nyawi naa ada ommbaa ley kasu, de min mballaay ma?» ⁴⁵ O jaaboto 6e, o wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko on ngadanaay gooto e bur6e famdude 6ee do dũm, wo miin woni on ngadanaay.» ⁴⁶ Ndeen, 6e njahan ley jukkungo duumiingo, de fonnditiibe been ke6a nguurdam nduumiidam.

26

No maw6e diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Nde Iisaa timminnoo waajuuji diin fuu, wi'i taalibaa6e muudum been:

* **26:2** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

² —Odon anndi balde didi ked-danii en e iidi Faltagol*, de Bii Neddo hokkitirte faa tontee e leggal palaangal.

³ E wakkati oon, hooree6e almaami'en e maw6e Alhu-udiyankoo6e been kawritowi galle Almaami Mawdo bi'eteedo Kayafas. ⁴ Be fuu 6e ndawridi faa 6e nanngira Iisaa hiila, 6e mbara dum. ⁵ Ammaa 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yim6e muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

⁶ Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon nod-dirteedo ceppindo. ⁷ Debbo gomma battitii dum ina jogii faandu nebbam uurdam, tiidudam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori dam dow hoore muudum. ⁸ Nde taalibaa6e been nji'unoo dum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁹ Idam waawnoo son-neede ceede keewde, de ceede deen kokkee talkaa6e.

¹⁰ Iisaa faamii ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal.

¹¹ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ¹² O joorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa o segilanoo kam uweede. ¹³ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

¹⁴ Ndeen Yahuuda Isikariy-otto, gooto e taalibaa6e sappo e dido been, yehi to hooree6e almaami'en, ¹⁵ wi'i dum'en:

—Dume kokkoton kam si mi waddanii on Iisaa?

Ndeen 6e njo6i mo buudi cardi capande tati. ¹⁶ Gilla ndeen, Yahu-uda ina filoo wakkati faa jamboo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Fal-tagol e taalibaa6e muudum

(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkoo6e 11.23-25)

¹⁷ Nyalaande go'a6erde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taal-ibaa6e been ngari, yami Iisaa, mbi'i dum:

—Toy njidfaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on dum: «Mood-ibbo wi'i wakkati muudum yonii. Wo to suudu maada wadata iidi Fal-tagol, kam e taalibaa6e muudum.»

¹⁹ Taalibaa6e been ngadi ko Iisaa yamiri dum'en, cegilii hiraande ndeen.

²⁰ Nde hiirnoo fu, Iisaa joododii e taalibaa6e sappo e dido been faa 6e kiirto. ²¹ Nde 6e kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Be cunii sanne, heddii i6e yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

—Joomam, kori wanaa miin?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Cuuwidindo e am junngo muudum ley le'al ngal, oon jambotoo kam. ²⁴ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey buri woodde e muudum.

²⁵ Yahuuda jamboytoodo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

—Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

²⁶ Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki taalibaa6e muudum been, wi'i:

—Njaábee, nyaamee. Dum woni 6anndu am.

²⁷ Caggal dúum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki 6e, o wi'i:

—Njaree, on fuu. ²⁸ Dum woni yiyam am tabintinoojam amaana Laamdo. Dam rufete saabe heew6e faa hakkeji mu66en njaafee. ²⁹ Mido haalana on: mi yarataa cabijam dam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e moodon kesam ley laamu Baaba am.

³⁰ Caggal 6e njimii Jabuura,† 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Wakkati oon, Iisaa wi'i 6e:

—Ley jemma o, on fuu on njopan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de caggal baali ngaal sankitoo.»‡

Iisaa beydi, wi'i:

³² —Ammaa nde iirtinowaami fu, mi artoyto on Galili.

³³ Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

³⁵ Piyeer wi'i mo:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaa6e been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

³⁶ Caggal dúum, Iisaa yottodii e ma66e nokku bi'eteedo Geccemane, wi'i 6e:

—Njoodee do, faa mi yaha mi wadowa du'aare.

³⁷ O yaadi e Piyeer e 6i66e Jebede dido been, 6ernde makko fuddi maatude mettorgal e kaadeefi.

³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomidee e am, kakkilen.

³⁹ O toowti seeda, o hippi yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:

—Baabiiwo, si tawii ina laatoo, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirdaa aan.

⁴⁰ O warti, o tawi i6e daanii. O wi'i Piyeer:

—On ngalaa semmbe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa? ⁴¹ Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidii.

⁴² O yehi katin, o du'ii, o wi'i:

—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woddineede si wanaa mi yara dum fu, muuyde maa laatoo.

⁴³ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyingol ma66e na teddi sanne. ⁴⁴ O yehi katin, o du'ii tataberde hono no o du'orinoo ni. ⁴⁵ Caggal dúum, o warti to taalibaa6e been, o wi'i dum'en:

—On daani, odon njotta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Bii Neddo wattete e juude luttu6e.

⁴⁶ Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina 6attitii.

No Iisaa nanngiraa

(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴⁷ O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yim6e heew6e jogi6e kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaa6e hooree6e almaami'en

† 26:30 Al'aada Alhuudiyankoo6e woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol.

‡ 26:31 Jakariyaa 13.7.

e mawbe Alhuudiyankooḅe.
 48 Jambotoodo mo oon hokkiino 6e
 filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni
 kanko. Nanngon dūm.

49 Wakkati oon pay, Yahuuda
 battitii Iisaa, wi'i dūm:

—Foofoo Moodibbo!

O muccii dūm. 50 Iisaa jaabii mo,
 wi'i:

—Gido am, wadu ko waddi maa
 dūm.

Wakkati oon, 6e battitii Iisaa, 6e
 nanngi dūm, 6e tiigii dūm. 51 Gooto
 e wondube e Iisaa been soorti
 kaafaahi mum, soppo maccudo
 Almaami Mawdo, tayi nowru
 muudum. 52 Ndeen, Iisaa wi'i mo:

—Soornu kaafaahi maa ki e
 hulgo muudum, sabo kamreteeḅo
 kaafaahi fuu, kaafaahi halkata
 dūm. 53 Maa du ada miila joonin mi
 waawaa noddude Baaba am nulda
 kam ko 6uri konuujii sappo e didi
 maleyka'en naa? 54 Ammaa si dūm
 laatorake noon, noy ko winndaa e
 ley Binndi diin dūm tabitirta? Di
 mbi'ii sanaa dūm laatoroo noon.

55 E wakkati oon, o wi'i jamaa
 oon:

—Ko wadi de ngardudon e
 kaafaaje e cabbi faa nanngon
 kam hono wo mi gujjo? Nyannde
 fuu mido joodinoo ley suudu
 dewal mawndu nduun, mido
 janngina, de on nanngaay kam.
 56 Ammaa dūm fuu wadan faa
 Binndi annabaabe diin tabita.

Ndeen, taalibaaḅe been fuu
 njoppi mo, ndoggi.

*No mawbe diina carorii Iisaa
 (Marku 14.53-65, Lukka 22.54-
 55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)*

57 Nannguḅe Iisaa been njaari
 dūm to Kayafas Almaami Mawdo
 oon. Tawi jannginooḅe Tawreeta e
 mawbe lenyol been kawritii toon.
 58 Piyeer le, ina jokki mo to toowti
 seeda, faa e taliyaare galle Al-
 maami Mawdo oon. O naati ley
 galle oon, o joododii e doomoḅe
 been faa o yi'a no dūm sakitortoo.

59 Woodi, hooreeḅe almaami'en
 e yeaabe e waalde Saahiiḅe ndeen
 fuu ina piloo fewre nde pelda Iisaa
 faa waree, 60 de 6e keḅaay. Fay ko
 heewḅe ngari seedanaade mo pene
 dūm, sabaabu baawdo warude
 mo fuu walaa. Sakitii, worḅe dido
 ngari, 61 mbi'i:

—Kanko wi'unoo imo waawi
 liḅude suudu dewal Laamdo, de o
 nyiḅtooo ndu ley balde tati.

62 Almaami Mawdo oon ummii,
 wi'i Iisaa:

Walaa ko njaabotodaa naa? Ko
 yimḅe 6e cedante dūm wo dume?

63 Dum fuu imo deyyinii. Al-
 maami Mawdo oon wi'i mo:

—Mido yamire e innde Laamdo
 buurdo, kaalanaa min si tawii aan
 woni Almasiihu, Bii Laamdo oon.

64 O jaabii dūm, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali. Katin,
 mido wi'a on: gilla joonin, on nji'an
 Bii Neddo ina joodii gere nyaamo
 Jom baawde oon. O warowan dow
 duule kammu.

65 Haalaaji makko diin metti Al-
 maami Mawdo oon faa seeki kad-
 dule muudum, wi'i:

—O mbonkake Laamdo! Walaa
 fuu ko kaajaraden seedeeḅe katin!
 On narrii noppi moodon ko o
 mbonkii Laamdo dūm. 66 Dume
 miilidon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Imo haani wareede.

67 Caggal dūm, 6e tutti e yeeso
 makko, 6e culkii mo. Woḅḅe maḅḅe
 ina peenya mo, 68 ina mbi'a:

—Hey Almasiihu! Si a
 annabaajo, haalan min moy fiyi
 ma!

*No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
 (Marku 14.66-72, Lukka 22.56-
 62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)*

69 Tawi Piyeer ina joodii yaasin
 suudu nduun ley taliyaare galle
 oon. Gooto e horḅe wonḅe doon
 battitii mo, wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa
 Galilinkeejo oon.

70 O yeddi dūm hakkunde yimḅe
 fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa duum.
 71 Caggal duum, o fonndii to dammbugal galle toon. Kordo goddo yi'i mo, wi'i wonbe doon been:

—Gorko o ina wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

72 Piyeer yeddi katin, wi'i:

—Mi hunake, mi anndaa gorko o.

73 Faa booyti seeda, dariibe doon been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Tannyoral, aan du wo a gooto ma66e, sabo demngal maa ngal hollii to yuurudaa.

74 E ley duum, Piyeer fuddi hu-naade e huttaade, ina wi'a:

—Mi anndaa gorko o!

Wakkati oon pay, ndontoori joggi. 75 De Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori joggude, a wi'an a anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

27

No Iisaa yaariraa to Pilaatu

(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

1 Gilla fajiri, hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been fuu kawriti, ndarni anniya warude Iisaa. 2 Be ka66i mo, 6e njaari mo, 6e ngatti mo e juude Pilaatu goforneer oon.

No Yahuuda maayiri

(Golle Nulaabe 1.18-19)

3 Nde Yahuuda jambiido Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo bareteedo fu, mimsiti. O wartiri buudi cardi capande tati diin to hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been. 4 O wi'i dum'en:

—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore duum!

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ko jomi min? Wo aan dum woodani.

5 Yahuuda faddi ceede deen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi, hooyi 6oggol,

waritowii. 6 Hooree6e almaami'en been kooyi ceede deen, mbi'i:

—Dagaaki ceede de ngattee ley keesu oon, sabo wo dum njobdi yiyam.

7 Be ndawridi dow majjum, de 6e kooyi ceede deen, 6e coodi ngesa mahoowo loode, 6e ngadi nga caabeeje weer6e. 8 Dum wadi de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa Yiyam» faa hannden. 9 Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:

«Be kooyii buudi cardi capande tati, coggu mo yim6e Israa'iila ki-isorii yonki makko,

10 6e coodi dum ngesa mahoowo loode,

hono no Joomiraado yamiri kam ni.»*

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)

11 Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhudiyanoo6e oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

12 Ammaa nde hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde. 13 Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—A nanataa ko 6e ceedante duum fuu naa?

14 Ammaa o jaabaaki faa'e. Dum haaynii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteedo

(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

15 Wakkati Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e been kasuujo gooto mo njidi yoofaneede. 16 Wakkati oon, ina woodi kasuujo jom innde, bi'eteedo Iisaa Barabas. 17 E ley ko jamaa oon hawriti duum, Pilaatu yami 6e, wi'i:

* 27:10 Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9.

—Moy njidudon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

¹⁸ Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram wadi de 6e kokkitiri Iisaa. ¹⁹ Katin du, wakkati o joodinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:

—Celaa gorko ponnditiido oon, sabo jemma hankin koydi makko tampinii kam sanne.

²⁰ Hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana 6e Barabas, de wara Iisaa. ²¹ Goforneer oon yamtindii 6e:

—Moy e dido been njidudon mi yoofana on?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Barabas!

²² Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Ndelle, noy ngadammi Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²³ O yami 6e, o wi'i:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe, i6e mbi'a:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²⁴ Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du muurtere ina um-moo. O hooyi ndiyam, o looti juude makko yeeso yim6e been, o wi'i 6e: —Miin kaa, baka am walaa e rufugol yiyam gorko o. Wo onon dum woodani.

²⁵ Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Yiyam makko ina yowii dow amin, minen e 6i66e amin!

²⁶ Ndeen, Pilaatu yoofani 6e Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal duum, o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasi6e njalnorii Iisaa

(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)

²⁷ Sordaasi6e goforneer been njaari Iisaa to galle laamorde ley hu6eere toon. Be ngaddi fedde sordaasi6e been fuu piilii mo. ²⁸ Be

6orti mo kaddule makko, 6e 6orni mo saaya mbodeeha.† ²⁹ Caggal duum, 6e canyi taarde gi'e, 6e kippi e hoore makko, 6e ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen 6e kofii yeeso makko, i6e njalnoro mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhu-udiyankoo6e!

³⁰ Be tutti dow makko, 6e kooyi loosol ngool i6e piya mo hoore.

³¹ Nde 6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya kaan, 6e 6orni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

³² Nde 6e njaltannoo ngalluure ndeen fu, 6e kawri e gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon. Sordaasi6e been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ³³ Be njottowii nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ³⁴ Be kokki Iisaa cabijam njillunduraadam e kaankaangel faa o yara. Nde o meedunoo dum ndeen, o salii yarude.

³⁵ Nde 6e tontunoo mo e leggal palaangal ndeen, 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁶ Caggal duum, 6e njoodii toon i6e ndooma mo. ³⁷ Be mbinndi sabaabu ko tonti mo, 6e takki dum do tiimtude hoore makko doon. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO IISAA, KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E.

³⁸ Tawi du, yanoo6e dido tontidaa e makko, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁹ Yim6e faltotoo6e doon been ina njenna mo, ina njimmba ko'e mu66en, ⁴⁰ ina mbi'a:

—Aan li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, dannu hoore maa! Si wo a

† 27:28 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

Bii Laamdo, jippa leggal palaangal ngal!

⁴¹ Hono noon, hooree6e al-maami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e lenyol been fuu ina njalnoro mo, ina mbi'a:

⁴² —O dannii wo66e, de o waawaa dannude hoore makko. Wo o kaananke Israa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa ngoondinen mo. ⁴³ O halfinii hoore makko Laamdo. Laamdo hisina mo joonin si na yidi mo. Sabo o wi'ii wo o Bii Laamdo.

⁴⁴ Yanoobe tontaa6e dakkol makko been du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁵ Gilla hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁶ Wakkati yamnde tati kiiral naange, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

—*Eli, Eli, lama sabaktani?* (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?»)

⁴⁷ Nde wo66e dariibe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Wo annabi Iliyaasa o noddata!

⁴⁸ Wakkati oon ni, gooto doggi waddowi tekkere, suuwi nde e ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta. ⁴⁹ Ammaa heddiibe been mbi'i:

—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran danna mo.

⁵⁰ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de yoofi yonki muudum.

⁵¹ Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii.

⁵² Caabeeje udditii, de seniibe maaynoobe heew6e iirtii. ⁵³ Caggal ko Iisaa iirtii duum, 6e njalti e caabeeje deen, 6e naati ngalluure seniinde ndeen. Yim6e heew6e njii 6e.

⁵⁴ Sordaasiibe doomu6e Iisaa been e hooreejo mu66en nji'ii no leydi dimmborii e ko wadi duum fuu. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Si goonga ni, o wo Bii Laamdo!

⁵⁵ Rew6e heew6e ina ngoni to toowti, ina kaynoo. Wo 6e jokkunoo6e Iisaa gilla Galili faa 6e ngollana dum. ⁵⁶ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna 6i66e Jebede ina ngoni hakkunde ma66e.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁷ Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa. ⁵⁸ O yehi to Pilaatu, o njaarii dum banndu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu. ⁵⁹ O hooyi banndu nduun, o fiili dum e kasanke keso. ⁶⁰ O watti dum e saabeere heyre nde o wasannoo hoore makko e hayre. Caggal duum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli. ⁶¹ Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon ina njoodii doon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasiibe ndoomiri saabeere Iisaa

⁶² Jaango majjum wo nyalaande fowteteende. Hooree6e al-maami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³ mbi'i dum:

—Joomii amin, min miccitate kiiloowo yim6e oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balde tati caggal maayde muudum iirtoto. ⁶⁴ Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tata6o oon faltoo, taa taalibaa6e makko ngara mbujja banndu makko mbi'a yim6e been o ummitake hakkunde maay6e. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan buran arandeeha kaan bonde.

⁶⁵ Pilaatu wi'i 6e:

—Inan sordaasi'en ndaarooḅe. Njehee, kooyee ḁum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.

⁶⁶ Be njehe hayboyde saabeere ndeen: 6e takki ommbode ndeen, 6e ngadi maande dow mayre, 6e ndarni doon sordaasiḅe ndaarooḅe.

28

No Iisaa ummintiniraa
(Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fudaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon njehe ndaaroyde saabeere ndeen. ² De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen joodii dow mayre.

³ Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni.

⁴ Doomooḅe been kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maayḅe ni.

⁵ Maleyka oon wi'i rewḅe been:

—Onon kaa, taa kulee! Midoo anndi Iisaa tontanoodo oon pilotodon. ⁶ O walaa do, o ummitake hono no o wiirunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku do o waalinoo do. ⁷ De kenyoḁon, njahon, kumpitowon taalibaaḅe makko been o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon njehe oyton mo. Dum njoginoo mi faa mi haalana on.

⁸ Rewḅe dido been kenyii, ndilli to saabeere toon, iḅe keewi kulol e seyo manngo. Be ndoggi yaade faa 6e kaalanowa taalibaaḅe makko been kabaaru o. ⁹ Wakkati oon ni, Iisaa hawri e maḅḅe, wi'i 6e:

—Foofoo!

Be battitii mo, 6e nanngi koyde makko, 6e kujidani mo. ¹⁰ Ndeen, o wi'i 6e:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaaḅe am been njaha Galili. Toon 6e njehe oyta kam.

No doomooḅe saabeere Iisaa been pillorii ko wadi duum

¹¹ Nde rewḅe been ndillanoo ndeen, woḅḅe e sordaasiḅe ndaarooḅe saabeere been kooti ngalluure toon, kaalani hooreḅe almaami'en been ko wadi duum fuu. ¹² Hooreḅe almaami'en been kawriti e mawḅe yimḅe. Be ndawridi faa 6e kokka sordaasiḅe been ceede keewde. ¹³ Be mbi'i ḁum'en:

—Mbi'on taalibaaḅe makko been ngarii jemma tawi odon daanii, de mbujji mo. ¹⁴ Si goforneer oon nanii ḁum fu, min koomtan ḁum, min keedana on e torra fuu.

¹⁵ Sordaasiḅe been nanngi ceede deen, ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhuudiyankooḅe faa hannden.

No Iisaa bangirani taalibaaḅe muudum

(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nu-laaḅe 1.6-8)

¹⁶ Taalibaaḅe sappo e ngo'o been njehe Galili to dow waamnde nde Iisaa tindinoo ḁum'en ndeen. ¹⁷ Nde 6e njehe unoo mo ndeen, 6e kujidani mo, ammaa woḅḅe maḅḅe cikkitirii. ¹⁸ O battitii, o wi'i 6e:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi. ¹⁹ Ndelle, njehee to lenyi yimḅe fuu, ngadon ḁum'en taalibaaḅe am, lootiron 6e lootagal batisima e innde Baabiiwo e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Njannginon 6e 6e njokka ko njamirmi on duum fuu. Anndee, mido wondi e moodon nyannde fuu faa do adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii

(Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18,
Yuhanna 1.19-28)

¹ Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu 'Bii Laamdo. ² Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:

«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.*

³ Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko.»†

⁴ Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootagal batisima‡. O 6angii ley ladde, imo gooyina yim6e tuuba, lootiree lootagal batisima faa hakkeeki mu66en njaafee. ⁵ Yim6e leydi Yahuudiya e yim6e Urusaliima fuu ngari to makko. I6e kaalta hakkeeki ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ⁶ Yaayaa ina 6ornii kaddule gadiraade leebi geeloodi, ina ha66ii ka66orgol nguru, ina wuuri ba66atti e njuumndi ladde. ⁷ Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:

—Burdo kam baawde waran gada am, mi fotaay fay turaade mi ha66ita 6oggi pade makko. ⁸ Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriiborii mo

(Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13)

⁹ Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ¹⁰ Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam daam

oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no wuugaandu ni. ¹¹ Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni 'Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

¹² Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde.

¹³ O wadi toon balde capande nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaa6e arandee6e

(Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11)

¹⁴ Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waa-joo Kabaaru Lobbo haala Laamdo, ¹⁵ ina wi'a:

—Wakkati warii, laamu Laamdo 6adake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶ Iisaa ina yaha hunduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padda filiiji mu66en ley maayo ngoon. Wo 6e nanngoo6e liyyi. ¹⁷ Iisaa wi'i 6e:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoo6e yim6e.

¹⁸ Wakkati oon 6e njoppi filiiji ma66e diin, 6e njokki mo. ¹⁹ O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba 6ii Jebede e minyum Yuhanna ley laana mu66en ina moyyintina filli-iji. ²⁰ Wakkati oon fu, o noddii 6e. Be njoppi baabii6e Jebede, kam e golloo6e muudum ley laana kaan, 6e njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru

(Lukka 4.31-37)

²¹ Caggal duum, 6e njehi ngallu-ure Kafarnahum. Nyannde fowte-teende, Iisaa naati suudu waa-jordu, fuddi waaajaade. ²² Tawaa6e doon been kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake 6e no jom

* 1:2 Malakiya 3.1. † 1:3 Esaaya 40.3. ‡ 1:4 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

baawde ni, wanaa hono janngi-
noobe Tawreeta. ²³ Gorko gondudo
e ginnaaru ina woni e waajordu
nduun, wulli, ²⁴ wi'i:

—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume
jomi ma e amin? A warii faa kalkaa
min naa? Midó anndi ko ngonnda,
a Ceniido yuurudo to Laamdo!

²⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun
e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

²⁶ Ginnaaru nduun dimmbi
gorko oon semmbe, feekii
feekaango toowngo, yalti e makko.

²⁷ Jamaa oon fuu dum haayni dum,
heddi ina yamundura:

—Dum wo dume? Dum wo an-
ndal kesal koy! Imo yamira fay
ginnaaji de idi dowtanoo mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko
sankitii ley leydi Galili fuu.

No Iisaa selliniri nyawbe heewbe
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)

²⁹ Nde be njaltunoo waajordu
nduun ndeen, be njehi wuro Simon
e Andire. Yaakuuba e Yuhanna
njaadi e ma66e. ³⁰ Esoo Simon
debbo ina fukkii wo jontaado. Iisaa
yottii tan, haalanaa haala makko,
³¹ battitii mo, nanngi junngo
makko, ummini mo. Wakkati oon
o dadi e jontere makko, de o weerni
be.

³² Wakkati futuro nde naange
yannoo fuu, yimbe ngaddani Iisaa
nyawbe e wondube e ginnaaji fuu.

³³ Ngalluure ndeen fuu hawriti to
dammbugal ngaal. ³⁴ O dann
nyawbe heewbe, nyawbe nyawu-
uji di kawtaa sii. O riiwi ginnaaji
keewdi, o accataa di kaala, sabo idi
anndi mo o woni.

No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)

³⁵ Jaango majjum, Iisaa hejji gilla
law, yehi nokku perwudo ina wada
toon du'aare. ³⁶ Simon e wondube
e muudum ina piloo mo. ³⁷ Nde be
njiinoo mo ndeen, be mbi'i mo:

—Yimbe fuu ina pile.

³⁸ Iisaa wi'i be:

—En njaha ley gure badiide deen
faa mi waajoo toon du, sabo wo
duum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, imo
waajoo ley cuudi ma66e baajordi,
imo riiwa ginnaaji.

No Iisaa selliniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)

⁴⁰ Gorko ceppindo wari dikkinii
yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:

—Si a muuyii fu, ada waawi dan-
nude kam faa mi laa6a.

⁴¹ Iisaa yurmii mo, foorti junngo
muudum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

⁴² Wakkati oon, ceppam daam
dilli e gorko oon, o dadi. ⁴³ Wakkati
oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini
mo, ⁴⁴ wi'i:

—Tinna, taa humpitin fay gooto.

Ammaa yahu holloy hoore maa
almaami, ngadanaa laa6ugol maa
ngol sadaka mo Muusaa yamiri
oon, faa faamina be a dadii.

⁴⁵ Ammaa kanko, ko o dillu doon
fu, o fuddi sankitinde kabaaru
oon. Dum wadi de Iisaa waawaa
naatude galluuje si yimbe paa-
manii dum. O heddi ladde, yimbe
ina yuura tatteeji fuu ina ngara to
makko.

2

*No Iisaa selliniri mo banndu
waatundu*

(Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)

¹ Gada balde seeda, Iisaa warti
ngalluure Kafarnahum. Yimbe
nani o wartii imo woni ley suudu.

² Jamaa keewdo hawriti ley suudu
doon faa nokkuure fuu heddaaki,
fay yaasin dammbugal toon. Hed-
dii imo waajoo be konngol Laamdo.

³ Yimbe ngari, ngaddani mo gorko
mo banndu waatundu. Wor6e
nayo na ndonndii dum. ⁴ De be

kunngii yottinde mo to Iisaa saabe
jamaa oon. Ndelle be yeenj dow su-
udu nduun, be njuli dow do fotata
e Iisaa, de be njippiniri doon mo
banndu waatundu oon, tawi ina

fukkinaa e daddo. ⁵ Nde Iisaa yinoon goondinal ma66e ndeen, wi'i mo 6anndu waatundu oon:

—Binngel am, hakkeeki maa njaafaama.

⁶ Jannginoobe Tawreeta joodinoobe doon been ina miiloo e berde mu66en: ⁷ «Ko wadi gorko o na haalira hono ni? O mbonkake Laamdo! Moy waawi yaafaade hakkeeki sanaa Laamdo gooto oon?» ⁸ Iisaa faami wakkati oon miilooji ma66e, wi'i 6e:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ⁹ Dume 6uri hoyude? Yalla wi'ude mo 6annndum waati hakkeeki muudum njaafaama, naa wi'ude dum ummoo, hooya daddo muudum, yaha? ¹⁰ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeeki ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo 6anndu waatundu oon:

¹¹—Midoo haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

¹² Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daddo mum, dilli yeeso yim6e been fuu. Be fuu dum haaynii 6e, 6e keddii i6e njetta Laamdo, i6e mbi'a:

—Min nji'aay hono dum abada!

No Iisaa noddiri Lewi

(Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)

¹³ Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo waajoo dum'en. ¹⁴ Nde o yahanoo ndeen, o yi'i Lewi gii Alfaa ina joodii e suudu to lampo nanngete, o wi'i dum:

—Jokkam!

Lewi ummii, jokki mo. ¹⁵ Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nanngoo6e lampo heew6e e luttu6e wo66e na njoodii, ina nyaamda e makko, kanko e taalibaa6e makko. Sabo yim6e heew6e ina njokki Iisaa. ¹⁶ Jannginoobe Tawreeta jeyaa6e e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina

nyaamda e yim6e been, mbi'i taalibaa6e makko been:

—Ko wadi de imo nyaamda e nanngoo6e lampo e luttu6e wo66e?

¹⁷ Nde o nannoo dum ndeen, o wi'i 6e:

—Wanaa sellu6e kaajaa cawroowo, wo nyaw6e kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi nodda dartiibe. Wo luttu6e ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)

¹⁸ Taalibaa6e Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley dum, yim6e ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaa6e Yaayaa e taalibaa6e Farisa'en ina cuumoo, de 6e maa been cuumataako?

¹⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla war6e 6angal ina mbaawi suumaade tawa 6anjudo oon ina wondi e mu66en naa? Mbaawaa. Sini 6anjudo oon ina wondi e ma66e, 6e cuumataako. ²⁰ Ammaa balde ngaran de 6anjudo oon ittete e hakkunde ma66e. E balde deen 6e cuumotoo. ²¹ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool 6eydoo. ²² Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleeji kiiddi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleeji diin fuu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

Haala nyalaande fowteteende

(Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)

²³ Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewii ley gese. Taalibaa6e muudum ina itta cammeeki alkama e laawol ngool. ²⁴ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ndaaru, dume wadi de taalibaa6e maa 6e ina ngolla ko hadaa golluede nyannde fowteteende?

²⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaamete, kam e yaadiraabe muudum naa? ²⁶ O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeji nyaamude buuru oon.

²⁷ Iisaa wi'i 6e katin:

—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo wadira, wanaa neddo wadira saabe nyalaande fowteteende ndeen. ²⁸ Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Bii Neddo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende

(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

¹ Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waanngo. ² Yimbe wonbe doon been na taykoo Iisaa, i6e ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa 6e ke6a ko 6e pelira dum. ³ Iisaa wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde ma66e!

⁴ Caggal duum, o yami 6e:

—Dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa warude dum?

Ammaa 6e njaabaaki. ⁵ Iisaa yeewri 6e tikkere, yoorgol 6erde ma66e ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ⁶ Wakkati oon, Farisa'en been njalti, njoododii e daraniibe Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimbe ngardi to Iisaa

⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum dilli doon, njeji maayo. Jamaa keewdo yuurudo Galili jokki

mo. ⁸ Yimbe heew6e, yuurube Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urduun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko. ⁹ Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been pilanoo dum laana taa jamaa oon billa dum. ¹⁰ Saabe ko o dannata heew6e duum wadi de nyaw6e been fuu kenyanii mo faa meema mo. ¹¹ Wakkati mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:

—Aan a Bii Laamdo!

¹² Imo sappana 6e sanne taa 6e kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suborii taalibaa6e sappo e dido

(Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

¹³ Caggal duum, Iisaa yeenjowi dow waamnde, noddi 6e muuyi, de 6e ngari to muudum. ¹⁴ O subii sappo e dido, faa ngonda e makko, o nula dum'en mbaajowoo, ¹⁵ woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji. ¹⁶ Inan inde sappo e dido 6e o subii been: Simon mo o innditiri Piyeer ¹⁷ e Yaakuuba e minyum bi'eteedo Yuhanna, 6i66e Jebede 6e o innditiri Bowanerges been, (maanaa majjum woni «Bi66e Riggaango»), ¹⁸ kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba 6ii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹ e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaa6e makko 6e kunngii hebude no 6e nyaamira. ²¹ Nde sakiraa6e makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

²² Jannginoobe Tawreeta yuurnoobe Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawde riiwude ginnaaji diin.

²³ De Iisaa noddi 6e 6e ngara to muudum, banndani 6e, wi'i:

—Noy Seydaani waawirta riiwude hoore muudum? ²⁴ Si laamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade. ²⁵ Katin du si galle feccake ina habda fu, galle oon waawataa heddaade. ²⁶ Ndelle, si Seydaani feccake ina ha6a e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo dum timmoode muudum.

²⁷ Iisaa jokkintini wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom semmbe de hooya jawdi muudum. Sanaa artoo ha66a joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yim6e ina mbaawi yaafeede hakkeji mu66en fuu e mbonkaaji di 6e mbonkii Laamdo fuu. ²⁹ Kaa mbonkii do Ruuhu Ceniido oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muudum faa abada.

³⁰ Iisaa wi'irii noon saabe ko 6e mbi'i imo wondi e ginnaaru duum.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum
(Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21)

³¹ Inna Iisaa e minyiraa6e Iisaa wor6e ngari, ndarii yaasin suudu doon, de neli o noddee. ³² Do jamaa oon fili'i mo doon, 6e mbi'i mo:

—Inna maa e minyiraa6e maa na ngoni yaasin, ina kaajaa ma.

³³ O jaabii, o wi'i:

—Moy woni inna am e minyiraa6e am?

³⁴ O ndaari joodiibe ina piilii mo been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa6e am. ³⁵ Sabo gadoowo muuyde Laamdo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

Banndol haala aawoowo
(Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Iisaa ina waajoo hunnduko maayo ngon katin. Jamaa keewdo fili'i mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunnduko maayo ngon. ² Imo waajoroo 6e e banndi keewdi, imo wi'a 6e:

³ —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cu6i ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, 6illi ndi, ndi rimaay. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, mawni, rimi: yoga beydake kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

⁹ Caggal duum, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Nde Iisaa toowtunoo yim6e been fu, taalibaabe sappo e dido been e yim6e filiibe mo been yami mo e dow banndi diin. ¹¹ O wi'i 6e:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De won6e yaasin been, huunde fuu sanaa mbanndanee. ¹² Dum wadi de:

«ina ndaara faa wooda tawa nji'ataa, ina nana faa laa6a tawa paamataa, faa taa 6e tuuba de 6e njaafee.»*

No Iisaa firtiri banndol aawoowo

(Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15)

¹³ O wi'i 6e:

—On paamaay banndol ngol naa? Noy paamirton banndi goddi diin fuu ndelle? ¹⁴ Aawoowo oon wo konngol Laamdo aawata. ¹⁵ Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nan6e konngol ngool,

* 4:12 Esaaya 6.9-10.

de wakkati oon fu Seydaani wara, itta ko aawaa e ma66e duum.¹⁶ Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nan6e ngol, de nja66orii ngol seyo wakkati gooto.¹⁷ Ammaa ngol walaa dadi e ma66e, wakkati seeda tan ngol wonata e ma66e. Nde billaare naa torra hewti 6e saabe konngol ngool fu, 6e njoppa ngol wakkati gooto.¹⁸ Aawaandi ley kebbe ndiin woni nan6e ngol,¹⁹ ammaa ka66u-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam e muuyde yonki godde naatan 6e, billa ngol, ngol laato dimarol.²⁰ Kaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, 6een ngoni nanoobe konngol ngool de nja6a ngol. Be ndiman: yoga sowoo kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

Banndol dow lampal
(Lukka 8.16-18)

²¹ Caggal duum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla won fuu ku66oowo lampal de hippa dum kaakol, naa soorna dum ley leeso naa? Wanaa bilan ngal naa?²² Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko wadiraa suuraare ko wurtintaake yaasin.²³ Jom nowru nanooru fuu nana!

²⁴ O wi'i 6e katin:

—Tinnee e no nanirton haalaaji am di! Sabo ko etiranton wo66e, wo duum etirantedon, woodi on beydante du.²⁵ Sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum teetete.

Banndol dow aawdi

²⁶ O wi'i katin:

—Laamu Laamdo ina wa'i hono neddo caakudo aawdi e ngesa muudum ni.²⁷ Baawo dum, imo daanoo jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fudan, mawna, tawa joomum annadaa no ndi mawniri.²⁸ Leydi ndiin fudinta aawdi ndiin,

ndi wada gulle, wutaandu jokka, de caggal duum, wutaandu nduun wada gabbe.²⁹ Si ko aawaa duum benndii, tayee, sabo wakkati muudum yottake.

Banndol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19)

³⁰ O jokkintini o wi'i:

—Dume nanndinten e laamu Laamdo? Banndol ngole mbandirten ngu?³¹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam 6uri gabbe fuu famdude.³² De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel 6ura ledde sardiye fuu. Ki wadan licce mawde de dowki faa pooli mbaawa nyibude cuudi mu6ben e majje.

³³ Iisaa waajorake yim6e 6een konngol Laamdo ngool e banndi keewdi gaadi noon, haddi ko 6e mbaawi faamude.³⁴ Walaa fuu ko o haalani 6e si wanaa e banndol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaa6e makko 6een fuu, imo firтана dum'en banndi diin fuu.

No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)

³⁵ Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum 6een:

—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.

³⁶ Be njoppi jamaa oon, 6e tawti mo e laana ka o wonnoo e muudum kaan, 6e ndunnyi. Laanaaji goddi du ina njokki mo.³⁷ Henndu sattundu ummii, bempeyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam.³⁸ Iisaa ina daanii gada laana toon, imo wawlii wawlaare. Be pindini mo, 6e mbi'i mo:

—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata dum naa?

³⁹ O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:

—Deyyina! Dara!

† 4:25 Paamaldo ina yaada e goondinal omtoowal 6ernde joomum faa ja6a goonga.

Henndu nduun deyyinii, fuu wadi siw. ⁴⁰ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Ko wadi de kulfon? Faa hantenden on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹ Be kuli kulol cattungol, heddi i6e mbi'undura:

—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina downtanoo dum?

5

No Iisaa selliniri gondudo e ginnaaji

(Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)

¹ Caggal duum, 6e njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en. ² Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gondudo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko. ³ Ley caabeeje deen o joodinoo. Fay gooto waawaa ha66ude mo, sabo fay callali ka66ataa mo. ⁴ Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali diin, imo hela geyyelle deen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nannga mo. ⁵ Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye. ⁶ Nde o haccinoo Iisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muudum, o sujidani dum, ⁷ o wulli faa toowi, o wi'i:

—Iisaa Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Hunanam saabe Laamdo, a torrataa kam!

⁸ O wi'i noon sabo Iisaa wi'unoo mo:

—Aan ginnaaru, yaltu e makko.

⁹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

Ndu jaabii, ndu wi'i:

—Jamaa mbi'eteemi, sabo miden keewi.

¹⁰ Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina di leydi ndiin. ¹¹ Caggal girooji manngal ina dura doon e dow waamnde. ¹² Ginnaaji diin njaarii mo o acca dum'en naata e ley

girooji diin. ¹³ O ja6ani di. Ginnaaji diin njalti, naati e girooji diin. Caggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Idi ngada hono ujunaaje didi. ¹⁴ Duroo6e been ndoggi kaalanowi dum yim6e ngalluure ndeen e seraaji mum. Yim6e been njehi faa ndaarowa ko wadi duum. ¹⁵ Nde 6e ngarnoo to Iisaa ndeen, 6e nji'i gorko gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ina bornii kad-dule, hakkillo muudum du wartii. De kulol nanngi 6e. ¹⁶ Yiinoo6e dum been kaalani 6e ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji diin. ¹⁷ Ndeen 6e puddi nyaagaade Iisaa dillana 6e leydi ma66e.

¹⁸ Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca dum jokka mo. ¹⁹ O salanii oon, o wi'i dum:

—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa 6e ko Joomiraado wadani ma e no o yurmorii ma.

²⁰ O yehi imo gooyina e leydi mbi'eteendi Galluje Sappo ndiin ko Iisaa wadani mo. Be fuu dum haaynii 6e.

No Iisaa iirtiniri bii Jayrus e no selliniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

²¹ Nde Iisaa naatunoo laana yeccii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewdo filii dum katin dakkol maayo doon. ²² Ndeen gooto e hooree6e suudu waajordu bi'eteedo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyde muudum. ²³ O nyaagii dum o haali faa heewi, o wi'i:

—Biyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o dada, o wuura!

²⁴ Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewdo jokki dum faa ina billa dum.

²⁵ Ina woodi doon debbo mo yiyam muudum taccataa ko wadata duu6i sappo e didi. ²⁶ O

tampii sanne, o yehii to sawroo6e heew6e faa jawdi makko timmi. Dum fuu samtanaay mo, nyawu nguun beydoto tan. ²⁷⁻²⁸ O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o hebii o meemii saaya muudum tan o dadan. O yuuri gada Iisaa, o meemi saaya muudum. ²⁹ Wakkati oon yiyam makko darii, de o maati e terde makko o dadii. ³⁰ Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawde yuurude e muudum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

³¹ Taalibaa6e makko been mbi'i mo:

—A yi'ii inan jamaa ina filli ma, de ada yama moy meemi ma?

³² Kaa imo yeewa gereegi fuu, faa o yi'a meemudo mo oon. ³³ Debbo oon ina diwna no foti hulude sabo ina anndi ko wadi, wari, hippii yeeso makko, haalani mo goonga. ³⁴ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam! A dadii e nyawu maa!

³⁵ O tilaaki haalde, faa wo66e yuurube to suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i dum:

—Biya heddaaki. Haanaa tamp-inaa Moodibbo o katin!

³⁶ Kaa Iisaa hiisaaki haala ma66e, wi'i Jayrus:

—Taa hulu, goondin tan!

³⁷ O accaay fay gooto yaada e makko si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna minyoo Yaakuuba oon. ³⁸ Be njottii suudu hooreejo waajordu oon. O tawi doon jamaa, yim6e ina mboya, ina mbulla semmbe. ³⁹ Nde o naatunoo ndeen, o wi'i 6e:

—Dume woni bojji di e duko ko? Suka o maayaay, wo o daani tan.

⁴⁰ Be njalnorii haala makko. Ndeen o wurtini 6e fuu, o hooyi baaba suka oon e inna muudum e taalibaa6e makko tato 6e o wondi, 6e naati suudu to suka oon tawaa

toon. ⁴¹ O nanngi junngo mum, o wi'i:

— *Talita kuumii!* (Dum na firta «Suka debbo, umma!»)

⁴² Wakkati oon fu suka oon ummii, ina yaha. Duu6i makko wo sappo e didi. Dum haaynii yim6e been sanne. ⁴³ Iisaa tindini 6e sanne taa 6e paamina dum fay gooto. O wi'i 6e kokka suka oon ko nyaametee.

6

No Nasaraatunkoo6e calorii jabande Iisaa

(*Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30*)

¹ Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro ngo mawni ngoon. Taalibaa6e muudum njokki dum. ² Nde nyalaande fowteteende yottinoo ndeen, o fuddi waajaade ley suudu waajordu nduun. Nan6e waaju makko been, dum haaynii dum'en, heddiina mbi'a:

—Toy o hebi dum? Noy o hebiri hakkillo ngo? Ndaar! Noy neddo waawiri wadirde kaayefiiji di? ³ Yalla wanaa kanko woni cehoowo ledde, 6ii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Yahuuda e Simon? Wanaa enen e banndiraa6e makko rew6e koddi naa?

Dum saabanii 6e salaade mo. ⁴ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si wanaa e ley wuro muudum e hakkunde rimdaa6e muudum e ley suudu mum.

⁵ Iisaa he6aay wadude doon fay kaayefi gooto, si wanaa ko yowi junngo muudum e nyaw6e seeda, dannii dum'en. ⁶ De ko 6e ngoondinaay mo duum haaynake mo.

No Iisaa nuliri taalibaa6e muudum sappo e dido been

(*Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6*)

Caggal duum, Iisaa yiiltii e gure piiliide doon deen, ina waajoo. ⁷ O noddi taalibaa6e sappo e dido been, o nuliri dum'en dido dido. O hokki 6e baawde riwude ginnaaji, ⁸ o wi'i

6e taa 6e njaada e fay huunde si wanaa cabbi. Taa 6e kooya buuru naa mbasu naa kaalisi e ley njijbaaji ma66e. ⁹ O yamiri 6e 6e 6ornoo pa6e, de taa 6e kooya saayaaji didi. ¹⁰ O wi'i 6e katin:

—Galle fuu mo njippidon, keddodon doon faa nde ndilloton e nokku oon. ¹¹ Si on ngarii e nokku-ure de yim6e nja6baaki on naa kettindanaaki on, ndillon toon, pid6on sollaare ma66e wonnde e koyde mon faa laatanoo 6e seedee e dow bonanda ma66e.

¹² Be njehi, 6e mbaajii yim6e 6een tuuba, ¹³ 6e ndiiwi ginnaaji keewdi, 6e ngatti nebbam dow ko'e nyaw6e heew6e 6e cellini dum'en.

No Yaayaa maayri

(Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9)

¹⁴ Hirudus, kaananke oon, nani haala Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake faa yaaji. Wo66e ina mbi'a wo o Yaayaa lootoowo lootagal batisima* oon ummitii e maayde, duum wadi de imo jogii baawde wadude kaayefiiji. ¹⁵ Wo66e ina mbi'a wo o annabi Iliyaasa. Wo66e du ina mbi'a wo o annabaajo hono annabaabe arandee6e 6een ni. ¹⁶ Nde Hirudus nannoo dum ndeen, wi'i:

—Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon, kam iirtii!

¹⁷ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngée, ha66ee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu mo o 6anjunoo oon. ¹⁸ Sabo Yaayaa ina wi'annoo mo:

—Daganaaki ma teetaa jom suudu mawna.

¹⁹ Hirudiya mettaa e Yaayaa faa ina yidi o waree, de hebaay laawol, ²⁰ sabo Hirudus ina hulannoo Yaayaa, ina anndunoo o gorko ponditiido, ceniido. Dum wadi de imo haybannoo dum. Si o hettindake haala muudum fu, hakkillo makko

jii6oto, woodi du imo yidi hettindanaade dum.

²¹ Ammaa, Hirudiya he6i laawol warude mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo. Hirudus wadani howruube muudum e hooree6e sordaasiibe 6een e inndee-anndee'en Galili 6een fuu hiraande mawnde. ²² Bii Hirudiya debbo naati ina wama. Dum weli Hirudus e joododiibe e muudum fuu. O wi'i suka debbo oon:

—Haalanam ko njiddaa faa mi wadane.

²³ O hunanii dum, o wi'i o hokkan dum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo feccere laamu makko. ²⁴ De suka debbo oon yalti, wi'i inna muudum:

—Dume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

²⁵ Suka debbo oon henyii, yecii to kaananke oon, nyaagii dum, wi'i:

—Ko njidumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

²⁶ Bernde Hirudus metti sanne. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaabe 6een, o yidaa yaltude e konngol makko ngool.

²⁷ Wakkati oon o neli gooto e sordaasiibe doomo6e mo 6een, o yamiri dum waddowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yecii, naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa, ²⁸ tummbi ley le'al, waddi, hokki suka debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna mum. ²⁹ Nde taalibaabe Yaayaa 6een nannoo dum ndeen, ngari kooyi 6anndu makko nduun, ngattowi dum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri worbe uja-naaje njoyo e rew6e e sukaabe

(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

* **6:14** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

³⁰ Nulaa6e been ngarti to Iisaa, kaalani dum ko ngadi duum e ko mbaajii duum fuu. ³¹ O wi'i 6e:

—En njaha nokkuure ferwunde, ke6on fowtinaade seeda.

Ko o wi'i noon duum wo saabe yaha-warta yim6e na heewi doon, faa kanko e taalibaa6e makko been, 6e kunnngii he6ude fay no 6e nyaamira. ³² Be njehi 6e naatowi laana, 6e peyyiti, 6e toowti kam6e tan e nokku perwudo. ³³ Yim6e heew6e nji'ii i6e njaha, annditi to 6e ponndii. Heew6e yuuri e gure deen fuu, kenyanii to 6e ponndii toon, arti 6e yottaade. ³⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii 6e sanne, sabo i6e nga'i hono no baali di ngalaa duroowo ni. O heddii imo waajoo 6e kulle keewde. ³⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaa6e been 6attitii mo, mbi'i:

—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde 6olde. ³⁶ Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e nokkuuje 6adiide do faa coodowa ko nyaama.

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Ndeen 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa 6e buuru ko 6e nyaama?

³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Noy foti buuruuje de njogidon? Njehee ndaarowee!

Nde 6e njahunoo 6e kumpitowii ndeen, 6e mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi min njogii.

³⁹ O yamiri taalibaa6e been njoyyinira jamaa oon feere feere dow hudo hecco. ⁴⁰ Be njoodorii feere feere, hemre hemre, e capande njoyo njoyo. ⁴¹ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon, o

hokki taalibaa6e makko peccana yim6e been. Hono noon liyyi didi diin du. ⁴² Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. ⁴³ Taalibaa6e been kawrunduri kedde buuru e liyyi deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ⁴⁴ Nyaamu6e buuru oon been, fay wor6e tan ngadii hono ujunaaje njoyo.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde

(*Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21*)

⁴⁵ Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaa6e muudum naata laana kaan, ardoo dum peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon tafon. ⁴⁶ Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare.

⁴⁷ Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa tan heddii e leydi. ⁴⁸ O sooyinii taalibaa6e been ina cummba† ko mbaawi fuu, sabo wo 6e hawroo6e e henndu. Nde 6adinoo weetude ndeen, o wari to ma66e imo yaha e koyde dow ndiyam daam, faa o hesi faltaade 6e. ⁴⁹ Kaa nde 6e njiinoo mo imo yaha e dow ndiyam daam ndeen, 6e cikki wo dum mbeelu, 6e keddi i6e mbaayda, ⁵⁰ sabo 6e fuu, nde 6e njiinoo mo ndeen, nesiiji ma66e tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

⁵¹ O naati laana kaan, o tawti 6e, de henndu nduun darii. Dum haayinii 6e sanne. ⁵² Be paamaayno haaynde nde Iisaa wadiri buuru oon ndeen, sabo 6e wum6e berde.

No Iisaa selliniri nyaw6e ley leydi Genesaret

(*Matta 14.34-36*)

⁵³ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret, 6e ndarii doon. ⁵⁴ Wakkati 6e njalti e laana

† 6:48 Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam.

kaan ndeen, yimbe been annditi mo, ⁵⁵ cankitii e seraaji diin fuu, ina njowa nyawbe mu6ben e dow daddooji, ina ngadda nokku fuu do nani imo woni. ⁵⁶ Katin du do Iisaa tawaa fuu, gilla e ley gure faa e gal-luuje faa e ladde, yimbe been ngaddan nyawbe mu6ben e taliyaaje, ina njaaroo mo o acca 6e meema fay si wo kommbol saaya makko. Meemudo ngol du fuu dadii.

7

Haala al'aada maamiraabe (Matta 15.1-9)

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta wo6be yuuru6e Urusali-ima piilii Iisaa. ² Be nji'i taalibaa6e makko wo6be ina nyaamira juude tuunde, dum woni tawa lootiraay no tawaangal ma66e worri ni.* ³ Sabo Farisa'en e Alhuudiyankoo6e fuu nyaamataa si lootaay juude mu6ben faa laa6a, al'aada maamiraabe ma66e oon 6e njokki. ⁴ Si 6e ngartii luumo, 6e nyaamataa si 6e lootaaki. I6e njogii al'aadaaji goddi keewdi di 6e njokki, ko wa'i hono lawyude kore e potiije e taasaaje gadiraade njamndi. ⁵ Wakkati oon, Farisa'en e jannginoobe Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:

—Dume wadi de taalibaa6e maa 6een ndewataa al'aadaaji maamiraabe meeden, ina nyaamira juude tuunde?

⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kundude mu6ben,
ammaa 6erde mu6ben ina mboddii kam.

⁷ Bolum 6e ndewata kam.

Si goonga, janndeeji di 6e njannginta diin wo jamirooje yimbe tan.»†

⁸ Iisaa jokkintini, wi'i:

—Odon acca jamirooje Laamdo, de odon njokka al'aadaaji yimbe.

⁹ Odon calanoo yamiroore Laamdo faa laa6a, faa ke6on ndarnon al'aada moodon! ¹⁰ Sabo Muusaa wi'i: «Teddin bammaa e inna maa.»‡ O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laato jukkungo muudum.»§ ¹¹ De onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'i bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo *Korbaan*» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamdo»). ¹² Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimbe wallude baabiraabe mu6ben naa inniraabe mu6ben katin. ¹³ Hono noon tosirtan konngol Laamdo e al'aadaaji di ndonundurton diin. Katin du odon ngada kulle keewde gaade noon.

Haala ko tuuninta neddo (Matta 15.10-20)

¹⁴ Caggal duum, Iisaa nodditi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindanee kam, on fuu, paamee: ¹⁵ Fay huunde naatataa e neddo de tuunina dum. De wo ko yuurata ley neddo duum tuuninta dum. [¹⁶ *]

¹⁷ Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaa6e muudum been yami dum maanaa banndol ngol. ¹⁸ O wi'i 6e:

—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata yaasin de naata e hunnduko neddo duum, wanaa duum tuuninta joomum? ¹⁹ Sabo dum naataay e 6ernde joomum. Wo reedu mum tan dum naati, woodi du dum yaltan.

E haalaaji diin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laafi. ²⁰ O wi'i katin:

—Ko wurtotoo e ley 6ernde neddo duum, wo kam tuuninta joomum. ²¹ Sabo e 6ernde neddo

* 7:2 lootugol juude ngol ha66aaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol wadira. † 7:7 Esaaya 29.13. ‡ 7:10 Wurtagol 20.12. § 7:10 Wurtagol 21.17, Lewinkoo6e 20.9. * 7:16 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

miilooji bonɗi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e ²² jeenu e eelgal e bonanda e jamba e golleeji terde ceminiidi e muuyde bonde e mbonka e mawninkinaare e majjere. ²³ Kujje bonde deen fuu e bernde yuurata, de tuunina neddo.

No debbo mo wanaa Alhuudiyanke goondiniri Iisaa
(Matta 15.21-28)

²⁴ Iisaa dilli doon fonndii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yidaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suudaade. ²⁵ Wakkati oon, debbo gomma mo binngel muudum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii dakkol koyde makko. ²⁶ Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e biyiiko oon. ²⁷ Kaa Iisaa wi'i mo:

—Accu sukaabe been kaara tafon. Sabo hooyude nyaamdu sukaabe de faddana dawaadi woodaa.

²⁸ Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Goonga Joomam, ammaa dawaadi doomooji du ina nyaama ko sukaabe caamdinta duum.

²⁹ Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njaabidaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e biya oon.

³⁰ O hooti, o tawi biyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muudum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muudum laabaa

³¹ Iisaa dilli leydi Tirus, rewii leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin, warti maayo Galili. ³² O waddanaa gorko paho mo haala muudum laabaa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muudum. ³³ Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti kolli muudum e noppi makko, tutti, meemiri tutte deen demngal makko. ³⁴ Caggal duum, o tiggiti kammu, o uumi, o wi'i paho oon:

—*Efata!* (Dum na fiirta «Cukkittee!»)

³⁵ Wakkati oon, noppi gorko oon cukkitii, demngal muudum yoppaa, heddi ina haalira no woodiri. ³⁶ Iisaa yamiri yimbe been taa be kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o hadata be dow majjum, ibe beyda haalde dum. ³⁷ Dum haaynii be faa yottii kaaddi, ibe mbi'a:

—Golleeji makko fuu na mboodi. Imo faadintina faaduube, imo muumdintina muumbe.

8

No Iisaa nyaamniri worbe uunaaje nayo e rewbe e sukaabe
(Matta 15.32-39)

¹ Ley balde deen, jamaa keewdo hawriti katin. E ley ko be ngalaa ko be nyaama, Iisaa noddi taalibaa be muudum been, wi'i dum'en:

² —Yimbe be ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati i be ngondi e am, de be ngalaa ko be nyaama. ³ Si mi yoppii be koota tawee be nyaamaay, yobere libowan be dow laawol. Sabo wobbe mabbe yuuri to woddi.

⁴ Taalibaa be makko been njaabii mo, mbi'i:

—Toy neddo hebata ko nyaamata yimbe be ley ladde nde?

⁵ O yami taalibaa be makko been, o wi'i:

—Noy foti buuruuje de njogidon?

Be mbi'i mo:

—Jeddi.

⁶ De o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. O hooyi buuruuje jeddi deen, o yetti Laamdo, o heltii de, o hokki taalibaa be makko been peccana jamaa oon. Be ngadiri noon. ⁷ Ibe njogii katin liyyoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamdo dow makkoy, wi'i taalibaa be muudum been pecca koy, kankoy du. ⁸ Be nyaami faa be kaari. Taalibaa be been kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ⁹ Ibe ngada worbe ujunaaje nayo. Caggal duum, Iisaa

yoppi 6e, ¹⁰ naatidi e taalibaa6e muudum laana wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

No Farisa'en pilorii maande
(Matta 16.1-4)

¹¹ Farisa'en been ngari, puddi yeddundurde e Iisaa. Be njaarii mo o holla 6e maande yuuroore dow kammu faa 6e ndaartindoo mo. ¹² Iisaa uumi, wi'i:

—Dume wadi de yim6e jamaanu hannden o ina piloo holleede maande? Goonga kaalanammi on: fay maande wootere on kebataa!

¹³ Caggal duum, o seedi e ma66e, o naati laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Matta 16.5-12)

¹⁴ Taalibaa6e been njeggiti yoo6aade buuru, si wanaa buuruwal gootal tan 6e njogii ley laana kaan. ¹⁵ Wakkati oon, o tindini 6e, o wi'i:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e mo Hirudus oon.

¹⁶ Taalibaa6e been ina kaalda ina mbi'a ko njoobaaki buuru duum wadi de o wi'iri noon. ¹⁷ Iisaa anditi ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon kaalda hakkunde moodon on njoobaaki buuru? Yalla faa joonin on annditaay, on paamaay? Naa on wum6e berde? ¹⁸ Odon njogii gite, de on nji'ataa naa? Odon njogii noppi, de on nanataa naa? Yalla on miccitaaki ¹⁹ nde peccanmi wor6e ujunaaje njoyo buuruuje joy ndeen, kandeeye foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kandeeje sappo e didi.

²⁰ O yami 6e katin, o wi'i:

—Nde peccanmi wor6e ujunaaje nayo buuruuje jeddi ndeen, kandeeye foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kandeeje jeddi.

²¹ Ndeen o wi'i 6e:

—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniri bumdo ley Baytisayda

²² Be njottii Baytisayda. Doon yim6e ngaddani Iisaa bumdo, 6e nyaagii dum meema mo. ²³ O nangi junngo bumdo oon, o yaari dum yaasin wuro ngoon. Caggal duum, o tutti e gite muudum, o yowi juude makko e muudum, o yami dum, o wi'i:

—Won ko nji'ataa naa?

²⁴ Bumdo oon feerti gite mum, wi'i:

—Mido yi'a yim6e, de i6e nga'ani kam hono ledde jahooje ni.

²⁵ Iisaa yowi juude muudum e gite makko katin. Ndeen gorke oon feerti gite mum, tawi wumtii faa woodi, jiide muudum na laabi.

²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, de taa njeccodaa ley wuro ngo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)

²⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum ponndii gure gonde dakkol Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami 6e:

—Moy yim6e mbi'ata ngonumi?

²⁸ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e du ina mbi'a wo a gooto e ley annabaa6e been.

²⁹ O yami 6e, o wi'i:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu.

³⁰ Wakkati oon, o sappani 6e sanne taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

³¹ O fuddi faaminde 6e:

—Ina tilsii Bii Neddo torree torraaji keewdi. Maw6e yim6e e hooree6e almaami'en e janniginoobe Tawreeta caloto mo. O

warete, de gada balde tati fuu o iirtoto.

³² O haalani be dum faa laafi, de Piyeer toowtini mo, fuddi felude mo dow haalaaji makko diin. ³³ Iisaa kaa, hucciti e taalibaa6e muudum, ndaari be, de feli Piyeer, wi'i:

—Woddam aan Seydaani! Sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yimbe di yuuri.

No Iisaa jokkirtee

(*Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27*)

³⁴ Caggal duum, o noddi jamaa oon e taalibaa6e makko been, o wi'i dum'en:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, de hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ³⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannan ki. ³⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si tawii mursii yonki muudum? ³⁷ Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ³⁸ Cemtirde kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuundo luttudo Laamdo o, miin, Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e maleyka'en seniibe e ley teddeengal Baaba am.

9

¹ O wi'i be katin:

—Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do be maayataa tawee nji'aay laamu Laamdo ina warda e baawde.

Haala waylitagol alhaali Iisaa

(*Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36*)

² Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e mu66en dow waamnde toownde, kam'en tan. Doon alhaali makko waylitii yeeso ma66e. ³ Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawninirde noon e

adunaaru ndu. ⁴ Iliyaasa e Muusaa 6angani be, ina kaalda e makko. ⁵ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Moodibbo, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁶ O anndaa ko o haalata, sabo kulol manngol naatii be, kam6e taalibaa6e been. ⁷ Ruulde wari suddi be. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:

—O woni Biyam mo korsinmi. Kettindanee mo!

⁸ Wakkati oon, taalibaa6e been yeewi gerejeji fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko be njippotoo waamnde ndeen duum, o yamiri be taa be kaalana fay gooto ko be nji'i duum faa wakkati nde Bii Neddo iirtii e hakkunde maay6e ndeen. ¹⁰ Be nja6i konngol ngol, de be keddi i6e yamundura hakkunde ma66e dume woni maanaa iirtaade e hakkunde maay6e.

¹¹ Caggal duum, be yami mo, be mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹² O jaabii be:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyyintinoo huunde fuu. Ndelle ko wadi de Binndi diin mbi'i ina tilsii Bii Neddo torree torraaji keewdi, huyfinee? ¹³ Mido haalana on: Iliyaasa wariino, de be ngolli dum ko be muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi diin ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(*Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43*)

¹⁴ Nde be ngartunoo to taalibaa6e heddinoobe been fu, be nji'i jamaa keewdo ina fillii dum'en, jannginoobe Tawreeta been ina njeddadura e mu66en. ¹⁵ Wakkati yimbe been nji'unoo

* **8:34** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

Iisaa fu, dūm haaynii 6e. Be ndoggi 6e nja66owii mo. ¹⁶ O yami 6e, o wi'i:

—Dume njeddundurton e ma66e?

¹⁷ Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi gaddando ma biyam gorko mo ginnaaru muumḍini. ¹⁸ Do ginnaaru nduun ummorii mo fuu, liḥan mo e leydi, hunduko makko ina wurtina nguufu, imo n̄eryundura nyiye makko, o yooro kolon. Mi nyaagake taalibaa6e maa 6een ndiiwa ndu, de 6e kunn̄gii.

¹⁹ Iisaa wi'i yim6e 6een:

—Hey onon yim6e jamaanu hantdeejo 6e ngalaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka oon!

²⁰ O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, liḥi dūm, heddi suka oon ina talloo e leydi, hunduko muudum ina wurtina nguufu. ²¹ Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:

—Gilla ndey dūm heḥi mo?

Baaba oon jaabii, wi'i:

—Gilla imo famḍi. ²² Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina liḥa mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawḍaa fu, njurmoḍaa min, mballaa min!

²³ Iisaa wi'i mo:

—Si mido waawi mbiidaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondindo.

²⁴ Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:

—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiidi kam!

²⁵ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi' ndu:

—Ginnaaru muumḍinooru faadinooru, mido yamire mburtoḍaa e suka o, taa naatu mo abada katin!

²⁶ Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddi imo wa'i hono maaydo, faa ko heewi e wonnoo6e doon 6een ina mbi'a o maayii.

²⁷ Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.

²⁸ Caggal dūm Iisaa naati suudu de taalibaa6e muudum 6een toowtidi e muudum, yami dūm, mbi'i:

—Dume wadi de min kunn̄gii riwude ginnaaru nduun?

²⁹ O jaabii:

—Ginnaaru nduun, sii muudum riwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa didaba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45)

³⁰ Be ndilli doon, 6e ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto faama dūm, ³¹ sabo imo waajoo taalibaa6e makko 6een. Imo wi'a dūm'en:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e. Be mbaran dūm, de caggal balde tati fu, iirtoto.

³² Ammaa taalibaa6e 6een paa-maay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48)

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde 6e njippinoo suudu weerdude ma66e fu, o yami taalibaa6e makko, o wi'i:

—Dume njeddundurdon dow laawol?

³⁴ Be ndeyyinii, sabo ko 6e njeddunduri dow laawol dey, wo moy woni burdo teddude hakkunde ma66e. ³⁵ Ndeen Iisaa joodii, noddi taalibaa6e sappo e dido 6een, wi'i dūm'en:

—Muuydo ardaade fuu, gada heddi6e 6een heedata, laatoo golloowo ma66e 6e fuu.

³⁶ Caggal dūm, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso ma66e, o mumbillii ngel, o wi'i 6e:

³⁷ —Neddo fuu ja66iido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin ja66ii. Katin du ja66iido kam

fuu, wanaa miin tan ja66ii, ja66ake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Lukka 9.49-50)

³⁸ Yuhanna wi'i mo:

—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

³⁹ Ammaa Iisaa wi'i:

—Taa kadee mo dum, sabo fay gooto waawaa wadirde kaayeeffiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon. ⁴⁰ Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeden. ⁴¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo on horde ndiyam saabe on yim6e Almasiihu, waasaataa hebude mbarjaari muudum.

Haala ko luttinta yim6e

(Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2)

⁴² Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri woodde e joomum wo hayre teddunde ha66ee e daande mum, faddee e maayo manngo. ⁴³ Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurdam ndu-umiidam a nyakudo buri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge nyifataa tawee a ki66udo. [⁴⁴ *] ⁴⁵ Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa ley nguurdam nduumiidam tawee wo a nyakudo buri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a ki66udo. [⁴⁶ †] ⁴⁷ Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamdo a dokko buri moyyande ma diina paddedaa e jahannama a ki66udo. ⁴⁸ Doon, «gildi muudum mbaatataa, yiite muudum du nyifataa.»[‡] ⁴⁹ Yiite lamsinan mono fuu hono lamdam ni. ⁵⁰ Lamdam wo huunde lobbere, de si dam selii lamsude, noy lamsinirton dam katin? Hakkunde

moodon laatodon hono lamdam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal

(Matta 19.1-12, Lukka 16.18)

¹ Iisaa dilli doon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yim6e heew6e piilii mo, de imo waajoo dum'en katin hono no o woowrunoo ni. ² Farisa'en wob6e ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?

³ O jaabii 6e:

—Dume Muusaa yamiri on?

⁴ Be njaabii, 6e mbi'i:

—Muusaa jabii si gorko na seera deekum fu, winnda talkuru ceergal de seera dum.*

⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Wo saabe on yoor6e berde, duum wadi de Muusaa winndani on yamiroore nde. ⁶ Kaa gilla e fuddoode, «Laamdo tagii 6e, wadii 6e gorko e debbo. ⁷ Dum wadi de gorko yoppa inna mum e bammum, nanngundura e deekum, ⁸ 6e dido fuu 6e laato neddo gooto.»[†] Nii woni 6e nganaa dido katin, 6e banndu wooturu. ⁹ Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

¹⁰ Nde 6e kootunoo ndeen, taalibaa6e makko been yami mo haala majjum. ¹¹ O wi'i 6e:

—Si neddo seerii deekum de banji goddo fuu, jeenii. ¹² Hono noon du, si debbo seedii e gorum, de gorko goddo banji dum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17)

¹³ Yim6e ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa meema koy, de

* **9:44** E dereeeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 44: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † **9:46** E dereeeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 46: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. ‡ **9:48** Esaaya 66.24. * **10:4** Fillitagol

Tawreeta 24.1. † **10:8** Fuddoode 1.27, 2.24.

taalibaaḅe been ndukani ḁum'en.
¹⁴Nde o yiinoo ḁum ndeen, o ḅerni,
 o wi'i taalibaaḅe been:

—Accee cukaloy koy ngara to
 am. Taa kaḁee koy, sabo wo nan-
 nduḅe e makkoy been njeyi laamu
 Laamḁo. ¹⁵Goonga kaalanammi
 on: mo jaḅiraay laamu Laamḁo
 hono no cukalel ni fuu, naataata
 ḁum.

¹⁶Caggal ḁuum, o mumbilii
 cukaloy koy, o yowi junngo makko
 e makkoy, o barkini koy.

*No Iisaa e gorko jom jawdi
 ngaddi*

*(Matta 19.16-30, Lukka 18.18-
 30)*

¹⁷Nde Iisaa nanngunoo laawol
 fu, gorko gomma doggiri to makko,
 hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, ḁume kaan-
 umi waḁude faa mi heḅa nguurn-
 dam nduumiidam?

¹⁸Iisaa wi'i mo:

—Ko waḁi de aḁa noddira kam
 lobbo? Lobbo walaa si wanaa
 gooto, oon woni Laamḁo. ¹⁹Aḁa
 anndi jamirooje: «Taa waḁu war-
 hoore, taa jeenu, taa wujju, taa
 seeda fewre, taa toonya, teddin
 inna maa e bammaa.»†

²⁰Gorko oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mido hayba ḁum
 fuu gilla e cukaaku am.

²¹Ndeen Iisaa ndaari mo, yidi
 mo, wi'i mo:

—Huunde wootere ina nyakani
 maa: yahu sonnoy ko njogidaa
 ḁuum fuu, kokkaa ceede deen
 talkaaḅe. Ndeen, a heḅan mbar-
 jaari dow kammu. De ngaraa,
 njokkaa kam.

²²Ammaa nde gorko oon nannoo
 haalaaji ḁiin ndeen, ḅalinii, dillidi e
 mettorgal, sabo o jom jawdi sanne.
²³Iisaa yeewi gereiji fuu de wi'i
 taalibaaḅe mum been:

—Naatugol joomiraḅe jawdi ley
 laamu Laamḁo ina tiidi koy!

²⁴Haalaaji ḁiin kaayinii taal-
 ibaaḅe been sanne. O ḅeydi katin, o
 wi'i ḅe:

—Sukaaḅe am, naatude e laamu
 Laamḁo ina tiidi koy! ²⁵Sabo
 ngeelooba naata wudde battal
 ḅuri hoyude ḁiina jom jawdi naata
 laamu Laamḁo.

²⁶Dum ḅeydi haaynaade taal-
 ibaaḅe been, keddii ina yamundura
 hakkunde muḅḅen ina mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷O ndaari ḅe, o wi'i:

—Yimḅe mbaawanaa ḁum, am-
 maa Laamḁo ina waawi. Sabo
 walaa fuu ko Laamḁo waawanaa.

²⁸Ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Ndaar, minen min njoppii hu-
 unde fuu min njokkii ma!

²⁹O jaabii ḁum, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on:
 nedḁo fuu joppuḁo suudu
 muuḁum, naa sakiraaḅe muuḁum
 worḅe e rewḅe, naa inna mum,
 naa bammum, naa sukaaḅe mum,
 naa gese muuḁum saabe am e
 saabe Kabaaru Lobbo ³⁰heḅan
 ko ḅuri ḁum kile hemre e aduna
 mo ngonden e muuḁum joonin o:
 joomum heḅan cuuḁi e sakiraaḅe
 worḅe e sakiraaḅe rewḅe e inni-
 raaḅe e sukaaḅe e gese, o torrete
 du. E ley wakkati garoowo oon
 du, joomum heḅan nguurndam
 nduumiidam. ³¹Ammaa ardiḅe
 heewḅe laatoto gadaaḅe, gadaaḅe
 been du laatoto ardiḅe.

*Haala Iisaa tataba dow maayde
 muuḁum e iirtagol muuḁum*

*(Matta 20.17-19, Lukka 18.31-
 34)*

³²Iḅe ngoni e laawol faa ḅe njaha
 Urusaliima. Iisaa na ardiḅ ḅe,
 tawi taalibaaḅe been ina mbemm-
 bii, jokkuḅe ḁum'en been du kulii.
 O noddi taalibaaḅe sappo e ḁiḁo
 ḅeen, o fuddi haalande ḁum'en ko
 hewtata mo. ³³O wi'i ḅe:

—Inani eden njaha Urusali-
 ima. Doon Bii Nedḁo wattetee
 e juude hooreḅe almaami'en e
 jannginooḅe Tawreeta. 'Be caroto

† 10:19 Wurtagol 20.12-16.

mo sariya maayde, de 6e ngatta mo e juude yimbe 6e nganaa Alhuudiya'en. ³⁴ Been njalnoroo mo, tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balde tati caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Matta 20.20-28)

³⁵ Caggal duum, Yaakuuba e Yuhanna 6i66e Jebede been ngari to Iisaa, mbi'i dum:

—Moodibbo, won ko min njidi nyaagaade ma. Miden njidi ngadanaa min dum.

³⁶ O wi'i 6e:

—Dume njidufon mi wadana on?

³⁷ Be njaabii mo:

—Ndujanodaa min min njoododoo e maada, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa e ley darja laamu maada.

³⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen, naa looteede lootagal batisima naawngal ngal looteteemi ngaal naa?

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

O wi'i 6e:

—On njardan horde nde njardammi ndeen, on keban lootagal batisima ngal looteteemi ngaal.

⁴⁰ Ammaa joodaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Laamdo moyy'inani been njeyi.

⁴¹ Nde taalibaa6e sappo heddi6e been nannoo dum ndeen, bernani Yaakuuba e Yuhanna. ⁴² Iisaa noddii 6e fuu, wi'i:

—Odon anndi laamii6e leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e been du ina kolla yimbe been baawde. ⁴³ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade tedduo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ⁴⁴ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina

haani laataade maccudo moodon, on fuu. ⁴⁵ Sabo fay Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimbe, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndimdinoori heew6e.

No Iisaa wumtiniri Bartime
(Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)

⁴⁶ Be njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen, kam e taalibaa6e muudum e jamaa keewdo, 6e tawi bumdo bi'eteedo Bartime 6ii Time ina joodii ina garbina dakkol laawol ngool. ⁴⁷ Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujo oon faltotoo doon ndeen, o fuddi yeewnaade imo wi'a:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

⁴⁸ Yimbe heew6e ina njawana mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁹ Iisaa darii, wi'i:

—Noddee mo.

Ndeen, 6e noddii bumdo oon, 6e mbi'i dum:

—Sellin bernde maa, umma! O noddii ma.

⁵⁰ O gurbitii, o faddi saaya makko, o wari to Iisaa. ⁵¹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Dume njiddaa mi wadane?

Bumdo oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi wumta.

⁵² Iisaa wi'i mo:

—Yahu, goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, i6e njaha dow laawol.

11

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaa6e muudum dido, ² wi'i 6e:

—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso moodon ngo. Wakkati oon fu, on tawan mola araawa

nga fay gooto wad̄daaki abada ina ha66ii. Ka66iton nga, ngaddon nga do. ³ Si goddo yamii on dume ngadoton nga, njaabodon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

⁴ Be njehe, 6e tawi mola ngaan ina ha66ii yaasin ɗakkol dammbugal, 6e ka66iti nga. ⁵ Yoga e dari-noo6e doon been yami 6e:

—Dume ngolloton do? Ko wadi ofon ka66ita mola nga?

⁶ Be njaaborii been no Iisaa wiirunoo 6e noon. Been njoppi 6e. ⁷ Be njaarani Iisaa mola ngaan, 6e njowi saayaaji ma66e dow magga, o waddii. ⁸ Yim6e heew6e mbeerti saayaaji mu66en dow laawol. Wob6e kelti licce ledde ɗakkol toon, mbeerti de e laawol ngool. ⁹ Ardii6e mo e heedu6e gada makko been na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado!*
¹⁰ Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu ngaroowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!

¹¹ Iisaa hewti ley Urusaliima, naatowi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e dido been.

No Iisaa hudiri yibbi
(Matta 21.18-19)

¹² Jaango majjum, caggal 6e ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. ¹³ O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki 6i66e. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makkii si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe. ¹⁴ O wi'i yibbi kiin:

—Taa fay gooto nyaama 6i66e maa abada katin!

Taalibaa6e makko been nani dum.

No Iisaa riwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

¹⁵ Nde 6e njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riwude soodo6e e soottoo6e won6e ley toon. O li6i taabaaje wecco6e ceede e joodorde soottoo6e buugaali. ¹⁶ O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gi-neeji. ¹⁷ Ndeen o waajii 6e:

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare lenyi fuu!»† Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoo6e.‡

¹⁸ Hooree6e almaami'en e janginoo6e Tawreeta nani dum, pilii no mbardata mo. Be kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. ¹⁹ Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaa6e makko, 6e njalti ngallu-ure ndeen.

Haala du'aare wondunde e goondinal
(Matta 21.20-22)

²⁰ Fajiri jaango majjum, i6e paltoro to yibbi kiin toon, 6e nji'i ki yoorii koloŋ faa yottii dad̄i. ²¹ Piyeer miccitii, wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kudunodaa kiin yoorii.

²² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ngoondinee Laamdo! ²³ Goonga kaalanammi on: neddo fuu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley 6ernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante dum. ²⁴ Dum wadi de mido wi'a on: ko njaaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on ke6ii dum, ndeen on ngadante dum. ²⁵ Nde ndaridon faa ngadon du'aare fuu, si won gadunodo on huunde fu, njaafodon dum, faa Baaba moodon gondo dow kammu

* **11:9** Jabuura 118.25-26. † **11:17** Esaaya 56.7. ‡ **11:17** Yeremiya 7.11. § **11:26** E dereeji booydi, goddi ina 6eyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondo dow kammu oon du yaafataako hakkeji moodon.

oon yaafanoo on hakkeeki moodon oon du. [26 §]

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri (Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8)

²⁷ Be ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiitotoo ley suudu de wal mawndu duum, hooree6e almaami'en e janninoobe Tawreeta e maw6e battitii mo ²⁸ yami mo:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. ³⁰ Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yim6e? Njaabee kam!

³¹ Be ndawridi hakkunde ma66e, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ³² Yalla en mbi'an to yim6e naa?

I6e kula yim6e been sabo 6e fuu i6e njogorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo. ³³ Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

12

Banndol haala remoo6e bon6e (Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)

¹ Iisaa fuddi haalude, banndani 6e, wi'i:

—Neddo gomma wadii ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi luggere 6oosirde, o nyifi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal. ² Nde boreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remoo6e been toon, 6e ngaddana mo ngedu makko e

6i66e cabiije deen. ³ Be nanngi nelaado oon, 6e piyi dum, 6e njeccini dum juude 6ole. ⁴ O neli e ma66e golloowo makko goddo. Be kuyfini dum, 6e eli dum. ⁵ O neli katin golloowo tata6o, de 6e mbari dum. Wo66e heew6e nuliraama hono noon: 6e piyi wo66e, 6e mbari wo66e. ⁶ Joonin kaa gooto tan o heddorii, biyiiko korsudo oon. Sakitii o neli oon du e ma66e, o wi'i: «Be njaagoto biyam oon.» ⁷ Ammaa remoo6e been mbi'unduri hakkunde mu66en: «O woni donoowo oon. Ngaree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!» ⁸ Be nanngi biddo oon, 6e mbari dum, 6e paddi dum to gada ngesa toon.

⁹ Joonin le, noy jom ngesa oon wadata? O waran, o halka remoo6e been, o halfina ngesa ngaan wo66e. ¹⁰ Yalla on njanggaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

¹¹ Dum wo golle Joomiraado, wo dum haynde e jiide meeden!»*

¹² Hooree6e Alhuudiyankoobe pili no nanngira Iisaa, sabo 6e paamii banndol ngol wo kam6e sappii. De 6e cusaay jamaa oon. Be njoppi mo, 6e ndilli.

Haala yobugol lampo

(Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

¹³ Hooree6e been neli e makko Farisa'en wo66e e daraniibe Hirudus faa keba tuufira mo e konngol makko. ¹⁴ Be ngari, 6e mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yim6e, ada janninira laawol Laamdo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon

* 12:11 Jabuura 118.22-23.

lampo naa dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?

¹⁵ Ammaa Iisaa annditii naafikaaku ma66e. O wi'i 6e:

—Dume wadi de odon tuufina kam? Ngaddanee kam mbuufu cardi faa mi yi'a dum.

¹⁶ Be ngaddani mo. O yami 6e:

—Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i mo:

—Kaananke Roma.

¹⁷ Ndeen o jaabii 6e, o wi'i:

—Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

Ko Iisaa jaabii duum haaynii 6e sanne.

Haala ummital maay6e

(*Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40*)

¹⁸ Saduki'en wo66e ngari to makko. Kam'en ngoni yeddoo6e ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

¹⁹ —Moodibbo, Muusaa yamirii en si neddo banjii debbo, maayii tawii he6aay biddo fu, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa he6ana maaydo oon beyngu.† ²⁰ Wadii rimdaa6e njeddo. Arandeejo oon 6anji debbo de maayi, he6aay biddo. ²¹ Dida6o oon dewli debbo oon, kam du maayi he6aay biddo. Tata6o oon du wadi hono noon. ²² Hono nii njeddo been fuu banjiri mo, ke6aay biddo. Caggal ma66e 6e fuu, debbo oon du maayi. ²³ Ndelle, nyannde ummital, moy e ma66e laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njeddo fuu 6e banjiino mo.

²⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On woofu6e, on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ²⁵ Sabo si maay6e ummitake fu, wor6e banjataa, rew6e banjataake. Be laatoto hono maleyka'en won6e dow kammu been ni. ²⁶ Woodi, ko maay6e

ummitotoo duum, on njanngaay e dewtere Muusaa ley taariki wuumoore hu66oore, hono no Laamdo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba»?‡ ²⁷ Laamdo wo Laamdo wuur6e, wanaa Laamdo maay6e.§ On mboofii sanne.

Haala yamiroore burnde semmbe

(*Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28*)

²⁸ Jannginoowo Tawreeta gooto battitii Iisaa, tawi naniino jeddi ma66e, e no o jaaborii Saduki'en been faa woodi, yami mo:

—E jamirooje deen fuu, ndeye 6uri manngu?

²⁹ Iisaa jaabii mo:

—Burnde fuu manngu e jamirooje deen wo nde do: «Het-tinda Israa'iila, Laamdo Joomiraado meeden oon tan woni Joomiraado. ³⁰ Yidir Laamdo Joomiraado maa e 6ernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu e semmbe maa fuu.»* ³¹ Dida6erde ndeen wo hono mayre, kayre woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»† Walaa fuu yamiroore burnde didi deen manngu.

³²⁻³³ Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:

—Moodibbo! A haalii goonga ko mbiidaa Laamdo tan woni Joomiraado, katin du Laamdo goddo walaa si wanaa kanko. E yidirde Laamdo e 6erndem fuu e hakkilom fuu e semmbem fuu, e yidirde gondo mum hono no yidiri hoore mum ni, kanjum 6uri sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji fuu! Haala maa ina selli sanne.

³⁴ Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakkilantaaku ndeen, wi'i mo:

—A woddaa e laamu Laamdo.

† 12:19 Fillitagol Tawreeta 25.5.

‡ 12:26 Wurtagal 3.6, 15-16.

§ 12:27 Gilla e jamaanu

Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo ma66e duum, holli i6e mbuuri. * 12:30 Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † 12:31 Lewinkoo6e 19.18.

Caggal duum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamde godde katin.

Haala Almasiihu e Daawda
(*Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44*)

³⁵ Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

—Noy jannginoobe Tawreeta been mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda? ³⁶ Sabo Daawda e hoore muudum wi'irii Ruuhu Ceniido;

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaa6aa way6e ma.»[†]

³⁷ Daawda e hoore muudum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta

(*Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47*)

Jamaa keewdo ina hettindanii Iisaa e seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngool, o wi'i 6e:

—Tinnee e jannginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddui ley luumooji, ³⁹ foodantoo6e joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁰ I6e nyaama jawdi rew6e talkaa6e 6e goriraabe mu66en maayi, de 6e njuutina du'aawuuji ma66e faa 6e nanndinkinoo e lobbube. Kam6e, jukkungo naawngo burata jippineede dow mu66en.

Haala sadaka debbo talkaajo

(*Lukka 21.1-4*)

⁴¹ Iisaa joodii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraabe jawdi heew6e ngatti kaalisi keewdo ley keesu oon. ⁴² Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buudi didi. ⁴³ Iisaa noddi taalibaa6e muudum been, wi'i dum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu

duum 6uri ko been fuu ngatti duum. ⁴⁴ Sabo 6e fuu, wo ko bonnantaa 6e fay huunde tan 6e ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

13

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(*Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19*)

¹ Nde o wurtotonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaaajo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye de e nyimngo ngo fuu no njardiri!

² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonde. Fuu wurjinte.

³ O joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o hucciti e suudu dewal mawndu nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

⁴—Anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata wadugol kulle deen fuu?

⁵ Iisaa jaabii 6e wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁶ Heew6e ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Be mbosinan yim6e heew6e. ⁷ Si on nanii kabaaru woldeeki badiidi, si on kaalanaama woldeeki boddudi, taa kulee. Ina tilsii dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁸ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngadan. Dum fuu laatoto hono fuddoode njatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeenee ko'e moodon, sabo yim6e njaaran on to carorde, on piyete ley cuudi baajordi. Be ndarna on yeeso hooree6e e kaanankoo6e saabe am, faa laatanodon kam seede6e yeeso

[†] 12:36 Jabuura 110.1.

ma66e. ¹⁰ Ina tilsi Kabaaru Lobbo oon waajee lenyi diin fuu tafon. ¹¹ Nde 6e njaarii on faa 6e kokkitira on, taa mbemmbedon dow ko kaaloton. Nde wakkati majjum wari fuu, on keban ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniido haalata. ¹² Neddo hokkitiran sakiike muudum waree, baabiiwo du hokkitiran biyum. Bi66e ummanto saaraa6e mu66en, ngada faa 6e mbaree. ¹³ Yim6e fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

Haala torra mawdo e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)

¹⁴ Wakkati waran nde nji'oton «huunde nyiddiniinde bonnoore»* ina woni do haanaa wonde.† (Janguudo dum fuu, faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁵ Tawaado dow suudu, taa jippoo fey de wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu muudum. ¹⁶ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁷ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! ¹⁸ Naaree Laamdo taa dum wada wakkati dabbunde. ¹⁹ Sabo ley balde deen torra wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru ndu Laamdo tagi nduun faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²⁰ Sini Joomiraado ra66indinaayno balde deen, fay gooto hisataano. Ammaa o ra66indinirii de saabe su6aa6e makko been. ²¹ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²² Sabo almasiihu'en fewree6e e annabaabe fewree6e bangowan, ngada maandeeji e

kaayeeffiji faa majjina fay su6aa6e been, si na laatoo. ²³ Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on huunde fuu gilla dum waraay.

²⁴ —Ammaa e ley balde deen, caggal torra oon, naange ni66an, lewru selan yaynude, ²⁵ koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.‡ ²⁶ Wakkati oon, Bii Neddo oon yi'ete ina wara e duule,§ ina warda e baawde mawde e teddeengal. ²⁷ O nulan maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura su6aa6e makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33)

²⁸ Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki mbilitii, odon anndi ndunngu badake. ²⁹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon wakkati oon badake, ina woni e dammbugal galle. ³⁰ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³¹ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Matta 24.36-44)

³² Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum. Wanaa maleyka'en won6e dow kammu, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³³ Kakkilee, tinnodon e majjum, sabo on anndaa wakkati mo o warata. ³⁴ Idum wa'i hono gorko cegiliido faa dilla, yalti suudu muudum, hokki maccu6e mum mono fuu golle mum, yamiri doomoowo dammbugal oon tinnoo dooma. ³⁵ Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde

* **13:14** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **13:14** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankoo6e. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ **13:25** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § **13:26** Daniyiila 7.13.

jom galle oon wartata: ina waawi laataade kiiral naange, naa hakkunde jemma, naa wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri. ³⁶ Taa o juha on de o tawa odon daanii! ³⁷ Ko kaalanammi on duum, mido haalana yimbe fuu: kakkilon!

14

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Balde didi keddanii iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooree6e almaami'en e janningino6e Tawreeta pili nanngirde Iisaa e hiila faa ke6a mbara dum. ² De 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimbe muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)

³ Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, do suudu Simon noddirteedo ceppindo oon. O joodii faa o nyaama. Debbo gomma naati ina jogii faandu nebbam laabudam, uurdam, tiidudam coggu sanne. Debbo oon heli faandu nduun, joori nebbam daam dow hoore makko. ⁴ Yoga e wonnoo6e toon 6een mettaa, mbi'unduri hakkunde mu66en:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁵ Idam waawnoo sonneede ko buri buudi cardi keme tati, de hokkee talkaa6e!

Heddii i6e pela debbo oon.

⁶ Ammaa Iisaa wi'i:

—Celee mo! Ko wadi de odon torra mo? O gollanii kam gollal lobbal. ⁷ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu, nde muuydon fuu odon mbaawi wadande dum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ⁸ O wadii ko o waawi: o joorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa mi segilanoo

saabeere. ⁹ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccotee.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)

¹⁰ Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaa6e sappo e dido 6een, yehi to hooree6e almaami'en faa watta Iisaa e juude mu66en. ¹¹ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ceyii, 6e aadii 6e njoban mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambor-too Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaa6e muudum

(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)

¹² Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde 6e kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaa6e Iisaa yami dum, mbi'i:

—Toy njiddaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹³ O nuli taalibaa6e makko dido, o wi'i dum'en:

—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon dum.

¹⁴ Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaa6e mum 6een hiraande iidi Faltagol?» ¹⁵ O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantodon en hiraande ndeen.

¹⁶ Taalibaa6e dido 6een njehi, naatowi ngalluure ndeen, 6e tawri hono no o wi'iri 6e noon. Toon 6e cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁷ Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e dido 6een. ¹⁸ Wakkati 6e njoodinoo i6e nyaama fu, Iisaa wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*

* 14:18 Jabuura 41.10.

¹⁹ Dum laatanii 6e ka66u-ko'u, 6e puddi yamirde mo gooto gooto, i6e mbi'a:

—Kori wanaa miin?

²⁰ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo gooto moodon, onon sappo e dido 6e, cuuwidindo e am junngo e le'al ngal. ²¹ Tilay Bii Neddo yop-pira adunaaru no haaliraa ley Bindi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey 6uri woodde e muudum!

²² Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki 6e, wi'i:

—Nja6ee, dum wo 6anndu am.

²³ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki 6e, 6e fuu 6e njari. ²⁴ O wi'i 6e:

—Dum wo yiyam am, tabintinooram amaana Laamdo, ndufeteedam saabe heew6e. ²⁵ Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde naroyimi kesam e ley laamu Laamdo.

²⁶ Caggal 6e njimii Jabuura,† 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(*Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38*)

²⁷ Iisaa wi'i 6e:

—On fuu on njoppam kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de baali diin canki-too.»‡ ²⁸ Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on Galili.

²⁹ Piyeer wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: jemma hannden o pay, fadde ndontoori e joggude kile didi a wi'an a anndaa kam kile tati.

³¹ De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaabe 6een fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(*Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46*)

³² Be njottii nokku bi'eteedo Geccemane, de Iisaa wi'i taalibaabe muudum 6een:

—Njoodee do, faa mi wadowa du'aare.

³³ O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Bernde makko fuddi maatude kulol e kaadeefi. ³⁴ O wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomee, kakkilee.

³⁵ O toowti seeda, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo dada e wakkati naawdo oon si na laatoo. ³⁶ O wi'i:

—Abba! Ada waawi huunde fuu, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoo ko muuyumi, dum laatoo ko muuyudaa.

³⁷ O warti, o tawi i6e daanii. O wi'i Piyeer:

—Simon, a daani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa? ³⁸ Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidi.

³⁹ O yehi katin, o du'orii no arande ni. ⁴⁰ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyingol ma66e na teddi sanne. Be kunngii anndude ko 6e njaabotoo mo. ⁴¹ O warti tata6erde, o wi'i 6e:

—Faa joonin on daani, odon nootta naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Bii Neddo wattete e juude luttu6e. ⁴² Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina 6attitii.

† 14:26 Al'aada Alhuudiyankoo6e woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ 14:27 Jakariyaa 13.7.

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴³ O tilaaki e haalde dum, de Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yimbe heewbe jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo be nulaabe hooreebe almaami'en, e janninoobe Tawreeta, e mawbe. ⁴⁴ Jambotoodo mo oon hokkiino be filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum, njaaron dum kawjodon dum.

⁴⁵ Yahuuda yottii tan, battitii Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo!

O mucci dum. ⁴⁶ Ndeen be tuggi juude maabe dow Iisaa, be nanngi dum. ⁴⁷ Gooto e darinoobe doon been, soorti kaafaahi muudum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁴⁸ Iisaa wi'i be:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiido muurtere naa? ⁴⁹ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu nduun mido waajoo, de on nangaay kam. Ammaa tilay ko Binndi diin mbi'i duum tabita.

⁵⁰ Ndeen, taalibaaabe been fuu njoppi mo, ndoggi.

⁵¹ Jokolle mo bornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Be nanngi dum, ⁵² de yoppi disaare ndeen, doggi banndu boldu.

No mawbe diina carorii Iisaa

(Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵³ Be njaari Iisaa to Almaami Mawdo oon, tawi hooreebe almaami'en e mawbe e janninoobe Tawreeta fuu ina kawriti. ⁵⁴ Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawdo. O joododii e doomoobe dakkol yiite, imo yuuloo.

⁵⁵ Woodi, hooreebe almaami'en e jeyaabe e waalde Saahiibe ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa

waree, de be kebaay. ⁵⁶ Heewbe ina pela mo dow fewre, ammaa haalaaji mu6ben ina luttunduri. ⁵⁷ Wo6be ma6be peli mo, mbi'i:

⁵⁸ —Min nanii imo wi'a: «Mi li6an suudu dewal mawndu mahiraandu juude nduun, de ley balde tati mi nyiba suudu dewal wonndu ndu mahiraaka juude.»

⁵⁹ Kaa e dum du, pelooje ma6be deen ina luttunduri. ⁶⁰ Almaami Mawdo oon ummi, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:

—Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimbe be ceedante duum wo dume?

⁶¹ Dum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawdo oon ina yama mo katin, ina wi'a:

—Yalla aan woni Almasiihu, gii mo jettooje ngoodani oon naa?

⁶² O jaabii, o wi'i:

—Miin woni kanko. On nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon, § ina warda e duule kammu.*

⁶³ Duum metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—En kaajaaka seedeebe katin. ⁶⁴ On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. Dume milidon?

Be fuu be mbi'i imo haani wareede.

⁶⁵ Wo6be ma6be puddi tuttude dow makko. Be cuddi yeeso makko, i6e piya mo, i6e mbi'a mo:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

Ndeen doomoobe been du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e hor6e Almaami Mawdo oon yottii. ⁶⁷ Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii dum, o wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Nasaraatuujoo oon.

⁶⁸ Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Miin kaa mi anndaa, mi faa-mataa ko kaalataa duum.

Caggal duum, Piyeer yehi naa-towi bolongal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]† ⁶⁹ Nde kordo oon yiinoo mo katin fu, haalani dariiibe doon been, wi'i:

—Oo wo gooto ma66e!

⁷⁰ Piyeer yeddi katin. Faa 6ooyti seeda, dariiibe doon been mbi'i Piyeer:

—Tannyoral, a gooto ma66e, sabo a Galilinkeejo.

⁷¹ Kanko du, o fuddi hunaade e huttaade, imo wi'a:

—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon fey!

⁷² Wakkati oon pay, ndontoori joggi dida6erde, de Piyeer micciti ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori e joggude kile didi, a wi'an a anndaa kam kile tati.» Bernde Piyeer metti dow majjum, heddii ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38)

¹ Nde naange fudunoo fu, hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta e waalde Saahiibe ndeen fuu, tawti maw6e du, 6e fuu 6e ndawridi. Be ka66i Iisaa, 6e njaari dum, 6e ngatti dum e juude Pilaatu goforneer oon.

² Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

³ Hooree6e almaami'en been ina pelda mo kulle keewde. ⁴ Pilaatu yami mo katin:

—Walaa ko njaabotodaa naa? A nanaay ko 6e peldete duum fuu naa?

⁵ Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa dum haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde (Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

⁶ Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e been kasuujoo gooto mo cubii. ⁷ Tawi gorko bi'eteedo Barabas muurtidino e wo66e faa 6e mbari neddo. Wakkati oon, i6e uddaa e kasu saabe ko 6e ngadi duum. ⁸ Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade dum wadana 6e ko woownoo wadande 6e duum. ⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

¹⁰ Sabo o faamii hooree6e almaami'en been kiram wadi de kokkitiri mo. ¹¹ De hooree6e been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana 6e Barabas, dum 6urani 6e yoofa Iisaa. ¹² Pilaatu jaabii katin, wi'i 6e:

—Ndelle, dume njidudon mi wada mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankoo6e oon?

¹³ Be yeewnii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁴ Pilaatu yami 6e:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁵ Saabe Pilaatu ina yidi welnude 6erde jamaa oon, yoofani dum'en Barabas. Caggal duum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa

(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)

¹⁶ Sordaasiibe been njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiibe heddii6e been fuu. ¹⁷ Be 6orni mo saaya mbodeeha,* 6e canyi taarde gi'e 6e kippi e hoore makko. ¹⁸ Be pudfi salminde mo, i6e mbi'a:

† 14:68 Kakitte aaya 68 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin. * 15:17 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

—Foofoo, kaananke Alhudiyanke.

¹⁹ I6e piira hoore makko loosol, i6e tutta mo, i6e ndikkinoo, i6e cujidana mo. ²⁰ Nde 6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya mbodeeha kaan, 6e 6orni mo kad-dule makko. Ndeen 6e njaari mo yaasin faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

²¹ Gorko gooto bi'eteedo Simon, jeyaado Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo doon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ²² Be njaari Iisaa nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ²³ Be ngaddani mo cabijam njillunduraadam e dakke kaadufe faa o yara, de o jabaay. ²⁴ Be tonti mo e leggal palaangal. Be pecciri kaddule makko cumnal, 6e ndaara ko mono fuu he6ata.† ²⁵ Nde 6e tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee. ²⁶ Be mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E. ²⁷ Be tontidi mo e yanoobe dido, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [²⁸ †] ²⁹ Yim6e faltotoobe doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu6ben, ina mbi'a:

—Hey! Li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, ³⁰ dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngaal!

³¹ Hono noon, hooree6e almaami'en been du ina njalnoroo mo. Kam6e e janngi-

noobe Tawreeta, i6e mbi'undura hakkunde ma66e:

—O hisinii wob6e, de o waawaa hisinde hoore makko! ³² Kanko woni Almasihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngaal, faa nji'en de ngoondinen!

Dido tontidaa6e e makko been du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

³³ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ³⁴ E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

— *Eloy, eloy, lama sabaktani?* (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?»§)

³⁵ Nde wob6e dariibe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

³⁶ Ndeen goddo ma66e doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki. ³⁸ Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. ³⁹ Mawdo sordaasiibe darinoodo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Bii Laamdo!

⁴⁰ Rew6e wob6e ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngonni hakkunde ma66e. ⁴¹ Been njokkannoo mo ina ngollana mo

† 15:24 Jabuura 22.19. ‡ 15:28 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 28: Dum tabintini Binndi biidi: «O hiisodaama e bon6e.» § 15:34 Jabuura 22.2.

nde o wonnoo Galili ndeen. Rew6e wob6e heew6e du ina ngoni doon, yaadunoo6e e makko Urusaliima.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁴² Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteteende badake naatude.

⁴³ Gooto teddudo e waaldeere Saahiibe, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii gangugol laamu Laamdo. O hulaay yaade to Pilaatu o njaroo dum banndu Iisaa. ⁴⁴ Ko Iisaa maayi law duum, haaynii Pilaatu, noddii mawdo sordaasiibe, yami dum yalla wo goonga o maayii.

⁴⁵ Nde mawdo sordaasiibe oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya banndu nduun.

⁴⁶ Yuusufi soodi kasanke, jippini banndu Iisaa nduun, fili dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre. Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen. ⁴⁷ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbeele uurde faa njaha, ngatta e banndu Iisaa. ² Nyannde go'a6erde e jeddiire ndeen, rew6e been ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati pudal naange. ³ I6e mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

⁴ Ammaa nde 6e bantunoo gite ma66e ndeen, 6e nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne. ⁵ Wakkati 6e naatunoo e saabeere ndeen, 6e nji'i jokolle ina joodii

gere nyaamo ina bornii saaya nda-neeha, de 6e kuli. ⁶ O wi'i 6e:

—Taa kulee! Odon piloo Iisaa Nasaraatuujo tontanoodo oon. O iirtake, o walaa do. Inan nokku do o wattanoo doon. ⁷ Joonin kaa, nje-hee, mbi'owee taalibaa6e makko been e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wi-irunoo on noon.

⁸ Rew6e been njalti saabeere ndeen, ndoggi. I6e ndiwna kulol, i6e mbembii sanne. Be kaalanaay fay gooto huunde ndeen no 6e poti hulude.

⁹ Illa fajiri nyannde go'a6erde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii o bangi e Mariyama jeyaado Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeddi e muudum oon. ¹⁰ Mariyama yehi humpi-toyde kabaaru oon wondunoo6e e Iisaa been, tawi i6e cunii i6e mboya. ¹¹ Ammaa ko 6e nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo duum fu, 6e ngoondinaay dum.

¹² Caggal duum, o bangi e dido ma66e e tagaadi ngonndi, i6e nanngi laawol jahoowol ladde. ¹³ Kam6e du, 6e ngarti 6e kumpiti heddiibe been, de been ngoondinaay 6e.

¹⁴ Sakitii, o bangi e taalibaa6e sappo e ngo'o been wakkati mo 6e nyaamata. O feliri 6e rafi goondinal ma66e e yoorde berde ma66e, sabo 6e ngoondinaay yii6e mo caggal ummitagol makko been. ¹⁵ O wi'i 6e:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu, mbaajodon tagaado fuu Kabaaru Lobbo o. ¹⁶ Goondindo de lootaa lootagal batisima fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete. ¹⁷ Kaayefiiji di ina ngoodani goondin6e been: 6e ndiiwan ginnaaji saabe am, 6e kaalan demle kese, ¹⁸ 6e nanngiran bolle e juude ma66e. Fay si 6e njari poson, fay huunde wadataa 6e. Be

njowan juude ma66e e nyaw6e de cella.

¹⁹ Gada Iisaa Joomiraado haaldii e ma66e, yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo Laamdo. ²⁰ De kam6e kaa, 6e njehi i6e mbaa-jowoo ley nokkuuje fuu. Joomiraado ina wondi e ma66e, tabin-tiniri konngol ngol e maandeeji kaayniidi jaadooji e maggol.*

---

* **16:20** Aaya 9 yaade 20 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

¹ Yimbe heewbe pilake fillitaade kulle tabitinde hakkunde meeden. ² Be mbinndii ko seediibe gilla fuddoode been kaalani en. Seediibe been ngonni halfinaabe faa anndina konngol ngool. ³ Tawfilus teddufo, mi taykake kulle deen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane dum faa laaba no dum wadiri, ⁴ faa kebaa tannyorol jannde nde njannginaadaa ndeen wo goonga.

No jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵ Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteedo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, bii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muudum wo Elisabet. ⁶ Be dido fuu be fonnditiibe to Laamdo. Ibe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji muudum fuu. Felooore fuu walaa e ma6be. ⁷ Be kebaay biddo, sabo Elisabet wo dimaro. Be dido fuu be naywii du.

⁸ Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muudum yottinde sadakaaji yeeso Laamdo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko jeyti gollal ngaal. ⁹ Ley al'aada almaami'en ibe mboownoo wadude cumnal. Wo nii Jakariyaa sabiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure. ¹⁰ Jamaa oon fuu darii yaasin ina wada du'aare wakkati mo ure deen mbuletee. ¹¹ Wakkati oon maleyka Joomiraado bangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen. ¹² Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol

nanngi dum. ¹³ Maleyka oon wi'i mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimante biddo gorko, inndiraa dum Yaayaa. ¹⁴ Biddo oon waddante seyo manngo, heewbe ceyorto rimeede makko, ¹⁵ sabo o laatoto teddufo yeeso Joomiraado. O yarataa doro, o yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniido gilla e ley reedu inniiko. ¹⁶ O wirtiran bi6be Israa'ila heewbe to Laamdo Joomiraado mu6ben. ¹⁷ O artoto Joomiraado warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraa6be to bi6be mu6ben, faa o wartira salii6be du e hakkillooji dartii6be, faa moyyinana yimbe segilaniibe garol Joomiraado.

¹⁸ Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:

—Noy paamirammi dum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du wadi duu6i.

¹⁹ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni jibiriilu dakkiido Laamdo, mi nulaado to maada faa mi haalane kabaaru lobbo o. ²⁰ Ndelle joonin a muumdan. A haalataa si wanaa wakkati mo dum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.

²¹ Tawi yimbe been ina kedii Jakariyaa, ina haayni dum'en ko o booyi ley suudu dewal mawndu duum. ²² Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e ma6be. Be paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e ma6be muummumre, o heddii o waawaa haalde. ²³ Nde balde golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.

²⁴ Caggal balde deen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:

²⁵ —Dum woni ko Joomiraado wadani kam. O taykake kam,

o ittanii kam dukkuru hakkunde yimbe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

²⁶ Ley lewru Elisabet jeega burdu nduun, Laamdo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷ to surbaajo mo taan Daawda bi'eteedo Yuusufi ha66ani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. ²⁸ Maleyka oon naati do Mariyama woni doon, wi'i dum:

—Aan e jam, ke6udo moyyere Joomiraado. Joomiraado ina wondi e maada.

²⁹ Haala kaan wemmbi Mariyama sanne, ina miiloo dume jowtaango ngo fiirtata. ³⁰ De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a hebii moyyere yuurunde e Laamdo, ³¹ a hooyan reedu, ndimaa biddo gorko, inndiraa dum Iisaa. ³² Biddo oon laatoto tedduo, o noddirte Bii Laamdo Toowdo. Laamdo Joomiraado hokkan mo laamu maamiko Daawda. ³³ O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

³⁴ Mariyama wi'i maleyka oon:

—Noy dum laatortoo, sabo mi anndaa gorko?

³⁵ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Ruuhu Ceniido jippoto e maada,

baawde Laamdo Toowdo cud-dete.

Saabe duum, biddo mo ndimataa oon

inndirte Ceniido, Bii Laamdo.

³⁶ Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii reedu ley nayeewu muudum, o riman biddo gorko. Imo wi'enoo wo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeega burdu, ³⁷ sabo walaa fuu ko Laamdo waawaa.

³⁸ Wakkati oon, Mariyama wi'i:

—Inani kam, miin kordo Joomiraado, dum laatoranoo kam no mbiirudaa ni.

Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

³⁹ E ley balde deen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. ⁴⁰ O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹ Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, biddo gondo e reedu muudum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴² yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaado hakkunde rewbe! Biddo mo ndeedudaa o du wo barkinaado! ⁴³ Miin, wo mi dume faa inna Joomiraado wari to am? ⁴⁴ Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru am ndeen, biddo gondo e reedu am oon dimmborake kuyam. ⁴⁵ Barke woodanii ma, aan goondindo ko Joomiraado haalani maa duum tabitan.

Jimol Mariyama

⁴⁶ Mariyama wi'i:

—Yonki am ina mana Joomiraado!

⁴⁷ Bernde am ina heewi seyo e dow Laamdo Kisinoowo kam, ⁴⁸ sabo o yurmaka kam, miin, kordo makko leeyudo.

Gilla joonin jamaanuujii fuu noddiran kam barkinaado.

⁴⁹ Sabo Jom baawde wadanii kam kulle mawde!

Innde muudum wo seniinde.

⁵⁰ Yurmeende muudum ina woni dow huloobe dum jamaanu dow jamaanu.

⁵¹ O gollii gollleeji mawdi e semmbe junngo makko, o sankitii mawninkiniibe e an-niyaaaji mu66en.

⁵² O saamdini kaanankoo6e e laamuujii mu66en, o toownii leeyu6e.

⁵³ O haarnirii yolbu6e kulle lobbe, o yoppii jom'en jawdi juude 6ole.

⁵⁴⁻⁵⁵ O wallii yimbe Israa'ila, maccu6e makko 6een,

sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maamiraaḅe meeden, yurmaade Ibrahiima e yuwdi muudum faa abada.

⁵⁶ Mariyama waddi e Elisabet ko wadata lebbi tati de yeccii suudu muudum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵⁷ Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi biḅḅo gorko. ⁵⁸ Hoddiibe makko e sakiraaḅe makko nani yurmeende mawnde nde Joomiraaḅo wafani mo ndeen, ceyodii e makko.

⁵⁹ Nde cukalel ngeel wafunoo nyalaade jeetati ndeen, 6e ngari taadude ngel.* I6e njidunoo inndirde ngel innde baabiigel Jakariyaa, ⁶⁰ ammaa inniiigel jaḅaay, wi'i ngel inndiree Yaayaa.

⁶¹ Be mbi'i dum:

—Yimḅe maa fuu walaa inndiraado innde nde.

⁶² Be yami baabiigel e muumumre, noy yidi biyum oon inndiree. ⁶³ Jakariyaa yamani alluwal, winndi dow maggal: «Yaayaa woni innde maggel.» Be fuu dum haaynii 6e. ⁶⁴ Wakkati oon pay, hunnduko Jakariyaa yoppaa, demngal mum haḅḅitaa, ina haala, ina yetta Laamḅo. ⁶⁵ Kulol nanngi hoddiibe makko been fuu. Katin du yimḅe ley baamle Yahuudiya fuu ina kaala kabaaruuji diin. ⁶⁶ Nanḅe dum been fuu ndesi dum e ley berde muḅḅen, ina mbi'a: «Ndelle dume cukalel ngel laatoytoo?» Sabo 6e nji'ii junngo Joomiraado ina woni dow maggel.

Jimol Jakariyaa

⁶⁷ Jakariyaa, baaba cukalel ngeel, heewi Ruuhu Ceniido, haaldi annabaaku, wi'i:

⁶⁸ —Jettooje ngoodanii Joomiraado, Laamḅo Israa'iila, sabo warii walli yimḅe muudum, rimḅini dum'en.

⁶⁹ O waddanii en Kisinoowo jom semmbe yuwḅo e suudu Daawda, maccuḅo makko.

⁷⁰ Dum fuu dum laatorii hono no o haalirnoo e kunndude annabaaḅe makko seniibe gilla arande -

⁷¹ o wi'i o hisinan en e habdiibe men, e juude wayḅe en fuu.

⁷² Nii o yottiniri yurmeende nde o aadaninoo maamiraaḅe men ndeen, o miccitate amaana makko ceniido,

⁷³ hunayeere nde o hunanii maamen Ibrahiima,

o hokkan en ⁷⁴ danneede e juude wayḅe en faa ngolliranen mo rafi kulol,

⁷⁵ ndewen mo ley senaare e dartaare yeeso makko haddi nguurndam meeden fuu.

⁷⁶ Aan du cukalel, a noddirte annabaajo Laamḅo Toowḅo, sabo a artoto Joomiraado warde faa moyyinanaa mo laabi makko,

⁷⁷ faa anndinaa yimḅe makko laawol kisindam ley ko o yaafotoo hakkeejii muḅḅen.

⁷⁸ Saabe Laamḅo meeden wo keewḅo yurmeende, Jayngol yuurungol dow ina wara to meeden,

⁷⁹ faa yaynana wonḅe ley nimre e kulol maayde, de rewna koyḅe men dow laawol jam.

⁸⁰ Suka oon ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo. O joodii ley ladde faa wakkati mo o ḅanginaa e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Matta 1.18-25)

¹ E ley balde deen, Agustus kaananke mawḅo yamiri lingal

* **1:59** Al'aada Alhuudiyankooḅe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du.

wadée ley laamu Roma fuu. ² Kanga woni limgal arandeyal, kawrungal e laamu Kiriniyus goforneer leydi Siiriya. ³ Yim6e fuu njehi winndowaade, mono fuu e wuro muudum. ⁴ Yuusufi du dilli Nasaraatu ley leydi Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri. ⁵ O yehi toon winndowaade, kanko e Mariyama ka6banaado makko, deedudo. ⁶ E ley gonal ma66e toon, wakkati ndimu Mariyama yottii. ⁷ O rimi afo makko, o saawi dum e kaddule, o fukkini dum ley akalawal, sabo 6e ke6aay nokkuure ley jipporde ndeen.

⁸ Duroo6e ina ngoni ley ser-aaji diin, na ndooma dammuuli mu66en jemma. ⁹ Maleyka Joomiraado 6angani 6e, darja Joomiraado delkoowo filii 6e. Kulol manngol nanngi 6e. ¹⁰ De maleyka oon wi'i 6e:

—Taa kulee! Sabo mido haalana on Kabaaru Lobbo laatan-toodo yim6e fuu seyo manngo. ¹¹ Hannden on ndimanaama Kisinoowo ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado. ¹² Inan maande majjum: on tawan cukalel keccel ina saawaa e kaddule, ina fukkinnaa ley akalawal.

¹³ Wakkati gooto, maleyka'en heew6e yuuri dow kammu, tawti maleyka artiido oon, ina njetta Laamdo, ina mbi'a:

¹⁴ —Manngu woodanii Laamdo faa dow kammu, dow leydi du jam woodanii yim6e 6e o horsini.

¹⁵ Nde maleyka'en 6een cee-dunoo e ma66e, de yeenti dow kammu ndeen, duroo6e 6een ina mbi'undura:

—En njaha Baytilaama, ndaaren ko wadi, ko Joomiraado anndini en duum.

¹⁶ Be karii, 6e njehi, 6e tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinnaa ley akalawal. ¹⁷ Nde 6e njiinoo ngel ndeen, 6e kaalti ko maleyka oon haalani 6e dow maggel duum. ¹⁸ Nan6e haala duroo6e 6een fuu, haaynde nanngi dum'en. ¹⁹ De Mariyama kaa ina resi dum fuu e berndem, ina miiloo dum. ²⁰ Duroo6e 6een njeccii, ina teddina Laamdo, ina njetta dum saabe ko 6e nani e ko 6e nji'i fuu. Sabo dum fuu dum laatorake no maleyka oon wiirunoo 6e noon.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

²¹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.

²² Nde balde laa6ugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, 6e njaari suka oon Urusaliima faa 6e kalfina mo Joomiraado. ²³ Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraado: «Biddo gorko afo fuu, Joomiraado jeyi.»†

²⁴ Be ngadi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraado yamiri ni: bi66e buugaali didi naa nyaabe didi.

²⁵ Gorko gomma ina wonnoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon. Ruuhu Ceniido ina woni e makko. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, imo hedii wakkati mo gondi Israa'iila mooytete. ²⁶ Ruuhu Ceniido anndinii mo o maayataa si o yi'aay Almasiihu Joomiraado. ²⁷ Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraa6e 6een ngaddi suka oon faa ngadana dum ko Tawreeta yamiri.

* **2:21** Al'aada Alhuudiyankoo6e, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du. † **2:23** Wurtagal 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16.

28 Simeyon jabi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamdo, ina wi'a:

29 —Joonin Joomiraado, haala maada kaan tabitii.

Ada waawi hooyude maccudo maada e jam,

30 sabo mi yiirii gite am kisindam maada

31 dam cegilidaa yeeso yimbe fuu.

32 Dam woni annoora jaynanoowo lenyi adunaaru fuu,

annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

33 Ko haalaa dow makko duum, haaynii baabiiko e inniiko. 34 Simeyon barkini be, wi'i Mariyama, inniiko:

—Suka o warii faa laatoo sabaabu saamugol wobbe e ummagol wobbe ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimbe calotoo.

35 Hono nii o banginirta miilooji berde heewbe. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan bernde maa hono kaafaahi.

36 Annabaajo debbo bi'eteedo Anna ina doon kam du. Wo o bii Fanuwel, jeyaado e suudu Aser. O naywii sanne. O banjaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duubi jeddi, 37 de maayi. O heddi o walaa goriwo. Joonin duubi makko ina ngada capande jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraado suumayeere e du'aare, jemma e nyalooma fuu.

38 E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamdo, imo haalana hediiibe garol dimdinoowo Urusaliima been fuu kabaaru suka oon.

39 Nde be njottinnoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraado yamiri ndeen, be njecii wuro ma66e Nasaraatu ley leydi Galili.

40 Suka oon ina mawna, semmbe muudum e hakkillo mum ina

beydoo. Moyyere Laamdo ina woni e makko.

Haala Iisaa e jannginoo6e ley suudu dewal mawndu

41 Hitaande fuu, saaraabe Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol†. 42 Nde Iisaa wadunoo duubi sappo e didi ndeen, be njehi Urusaliima no be mboowri noon.

43 Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, be njecii be kooti, ammaa Iisaa biyii6e oon heddake Urusaliima, tawi be paamaay. 44 Be cikkii imo wondi e yaadiraabe ma66e been. Be njehi nyalooma ki66udo, i6e piloo mo hakkunde yimbe ma66e e anndaa6e ma66e. 45 Ammaa be njiitaay mo, be njecitii Urusaliima filowaade mo. 46 Balde tati gada dum, be tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo joodii hakkunde jannginoo6e, imo hettindanii dum'en, imo yamtindoo dum'en.

47 Hettindaniibe mo been fuu kaaynaa hakkillo makko e jaabagol makko. 48 Nde saaraabe makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi dum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binngel, ko saabii ngadudaa min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma ha66ii min ko'e.

49 O jaabii be, o wi'i:

—Ko wadi odon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu Baaba am naa?

50 Ammaa be paamaay haala ka o haalani be kaan. 51 Caggal duum, o jippodii e ma66e. Be koondi Nasaraatu, o dowtanii be. Inniiko ina resi kulle deen fuu e bernde muudum.

52 Iisaa ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo, Laamdo e yimbe ina korsini mo.

3

*No Yaayaa waajorii
(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8,
Yuhanna 1.19-28)*

† 2:41 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

1-2 Konngol Laamdo warii to Yaayaa, sii Jakariyaa oon, ley ladde. Dum hawrii e hitaande sappo e joyaberde laamu Tibeer kaananke mawdo. Ndeen Pontiyu Pilaatu wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteedo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Tarakoniti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Dum hawrii e nde Annas e Kayafas laatinoo hooreeße almaami'en. ³ Yaayaa yiiltii e seraaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyna yimße tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hakkeji mußeen njaafee. ⁴ Wo hono noon winndiraa ley dewtere haalaaji annabi Esaaya:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee laabi makko!

⁵ Luggere fuu uwete,
baamle e tile fuu leeyinee,
laabi oonyiidi fuu ndartinee,
laabi bondi fuu moyyintinee!

⁶ Neddo fuu yi'an kisindam yuurudam to Laamdo.»†

⁷ Yimße heewße ina ngara to Yaayaa faa lootiree lootagal batisima. De imo wi'a 6e:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraaße Ibrahiima. Sabo mido wi'a on, Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ⁹ Joonin jamm-bere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbuße, soppete, faddee ley yiite.

¹⁰ Yimße been ina yama mo:

—Ndelle dume min njeyi wafude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Neddo fuu jogiido saayaaji didi, hokka ngoota kaan mo walaa,

neddo fuu jogiido nyaamdu du wada noon.

¹² Nanngoobe lampo ngari kam'en du faa lootee lootagal batisima, mbi'i mo:

—Moodibbo, dume min njeyi wafude?

¹³ O jaabii 6e, o wi'i:

—Taa paltinon ko njamiradon nanngon duum.

¹⁴ Sordaasiibe du yami mo kam'en du, mbi'i:

—Minen le, dume min njeyi wafude?

O wi'i 6e:

—Taa njanee fay gooto, taa pe-wanon fay gooto, kennyitorodon njobdi mon.

¹⁵ Tawi yimße fuu ina kedii Almasiihu, mono fuu ina miiloo e 6erde muudum yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon. ¹⁶ Yaayaa jaabii 6e fuu, wi'i:

—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal batisima, ammaa burdo kam baawde ina wara. Mi fotay fay e ha66itinde 6oggi pade makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniido e yiite o lootirta on batisima. ¹⁷ Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laaba, o hawrundura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

¹⁸ Tawi Yaayaa tindinii yimße kulle keewde, ina waajoo dum'en Kabaaru Lobbo. ¹⁹ Kaa Hirudus, laamiido oon, imo felannoo dum sabo banii Hirudiya, dee mawnum, duum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. ²⁰ Hirudus beydi bone goddo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima

(Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

²¹ Do yimße fuu lootaa lootagal batisima doon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu

* **3:3** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † **3:6** Esaaya 40.3-5.

udditii, ²²Ruuhu Ceniido jippii dow makko ina wa'i hono wuugaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

Haala lenyol Iisaa
(*Matta 1.1-17*)

²³ Nde Iisaa fuddannoo golle muudum ndeen, duubi muudum ina ngada capande tati. E ley miilooji yimbe, Iisaa wo bii Yuusufi. Yuusufi du wo bii Eli, ²⁴ Eli bii Matat, Matat bii Lewi, Lewi bii Melki, Melki bii Yannay, Yannay bii Yuusufi, ²⁵ Yuusufi bii Matatiya, Matatiya bii Amos, Amos bii Nahum, Nahum bii Hesili, Hesili bii Naggay, ²⁶ Naggay bii Maata, Maata bii Matatiya, Matatiya bii Semey, Semey bii Yosek, Yosek bii Yahuuda, ²⁷ Yahuuda bii Yohanan, Yohanan bii Resa, Resa bii Jorobaabel, Jorobaabel bii Seyaltiyel, Seyaltiyel bii Neri, ²⁸ Neri bii Melki, Melki bii Addi, Addi bii Kasam, Kasam bii Elmadam, Elmadam bii Eri, ²⁹ Eri bii Iisaa†, Iisaa bii Eliyeser, Eliyeser bii Yorim, Yorim bii Matat, Matat bii Lewi, ³⁰ Lewi bii Simeyon, Simeyon bii Yahuuda, Yahuuda bii Yuusufi, Yuusufi bii Yonam, Yonam bii Eliyakim, ³¹ Eliyakim bii Meleya, Meleya bii Menna, Menna bii Matata, Matata bii Natan, Natan bii Daawda, ³² Daawda bii Yesa, Yesa bii Obet, Obet bii Bo'as, Bo'as bii Salmon, Salmon bii Naasuuna, ³³ Naasuuna bii Aminadaabu, Aminadaabu bii Adamin, Adamin bii Aram, Aram bii Hesruuna, Hesruuna bii Fares, Fares bii Yahuuda, ³⁴ Yahuuda bii Yaakuuba, Yaakuuba bii Isiyaaka, Isiyaaka bii Ibrahiima, Ibrahiima bii Tara, Tara bii Nahor, ³⁵ Nahor bii Seruku, Seruku bii Reyu, Reyu bii Pelek, Pelek bii Eber, Eber bii Sala, ³⁶ Sala bii Kaynam, Kaynam bii Arfasada, Arfasada bii Sem,

Sem bii Nuuhu, Nuuhu bii Lamek, ³⁷ Lamek bii Matusala, Matusala bii Henok, Henok bii Yaret, Yaret bii Maleliyel, Maleliyel bii Kaynam, ³⁸ Kaynam bii Enos, Enos bii Set, Set bii Aadama, Aadama mo Laamdo.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(*Matta 4.1-11, Marku 1.12-13*)

¹ Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi Ruuhu Ceniido. Ruuhu oon yaari mo ley ladde. ² Ibiliisa ina wondi e makko toon balde capandey, ina jarriboo mo. Fay huunde o nyaamaay e ley nyalaade deen fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ibiliisa wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, njamiraa hayre nde laatoon nyaamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata.»*

⁵ Ibiliisa yaari mo nokku toowdo, holli mo laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto, ⁶ de wi'i mo:

—Mi hokkete baawde dow dum fuu e darja mum, sabo miin hokkaa dum, mido waawi hokkude mo muuyi. ⁷ Si a sujidanii kam, dum fuu wo aan jeyi.

⁸ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wo Laamdo, Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»†

⁹ Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima, darni mo dow to buri toowde e suudu dewal mawndu, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi, ¹⁰ sabo ina winndaa: «O yamiran maleyka'en makko ndeene.» ¹¹ Ina winndaa du: «Be njaabete e juude maabe, taa koyngal maa fiyoo e hayre.»‡

¹² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»§

† 3:29 E ibraninkoore wo «Yoosuwa»

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3.

† 4:8 Fillitagol Tawreeta

6.13-14. ‡ 4:11 Jabuura 91.11-12.

§ 4:12 Fillitagol Tawreeta 6.16.

13 Nde Ibiliisa tilinoo e jar-riibaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goddo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili

(*Matta 4.12-17, Marku 1.14-15*)

14 Iisaa yeccii leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muudum, kabaaru muudum sankitii e leydi ndiin fuu. 15 Imo waajoo ley cuudi Alhuudiyankooɓe baa-jordi, yimɓe fuu ina teddina mo.

No yimɓe Nasaraatu calorii Iisaa

(*Matta 13.53-58, Marku 6.1-6*)

16 O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowteteende hono no o woowri noon. O ummii faa o janga. 17 O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:

18 «Ruuhu Joomiraado ina woni e am,

sabo o suɓake kam faa mi faamina talkaabe Kabaaru Lobbo.

O nuli kam faa mi gooyana nangaabe yoofeede muɓben, wumɓe du wumtineede muɓben, torraabe du yoppeede muɓben,

19 faa mi gooyna hitaande nde Joomiraado hollata moyyere muudum ndeen warii.»*

20 Caggal duum, o taggi dewtere ndeen, o hokki nde golloowo ley suudu waajordu oon, o joodii. Wonɓe toon ɓeen fuu tufi mo gite.

21 Ndeen o fuddi wi'ude ɓe:

—Hannden, Binndi di nandon diin tabitii.

22 Be fuu iɓe kaala haala makko lobba, katin du haalaaji lobbi jaltudi e hunnduko makko diin ina kaaynii ɓe. Iɓe mbi'a:

—Wanaa o woni ɓii Yuusufi oon?

23 O wi'i ɓe:

—Sikke fuu walaa on kaalanam kam banndol ngol: «Cawroowo, sawru hoore naa.» On mbi'an

mi wada ko nandon mi wadii Kafarnahum duum e ley wuro am do du.

24 O wi'i katin:

—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay gooto jabantaake ley wuro muudum. 25 Goonga kaalanammi on, rewɓe ɓe gori-raabe muɓben maayi ina keewnoo ley Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde tobaay e leydi ndiin faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo manngo wadii e leydi ndiin fuu.

26 Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay gooto maɓɓe, si wanaa e debbo gooto mo gorum maayi, jeyaado Sarepta leydi Sidon.

27 Katin du, seppinɓe ina keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay gooto maɓɓe dannaaka, si wanaa Na'aman jeyaado e leydi Siiriya.

28 Nde yimɓe wonɓe e ley suudu waajordu nduun nannoo haala kaan ndeen, tikki sanne, 29 ummii, mburtini Iisaa faa e gada wuro, njaari dum faa sera waamnde do huɓeere maɓɓe ndeen nyiɓaa doon, faa padda mo ley. 30 Ammaa o rewi hakkunde maɓɓe, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru

(*Marku 1.21-28*)

31 Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley leydi Galili, imo waajoo yimɓe nyannde fowteteende. 32 Be kaaynaa sanne e waaju makko oon, sabo imo haalda e baawɗe.

33 Gorko mo ginnaaru bonndu woni e muudum ina woni ley waajordu nduun, yeewnii faa toowi, wi'i:

34 —Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngonnda, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

35 Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

* 4:19 Esaaya 61.1-2.

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu lifi neddo oon hakkunde yimbe fuu, ndu yalti e muudum, tawi ndu nawnaay dum fey. ³⁶ Be fuu dum haaynii be, iBe yamundura hakkunde ma66e:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi diin, imo yamira di baawde e semmbe, de idi mburtoo.

³⁷ Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji diin fuu.

*No Iisaa danniri nyaw6e heew6e
(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)*

³⁸ Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Be ɲaarii mo o walla dum. ³⁹ O turii dow muudum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi dum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, ja66ii be.

⁴⁰ Wakkati nde naange saamanoo, jogiido nyawdo fuu waddi dum to makko. Nyaw6e siyiiji nyawuuji fuu ngaddaa. O yowi juude makko dow ma66e be fuu gooto gooto, o dannii be. ⁴¹ Ginnaaji bondi ina mburtoo e yimbe heew6e idi yeewnoo, idi mbi'a:

—Aan woni Bii Laamdo!

Imo sappana ginnaaji diin e semmbe, o accataa di kaala, sabo idi anndi kanko woni Almasiihu.

*No Iisaa waajorii haala laamu
Laamdo
(Marku 1.35-39)*

⁴² Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwudo. Jamaa oon ina filoo mo. Be ngari to makko, iBe tefa taa o seeda e ma66e fey. ⁴³ Ammaa o wi'i be:

—Ina tilsi mi ɓangina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo e gal-luuje godde. Sabo wo duum nuli-raami.

⁴⁴ O yehi, imo waajoo ley cuudi baajordi ley leydi Yahuudiya.

5

*No Iisaa noddiri taalibaabe
arandee6e*

(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)

¹ Nyannde wootere Iisaa ina darii hunnduko maayo Gene-saret, jamaa ina billundura dakkol makko faa hettindoo haala Laamdo. ² O yi'i laanaaji didi ina ndarii dakkol maayo ngoon. Tawi nanngoobe liyyi been mburtake ley majji, ina lonna filiiji mu66en. ³ O naati ngoota laanaaji diin, ka Simon kaan. O ɲaarii dum dirbina ka, ka naata ndiyam seeda. O joodii ley laana kaan, imo waajoo jama'aje deen. ⁴ Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, paddee filiiji mon faa nanngon liyyi.

⁵ Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miden piloo liyyi, min ke6aay fay hu-unde. Ammaa saabe haala maa, mi faddan filiiji di.

⁶ Nde be paddunoo di ndeen, be nanngi liyyi faa keewi, faa filiiji ma66e ina ceekoo. ⁷ Be noddi wondi6e ma66e won6e ley laana ngokka, ngara mballa 6e. Been ngari, be kebbini laanaaji didi diin fuu faa di nesi yoolaade. ⁸ Nde Simon Piyeer yi'unoo dum fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, woddam, sabo wo mi neddo luttudo.

⁹ O wi'ii dum sabo kanko e wondi6e makko been fuu, be kaaynaama saabe keewal liyyi di be nanngi diin. ¹⁰ Hono noon Yaakuuba e Yuhanna 6i66e Jebede wondude e Simon been du kaayni-
raa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotodo yimbe.

¹¹ Nde 6e njottinoo laanaaji ma66e leydi ndeen, 6e njoppi dum fuu, 6e njokki Iisaa.

*No Iisaa danniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)*

¹² Wakkati Iisaa wonnoo ley ngalluure gomma, gorko ceppindo sanne wari. Gorko oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muudum, na njaaroo:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

¹³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

Wakkati oon ceppam dam yuwi e makko. ¹⁴ De Iisaa yamiri mo taa o haalana dum fay gooto, ammaa wi'i mo:

—Yahu holloy hoore maa al-maami, ngadanaa laafugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a dadii.

¹⁵ De fay ko Iisaa hadi mo haalude duum, kabaaru muudum beydii sankitaade. Jama'aaje keewde ina ngara, ina kawrita faa kettindanoo mo, woodi du ndannee e nyawuuji mu6ben. ¹⁶ Ammaa imo toowta sera nokku-uje perwude, imo wada du'aare.

No Iisaa selliniri mo banndu waatundu

(Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)

¹⁷ Nyannde gomma Iisaa ina waajoo. Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta Muusaa, yuuru6e gure Galili e Yahuudiya, kam e Urusali-ima fuu, ina njoodii. Baawde Joomiraado ina ngoni e makko, imo danna nyaw6e. ¹⁸ Wakkati oon, wob6e ngaddi gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo, ina piloo nannude dum faa pukkina dum yeeso makko. ¹⁹ Kaa nde 6e kunnginoo nannude mo saabe jamaa oon, 6e yeenj dow suudu nduun, 6e njuli ndu, de 6e njippini gorko oon e daddo mum fuu hakkunde yim6e been yeeso Iisaa. ²⁰ Nde o yi'unoo goondinal ma66e ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Gorko, hakkeegi maa njaafaama.

²¹ Jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en been ina miiloo

hakkunde mu6ben ina mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmudi? Moy waawi yaafaade hakkeegi si wanaa Laamdo?» ²² Iisaa faami miilooji ma66e, de jaabii 6e, wi'i:

—Ko wadi odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ²³ Dume 6uri hoyude? Wi'ude hakkeegi makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ²⁴ Ammaa faa paamon Bii Neddo ina jogii baawde e adunaaru ndu yaafaade hakkeegi...

Ndeen o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

²⁵ Wakkati gooto, mo banndu waatundu oon ummii yeeso yim6e fuu, hooyi daddo muudum, hooti suudu mum, ina teddina Laamdo. ²⁶ Haaynde nanngi yim6e been fuu, i6e teddina Laamdo. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Hannden en nji'ii kaayeeffiji koy!

No Iisaa noddiri Lewi

(Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)

²⁷ Caggal duum, Iisaa wurtii, yi'i nanngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngoowe lampo. O wi'i dum:

—Jokkam.

²⁸ Lewi yoppi dum fuu, ummii, jokki mo.

²⁹ Lewi wadani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nanngoowe lampo heew6e e yim6e wob6e ina nyaamda e ma66e. ³⁰ Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta been ina mbuyka, ina mbi'a taalibaa6e makko been:

—Ko wadi odon nyaamda, odon njarda e nanngoowe lampo e luttu6e wob6e?

³¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa sellu6e kaajaa cawroowo, wo nyaw6e kaajaa cawroowo. ³² Mi waraay faa mi nodda darti6e. Wo luttu6e noddammi faa tuuba.

*Haala suumayeere**(Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)*³³ Be mbi'i mo:

—Taalibaa6e Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngada du'aare, hono noon taalibaa6e Farisa'en been du ngadata. Ammaa 6e maa been ina nyaama ina njara.

³⁴ O wi'i 6e:

—Yalla odon mbaawi suuminde war6e bangal, tawa banjudo oon ina wondi e mu66en naa? ³⁵ Ammaa balde ngaran nde banjudo oon ittee hakkunde ma66e. E balde deen 6e cuumoto.

³⁶ O bannDani 6e bannDol katin:

—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si dum wadii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal. ³⁷ Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji kiiddi. Si dum wadii, cabijam kesam daam fusan di, rufa, sumalleeji diin mbona. ³⁸ Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi. ³⁹ Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiddam, sabo wi'an kiiddam daam buri welde.

6*Haala nyalaande fowteteende**(Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)*

¹ Wadiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaa6e makko ina itta cammeeki alkama, ina molma ina yakka. ² Kaa Farisa'en wo66e mbi'i 6e:

—Ko wadi odon ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla on njannaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati hukum Laamdo, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.

⁵ Iisaa wi'i 6e katin:

—Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

*No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo**(Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)*

⁶ Nyalaande fowteteende wonde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muudum nyaamo waati na doon. ⁷ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. I6e ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa 6e keba ko 6e pelira mo. ⁸ Ammaa Iisaa annditii miilooji ma66e. O wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde yim6e!

Gorko oon ummii, darii. ⁹ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Mido yama on: dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dan-nude neddo naa halkude dum?

¹⁰ Wakkati oon, o ndaari 6e fuu, o wi'i mo junngom waati oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi.

¹¹ Ammaa yim6e been tikkii sanne, i6e ndawrida no 6e ngadata Iisaa.

*No Iisaa suborii nulaa6e sappo e dido**(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)*

¹² E ley balde deen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamdo. ¹³ Nde weetunoo ndeen, o noddi taalibaa6e makko been, o subii sappo e dido hakkunde mu66en, o inndiri dum'en nulaa6e. ¹⁴ Kam6e ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, ¹⁵ Matta, Tomaa, Yaakuuba 6ii Alfaa, Simon bi'eteedo Kiranoowo suudu baaba, ¹⁶ e Yahuuda 6ii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotoodo mo oon.

No Iisaa waajorii yim6e heewe6e, danni nyaw6e

(Matta 4.23-25)

17 O jippodii e ma66e, o darii e nokkuure yaajunde, kanko e taalibaabe makko heew6e. Jamaa keewdo yuurdo nokkuuje leydi Yahuudiya fuu na doon, kam e Urusaliima, e gure dakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon. 18 Be ngari faa 6e kettindanoo mo, woodi du 6e ndannee e nyawuuji ma66e. Be ginnaaji bondi torri du, ndannaama. 19 Yim6e been fuu ina piloo meemude mo, sabo baawde ina mburtoo e makko ina ndanna yim6e been fuu.

Haala barkinaabe e 6e mbarki-naaka

(Matta 5.1-12)

20 Wakkati oon, o 6anti gite makko o ndaari taalibaabe makko been, o wi'i:

—Barke woodanii on, onon talkaabe,

sabo onon njeji laamu Laamdo.

21 Barke woodanii on, onon yolbu6e joonin, sabo on kaaran.

Barke woodanii on, onon woyo6e joonin, sabo on mbeltoyto.

22 Barke woodanii on si yim6e mbanyii on, ndiiwii on, njennii on, mbonnii inde mon saabe Bii Neddo.

23 Ceyodon nyannde ndeen, pitt-iron seyo, sabo mbarjaari mawndi ina woodani on dow kammu.

Hono noon maamiraa6e ma66e ngadannoo annabaa6e.

24 Ammaa bone woodanii on, onon joomiraa6e jawdi, sabo on ke6ii mbelirka mon.

25 Bone woodanii on, onon haar6e joonin, sabo on njolban.

Bone woodanii on, onon jalo6e joonin, sabo on cunoyto, on mboyan.

26 Bone woodanii on, si yim6e fuu manii on,

sabo hono noon maami-raabe ma66e ngadannoo annabaa6e fewree6e.

Haala yidugol way6e

(Matta 5.38-48, 7.12)

27 —Ammaa onon hettindanii6e kam been, mido wi'a on: njidee way6e on, ngadanon wanyu6e on moyyere. 28 Mbarkinee hudo6e on, ndu'anodon torro6e on du. 29 Si goddo feenyii ma, hokku dum feenya gere goddo oon du. Si goddo teetii ma saaya maa jaangol, taa hadu dum forgo maa du. 30 Njaariido ma fuu, kokkaa dum. Teetudo ma gineeji maa, taa yamtu dum. 31 Ngadane wob6e ko njiddon 6e ngadana on.

32 Si yidu6e on tan njidoton, barke oye ke6oton? Fay luttu6e ina njidi yidu6e dum'en. 33 Si wadano6e on moyyere tan ngadanton moyyere, barke oye ke6oton? Fay luttu6e been hono noon ngadata. 34 Si 6e miilidon hemrude tan nyamlotodon, barke oye ke6oton? Fay luttu6e ina nyamloo luttu6e hono mu66en, faa njo6ee nyamaande mu66en. 35 Onon le, njidee way6e on, ngadon moyyere, nyamlodon tawee on miilaaki yobeede fey. Ndeen, on ke6an mbarjaari mawndi, on laatoto 6i66e Laamdo Toowdo, sabo oon ina wadana bonno6e moyyere, ina wadana bon6e du.

36 Laatee yurmoto6e, hono no Baaba moodon yurmortoo noon.

Haala hiitaade wob6e

(Matta 7.1-5)

37 —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njukkee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete. 38 Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimmbaangal de dibbaa faa yolii, ina rufa, saawee e kaddule moodon. Sabo etirgal ngal etirton, wo ngaal etirantedon.

39 O banndani 6e banndol du, o wi'i:

—Bumdo ina waawi dowude bumdo naa? Si dum wadii, wanaa

6e dido fuu, 6e caaman ley luggere naa? ⁴⁰ Taalibbo 6uraa moodibbom, de taalibbo ki66budo laatoto hono moodibbom. ⁴¹ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴² Noy mbaawrataa wiide sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan le, a yi'ataa leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? Munaafiki, ittu leggal gonngal ley yitere maa ngaal tafon. Ndeen juide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol ley yitere sakiike maa ngool.

Haala lekki e 6i66e muudum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ —Lekki lobbi rimataa 6i66e bon6e, lekki mbonki du rimataa 6i66e lobbu6e. ⁴⁴ Sabo lekki fuu, wo 6i66e muudum anniditirtee. Yibbe borataake e ngi'eehi, cabiije du borataake e kebbe. ⁴⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Sabo ko heewi ley 6ernde duum, hunduko wurtinta.

Haala suudu joyyinaandu dow hayre

(Matta 7.24-27)

⁴⁶ —Ko wadi odon noddira kam «Joomam, Joomam» de on ngadataa ko mbiimi? ⁴⁷ Neddo fuu gardo to am de hettindii haalaaji am, jokki di, mi hollan on mo o nanndi: ⁴⁸ Joomum ina nanndi e neddo nyibudo suudu, wasi leydi ndiin faa yottii hayre, joyyini ndu dow mayre. Ndeen yuwoonde mawnde to6i faa gooruwol heewi, fiyi e suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude ndu, sabo ndu nyi6aama faa woodi. ⁴⁹ Kaa kettindiido haala am, si jokkaay, ina nanndi hono nyibudo suudu dow leydi mo wasanaay dum joyyindirde. Gooruwol bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati

gooto ndu saami. Suudu nduun halki halkere mawnde sanne.

7

No Iisaa danniri golloowo mawdo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)

¹ Nde Iisaa selnoo waajaade hettindaniibe dum been fu, yehi Kafarnahum. ² Mawdo sordaasi'en gooto, golloowo muudum korsudo nyawi faa ina habda e yonki. ³ Mawdo oon nani kabaaru Iisaa. O neli maw6e Alhuudiyankoo6e to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon. ⁴ Be ngari to makko, i6e njaaroo mo sanne sanne, i6e mbi'a:

—Imo haani wafaneede dum, ⁵ sabo imo yidi lenyol men, katin du kanko nyibi suudu men waajordu.

⁶ Iisaa ina yaada e ma66e faa 6e 6adii suudu mawdo oon. Ndeen mawdo oon neli yim6e muudum to Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. ⁷ Dum wadi du miiliimi mi fotaay yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon dadan. ⁸ Miin e hoore am, wo mi laamaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto ma66e yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

⁹ Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, dum haayni dum, de huciti e yim6e jokku6e dum been, wi'i:

—Mido haalana on, mi yi'aay hono ngal goondinal sellude fay ley Israa'iila'en.

¹⁰ Nde nulaa6e been njeccinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri 6ii debbo mo gorum maayi

¹¹ Gada majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaa6e makko e yim6e heew6e ina njaada e makko. ¹² Nde o 6attinoo

dambugal wuro ngoon ndeen, o hawri e maaydo, ina wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi, inna mum banjaaka katin. Yimbe wuro ngoon heewbe ina njaada e inniwo oon. ¹³ Nde Iisaa yi'unoo inniwo oon fu, yurmii dum sanne, wi'i:

—Taa woy!

¹⁴ Iisaa battitii, meemi leggal kooyirgal maaybe ngaal. Tiigiibe ngal been ndarii. O wi'i:

—Suka jokolle, mido wi'e: Umma!

¹⁵ Maaydo oon ummii joodii, fuddi haalude. Iisaa hokkiti mo inniiko. ¹⁶ Kulol nanngi yimbe been fuu, ibe teddina Laamdo, ibe mbi'a:

—Annabaajo mawdo bangii e ley meefen! Laamdo warii ina walla yimbe muudum.

¹⁷ Kabaaru Iisaa oon sankitii e leydi Yahuudiya e seraaji muudum fuu.

No Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuliri to Iisaa (Matta 11.2-19)

¹⁸ Taalibaaabe Yaayaa kumpiti dum kabaaru oon fuu. Yaayaa noddi dido mu66en, ¹⁹ nuli dum'en to Iisaa, yamowa dum yalla kam woni kaando warude oon, naa be ndooman goddo. ²⁰ Worbe dido been ngari to makko, mbi'i mo:

—Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuli min e maada, min yame yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

²¹ Wakkati oon pay, tawi o danna yimbe heewbe e nyawuuji di kawtaa sii, o riiwii ginnaaji bondi, o wumtinii wumbe heewbe. ²² O jaabii be, o wi'i:

—Njehee kaaltanowee Yaayaa ko njiidon e ko nandon: wumbe ina mbumta, bonnguube ina njaha e koyde mu66en, seppinbe ina cellinee, faadube ina paadita, maaybe ina ummintinee, talkaaabe

du ina kaalane Kabaaru Lobbo. ²³ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

²⁴ Nde nulaabe been kootunoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa?

²⁵ Ndelle dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, bornotoobe kaddule lobbe de mbuura ngurndam lobbam been, ley cuudi kaanankooobe tawetee. ²⁶ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo buri annabaajo. ²⁷ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

²⁸ Mido haalana on, dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa. Tawi le, burdo fuu famdude ley laamu Laamdo oon na buri mo teddude. ²⁹ Yimbe hettindaniibe mo been fuu, fay nanngoobe lampo been, njabii konngol Laamdo ko Yaayaa looti dum'en lootagal batisima duum. ³⁰ Ammaa Farisa'en e janninoobe Tawreeta njoppii muuyo Laamdo ko be njabaay looteede e junngo Yaayaa duum.

³¹ Ndelle, dume nanndinammi yimbe jamaanu o? Beye o nanndi?

³² Ibe nanndi e sukaaabe joodiibe ley taliyaare luumo, ina noddundura, ina mbi'a:

«Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

³³ Sabo Yaayaa lootoowo lootagal batisima warii, nyaamataa gii jalo, yarataa doro du, de odon mbi'a ina wondi e ginnaaru. ³⁴ De Bii Neddo warii, ina nyaama ina yara, de odon mbi'a, «Ndaar neddo o, kakki-lando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo e luttube

* 7:27 Malakiya 3.1.

wo66e.»³⁵ Ammaa ja6u6e hakkillo Laamdo been fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

³⁶ Gooto e Farisa'en been noddi mo faa 6e nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o joodii faa o nyaama. ³⁷ Debbo pijoowo ina woni ley wuro ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama duum, o waddi faandu nebbam uurdam. ³⁸ O hetti caggal Iisaa dakkol koyde muudum,† imo woya, imo lep-pinira koyde mum gondi makko, imo mooytira de sukundu makko. Imo mucchoo de, imo jooro nebbam daam dow majje. ³⁹ Nde Farisaajo noddudo mo oon yiinoo dum ndeen, wi'i e ley 6ernde mum: «Si neddo o wo annabaajo, o annditan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo pijoowo.»⁴⁰ Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:

—Simon, mido woodi goddum ko njidumi haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

⁴¹ Iisaa wi'i:

—Nyamlotoodo gomma ina re-wannoo yim6e dido, gooto oon buudi cardi keme joy, gooto du buudi cardi capande joy. ⁴² Kaa nde tawanoo 6e ngalaa ko 6e njoba mo ndeen, o yaafanii 6e dido fuu. Ndelle, moy e ma66e 6uri yidude mo?

⁴³ Simon jaabii:

—Mido miila mo o yaafanii kaal-isi keewdo oon.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga!

⁴⁴ Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:

—A yi'ii debbo o naa? Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyde am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyde am e gondi makko, de o mooytiri

de sukundu makko. ⁴⁵ Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumi, o selaay muccaade koyde am. ⁴⁶ A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o joorii nebbam uurdam dow koyde am. ⁴⁷ Dum wadi mido wi'e: hakkeeki makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njinggu makko ina mawni. De jaafanaado seeda, njinngu muudum heewaa.

⁴⁸ Ndeen o wi'i debbo oon:

—Hakkeeki maa njaafaama.

⁴⁹ Nyaamdoode e makko been pudfi yamundurde hakkunde mu66en: «Moy woni o neddo, jottiido faa yaafaade hakkeeki?»

⁵⁰ O wi'i debbo oon:

—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rew6e jokku6e Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa ina yiiltoo ley galluuje e gure, ina gooyna, ina haala Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Taalibaa6e makko sappo e dido been ina ngondi e makko, ² kam'en e rew6e dan-naa6e e nyawuuji mu66en, e 6e ginnaaji bondi du ndiiwaa e mu66en. Been ngoni Mariyama innditirteedo Magdala mo ginnaaji jeddi mburtinaa e muudum, ³ e Yowanna, dee howruujo Hirudus bi'eteedo Huja, kam e Susaana, e rew6e wo66e heew6e. Be fuu 6e mballirii Iisaa e taalibaa6e mum jawdi ma66e.

Banndol dow aawoowo

(*Matta 13.1-9, Marku 4.1-9*)

⁴ Yim6e yuuri e gure deen fuu ina ngara to makko. Nde jamaa keewdo oon fillinoo mo ndeen, o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

⁵ —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi muudum. E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, yaabaa, de pooli ngari, cu6i

† 7:38 E ley jamaanu Iisaa, yim6e ina mbaawi wahaade e dow co66uli nani de nyaama.

ndi. ⁶ Yoga mayri saami ley korokaaye, fudī, yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam. ⁷ Yoga mayri saami to kebbe pudata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe deen billi ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudī, rimi, wabbere fuu beydii kile hemre.

Nde o haalnoo dum ndeen, o ganti daande makko, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(*Matta 13.10-17, Marku 4.10-12*)

⁹ Taalibaa6e makko been yami mo:

—Dume banndol ngol fiirtata?

¹⁰ O wi'i 6e:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamdo. De heddiibe been kaa, e banndi kaalirantee, faa

«ndaara, tawa nji'ataa,

nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawowo

(*Matta 13.18-23, Marku 4.13-20*)

¹¹ Inan maanaa banndol ngol: aawdi ndiin wo konngol Laamdo. ¹² Ngondi sera laawol ndiin woni nanoobe ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e berde mu6ben taa ngoondina de kisa. ¹³ Ngondi dow korokaaye ndiin woni nanoobe ngol, nja66oroo ngol seyo, de 6e ngalaa dadi ley maggol. Wakkati seeda tan 6e ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, 6e njopan. ¹⁴ Caamundi ley kebbe ndiin woni nanoobe konngol ngool, ammaa ley mawnugol mu6ben ndeen ka66u-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru 6illan dum'en, kunngoo rimude. ¹⁵ Ammaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni naniroobe konngol ngool berde belde laa6ude. Ley tinnitaare 6e tiigoo ngol faa ngol rima.

Banndol dow lampal

(*Marku 4.21-25*)

¹⁶ —Fay gooto hu6bataa lampal de hippa dum tummbude naa soorna dum ley leeso. Ko wadata dey, 6ilan ngal faa ngal yaynana naatoo6e. ¹⁷ Sabo walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko suudii du ko annditataake, wurtinee yaasin. ¹⁸ Ndelle, tinnee no nanirdon ni, sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo, beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii duum, tetete.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum
(*Matta 12.46-50, Marku 3.31-35*)

¹⁹ Inna Iisaa e minyiraa6e muudum ngari to muudum, de 6e mbaawaay 6attaade dum saabe jamaa. ²⁰ O haalanaa inniiko e minyiraa6e makko ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude mo. ²¹ De o jaabii, o wi'i:

—Inna am e minyiraa6e am wo nanoobe haala Laamdo, de downtanoo ka been.

No Iisaa darniri henndu
(*Matta 8.23-27, Marku 4.35-41*)

²² Nyannde gomma Iisaa e taalibaa6e muudum naati laana. O wi'i 6e:

—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Be ndunnyi. ²³ Ko 6e peyyitata duum, o daanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade. ²⁴ Be 6attitii, i6e pindina mo i6e mbi'a:

—Joomii amin, joomii amin, inani miden kalka!

O fini, o sappani henndu e bempyye deen e semmbe, de dum fuu dum darii, dum deyyinii. ²⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Toy goondinal mon woni?

Be kuli, dum haaynii 6e, i6e mbi'undura:

* **8:10** Esaaya 6.9. † **8:18** Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa ja6a goonga.

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de dum fuu idum downtanoo mo!

No Iisaa dannirii gondudo e ginnaaji

(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)

²⁶ Gada duum 6e njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili. ²⁷ Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gondudo e ginnaaji jeyaado e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppudo kaddule muudum ko booyi, o joodaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. ²⁸ Ko o yi'i Iisaa duum, o halbi, o hippii yeeso muudum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Mido nyaage, taa torram.

²⁹ O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewde indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo ha66irenoo callali, juude e koyde fuu, de imo taya di, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde. ³⁰ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

O jaabii:

—Mido wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewdi ina ngoni e makko. ³¹ Idi nyaagoo Iisaa taa yamira di di naatowa ley bunndu torra. ³² Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde doon. Ginnaaji diin naarii mo o acca di di naatowa e ley girooji diin. O acci di. ³³ Di njalti e neddo oon, di naati e ley girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

³⁴ Nde duroo6e been njiinoo ko wadi duum fu, 6e ndoggi, 6e kaalanowi dum yim6e ngalluure ndeen e seraaji muudum. ³⁵ Been ngari ndaarude ko wadi duum. Nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi gondunoo6o e ginnaaji oon ina joodii dakkol makko, ina 6ornii

kaddule, hakkillom wartii. De kulol nanngi 6e. ³⁶ Yiinoo6e dum been kaalani yim6e no gondunoo6o e ginnaaji oon danniraa. ³⁷ Yim6e leydi Gerasa fuu naarii Iisaa dillana dum'en leydi mu66en, sabo kulol manngol nanngii dum'en. O naati laana, o dilli.

³⁸ Mo ginnaaji ndiiwaa e muudum oon, naarii Iisaa sanne, acca o jokka dum. Ammaa Iisaa yeccini mo, wi'i:

³⁹—Hootu suudu maa, kaalanaa yim6e maa ko Laamdo wadani maa.

O yehi, o gooyni e wuro ngoon fuu ko Iisaa wadani mo duum.

No Iisaa ummintiniri 6ii Jayrus e no danniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

⁴⁰ Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii dum, sabo yim6e fuu ina ndoomunoo dum.

⁴¹ Wakkati oon, gorko bi'eteedo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari to makko, hippii dakkol koyde makko, naarii mo o wara suudu mum. ⁴² Biyum debbo bajjo, ina habda e yonki. Duubi muudum na ngada hono sappo e didi.

E ley ko Iisaa yahata toon duum, yim6e na billi dum sanne. ⁴³ Debbo gooto, mo yiyyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, ina tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroo6e, ammaa fay gooto waawaay dannude mo. ⁴⁴ O yuuri gada Iisaa, o meemi kommbol saaya mum. Wakkati oon yiyyam makko tacci. ⁴⁵ Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yim6e ngondaa, i6e billi ma.

⁴⁶ Iisaa wi'i:

—Goddo meemii kam, sabo mi maatii baawde njaltii e am.

⁴⁷ Nde debbo oon annditinnoo dum suudataako fu, wari ina diwina, hippii yeeso makko, haali

hakkunde yimbe fuu ko wadi de meemi mo, e no dadiri wakkati gooto. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam.

⁴⁹ O tilaaki haalde, faa goddo yuuri to wuro hooreejo suudu waa-jordu oon, wi'i dum:

—Biya heddaaki, taa tampin Moodibbo o katin.

⁵⁰ Ammaa nde Iisaa nannoo dum fu, wi'i hooreejo suudu waa-jordu oon:

—Taa hulu, goondin tan, biya oon dadan.

⁵¹ Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fu, o accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oon e inna muudum. ⁵² Yimbe been fuu ina mboya suka oon, ina piira berde mu66en mettorgal. O wi'i be:

—Taa mboyye sabo o maayaay, wo o daani tan.

⁵³ Ndeen be njalnorii mo, sabo i6e anndi o maayii. ⁵⁴ Iisaa nangi junngo suka oon, banti daande muudum, wi'i:

—Suka, umma!

⁵⁵ Yonki makko warti, o ummii wakkati oon pay. Iisaa yamiri be kokka mo ko o nyaama. ⁵⁶ Dum haaynii saaraabe suka oon. O gongini be taa be kaalana fay gooto ko wadi duum.

9

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido

(*Matta 10.5-15, Marku 6.7-13*)

¹ Iisaa noddii taalibaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en semme e baawde riwude ginnaaji e dannude nyawuujii. ² O nuli be be ngooyna kabaaru laamu Laamdo, be ndanna nyawbe. ³ O wi'i be:

—Taa njaadee e fay huunde, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu, wanaa buudi. Katin du taa adon saayaaji didi. ⁴ Galle mo njippidon fuu, keddodon doon faa nde ndilloton wuro

ngoon. ⁵ Wuro fuu ngo on nja66aaka e muudum, si odon mburtoo dum, pidдон sollaare ma66e wonnde e koyde mon, faa laatanoo be seedee e dow bonanda ma66e.

⁶ Be ndilli, i6e ngada wuro e wuro, i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo, i6e ndanna nyawbe wonbe ley nokkuuje deen fuu.

No kabaaru Iisaa wemmбири Hirudus

(*Matta 14.1-12, Marku 6.14-29*)

⁷ Hirudus, laamiido oon, nde nannoo ko Iisaa wadi fuu, hakkillo mum jii6ii. Sabo wo66e ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon ummitii e maayde, ⁸ wo66e ina mbi'a annabi Iliyaasa 6angi, wo66e katin ina mbi'a gooto e annabaa6e arandee6e been ummitii. ⁹ Hirudus wi'i:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo nanammi kabaaru muudum ga'udo hono noon?

Imo filoo yi'ude dum.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo

(*Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14*)

¹⁰ Nulaabe been ngarti. Be kaalani Iisaa ko be ngadi duum fuu. O yaadi e ma66e wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e ma66e. ¹¹ Jama'aaje deen nani dum, njokki mo. O jakkittii be, imo haalana be kabaaru laamu Laamdo, imo danna ley ma66e haajaa6e danneede. ¹² Naange fuddi hiirude. Sappo e dido been battitii mo, mbi'i mo:

—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokkuuje badiide, faa ke6a to njippoo e to nyaama, sabo do wo ladde bolde.

¹³ Ammaa o wi'i be:

—Onon e ko'e moodon, kokkee be ko be nyaama!

Be mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii, si wanaa min njaha,

min coodanowa yimbe 6e fuu nyaamdu.

¹⁴ Sabo yimbe been ina ngada hono worbe ujunaaje njoyo baka rewbe e sukaa6e ngalaa. O wi'i taalibaa6e makko been:

—Njoyyiniree 6e feccere feccere, wootere fuu capandé njoyo.

¹⁵ Be ngadiri noon, 6e njoyyini 6e fuu. ¹⁶ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon e liyyi diin, o hokki taalibaa6e been peccana jamaa oon. ¹⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)

¹⁸ Nyannde gomma imo toowtidi e taalibaa6e makko, imo wada du'aare. O yami 6e, o wi'i:

—Moy jama'aaje mbi'ata ngon-umi?

¹⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaa6e arandee6e been ummitii.

²⁰ O yami 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngon-umi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu Laamdo!

²¹ O sappani 6e e semmbe taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)

²² O beydi, o wi'i:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawbe yimbe e almaami'en e jannginoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde tata6erde o iirtoto.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1)

²³ Gada dum o wi'i 6e fuu:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal nyannde fuu, jokka kam.* ²⁴ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am, dannan ki. ²⁵ Dume he6ude adunaaru ndu fuu nafata neddo si halkii yonki muudum naa mursii hoore muudum? ²⁶ Cemtirdo kam, miin e haalaaji am fuu, miin Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e maleyka'en seniibe.

²⁷ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do 6e maayataa, tawee nji'aay laamu Laamdo.

No alhaali Iisaa waylitorii

(Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)

²⁸ Hono balde jeetati gada ko Iisaa haali haalaaji diin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde faa o wada du'aare.

²⁹ Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko wayliti, kaddule makko ndawni far faa ina njalba. ³⁰ Inan worbe dido 6angi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa.

³¹ Be 6angidi e darja mawdo, i6e kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o 6adii tabintinde to Urusaliima ngool. ³² Tawi Piyeer e wondube e muudum been wo daaniibe doyingol teddungol. Kaa 6e pinii, 6e nji'i darja makko, 6e nji'i worbe dido wondube e makko been. ³³ Nde yimbe dido been ceedannoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

O anndaa ko o haalata. ³⁴ Nde o haalannoo dum ndeen, ruulde

* **9:23** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

wari, suddi 6e. Nde ruulde ndeen suddunoo 6e fu, taalibaa6e been kuli sanne. ³⁵ Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam cu6aado. Kettindanee mo!

³⁶ Nde daande ndeen tilinoo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaa6e been cuudi kabaaru oon. Ley balde deen, 6e kaalanaay fay gooto ko 6e nji'i duum.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

³⁷ Jaango majjum, nde 6e njipinoo waamnde ndeen, jamaa keewdo jakkitii mo. ³⁸ E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:

—Moodibbo, mido nyaage, tinna ndaaranam biyam gorko, sabo kam tan ngoodumi. ³⁹ Ginnaaru ina nannga mo, o feekoo wakkati gooto, imo diwna faa hunnduko makko wurtina nguufu. Ndu yop-pataa mo si wanaa terde makko fuu nawnoo. ⁴⁰ Mi nyaagake taalibaa6e maa been ndiwa ndu, de 6e kunnngii.

⁴¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hey jamaanu bondo mo walaa goondinal. Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Waddanam suka maa o do!

⁴² Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun li6i dum e leydi, heddii ina diwnina dum. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, dannii suka oon, hokkiti dum baaba muudum. ⁴³ Dum haaynii yim6e been fuu sanne saabe baawde Laamdo mawde deen.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e ummitagol muudum

(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle Iisaa duum, o wi'i taalibaa6e makko been:

⁴⁴ —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko kaalammi: Bii Neddo wattete e juude yim6e.

⁴⁵ Ammaa 6e paamaay haala kaan, maanaa makka ina suudanii 6e, faa 6e kunnngii annditinde ka. Be kulii yamtindaade mo dow makka du.

Haala burdo teddude
(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

⁴⁶ Ndeen taalibaa6e been ina njeddunndura moy buri teddude hakkunde mu66en. ⁴⁷ Iisaa annditi ko 6e miilotoo ley berde ma66e. O hooyi cukalel, o darni ngel dakkol makko, ⁴⁸ o wi'i 6e:

—Neddo fuu ja66iido cukalel ngel e innde am, wo miin ja66ii. Ja66iido kam du, ja66ake Nuldo kam. Sabo burdo famdude hakkunde moodon fuu, kam woni teddudo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden
(Marku 9.38-40)

⁴⁹ Yuhanna haali, wi'i:

—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina riwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Taa kadee mo dum, sabo mo salaaki on fuu ina wondi e moodon.

No wuro wooto salorii Iisaa

⁵¹ Nde wakkati yeentugol Iisaa dow kammu 6adinoo fu, siini yahan Urusaliima, ⁵² nuli nulaa6e ardo dum. Nulaa6e been naati ley wuro Samariyankoo6e wooto faa cegilanoo mo weerdude. ⁵³ Ammaa wuro ngoon ja66aaki mo, sabo Urusaliima o fa'i. ⁵⁴ Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo dum ndeen, mbi'i:

—Joomii amin, yalla ada yidi min njamira yiite yuura dow kammu wula 6e naa?

⁵⁵ Ndeen Iisaa hucciti e ma66e, feli 6e. ⁵⁶ Caggal duum 6e njehi wuro wonngo.

No yim6e mbiiri njokkan Iisaa
(Matta 8.19-22)

⁵⁷ E ley jahaangal ma66e ngaal, goddo wi'i mo:

—To njahataa fuu mi jokkete.

⁵⁸ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

⁵⁹ O wi'i goddo katin:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

⁶⁰ Iisaa wi'i mo:

—Accu maaybe uwa maaybe mu66en. Aan kaa, yahu mbaajodaa kabaaru laamu Laamdo.

⁶¹ Goddo katin wi'i mo:

—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yimbe am tafon.

⁶² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Neddo fuu nanngudo jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamdo.

10

No Iisaa nuliri taalibaa6e capande njeddo e dido

¹ Caggal duum, Iisaa subii katin capande njeddo e dido, nuldi 6e dido dido, 6e ardo0 dum e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii yaade, kanko e hoore makko. ² O wi'i 6e:

—Gese 6enndude ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayoo6e ley gese muudum deen. ³ Njehee. Si goonga mido nula on hono wo on 6i66e baali hakkunde pobbi. ⁴ Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa pade. Taa njowton fay gooto e dow laawol. ⁵ Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wonda e galle o!» ⁶ Si neddo jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dum. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon. ⁷ Njippodon e galle oon. Ko 6e kokki on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naata-wurto0 ley galleeji. ⁸ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja66aama, nyaamon ko

kokkadon fuu. ⁹ Ndannon nyaw6e won6e doon, mbi'on yim6e wuro 6een: «laamu Laamdo 6adake on.» ¹⁰ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja66aaka ley maggo, mburto0on e laabi mum, mbi'on: ¹¹ «Min pidfanii on fay colla wuro moodon takkudo e koyde amin. Ammaa anndee: laamu Laamdo 6adake.» ¹² Mido haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tubude

(Matta 11.20-24)

¹³ Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete won6e toon 6een tuubiino law. Tawete 6e 6ornakeno tekke bootooji, 6e njoodakeno ley ndoondi, faa 6e kolla 6e tuubii. ¹⁴ Saabe duum, nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ¹⁵ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maay6e.

¹⁶ O haalani taalibaa6e makko katin:

—Kettindaniido on fuu, miin hettindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanake Nuldo kam oon du.

¹⁷ Capande njeddo e dido 6een ngartidi e seyo, mbi'i:

—Joomii amin, fay ginnaaji bondi diin dowtanake min saabe inde maa.

¹⁸ O wi'i 6e:

—Mi yi'ii Seydaani ina yuura dow kammu, ina saama hono mayyere. ¹⁹ Nanee, mi hokkii on baawde yaa6ude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawde ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes. ²⁰ Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji dwtanii on duum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu duum.

† 9:58 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

*Haala seyo Iisaa**(Matta 11.25-27, 13.16-17)*

21 Wakkati oon, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de ɓanginandaa de cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo duum weli maa. 22 Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Bidɗo si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Bidɗo, e mo Bidɗo oon muuyi ɓanginande.

23 Ndeen Iisaa hucciti e taal-ibaaɓe ɓeen, haalani dum'en kam'en tan, wi'i:

—Barke woodanii gite jiidɗe ko nji'oton duum! 24 Sabo mido wi'a on, annabaaɓe heewɓe e kaanankooɓe heewɓe na njidunoo yi'ude ko nji'oton duum, de ɓe nji'aay. Iɓe njidunoo nanude ko nanoton duum, de ɓe nanaay.

Banndol dow Samariyanke lobbo

25 Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:

—Moodibbo, noy kaanumi wadude faa mi heɓa nguurndam nduumiidam?

26 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Dume winndaa ley Tawreeta? Dume janngataa ley toon?

27 Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Njidiraa Laamɗo, Joomiraado maa e ɓernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidiraa gondo maa no njidirɗaa hoore maa ni.

28 Iisaa wi'i mo:

—Jaabu maa o woodii. Wadu noon, ndeen a wuuran!

29 Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidi heedude e goonga, wi'i mo:

—Moy woni gondo am?

30 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gorko gomma yuurii Urusali-ima, ina yaha Yeriko, hawri e yanooɓe. Be ɓorti mo, ɓe piyi mo faa ɓe mbayri mo imo ɓadii maayde. 31 Tawi almaami gooto ina wara dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado oon ina waalii doon fu, o wosii dum, o faltii. 32 Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii. 33 Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yurmii mo, 34 ɓattii mo, sawriri barme makko deen nebbam e cabijam, fili dum leppi. Caggal duum, o waddini dum araawa makko, o yaari dum nokkuure to weerɓe njippotoo, o hinnii dum. 35 Jaango majjum, o itti buudi cardi didi, o hokki jom weerdude oon, o wi'i dum: «Hinna mo. Si o nyaamii ko ɓuri dum, nde ngartumi fu, mi yoɓete.»

36 Nde Iisaa hantunoo banndol ngol ndeen, wi'i:

—E miilo maa, moy e tato ɓeen laatii gondo janaado oon?

37 Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Jurmiido mo oon.

Iisaa wi'i mo:

—Aan du, yahu, wadoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

38 E jahaangal maɓɓe ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteedo Marta jippini dum.

39 Marta ina woodi minyiiwo bi'eteedo Mariyama. Oon ina joodii ɗakkol koyɗe Iisaa, ina hettindii haala muudum. 40 De Marta le, golleeji muudum keewɗi diin tan ngoni e hakkillo muudum, wari, wi'i:

—Joomam, a hillaaka ko minyam o yoppidi kam e golleeji di duum naa? Wi'u mo, o walla kam!

41 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Marta, Marta, ada tampina hoore maa e kujje keewɗe, ada jiiɓa

hakkillo maa. ⁴² Ammaa huunde wootere tan woni ko haani. Ko Mariyama subii duum wo ngedu lobbu, o teetataake dum du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaa6e muudum no du'ortee
(Matta 6.9-13, 7.7-11)

¹ Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaa6e makko been wi'i mo:

—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaa6e muudum noon.

² O wi'i 6e:

—Nde ndu'otodon fuu, mbi'on:
«Baabiiwo,
innde maa laatoo seniinde,
laamu maa wara.

³ Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu heyooru min.

⁴ Njaafonodaa min hakkeji amin, sabo minen du miden njaafoo wadoo6e min hakkeji fuu.

Taa accu min njarribee.»

⁵ O wi'i 6e katin:

—Si gooto mon yehii to yigoo muudum hakkunde jemama, wi'ii dum: «Yigoo am, nyamlam buuruje tati, ⁶ sabo yigoo am gondo e laawol jippake wuro am, de mi walaa ko mi hokka dum», ⁷ yalla yigoo maa oon jaabete ley galle toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbugal ngal sokaama, miin e sukaa6e am du min pukkake, mi waawaa ummaade faa mi hokke fay huunde?» ⁸ Mido wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke haddi ko kaajadaa duum, taa o hersa. ⁹ Miin, mido wi'a on: njaaree, on ke6an. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ¹⁰ Sabo njaariido fuu he6an. Piliido fuu yiitan. Calmindoo fuu omtante. ¹¹ Moy e moodon woni baabiiwo mo biyum njaarotoo

liingu, de hokka dum mboddi? ¹² Naa njaaroo dum boccoonde, de hokka dum yaare? ¹³ Ndelle no mbonirdon nii fuu, odon anndi no kokkirton bi66e moodon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli. Njaariido mo fuu, o hokkan dum Ruuhu Ceniido.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo
(Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

¹⁴ Nyannde gomma, Iisaa ina riiwa ginnaaru muumdinndu goddo. Nde ginnaaru nduun wurtinoo ndeen, muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen. ¹⁵ De wo66e ma66e ina mbi'a:
—Wo e baawde Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon, o riiwrata ginnaaji.

¹⁶ Wo66e njaarii mo maande yuuroore dow kammu faa ndaartindoo mo. ¹⁷ Kanko le, imo anndi miilooji ma66e, o wi'i 6e:

—Laamu fuu pecciingu ina habda, halkan. Katin du, si galle feccake na habda fu, cankitoto.*

¹⁸ Si Seydaani e hoore mum feccake fu, noy laamu mum heddortoo? Mido wi'a on dum saabe ko mbiidon wo e baawde Beeljebul ndiiwrammi ginnaaji duum. ¹⁹ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokkuba on been le, moy ndiiwrata di? Ndelle golle ma66e jaati kollata on ngalaa e goonga! ²⁰ Ammaa si tawii junngo Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon. ²¹ Gorko jom semmbe tiigiido ka6itirde, si haybii galle mum, jawdi mum reenoto. ²² Ammaa si burdo dum semmbe warii to muudum, jaalake dum fu, teetan dum ka6itirde mum de yownoo hoolaare muudum dow mu66en deen, fecca jawdi muudum ndiin e wo66e. ²³ Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am.

* **11:17** Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina ha6a, halkan, cuudi maggu fuu bo66oto.

Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

Haala yeccagol ginnaaru
(Matta 12.43-45)

²⁴ Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu hebataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» ²⁵ Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama. ²⁶ Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde.

Haala burdo hebude barke

²⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muudum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deedudo ma mo muynudaa!

²⁸ Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:

—Nanooŋe haala Laamdo de njokki ka been, kam'en buri hebude barke!

No yimbe pilorii maande
(Matta 12.38-42, Marku 8.12)

²⁹ Wakkati mo jama'aaje deen billunduri e makko ndeen, o fuddi wi'ude:

—Yimbe jamaanu o been wo yimbe bonŋe. Iŋe piloo maande, de ŋe kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ³⁰ Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenkooŋe maande ni, hono noon Bii Neddo du laatorantoo yimbe jamaanu o maande. ³¹ Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore ummodoto e worŋe jamaanu o, hiitodoo e muŋŋen, de liŋa dum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaji Suleymana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymana ina do! ³² Yimbe Niniwe du ummodoto e yimbe jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e muŋŋen, liŋa dum'en. Sabo ŋe tuubii gilla nde ŋe nannoo waaju

Yuunusa ndeen. De inan, burdo Yuunusa ina do!

Banndol annoora banndu
(Matta 5.15, 6.22-23)

³³ —Fay gooto huŋŋataa lampal, de suuda dum naa hippa dum kaakol. Ko wadata dey, ngal ŋilete, faa ngal yaynana naatoŋe. ³⁴ Gite maa ngoni lampal banndu maa. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. ³⁵ Ndelle, haybu, taa annoora gondo e maada oon niŋŋa. ³⁶ Sabo si banndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre, ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampal yaynirante noon.

No Iisaa feliri Farisa'en e jannginoŋe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47)

³⁷ Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddi dum faa wottodoo e muudum. O naatowi, o joodii faa o nyaama. ³⁸ Farisaajo oon, dum haaynii dum nde yi'unoo o fuddii nyaamude tawi o lootaay juude makko. ³⁹ De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, oŋon lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le, berde moodon ina keewi nguyka e bonanda! ⁴⁰ Onon majjuŋe! Wanaa Tagudo dow oon tagi ley du naa? ⁴¹ Cakkee ko woni ley kore e kaake deen. Ndeen, ko heddii duum fuu laatanto on ko laaŋi.

⁴² Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo oŋon ittana Laamdo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aawoton fuu. Kaa oŋon kuyfini dartaare, oŋon kuyfini yidde Laamdo. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddii duum. ⁴³ Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo oŋon njidi joodaade nokkuuje tedduŋe ley cuudi baajordi, oŋon njidi salmineede e nokkuuje de yimbe

keewi. ⁴⁴ Bone woodanii on! Sabo odon nanndi hono caabeeje de ngalaa maande, de yimbe njahata dow mu66en, tawee anndaa.

⁴⁵ Gooto e jannginoobe Tawreeta jaabii Iisaa, wi'i:

—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina min, minen du.

⁴⁶ O jaabii, o wi'i:

—Onon jannginoobe Tawreeta du, bone woodanii on! Sabo odon ndonnda yimbe donje teddude, tawee onon e ko'e mon, on meemirtaa de fay e hoore honndu moodon. ⁴⁷ Bone woodanii on, sabo odon moyyintinoo caabeeje annabaabe be maamiraabe mon mbarnoo been. ⁴⁸ Ndelle odon ceedoo golle ma66e deen ina mbeli on. Sabo kambe, be mbarii annabaabe, onon du, odon moyyintinoo caabeeje mu66en! ⁴⁹ Dum le, Laamdo hakkilanteejo wi'i: «Mi nuldan be annabaabe e nulaabe, be mbara yoga, be torra yoga.» ⁵⁰ Dum wadi de yiyam annabaabe ndufaadam gilla e fuddoode adunaaru daam, ina yomnitoree e yimbe jamaanu o, ⁵¹ gilla e yiyam Haabiila faa e yiyam Jakariyaa baraado hakkunde hirsirde e suudu dewal mawndu nduun. Mido haalana on goonga: dum fuu dum yomnitorte e jamaanu o. ⁵² Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal anndal. Onon e ko'e mon on naataay, de yidube naatude been du, on accaay naata.

⁵³ Nde Iisaa dillunoo doon, jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina bernani dum sanne sanne. I6e yama mo kulle keewde, ⁵⁴ heddi i6e tuufa mo faa be ke6a e hunnduko makkko ko be nanngira mo.

12

Haala kulol Laamdo
(Matta 10.26-31)

¹ Wakkati oon yimbe uju-naaje sowre kawriti faa ina

njaa6undura. Ndeen Iisaa wi'i taalibaa6e mum been:

—Ndeentee e rabilla Farisa'en, dum woni naafikaare. ² Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko 6angintaake. ³ Dum wadi huunde fuu ko kaaldon ley nimre nanete ley annoora. Katin du ko cowndidon ley cuudi omm-baadi fuu, gooynete faa dow cuudi.

⁴ Mido haalana on, onon yigiraabe am: taa kulee waroobe 6anndu de walaa fuu ko mbaawi gada duum. ⁵ Mi hollan on mo kaandon hulde: kulon baroowo neddo, jogiido baawde nannude dum ley jahannama. Goonga, mido wi'a on: oon kaandon hulde! ⁶ Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buudi didi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamdo yeggitataa fay gootel e makkoy. ⁷ Ko 6uri noon du, fay ngaasa ko'e moodon fuu limaama faa laabi. Ndelle, taa kulee, sabo odon 6uri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe

(Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Mido wi'a on: neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin Bii Neddo du mi jaban dum yeeso maleyka'en Laamdo. ⁹ Ammaa caliido kam yeeso yimbe, salete yeeso maleyka'en Laamdo. ¹⁰ Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido yaafa-taake. ¹¹ Nde yimbe njaari on to cuudi baajordi naa yeeso hooreebe naa laamiibe taa mbemmbedon ko njaabotodon, naa ko kaaloton, ¹² sabo Ruuhu Ceniido anndinan on wakkati oon ko kaandon haalde.

Banndol dow jom jawdi pamaro hakkillo

¹³ Goddo ley jamaa oon wi'i:

—Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam ngedu am e ndongu amin.

14 O jaabii dum, o wi'i:

— Hey gorko, moy wadi kam carotoodo mon naa peccoowo jawdi mon?

15 O wi'i jamaa oon:

— Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neddo, fay si tawaa wo jom jawdi.

16 O banndani 6e banndol, o wi'i:

— Jom jawdi gomma, gese muudum mboodiino sanne. 17 Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngadammi? Sabo mi walaa fuu do mi resa nyaamri am ndi. 18 Ayyo, nii ngadammi: mi lifan beembe am deen, mi nyifa godde burde de manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon. 19 De mi wi'a e hoore am: A hebi jawdi mbaawndi jogaade ma duubi keewdi. Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltofaa.» 20 Ammaa Laamdo wi'i mo: «Aan pamduo hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggidaa duum?» 21 Nii woni sifa neddo fuu pagganiido hoore muudum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamdo.

*Haala hoolaade Laamdo
(Matta 6.25-34)*

22 Ndeen o wi'i taalibaabe makko been:

— Dum wadi mido wi'a on: taa nguurndam mon ha66a on ko'e e ko nyaamoton. Taa balli mon du ka66a on ko'e e ko bornotodon. 23 Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, banndu du ina buri koltal. 24 Taykee dowdaake le: de aawataa, de tayataa, de ngalaa resirde, de ngalaa beembe, ammaa Laamdo ina nyaamna de. Onon, odon buri pooli diin to woddi! 25 Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ka66u-ko'u muudum? 26 Ndelle, si tawii on mbaawaa wadude fay hono dum e famdude,

ko wadi odon ka66i ko'e mon e dow ko heddi duum? 27 Yeewee pinndiiji no mawnirta. Di tam-pataa, di mottataa. Ammaa mido wi'a on, fay Suleymana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. 28 Laamdo ina holtinira ni hudo wonko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, sakkoo onon, onon famdube hoolaare! 29 Taa kilnee filaade ko nyaametee e ko yaretee, taa dum ha66a on ko'e! 30 Sabo kulle deen fuu, wo yimbe adunaaru pilotoo de. De Baaba mon ina anndi odon kaajaa de. 31 Ammaa pilodon laamu Laamdo, ndeen on beydante ko heddi duum.

*Haala jawdi dow kammu
(Matta 6.19-21)*

32 Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba moodon ina seyori hokkude on laamu muudum. 33 Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyanee ko'e mon danngaaji di mbonataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo badataako, mooyu du bonnataa. 34 Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon berde moodon du ngonata.

Haala segilaniibe jakkitaade jom mu66en

(Matta 24.45-51)

35 —Ka66ee ka66ordi mon faa ngollon, ku66ee lampe mon. 36 Laatee hono yimbe segilaniibe jakkitaade jom mu66en nde wartata weltaare bangal, faa omtanon dum wakkati nde yottii salmini fu. 37 Barke woodanii maccube 6e jom mu66en tawi ina kakkilani dum. Goonga kaalanammi on: o ha66oto ka66orgol makko saabe golle, o joyyina 6e faa 6e nyaama, o wara o gollana 6e. 38 Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii 6e o tawri noon been.

* 12:15 Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

³⁹ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁰ Onon du, cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

⁴¹ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, bannadol ngol le, wo minen tan kaaldataa naa yimbe fuu?

⁴² Iisaa jaabii, wi'i:

—Moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo, mo joomum halfinta golloobe mum faa hokka be ngedu ma66e nyaamdu e wakkati kaando? ⁴³ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada noon. ⁴⁴ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁵ Ammaa si golloowo oon wi'ii ley bernde mum joomum oon 6ooyii wartaay, de fuddi ina fiya maccube e hor6e, ina nyaama ina yara ina suloo, ⁴⁶ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde be ngoondinaay. ⁴⁷ Golloowo anndudo ko joomum yidi, de segilaaki, gollaay ko joomum yidi fu, fiyete 6oggi keewdi. ⁴⁸ Kaa mo anndaa ko joomum yidi, de wadi ko jeyi fiyeede, fiyete 6oggi seeda. Kokkaado ko duudi, yamete ko duudi. Kalfinaado ko heewi, yamete ko buri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe

(*Matta 10.34-36*)

⁴⁹ —Mi warii faa mi fadda yite e leydi ndi. Mido heppi nge hu66a law! ⁵⁰ Ina woodi lootalgal batisima naawngal ngal loote-teemi. Mido torroo faa dum tabita! ⁵¹ Odon miiloo wo jam ngardumi adunaaru naa? Wanaa! Mido wi'a on: ko ngardumi dey, wo sennude. ⁵² Gilla joonin yimbe njoyo

wondu6e ley wuro wooto ceedan, tato kabdan e dido, dido kabdan e tato. ⁵³ Baaba habdan e 6iyum gorko, biddo gorko du habdan e bammum, inna habdan e 6iyum debbo, biddo debbo du habdan e inna muudum, esiyo debbo habdan e dee 6iyum, dee biddo du habdan e esum debbo.

Haala sennude wakkatiiji

(*Matta 16.2-3*)

⁵⁴ Iisaa wi'i jama'aaje deen katin: —Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgal tan, on mbi'an nde to6an. Laatoro hono noon du. ⁵⁵ Si henndu hordoore wifii, on mbi'an wulan jaw. Dum laatoro noon du. ⁵⁶ Onon munaafiki'en! Odon mbaawi sennude alhaali leydi e kammu. Ko wadi de on mbaawaa sennude alhaaliiji jamaanu o?

No neddo haaniri rewritinde e gondo muudum

(*Matta 5.25-26*)

⁵⁷ Ko wadi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii? ⁵⁸ Si ada yaada e kabdo maa faa cardowon, fila rewritinde e makko gilla e dow laawol, taa o yaare to carotoodo, de carotoodo oon hokke doomoowo kasu, de doomoowo oon du udde ley kasu. ⁵⁹ Mido haalane: abada a wurtataako, si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laafi.

13

Haala tuubugol e halkugol

¹ Wakkati oon, wo66e ngari kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkoo6e wo66e. Be mbi'i Pilaatu* jil-lundurii yiyam ma66e e yiyam sadakaaji ma66e. ² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla odon miiloo kam6e buri luttude diina e Galilinkoo6e hed-diibe been fuu naa? Odon miiloo wo saabe duum wadi de 6e torriraa noon naa? ³ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton. ⁴ Odon miccoo yimbe sappo e njetto 6e

* **13:1** Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

suudu Silowam toowndu nduun saami dow mu66en faa maayi 6een. Yalla odon miiloo kam6e 6uri yim6e Urusaliima fuu junuuba naa? ⁵ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.

⁶ Ndeen o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neddo gomma. O wari 6orude ki, de o tawraay ki fay huunde. ⁷ O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duu6i tati mido wara filaade 6i66e yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko wadi iki itta semme leydi ndi?» ⁸ Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki do faa mawuuri. Do e ndeen, mi reman mi fiiltina ki, mi watta birgi. ⁹ Ina hasii ki riman do e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

¹⁰ Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu. ¹¹ Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko wadi duu6i sappo e jeetati ina tawaa doon. O turiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹² Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddii mo, wi'i mo:

—Banndam debbo, a dadii nyawu maa ngu.

¹³ Iisaa yowi juude mum dow makko, de wakkati gooto o dartaai cet, imo yetta Laamdo. ¹⁴ De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa dannii goddo nyannde fowteteende duum, wi'i yim6e 6een:

—Balde jeegom jeyde golleede ina ngoodi. E ley balde deen kaandon warude ndannedon, wanaa nyannde fowteteende.

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina ha66ita ngaari muudum naa araawa muudum nyannde fowteteende yarnowa dum naa? ¹⁶ Debbo o

wo taan Ibrahiima, mo Seydaani ha66iri duu6i sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi ha66iteede nyannde fowteteende naa?

¹⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, way6e mo 6een fuu cemti. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayefiji di o wadata diin.

Banndol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

¹⁸ Iisaa wi'i:

—Noy laamu Laamdo wa'i? Dume nanndinammi dum? ¹⁹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, aawi ley sardiine muudum. Aawdi ndiin fudi, laatii lekki faa pooli piirooji nyi6i cuudi mu66en e licce makki.

Banndol haala rabilla
(Matta 13.33)

²⁰ O wi'i katin:

—Dume nanndinammi e laamu Laamdo? ²¹ Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

Haala dammbugal paadungal
(Matta 7.13-14, 21-23)

²² Iisaa ina rewa ley galluuje e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima. ²³ Neddo gomma yami mo:

—Joomam, yim6e seeda tan kisata naa?

O wi'i 6e:

²⁴ —Ndurwee naatiron dammbugal paadungal sabo mido wi'a on: heew6e tefan naatude, de kungoo. ²⁵ Si jom galle oon ummaka, sokii dammbugal muudum, tawi onon odon keddii yaasin, odon calmina, odon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeядon!»

²⁶ Ndeen, on puddan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.»

²⁷ Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeядon. Mboddee kam, onon wadoo6e ko boni!» ²⁸ On mboyan, on nyeryunduran nyiye

nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaabe fuu ley laamu Laamdo, tawa onon on faddaabe yaasin. ²⁹ Yimbe yuuran lettugal e gorgal, hordoore e so66iire, njoodoo nyaamda ley laamu Laamdo. ³⁰ Goonga ni, sakitiibe wo66e ardoto, ardii6e wo66e du cakitoto.

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima (Matta 23.37-39)

³¹ Wakkati oon, Farisa'en wo66e ngari, mbi'i mo:

—Dillu do, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.

³² O wi'i 6e:

—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi dannan nyaw6e hannden e jaango. De nyannde tata6erde mi yottinan golle am. ³³ Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e fab6i-jaango, sabo annabaajo haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»

³⁴ Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaa6e to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde 6i66e maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippee muudum ni. De on nja6aay. ³⁵ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon. Mido wi'a on: on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»†

14

No Iisaa danniri gorko buutudo

¹ Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Won6e toon 6een ina taykoo mo. ² Gorko buutudo ina tawaa yeeso makko doon. ³ Iisaa haaldi e jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, wi'i dum'en:

—Dannude nyawdo nyalaande fowteteende, ina dagii naa da-gaaki?

⁴ De 6e keddi i6e ndeyyini. Iisaa tuggi nyawdo oon, danni dum, de yoppi dum dilli. ⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Moy e moodon 6iyum naa ngaari mum saamata ley bunndu de hunngoo wurtinde dum law law, fay si dum nyalaande fowteteende?

⁶ Be kunngii jaabaade fay hu-unde e dow majjum.

Haala subaade joonnde e nod-dude yimbe

⁷ Wakkati Iisaa yi'i noddaabe 6een ina cu6oo nokkuuje burde ted-dude, o banndani 6e, o wi'i:

⁸—Si a noddaama 6angal fu, taa jooda e joonnde burnde teddude. Sabo burdo ma teddude ina waawi warude, ⁹ de noddudo ma oon wara, wi'e: «Hokku oodo joodorgal ngall!» Ndeen a semtan, kooyaa joonnde burnde leeyude ndeen.

¹⁰ Ammaa si a noddaama 6angal fu, njoododaa to leeyi, faa noddudo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, dum laatante teddeengal yeeso joododiibe maa 6een fuu. ¹¹ Sabo mawninkiniido fuu, leeyinte, leeyinkiniido du teddinte.

¹² O wi'i noddudo mo oon du:

—Si ada nodda yimbe mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraa6e naa banndiraa6e naa sakiraa6e naa hoddiibe maa jogiibe jawdi. Hasii 6e nodditete de dum laatoo njobdi maa. ¹³ Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaa6e e woy6e e bonnguube e wum6e. ¹⁴ Ndeen, a barkinte, sabo 6een ngalaa ko njobire. A yobete nyannde dartiibe ummintinaa.

Banndol dow weltaare (Matta 22.1-10)

¹⁵ Gooto e nyaamoo6e 6een, nde nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:

† 13:35 Jabuura 118.26.

—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamdo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddii yimbe faa heewi. ¹⁷ Wakkati nyaamdu nduun segilinoon fu, o neli maccudo makko to yimbe been, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji diin cegilaama.» ¹⁸ Be fuu, 6e puddii saloraade gooto gooto. Goddo ma66e wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, mido njaare njaafodaa kam.» ¹⁹ Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa di, mido njaare njaafodaa kam.» ²⁰ Goddo katin wi'i: «Mi banjudo kesum, duum wadi de mi hebataa warude.» ²¹ Maccudo oon warti, haalani dum joomum. Oon 6erni, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaabe e woy6e e wumbe e bonnguu6e.» ²² Maccudo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiidaa duum fuu wadaama, de faa joonin nokkuure ina heddii.» ²³ Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paadudi, ndooldaa yimbe ngara naata, faa suudu am ndu heewa. ²⁴ Sabo mido wi'a on: fay gooto e 6e noddunoomi been meedataa nyaamdu am ndu.»

No neddo laatortoo taalibaajo Iisaa

(*Matta 10.37-38*)

²⁵ Yimbe heew6e ina njaada e Iisaa. O hucciti e ma66e, o wi'i 6e:

²⁶ —Gardo to am fuu, sanaa mi burana dum bammum e inna muudum e jom suudu muudum e sukaa6e muudum e minyiraa6e mum e mawniraa6e mum, mi burana dum fay hoore muudum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am. ²⁷ Katin du, mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fuu, waawaa laataade taalibaajo am.*

²⁸ Si won muuydo e moodon nyi6ude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa? ²⁹ Si wanaa noon, si joomum joyyini de waawaay tannyude, jiido ndu fuu jalan dum, ³⁰ wi'a: «Neddo o fuddii nyi6ude, de hunngii tannyude!» ³¹ Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o joodoto tafon o fonnda yalla wor6e makko ujunaaje sappo been ina mbaawi habdude e jogiido wor6e ujunaaje noogayo? ³² Si tawii o waawaa, o nulan yimbe to joomum gilla battaaki, faa jam wada hakkunde ma66e. ³³ Hono noon, fay gooto moodon waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii fuu.

(*Matta 5.13, Marku 9.50*)

³⁴ Lamdam ina woodi, ammaa si dam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? ³⁵ Walaa fuu ko dam nafata, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam faddete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu

(*Matta 18.12-14*)

¹ Nanngoo6e lampo e luttu6e wo66e fuu ina 6adii mo faa ket-tindanoo mo. ² Farisa'en e janningino6e Tawreeta ina njormoo, ina mbi'a:

—Gorko o ina ja66oo luttu6e, ina nyaamda e mu66en!

³ Ndeen o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

⁴ —Si gooto moodon ina jogii baali hemre, de ngootu lalli, wanaa yoppaan capande jeenay e jeenay diin fuu ley ladde, de filwoo lallungu nguun faa yiita dum naa? ⁵ Si o yiitii dum fuu, o towiran dum seyo. ⁶ Nde o warti galle makko fuu, o noddan yigiraa6e makko e hoddi6e makko, o wi'a

* 14:27 Ndaaree Lukka 9.23.

dum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbaalu am lallunoongu.»
 7 Mido haalana on: hono noon seyo laatortoo dow kammuuli si luttoowo gooto tuubii. Ingo buri seyo capande njeenayo e njeenayo dartiibe 6e kaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuudu cardi lalungu

8 —Katin du, si debbo ina jogii buudi cardi sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o hubban lampal, o fisisoo galle oon, o filoroo hakkillo faa o yiita dum naa? 9 Nde o yiiti dum fu, o hawrunduran yigiraa6e makko e hoddii6e makko, o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuudu am lallunoongu.»
 10 Mido haalana on: hono noon maleyka'en Laamdo ceyortoo, si luttudo gooto tuubii.

Banndol dow biddo majjudo

11 Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma ina woodunoo 6i66e wor6e dido. 12 Minyiiwo oon wi'i bammum: «Baaba, hokkam ngedu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muudum ndiin hakkunde ma66e. 13 Faa wadi balde seeda, minyiiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mboddundi. Toon o bonniri ngedu makko nguun fuu e fijirde. 14 Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo wadi e leydi ndiin, o fuddi tampude. 15 O yehi o takkowi e gorko jeyaado e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa dum girooji muudum. 16 Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji diin, ammaa fay gooto hokkataa mo. 17 Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e hoore makko: «Gollanoobe baaba am nyaaman faa kedda, inani kam do, mido maaya rafo. 18 Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a dum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma aan du, 19 mi haandaa e fay wi'eede 6iya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e

golloobe maa been!» 20 Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woddi, baabiiko oon haccii mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo, muccii mo. 21 Biddo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede 6iya katin!»
 22 De baabiiko oon wi'i maccu6e muudum: «Karee, ngaddowee saaya burka fuu woodde bornon mo! Ngatton hootonnde e hondu makko, ngatton pade e koyde makko. 23 Ngaddon ngaari payndi du, kirson dum faa nyaamen, mbeltoden! 24 Sabo 6iyam o, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.» Nii 6e puddiri weltaare.

25 Wakkati oon, biddo mawniwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartannoo faa 6adii wuro ndeen, nani jimi fiyo e dippaali. 26 O noddi gooto e golloobe been, o yami dum ko woni duko ko. 27 Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»

28 Ndeen mawniwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata. 29 O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duubi keewdi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa dum e laataade fuu, abada a hokkaay kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigiraa6e am. 30 De 6iya nyaamrudo jawdi maa e rew6e fijoobe oon kaa, ko warti, a hirsanii dum ngaari payndi.» 31 Baabiiko wi'i mo: «Binggel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi. 32 Ina haani ceyoden, mbeltoden. Sabo minya oon, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.»

16

Banndol dow howruujo carudo

1 Iisaa wi'i taalibaa6e mum been katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howruujo muudum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina bonna jawdi makko. ² O noddi dum, o wi'i: «Ko nanumi e maada duum wo dume? War, hiisa ko kalfinadaa duum, sabo a waawaa halfineede katin.» ³ Howruujo oon wi'i e hoore muudum: «Noy ngadammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa sembe remude, mido semta naaraade. ⁴ Ayyo! Mido anndi no ngadammi, faa yimbe nja66itoo kam e ley cuudi mu66en si mi bortaama golle.» ⁵ Jonle o noddi 6e joomiiko rewata nyamaale been, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?» ⁶ Oon wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nyamaale, hara, jooda mbinndaa capande joy.» ⁷ O wi'i goddo katin: «Aan le, noy foti ndewetedaa?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa bootooji capande jeetati.» ⁸ Jom howruujo oonyiido oon mani dum saabe yoyre muudum. Sabo yimbe adunaaru been buri yimbe annoora gollirde yoyre hakkunde mu66en. ⁹ Miin, mido wi'a on: Pila-nee ko'e mon yigiraabe, piloree 6e jawdi adunaaru faa nde ndi hantii fu, nja66itedon ley nguurndam nduumiidam.

¹⁰ Koolniido e ko famdi, hoolnoto e ko mawni du. Mo laamnaay ko famdi, laamnataa ko mawni du. ¹¹ Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi, moy halfinta on jawdi ngoongalaari ndiin? ¹² Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi njananndi, moy hokkata on ko njeydon duum? ¹³ Maccudo fay gooto waawaa gollande joomiraabe dido. Sabo wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon.

On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

(*Matta 11.12-13, 5.18, 31-32*)

¹⁴ Farisa'en, yidube ceede been, ina kettindii dum fuu, ina njala mo. ¹⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Onon le, odon moyyina ko'e moodon yeeso yimbe, ammaa Laamdo ina anndi berde mon. Sabo ko yimbe teddinta duum, ina nyiddinii to Laamdo.

¹⁶ Tawreeta e annabaa6e ina ngoodunoo faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamdo ina 6anginee. Mono fuu ina durwa naatude ley maggu. ¹⁷ Ammaa e noon fu, timmugol kammu e leydi buri hoyude diina ittude to66el gootel e ley Tawreeta oon.

¹⁸ Neddo fuu ceerudo deekum de 6anji goddo, jeenii. Katin du neddo fuu 6anjudo debbo ceeraado, jeenii.

Banndol dow jom jawdi e Laajaru

¹⁹ —Ina woodunoo gorko gomma jom jawdi 6ornotoodo kad-dule bodeeje daatude, buurdudo nyannde fuu e weltaare e mbelirka. ²⁰ Talkaajo gomma keewdo 6uuye, bi'eteedo Laajaru, ina fukkoo dammbugal galle makko. ²¹ Imo muuynoo nyaamude kedde jom jawdi oon. Fay dawaadi ina ngara ina metta 6uuye makko deen. ²² Talkaajo oon maayi, maleyka'en njaari dum faa to Ibrahiima. Jom jawdi oon kam du maayi, uwa. ²³ Ley nokkuure maay6e imo torroo, o 6anti gite makko, o haccii Ibrahiima to woddi, Laajaru ina woni dakkol muudum. ²⁴ O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima, yurmam, nulu Laajaru, suuwa hoore honndu muudum ley ndiyam, de wara feewnana kam demngal am. Sabo mi torrake sanne ley yiite nge.» ²⁵ Ammaa Ibrahiima wi'i: «Binnigel am, miccita a he6ii kulle lobbe e ley nguurndam maada, Laajaru

kaa wo bone tan hefi. Joonin, kanko o hefi hinneede do, de aan torrodaa. ²⁶ Ko buri dum du fuu, luggere mawnde woni hakkunde amin e moodon. Ndelle si won yidube yuurude to amin njaha to moodon, naa yuurude to moodon ngara to amin, tawan mbaawaa.» ²⁷ Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle baaba, mido nyaage, nulu Laajaru suudu baaba am, ²⁸ sabo mido woodi sakiraafe worbe njoyo, faa o gongina be taa be ngara e nokku torra o.» ²⁹ Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «Ibe njogii haala Muusaa e haalaaji annabaabe, accu be kettindanoo di.» ³⁰ O jaabii dum: «Wanaa noon, baaba am Ibrahiima! De si goddo yuurii hakkunde maaybe yehi to ma6be fu, 6e tuuban.» ³¹ Ibrahiima wi'i mo: «Si be kettindanaaki Muusaa e annabaabe, fay si goddo ummitii e maaybe, 6e ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede

(Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42)

¹ Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Sikke walaa ko fergata yim6e faa luttina dum'en waran, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majjum. ² Hayre teddunde ha6bee e daande joomum faddee ley maayo manngo, dum buri woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy. ³ Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa dum. Si tuubii, njaafodaa dum. ⁴ Si o toonyake ma kile jeddi e ley nyalooma gooto, de o warti to maa kile jeddi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e dwtanaade

⁵ Nulaa6e been mbi'i Iisaa:

—Beydan min goondinal.

⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darwoo ley maayo, ki jabanana on.

⁷ Moy e moodon maccudo muudum demoowo naa duroowo yuurata ladde, warta, de wi'a dum: «Hara jooda, nyaamu?» ⁸ Walaa! A wi'an mo: «Wadanam nyaamdu, ha66a kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa? ⁹ Yalla a yettan maccudo oon saabe wadii ko njamirdaa duum naa? ¹⁰ Onon du hono noon. Si on ngadii huunde fuu ko njamiradon, mbi'ee: «Min maccube tan, ko min njeyi wafude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppin6e sappo

¹¹ Nde Iisaa yahannoo Urusalima ndeen, rewi hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹² O wari faa o naata wuro wonngo, de seppin6e sappo ngari to makko, ndarii to toowti, ¹³ yeewnii, mbi'i:

—Iisaa, joomii amin, yurma min!

¹⁴ Nde o yiinoo 6e ndeen, o wi'i 6e:

—Njehee, kollowee ko'e mon al-maami'en been.

E ley yaadu ma66e nduun 6e cellinaama. ¹⁵ Gooto ma66e, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamdo e daande toownde. ¹⁶ O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta dum. Oon wo Samariyanke. ¹⁷ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa sappo been fuu ndadii naa? Toy njeenayo been le ngoni? ¹⁸ Ndelle walaa fuu jecciido faa teddina Laamdo si wanaa janano o naa?

¹⁹ Ndeen, o wi'i gorko oon:

—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamdo

(Matta 24.23-28, 37-41)

²⁰ Farisa'en been yami Iisaa ndey laamu Laamdo warata. O jaabii 6e, o wi'i:

—No laamu Laamdo wardata noon, yi'ataake. ²¹ Fay gooto waawaa wiide inani dum naa

inana dūm, sabo anndee, laamu Laamdō ina woni hakkunde moodon.

²² Ndeen o wi'i taalibaa6e makko:

—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley nyalaade Bii Neddo, de on nji'ataa.

²³ On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njehee, taa njokkee 6e.

²⁴ Sabo hono no mayyere yainirita illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Bii Neddo laatortoo nyannde gartol muudum. ²⁵ Ammaa ko artii dūm, ina tilsi o torree torraaji keewdi, yim6e jamaanu o du caloto mo.

²⁶ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Bii Neddo laatortoo: ²⁷ yim6e ina nyaama, ina njara, ina 6anja, ina 6anje, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki 6e fuu. ²⁸ Laatoto hono no wakkati Luudu noon du, yim6e ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyifa. ²⁹ Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo Sodoma ndeen, Laamdō tomni yiite e sitti,* halki 6e fuu. ³⁰ Hono noon nyannde gangugol Bii Neddo du laatortoo.

³¹ Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu, de gineeji mum ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a jippanto di. Tawaado ngesa du, taa yecoo faa hooya ko woni ley wuro. ³² Miccitee dee Luudu oon.

³³ Neddo fuu piliido reenude yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenani ki. ³⁴ Mido haalana on: ley jemma oon, yim6e dido fukkodiibe dow sekko wooto, gooto mu6ben hooyete, de gooto yoppee. ³⁵ Rew6e dido undoo6e, gooto mu6ben hooyete, de gooto yoppee. [³⁶ Wor6e dido won6e ley ngesa ngoota, gooto mu6ben hooyete, de gooto yoppee.]†

³⁷ Taalibaa6e been njaabii, mbi'i

mo:

—Joomii amin, toy dūm wadata?

O wi'i 6e:

—To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

18

Banndol dow carotoodo oonyiido

¹ Iisaa banndani 6e banndol faa hollita 6e ina tilsi 6e keddodoo e du'aare, taa 6e njoppa saabe tam-piri. ² O wi'i:

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdō, yaagataako fay gooto. ³ Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngonon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo am.» ⁴ Carotoodo oon ja6aay faa 6ooyi. De sakitii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi hulataa Laamdō mi yaagataako fay gooto du, ⁵ sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»

⁶ Caggal duum Iisaa wi'i:

—On nanii ko carotoodo bondo oon wi'i naa? ⁷ De wanaa Laamdō na walla subaa6e muudum wullito-too6e dūm jemma e nyalooma been fuu faa 6e ke6a sariya ma66e naa? O jaabataako 6e law naa? ⁸ Mido haalana on: o saranto 6e law. Ammaa wakkati Bii Neddo wartowi, yalla o tawan goondin6e mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisajo e nann-goowo lampo

⁹ Iisaa banndani yim6e jogorii6e ko'e mu6ben wo dartiibe de njawi wo66e, haalani 6e banndol ngol, wi'i:

¹⁰ —Wor6e dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisajo, gooto du wo nanngoowo lampo. ¹¹ Farisajo oon darii ina du'oro ley 6ernde muudum hono ni: «Laamdō, mi yettii ma ko mi nanndaay e yim6e wo66e laatii6e wuy6e e bon6e

* 17:29 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a. † 17:36 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 36.

e jeenoobe, e hono nanngoowo lampo o du. ¹² Midó suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, mido itta jakka e huunde fuu ko kebumi.»
¹³ Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina gu6600 berndem, na wi'a: «Laamdo yurmam, mi jom hakke.» ¹⁴ Midó wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyinte, leeyinkiniido du toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(*Matta 19.13-15, Marku 10.13-16*)

¹⁵ Ina woodi waddoobe to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taalibaa6e been nji'unoo dum ndeen, ina ndukana yim6e been.
¹⁶ Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a: —Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nandu6e e makkoy been njeyi laamu Laamdo. ¹⁷ Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naataataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(*Matta 19.16-30, Marku 10.17-31*)

¹⁸ Gooto ley hooree6e Alhuudiyankoo6e yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam nduumiidam?

¹⁹ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ²⁰ Ada anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujuu, taa seeda fewre, teddin inna maa e bammaa.»*

²¹ Hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Midó hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:

—Huunde wootere heddanii ma tafon: sonnu ko njogidaa duum

fuu, kokkaa ceede deen talkaa6e. Ndeen, a he6an mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²³ Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi. ²⁴ Iisaa ndaari mo, wi'i:

—Naatugol joomiraa6e jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Si goonga, ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Hettindaniibe mo been mbi'i:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ Iisaa jaabii:

—Ko yim6e mbaawaa duum, Laamdo kaa na waawi.

²⁸ Ndeen Piyeer wi'i:

—Ndaar, minen min njoppii ko min njogii duum fuu, min njokkii ma.

²⁹ O wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: joppudo wuro muudum, naa deekum, naa sakiraa6e muudum, naa saaraa6e mum, naa sukaa6e mum saabe laamu Laamdo, ³⁰ he6an dum kile keewe6e e wakkati mo ngonden e muudum joonin o, he6an nguurndam nduumiidam e ley wakkati garoowo oon du.

No Iisaa banginiri katin maayde muudum e iirtagol muudum

(*Matta 20.17-19, Marku 10.32-34*)

³¹ Iisaa noddi taalibaa6e muudum sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Inani eden njaha Urusaliima. Ko annabaa6e mbinndunoo e dow Bii Neddo duum fuu, tabitan. ³² Sabo o wattete e juude 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, 6e njalnoro mo, 6e torra mo, 6e tutta dow makko, ³³ 6e piya mo dorri, 6e mbara mo. De nyannde tata6erde, o ummitoto.

³⁴ Taalibaa6e been paamaay haala kaan fes. Maanaa makka na suudanii 6e, 6e annditaay ko o haali duum.

* 18:20 Wurtagol 20.12-16.

No Iisaa wumtiniri bumdo
(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)

³⁵ Nde Iisaa battinoo Yeriko ndeen, tawi bumdo ina joodii dakkol laawol ngool, ina garbina. ³⁶ O maati jamaa ina faltoo, de o yami dum wo dume. ³⁷ Be mbi'i mo:

—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.

³⁸ O yeewnii, o wi'i:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

³⁹ Ardii6e been ina njawana mo faa o deyyinoo. Ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁰ Iisaa darii yamiri 6e ngadda mo to muudum. Nde o battinoo ndeen, Iisaa yami mo:

⁴¹ —Dume njiddaa mi wadane?

O wi'i:

—Joomam, mi wumta!

⁴² Iisaa wi'i mo:

—Wumtu, goondinal maa dannii ma.

⁴³ Wakkati gooto o wumti, o jokki dum, imo teddina Laamdo. Nde yim6e been nji'unoo dum ndeen, njetti Laamdo.

19

No Jakayus goondiniri Iisaa

¹ Iisaa naati Yeriko, ina rewi ley wuro ngoon. ² Gorko bi'eteedo Jakayus ina woni ley toon. O hooreejo nanngoo6e lampo, wo o jom jawdi du. ³ Imo filoo yiide moy woni Iisaa, de o hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o da66o. ⁴ O doggi, o arditii, o yeeni lekki hono yibbi do Iisaa rewata doon faa o yi'a dum. ⁵ Nde Iisaa yottinoo nokku-ure ndeen, tiggiti, wi'i mo:

—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsii mi weera wuro maa hannden.

⁶ Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo. ⁷ Yiibe dum been fuu ina njurjurta, ina mbi'a:

—O weeranowii luttoowo.

⁸ De Jakayus darii, wi'i Iisaa:

—Joomam, hettina, mi hokkan feccere jawdi am fuu talkaabe. Si

won mo teetumi huunde, mi yo6an dum kile nay.

⁹ Iisaa wi'i:

—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo kanko du wo o taan Ibrahiima! ¹⁰ Sabo Bii Neddoo warii filaade majju6e faa hisina dum'en.

Banndol dow tino buudi
(Matta 25.14-30)

¹¹ Ko yim6e been kettindii duum, Iisaa beydi haala, banndani 6e banndol gonngol, sabo o battake Urusaliima. Katin du yim6e mi-illii laamu Laamdo 6angan joonin joonin. ¹² Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo teddu6o yehi leydi mbo6dundi faa hokkee laamu, de gada duum warta. ¹³ O noddii maccu6e makko sappo, o hokki mono e ma66e fuu mbuudu kanje, o wi'i dum'en: «Ngolliree dum faa mi warta.» ¹⁴ Ammaa yim6e leydi ndiin njidaa mo, 6e ummini nulaa6e gada makko, 6e mbi'i: «Min njidaa o laamoo min.» ¹⁵ Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen, o yamiri o noddanee maccu6e 6e o halfini jawdi been. Imo yidi faamude ko mono e ma66e fuu hefi e ko golliri duum. ¹⁶ Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa nguun tinake buudi sappo.» ¹⁷ O wi'i dum: «Gasii sanne, maccudo lobbo. Sabo a hoolnake e ko famdi, a laamoto dow galluuje sappo.» ¹⁸ Dida6o oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa tinake buudi joy.» ¹⁹ O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluuje joy.» ²⁰ Caggal duum keddiido oon wari, wi'i: «Joomam, inan mbuudu maa, mi saawii dum e tekkere ²¹ sabo mido hule. Sabo a gorko tiidudo alhaali, ada hooya ko a resaa, ada taya ko a aawaay.» ²² O wi'i dum: «Dara! Haalaaaji maa jaati carortomaami, aan maccudo bondo. Ada anndunoo mi gorko tiidudo alhaali, mi hooyan ko mi resaa, mi tayan ko mi aawaay. ²³ Ndelle ko wadi a wattaay jawdi am ndi to tinoo6e buudi, faa nde

ngartumi fu mi jaβida ndi e tino mayri fuu?»²⁴ Ndeen joomiiko oon wi'i tawaaβe doon been: «Teetee mo mbuudu ngu, de kokkon dum jom buudi sappo oon.»²⁵ Be mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo jogii buudi sappo.»²⁶ O wi'i: «Mido haalana on, jogiido fuu beydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum, teetete.»²⁷ De wayβe kam βe njidaa mi laamoo dum'en been, ngaddee βe do, mbaron βe yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19)

²⁸ Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, ardii, fonndii Urusaliima.²⁹ Nde o battinoo gure Baytifaaji e Baytaniya gonde dow waamnde wi'eteende Jaytun, o nuli taal-ibaaβe makko dido,³⁰ o wi'i βe:

—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso mon ngo, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina haββii. Kaββiton nga, ngaddon nga do.³¹ Si goddo yamii on, «Ko wadi odon kaββita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa nga.»

³² Nulaaβe been njehi, tawri no o wi'iri dum'en noon.³³ E ley haββitingol maββe mola nga, jeyβe mola nga been mbi'i:

—Dume kaββitanton mola nga?

³⁴ Be njaabii, βe mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

³⁵ Be njaari nga to Iisaa, βe njowi saayaaji maββe dow mola nga, βe mbadfini Iisaa dow magga.

³⁶ No o yaarata noon, βe mbeerti saayaaji maββe dow laawol ngool.

³⁷ Joonin o βadake Urusaliima to jippitorde waamnde Jaytun. Taal-ibaaβe heewβe been fuu ina keewi seyo, puddi ina njetta Laamdo e daade toowde, saabe kaayeeffiji di βe nji'unoo diin fuu.³⁸ Iβe mbi'a:

—Barke woodanii kaananke gardo e dow innde Joomiraado!

Jam won dow kammu. Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaaβe ley jamaa oon been mbi'i mo:

—Moodibbo, hadu taalibaaβe maa been dukude!

⁴⁰ O jaabii βe, o wi'i:

—Mido haalana on, si kamβe βe, βe ndeyyinake fu, wo kaaye de Yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

⁴¹ Iisaa battii ngalluure ndeen. Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi nde,⁴² o wi'i:

—Mido muuyi tawee handen ada anndunoo aan du ko hokkete jam! De joonin kaa, dum suudaama e gite maa.⁴³ Balde ngaran de wayβe ma yolata leydi ngada yeenjirde, piile, βille gereiji fuu,⁴⁴ niise, kalke aan e βiββe maa fuu. Be njoppantaa ma fay hayre wootere dow wonnde, sabo a annditaay wakkati mo Laamdo wari wallude ma.

No Iisaa riiwri luumotooβe ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22)

⁴⁵ Iisaa naati ley suudu dewal mawndu nduun, fuddi riiwude luumotooβe.⁴⁶ Imo wi'a dum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laatototo wadirdu du'aare».* Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanooβe.

⁴⁷ Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley suudu dewal mawndu nduun. Hooreeβe almaami'en e jannginooβe Tawreeta e mawβe lenyol ngool been ina piloo no mbardata mo,⁴⁸ ammaa βe kungake heβude laawol sabo yimβe been ina ngattani haalaaji makko diin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Marku 11.27-33)

* 19:46 Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

1 E ley balde deen nyannde gomma Iisaa ina janngina yimbe ina waajoo Kabaaru Lobbo ley suudu dewal mawndu. Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e mawbe yimbe ngari to makko, ² mbi'i mo:

—Haalan min: Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngol-lataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du huunde wootere tan yamami on. Njaabodon kam dum: ⁴ lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to Laamdo yuuri naa to yimbe?

⁵ Be paamiri hakkunde ma6be, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii wo to Laamdo, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ⁶ De si en mbi'ii wo to yimbe, yimbe 6e fuu limnan en kaaye, sabo 6e fuu 6e tannyorii Yaayaa wo annabaajo.

⁷ Nii 6e njaaborii 6e mbi'i 6e paamaay to lootagal batisima Yaayaa yuuri. ⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol dow remoo6e bon6e
(Matta 21.33-46, Marku 12.1-12)

⁹ Iisaa fuddi banndande yimbe banndol ngol, wi'i:

—Neddo gomma darni ngesa cabiije, halfini nga remoo6e, de wadi jahaangal, 6ooyi wartaay. ¹⁰ Nde 6oreede cabiije yottinoo fu, o nuli golloowo makko to remoo6e been toon faa jaba ngedu makko 6i66e cabiije deen. Ndeen remoo6e been piyi nulaado oon, njeccini dum juude 6ole. ¹¹ O nuli to ma66e golloowo goddo. Be piyi oon du, 6e kuyfini dum, 6e njeccini dum juude 6ole. ¹² O nuli katin golloowo tata6o. Be mbarmini dum, 6e ndiwi dum. ¹³ Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy ngadammi? Mi nelan 6iyam gorko

mo korsinmi, hasii 6e njaagoto mo!» ¹⁴ Ammaa nde remoo6e been nji'unoo biddo oon ndeen, i6e mbi'undura: «O woni donoowo oon. En mbara dum, kewten ngesa nga!» ¹⁵ Be paddi mo faa gada ngesa toon, 6e mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon wadata 6e? ¹⁶ O waran, o halka remoo6e been, o halfina ngesa ngaan wo66e.

Nde yimbe been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Taa dum laatoo!

¹⁷ Iisaa ndaari 6e, wi'i:

—Ndelle, dume woni maanaa ko winndaa duum:

«Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon?»*

¹⁸ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

Haala yobugol lampo

(Matta 22.15-22, Marku 12.13-17)

¹⁹ Jannginoobe Tawreeta e hooreebe almaami'en paamii banndol ngol wo kam'en sappii. Be pili no 6e nanngira Iisaa wakkati oon, ammaa 6e kulii yimbe. ²⁰ Be taykii Iisaa. Be nuli horoo6e nanndinkinii6e e lobbu6e, yalla ina kebira laawol no nanngirta mo e haala makko, faa ngatta mo ley juude laamu, saroo mo. ²¹ Been Yami mo:

—Moodibbo, miden anndi ko kaalataa duum e ko mbaajotodaa duum ina fonnditii, miden anndi a 6urdintaa fay gooto, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. ²² Yalla ina daganii min min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

²³ Ammaa o annditii hiila ma66e ka, o wi'i 6e:

²⁴ —Kollee kam mbuudu cardii! Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i:

—Kaananke Roma!

* 20:17 Jabuura 118.22

²⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²⁶ Be kunngii nanngirde mo e ko o haalata yeeso yimbe duum. Jaabu makko oon haaynii 6e, 6e ndeyyinii.

Haala ummitagol maaybe

(*Matta 22.23-33, Marku 12.18-27*)

²⁷ Wo66e e Saduki'en ngari to makko. Been ngoni yeddoobe ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

²⁸ —Moodibbo, Muusaa yamirii en, si neddo banji debbo, maayii, hebaay biddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa hebana maaydo oon beyngu. ²⁹ Ina woodunoo rimdaabe njeddo. Arandeejo oon banji debbo, maayi, hebaay biddo. ³⁰ Didabo oon dewli debbo oon, maayi, ³¹ tatabo oon jokkiti. Hono noon njeddo been fuu banjiri mo, kebaay biddo, maayi. ³² De sakitii, debbo oon du maayi. ³³ Ndelle, nyannde ummital, moy e ma66e laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njeddo fuu 6e banjiino mo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yimbe jamaanu o ina banja, ina banjee. ³⁵ Ammaa fotube hebude ummitagol e nguurndam garoojam been, banjataa, banjataake, ³⁶ sabo 6e mbaawaa maayde katin. Be laatake hono maleyka'en noon. Wo 6e bi66e Laamdo, sabo 6e ummintinaabe e maayde. ³⁷ Woodi ko maaybe ummitotoo duum, fay Muusaa sappake dum ley taariki wuumoore hu66oore. Sabo toon o noddiri Joomiraado Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.† ³⁸ Laamdo wanaa Laamdo maaybe, wo o Laamdo wuurbe. Sabo to makko yimbe fuu wo wuurbe.

³⁹ Wo66e e jannginoobe Tawreeta, mbi'i:

—Moodibbo, a haalii goonga.

⁴⁰ Caggal duum 6e cuusaay yamude mo yamde godde katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda

(*Matta 22.41-46, Marku 12.35-37*)

⁴¹ Iisaa wi'i 6e:

—Noy 6e mbaawri wiide Almasiihu wo taan Daawda? ⁴² Daawda e hoore muudum wi'i ley dewtere Jabuura:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

⁴³ faa mi wada njaabaa waybe ma.»‡

⁴⁴ Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta

(*Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54*)

⁴⁵ E ley ko yimbe been fuu kettindanii mo, o wi'i taalibaa6e makko been:

⁴⁶ —Ndeentee e jannginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddui ley luumooji, foodantoo6e joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁷ I6e nyaama jawdi rewbe talkaa6e 6e goriraa6e mu66en maayi, de 6e njuutina du'aawuuji ma66e faa 6e nanndinkinoo e lobbu6e. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede dow mu66en.

21

Haala sadaka burdo woodude
(*Marku 12.41-44*)

¹ Iisaa yepti gite muudum, yi'i joomiraabe jawdi ina ngatta sadakaaji mu66en e keesu sadaka.

² O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi, kam du ina watta toon buudi didi, ³ de o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: debbo talkaajo o, ko watti duum,

† **20:37** Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko 6ooyi.

‡ **20:43** Jabuura 110.1.

buri ko 6e fuu 6e ngatti. ⁴ Sabo 6e fuu, wo ko bonnantaa 6e fay fuuunde tan 6e ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum, watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

⁵ Ina woodi wo66e ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e no ndu njardiniraa kaaye e kulle cakkaafe. Ndeen Iisaa wi'i:

⁶ —Ko nji'oton duum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

⁷ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata kulle deen badake wadude?

⁸ O wi'i:

—Ndeentee taa mbosinedon e goonga. Heew6e ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon badake.» Taa njokkee 6e. ⁹ Nde nanoydon woldeeki e muurtereeji, taa kulee. Sabo tilay dum wada tafon, ammaa dum wanaa timmoode wakkati oon.

¹⁰ O heddi imo wi'a 6e:

—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. ¹¹ Dimmbande leydi mawde ngadan, rafooji e nyawuuji bondi du ngaran e nokkuuje feere feere. Kulle kul6iniide e sifaaji mawdi yuuran dow kammu. ¹² Ammaa gilla dum fuu wadaay, yim6e nanngan on, torredon, njaaredon to cuudi baajordi e kasuuji. Be ngadda on yeeso kaanankoo6e e hooree6e saabe innde am. ¹³ Dum hokkan on laawol seedanaade kam. ¹⁴ Pi6ee anniya e 6erde mon on miilataako ko njaabotodon. ¹⁵ Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko way6e on been fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶ Fay saaraa6e mon e sakiraa6e mon e koreeji mon e yigiraa6e mon njamboto on, mbara

wo66e moodon. ¹⁷ Yim6e fuu mbanyan on saabe am, ¹⁸ ammaa fay leembol ko'e moodon halkataa. ¹⁹ Tinnitaare moodon ndannirton yonkiiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gar-tol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

²⁰ —Nde nji'udon konuuji ina piilo Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre badake. ²¹ Wakkati oon, tawaa6e leydi Yahuudiya fuu, ndoggira baamle. Tawaa6e ley ngalluure nde fuu, njalta e mayre. Tawaa6e ladde du, taa naata ngalluure ndeen. ²² Sabo balde deen wo balde yomnitagol, faa ko windaa duum fuu tabita. ²³ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! Sabo torraaji mawdi njanan e leydi ndi, tikkere Laamdo jippoto e lenyol ngol. ²⁴ Be camminirte kaafaahi, 6e nanngée, 6e njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol mu66en timmiri no fodora.

²⁵ Sifaaji ngadan dow naange e lewru e koode. Ley adunaaru du kulol wadan e leyde deen. De fuu de mbemboto saabe feekaango maayo manngo e bempeyye muudum. ²⁶ Yim6e pekkoran saabe kulol si miilake dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay baawde kammu deen ndimmboto. ²⁷ Wakkati oon, yim6e been nji'an Bii Neddó ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ²⁸ Onon, si dum fuddii wadude, tiggitodon, banton ko'e moodon, sabo Laamdo badake rimdinde on.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

²⁹ Caggal duum, o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

—Ndaaree yibbi e ledde godde de fuu. ³⁰ Si on nji'ii de mbilitii, odon anndi ndunngu badake. ³¹ Noon

du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon laamu Laamdo badake. ³² Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa, tawee kulle deen fuu ngadaay. ³³ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

³⁴—Ndeenee ko'e mon taa yidde fijo suloowo e sulargol doro e ka66u-ko'u adunaaru njowoo dow berde mon de nyannde ndeen juha on ³⁵ hono tuugol*. Sabo inde wara dow yim6e adunaaru fuu. ³⁶ Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngadon du'aare, faa kebon dadude e kulle gadooje deen fuu, mbaawon daraade yeeso Bii Neddo.

³⁷ Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoy ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jaytun. ³⁸ Yim6e fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22

No hooree6e ndawriri faa nanga Iisaa

(Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53)

¹ Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla ndiin badake. Dum woni iidi nyannde Faltagol. ² Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta been ina piloo no mbarda Iisaa, de si goonga i6e kula yim6e been.

³ Ndeen Seydaani naati Yahuuda bi'eteedo Isikariyotto, gooto e sappo e dido been. ⁴ O yehi o haaldowi e hooree6e almaami'en e doomoo6e suudu dewal mawndu no o wattivra Iisaa e juude mu6ben. ⁵ Be ceyii, 6e ndewri 6e kokkan mo ceede. ⁶ O ja6i, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaabe muudum

(Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30)

⁷ Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeyi hirsee. ⁸ Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i dum'en:

—Njehee cegilanee en hiraande iidi Faltagol faa nyaamen.

⁹ Be yami mo:

—Toy njiddfaa min cegiloo nde?

¹⁰ O wi'i 6e:

—Ndaaree, si on naatii ngaluure nde, on kawran toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu do o naatata doon, ¹¹ mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdata e taalibaabe mum been iidi Faltagol?» ¹² O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotodon hiraande ndeen.

¹³ Be njehi, 6e tawi hono no o wi'iri 6e noon, 6e cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁴ Nde wakkati oon yottinoo ndeen, o joodii kanko e sappo e dido been. ¹⁵ O wi'i 6e:

—Mido muuyi nyaamdude e moodon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka. ¹⁶ Sabo mido wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde dum tabiti ley laamu Laamdo.

¹⁷ O hooyi horde, o yetti Laamdo, o wi'i:

—Nja6ee dum, peccee dum hakkunde moodon, ¹⁸ sabo mido wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamdo wari.

¹⁹ Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii, o hokki 6e, o wi'i:

—Dum wo 6anndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.

* **21:35** Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

²⁰ Hono noon du, nde 6e tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki 6e, o wi'i:

—Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiiyam am ndufeteedam saabe moodon.

²¹ Ammaa paamee, jambotoodo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal. ²² Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotoodo mo oon!

²³ Ndeen 6e puddi yamundurde hakkunde ma66e moy e ma66e wadata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni burdo teddude

²⁴ Jeddi ngadi hakkunde ma66e du e dow moy 6uri teddude. ²⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Kaanankoo6e leyde ina ndawrana jaalaa6e mu66en. Jom'en doole dow yim6e been du ina njidi noddireede walloo6e. ²⁶ Onon kaa, wanaa hono noon. Sanaa burdo teddude e moodon laatoo hono cukalel, ardiido du laatoo hono golloowo. ²⁷ Sabo moy 6uri teddude, joodiido faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon 6uri naa? De miin kaa, mido woni hakkunde moodon hono golloowo oon.

²⁸ Onon ngoni heddodii6e e am ley torraaji am. ²⁹ Saabe duum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni, ³⁰ faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Simon, Simon, Seydaani nyaagake he6ude on faa seda on hono no alkama sedirtee ni. ³² Ammaa mi du'anake ma taa goondinal maa

mursee. Aan le, nde ngartoydaa to am, cemmbindinaa sakiraa6e maa.

³³ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, mido segilii yaadude e maada ley kasu e wardeede e maada!

³⁴ De Iisaa wi'i:

—Mido haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.

³⁵ O wi'i 6e katin:

—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dannga e mbasu e pade, won ko nyakani on naa?

Be mbi'i:

—Walaa!

³⁶ O wi'i 6e:

—Joonin kaa, jogiido dannga hooya, jogiido mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muuduam sooda ngooti. ³⁷ Sabo ina winndaa, «O limaama ley bon6e.» Mido haalana on: ina tilsi dum tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.

³⁸ Be mbi'i:

—Joomii amin, inan kaafaaje didi!

O wi'i 6e:

—Heyii!

No Iisaa nyaagorii Laamdo dow waamnde Jaytun

(Matta 26.36-46, Marku 14.32-42)

³⁹ Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taal-ibaa6e makko been njokki mo. ⁴⁰ Nde o yottinoo nokkuure ndeen, o wi'i 6e:

—Ndu'ee faa taa naaton ley jar-ribe.

⁴¹ Caggal duum, o toowti 6e ko wadata hono limnere hayre. O hofii, imo wada du'aare, ⁴² imo wi'a:

—Baaba, si a muuyii, woddinam horde torra nde. Ammaa taa dum laatoroo muuyo am, dum laatoroo muuyo maa aan!

⁴³ Wakkati oon, maleyka yuurudo dow kammu 6angi e makko, semmbini mo. ⁴⁴ Ley mettorgal bernde makko o 6eydi tekkinde

du'aare makko, nguli makko laatii hono to66e yiyyam ina simta e leydi. ⁴⁵ Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yeccii to taalibaabe makko been, o tawi i6e daanii saabe mettorgal berde ma66e. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ko wadi de odon daanii? Um-mee ndu'ee, faa taa naaton ley jar-ribe!

No Iisaa nanngiraa

(*Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11*)

⁴⁷ Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteedo Yahuuda, gooto e sappo e dido been, ardii 6e de 6attitii Iisaa faa mucchoo dum. ⁴⁸ De Iisaa wi'i mo:

—Yahuuda, muccaango njamm-bortodaa Bii Neddo naa?

⁴⁹ Nde wondube e Iisaa been nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa 6e kaafaaje naa?

⁵⁰ Ndeen gooto ma66e soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum nyaamru. ⁵¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Celdee ni.

De o meemi nowru maccudo oon, o danni dum. ⁵² Iisaa haalani war6e faa nannga dum been, hooree6e almaami'en e doomo6e suudu dewal mawndu e maw6e Alhuudiya'en been, wi'i:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo! ⁵³ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(*Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27*)

⁵⁴ Be nanngi Iisaa, 6e njaari dum faa ley galle Almaami Mawdo. Piyeer ina jokki to toowti. ⁵⁵ Tawi yite na hu66aa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari joododii e yuulotoo6e doon. ⁵⁶ Kordo gooto yi'i

imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa woodi, wi'i:

—O du na wondunoo e makko.

⁵⁷ De Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Hey debbo, mi anndaa mo.

⁵⁸ Nde 6ooytunoo seeda, goddo yi'i mo, wi'i:

—Aan du e ma66e njejadaa!

De Piyeer wi'i:

—Hey gorko, mi wanaa!

⁵⁹ Faa wadi yamnde wootere gada duum, goddo katin siini dow haala kaan, wi'i:

—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkeejo.

⁶⁰ De Piyeer jaabii, wi'i:

—Gorko, mi faamataa ko kaalataa duum!

O selaay haalude, faa ndontoori joggi. ⁶¹ Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari dum. Ndeen Piyeer micc-itii haala ka Iisaa haalannoo dum kaan: «Fadde ndontoori e joggude hannden, a wi'an kile tati a anndaa kam.» ⁶² O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

(*Matta 26.67-68, Marku 14.65*)

⁶³ Yim6e nanngu6e Iisaa been ina njalnoroow dum, ina piya dum. ⁶⁴ Be cuddi yeeso makko, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

⁶⁵ Heddi i6e njenna mo jennooje godde keewde.

No maw6e diina carorii Iisaa

(*Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24*)

⁶⁶ Nde weetunoo ndeen, yim6e Saahii6e been kawriti, been ngoni maw6e lenyol ma66e e hooree6e almaami'en e janninoo6e Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso ma66e. ⁶⁷ Be mbi'i dum:

—Si aan woni Almasiihu haalan min.

O wi'i 6e:

—Fay si mbiimi on noon du, on nja6ataa. ⁶⁸ Si mi yamii on du, on njaabataako. ⁶⁹ Ammaa gilla

joonin, Bii Neddo joodoyto gere nyaamo Laamdo, Jom baawde.

⁷⁰ Be fuu 6e mbi'i:

—Ndelle aan woni Bii Laamdo naa?

O wi'i 6e:

—Onon e ko'e mon kaali, wo miin jaati.

⁷¹ Jonle 6e mbi'i:

—En kaajaaka seedaaku katin, sabo ko o haali e hunnduko makko duum, en fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38)

¹ Caggal duum, yimbe Saahii6e been fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hooreejo oon. ² Be puddi i6e pela mo, i6e mbi'a:

—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina hada dum'en yobude kaananke mawdo oon lampo, ina wi'a hoore muudum wo Almasiihu, kaananke.

³ Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhudiyankeoo6e naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

⁴ Pilaatu jaabii, wi'i hooree6e almaami'en e jamaa oon fuu:

—Mi yi'aay fuu feloore e makko.

⁵ Ammaa 6e ciini e haala ma66e sanne, i6e mbi'a:

—Ko o waajotoo duum ina wad-
dundura yim6e ley leydi Yahu-
udiya fuu, gilla Galili to o fuddiri
toon faa e do.

⁶ Wakkati Pilaatu nannoo dum,
yami yalla gorko o wo Galilinkeejo.

⁷ Nde o faamunoo Iisaa na yuura
e ley laamu Hirudus ndeen, o
nuldi dum Hirudus. Sabo ley
balde deen tawi Hirudus ina woni
ley Urusaliima. ⁸ Nde Hirudus
yi'unoo Iisaa ndeen, berndem weli
sanne, sabo 6ooyii ko yidunoo
yiide mo saabe ko nanannoo dow
makko duum. Katin du ina yeloo
yiide mo imo wada ko haaynii.

⁹ O yami dum yamde keewde,
de Iisaa jaabaaki fay huunde.

¹⁰ Hooree6e almaami'en e janngi-
noo6e Tawreeta na ndarii doon,
ina pelda mo no mbaawri fuu.
¹¹ Hirudus du huyfini mo, jalnorii
mo, kam e sordaasii6e muudum,
6orni mo saaya lobba, nultiri mo
Pilaatu. ¹² Nyannde ndeen Pilaatu
e Hirudus laatii yigiraa6e, arande
6e wanyundurnoo6e.

No Iisaa hiitoraa

(Matta 27.15-26, Marku 15.6-15,
Yuhanna 18.39-19.16)

¹³ Pilaatu noddi hooree6e
almaami'en e maw6e Alhu-
udiyankoo6e been e yim6e fuu,
¹⁴ wi'i dum'en:

—On ngaddanii kam neddo o
hono wo o bosinoowo yim6e.
Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon,
de ley ko peloton mo duum fuu, mi
tawaay fuu sabaabu jukkotoodo
mo. ¹⁵ Hirudus du yi'aay faa'e
e makko, sabo yeccinii mo to
meeden. Paamee, gorko o wadaay
fay huunde ko jeyi warude dum.
¹⁶ Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa
mo.

¹⁷ Ina tilsii wakkati iidi Faltagol
fuu Pilaatu yoofana 6e kasunke
gooto. ¹⁸ Be fuu 6e ndukidi daande
wootere, 6e mbi'i:

—War mo, njoofanaa min
Barabas!

¹⁹ Barabas le wo uddanoodo e
kasu saabe muurtere wadunoode
e ngalluure ndeen, e saabe war-
hoore. ²⁰ Pilaatu haaldi e ma66e
dida6erde saabe muuyo muudum
yoofude Iisaa. ²¹ Ammaa 6e keddii
i6e nduka, i6e mbi'a:

—Tontu mo! Tontu mo e leggal
palaangal!

²² Pilaatu wi'i 6e tata6erde:

—Dume o wadi ko boni? Mi
tawaay e makko sabaabu fuu ko
haani warude mo! Ndelle, mi fiyan
mo, mi yoppa mo.

²³ Ammaa 6e beydi feekaade
peekaali mawdi, i6e mbi'a o
tontee. Peekaali ma66e diin njaaltii
Pilaatu. ²⁴ O hokki 6e laawol faa ko
6e njaarii duum laatoo. ²⁵ O yoofani

6e mo 6e njaarii yoofaneede oon, kam woni uddanoodo ley kasu saabe murter e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti dum e muuyde ma66e.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27)

²⁶ Nde 6e njaarannoo mo ndeen, 6e nanngi gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon, yuurudo ley ladde. Be mbakkini dum leggal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal. ²⁷ Yim6e heew6e na njokki dum. Rew6e du ina ngoni ley ma66e, ina mboya ina piira berde mu66en mettorgal saabe majjum. ²⁸ Iisaa hucciti e rew6e been, wi'i dum'en:

—Rew6e Urusaliima, taa mboyyee kam, ammaa mboyyee ko'e moodon e bi66e mon! ²⁹ Sabo dey, balde ngaran nde yim6e mbi'ata: «Barke woodanii rew6e rimar6e e 6e ndeedaay e endi di musinaaka.»

³⁰ Ndeen, yim6e mbi'an baamle caama dow mu66en, mbi'a tile udda dum'en. ³¹ Sabo si 6e ngadii nii gilla lical ngal wo keccal, noy laatoytoo si ngal yoorii?

³² Be njaarii Iisaa e yim6e dido bon6e. Been du wo waretee6e. ³³ Nde 6e njottinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, 6e tonti mo e leggal palaangal, kanko e bon6e dido been, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁴ O wi'i:

—Baaba, yaafa 6e sabo 6e andaa ko 6e ngadata.

Ndeen 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁵ Yim6e ndarii doon ina ndaara. Hooree6e been du ndarii ina njalnoro mo, ina mbi'a:

—O hisinii wo66e, o hisina hoore makko si o Almasiihu, Cu6aado Laamdo.

³⁶ Sordaasii6e been du njalnorii mo. Be 6attii, 6e kokki mo ndiyam lammudam, ³⁷ i6e mbi'a:

—Si aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon, hisin hoore maa!

³⁸ Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO KAAANKE ALHUUDIYANKOO6E.

³⁹ Gooto e bon6e dido tontidaa6e e makko been ina mbonkoo mo, ina wi'a:

—Wanaa aan woni Almasiihu naa? Hisin hoore maa, de kisinaa min minen du!

⁴⁰ Ammaa gooto oon feli oyo oon, wi'i:

—A hulataa Laamdo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo.

⁴¹ Enen, jukkungo meeden wo goonga jaati, sabo ko foti e ko ngolluden tan njobeteden. De kanko kaa, o wadaay fay huunde ko boni.

⁴² Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitodaa kam wakkati ngartoydaa e laamu maa.

⁴³ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: hannden jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁴ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁵ Naange ni66i, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii ceeki didi. ⁴⁶ Iisaa feekii feekaango manngo, wi'i:

—Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo maa.

Gada o haalii dum, o seedi e yonki. ⁴⁷ Caggal mawdo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii duum, yetti Laamdo, wi'i:

—Goonga, neddo o wo dartiido!

⁴⁸ Jamaa garudo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko wadi duum. Be njeccii, i6e piya berde ma66e. ⁴⁹ Ammaa anndube mo been fuu, ina ndarii to toowti ina ndaara dum fuu. Rew6e jokkunoo6e mo

gilla leydi Galili been ina ngoni ley ma66e.

No banndu Iisaa wattiraa ley saabeere

(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁰ Ina woodi gorko bi'eteedo Yuusufi jeyaado e waaldeere Saahii6e ndeen, wo o gorko lobbo, dartiido. ⁵¹ Kanko o jabaay ko Saahii6e been kaali e ko 6e ngolli. Imo yuura Ari-matiya, ngalluure ley leydi Yahu-udiya. Imo hedii 6angugol laamu Laamdo. ⁵² O yehi to Pilaatu, o ɲaarii dum banndu Iisaa, ⁵³ o jippini dum e leggal ngaal, o fili dum e kasanke, o watti dum ley saabeere wasaande ley hayre, do fay gooto wattaaka. ⁵⁴ Dum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteteende 6adake fuddude.

⁵⁵ Rew6e wondunoo6e e Iisaa gilla Galili been njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre. ⁵⁶ Be kooti, 6e moyyinowi nebbeele uurde e turaaje.

Caggal duum, 6e powti nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii

(Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10)

¹ Gilla pudal naange nyannde go'a6erde e jeddiire,* rew6e been ponndii to saabeere toon, 6e kooyii nebbeele uurde de 6e moyyinoo deen. ² Be tawi hayre ndeen tallitaama, ittaama e dammbugal saabeere ndeen. ³ Ammaa nde 6e naatunoo ndeen, 6e tawaay banndu Iisaa, joomii 6e. ⁴ E ley no hakkillooji ma66e mbemmborii noon, inan wor6e dido punti, ina ndarii yeeso ma66e, ina 6ornii kaddule jalbooje. ⁵ Kulol nanngi 6e, 6e leeyini geese ma66e e leydi. Wakkati oon wor6e been mbi'i 6e:

—Ko wadi odon piloo buurdo hakkunde maay6e? ⁶ O wala do, o ummitake. Miccitee ko o haalanoo on leydi Galili duum ⁷ nde o wi'unoo: «Ina tilsi Bii Neddo watee e juude luttu6e, de tontee e leggal palaangal, de ummitoo nyannde tata6erde.»

⁸ Ndeen 6e miccii haala Iisaa kaan. ⁹ Be yuwi to saabeere toon, 6e njeccii, 6e kaalanowi dum sappo e ngo'o been e wondu6e e mu66en fuu. ¹⁰ Rew6e been ngoni: Mariyama mo Magdala, e Yowanna, e Mariyama inna Yaakuuba e rew6e wondu6e e mu66en. Be kaalani dum nulaa6e been. ¹¹ Nulaa6e been ndaardi haala ma66e kaan hono njiibiika, nja6aay goondinde 6e. ¹² De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi saabeere toon. Nde o yuurninoo ley mayre ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro, imo wemmbii saabe ko wadi duum.

No Iisaa 6angirani taalibaa6e mum dido dow laawol Emayus (Marku 16.12-13)

¹³ Nyalooma oon pay, dido e ley taalibaa6e been kooyi laawol wuro wi'eteengo Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusaliima ina wada kilooji sappo e go'o. ¹⁴ I6e pillodoo e dow ko wadi duum fuu. ¹⁵ E ley filla ma66e do 6e kokkundurta hakkillooji doon, Iisaa e hoore muudum hewti 6e, ina yaada e ma66e. ¹⁶ Ammaa gite ma66e uddaa taa 6e anndita mo. ¹⁷ O wi'i 6e:

—Dume pillotodon e jahaangal moodon ngal?

Be ndarii, 6erde ma66e metti. ¹⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Kiliyopas jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weer6e Urusaliima wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon ley balde de naa?

¹⁹ O wi'i 6e:

—Dume?

Be mbi'i mo:

* 24:1 Dum woni nyannde alan.

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatuujoo. Wo o annabaajo, jom baawde ley haala makko e golle makko yeeso Laamdo e yimbe fuu. ²⁰ De hooreefe almaami'en e mawbe meeden ngatti mo ley juude laamu faa o jukkee jukungo maayde, tonti mo e leggal palaangal. ²¹ Min cikkiino kanko rimdinta Israa'iila, Ammaa katin du, hannden woni nyalooma tatabo ko dum wadi. ²² Woodi rewbe amin wo6be du ngadii min kaayeefi. Be njehii to saabeere toon illa fajiri, ²³ de 6e tawaay banndu makko toon. Be ngarti, 6e mbi'i maleyka'en banganii 6e, mbi'i imo wuuri. ²⁴ Caggal duum, wo6be amin njehi to saabeere toon, tawri no rewbe been mbiiri noon, de 6e nji'aay mo kanko kaa.

²⁵ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Hey onon famdu6e hakkillo! Berde moodon njaawaa goondinde ko annabaabe kaali fuu! ²⁶ Wanaa ina tilsi Almasiihu torree de naata ley teddeengal muudum naa?

²⁷ Ndeen o faamini 6e ko Binndi Ceniidi diin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaabe.

²⁸ Nde 6e battinoo wuro ngo 6e ponndii ngoon ndeen, o wadi hono o jiddo faltaade. ²⁹ Ammaa 6e nyaagii mo, 6e mbi'i:

—Heddoda e amin, sabo hiirii, jemna warii.

O naati, o jippodii e ma6be. ³⁰ Nde 6e njoodinoo i6e nyaama ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii buuru oon, o hokki 6e. ³¹ Ndeen gite ma6be peertii, 6e annditi mo. Wakkati oon o lalli e gite ma6be. ³² Ndeen i6e mbi'undura hakkunde ma6be:

—Wanaa berde men na mbeli, na nuuyi nanude sanne nde o haaldannoo e meeden dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi diin naa?

³³ Wakkati oon, 6e ummii 6e njeccii Urusaliima. Be tawtowii toon sappo e ngo'o been, ina

kawriti e yaadiraa6e mu6ben.

³⁴ Been mbi'i 6e:

—Goonga, Iisaa Joomiraado ummitake, o banganii Simon.

³⁵ Dido been du kaalani 6e ko wadi e laawol mu6ben, e no 6e annditiri Iisaa nde heltunoo buuru ndeen.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum sappo engo'o

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

³⁶ Nde 6e kaalannoo dum ndeen, Iisaa funti darii hakkunde ma6be, wi'i 6e:

—Jam wondu e moodon!

³⁷ Nesiiji ma6be tayi, 6e kuli, 6e miilii ko 6e nji'ata duum wo mbeelu. ³⁸ De o wi'i 6e:

—Dume kuld'on? Ko wadi odon cikkitira ley berde mon?

³⁹ Ndaaree juude am e koyde am, wo miin jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no njiirudon kam ni.

⁴⁰ Nde o haalunoo dum ndeen, o holli 6e newe juude makko e koyde makko. ⁴¹ E ley ko 6e kungii goondinde saabe seyo ma6be e kaayeefi, o wi'i 6e:

—Odon ngoodi do ko nyaameteen naa?

⁴² Be ngaddani mo tayre liingu nduppaangu. ⁴³ O jabi nde, o nyaami yeeso ma6be.

⁴⁴ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe e Jabuura dow am duum fuu, ina tilsi dum tabita. Kulle deen jaati ngoni ko kaalannoomi on nde ngondunoomi e moodon ndeen.

⁴⁵ Wakkati oon, o omti hakkil-looji ma6be faa 6e paama Binndi diin. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ina winndaa Almasiihu torrete faa maaya, ummitoto hakkunde maaybe nyannde tataberde, ⁴⁷ de tuubugol e yaafagol hakkeejii gooynete e lenyi

fuu saabe innde makko. Dum fuddan gilla Urusaliima. ⁴⁸ Onon ngonni seedotooƙe kulle ɗeen! ⁴⁹ Miin, mi nuldani on ko Baaba aadii ɗuum. Onon kaa, keddee ley ngalluure nde, faa nde baawɗe gonde dow deen njippii e moodon.

No Iisaa yeentiri dow kammu

(Marku 16.19-20, Golle Nulaaƙe 1.9-11)

⁵⁰ O yaari ɓe faa ɗakkol Bay-taniya, o yepti juude makko, o barkini ɓe. ⁵¹ Wakkati mo o barkini ɓe oon, o seedi e maɓɓe, o yeentinaa dow kammu. ⁵² Be kujidani mo. Caggal ɗuum, ɓe njeccodii Urusali-ima e seyo manngo. ⁵³ Wakkati fuu iɓe tawee ley suudu dewal mawndu, iɓe njetta Laamɗo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamdo laatorii neddo

¹ Gillama e fuddoode bi'eteedo Konngol ina woni. Bi'eteedo Konngol oon ina wondi e Laamdo, wo o Laamdo du. ² Imo wondi e Laamdo gilla fuddoode. ³ E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. ⁴ E makko nguurndam woni, nguurndam daam laatanii yimbe annoora. ⁵ Annoora oon ina yayna ley nimre. Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.

⁶ Ina woodi neddo mo Laamdo nuli bi'eteedo Yaayaa. ⁷ O warii faa o seedanoo annoora oon, faa yimbe fuu ngoondinira saabe makko. ⁸ Wanaa kanko woni annoora oon, de o warii faa o seedanoo annoora oon. ⁹ Oon woni annoora goongalaajo gardo ley adunaaru faa yaynana yimbe fuu.

¹⁰ Bi'eteedo Konngol oon ina woni ley adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagiraa, de adunaaru nduun kaa annditaay mo. ¹¹ O warii to jeydaabe makko, de jeydaabe makko been nja66aaki mo. ¹² Ammaa ja66iibe mo de ngoondini mo been, o hokkii dum'en baawde laataade 6i66e Laamdo. ¹³ Wo 6e rimiraabe ko wanaa e yiyam, ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko du, ammaa 6e rimiraabe e baawde Laamdo.

¹⁴ Konngol ngool laatii neddo jom terde de joodii hakkunde meeden. Min nji'ii darja makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiiwo. Ley darja makko oon Baabiiwo 6anginiri keewal hinney e goonga muudum.

¹⁵ Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:

—Kanko woni mo kaalanoomi haala muudum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am ardiido kam waran, sabo imo woni gilla mi tagaaka.»

¹⁶ No hinney makko foti heewude, en fuu en ke6ii, hinney dow hinney. ¹⁷ Saabe Muusaa kebirden jamirooje, ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa Almasiihu hebiraa. ¹⁸ Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Ammaa Biddo bajjo gondudo e Baabiiwo oon, kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedoranii Almasiihu (Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18)

¹⁹ Alhuudiyankoo6e Urusaliima neli Lewinkoo6e* e almaami'en to Yaayaa yama dum kam wo moy. ²⁰ O salaaki jaabaade 6e, o haalani 6e faa laabi:

—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?

O wi'i:

—Mi wanaa.

Be mbi'i mo:

—Wo a Annabaajo oon naa?

O wi'i:

—Mi wanaa!

²² Be mbi'i mo:

—Wo a moy ndelle? Haalan min ko min kaaltanowa nelu6e min been. Moy mbi'ataa laatidaa?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Wo mi yeewnotoodo ley ladde mido wi'a: «moyyintinee laawol Joomiraado»,† hono no annabi Esaaya wi'iri ni.

²⁴ Ndeen nulaabe yuuru6e to Farisa'en been ²⁵ yami mo:

—Ko wadi ada loota yimbe lootalgal batisima‡, si tawii a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?

* **1:19** Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoo6e golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

† **1:23** Esaaya 40.3. ‡ **1:25** Do wi'ete lootalgal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootalgal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

26 Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, mido loota lootagal batisima, de na woodi dariido hakkunde moodon mo on anndaa. 27 Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay ha66itinde 6oggi pade makko.

28 Dum fuu wadii Baytaniya let-tugal gooruwol Urdun, do Yaayaa lootata yim6e lootagal batisima doon.

29 Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina wara to muudum, wi'i:

—Inan jawgel Laamdo don-dotoongel hakkeeji adunaaru.

30 Dum woni ko mbi'unoomi e makko: «Neddo waran gada am, ardiido kam, sabo imo woni gilla mi walaa.» 31 Miin, mi anndaano mo, ammaa mi warii mido loota lootagal batisima faa o 6angana Israa'iilankoo6e.

32 Yaayaa seedii, wi'i:

—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuugaandu ina yuura dow kammu ina jippoo faa hodi dow makko. 33 Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nuldo kam mi loota lootagal batisima oon, kam wi'i kam: «Mo nji'udaa Ruuhu ina jippoo dow muudum oon, kam woni lootoowo lootagal batisima e Ruuhu Ceniido.» 34 Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni Bii Laamdo.

No Iisaa suborii taalibaabe muudum arandeebe

35 Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaabe muudum dido. 36 O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:

—Inan jawgel Laamdo!

37 Taalibaabe dido been nani ko o haali duum, njokki Iisaa. 38 Iisaa yeeyii, yi'i i6e njokki dum, wi'i 6e:

—Dume pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—*Rabbi* (dum na fiirta «Mood-ibbo»), toy njoodidaa?

39 O wi'i 6e:

—Ngaree ndaaree!

Ndeen 6e ngari, 6e nji'i do o joodii doon. Wakkati oon wo yamnde nay

laasara. Be ngondi e makko ko heddii e nyalaande ndeen.

40 Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e dido nan6e haala Yaayaa de njokki Iisaa. 41 Ko Andire artii e wadude fu wo filowaade sakiike muudum Simon oon. O wi'i dum:

—Min nji'ii Almasiihu (dum na fiirta «Mo Laamdo subii»).

42 O yaari dum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i dum:

—Aan Simon 6ii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde deen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

43 Jaango majjum, Iisaa anniyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i dum:

—Jokkam!

44 Filipu ina jeyaa Baytisayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njeyaa e muudum ndeen. 45 Filipu hawri e Natanayel, wi'i dum:

—Min nji'ii mo haala muudum winndaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo 6ii Yuusufi oon.

46 Natanayel wi'i mo:

—Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?

Filipu jaabii mo, wi'i:

—War ndaar!

47 Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii dum, de haali haala makko wi'i:

—Inan Israa'iilanke jaati, mo hila fuu walaa e muudum.

48 Natanayel wi'i mo:

—Toy annudaa kam?

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaay ma.

49 Natanayel jaabii, wi'i:

—Moodibbo, wo a Bii Laamdo, wo a kaananke Israa'iila!

50 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi duum tan ngoonfinirdaa naa?

A yi'an ko 6uri dum haaynaade.

51 Ndeen o wi'i Natanayel:

—Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamdo ina yeeja ina njippoo dow Bii Neddo.

2

No Iisaa wadiri maande ley bangal

¹ Balde didi caggal duum, bangal wadi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon. ² Iisaa e taalibaa6e muudum du noddaama ngara kawra e bangal ngaal. ³ Nde cabijam ma66e timmunoo ndeen, inna Iisaa wi'i:

—Be ngalaa cabijam.

⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Debbo, dume dum wadata en? *
Wakkati am yonaay tafon.

⁵ Inniiko wi'i golloo6e been:

—Ko o yamiri on fuu, ngadon.

⁶ Doon ina woodi loode kaaye jeegom, ndee fuu na hooya liitereeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Lode deen wo faa Alhuudiyankoo6e lootaroo saabe diina.

⁷ Iisaa wi'i 6e:

—Kebbinee loode deen ndiyam.

Be kebbini de faa de keewi. ⁸ O wi'i 6e:

—Joonin kaa, nyedee dam njaarane hooreejo bangal oon.

Be njaari. ⁹ Nde hooreejo oon meedunoo ndiyam mbaylitaadam cabijam daam ndeen, annditaay to dam ittaa. De golloo6e nyedube ndiyam daam been kaa ina anndi. O noddi banudo oon, ¹⁰ o wi'i dum:

—Yim6e fuu cabijam mbeldam mboowi artoraade. Nde yim6e njari faa heewi fu, ndeen dam we-laa daam du yaretee. De aan kaa, ada resi mbeldam dam faa joonin.

¹¹ Nii Iisaa golliri maande muudum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi

Galili. O 6angini teddeengal makko, taalibaa6e makko been ngoondini mo. ¹² Caggal duum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraa6e makko e taalibaa6e makko. Be ngoni toon balde seeda.

No Iisaa riiwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)

¹³ Nde iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol† 6adinoon ndeen, Iisaa yehi Urusaliima. ¹⁴ To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi luumotoo6e ga'i e baali e buugaali e wecco6e ceede ina njoodii. ¹⁵ O sowi 6oggi, o wadi dorowol, o riiwi 6e fuu 6e mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kam6e e ga'i ma66e e baali ma66e. O sankiti ceede wecco6e been, o hippa taabaaje ma66e. ¹⁶ O wi'i sootoo6e buugaali been:

—Ittee dum do! Taa ngadon suudu Baaba am ndu suudu luumo!

¹⁷ Taalibaa6e makko been micciti ko Binndi diin mbi'i duum:

«Hirande suudu maa laatanake kam ka66u-ko'u.»†

¹⁸ Ndeen hooree6e Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Haaynde ndeye kollataa min ada foti wadude ko ngadudaa duum?

¹⁹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Li6ee suudu dewal ndu. Si on li6ii ndu, on nji'an mido nyi6toto ndu ley balde tati.

²⁰ Be njaabii mo:

—Suudu ndu nyi6iraama duu6i capande nay e jeegom. De aan, a nyi6toto ndu ley balde tati naa?

²¹ Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun duum, wo hoore muudum sappii. ²² Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaa6e muudum been

* 2:4 E geresankoo6e haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suudii hakkunde meeden. Dum hollii Iisaa ina muuyi inna muudum hooloo dum e ko wadata duum. † 2:13 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtni Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyyam mooytaa e dammbugal muudum. ‡ 2:17 Jabuura 69.10.

miccitií ko haalnóo dúm. ¹² Be ngoondíni ko Binndi díin mbi'i dúum e haala ka o haalnóo kaan.

²³ Nde Iisaa wonnoo Urusali-ima iidi Faltagol ndeen, heewóe ngoondíni mo sabo nji'i kaayee-iji di o wadi díin. ²⁴ Ammaa Iisaa hoolaaki óe faa hokkita óe hoore muudum, sabo imo anndi óe fuu. ²⁵ Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e ói óe-Aadama, sabo imo anndi ko woni e muóben.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

¹ Ina woodi gorko Farisaajo bi'eteedo Nikodemu, gooto e hooreóe Alhuudiyankooóe. ² Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i dúm:

—Moodibbo, miden anndi a jannginoowo yuurudo to Laamdo, sabo fay gooto waawaa wadude maandeji kaayniidi di ngadataa díin si Laamdo waldaa e muudum.

³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamdo tawee rimtaaka katin.

⁴ Nikodemu wi'i mo:

—Noy mawdo waawiri rirtireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?

⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: si wanaa neddo rirtiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamdo. ⁶ Ko óii-Aadama rimata dúum wo óii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu. ⁷ Taa dúm haayne saabe mi wi'i ma sanaan ndimtedon katin. ⁸ Henndu ina wifira do muuyri fuu. Ada nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraado Ruuhu oon du worri.

⁹ Nikodemu wi'i mo:

—Noy dúm laatortoo?

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Wo a jannginoowo mawdo ley Iisraa'iila de a anndaa dúm naa? ¹¹ Goonga kaalanammaami: minen, ko min anndi min kaalata, ko

min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njabataa seedaaku amin. ¹² Si on ngoondintaa nde kaalanammi on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si mido haalana on haala kulle dow kammu? ¹³ Fay gooto yeenjaay dow kammu, si wanaa yuurudo dow kammu oon, dúm woni Bii Neddo. ¹⁴ Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mbodeeri ley ladde ni, sanaa Bii Neddo du toowniree hono noon, ¹⁵ faa goondindo mo fuu heba nguurdam nduumiidam.

¹⁶ Sabo Laamdo ina yidi yimóe adunaaru faa hokkitiri Biyum baji, faa goondindo oon fuu taa halka ammaa heba nguurdam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo nuliraay Biyum oon e adunaaru faa Biyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa yimóe adunaaru kisira saabe makko. ¹⁸ Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay Bii Laamdo bajjo oon.

¹⁹ Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yimóe cubii nimre dow annoora sabo golleeji muóben wo bondi. ²⁰ Bondo tagu yidaa annoora, battataako dúm saabe hulde taa golleeji muudum bondi díin bangu. ²¹ Ammaa goongante waran e annoora faa golleeji di wadiri saabe Laamdo díin banga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

²² Caggal dúum, Iisaa yaadi e taalibaaóe muudum leydi Yahu-udiya. O óooytidi e maóóe toon, imo loota yimóe lootagal batisima. ²³ Yaayaa du ina loota yimóe lootagal batisima to Aynon toon dakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon. Yimóe ina ngara ina lootiree ndiyam daam. ²⁴ Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu tafon.

²⁵ Taalibaaŋe Yaayaa 6een njed-
dunduri e Alhuudiyanke haala
laa6al. ²⁶ Be njehi to Yaayaa, 6e
mbi'i dum:

—Moodibbo, gorko gondunoodo
e maa gere ooto gooruwol Urdun
mo ceedanidaa oon, kanko du imo
loota yim6e lootagal batisima, de
yim6e fuu ina njaha to makko.

²⁷ Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Neddo waawaa hebude fay
huunde si wanaa ko Laamdo hokki
dum. ²⁸ Onon e ko'e mon, on
seedee6e am mi wi'ii mi wanaa Al-
masiihu, de mido artii mo nuleede.
²⁹ Gaddanaado debbo 6arjardo,
kam woni 6arjardo. Dammbodiido
e gorko oon ina darii, ina hettindii.
Si o nanii daande 6arjardo oon, o
seyoto sanne. Nii seyo am ngoon
hi66iri. ³⁰ Na tilsi kanko o toowa,
de miin le mi leeya.

³¹ Yuurudo dow oon, kam woni
dow huunde fuu. Yuurudo e leydi
wo jeyaado e leydi, ina haala
haalaaji jeyaado e leydi. Yuurudo
dow kammu oon, kam woni dow
huunde fuu. ³² Ko o yi'i e ko o
nani o seedotoo, de yim6e kaa
ja6ataa seedaaku makko. ³³ Ja6udo
seedaaku makko oon, laa6inii
Laamdo wo goongante. ³⁴ Mo
Laamdo nuli oon, wo ko Laamdo
haali duum haaltata, sabo Laamdo
hokkii mo Ruuhu mo walaa haddi.
³⁵ Baabiiwo oon ina yidi Biddo oon
faa watti huunde fuu e junngo
makko. ³⁶ Goondindo Biddo oon
hebii nguurdam nduumiidam.
Mo goondinaay Biddo oon hebataa
dam, tikkere Laamdo du ina heddii
e muudum.

4

*No Iisaa haaldiri e Samariyanke
debbo*

¹ Farisa'en nanii wi'aama Iisaa
ina loota yim6e lootagal batisima,
ina he6a taalibaaŋe faa 6uri
Yaayaa. ² Tawi Iisaa e hoore
muudum kaa lootaay fay gooto, wo
taalibaaŋe muudum. ³ Nde Iisaa
nannoo ko haalanoo e muudum

fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii
leydi Galili. ⁴ Sanaa o rewa ley
leydi Samariya. ⁵ O yottii ngalluure
Samariya wi'eteende Sikar 6akkol
ngesa nga Yaakuuba hokkunoo
6iyum Yuusufi ngaan. ⁶ Doon
6unndu Yaakuuba nduun woni.
Tawi Iisaa tampii du e jahaangal
ngaal, de joodii daande 6unndu
nduun faa fowta. Wakkati oon wo
hakkunde naange. ⁷ Samariyanke
debbo wari yoogude. Iisaa wi'i mo:

—Hokkam ndiyam, mi yara!

⁸ Tawi taalibaaŋe makko 6een
njehii ley ngalluure toon faa
coodowa nyaamdu. ⁹ Debbo oon
wi'i Iisaa:

—Noy wadi de aan, Alhu-
udiyanke, ada 6aaroo kam miin,
Samariyanke, ndiyam faa njaraa?

Sabo Alhuudiyankoo6e e
Samariyankoo6e wo harmundur6e.

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ada annunoo no dokke
Laamdo poti, e bi'udo ma
kokkaa dum ndiyam yara oon, a
nyaagotono mo, o hokke ndiyam
nguurdam njaraa.

¹¹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, a walaa cafirgal.
Bunndu ndu ina luggi. Toy kebataa
ndiyam nguurdam daam? ¹² Aan,
ada 6uri maama amin Yaakuuba
kokkudo min bunndu ndu oon
teddude naa? Kanko e 6i66e makko
e daabaaji makko fuu, e mayru 6e
njaratano.

¹³ Iisaa jaabii mo:

—Neddo fuu jardo ndiyam dam
domdan katin, ¹⁴ ammaa jardo
ndiyam dam kokkammi daam
fuu, domdataa faa abada. Sabo
ndiyam dam kokkammi daam
laatanto dum ndiyam iloojam
mbuurnoojam dum nguurdam
nduumiidam.

¹⁵ Debbo oon wi'i:

—Joomam, hokkam ndiyam
daam taa mi domda katin, sakko
mi wartana yoogude do katin.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Yahu noddoy gora, ngardon!

17 Debbo oon jaabii mo:

—Mi walaa goriwo.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga ko mbiidaa a walaa goriwo duum. 18 A bananooma worbe njoyo. Mo ngonduda joonin oon du, wanaa gora. A haalii goonga.

19 Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, laabanii kam a annabaajo. 20 Maamiraaɓe amin ndewii Laamdo dow waamnde nde, de onon Alhuudiyankooɓe kaa, odon mbi'a to Urusaliima tan Laamdo haani reweede.

21 Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinam: wakkati waran, nde ndewoton Baabiiwo tawee wanaa e waamnde nde, wanaa Urusaliima. 22 Onon Samariyankooɓe, odon ndewa ko on anndaa, de minen Alhuudiyankooɓe, ko min anndi min ndewata, sabo kisindam to Alhuudiyankooɓe yuurata. 23 Wakkati ina wara, yottake jaati, nde rewirooɓe Laamdo goonga been ndewirta dum Ruuhu e goonga. Wo rewooɓe hono been Baabiiwo filotoo. 24 Laamdo wo Ruuhu. Rewooɓe mo been sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.

25 Debbo oon wi'i:

—Midɔ anndi Cuɓaado bi'eteedo Almasihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o humpitan min huunde fuu.

26 Iisaa wi'i mo:

—Wo dum miin, mo kaaldataa oon.

No Samariyankooɓe heewɓe ngoondiniri Iisaa

27 Wakkati oon fu, taalibaaɓe makko been njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo oon duum haaynii ɓe, de fay gooto maɓɓe yamaay mo dume o haajaa e debbo oon naa ko wadi imo haalda e muudum. 28 Ndeen debbo oon yoppi loonde muudum toon, fornyii wuro haalanowi yimɓe, wi'i:

29 —Ngaree ndaaree gorko kaal-tando kam ko ngadunoomi fuu.

Yalla wanaa kanko woni Almasihu naa?

30 Be njalti ngalluure, ɓe ponndii to Iisaa.

31 Wakkati oon, taalibaaɓe been nyaagii mo, ina mbi'a:

—Moodibbo, tinna nyaamu!

32 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Midɔ jogii ko mi nyaama ko on anndaa.

33 Taalibaaɓe been ina yamundura:

—Dum le, won gaddando mo ko nyaameteɓe naa?

34 Iisaa wi'i ɓe:

—Nyaamdu am wo wadude muuyde Nuldo kam oon e yottinde golle muudum. 35 Onon, odon mbi'a: «Faa hannden lebbi nay de tayri wara.» De miin kaa mido wi'a on: yeptee gite mon, yeewee gese fuu benndii, njonii tayeede.

36 Tayoowo heban mbarjaari, resana nyaamri ndi nguurndam nduumiidam, faa aawudo e tayudo fuu ceyodoo. 37 Dum tabintinta banndol bi'oowol: «Godɗo ina aawa, godɗo ina taya.» 38 Mi nullii on tayowon ngesa nga on tampanaay. Woɓɓe tampi, de odon mbeltii e tampiri muɓɓen.

39 Samariyankooɓe heewɓe ley ngalluure ndeen ngoondinii Iisaa saabe haala debbo ceediido de wi'i: «O haaltanii kam ko ngadunoomi fuu.» 40 Nde Samariyankooɓe been njottinoo Iisaa ndeen, nyaagii mo o wonda e muɓɓen. O wadi doon balde didi. 41 Yimɓe heewɓe ngoondini mo katin saabe konngol makko. 42 Be mbi'i debbo oon:

—Joonin, wanaa saabe haalaaji maa diin tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri dey, minen e ko'e amin, min nanii konngol makko, min annditii kanko jaati woni Kisi-noowo adunaaru.

No Iisaa selliniri ɓii howruujo kaananke

43 Caggal balde didi deen, o dilli doon, o yehi Galili. 44 Kanko e hoore makko o seedake: «Annabaajo teddintaake e ley wuro muudum.»

45 Nde o yottinoo Galili ndeen, Galilinkooɓe njaɓɓorii mo juude dadi, sabo kambe du ɓe njehiino iidi Urusaliima, ɓe nji'iino ko o gollunoo ley iidi ndiin duum.

46 Ndeen Iisaa warti Kaana ley leydi Galili, do o waylitinoo ndiyam o wadi dam cabijam doon. Ina woodi howruujo kaananke gomma mo ɓiyum sellaa ley Kafarnahum. 47 Nde howruujo oon nannoo Iisaa yuurii Yahuudiya wartii Galili fu, yehi to Iisaa, nyaagii dum jippoo dannanowa dum ɓiyum ɓadiido maayde.

48 Iisaa wi'i mo:

—Si on nji'aay maandeeji e kaay-eefiiji fu, on ngoondintaa.

49 Howruujo kaananke oon wi'i mo:

—Joomam, en njaha gilla ɓiyam oon maayaay.

50 Iisaa wi'i mo:

—Hootu, ɓiya dadii.

Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i dum, hooti. 51 Ko o hootata duum, gollooɓe makko kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo, mbi'i:

—Biya oon dadii.

52 O yami ɓe wakkati oye suka o samtanaa. Be mbi'i mo:

—Yamnde go'o badagol sallifana keenan jontere ndeen yoppi mo.

53 Baaba suka oon annditi wakkati oon jaati Iisaa wi'unoo dum: «Biya oon dadii!» Nii kanko e koreeji makko fuu ɓe ngoondiniri Iisaa. 54 Dum woni maande didaɓerde nde Iisaa golli leydi Galili. O wadii dum nde o yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonnguujo

1 Caggal duum, iidi Alhuudiyankooɓe ina wada. Iisaa yehi Urusaliima faa fota e iidi ndiin. 2 Ley Urusaliima toon, dakkol dammbugal wuro bi'eteengal

Dammbugal Baali ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee Baytijata e ibraninkoore. Dande joy ina piilii nde. 3 Nyawɓe heewɓe ina pukkaa ley dande deen: wumɓe e bonnguuɓe e ɓe ɓalli muɓɓen fuu mbaati. [4 *] 5 Gorko nyawruɗo duubi capande tati e jeetati ina woni doon. 6 Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o ɓooydii e nyawu nguun, yami mo:

—Ada yidi sellude naa?

7 Nyawɗo oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati ndiyam mayre iirii. Nde piiliimi naatude fuu, tawan goddo artake kam.

8 Iisaa wi'i mo:

—Umma, hooyu daddo maa, yahu!

9 Wakkati oon fu, gorko oon dadi, hooyi daddo mum fudditi yaade.

Dum hawrii e nyalaande fowteteende. 10 Saabe majjubm hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i cellinaado oon:

—Hannden wo nyalaande fowteteende, daganaaki ma ndondodaa daddo maa.

11 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Cellindo kam oon, kam wi'i kam mi hooya daddo am mi yaha.

12 Be yami mo:

—Moy woni biido ma kooyaa daddo maa njahaa oon?

13 Ammaa cellinaado oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa keewɗo gondo doon oon, dilli. 14 Caggal duum, Iisaa hawri e dannaado oon ley suudu dewal mawndu nduun, wi'i mo:

—Ndaaru, joonin kaa, a dadii. Taa luttu katin de ko ɓuri dum bonde hebe.

* 5:4 E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 4: Iɓe ndoomi faa ndiyam dam iiroo, sabo maleyka Joomiraado ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam dam. Nyawɗo artiido jippaade e ndiyam daam nde dam iirii ndeen, dadan ko nyawu muudum laatii fuu.

¹⁵ Gorko oon yehi haalanowi hooree6e Alhuudiyankoo6e 6een wo Iisaa woni cellindo dum oon.

Kabaaru Baabiwo e Biddo

¹⁶ Ndeen hooree6e Alhuudiyankoo6e puddi torrude Iisaa sabo wadii dum nyalaande fowte-teende. ¹⁷ Iisaa wi'i 6e:

—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, mido golla.

¹⁸ Ndeen hooree6e Alhuudiyankoo6e 6eydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o lutti nyannde fowteteende ndeen duum tan, ammaa ko o wi'i Laamdo wo baabiiko duum du. O fonndii hoore makko e Laamdo.

¹⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: Biddo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiwo ina golla. Sabo ko Baabiwo oon gollata duum, Biddo du gollata. ²⁰ Sabo Baabiwo ina yidi Biddo oon, ina holla dum huunde fuu ko gollata. O hollan dum gollleeji burdi dii do fuu semmbe faa haaynoo on. ²¹ Sabo hono no Baabiwo ummintinirta maay6e de hokka dum'en nguurndam ni, noon Biddo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²² Baabiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Biddo, ²³ faa yim6e fuu teddinira Biddo oon hono no teddinirta Baabiwo oon ni. Neddo fuu mo teddinaay Biddo oon, teddinaay Baabiwo nuldo mo oon du.

²⁴ Goonga kaalanammi on: nando haala am de goondini Nuldo kam oon he6ii nguurndam nduumiidam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam. ²⁵ Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yottake jaati, wakkati mo maay6e nanata daande Bii Laamdo oon. Nan6e 6een mbuuran. ²⁶ Hono no Baabiwo oon wuurniri hoore muudum nii, hono noon o hokkiri Biddo oon du baawde wuurnira hoore muudum. ²⁷ O hokkii dum baawde

saraade, sabo wo Bii Neddo. ²⁸ Taa dum haaynoo on. Wakkati waran mo maay6e won6e ley caabeeje fuu nanata daande makko, ²⁹ de njalta. Gollu6e gollleeji lobbi ummitanoo nguurndam, gollu6e gollleeji bonfi ummitanoo sariya. ³⁰ Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi duum carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako muuyde am, wo muuyde Nuldo kam oon pilotoomi.

Haala seedantoo6e Iisaa

³¹ —Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa, ³² Ina woodi goddo ceedantoo kam. Mido anndi seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga. ³³ Onon, on neliino yim6e to Yaayaa. Kam du seedake goonga. ³⁴ Miin kaa, mi haajaaka seedaaku 6ii-Aadama, de mido haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison. ³⁵ Yaayaa laatake lampal ku66oowal, jaynoowal. On nja6ii weltaade e annoora makko faa 6ooyti seeda. ³⁶ Miin, mido jogii seedaaku 6urngu ngu Yaayaa nguun semmbe: gollleeji di Baabiwo yamiri kam mi golla diin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiwo nuli kam. ³⁷ Katin du, Baabiwo nuldo kam oon, kam e hoorem seedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo, ³⁸ haala makko du walaa e moodon, sabo on ngoondinaay mo o nuli oon. ³⁹ Odon taykoo Binndi sabo on miilli on ke6an e majji nguurndam nduumiidam. De wo kanji jaati ceedantoo kam. ⁴⁰ Ammaa on nja6aay warude to am faa ke6on nguurndam.

⁴¹ Mi filataako manooje yim6e. ⁴² De mido anndi on, mido anndi njinggu Laamdo walaa e moodon. ⁴³ Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on nja66aaki kam. Kaa si goddo wardii saabe hoore muudum fu,

on njaɓɓoto ɗum. ⁴⁴ Oɗon manun-
dura, de on pilataako manooje
yuurooje to Laamɗo gooto. Ndelle
noy mbaawrudon goondinirde?
⁴⁵ Taa miilee wo miin felata on
to Baabiiwo. Wo Muusaa mo
njowudon jikke moodon dow
muudum oon, kam felata on.
⁴⁶ Sini on ngoondiniino Muusaa,
on ngoondinan kam miin du, sabo
wo miin o sappii e binndi makko.
⁴⁷ De si on ngoondinaay ko Muusaa
winndi ɗum, noy ngoondinirton
haala am?

6

*No Iisaa nyaamniri worɓe uju-
naaje njoyo*

*(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44,
Lukka 9.10-17)*

¹ Caggal ɗum, Iisaa feyyiti
maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas.
² Jamaa keewɗo ina jokki mo
sabo ɓe nji'i kaayefiiji ɗi o
wadunoo nde o sellinnoo nyawɓe
ɓeen ndeen. ³ Iisaa yeenji dow
waamnde, joododii toon e taal-
ibaaɓe muudum. ⁴ Tawi iidi
Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi
Faltagol ndiin ɓadake. ⁵ Iisaa
ɓanti gite muudum, haccii jamaa
keewɗo ina wara to muudum. O
wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko
nyaamnata ɓee fuu?

⁶ Tawi wo faa o ndaartindoo Fil-
ipu o wiirii noon, sabo imo anndi
ko o anniyii gollude. ⁷ Filipu jaabii
mo:

—Buuru buudi cardi keme ɗiɗi
heyataa ɓe faa mono e maɓɓe fuu
heɓa seɗa.

⁸ Taalibbo makko godɗo,
bi'eteedo Andire minyoo Simon
Piyeer, wi'i mo:

⁹ —Inan, suka gorko gooto ina
jogii buuruje joy e liyyi ɗiɗi, de
ɗume ɗum nafirta yimɓe heewɓe
hono ɓe?

¹⁰ Iisaa wi'i:

—Mbi'ee ɓe njoodoo!

Tawi nokku oon ina heewi huɗo.
Be njoodii doon, fay worɓe tan

na ngada hono ujunaaje njoyo.
¹¹ Iisaa hooyi buuruje ɗeen,
yetti Laamɗo, hokki taalibaaɓe
muudum ɓeen. Been du kokki
joodiiɓe ɓeen. Noon o wadi liyyi
ɗiin du. Yimɓe fuu nyaami faa
kaari. ¹² Nde ɓe kaarnoo ndeen,
Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum:

—Kawrunduree kedde ɗe taa fay
huunde bona.

¹³ Be kawrunduri kedde taye
buuruje joy ɗe nyaamnooɓe ɓeen
keddi ɗeen, ɗe keewi kandeeje
sappo e ɗiɗi. ¹⁴ Nde yimɓe ɓeen
njiinoo maande haayniinde nde
Iisaa gollii ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo
cappanoɗo ina wara e adunaaru
ndu!

¹⁵ Iisaa annditi iɓe cegilii nann-
girde ɗum doole faa ɓe ngada ɗum
kaananke. Ndelle dilli ɗoon, yeenji
dow waamnde kam tan.

*No Iisaa yehiri dow ndiyam e
koyɗe*

(Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)

¹⁶ Nde hiirnoo fu, taalibaaɓe
Iisaa ndegii e maayo. ¹⁷ Be naati
laana faa ɓe peyyita, ɓe njaha
Kafarnahum. Jemma warii, tawi
Iisaa hewtaay ɓe. ¹⁸ Henndu
mawndu ina wifa, bempyye
ummii. ¹⁹ Tawi ɓe ndorbake laana
kaan faa ɓe keɓi hono kilooji joy
naa jeegom. Wakkati oon, ɓe
kaynii Iisaa ina wara e koyɗe
muudum dow ndiyam ɗaam, ina
ɓattii ɓe, de ɓe kuli sanne. ²⁰ Iisaa
wi'i ɓe:

—Wo miin. Taa kulee!

²¹ Ndeen ɓe muuyi o naata laana
kaan. De wakkati oon fu ka yottii
nokku ɗo ɓe ponndinoo ɗoon.

²² Jaango majjum, jamaa keddi-
noodo gere ooto maayo ngoon oon
paami laana ngoota tan wonnoo
toon. Be nji'i du Iisaa naatidaay
e taalibaaɓe muudum laana kaan.
Be nji'i taalibaaɓe ɓeen tan ndillidi
e makka. ²³ Laanaaji godɗi yuurudi
Tiberiyas ngarii ɗakkol ɗo Iisaa
yettunoo Laamɗo de nyaamni

yimbe buuru doon. ²⁴ Nde jamaa oon yiinoo Iisaa e taalibaa6e muudum fuu ngalaa doon ndeen, 6e naati laanaaji diin, 6e ponndii Kafarnahum faa 6e pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

²⁵ Nde 6e tawnoo Iisaa gere ooto maayo ndeen, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, ndey ngardaa do?

²⁶ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe ko njii6on maandeeji kaayniidi duum pilortodon kam. Ko pilortodon kam dey, saabe on nyaamiino buuru faa kaardon. ²⁷ Taa ngollanee nyaamdu murseteendu. Ko kaandon gollande dey, nyaamdu heddotoondu wuurnooru yimbe nguurndam nduumiidam. Nyaamdu nduun wo Bii Neddo hokkata on. Sabo Laamdo Baabiiwo oon wadi maande muudum e makko.

²⁸ Ndeen 6e yami mo:

—Dume min ngadata faa min ngolla golleeji di Laamdo yidi?

²⁹ Iisaa jaabii 6e:

—Gollal ngal Laamdo yidi ngaal min ngoondinon mo o nuli.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde ndeye ngadataa faa min nji'a, de min ngoondine? Dume ngollataa? ³¹ Maamiraa6e amin nyaamii nyaamdu wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no windiraa ni: «O hokkii 6e nyaamdu yuurundu dow kammu faa 6e nyaama.»*

³² Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow kammu nduun. Wo Baaba am, kam woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru yuurundu dow kammu. ³³ Sabo nyaamdu ndu Laamdo hokkata nduun woni yuurooru dow kammu, hokkooru yimbe adunaaru nguurndam.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Joomii amin, hokku min nyannde fuu nyaamdu nduun.

³⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Miin woni nyaamdu wuurnooru. Gardo to am fuu, yolbataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada. ³⁶ Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on ngoondinaay. ³⁷ Mo Baabiiwo hokki kam fuu, waran to am. Gardo to am fuu, mi riiwataa dum. ³⁸ Sabo wanaa faa mi wada muuyde am yuurirmi dow kammu, wo faa mi wada muuyde Nuldo kam oon. ³⁹ Inan muuyde Nuldo kam oon: taa fay gooto 6e o hokki kam been majja, de mi ummintinan dum'en nyalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Inan muuyde Baaba am oon: neddo fuu ndaardo Biddo oon de goondini dum heban nguurndam nduumiidam, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooree6e Alhuudiyanko6e been ina njormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin woni nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.»

⁴² Be mbi'i:

—Oo le, wanaa Iisaa bii Yuusufi mo annduden inna muudum e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

⁴³ Iisaa wi'i 6e:

—Taa njormee hakkunde moodon! ⁴⁴ Fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo nuldo kam oon foodaay dum. Gardo to am fuu, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁵ Ina winndaa ley dewte annabaabe: «Be fuu, Laamdo anndinan 6e.»† Neddo fuu kettindaniido Baabiiwo oon de faami, waran to am. ⁴⁶ Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa yuurudo to muudum oon. Kanko tan yi'i Baabiiwo. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: goondindo kam, he6ii nguurndam nduumiidam. ⁴⁸ Miin woni nyaamdu wuurnooru. ⁴⁹ Maamiraa6e moodon

* 6:31 Wurtagal 16.4, Jabuura 78.24. † 6:45 Esaaya 54.13.

nyaamiino «manna» ley ladde. Dum fuu dum hadaay 6e maayde. ⁵⁰ Ammaa ndu joonin ndu do wo nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si neddo nyaamii ndu, maay-ataa. ⁵¹ Miin woni nyaamdu wuurnooru yuurundu dow kammu. Si neddo nyaamii nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada. Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terde am, faa yimbe adunaaru keba nguurndam.

⁵² Ndeen Alhuudiyankoo6e puddi dukidinde ko mbaawi fuu e dow haala kaan, ina mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude en terde makko faa nyaamen?

⁵³ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: si on nyaamaay terde Bii Neddo, on njaraay yiyam muudum, nguurndam walanaa on. ⁵⁴ Neddo fuu nyaamdo terde am de yari yiyam am hebii nguurndam ndu-umiidam. Miin du mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁵⁵ Sabo terde am wo nyaamdu jaati, yiyam am du wo njaram jaati. ⁵⁶ Neddo fuu nyaamdo teewu am de yari yiyam am ina woni e am, miin du mido woni e muudum. ⁵⁷ Hono no Baabiiwo nuldo kam oon laatorii buurdo, de miin du mido wuuri saabe muudum, noon du nyaamdo kam fuu wuurdata saabe am. ⁵⁸ Kayru woni nyaamdu yuurundu dow kammu: ndu waldaa e ndu maamiraa6e moodon nyaamunoo de maayi nduun. Nyaamdo nduun nyaamdu wuuran faa abada.

⁵⁹ Iisaa waajii waajuuji di ley waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurndam

⁶⁰ Nde taalibaa6e makko been nannoo dum ndeen, heew6e mu6en mbi'i:

—Waajuuji di njoorii sanne. Moy waawi hettindaade di?

⁶¹ Iisaa faamii e ley 6ernde muudum taalibaa6e mum been ina njormoo dum, de wi'i 6e:

—Yalla dum fonnditanaaki on faa ina ne6a wosinde on naa?

⁶² Ndelle si on nji'i Bii Neddo yeenjii to wonnoo toon, noy ngadoton? ⁶³ Ruuhu, kam hokkata nguurndam. Terde 6ii-Aadama kaa nafataa fay huunde. Haalaaji di kaalanmi on diin, kanji ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurndam. ⁶⁴ De ina woodi ley moodon 6e ngoondinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fuddoode 6e ngoondintaa dum been e jambotoodo dum oon. ⁶⁵ O beydi, o wi'i:

—Dum wadi de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo hokkaay dum no warda.

⁶⁶ Caggal duum, heew6e e taalibaa6e makko been ndilli, jokkiti mo. ⁶⁷ Ndeen Iisaa wi'i sappo e dido 6een:

—Onon du, odon njidi dillude naa?

⁶⁸ Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurndam nduumiidam njogidaa. ⁶⁹ Min ngoondinii, miden anndi a Ceniido yuurudo to Laamdo.

⁷⁰ Iisaa wi'i:

—Onon sappo e dido 6e, wanaa miin subii on naa? De gooto moodon wo seydaani.

⁷¹ Haala ka o haali kaan wo Yahuuda 6ii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotoodo mo oon, gooto e sappo e dido 6een.

7

Haala dow rafi goondinal minyiraa6e Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa yiilii ley Galili. O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo hooree6e Alhuudiyankoo6e ina piloo faa mbara mo. ² Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Hukumuuji 6adake.

3 Minyiraaɓe Iisaa worɓe mbi'i dūm:

—Dillu do, njahaa Yahuudiya faa taalibaaɓe maa been nji'a gollleeji di ngollataa diin. 4 Fay gooto suudataa ko gollata si ina yidi anndeede. Si ada golla gollleeji diin, ɓanginan yimɓe fuu wo a moy.

5 Tawi fay minyiraaɓe makko been du ngoondinaay mo. 6 Iisaa wi'i ɓe:

—Wakkati am waraay tafon, onon le, wakkati fuu wo wakkati mon. 7 Yimɓe adunaaru mbaawaa wanyude on, de miin kaa iɓe mbanyi kam, sabo mido seedii gollleeji maɓɓe di mbooda. 8 Onon kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki tafon.

9 O haalani ɓe dūm tan, o heddi Galili.

10 Nde minyiraaɓe Iisaa ɓeen njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa du yehi toon, de o ɓanginaay hoore makko, o suudii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

11 Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

12 Yimɓe heewɓe ina njeddun-dura dow haala makko. Woɓɓe ina mbi'a:

—O neddo lobbo!

Woɓɓe du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majjinoowo yimɓe.

13 Ammaa fay gooto suusaay haalde haala makko faa nanee, sabo iɓe kula hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.

14 Nde iidi ndiin feccirnoo fu, tawi Iisaa fuddii waajaade ley suudu dewal mawndu. 15 Dum haaynii Alhuudiyankooɓe sanne, ɓe mbi'i:

—Noy gorko mo janngaay o anndiri Binndi diin ni?

16 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Waaju mo mbaajotoomi o, yuurataa e am, wo to Nuldo

kam oon o yuurata. 17 Si neddo muuyii gollude muuyde Laamdo, annditan yalla waajuuji am di to Laamdo yuuri, naa wo haala am tan. 18 Baajortoodo haalaaji yuurdi e muudum oon ina filoo mawninde hoore muudum. Ammaa mawninoowo nuldo dūm oon wo goongalaajo, oonyaare walaa e muudum. 19 Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto moodon jokkataa jamirooje deen. Ko wadi de odon piloo warude kam?

20 Yimɓe been njaabii mo:

—Aan, a kaanaado. Moy filotoo warude ma?

21 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Huunde wootere tan ngafumi, de dūm haaynake on, on fuu. 22 Muusaa yamiri on taadagol. De dūm yuuraay to Muusaa, wo to maamiraaɓe meeden dūm yuuri. Odon taada neddo fay nyalaande fowteteende. 23 Sini neddo ina taadee nyannde fowteteende faa taa lutton jamirooje Muusaa, dume tikkiranton kam saabe mi dannii neddo faa laatoo kiɓɓudo nyalaande fowteteende? 24 Taa cariree huunde e alhaali muudum, de cariree goonga.

No yimɓe yamiri yalla Iisaa woni Almasiihu

25 Woɓɓe ley yimɓe Urusaliima mbi'i:

—Wanaa o woni mo ɓe pilotoo warude oon naa? 26 Inani mo, imo waajoo yeeso yimɓe fuu de ɓe mbi'ataa mo fay huunde. Yalla mawɓe been tannyorii kanko woni Almasiihu jaati naa? 27 Oodo kaa, eden anndi do yuurata, ammaa nde Almasiihu oon warata, fay gooto anndataa to yuurata.

28 Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:

—Odon anndi kam, odon anndi do yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am. Nuldo kam oon wo

goongaajo, de onon kaa, on andaa dum. ²⁹ Miin kaa, mido anndi dum sabo to muudum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

³⁰ Ndeen 6e pili nanngude mo, de fay gooto meemaay mo, sabo wakkati makko waraay tafon.

³¹ Ammaa e noon fu, heew6e ley jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:

—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan maandeeji kaayniidi burdi di gorko o gollu diin naa?

No ndaaroo6e suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

³² Farisa'en nani ko yim6e been cifoto e dow Iisaa duum. Hooree6e almaami'en e Farisa'en neli doomoo6e suudu dewal mawndu nduun nannga mo. ³³ Ndeen Iisaa wi'i:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafon. Caggal duum, mi fornyoto to Nuldo kam oon. ³⁴ On piloto kam, de on njiitataa kam, sabo on mbaawaa yaade to ngo-nammi toon.

³⁵ Alhuudiyankoo6e yamunduri:

—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa yiitude mo? Yalla o yahan to yim6e meeden ferdu6e ley yim6e Geres, o waajoo dum'en naa? ³⁶ O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo, sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon. Dume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam nguurndam

³⁷ Nyalaande sakitotoonde ted-dunde e iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:

—Neddo fuu domdudo wara to am, yara. ³⁸ Neddo fuu goondindo kam, bubbirdi ndiyam mbuurnoojam ilan ley bernde muudum, hono no winndiraa e Binndi di ni.

³⁹ Ko o haali duum wo haala Ruuhu mo goondindo mo fuu he6ata. Ndeen Ruuhu waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamdo tafon.

No yim6e njeddunduri e kabaaru Iisaa

⁴⁰ Nde keewal jamaa oon nannoo haala kaan ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo oon.

⁴¹ Wo66e mbi'i:

—Kanko woni Almasiihu.

Wo66e katin mbi'i:

—Almasiihu, wo Galili yuurata naa? ⁴² Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Almasiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo Daawda yuuri e muudum ngoon.

⁴³ Jamaa oon feccii saabe makko. ⁴⁴ Wo66e ma66e ina njidi nanngude mo, ammaa fay gooto yowaay junngom dow makko.

No maw6e Alhuudiyankoo6e calorii goondinde Iisaa

⁴⁵ Doomoo6e suudu dewal mawndu been ngarti to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Been mbi'i doomoo6e been:

—Ko wadi de on ngaddaay mo?

⁴⁶ Doomoo6e been njaabii 6e, mbi'i:

—Abada fay gooto waajoraaki no gorko o waajortoo ni.

⁴⁷ Farisa'en njaabii 6e, mbi'i:

—Onon du on majjinaama naa?

⁴⁸ Yalla na woodi fuu goondindo mo hakkunde hooree6e Alhuudiyankoo6e maa Farisa'en naa?

⁴⁹ Yim6e 6e paamaay jamirooje Muusaa, wo 6e hudaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Iisaa jemma oon, wi'i 6e:

⁵¹ —Yalla sariya meeden ina saroo neddo tawee hettindanaaka ko wi'i, anndaaka ko gollu naa?

⁵² Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Aan du, a Galilinkooje naa? Tayka Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

⁵³ Caggal duum, mono fuu hooti suudu muudum.

8

¹ Ndeen Iisaa yeenowi waamnde wi'eteende Jaytun. ² Gilla

pudal naange o warti ley suudu dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O joodii, imo waajoo 6e. ³Janninoobe Tawreeta e Farisa'en ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu. Be ndarni dum hakkunde jamaa oon. ⁴Be mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina jeena. ⁵Muusaa yamirii min ley Tawreeta min mbarda hono been rewbe kaaye. Aan le, dume mbi'ataa?

⁶Be kaaldi nii faa 6e tuufina mo, faa 6e kefa ko 6e pelda mo. Iisaa kaa turii, ina diidira honndu muudum leydi. ⁷Be keddii i6e yama mo. Ndeen Iisaa turtii, wi'i 6e:

—Neddo moodon mo luttaay abada artoo limnude mo hayre.

⁸O turii katin, imo diida e leydi. ⁹Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndilliri gooto gooto. Nayee6e been fuu artii dillude faa heddii Iisaa tan e debbo oon na darii hakkunde taliyaare doon. ¹⁰Iisaa turtii, wi'i mo:

—Banndam debbo, toy feloo6e ma been ngoni? Fay gooto jukkaaki ma naa?

¹¹O jaabii, o wi'i:

—Joomam, fay gooto.

Iisaa wi'i mo:

—Miin du, mi jukkataako ma.

Yahu, taa luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

¹²Iisaa waajii 6e katin, wi'i:

—Miin woni annoora adunaaru ndu. Jokkudo kam fuu heban annoora nguurndam, yahataa ley nimre.

¹³Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ada seedanoo hoore maa, ndelle seedaaku maa sellataa.

¹⁴Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Fay si ceedaniimi hoore am, seedaaku am wo goonga, sabo mido anndi do yuurumi, mido anndi to njahammi du. Onon le, on anndaa do yuurumi, on anndaa to njahammi. ¹⁵Onon, no njiirudon

yim6e noon carortodon dum'en. Miin kaa, mi sarataako fay gooto.

¹⁶Fay si mido saroo, sariya am wo goonga, sabo mi sarataako miin tan, Baabiiwo nuldo kam oon ina wondi e am. ¹⁷Ina winndaa e ley Tawreeta moodon: seedaaku yim6e dido wo goonga. ¹⁸Miin, mido seedanoo hoore am. Baabiiwo nuldo kam oon du, ina seedanoo kam.

¹⁹Be mbi'i mo:

—Toy Baaba maa oon woni?

Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa kam miin, sakko Baaba am. Si odon anndunoo kam, on anndanno Baaba am du.

²⁰Iisaa haali haalaaji diin nde waajotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku do keesuwal sadakaaji ngaal woni doon. Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati makko yottaaki tafon.

²¹Iisaa wi'i 6e katin:

—Inan mido dilla, de on piloto kam, ammaa on maaydan e hakkeeji moodon. On mbaawaa yaade to njahammi toon.

²²Ndeen Alhuudiyankoobe mbi'i:

—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o yahata toon, dum le, wo o bartoytoodo naa?

²³Iisaa wi'i 6e:

—Onon, wo ley njeядon. Miin le, wo dow njeяaami. Onon, e adunaaru njeядon, de miin kaa, mi jeyaaka e mayru. ²⁴Dum wadi de mbiimi on: on maaydan e hakkeeji mon. Sabo si on ngoondinaay miin woni mo ngonumi oon, on maaydan e hakkeeji mon.

²⁵Be mbi'i mo:

—Aan wo a moy?

Iisaa jaabii:

—Ko mbi'unoomi on gilla arande duum ngonumi. ²⁶Mido joganii on ko heewi ko haalettee e ko saretee. Woodi Nuldo kam oon wo goongante. Ko narrunoomi

* 8:11 Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude.

mo duum kaalanammi yim6e adunaaru.

²⁷ Be paamaay wo haala Baabi-iwo o haalanta 6e. ²⁸ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Nde Bii Neddo toownaa fuu, ndeen paamoton miin woni mo ngonumi oon. On paaman du mi wadirtaa fay huunde e hoore am, ammaa ko Baabiwo anndini kam, wo duum kaalammi. ²⁹ Nuldo kam oon ina wondi e am, o yoppaay kam mi perwudo, sabo ko weli mo tan ngadammi wakkati fuu.

No goonga rimdinirta

³⁰ Nde Iisaa haalannoo haalaaji di ndeen, heew6e ngoondinii dum. ³¹ Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankoo6e goondin6e dum been:

—Si odon keddii e konngol am, wo on taalibaa6e am jaati.

³² Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimdinan on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay min. Noy mbiirataa min ndimdan?

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccudo luttal.

³⁵ Maccudo tabitataa ley wuro, de biddo tabitan ley maggo faa abada. ³⁶ Si Biddo rimdinii on, on laatoto rim6e laabu6e tal. ³⁷ Mido anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa odon piloo warude kam sabo waaju am naataay on. ³⁸ Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narrudon baaba moodon ngadoton.

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin. Iisaa wi'i 6e:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan golle Ibrahiima. ⁴⁰ De joonin odon piloo warude kam, miin kaalandu on goonga mo nar-rumi Laamdo oon. Ibrahiima kaa wadaayno hono dum. ⁴¹ Onon le, wo golle baaba moodon ngolloton.

Be mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamdo.

⁴² Iisaa wi'i 6e:

—Si Laamdo wonnoo baaba moodon fu, on njidanno kam, sabo to Laamdo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam. ⁴³ Ko wadi de on paamataa haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi duum. ⁴⁴ Onon, Ibiliisa woni baaba moodon. Muuyde baaba moodon ngolloton. O gadoowo bar-ko'e gilla fuddoode. O walaa e goonga sabo goonga walaa e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o wadi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du. ⁴⁵ De miin, saabe mido haala goonga wadi de on ngoondinaay kam. ⁴⁶ Moy e moodon waawi felirde kam hakkeji? Si mi haalii goonga, ko wadi de on ngoondintaa kam?

⁴⁷ Neddo Laamdo hettintoo haala Laamdo. Onon le, on kettintaako sabo on nganaa yim6e Laamdo.

No Iisaa burdi Ibrahiima

⁴⁸ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gondudo e ginnaaru naa?

⁴⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi wanaa gondudo e ginnaaru, mido teddina Baaba am. Onon, odon kuyfina kam. ⁵⁰ Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantoodo kam ngal. Oon woni carotoodo. ⁵¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jokkudo konngol am maayataa abada.

⁵² Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Joonin kaa laabanii min a gondudo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaa6e fuu maayii, de aan kaa, ada wi'a neddo fuu jokkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³ Yalla ada 6uri baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaa6e du maayii. Dume cikkudaa ngondaa?

⁵⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, si hoore am mawni-nammi, manngu am wo 6olum. Baaba am mo mbi'oton Laamdo moodon oon, kam mawninta kam. ⁵⁵ On anndaa mo. Miin kaa, mido anndi mo. Si mi wi'i mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Mido anndi mo, mido jokki konngol makko. ⁵⁶ Baaba moodon Ibrahiima ina seyorinoo yi'uude nyalaande am. O yi'i nde, woodi o seyake.

⁵⁷ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Fay duubi capande joy a he6aay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?

⁵⁸ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, mido woni.

⁵⁹ Nde Iisaa wi'unoo dum fu, 6e kooyi kaaye faa 6e limna dum. Ammaa o uddii ley yim6e, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaado e mbumndam

¹ Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaado e mbumndam.

² Taalibaa6e makko yami mo:

—Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraa6e makko?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa kanko lutti, wanaa saaraa6e makko du. Ammaa dum wadii faa baawde Laamdo 6anga e makko. ⁴ Baawo nyalooma ina heddi, ina haani ngollen golle Nuldo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude. ⁵ E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.

⁶ Nde o haalnoo dum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte deen e loope, o wuji e gite bumdo oon. ⁷ O wi'i dum:

—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nulaado»).

O sulmowii, o warti imo yi'a. ⁸ Hoddi6e makko, kam6e e yi'annoo6e mo imo garbina been, mbi'i:

—Yalla wanaa oo woni joodinoodo ina garbina oon naa?

⁹ Wo66e ma66e mbi'i:

—Dum kanko!

Wo66e du mbi'i:

—Wanaa! Wo nanndi makko!

Gorko oon e hoore muudum wi'i:

—Wo miin jaati!

¹⁰ Be mbi'i mo:

—Noy mbumtir6aa?

¹¹ O jaabii:

—Gorko bi'eteedo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi yaha luggere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.

¹² Be mbi'i mo:

—Toy gorko oon woni?

O wi'i:

—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaado oon

¹³ Ndeen 6e njaari bumnoodo oon to Farisa'en. ¹⁴ Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowte-teende. ¹⁵ Ndeen Farisa'en du yami mo:

—Noy mbumtir6aa?

O wi'i 6e:

—O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.

¹⁶ Farisa'en wo66e mbi'i:

—Gorko oon yuuraay to Laamdo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.

Wo66e mbi'i:

—Noy neddo jom hakke waawiri wadirde kaayee fiiji hono di?

Ndelle 6e luuri dow majjum.

¹⁷ Farisa'en 6een yami bumnoodo oon katin:

—Aan le, dume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma duum?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo o annabaajo.

¹⁸ Ammaa e duum fuu hooree6e Alhuudiyankoo6e been njabaay wo o bumnoodo de o wumtinaa faa 6e noddii saaraa6e makko. ¹⁹ Be yami dum'en:

—Oodo wo biɗɗo moodon naa? Mbiidon wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

²⁰ Saaraaɓe been njaabii, mbi'i:

—Miden anndi o ɓii amin, e mbumndam du o rimdaa. ²¹ Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawɗo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

²² Saaraaɓe makko mbi'ii noon sabo iɓe kula hooreeɓe Alhudiyanɗooɓe. Sabo dey, tawi hooreeɓe been ndewrii mbi'i nedɗo fuu biɗɗo Iisaa woni Almasiihu oon, riiwete wurtoo waajordu. ²³ Dum wadi de saaraaɓe makko been mbi'i: «O mawɗo, yamee mo!»

²⁴ Farisa'en nodditi bumnoodo oon, mbi'i mo:

—Teddin Laamɗo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

²⁵ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnoodo, de joonin mi wumtii.

²⁶ Be mbi'i mo:

—Dume o wadi e maada? Noy o wumtiniri ma?

²⁷ O jaabii ɓe:

—Mi haalaniino on dum, de on njaabaay. Ko wadi de odon njidi hettindaade dum katin? Yalla onon du, odon njidi laataade taalibaaɓe makko naa?

²⁸ Be njenni mo, de ɓe mbi'i mo:

—Aan woni taalibaajo makko! Minen kaa, min taalibaaɓe Muusaa. ²⁹ Minen, miden anndi Laamɗo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

³⁰ Gorko oon jaabii ɓe, wi'i:

—Hey, ko haaynii! O wumtinii kam. Onon, odon mbi'a on anndaa to o yuurata! ³¹ Eden anndi Laamɗo jaabantaako luttuɓe, ammaa imo jaabanoo kulɗo mo, gadoowo muuyɗe makko. ³² Abada nanaaka bumtindo dimdaado e mbumndam. ³³ Si wanaa to Laamɗo gorko

oon yuuri, o waawataa wadude faa'e.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeeji ndimedaa! De ada waajoo min naa?

Be mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam berde

³⁵ Iisaa nani ɓe mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, ada goondini Bii Neddo oon naa?

³⁶ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina dum?

³⁷ Iisaa wi'i mo:

—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maada oon woni kanko.

³⁸ O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani dum. ³⁹ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wumɓe nji'a, yi'ooɓe du mbuma.

⁴⁰ Farisa'en tawanooɓe doon been, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wumɓe naa?

⁴¹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Si on wumɓe, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin odon nji'a duum, hakke moodon hed-dake.

10

Haala duroowo lobbo

¹ —Goonga kaalanammi on: neddo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo. ² Ammaa naatirɗo dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin. ³ Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali makko diin, mbaalu fuu e innde muudum, o wurtina di. ⁴ Nde o wurtini di fuu, o ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko. ⁵ Di njokkataa janano, di ndoggan dum sabo di anndaa daande muudum.

⁶ Iisaa banndani 6e banndol ngol, de 6e paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

⁷ Iisaa wi'i 6e katin:

—Goonga kaalanammi on, miin woni dammbugal hoggo baali.

⁸ Artiibe kam warude been fuu wo wuybe, wo yanoobe, ammaa baali diin kettindanaaki 6e. ⁹ Miin woni dammbugal. Neddoo fuu naatirde kam, hisan, naatan, yaltan, heban durdude. ¹⁰ Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsaa, bonna.

Miin kaa, mi warii faa yimbe keba nguurndam, 6e mbuura nguurndam ki66udam dam fay huunde nyakaay. ¹¹ Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo woni kokkoowo yonki muudum saabe baali muudum. ¹² Adaado durngo le, walaa ko wonani dum e dammuuli diin. Si yi'ii suundu fu, yoppaan di dogga. Suundu nduun nannga ko nanngata, keddiidi diin du caakoo. ¹³ Adaado durngo oon doggan yoppa di sabo o jobeteedo tan, o hillaaka e majji. ¹⁴ Miin woni duroowo lobbo. Mido anndi baali am, baali am du ina anndi kam. ¹⁵ Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du mido anndi dum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am diin. ¹⁶ Mido jogii baali goddi katin di ngalaa ley hoggo ngoon. Diin du sanaa mi wadda di. Di kettindoo daande am, di fuu di laatoo coggal gootal, duroowo gooto. ¹⁷ Baabiiwo ina yidi kam sabo mi hokkan yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin.

¹⁸ Fay gooto ittanta kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Mido jogii baawde hokkitirde ki. Mido jogii baawde wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.

¹⁹ Haalaaji diin beydi wad-
dundurde Alhuudiyankoo6e.

²⁰ Heew6e ma66e ina mbi'a:

—Wo o gondudo e ginnaaru, wo o kaanjaado. Ko wadi de odon kettindanoo mo?

²¹ De wo66e du ina mbi'a:

—Waajuuji dii le nganaa waa-juuji gondudo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumdo naa?

No Alhuudiyankoo6e calorii goondinde Iisaa

²² Wakkati oon iidi miccinoori laamnugol suudu dewal mawndu wadii Urusaliima. Dum hawrii e dabbunde. ²³ Do suudu dewal mawndu doon, Iisaa ina yiiltoo ley danki Suleymaana kiin. ²⁴ Ndeen Alhuudiyankoo6e piilii mo, mbi'i mo:

—Faa ndey ittanta min wemm-bere? Haalan min faa laa6a, aan woni Almasiihu naa?

²⁵ Iisaa jaabii 6e:

—Mi haalanii on, de on ngoondinaay. Gollleeji di ngollirmi e innde Baaba am diin, kanji ceedantoo kam. ²⁶ Onon le, on ngoondinaay sabo on nganaa baali am. ²⁷ Baali am ina kettindoo daande am. Mido anndi di, idi njokka kam. ²⁸ Mido hokka di nguurndam nduumiidam, di mbaatataa abada. Fay gooto ittataa di e junngo am. ²⁹ Baabiiwo kokkudo kam di oon 6uri huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa it-tude di e junngo Baaba am. ³⁰ Miin e Baabiiwo, wo min gootum.

³¹ Alhuudiyankoo6e kooyi kaaye katin faa padda mo. ³² Iisaa wi'i 6e:

—Mi gollii yeeso moodon gollleeji lobbi keewdi yuurudi e Baabiiwo. E ley gollleeji diin, saabe oye e majji paddirton kam kaaye?

³³ Alhuudiyankoo6e been njaabii mo:

—Wanaa saabe gollleeji lobbi min paddirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotodaa Laamdo duum. Aan wo a neddo, de a wadii hoore maa a Laamdo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e:

* 10:34 Jabuura 82.6.

—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamdo wi'ii «onon on laamdo'en?»*³⁵ Laamdo noddirii 6e haaldi 6een laamdo'en. Ko Binndi diin mbi'i duum sottataa:³⁶ Baabiiwo subii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiiroton mi mbonkake Laamdo saabe ko mbiimi mi Bii Laamdo?³⁷ Si mi gollaay golleeji Baaba am, taa ngoondinee kam.³⁸ De si mido golla di, fay si on ngoondintaa kam, ngoondinee golleeji di faa anndon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du mido woni e muudum.

³⁹ Be pili nanngede mo katin de o hisi e juude ma66e.

⁴⁰ O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku do Yaayaa lootanoo lootagal batisima arande doon katin, o 6ooyti toon.⁴¹ Yim6e heew6e ngari to makko, mbi'i:

—Yaayaa wadaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon duum fuu goondii.

⁴² Yim6e heew6e ngoondini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

¹ Gorko nyawdo bi'eteedo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e banndiraa6e muudum rew6e Mariyama e Marta.² Mariyama oon woni joornoodo nebbam uurdam dow Joomiiwo de mooytiri koyde makko sukundu muudum. Laajaru nyawdo oon wo sakiike makko gorko.³ Banndiraa6e makko rew6e 6een neli e Iisaa, mbi'i:

—Joomii amin, yigoo maa mo korsindaa oon nyawii.

⁴ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i:

—Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamdo, faa Bii Laamdo mawninee saabe maggu.

⁵ Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraa6e muudum rew6e, Marta e Mariyama.⁶ Ko o nani Laajaru selaa duum fu, hadaay mo joodaade do o wonnoo doon faa wadi balde didi.⁷ Caggal duum, o wi'i taalibaa6e makko:

—En pornyoo Yahuudiya!

⁸ Taalibaa6e 6een njaabii mo, mbi'i:

—Moodibbo, 6ooyaa fey ko Alhuudiyankoo6e pili wardude ma kaaye toon, de a fornyoto toon katin naa?

⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa wakkatiiji sappo e didi ngoni ley nyalooma naa? Si neddo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a annoora adunaaru ndu.¹⁰ Ammaa si neddo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora walaa e muudum.

¹¹ Gada o haalii haalajji diin, o wi'i 6e:

—Yigoo men Laajaru daanake, mi yahan mi findinowa mo.

¹² Taalibaa6e 6een mbi'i:

—Joomii amin, si tawii wo o daani ni, o dadan.

¹³ Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kam6e 6e miilii wo haala doyingol o haali.¹⁴ Iisaa laabinani 6e:

—Laajaru heddaaki!¹⁵ Mi seyorake saabe moodon ko mi tawaaka toon duum faa ngoondinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.

¹⁶ Ndeen Tomaa nodditeedo Funerejejo oon wi'i taalibaa6e wo66e 6een:

—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muudum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummital e nguurndam

† **10:36** E ley geresankooere haala Senude kaan ina holla ko Laamdo subii de senndi faa golla muuyde muudum.

¹⁷ Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi wadii balde nay ko Laajaru uwiraa. ¹⁸ Hakkunde Baytaniya e Urusaliima buraa hono kilooji tati. ¹⁹ Alhuudiyankooɓe heewɓe ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina ɓerde muɓɓen e maayde sakiike muɓɓen. ²⁰ Nde Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii dum. Mariyama kaa heddii ley suudu toon na joodii.

²¹ Marta wi'i Iisaa:

—Joomam, sini aɗa wonnoo do, minyam gorko oon maayataano. ²² De fay joonin du mido anndi huunde fuu ko ɗaaridaa Laamdo, wadante.

²³ Iisaa wi'i mo:

—Minya gorko oon ummitoto.

²⁴ Marta wi'i:

—Mido anndi o ummitoto nyannde ummital, nyalaande sakito-toonde.

²⁵ Iisaa wi'i mo:

—Miin woni ummital, miin woni nguurndam. Neddo fuu goondindo kam, fay si maayi, wuuran. ²⁶ Goondindo kam de hebi nguurndam saabe am fu, maayataa abada. Aɗa goondini dum naa?

²⁷ O jaabii, o wi'i:

—Ayyo Joomam! Mido goondini aan woni Almasiihu Bii Laamdo bi'anoodo waran ley adunaaru ndu oon.

²⁸ Nde Marta haalnoo dum fu, yehi noddowi minyum Mariyama, haalani dum, wi'i:

—Moodibbo warii, imo nodde.

²⁹ Nde Mariyama nannoo dum ndeen, henyii law, nootowii. ³⁰ Tawi dum fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddii do Marta jakkitinoo mo doon.

³¹ Alhuudiyankooɓe ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina ɓerde muudum. Be nji'i o gurbitii, o yalti. Be njokki mo. Be miilii o woyowan dow saabeere toon. ³² Mariyama yottii do Iisaa woni doon, yi'i mo tan,

hippii ɗakkol koyde makko, wi'i mo:

—Joomam, sini aɗa wonnoo do, minyam gorko oon maayataano.

³³ Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhuudiyankooɓe wondube e muudum been ina mboya ndeen, ɓernde muudum heccidi sanne, torrii sanne. ³⁴ O wi'i:

—Toy ndesudon mo?

Be njaabii:

—Joomii amin, war ndaar!

³⁵ Iisaa woyi. ³⁶ Alhuudiyankooɓe been mbi'i:

—Ndaaree no o foti horsinirde mo.

³⁷ Woɓɓe maɓɓe mbi'i:

—Imo woodunoo baawde wumtinde bumdo, de o waawaa hadude Laajaru maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

³⁸ Bernde Iisaa heccidi katin, yehi tiimoyde saabeere ndeen. Saabeere ndeen wo loho uddiraako hayre. ³⁹ Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!

Marta, sakiike maaydo oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luubii joonin, sabo hannden woni balde nay ko o wattiraa toon.

⁴⁰ Iisaa jaabii mo:

—Yalla mi wi'aay ma, si a goondinii, a yi'an manngu Laamdo?

⁴¹ Be itti hayre ndeen. Iisaa tiggi-tii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, mido yettire ko njaabanidaa kam duum. ⁴² Miin kaa, mido anndi nyannde fuu aɗa jaabanoo kam. Ammaa wo saabe yimɓe fiiliibe kam been wadi de kaaldirmi ni, faa ɓe ngoondina aan nuli kam.

⁴³ Caggal haalaaji diin, o yeewnii semmbe, o wi'i:

—Laajaru, wurta yaasin!

⁴⁴ Maaydo oon wurtii, juude muudum e koyde mum ina piilaa leppi, yeeso muudum du ina suddii. Iisaa wi'i ɓe:

—Kaɓbitee mo, njoppon mo o yaha!

No waalde Saahiiɓe dawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)

⁴⁵ Heewɓe e Alhuudiyankooɓe warnooɓe to Mariyama ɓeen nji'i ko Iisaa wadi duum, de ngoondini dum. ⁴⁶ Ammaa woɓɓe maɓɓe njehi to Farisa'en, kaaltani dum'en ko Iisaa wadi duum. ⁴⁷ Ndeen Farisa'en e hooreeɓe almaami'en kawrunduri waalde Saahiiɓe ndeen, mbi'i:

—Gorko o ina wada kaayeeffiji keewdi. Noy ngadeten? ⁴⁸ Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goondinan mo. Ndeen kaa, Romankooɓe ngaran mbonna nokku meeden ceniido e lenyol meeden ngol.

⁴⁹ Gooto maɓɓe bi'eteedo Kayafas, laatiido Almaami Mawdo e hitaande ndeen, wi'i ɓe:

—Onon kaa on anndaa fay huunde. ⁵⁰ On anndaa neddo gooto maayana yimɓe fuu ɓuri woodude e meeden diina lenyol meeden fuu halka.

⁵¹ Tawi ko o haali duum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawdo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool. ⁵² De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo ɓiɓɓe Laamdo sankitiiɓe ɓeen fuu faa o hawrundura dum'en laatoo gootum. ⁵³ Gilla nyalooma oon, ɓe ndawridi faa ɓe mbara mo.

⁵⁴ Dum wadi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankooɓe. O yuwi do o wonnoo doon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaaɓe makko.

⁵⁵ Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol ndiin ɓadake. Heewɓe e yimɓe leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e muɓɓen gilla iidi ndiin yottaaki. ⁵⁶ Iɓe piloo Iisaa. Iɓe keddii ley

suudu dewal mawndu nduun, iɓe kaalda, iɓe mbi'a:

—Odon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?

⁵⁷ Tawi hooreeɓe almaami'en e Farisa'en njamiriino neddo fuu anndudo to o woni haala faa o nanngée.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa

(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

¹ Balde jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa doon. ² Be ndefani mo nyaamdu doon. Marta gollani ɓe, Laajaru du wo gooto e nyaamdoobe e Iisaa ɓeen. ³ Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laaɓudam, uurdam, tiidudam coggu, joori dam dow koyde Iisaa, mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam daam. ⁴ Gooto e taalibaaɓe Iisaa ɓeen, dum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:

⁵ —Ko wadi de nebbam dam sonnaaka buudi cardi keme tati,* hokkee talkaaɓe?

⁶ O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaaɓe, ammaa saabe wo o gujjo wadi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dangga jawdi maɓɓe, imo woowi wujjude ko resaa ley toon. ⁷ Iisaa wi'i:

—Celee debbo o. O resii dam faa nyannde ngatteteemi e saabeere.

⁸ Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooreeɓe almaami'en anniyorii warude Laajaru

⁹ Alhuudiyankooɓe heewɓe paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan ɓe njahani toon, wo faa ɓe nji'a Laajaru iirtinaado oon du.

* 12:5 Buudi cardi keme tati ina fota e njobdi neddo hitaande.

10 Ndeen hooree6e almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du, 11 sabo Alhuudiyankoo6e heew6e na cela jokkude 6e ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima
(*Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40*)

12 Jaango majjum, jamaa keewdo wari hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo Urusaliima. 13 Be kooyi licce tamarooje, 6e njakkitowii mo. I6e yeewnoo, i6e mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon!† Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'iila!

14 Iisaa he6i molel araawa, waddii ngel. Dum foti e ko Binndi diin mbi'i:

15 «Taa kulee onon yim6e ngalluure Siyona!

Ndaaree, kaananke moodon ina wara,

ina waddii molel araawa.»‡

16 Wakkati oon taalibaa6e makko been paamaayno ko dum woni. Ammaa ga6a Iisaa teddinaama, 6e miccitii ko sappanoo e dow makko ley Binndi diin dum e no dum fuu dum hawriri e ko yim6e been ngadani mo. 17 Jamaa tawdanoo6o e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii dum ndeen, kam'en du ina kumpita yim6e kabaaru oon. 18 Duum wadi de yim6e heew6e njehi njakkitowii mo sabo 6e nani o wadi maande haayniinde ndeen. 19 Ndeen Farisa'en mbi'unduri:

—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanden mo. Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.

20 Woodi, ina woodi yuuru6e leydi Geres tawa6e hakkunde war6e Urusaliima faa ndewa Laamdo ley balde iidi deen. 21 Be 6attitii Filipu jeyaado Baytisayda ley leydi Galili, 6e mbi'i dum:

—Joomii amin, miden njidi yi'ude Iisaa.

22 Filipu yehi haalanowi Andire. Be njottinowi haala kaan Iisaa. 23 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wakkati mo Laamdo hollata teddeengal Bii Neddo oon yottake.

24 Goonga kaalanammi on: si wabbere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabbere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde riman faa heewa. 25 Neddo fuu jiddo yonki muudum, mursan ki, ammaa jee-biido yonki mum e adunaaru ndu, damman ki, he6an nguurndam nduumiidam. 26 Si neddo ina yidi gollande kam fuu, jokka kam. Do ngonumi fuu, doon golloowo am du wonata. Baabiiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muudum

27 —Joonin bernde am torrake. Dume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon sabo wakkati o ni waddi kam. 28 Abba, mawnin innde maa.

Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:

—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.

29 Nde yim6e darinoo6e doon been nannoo daande ndeen, mbi'i dum wo riggaango kammu. Wo66e mbi'i:

—Maleyka haaldi e makko!

30 Iisaa wi'i 6e:

—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon.

31 Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bondo oon faddete yaasin. 32 Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi foodan yim6e fuu ngara to am.

33 Tawi haalaaji diin o sapporii no o maayrata. 34 Yim6e been njaabii mo, mbi'i:

—Tawreeta oon anndinii min Al-masihuu wo duumotoodo. Noy

† 12:13 Jabuura 118.25-26. ‡ 12:15 Jakariyaa 9.9.

aan mbiirataa sanaa Bii Neddo oon toownee? Moy woni Bii Neddo oon?

³⁵ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahon gilla annoora ina heddi e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre annada do yahata. ³⁶ Ngoondinee annoora gilla imo wondi e moodon yalla odon laatoo 6i66e annoora.

No yimbe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii 6e. ³⁷ Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso ma66e diin fuu, wadaay de 6e ngoondini mo, ³⁸ faa haala annabi Esaaya kaan tabita:

«Joomiraado, moy goondini waaju amin oon?

Moy 6anginanaa baawde Joomiraado?»[§]

³⁹ Be mbaawaano goondinde, sabo Esaaya wi'iino du:

⁴⁰ «Laamdo wumnii gite ma66e, yoornii berde ma66e, taa gite ma66e nji'a, taa berde ma66e paama,

taa 6e tuuba, de o danna 6e.»*

⁴¹ Esaaya wi'i dum nde yiinoo darja Iisaa, de haali haala makko.

⁴² Ammaa dum fuu e laataade, hooree6e Alhuudiyankoo6e heewe6e ngoondinii Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de 6e kuli hollude 6e ngoondinii taa 6e mburtinee ley waajordu. ⁴³ Sabo yimbe mana 6e, dum 6urani 6e Laamdo mana 6e.

⁴⁴ Iisaa yeewnii, wi'i:

—Goondindo kam, wanaa miin tan goondini, ammaa goondinii Nuldo kam oon du. ⁴⁵ Neddo fuu jiido kam, yi'i Nuldo kam oon. ⁴⁶ Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo mi annoora, faa goondindo kam fuu taa heddo ley nimre. ⁴⁷ Si neddo nanii waaju am de jokkaay dum fu, wanaa miin

sarotoo dum. Sabo mi waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo faa mi hisina ndu ngardumi. ⁴⁸ Callido kam de jabaay waajuuji am fu, ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan sarotoo dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁹ Sabo ko kaalumi duum yuuraay e am. Baabiiwo nuldo kam oon hokki kam yamiroore ko kaalammi e ko mbaajotoomi. ⁵⁰ Mido anndi yamiroore makko ina hokka nguurndam nduumiidam. Duum wadi de ko kaalumi duum fuu, wo ko Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaabe muudum

¹ Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina anndi wakkati mo dillata adunaaru faa yeccoo to Baabiiwo oon warii. To adunaaru ga imo yidi yimbe makko, imo yidi 6e kaddi njingu fuu. ² Wakkati mo 6e kiirtotoo oon, Ibiliisa watti e bernde Yahuuda gii Simon Isikariyotto jambaade mo. ³ Iisaa na anndi Baabiiwo wattii huunde fuu e junngo muudum, ina anndi to Laamdo yuuri, to Laamdo yeccotoo du. ⁴ O ummii e hiraande ndeen, o 6ortii saaya makko, o hooyi gudel, o fiili e makko. ⁵ Ndeen o wayli ndiyam e kaakol lootorkol, o naati e lootude koyde taalibaabe makko, imo yiggira de gudel ngel o fiilii ngeel. ⁶ Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i mo:

—Joomam, aan lootata koyde am naa?

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A faamaay ko ngadammi duum tafon, de a faamowan caggal joonin.

⁸ Piyeer wi'i mo:

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a walaa ngedu to am.

⁹ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam! Si wo noon, taa haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am du.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Lootiido fuu wo laaɓudo. Walaa ko lootee si wanaa koyde muudum tan. Onon on laaɓuɓe, de wanaa on fuu.

¹¹ Tawi imo anndi jambotoodo mo oon. Dum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngonni laaɓuɓe.

¹² Nde Iisaa lootunoo koyde maɓɓe ndeen, hooyi saaya muudum, ɓornii, joodii katin, wi'i ɓe:

—On paamii ko ngadumi on duum naa? ¹³ Odon noddira kam «Moodibbo», odon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum wo goonga, sabo duum ngonumi. ¹⁴ Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyde mon, tilay onon du lootunduron koyde. ¹⁵ Ko ngadumi on duum wo tindinoore faa onon du, ngadunduron hono ko ngadumi on duum. ¹⁶ Goonga kaalanammi on: maccudo ɓuraa joomum teddude, nulaado du ɓuraa nulɗo dum. ¹⁷ Joonin kaa on paamii dum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on. ¹⁸ Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Mido anndi ɓe cubiimi ɓeen, de sanaa ko Binndi diin mbi'i duum tabita: «Nyaamdudo e am oon, kam latiri kam teppere muudum.»* ¹⁹ Gilla joonin mido haalana on dum, fadde majjum e yottaade, faa nde dum yottii fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi. ²⁰ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jaɓɓiido mo nulumi, jaɓɓake kam. Neddo fuu jaɓɓiido kam, jaɓɓake Nulɗo kam oon du.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

²¹ Caggal Iisaa haalii haalaaji di fu, ɓernde muudum metti sanne, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Taalibaaɓe ɓeen yeewunduri. Be paamaay mo o haalata haala mum. ²³ Gooto e taalibaaɓe ɓeen, mo Iisaa horsini oon, ina joodii dakkol muudum. ²⁴ Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata. ²⁵ Taalibbo oon wahii dakkol makko, wi'i:

—Joomam, dum wo moye mbi'ataa?

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mo kokkammi lonngere nde cuuwammi nde oon.

O suuwi nde, o hokki Yahuuda ɓii Simon Isikariyotto oon. ²⁷ Nde Yahuuda jaɓunoo lonngere ndeen, Seydaani naati dum. Iisaa wi'i mo:

—Wadu ko ngadataa duum law!

²⁸ Tawi fay gooto e joodiibe doon ɓeen faamaay ko Iisaa haalani mo duum. ²⁹ Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede maɓɓe duum, yoga miillii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaaɓe. ³⁰ Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo dum jemma.

Haala yamiroore heyre

³¹ Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:

—Joonin Bii Neddo teddinaama, Laamdo du teddiniraama saabe makko. ³² Si Laamdo teddini-raama saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muudum, teddinan mo law. ³³ Sukaabe am, mido wondi e moodon seeda tafon. On piloto kam. Mido wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhudiyanooɓe: on mbaawaa yaade to njahammi toon. ³⁴ Mido hokka on yamiroore heyre: njidunduree! Hono no njidirmi on ni, onon du njidunduron noon. ³⁵ Wo noon yimɓe fuu annditirta wo on taalibaaɓe am, ko njidundurdon duum.

* 13:18 Jabuura 41.10. † 13:32 Fuddoode aaya 32, «Si Laamdo teddiniraama saabe makko», tawaaka e dereeji ɓurdi fuu ɓooyude diin.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa dum

(*Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34*)

³⁶ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam, toy njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!

³⁷ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ko wadi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkitirammi saabe maada.

³⁸ Iisaa jaabii mo:

—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

¹ Iisaa wi'i taalibaabe muudum been:

—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam miin du. ² Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyinanowa on nokku toon. ³ Ndelle, si mi moyyinanowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon. ⁴ Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.

⁵ Tomaa wi'i mo:

—Joomii amin, min anndaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurdam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. ⁷ Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.

⁸ Filipu wi'i mo:

—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina heya min.

⁹ Iisaa wi'i mo:

—Filipu, no ngondirmi e moodon faa booyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiido kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo?»

¹⁰ Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji di mbaajiimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon gollata golle muudum. ¹¹ Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe gollleeji diin. ¹² Goonga kaalanammi on: neddo fuu goondindo kam, kam du gollan gollleeji di ngollammi diin, gollan ko buri di, sabo mi yahan to Baaba am. ¹³ Mi wadanan on huunde fuu ko njaaridon Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo teddiniree saabe Biddo oon. ¹⁴ Si won ko njaaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldun Ruuhu Ceniido

¹⁵ —Si odon njidi kam, on njokkan jamirooje am. ¹⁶ Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada. ¹⁷ Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jabude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du. ¹⁸ Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon. ¹⁹ Si booytii seeda aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on mbuuran. ²⁰ Nyannde ndeen on paaman mido woni ley Baabiiwo, odon ngoni e am, mido woni e moodon. ²¹ Neddo fuu tiigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo kam, Baaba am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi bangananan dum hoore am.

²² Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyotto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy banginirantaa min hoore maa, tawee a banganaay adunaaru?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si neddo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododoo e muudum. ²⁴ Neddo fuu mo yidaa kam, jukkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nuldo kam oon. ²⁵ Dum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nuldata on e dow innde am oon, kam anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.

²⁷ Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkilooji mon, taa kulee. ²⁸ On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidii kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo 6uri kam teddude. ²⁹ Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon. ³⁰ Mi haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bondo oon ina wara. Fay huunde o waawanaa kam. ³¹ Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo duum ngadammi, faa adunaaru faama mido yidi dum. Ummee, ndillen do!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoongalaahi

¹ —Miin woni cabiihi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije. ² Liccal am dimaral fuu o tayan dum. Dimoowal du fuu, o saltoto dum faa beyda rimude. ³ Onon du, gilla joonin on laabu6e saabe waaju mo mbaajiimi on oon. ⁴ Ngonee e am, miin du mi wonan e moodon. Hono no liccal cabiihi waawiraa rimude e hoore muudum sanaa tawee ingal woni e

cabihi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am. ⁵ Miin woni cabiihi, onon ngoni licce. Neddo fuu gondo e am, tawi miin du mido woni e muudum, rima faa heewa. On mbaawaa wafude fay huunde si on ngalaa e am. ⁶ Neddo fuu mo wonaay e am, faddete yaasin hono no liccal tayaangal ni, de yooraa. Licce joorde deen kawrundurte, paddee ley yiite, de ku66a. ⁷ Si odon ngoni e am, waaju am du ina woni e moodon fu, nyaagee Laamdo ko muuydon fuu on kefan. ⁸ Si on ndimii faa heewii, duum hollan wo on taalibaa6e am. Ndeen Baaba am mawninte. ⁹ Hono no Baabiiwo yidiri kam noon, miin du njidirmi on. Ngonee ley njinngu am. ¹⁰ Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje Baaba am de ngonumi e njinngu muudum ni.

¹¹ Mi waajake on dum faa seyo am wona ley moodon, de seyo mon ngoon laato hi66ungo. ¹² Inan yamiroore am: njidunduree hono no njidirmi on ni. ¹³ Huunde fuu 6uraa njinngu ngu do mawnude: neddo hokkitira yonki muudum saabe yigiraa6e muudum. ¹⁴ Onon, wo on yigiraa6e am, si on ngadii ko njamirmi on duum. ¹⁵ Mi noddirtaa on maccu6e katin sabo maccudo anndaa ko joomum gol-lata. De mi noddirii on yigiraa6e, sabo ko narrumi Baaba am duum fuu, mi anndinii on. ¹⁶ Wanaa onon cu6ii kam, wo miin su6ii on de yamiri on njahon ndimowon 6i66e, de 6i66e moodon keddo, faa Baabiiwo hokka on huunde fuu ko nyaagoridon saabe am. ¹⁷ Inan ko njamirammi on: njidunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taal-ibaabe muudum fuu

¹⁸ —Si yim6e adunaaru been ina mbanyi on fu, anndee, miin 6e artii wanyude. ¹⁹ Sini on laatakeno adunankoo6e fu, 6e njidanno on.

Ammaa on nganaa adunankoo6e. Mi su6ake on mi senndii on e yim6e adunaaru. Dum saabanii 6e wanyude on. ²⁰ Miccitee ko mbi'unoomi on duum: «Maccudo 6uraa joomum.» Si 6e torrii kam, 6e torran on, onon du. Si 6e njokkii haala am, 6e njokkan haala moodon kaan du. ²¹ Be ngadiranan on dum fuu saabe am, sabo 6e anndaa Nuldo kam oon. ²² Si mi waraayno, mbaajjimi 6e, 6e ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake 6e, 6e ngalaa geldol fuu e dow hakkeegi ma66e. ²³ Neddo fuu banyudo kam, wanyii Baaba am oon du. ²⁴ Mi gollii golleeji yeeso ma66e di fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje deen fu, 6e ngalaano hakke. Ammaa joonin 6e nji'ii de fuu, de i6e ked-dii i6e mbanyi kam, miin e Baaba am. ²⁵ Dum wadii faa tabintina ko winndaa ley Tawreeta ma66e: «Be mbanyii kam 6olum.»*

²⁶ Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo, Balloowo on mo nuldammi on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam. ²⁷ Onon du, on ceedanto kam sabo odon ngondi e am gilla fuddoode.

16

¹ —Mi waajake on dum faa taa njoppon goondinal. ² Be mburtinan on cuudi baajordi. Wakkati warowan nde bardo on fuu miilotoo wadii ko weli Laamdo. ³ Be ngadan dum sabo 6e anndaa Baabiiwo oon, 6e anndaa kam miin du. ⁴ Mi waajake on dum, faa nde wakkati oon waroyi fu, miccodon mi haalaniino on dum.

Haala golle Ruuhu Ceniido

—Mi haalanaay on gilla arande sabo mido wondi e moodon. ⁵ Joonin inan mido yeccoo to Nuldo kam oon, de fay gooto moodon yamaay kam to njahammi. ⁶ On cunake sanne saabe ko kaalanmi on duum. ⁷ Dum fuu e laataade,

mido haalana on goonga: mi yaha ni 6uri nafude on. Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to moodon. De si mi yehii, mi nuldan on mo. ⁸ Si o warii fu, o laabinanan yim6e adunaaru dow hakkeegi mu66en e dow fonnditaare e sariya. ⁹ Dow hakkeegi, sabo 6e ngoondinaay kam. ¹⁰ Dow fonnditaare, sabo mido yeccoo to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin. ¹¹ Dow sariya du, sabo laamiido adunaaru bondo oon saraama.

¹² Mido jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaaw-tataa dum joonin. ¹³ Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, dowan on faa paamon goonga fuu. Sabo ko o haalata duum wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta. ¹⁴ O teddinan kam, sabo o hooyan ko njeymi duum, de o humpita on. ¹⁵ Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi. Dum wadi mbiimi o humpitan on ko o he6i e am duum.

No mettorgal waylitortoo seyo

¹⁶ —Si 6ooytii seeda, on nji'ataa kam, de si 6ooytowii seeda katin, on nji'owan kam.

¹⁷ Yoga e taalibaa6e makko 6een yamunduri, mbi'i:

—Dume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si 6ooytii seeda, on nji'ataa kam de si 6ooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin»? Dume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» duum?

¹⁸ Be mbi'i:

—«Si 6ooytii seeda», dume dum fiirtata? Min paamaay ko o wi'i duum.

¹⁹ Iisaa faamii i6e njidi lamndaade dum, de wi'i 6e:

—Odon yamundura maanaa haala am ka: «Si 6ooytii seeda on nji'ataa kam, de si 6ooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin.»

²⁰ Goonga kaalanammi on: on

* 15:25 Jabuura 35.19, 69.5.

mboyan, on mboytoto, tawee yimbe adunaaru been ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu moodon waylitoto seyo. ²¹ Si debbo na rima fu, bernde muudum mettan sabo wakkati muudum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama fu, o miccitataako naawalla ndimu makko saabe seyo ko o hebi bidde ley adunaaru duum. ²² Onon du hono noon cunortodon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de berde moodon ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo moodon. ²³ Nyannde ndeen, on yamataa kam fay huunde. Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon, hokkiran on saabe am. ²⁴ Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoridon saabe am. Nyaagee, on keban, faa seyo moodon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

²⁵ —Ko kaalanmi on joonin duum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on haala Baabiiwo faa laaba. ²⁶ Nyannde ndeen on nyaagorto Laamdo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on Baabiiwo, ²⁷ sabo Baabiiwo e hoore muudum ina yidi on. O yidirii on saabe ko njidudon kam, on ngoondinii to Laamdo yuurumi. ²⁸ Mi yuurii to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin mido dilla adunaaru ndu, mi yecco to Baabiiwo.

²⁹ Taalibaa6e makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laabi, walaa fuu ko kippudaa. ³⁰ Joonin kaa, min paamii ada anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe duum wadi de min ngoondini wo a yuurudo to Laamdo.

³¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa? ³² Wakkati ina wara, o warii joonin, do on fuu caakotodon, mono fuu hoota suudu muudum, njoppon kam mi perwudo. Ammaa

mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am. ³³ Mi haalanii on dum, faa kebon jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on keban torra, ammaa cemm binee berde mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaa6e muudum

¹ Nde Iisaa waajinoo waajuuji diin ndeen, tiggiti kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin Biya, faa Biya oon du teddine. ² Sabo a hokkii mo baawde dow neddo fuu, faa o hokka 6e kokkudaa mo been fuu nguurdam nduumiidam. ³ Nguurdam nduumiidam wo anndude ma, aan Laamdo gooto goongaajo oon, e anndude Iisaa Almasiihu mo nuldaa oon. ⁴ Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkudaa kam mi golla ngaal. ⁵ Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maada gilla adunaaru ndu tagaaka.

⁶ Yim6e 6e kokkudaa kam e adunaaru ndu been, mi banginanii dum'en innde maa. Aan jeyi 6e, a hokkii kam 6e, i6e njokki haala maa. ⁷ Joonin kaa, 6e anndii ko kokkudaa kam duum fuu to maada yuuri, ⁸ sabo mi haaltanii 6e haalaaji di kokkudaa kam diin. Be njabii di, 6e ke6ii tannyoral wo to maada yuurumi, 6e ngoondinii aan nuli kam. ⁹ Mido nyaage saabe ma66e. Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, mido nyaagoo saabe 6e kokkudaa kam been, sabo aan jeyi 6e. ¹⁰ Be njeymi fuu, wo aan jeyi, 6e njeydaa fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe ma66e. ¹¹ Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maada njahammi. De kam6e kaa, 6e keddoto e mayru. Aan Baabiiwo Ceniido, reenir 6e baawde innde maada nde kokkudaa kam ndeen,

faa 6e laatoo gootum hono no meeden ni. ¹² Nde ngondunoomi e ma66e ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii 6e baawde innde maa nde kokkudaa kam ndeen, mi tinake e ma66e. Fay gooto halkaay si wanaa jeydo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita. ¹³ Joonin kaa mido wara to maada. Mido haala haalaaji di gilla mido heddi e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley ma66e. ¹⁴ Mi yottinani e haala maa. Adunaaru ndu wanyii 6e, sabo 6e njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁵ Mi nyaagaaki ittaa 6e e adunaaru ndu, de mido nyaage ndeenaa 6e e bondo oon. ¹⁶ Be njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁷ Ceniraa 6e e goonga.* Haala maa woni goonga. ¹⁸ Hono no nulirdaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi 6e e mayru. ¹⁹ Mido senira hoore am saabe ma66e, faa kambe du 6e laatoo seniraabe goonga.

²⁰ Wanaa saabe ma66e tan nyaagantomaami. Mido nyaaganoo du saabe goondinirbe kam e waajuuji ma66e been. ²¹ Mido nyaage faa 6e fuu 6e laatoo gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonirdaa e am noon, e miin du ngonirmi e maada, kambe du 6e ngona e meeden, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam. ²² Mi hokkii 6e teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal, faa 6e laatoo gootum, hono no laatoriden gootum ni, ²³ miin e ma66e, aan du e am. Dum wo faa 6e laatodoo gooto kibbudo. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli kam, ndu faaman du ada yidi 6e hono no njidirdaa kam ni. ²⁴ Baabiiwo, mido yidi 6e kokkudaa kam been ngonda e am nokku fuu do tawaami, faa 6e nji'a teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal sabo

a yidii kam gilla adunaaru ndu joyyinaaka.

²⁵ Baabiiwo ponnditiido, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa mido anndi ma. Bee do du ina anndi aan nuli kam. ²⁶ Mi anndinii 6e ko ngondaa, mi beydan anndinde 6e, faa njinngu ngu njiddaa kam nguun wona e ma66e, miin du mi wona e ma66e.

18

No Iisaa nanngiraa

(*Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53*)

¹ Nde Iisaa du'inoo dum fu, yaadi e taalibaa6e muudum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku keewdo ledde. Be naati toon. ² Yahuuda jambotoodo mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaa6e muudum ina mboowi hawritinde toon. ³ Yahuuda yaari oorngal sordaasiibe e golloo6e yuuru6e to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Be ngari toon, i6e njogii fitillaaji e jaynorde e kabitirde. ⁴ Iisaa ina anndi ko warata e muudum fuu, jakkiti 6e, wi'i:

—Moy pilotodon?

⁵ Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

O wi'i 6e:

—Wo miin.

Yahuuda jambotoodo mo oon du ina darii doon ina wondi e ma66e. ⁶ Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, 6e njaatiri gada 6e caami e leydi. ⁷ Iisaa yami 6e katin:

—Moy pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotodon, accee 6ee kaa njaha.

⁹ Noon dum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e 6e kokkudaa kam been.»

* **17:17** E ley geresankooore haala Senude kaan ina holla ko Laamdo su6ii de senndi faa golla muuyde muudum.

10 Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccudo Almaami Mawdo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus. 11 Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum. Ada miilii mi yardataa horde torra nde Baabi-iwo hokki kam ndeen naa?

12 Doon sordaasiibe e mawdo mu6ben e gollanoobe hooree6e Alhuudiyankoo6e nanngi Iisaa, ka66i dum. 13 Be njaari dum to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiido Almaami Mawdo ley hitaande ndeen. 14 Tawi kanko Kayafas oon dawrannoo hooree6e Alhuudiyankoo6e dabare, tindini 6e, wi'i: ko buri woodde e yim6e lenyol ngol, neddo gooto maayana 6e.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

15 Simon Piyeer e taalibaajo goddo njokki Iisaa. Taalibaajo oon ina anndunduri e Almaami Mawdo oon, duum wadi de o he6i naaddude e Iisaa galle Almaami Mawdo oon. 16 Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaajo anndundurdo e Almaami Mawdo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer. 17 Kordo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaa6e gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

18 Tawi golloo6e e doomoo6e ku66iino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e ma66e ina yuuloo.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

19 Ndeen Almaami Mawdo oon yami Iisaa haala taalibaa6e

muudum e waaju mum. 20 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi 6anginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baajordi e ley suudu dewal mawndu to Alhuudiyankoo6e fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka. 21 Ko saabii ada yama kam? Yamu hettindaniibe kam 6een. Kam6e kaa, i6e anndi ko mbaajiimi duum.

22 Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, gooto e doomoo6e 6een feenyi dum, wi'i:

—Nii njaabortodaa Almaami Mawdo naa?

23 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?

24 Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo ha66aa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin

(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

25 Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. Be mbi'i mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaa6e makko 6een naa?

O yeddi, o wi'i:

—Mi wanaa!

26 Gooto e golloo6e Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:

—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo ledde toon naa?

27 Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu

(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

28 Caggal duum, 6e itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, 6e njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaru6e mo 6een naataay suudu nduun, sabo si 6e naatiino fu, 6e tuunan e ley diina, de 6e mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun. 29 Pilaatu, goforneer oon,

* 18:14 Yuhanna 11.49-50.

yalti yehi to ma66e yaasin toon, wi'i 6e:

—Dume peldoton gorko o?

³⁰ Be njaabii mo:

—Si o gollaayno ko boni, min ngaddataano mo to maada.

³¹ Ndeen Pilaatu wi'i 6e:

—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.

Alhuudiyankoo6e 6een njaabii:

—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.

³² Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri.

³³ Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i dum:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Aan e hoore maa wi'i noon naa wo66e narrudaa?

³⁵ Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Dume ngadudaa de lenyol maa e hooree6e almaami'en ngaddi ma to am?

³⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, golloo6e am ka6anno taa mi naata juude hooree6e Alhuudiyankoo6e. De si goonga laamu am yuuraay e adunaaru ndu.

³⁷ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Ndelle, a kaananke naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neddo fuu jiddo goonga, ina nana daande am.

³⁸ Pilaatu wi'i mo:

—Goonga? Dume woni goonga?

Nde Pilaatu yamunoo dum fu, yalti katin, tawtowii Alhuudiyankoo6e 6een to yaasin toon, wi'i 6e:

—Mi he6aay feloore fay wootere e makko. ³⁹ Kaa ley al'aada

moodon, iidi Faltagol fuu mido yoofana on kasunke gooto. Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

⁴⁰ Be fuu 6e peekii, 6e mbi'i:

—Wanaa oon, Barabas min njidi. Barabas le wo muurtunoodo.

19

¹ Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nanngée, fiyee dorri. ² Sordaasiibe 6een canyi taarde gi'e, kippi e hoore makko, 6orni mo saaya mbodeeha.* ³ Be 6attitii mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e!

I6e peenya mo. ⁴ Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankoo6e 6een:

—Mi wurtinan mo faa anndon mi he6aay feloore fay wootere e makko.

⁵ Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina 6ornii saaya mbodeeha kaan. Pilaatu wi'i 6e:

—Inan gorko oo!

⁶ Nde hooree6e almaami'en e golloo6e mu66en 6een njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu wi'i 6e:

—Nanngée mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi he6aay feloore e makko.

⁷ Alhuudiyankoo6e njaabii mo:

—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o wadii hoore makko o Bii Laamdo.

⁸ Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muudum beydii. ⁹ O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:

—Toy yuurataa?

Iisaa jaabaaki mo fay huunde.

¹⁰ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a anndaa mido waawi yoppude ma, mido waawi tontude ma?

¹¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

* 19:2 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

—Si wanaa Laamdo hokki ma baawde, a waawanaa kam fay huunde. Duum wadi de gattudo kam e junngo maada oon ina buri maa hakkeji.

¹² Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Dum wadi de Alhuudiyankooɓe ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawdo oon. Neddo fuu gadudo hoore muudum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

¹³ Nde Pilaatu nannoo haalaaji diin ndeen, wurtini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku bi'eteedo Kaaye Cehaade (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata).¹⁴ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankooɓe:

—Inan kaananke moodon!

¹⁵ Be yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke moodon oon naa?

Hooreeɓe almaami'en been mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawdo oon.

¹⁶ Ndeen o hokki ɓe Iisaa faa ɓe tontowa dum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

Ndelle sordaasiibe been nangi Iisaa, njaadi e muudum.

¹⁷ Iisaa yalti ina ronndii leggal muudum palaangal faa yottii nokku bi'eteedo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Golgata).

¹⁸ Doon ɓe tontidi mo e woɓɓe dido: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tumbbii.¹⁹ Pilaatu yamiri ɓe mbinnda e alluwal,

ɓe takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATUUJO, KAAANANKE ALHUUDIYANKOOɓE.

²⁰ Alhuudiyankooɓe heewɓe njanngi binndi diin sabo do Iisaa tontaa doon woddaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore.²¹ Ndeen hooreeɓe almaami'en been mbi'i Pilaatu:

—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankooɓe», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankooɓe».

²² Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi duum winndaama, tilake.

²³ Nde sordaasiibe been tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pecce nay. Mono fuu hooyi feccere muudum. Be kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyooool. Ka fuu ka lefol gootol.

²⁴ Sordaasiibe been kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaden ka cumnal, ndaaren moy heɓata ka.

Dum wadii, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita:

«Be peccii kaddule am hakkunde maɓɓe,

ɓe ngadii saaya am cumnal.»†
Noon sordaasiibe been ngadi.

²⁵ Inna Iisaa, e sakiike inna muudum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii dakkol leggal ngal Iisaa tontaa e muudum ngaal.²⁶ Iisaa yi'i inna muudum e taalibaajo muudum korsudo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:

—Inna, inan ɓiya!

²⁷ Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

—Inan inna maada.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muudum.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49)

† 19:24 Jabuura 22.19. ‡ 19:28 Jabuura 22.16.

28 Caggal duum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddi. Faa tabintina ko Binndi diin mbi'i duum, o wi'i:

—Mi domdii!‡

29 Loongel keewngel ndiyam lammudam ina woni doon. Be cuuwi tekkere e ndiyam lammudam daam, 6e ka66i e loosol lekki hisop, 6e 6attini e hunnduko makko. 30 Nde Iisaa meedunoo dam ndeen, wi'i:

—Tilake!

O turi hoore makko, o yoofi yonki makko. 31 Ndeen wo nyannde segilanteende iidi. Hooree6e Alhuudiyankoo6e nyaagii Pilaatu faa koyde tontaa6e been kelee, de 6e adee, taa terde deen keddo e ledde deen nyalaande fowteende. Sabo nyannde ndeen wo teddunde. 32 Ndelle sordaasii6e been ngari, keli korre wor6e dido tontidanoo6e e Iisaa 6een. 33 Ammaa nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi o maayii. Dum wadi de 6e kelaay korre makko. 34 De gooto e sordaasii6e been yuwi Iisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiyam e ndiyam njuppii. 35 Neddo ceediido dum oon yi'i dum. Seedaaku makko du wo goonga. Kaaldo oon ina anndi haalii goonga, faa onon du, ngoondinon. 36 Dum fuu wadii, faa ko Binndi diin mbi'i duum tabita:

«Fay gootal e yi'e makko

helataake.»§

37 Di mbi'i katin:

«Be ndaaran mo 6e njuwnoo oon.»*

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56)

38 Caggal duum, Yuusufi Ari-matyanke nyaagii Pilaatu faa hooya banndu Iisaa. Pilaatu jabani mo dum. O hooyi ndu. Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e cuncukka, sabo imo hula hooree6e

Alhuudiyankoo6e. 39 Nikodemu jaanoodo to Iisaa jemma oon du wari, waddi urdiiji jillunduraadi bi'eteedi miiri e alowe.† Teddeefi majjum wo hono kilooji capande tati e didi. 40 Kam6e dido 6e kooyi banndu Iisaa, 6e piili ndu e kasanke gattaado urdiiji diin hono no Alhuudiyankoo6e mboowiri uwirde maay6e mu66en ni. 41 Do Iisaa tontanoo doon ina woodi nokku keewdo ledde. Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre do fay gooto wattaaka abada. 42 Be ngatti banndu Iisaa ley saabeere ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde nde Alhuudiyankoo6e cegilantoo nyannde fowteteende, de saabeere ndeen ina badii do Iisaa tontanoo doon.

20

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12)

1 Nyannde alan, go'a6erde e jeddiire ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to saabeere toon. O tawi hayre uddiranoonde saabeere ndeen tallitaama. 2 O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i 6e:

—Be ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi anndaa fuu do 6e ngatti mo.

3 Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to saabeere toon. 4 Be dido fuu, i6e ndogga. Taalibaajo oon dadi Piyeer, artii dum e saabeere ndeen. 5 O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo 6olo, de o naataay. 6 Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi kasanke oon ina waalii. 7 Lefol piilanoongol e hoore Iisaa ngool tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama ingol sowii e feere maggol. 8 Ndeen taalibaajo artinoodo yottaade oon, kam du naati,

§ 19:36 Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. * 19:37 Jakariyaa 12.10. † 19:39 Miiri wo dakkere uurnde. Alowe du wo conndi ledde uurde.

yi'i, goondini. ⁹ Tawi 6e paa-maayno tafon ko Binndi diin mbi'i ina tilsi Iisaa ummitoo e maayde. ¹⁰ Caggal duum, taalibaa6e dido been kooti.

No Iisaa bangirani Mariyama mo Magdala

(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)

¹¹ Mariyama le ina darii do dammbugal saabeere doon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen. ¹² O yi'i maleyka'en dido 6e kaddule daneeje ina njoodii do banndu Iisaa nduun wonnoo doon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyde. ¹³ Maleyka'en been mbi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboy-ataa?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Be ittii Joomam do, de mi andaa fuu to 6e ngattowi dum.

¹⁴ Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylitii, o yi'i Iisaa ina darii, de o annditaay dum. ¹⁵ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboy-ataa? Moy pilotodaa?

Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muudum, wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo do, haalanam do ngattudaa mo, faa mi hooya mo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Mariyama!

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

— *Rabbunii!* (dum na fiirta «Moodibbo»).

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeenjaay to Baabiiwo tafon. Yahu to saki-raabe am, mbi'aa 6e mi yeejan mi yaha to Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamdo am, wo Laamdo moodon du.

¹⁸ Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaa6e been, wi'i 6e:

—Mi yi'ii Joomii en oon.

O haalani 6e ko Iisaa haalani mo duum fuu.

No Iisaa bangirani taalibaa6e muudum

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)

¹⁹ Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaa6e Iisaa been na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hooree6e Al-huudiyankoo6e. Ndeen Iisaa wari darii hakkunde ma66e, wi'i 6e:

—Jam wonda e moodon!

²⁰ Nde o jowtunoo 6e ndeen, o holli 6e newe juude makko e wuttudu makko. Taalibaa6e been ceyii nde njiinoo Joomiraado ndeen. ²¹ Caggal duum Iisaa wi'i 6e katin:

—Onon e jam! Hono no Baabi-owo nuliri kam ni, miin du nuli-rammi on.

²² Nde o haalnoo haalaaji diin ndeen, o fuufi dow ma66e, o wi'i:

—Nja6ee Ruuhu Ceniido! ²³ Mo njaafanidon hakkeji muudum, yaafanaama di. Mo on njaafanaaki hakkeji muudum du, yaafantaake di.

No Iisaa bangirani Tomaa

²⁴ De Tomaa noddirteedo Funereje, gooto e sappo e dido been, tawaaka doon nde Iisaa gangunoo hakkunde ma66e ndeen.

²⁵ Taalibaa6e been mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii 6e:

—Si mi yi'aay batite tontande deen e newe makko, de mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wuttudu makko fu, abada mi goondintaa.

²⁶ Jeddiire wootere caggal duum, taalibaa6e been kawriti katin. Tomaa ina wondi e ma66e. Gampu-uje deen fuu ina cokii. Iisaa bangi, darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Onon e jam!

²⁷ O wi'i Tomaa:

—Wattu do honndu maa, ndaar juude am. Battin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.

²⁸ Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamdo am!

²⁹ Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njiidaa kam duum wadi de ngoondindaa. Barke woodanii be nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

³⁰ Iisaa wadi yeeso taalibaa6e muudum maandeeji kaayniidi godfi keewdi di mbinndaaka ley dewtere nde. ³¹ Di do mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Almasihu Bii Laamdo, faa si on ngoondinii, kebon nguurdam saabe makko.

21

No Iisaa bangirani taalibaa6e muudum njeddo

¹ Caggal duum, Iisaa 6angani taalibaa6e muudum been katin sera maayo Tiberiyas. Inan no o 6angiri: ² Simon Piyeer e Tomaa noddirteedo Funereero oon e Natanayel mo Kaana leydi Galili e 6i66e Jebede wor6e been e taalibaa6e wo66e dido, 6e fuu i6e tawdaa toon. ³ Simon Piyeer wi'i 6e:

—Mi yahan nanngoyde liyyi.

Be mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.

Be njalti, 6e naatowi laana ndiyam. Jemma oon, 6e ke6aay fay huunde. ⁴ Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa na darii to hunnduko maayo ngoon, ammaa taalibaa6e been annditaay yalla wo dum Iisaa. ⁵ O wi'i 6e:

—Hey banndiraa6e, yalla on ke6ii ko nyaameteo naa?

Be mbi'i:

—Min ngalaa.

⁶ O wi'i 6e:

—Paddee fiil oon gere nyaamo laana ka, on ke6an.

Ndelle 6e paddi fiil oon. Be ke6i liyyi faa 6e kunn6ii suuwatude o. ⁷ Taalibaajo mo Iisaa horsini oon wi'i Piyeer:

—Wo dum Joomiraado!

Nde Simon Piyeer nannoo dum wo joomiraado ndeen, 6ornii saaya muudum, sabo o 6ortinoodo ley laana toon. O fitti o fiyii e ndiyam daam. ⁸ Taalibaa6e heddi6e been ngaddi laana kaan, ina ndaasa fiil keewdo liyyi oon. Tawi 6e mboddaa e hunnduko ndiyam daam 6uraa hono piye keme didi. ⁹ Nde 6e njippinoo laana kaan ndeen, 6e nji'i liyyi ina njowii dow yul6e yiite, 6e nji'i buuru du. ¹⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Ngaddee yoga e liyyi di nanngudon joonin diin.

¹¹ Simon Piyeer naati laana kaan, foodi fiil oon faa wurtini yaasin. O keewdo liyyi mawdi. Liyyi diin wo hemre e capande joy e tati. No di poti heewude nii fuu, fiil oon seekaaki. ¹² Iisaa wi'i 6e:

—Ngaree, nyaamee!

Fay gooto e taalibaa6e been suusaay yamude mo «Aan wo a moy?» Be fuu 6e annditii wo dum Joomiraado. ¹³ Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi, hokki 6e. ¹⁴ Ngol woni tata6ol ko Iisaa 6angani taalibaa6e muudum gada ummitagol muudum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵ Nde 6e tilinoo e fummude ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:

—Simon 6ii Yuhanna, ada 6uri 6ee do yidude kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!

¹⁶ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, 6ii Yuhanna, ada yidi kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma!

Iisaa wi'i mo:

—Nduraa baali am diin!

¹⁷ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, 6ii Yuhanna, ada yidi kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tataɓol ko Iisaa wi'i mo «Ada yidi kam naa?» Piyeer wi'i mo:

—Joomam, aɗa anndi huunde fuu, aɗa anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am diin!

¹⁸ Goonga kaalanammaami, e njokollaaku maa a ɓornake kad-dule maa, a yehii to njiddaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a foortan juude maa, de goddo ɓorne de, yaare to a yidaa.

¹⁹ E haalaaji diin Iisaa sapporii no Piyeer maayrata e no teddirirta Laamdo. Nde o haalnoo dum ndeen, o wi'i dum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaajo muudum korsudo oon

²⁰ Piyeer yeeyii, yi'i taalibaajo mo Iisaa horsini oon ina jokki dum'en. Oon woni bahinoodo dakkol Iisaa nde ɓe kirtotonoo ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jambotoodo ma oon?»

²¹ Nde Piyeer yiinoo taalibaajo oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wattinirta?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mido muuyani mo nguurn-dam faa nde ngartoyi, dume jomi ma e majjum? Aan kaa, jokkam tan.

²³ Ndelle haala ka sankitii hakkunde goondinɓe Iisaa ina mbi'a taalibaajo oon maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maayataa, ko o wi'i dey: «Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyi, dume jomi ma e majjum?»

²⁴ Oon woni taalibaajo ceediido kulle deen de winndi de. Eden anndi du seedaaku makko oon wo goonga.

Timmooode dewtere nde

²⁵ Iisaa wadi kulle godde keewde katin. Si de mbinndiranooma gootel gootel, mido miiloo dewte deen keyidataano ley adunaaru ndu.

Golle Nulaa6e

¹ Banndam Tawfilus, e ley dewtere am arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuddi gollude e waajaade fuu, ² faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde o yeentinaakaan ndeen o haaldii e nulaa6e 6e o su6inoo 6een, o tindiniri dum'en e baawde Ruuhu Ceniido.

³ Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii 6e hoore makko. O hollirii 6e e daliiliiji keewdi imo wuuri. O wondi e ma66e balde capande nay, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo. ⁴ Nyannde gomma imo nyaamda e ma66e, o tindini 6e taa 6e mbo6doo Urusaliima, ammaa 6e kedoo aadi Baabiwo ndi 6e narri mo ndiin.

O wi'i:

⁵—Yaayaa na lootirannoo yim6e batisima e ndiyam, de onon, ley balde seeda, on lootirte batisima e Ruuhu Ceniido.

⁶ Be fuu 6e kawriti, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Joomiraado, wo joonin ngar-tirtaa laamu Israa'iila naa?

⁷ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On mbaawaa anndude jamaanuujii e wakkatiiji di Baabiwo darniri baawde muudum. ⁸ Ammaa nde Ruuhu Ceniido wari jippii e moodon fu, on ke6an baawde, de laatodon seedee'en humpitoo6e kabaaru am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru haadi.

⁹ Nde o haalnoo dum ndeen, o yeentinaa. Be tiggittii, i6e ndaara faa ruulde suddi mo.

¹⁰ Do 6e tiggittotoo kammu i6e ndaara imo yeentinee doon, inan wor6e dido 6e kaddule danejee punti, ndarodii e ma66e, ¹¹ mbi'i:

—Galinkoo6e, ko wadi de ndaridon, odon tiggitoo kammu? Iisaa ittaado e moodon de yeentinaa

dow kammu oon wartin. O wartiran hono no njiirudon imo yeentiraa dow kammu noon.

¹² Ndeen nulaa6e 6een ndilli waamnde wi'eteende Jaytun doon, 6e njeccii Urusaliima. Toon e Urusaliima na wada kilomeetere gooto. ¹³ Nde 6e njottinoo fu, 6e yeenjowi suudu dowuuru to 6e mbeerunoo toon. Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andre e Filipu e Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba 6ii Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda 6ii Yaakuuba fuu tawaama doon. ¹⁴ Be fuu 6e kawriti, 6e laatii 6ernde wootere, i6e tinnii e du'aare, kam6e e minyiraa6e Iisaa e Mariyama inna Iisaa e rew6e wo66e.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

¹⁵ Ley balde deen, goondin6e ko wadata hono hemre e noogay kawriti. Piyeer ummii, darii hakkunde ma66e, wi'i:

¹⁶—Sakiraa6e, ina tilsi ko woni e Binndi diin tabita dow Yahuuda, kolludo nanngu6e Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniido haalii dow majjum e hunnduko Daawda.

¹⁷ Yahuuda na hiisenoo e meeden, o hebii ngedu makko e gollal ngal ngollanten Joomiraado. ¹⁸ Kaalisi mo o yeenanoo e gollal makko bonngal ngaal, o soodi dum ngesa. O bo66ii ley magga, reedu makko seekii, teketti makko fuu mburtii, ndufi. ¹⁹ Yim6e Urusaliima fuu nani dum. Dum wadi de 6e indiri ngesa ngaan Akeldama. E ley demngal ma66e idum fiirta «Ngesa Yiiyam». ²⁰ Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:

«Wuro makko laatoo winnde, taa fay gooto hoda toon.» Ina winndaa du:

«Goddo loomta mo.»*

²¹ Woodi ndelle, tilay goddo loomta mo, tawee wo gondudo e meeden ko juuti wakkati mo Joomiraado men Iisaa wondunoo e meeden ndeen. ²² Dum wo gilla nde Yaayaa

* 1:20 Jabuura 69.26, 109.8.

lootunoo mo lootagal batisima faa yaade nyannde nde o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko oon laatodoto e meeden seedee umitagol Iisaa.

²³ Ndeen 6e ndarni wor6e dido: Yuusufi bi'eteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kam e Matiyas. ²⁴ Be ndu'ii, 6e mbi'i:

—Joomiraado, aan anndudo berde yim6e fuu, faamin min mo cubidaa e 6ee do dido ²⁵ faa ronndoo gollal nulal, loomta Yahuuda joppudo dum de yehi nokku to jeyi yahude toon.

²⁶ Be ngadi cumnal ma66e. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaa6e sappo e ngo'o been.

2

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goondin6e

¹ Nde iidi 6enndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondin6e Iisaa been fuu ina kawriti nokku gooto. ² Wakkati gooto, sawtu ga'udo hono henndu mawndu yuuri dow kammu, heewi suudu do 6e njoodii doon fuu. ³ Ko wa'i hono demle yiite ni 6angani 6e. De peccii, de njowii dow mono e ma66e fuu. ⁴ Be fuu 6e keewi Ruuhu Ceniido, 6e pudfi haalude demle janane no Ruuhu oon hokkiri 6e kaalda noon.

⁵ Tawi wor6e Alhuudiyankoo6e hul6e Laamdo yuuru6e e leyde adunaaru fuu ina njoodii Urusaliima. ⁶ Nde sawtu oon wadunoo ndeen, jamaa oon fuu hawriti. Dum jii6ii hakkillooji ma66e, sabo mono fuu nanii demngal† muudum ina haalee. ⁷ Be fuu 6e mbemmbaa, dum haaynii 6e, i6e mbi'undura:

—Haaloobe 6e fuu nganaa Galilinkoo6e naa? ⁸ Ndelle, noy mono e meeden fuu nanirta ko 6e kaalata e demngal ngal

muyni? ⁹ En Partiyankoo6e e Mediyankoo6e e Elamiyankoo6e, en joodi6e Mesopotami, kam e Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta e Aasiya ¹⁰ e Firigiya e Pamfliya e Misira e leyde sera Libiya dakkol Sireene. Wob6e meeden yuurii Roma. En Alhuudiyankoo6e, kam e naatu6e diina Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Wob6e katin yuurii Kereta, wob6e yuurii leydi Arabiya. Ammaa dum e laataade fuu, en fuu eden nana i6e kaala haala golleeji mawdi di Laamdo wadi diin. I6e kaala dum fuu e demle meeden!

¹² Dum haaynii 6e 6e fuu, dum ha66i 6e ko'e, i6e yamundura:

—Dume woni maanaa majjum?

¹³ Wob6e ina njalnoroo goondin6e been, ina mbi'a:

—Be kaaru doru de 6e culii!

No Piyeer waajorii jamaa oon

¹⁴ Ndeen Piyeer darodii e sappo e ngo'o been, 6anti daande muudum, de wi'i jamaa oon:

—Onon Alhuudiyankoo6e e joodi6e Urusaliima fuu, kettinee haala am de paamon kabaaru gadudo oon. ¹⁵ Yim6e 6e nganaa suli6e hono no miilortodon ni. Joonin fay yamnde jeenay beetee faltaaki, sakko neddo yara faa suloo. ¹⁶ Ammaa dum warii faa tabintina ko annabi Jowiila wi'i:

¹⁷ «Laamdo wi'ii:

E ley balde cakitotoode de mi jipplan Ruuhu am dow tagaa6e fuu.

Bi66e moodon wor6e e rew6e kaaliran annabaaku.

Jokol6e moodon nji'an holleede,

nayee6e moodon koydinte.

¹⁸ Woodi golloo6e am wor6e e rew6e du,

mi jipplan Ruuhu am dow mu66en e ley balde deen,

6e kaaldan annabaaku.

* **2:1** Innde iidi 6enndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankoo6e. Inde fiirta «capande joy», sabo ina wadee balde 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo 6i66e aawitirdi artiindi tayetee faa cakkane Joomiraado. † **2:6** Maanaa demngal do wo sii haala.

19 Mi wadan kaayefiiji dow
kammu,
mi wadan maandeeji
kaayniidi dow leydi,
di laatoo yiyam e yiite e cuurki.
20 Fadde nyalaande gartol Joomi-
raado mawnde teddunde
ndeen warude,
naange ni66inte,
lewru du wojjan hono no
yiyam ni.

21 Ndeen, neddo fuu noddudo in-
nde Joomiraado hisinte.»†

22 Piyeer wi'i katin:

—Israa'ilankoo6e, kettinee
haalaaji di: Iisaa Nasaraatuujo oon
wo neddo mo Laamdo laabinani on
wo yuurd e muudum. Laamdo
hokki dum baawde, hokki dum
wadude kaayefiiji e maandeeji
kaayniidi hakkunde moodon, hono
no onon e ko'e mon anndirdon ni.
23 Neddo oon, Laamdo muuynoo
gilla arande wattee e juude mon.
Onon le, on ndujanake mo yim6e
6e anndaa jamirooje, on tontii
mo, on mbarii mo. 24 Ammaa
Laamdo iirtinii mo, itti mo e
naawalla maayde, sabo maayde
ndeen waawaano tiigaade mo.
25 Si goonga du, inan ko Daawda
haali dow makko, wi'i:
«Wakkati fuu mido yi'a Joomiraado
na wondi e am.

Imo woni gere nyaamo am,
faa taa mi diwna kulol.

26 Saabe majjum bernde am
seyake,
demngal am na mana,
faa banndu am du waaltoo
dow jikke celludo,

27 sabo a yoppataa yonki am
hakkunde maay6e,
a accataa Ceniido maa oon ny-
ola.

28 A anndinii kam laabi nguurn-
dam,
a hebbinan kam seyo sabo ada
wondi e am.»§

29 Piyeer beydi katin, wi'i:

—Sakiraa6e, mido haalana on
laabal haala maami en Daawda:
o maayii, o uwaama, saabeere
makko ndeen ina woni do meeden
do faa hannden. 30 Ammaa wo
o annabaajo, imo anndi Laamdo
hunanake mo gooto e taaniraa6e
makko loomtan laamu makko.
31 O yi'ii ko warata, o haali haala
ummitagol Almasiihu. O wi'i yonki
muudum accataake hakkunde
maay6e, banndu muudum du
nyolataa. 32 Oon woni Iisaa

mo Laamdo ummintini, min fuu
miden ceedii. 33 Laamdo 6antii
mo, heedinii mo gere nyaamo
muudum. O hebi e Baabiiwo
Ruuhu Ceniido hono no aadorinoo
noon, o saaki dum. Joonin odon
nji'a dum, odon nana dum. 34 Sabo
Daawda meedaay yeentude dow
kammu, ammaa wi'i:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

35 faa mi wada njaa6aa way6e
ma.»*

36 Lenyol Israa'iila fuu tannyora:
Iisaa mo tontudon e leggal palaan-
gal oon, Laamdo wadii dum Joomi-
raado, wadii dum Almasiihu.

Haala kawrital artiibe goondinde

37 Nde 6e nannoo haala kaan
ndeen, ka yuwi berde ma66e sanne,
6e mbi'i Piyeer e nulaa6e heddiibe
6een:

—Sakiraa6e, dume min kaani
wadude?

38 Piyeer jaabii 6e, wi'i:

—Tuubee, gooto moodon fuu
lootiree lootagal batisima e innde
Iisaa Almasiihu, faa lutti moodon
njaafee. Ndeen Laamdo hokkan
on Ruuhu Ceniido. 39 Sabo Laamdo
wadani on aadi, onon e 6i66e
moodon e yim6e woddu6e fuu.
Indi woodani neddo mo Laamdo
Joomiraado meeden noddii fuu.

40 Caggal duum, Piyeer gongini
6e haalaaji goddi keewdi, ina waa-
joo 6e, ina wi'a:

† 2:21 Jowiila 3.1-5. § 2:28 Jabuura 16.8-11.

* 2:35 Jabuura 110.1.

—Ndeenee ko'e mon e yim6e ja-
maanu oonyiido o.

⁴¹ Ja6u6e haala makko been
lootaa lootagal batisima. Nyannde
ndeen, yim6e hono ujunaaje tato
naati e kawrital goondin6e ngaal.

⁴² I6e tinnoo e waaju nulaa6e
been, i6e nanngunduri e gondal
goondin6e ngaal, i6e keltoo bu-
uru,† i6e ngadida du'aawuuji.

⁴³ Kulol naati e mono fuu, sabo
nulaa6e been ina ngada kaayeeffiji
e maandeeji kaayniidi keewdi.

⁴⁴ Goondin6e been fuu na kawti.
Ko 6e njogii fuu, wo 6e kawtu.

⁴⁵ I6e conna jawdi ma66e, i6e kokka
mono fuu ko haajaa. ⁴⁶ Nyannde

fuu 6e kawritan ley suudu dewal
mawndu nduun, i6e laatii 6ernde
wootere. I6e keltoo buuru, i6e

nyaamda ley cuudi ma66e e seyo
e 6erde laa6ude. ⁴⁷ I6e njetta

Laamdo, yim6e fuu ina njidi 6e.
Nyannde fuu Joomiraado ina
beydana kawrital ngaal hisinaa6e.

3

*No Piyeer selliniri bonnguujo e
no waajorii yim6e*

¹ Piyeer e Yuhanna naaddi ley
suudu dewal mawndu wakkati
du'aare yamnde tati. ² Tawi gorko
dimdaado e bonngaaku ina yaa-
ree to dammbugal suudu dewal
mawndu bi'eteengal Dammbugal
Lobbal. Nyannde fuu yim6e
makko ina njoyyina mo doon faa
o garbina naatoobe suudu dewal
mawndu been sadaka. ³ Nde o
yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina
naata ndeen, o garbini dum'en. ⁴ Be
ndaari mo, de Piyeer wi'i:

—Ndaaru min!

⁵ Gorko oon ndaari 6e faa woodi,
sabo na miilii hemrude 6e huunde.

⁶ De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardi, mi walaa
kanne, ammaa mi hokkete ko
njogiimi duum: e dow innde

Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo oon,
umma yahu!

⁷ O nanngi junngo muudum
nyaamo, o ummini dum. Wakkati
gooto, koyde muudum e kol6ule
mum celli. ⁸ O gurbitii, o darii,

imo yaha! O naatidi e ma66e ley
suudu dewal mawndu nduun, imo
yaha, imo fitta, imo yetta Laamdo.

⁹ Yim6e been fuu nji'i mo, imo
yaha, imo yetta Laamdo. ¹⁰ Be

annditi wo kanko joodotonoo to
dammbugal bi'eteengal Lobbal
ngaal ina garbina. Kaayeeffi e
wemmere nanngi 6e sanne saabe
ko o hebi duum.

¹¹ Neddo oon na takkii Piyeer
e Yuhanna doon sanne. Yim6e
been fuu ndoggi, kawriti e ma66e
to danki mbi'eteeki danki Suley-
maana no huunde nde foti haay-
naade 6e. ¹² Nde Piyeer yiinoo dum
fu, wi'i yim6e been:

—Israa'iilankoo6e, ko wadi de
idum haayni on? Ko wadi de
odon tufi min gite? Si goonga,

wanaa baawde amin naa kulol
amin Laamdo wadi de gorko o ina
yaha e koyde muudum. ¹³ Laamdo

Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba,
Laamdo maamiraa6e meeden,
teddini golloowo muudum Iisaa.

Onon kaa, on ngattii mo e juude
laamu, on calake mo yeeso Pilaatu,
fay si taweede Pilaatu ina yidi

yoofude mo. ¹⁴ Onon, on calake
Ceniido Ponnditiido oon. On
nyaagake njoppanedon gadde war-
hoore. ¹⁵ Jom Nguurndam oon

mbarudon. Ammaa Laamdo iirtini
mo e maayde. Miden ceedii dum.

¹⁶ Wo saabe goondinal Iisaa e
baawde innde muudum wadi de
gorko o dadi. Odon nji'a mo, odon

anndi no o worrunoo du. Ayyo,
hoolaare Iisaa ndeen wadi de o
laatii celluldo ki66udo.

¹⁷ Woodi, sakiraa6e, ko onon
e hooree6e moodon ngadudon
Almasiihu duum, mido anndi wo
saabe majjere tan. ¹⁸ Ammaa

† 2:42 Heltaade buuru ina fiirta rewruude Laamdo hiraande seniinde.

hono noon Laamdo tabintiniri ko annabaa6e muudum fuu kaali duum: Almasiihu torroto. ¹⁹Ndelle tuubee, ngarton, faa lutti moodon mooytee. ²⁰Ndeen Joomiraado waddanan on wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldan on Almasiihu mo o subanii on gilla arande, oon woni Iisaa. ²¹Ina tilsi o heddo dow kammu faa nde Laamdo heydintini kulle deen fuu, no annabaa6e seniibe been kaaldunoo haala majjum gilla arande noon.

²²Sabo Muusaa wi'ii: «Laamdo Joomiraado moodon nuldan on annabaajo hono am, sakiike moodon. Nja6on huunde fuu ko o haalanta on. ²³Neddo fuu mo jabanaay annabaajo oon, yaltinte e yimbe Laamdo, de halkee.»*

²⁴Gilla e Samuwiila faa e annabaa6e warbe caggal muudum, 6e fuu 6e kaalii haala nyalaade de. ²⁵Onon ngoni ronoo6e annabaa6e been, onon ngoni ronoo6e amaana mo Laamdo nanngani maami-raa6e men been nde wi'unoo Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi adunaaru ndu fuu kebirta barke.»†

²⁶Nde Laamdo ummintinoo Iisaa golloowo muudum oon fu, wo e moodon o artii nulde dum. O nuli dum faa o barkina on e ley ko o ooncata mono fuu yoppa golleeji muudum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhannayeeso waalde Saahiibe

¹Nde Piyeer e Yuhanna kaaldannoo e yimbe been ndeen, almaami'en e mawdo ndaroo6e suudu dewal mawndu, kam e Saduki'en, ngari to ma66e. ²I6e mettaa sabo Piyeer e Yuhanna ina njanngina yimbe ina mbaajoo dum'en Laamdo umminan maay6e sabo iirtinii Iisaa. ³Be nanngi been, 6e ommi dum'en e kasu faa jaango muudum, sabo tawii hiiriino. ⁴Ammaa yimbe heew6e e

nan6e waaju oon been ngoondinii, faa wadi hono wor6e ujunaaje njoyo.

⁵Jaango majjum, hooree6e ma66e e maw6e e jannginoo6e Tawreeta kawritowi Urusaliima. ⁶Almaami Mawdo bi'eteedo Annas na tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna e Alesandere e yuwdi hooree6e almaami'en ndiin fuu na toon. ⁷Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso ma66e, 6e yami dum'en e dow baawde deye naa innde ndeye 6e celliniri bonnguujoo.

⁸Ndeen, Piyeer keewdo Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Hooree6e yimbe e maw6e, ⁹si on yamtii min hannden moyyere nde min ngadani bonnguujoo o fu, on yamii min no o danniraa, ¹⁰odon njeji anndineede dum do, onon e Israa'iilankoo6e fuu: Wo saabe Iisaa Almasiihu Nasaraatuujoo gorko o darorii yeeso moodon wo dadudo. On tontiino Iisaa oon, ammaa Laamdo iirtinii dum. ¹¹Kam woni mo Joomiraado wi'i: «Hayre nde onon nyi6oo6e calidon, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.»*

¹²Kisindam hebirtaake e goddo fay gooto. Laamdo hokkaay yimbe innde wonnde fuu ley adunaaru ndu faa kebiiren kisindam.

¹³Nde waalde Saahiibe yi'unoo causal Piyeer e Yuhanna fu, dum haayni 6e, sabo 6e paamii been wo laddee6e, nganaa janngu6e. Be annditi been ina ngondunoo e Iisaa. ¹⁴Ammaa nde 6e njiinoo gorko cellinaado oon ina darii yeeso ma66e, walaa fuu ko 6e mbaawi yeddude. ¹⁵Be njamiri Piyeer e Yuhanna njalta sarorde ndeen. I6e ndawrida, ¹⁶i6e mbi'a:

—Dume ngadeten wor6e dido 6e? Si goonga, won6e Urusaliima fuu tabintinii 6e ngadii maande haayniinde. Katin du en mbaawaa yeddude dum. ¹⁷Joonin kaa, dum

* 3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19. † 3:25 Fuddoode 12.3. * 4:11 Jabuura 118.22.

haanaa sankitaade e ley yim6e. Ndelle cappanen 6e, kaden 6e haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.

¹⁸ Ndeen 6e nodditi dum'en katin, 6e cappani dum'en taa mbaajoo, taa njanngina innde Iisaa fey. ¹⁹ Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii 6e, mbi'i:

—Onon e ko'e moodon ndaaree ko 6uri woodde yeeso Laamdo, min dwtanoo on, naa min dwtanoo Laamdo? ²⁰ Minen kaa, min mbaawaa selude haalde ko min njiiri gite amin e ko min naniri noppi amin.

²¹ Be cappani dum'en katin, de 6e njoofti dum'en. Be ke6aay fuu ko 6e njukkoroo dum'en, sabo yim6e been fuu na njetta Laamdo dow ko wadi duum. ²² Danniraado haaynde ndeen oon, duubi muudum ina 6uri capande nay.

²³ Nde Piyeer e Yuhanna njopanoo ndeen, njecii to yim6e mu6ben, kaalani 6e ko hooree6e almaami'en e maw6e mbi'i dum'en fuu. ²⁴ Nde 6e nannoo dum'ndeen, 6e yepti daade ma66e to Laamdo e 6ernde wootere, 6e mbi'i:

—Laamdo Joomiraado, aan tagi kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu6ben fuu. ²⁵ Aan du haaliri dow baawde Ruuhu Ceniido e hunnduko maama amin Daawda, golloowo maa oon, de wi'i:

«Ko saabii de lenyi na peekoroo mawnitaare?

Ko saabii de yim6e na miiloo miilooji 6oli?

²⁶ Kaanankoo6e adunaaru ndaranake wolde, ardiibe kawriti faa ka6a e Joomiraado e Almasiihu muudum.»†

²⁷ Dum wo goonga, sabo ley ngalluure ndeen Hirudus e Pontiyu Pilaatu nanngunduri e Israa'iilankoo6e e lenyi goddi faa

ka6a e Iisaa, golloowo maa ceniido mo cubidaa oon. ²⁸ Hono nii 6e ngolliri ko podinodaa baawde maa e muuyde maa fuu. ²⁹ Joonin

Joomiraado, ndaar gidi† ma66e diin. Kokkaa golloo6e maa waajoraade haala maa e cuusal manngal. ³⁰ Bangin baawde maa, ndanna nyaw6e, ngadaa maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji saabe Iisaa, golloowo maada ceniido oon.

³¹ Nde 6e tilinoo nyaagaade Laamdo ndeen, nokkuure do 6e kawriti doon dimmbii. Be fuu 6e kebbinaa Ruuhu Ceniido, i6e mbaajoo konngol Laamdo e cuusal.

No goondin6e been kawtiri huunde fuu

³² Jamaa goondin6e oon fuu wo 6ernde wootere, wo hakkillo wooto. Ko 6e njogii fuu 6e kawtu. Fay gooto ma66e wi'ataa fay huunde e jawdi muudum.

³³ Nulaa6e been ina ceedoroo ummitagol Iisaa Joomiraado e baawde mawde. Moyyere mawnde ina woni e ma66e 6e fuu. ³⁴⁻³⁵ Fay gooto ma66e waasaay, sabo jogiibe gese e galleeji fuu ina conna, ina ngadda ceede deen to nulaa6e. Ndeen mono e ma66e fuu ina hokkee ko haajaa.

³⁶ Ina woodi doon goddo bi'eteedo Yuusufi, mo nulaa6e been coowirannoo Barnabas (dum na fiirta «Bii cellinoowo 6erde»). Wo o yuurudo e lenyol Lewi, § dimaado Kipirus. ³⁷ Imo woodunoo ngesa. O sonni nga, o waddi ceede deen to nulaa6e been.

5

No Ananiyas e Safira penirani Ruuhu Ceniido

¹ Gorko gomma bi'eteedo Ananiyas e deekum Safira, kam'en du conni ngesa mu6ben.

² O suudi feccere ceede deen, tawi

† 4:26 Jabuura 2.1-2. ‡ 4:29 Maanaa gidaade wo hul6inirde e haalaaji. § 4:36 Yim6e lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoo6e golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

deekiiko oon ina anndi. O yaari ko heddii duum, o hokki nulaa6e been. ³ Piyeer wi'i:

—Ananiyas, ko wadi de Seydaani heewi bernde maa faa penandaa Ruuhu Ceniido, cuudadaa feccere coggu ngesa ngaan? ⁴ Wo aan e hoore maa jeynoo nga. Ko connudaa nga duum du, wo aan jeyi ceede deen. Ndelle ko wadi de anniyidaa wadude ni? Wanaa yim6e penandaa koy, wo Laamdo penandaa!

⁵ Nde Ananiyas nannoo haala kaan fu, saami, maayii. Dum laatani nan6e dum been fuu kulol manngol. ⁶ Jokol6e ummii, ngatti mo e kasanke, ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.

⁷ Hono leeruui tati caggal duum, deekiiko naati, tawi nanaay ko wadi duum. ⁸ Piyeer wi'i mo:

—Haalanam yalla wo dum jaati connudon ngesa moodon ngaan naa?

O wi'i:

—Ayyo, nii foti.

⁹ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Noy de aan e gora dewrudon faa ndaartindodon Ruuhu Joomiraado? Inan, uwoy6e gora ina ngara, faa 6e njaare, aan du!

¹⁰ De wakkati gooto, kanko du, o saami yeeso Piyeer, wo o maaydi. Jokol6e been naati, tawi o maayii. Be ndonndii mo, 6e njaltini yaasin, 6e uwi mo dakkol goriiko.

¹¹ Kulol manngol nanngi kawrital goondin6e e nan6e dum fuu.

No nulaabe been ngolliri maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji

¹² Nulaa6e been ina ngada maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji keewdi hakkunde yim6e. Tawi goondin6e been fuu ina kawrita ley danki Suleymaana kiin, 6e fuu 6e bernde wootere. ¹³ Yim6e heddiibe been, fay gooto e mu66en suusaa hawtude e ma66e. Ammaa yim6e doon na teddina 6e. ¹⁴ Goondin6e Joomiraado been ina

beydorooyim6e heew6e, wor6e e rew6e. ¹⁵ Faa dum hewtini yim6e waddoyde nyaw6e, i6e mburtina dum'en dow laabi, i6e mballina dum'en e dow leese e daage, faa nde Piyeer waroyi fu, dowki muudum meema yoga ma66e. ¹⁶ Yim6e heew6e yuuri e gure piilliide Urusaliima, ngaddi nyaw6e e wondube e ginnaaji. Been fuu ndannaa.

No nulaabe been torrira

¹⁷ Ndeen, Almaami Mawdo e battaa'en muudum been, dum woni Saduki'en, keewi kiram. ¹⁸ Be nanngi nulaa6e been, 6e ommbi dum'en ley kasu. ¹⁹ Ammaa e jemma oon, maleyka Joomiraado gooto omti dammbude kasu deen, wurtini 6e, wi'i:

²⁰ —Njehee ndarowee ley suudu dewal mawndu toon, mbaajodon yim6e haala nguurdam goon-galajam dam fuu.

²¹ Nde 6e nannoo ko maleyka oon wi'i fu, 6e njehi, 6e naatowi suudu dewal mawndu nduun gilla fajiri, i6e njanngina.

Ndeen Almaami Mawdo oon e battaa'en muudum noddii waalde Saahiibe e maw6e Israa'ila fuu batu. Be njamiri nulaa6e been ittowee to kasu toon, ngaddee. ²² Ammaa nde doomoobe been njottinoo ndeen, tawaay 6e e ley kasu toon. Be njecii, 6e kaaltani waalde Saahiibe been, 6e mbi'i:

²³ —Min tawii kasu nguun ina uddii ina sokii, doomoobe been ina keddii yaasin ina kuccunduri e dammbude deen, ammaa nde min udditinoo ndeen, min tawaay fay gooto ley toon.

²⁴ Nde mawdo doomoobe suudu dewal mawndu oon e hooree6e almaami'en been nannoo dum fu, 6e mbemmbaa, 6e kunngii faamude fuu ko dum waawi laataade. ²⁵ Ndeen goddo wari, humpiti 6e, wi'i:

—Inan, wor6e 6e ommbunodon ley kasu 6een, ina ndarii ley suudu dewal mawndu, ina njanggina yim6e!

²⁶ Ndeen, mawdo doomoobe oon yaadi e doomoobe 6een, ngartiri nulaa6e 6een. Ammaa 6e ngadiraay dum doole sabo i6e kula taa yim6e padda 6e kaaye.

²⁷ Nde 6e ngartirnoo nulaa6e 6een fu, 6e ndarni dum'en yeeso waalde Saahi6e ndeen. Almaami Mawdo oon yami 6e, ²⁸ wi'i:

—Min cappanii on sappannde sattunde, taa mbaajodon e innde gorko oon. De ndaaree ko ngadudon! On cankitii waaju moodon oon ley Urusaliima fuu. Katin du, odon njidi yowude dow amin wareede gorko oon.

²⁹ Piyeer e nulaa6e 6een njaabii, mbi'i:

—Ina tilsi neddo dowtanoo Laamdo, wanaa yim6e. ³⁰ Laamdo maamiraa6e meeden iirtinii Iisaa mo tontudon e leggal de mbardon dum oon. ³¹ Wo kanko Laamdo teddini faa toowni, de jooiyini mo gere nyaamo muudum. Laamdo wadi mo hooreejo, wadi mo kisinoowo faa o hokka Israa'iilankoo6e no tuubira, faa ke6a yaafaneede lutti mu66en. ³² Minen ngoni seede6e kabaaruuji diin. Ruuhu Ceniido mo Laamdo hokki dwtanii6e dum du na seedii dum.

³³ Nde waalde Saahi6e 6een nannoo dum ndeen, tikki sanne, anniyii warude 6e. ³⁴ Ammaa ina woodi toon gorko jeyaado e waalde Farisa'en bi'eteedo Gamaliyel, janginoowo Tawreeta Muusaa, tedduo e yim6e fuu. Gorko oon ummii, darii hakkunde waalde Saahi6e ndeen, yamiri nulaa6e 6een njaltinee seeda. ³⁵ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Israa'iilankoo6e, ndeenee ko'e mon e yim6e 6e, e ko anniyidon wafude duum. ³⁶ Booyaay ko Tewdas 6angunoo. Imo jogorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko wadata yim6e keme

nayo ina njokkunoo mo. O waraama, jokkunoo6e mo 6een fuu cankitake, de dum fuu laatake 6olum. ³⁷ Caggal makko, Yahuuda Galilinkeejo oon wariino wakkati limgal. Yim6e heew6e njokki dum. Kam du halkaa, jokku6e dum 6een fuu cankitii. ³⁸ Joonin, mido haalana on: accee yim6e 6een, celon 6e. Sabo si anniyaaji ma66e e golle ma66e to yim6e yuuri fu, dum fiirtoto. ³⁹ Ammaa si tawii to Laamdo dum yuuri du, on mbaawaa sakkaade dum. Kaybee, taa on ka6u e Laamdo!

⁴⁰ Waalde Saahi6e ndeen jabi dabare makko. Be nodditi nulaa6e 6een, 6e piyi dum'en, 6e cappani dum'en taa kaala e dow innde Iisaa katin, 6e njoofi dum'en. ⁴¹ Nulaa6e 6een ndilli yeeso waalde Saahi6e ndeen. Be ceyii sabo Laamdo ndaardii 6e i6e poti huufineede saabe innde Iisaa. ⁴² Nyannde fuu 6e njoppaay waajaade e janginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasi-ihu kaan ley suudu dewal mawndu e ley galleeji.

6

No wor6e njeddo cuboraa faa mballa nulaa6e

¹ E balde deen, tawi taal-ibaa6e 6een ina beydoo heewude. Alhuudiyankoo6e haaloobe geresankoo6e mbuykani Alhuudiyankoo6e haaloobe ibraninkoo6e, mbi'i kam'en kaa, rew6e mu66en 6e goriraa6e mu66en maayi 6een njedataake ko njeyi he6ude e neema nyannde fuu. ² Nulaa6e sappo e dido 6een noddii jamaa goondin6e oon fuu, mbi'i:

—Min kaanaa yoppude konngol Laamdo faa min peccana yim6e nyaamdu. ³ Sakiraa6e, cu6ee hakkunde moodon wor6e njeddo anndiraa6e ko woodi, heew6e Ruuhu Ceniido e hakkillo, faa min kalfina dum'en gollal ngaal. ⁴ Minen kaa, accon min tinnoo

e du'aare e waajaade konngol Laamdo.

⁵ Haala kaan weli goondin6e been fuu. Ndeen 6e cubii Etiyen, gorko keewdo goondinal e Ruuhu Ceniido, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaado Antiyoki naatudo e diina Alhuudiyankoo6e oon. ⁶ Be ngaddi subaa6e been yeeso nulaa6e. Been njowi juude mu66en e dow ma66e, ndu'anii 6e.

⁷ Konngol Laamdo ina yaaja yaade. Taalibaa6e ina beydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heew6e ngoondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

⁸ Etiyen, kebbinaado moyyere e baawde Laamdo oon, ina wada kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi mawdi hakkunde yim6e. ⁹ Ammaa yim6e wo66e ngari ndukidi e Etiyen. Been ngoni jeyaa6e e waajordu wi'eteendu waajordu rimdinaa6e. Ley ma66e ina woodi yuurube Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya. ¹⁰ Ammaa 6e kunngii jaalaade mo sabo imo haalda e ma66e hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹ Ndeen 6e nyoyyi yim6e mbi'a nanii imo mbonkoo Muusaa e Laamdo. ¹² Nii 6e umminiri hakkillooji jamaa oon e maw6e been e jannginoo6e Tawreeta been. Be ngari, 6e nanngi Etiyen, 6e njaari dum to waalde Saahii6e toon. ¹³ Be ngaddi seede6e fewree6e, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa. ¹⁴ Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon li6an suudu ndu, de waylita al'aadaaji di Muusaa yoppidi en diin.

¹⁵ Saahii6e joodii6e doon been fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waju Etiyen

¹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Etiyen:

—Yalla ko 6e mbi'i duum, wo noon worri naa?

² Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraa6e e baabiraa6e, ket-tindanee kam! Laamdo jom teddeengal oon 6anganii maami en Ibrahiima nde wonnoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran, ³ wi'i dum: «Eggu e leydi maa e lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollanmaami ndiin.»*

⁴ Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamdo eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi kodudon e muudum joonin ndi. ⁵ Laamdo hokkaay mo e leydi ndi tafon, fay taabannde. Ammaa aadake hokkude mo ndi, ndi laato halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa biiddo tafon. ⁶ Inan ko Laamdo wi'i: «yuwdi maa feran joodowoo leydi njananndi, maree, torree duubi keme nay. ⁷ Ammaa leydi marundi 6e ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal duum, 6e njaltan leydi ndiin, 6e teddina kam e nokku oodo.»† Wo noon Laamdo wi'i. ⁸ Ndeen Laamdo ha66idi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima he6i Isiyaaka duum, taadi dum nde wadunoo balde jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du wadiri bi66e muudum sappo e dido, laatii6e maamiraa6e lenyi meeden sappo e didi.

⁹ Maamiraa6e been kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdo ina wondi e makko, ¹⁰ hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi

* 7:3 Fuddoode 12.1. † 7:7 Fuddoode 15.13-14.

mo dawranoowo galle muudum e Misira fuu. ¹¹ Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa maamiraa6e meeden kunngii nyaamdu. ¹² Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraa6e meeden. Be njehi, 6e ngarti. ¹³ Nde 6e njeccinoo Misira dida6erde fu, Yuusufi anndintinii sakiraa6e muudum been hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du 6angani Fira'awna. ¹⁴ Ndeen Yuusufi neli noddanee bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo 6e yim6e capande njeddo e njoyo. ¹⁵ Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraa6e meeden been. ¹⁶ Be njaaraa Sikem, 6e uwaa e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e 6i66e Hamor buudi carda to Sikem toon.

¹⁷ Nde amaana mo Laamdo wadannoo Ibrahiima 6adinoo yottaade ndeen, Ibraninkoo6e keewi ley Misira. ¹⁸ Wakkati oon, kaananke goddo mo anndaano Yuusufilaamii Misira. ¹⁹ Kaananke oon hiili lenyol meeden, torri maamiraa6e meeden faa tilsinani 6e 6e njoppa cukaloy ma66e faa maaya. ²⁰ Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo korsudo Laamdo. O muyninaa lebbi tati ley galle baabiiko. ²¹ Nde o yoppaano ndeen, 6ii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo 6iyum. ²² Hono noon Muusaa jannngiri annal Misirankoo6e fuu, o laatii barkinaado e haalaaji e golle fuu.

²³ Nde Muusaa he6unoo duu6i capande nay ndeen, muuyi walude sakiraa6e muudum 6i66e Israa'iila. ²⁴ O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto ma66e. O yomnitanii neddo makko oon ko toonyaa dum, o fiyi Misiranke oon, o wari dum. ²⁵ Imo sikka sakiraa6e makko been paaman Laamdo ina hisinira dum'en e makko, de 6e paamaay. ²⁶ Jaango majjum o tawdi dido

ma66e ina ka6a. O tefi rewrintinde 6e, o wi'i: «Yigiraa6e am, onon, on sakiraa6e! Dume wadi de odon ka6a?» ²⁷ Ndeen toonyiido gondo muudum oon dunyi mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo amin? ²⁸ Dum le a jidudo warude kam no mbardunodaa Misiranke oon keenan naa?»[†] ²⁹ Muusaa doggi saabe konngol ngool, de la-towii janano ley leydi Madiyan. O he6i toon 6i66e wor6e dido.

³⁰ Nde o hi66innoo toon duu6i capande nay ndeen, maleyka 6angi e makko e ley demle yiite e wu-umoore hu66oore, ley ladde dakkol waamnde wi'eteende Sinayi. ³¹ Nde Muusaa yi'unoo dum ndeen, dum haaynii dum. Imo battitoo faa o ndaara, de daande Joomiraado wi'i: ³² «Miin woni Laamdo maamiraa6e maada, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.» De Muusaa na diwna, suusaa ndaarude toon katin. ³³ Joomiraado wi'i mo: «Borta pade maa, sabo nokkuure do ndaridaa doon wo seniinde. ³⁴ Mi yi'i torra kewtiido yim6e am been to Misira, mi nanii uumaali ma66e. Mi jippake faa mi 6illita 6e. Joonin le, war, mi nule Misira.»[§]

³⁵ Muusaa mo 6e calanii de 6e mbi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo?», wo oon Laamdo nuli. Laamdo wadi dum hooreejo e kisinoowo, wadi dum e junngo maleyka 6angannoodo dum e ley wuumoore oon. ³⁶ Kanko wurtini 6e, o wadi kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi ley leydi Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde duu6i capande nay. ³⁷ Oon woni Muusaa biido 6i66e Israa'iila: «Laamdo nuldan on annabaajo hono am, sakiike moodon.» ³⁸ Nde 6e kawritinoo ley ladde ndeen, wo kanko wondi e maleyka kaaldunoodo e makko to waamnde wi'eteende Sinayi. Kanko laatii jottinoowo dum fuu to maamiraa6e meeden. Wo kanko

[†] 7:28 Wurtagol 2.11-14. [§] 7:34 Wurtagol 3.1-10.

hebi haalaaji buurnooji faa o hokka en.

³⁹ Ammaa maamiraa6e meeden nja6aay downtanaade mo. Be calanii mo, hakkillooji ma66e pornyii Misira. ⁴⁰ Be mbi'i Haaru-una: «Wadan en tooruuji ardotoodi en, sabo en anndaa ko hewtii Muusaa jaltinnoodo en leydi Misira oon.»* ⁴¹ Ley balde deen, 6e tafi tooru nanndundu hono ga'el. Be ngadani ndu kirsamaari, i6e ngada weltaare saabe golle juude ma66e. ⁴² Ndeen Laamdo tottiti 6e, yoppiri 6e rewude koode kammu, hono no winndiraa e dewtere annabaa6e:

«Hey lenyol Israa'iila!

Duu6i capande nay di ngadudon ley ladde diin,
on ngadanii kam sadakaaji e kirsamaaji naa?

⁴³ On ngadaay. On ndonndake hukum do tooru moodon Molok resaa,
kam e tooru ndu ngadudon hoodere mon wi'eteende Refan,
nate de moyyindon faa cuji-danon dum'en!

Dum wadi de mido eggina on,
faa njaaredon caggal Baabi-ila.»†

⁴⁴ Etiyen 6eydi katin:

—Maamiraa6e meeden been ina njoginoo hukum seedaaku ley ladde. Hukum oon moyyiniraama hono no Laamdo tindiniri Muusaa, e sifa mo o holli dum. ⁴⁵ Maamiraa6e meeden ndoni hukum oon. Be eggidi e makko wakkati mo Yoosuwa ardinoo 6e. Be nanni dum leydi ndi 6e teeti e lenyi di Laamdo riwi diin. Dum worri noon faa jamaanu Daawda. ⁴⁶ Daawda hebi moyyere Laamdo, o nyaagii dum faa yardoo o nyibana Laamdo Yaakuuba joonnde. ⁴⁷ De wo Suleymaana, kam nyi6i suudu nduun. ⁴⁸ Ammaa Laamdo Toowdo

oon joodataako e cuudi di yim6e nyi6i, hono no annabaajo wi'iri:

⁴⁹ «Joomiraado wi'i:

Kammu wo joodorgal am,
leydi woni to koyde am njaabata.

Suudu nduye nyibanton kam?

E nokku oye powtintoomi?

⁵⁰ Wanaa miin tagiri kulle deen fuu baawde am naa?»‡

⁵¹ Etiyen 6eydi katin, wi'i:

—Onon sattu6e, yoor6e 6erde, faadinkini6e! Abada on celaay salanaade Ruuhu Ceniido! On laatake hono maamiraa6e moodon been ni. ⁵² Moy woni annabaajo mo maamiraa6e moodon torraay? Be mbarii haalannoo6e haala garol Ponnditiido. Joonin onon e ko'e moodon du, on njambake Ponnditiido oon, on mbarii dum. ⁵³ On ke6ii Tawreeta Muusaa mo malleka'en njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

⁵⁴ Nde Saahii6e 6een nannoo haalaaji diin fu, 6e tikkani mo sanne sanne faa i6e nyeryundura nyiye ma66e. ⁵⁵ Ammaa kanko kebbinaado Ruuhu Ceniido oon, o tiggiti kammu, o yi'i manngu Laamdo, o yi'i Iisaa ina darii gere nyaamo Laamdo. ⁵⁶ O wi'i:

—Ndaaree! Mido yi'a kammu ina udditii, Bii Neddo ina darii gere nyaamo Laamdo!

⁵⁷ Be mbulli semmbe, 6e cukki noppi ma66e, 6e fuu 6e ngurbitanii mo. ⁵⁸ Be mburtini mo ngallu-ure ndeen, 6e limni mo kaaye. Seede6e 6een 6ortii saayaaji mu66en dowuujii, mballini dakkol koyde jokolle bi'eteedo Sool. ⁵⁹ Wakkati mo 6e limnata Etiyen kaaye oon, du'ii, wi'i:

—Iisaa Joomiraado, inan yonki am, ja6u ki!

⁶⁰ Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:

* 7:40 Wurtagal 32.1. † 7:43 Amos 5.25-27.

‡ 7:50 Esaaya 66.1-2.

—Joomiraado, taa rewta 6e e hakke o!

Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

¹ Sool ina yardii ko 6e mbari Etiyen duum.

Nyalooma oon, torra mawdo hewtii kawrital goondin6e won6e Urusaliima toon. Be fuu 6e cankitii ley leyde Yahuudiya e Samariya, si wanaa nulaa6e been. ² Wor6e hul6e Laamdo uwi Etiyen, mboyi dum bojji keewdi. ³ Sool kaa yehi na halka kawrital goondin6e ngaal. Imo naata cuudi, imo nannga wor6e e rew6e, imo daasa dum'en, imo uddowa dum'en ley kasu. ⁴ Ammaa sankitii6e been naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

⁵ Filipu du yehi ngalluure wonde ley leydi Samariya, ina waajoo yim6e kabaaru Almasiihu.

⁶ Yim6e toon heew6e nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i dum du. Ndelle 6e kettindii waaju makko faa woodi.

⁷ Wondu6e e ginnaaji heew6e, ginnaaji diin njaltiri bullaali mawdi. Heew6e 6e balli mu66en mbaati ndadi, kam'en e bonnguu6e. ⁸ Dum laatani ngalluure ndeen seyo mango.

⁹ Gorko bi'eteedo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndaggadaaku, imo haayninoo Samariyankoo6e sanne, imo wiitoo wo o neddo mawdo. ¹⁰ Yim6e been fuu ina njabani mo, gilla suka faa mawdo. Be mbi'i:

—Gorko o jogii baawde Laamdo bi'eteede «Baawde mawde».

¹¹ Be njokkii mo ko 6ooyi sabo imo haayninoo 6e e dabare makko. ¹² Ammaa nde Filipu waajinoo 6e Kabaaru Lobbo haala

laamu Laamdo e haala Iisaa Almasiihu ndeen, 6e ngoondini. Wor6e e rew6e du lootaa lootagal batisima*. ¹³ Simon e hoore muudum goondini, kam du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Filipu. O yi'i maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji mawdi gadaadi diin, de dum haaynii mo.

¹⁴ Nulaa6e won6e Urusaliima been nani Samariyankoo6e ngoondinii konngol Laamdo. Be nuldi dum'en Piyeer e Yuhanna. ¹⁵ Nde been njottinoo ndeen, ndu'anii 6e faa 6e ke6a Ruuhu Ceniido, ¹⁶ sabo Ruuhu Ceniido jippaaki e dow fay gooto ma66e tafon. Wo dow innde Iisaa Joomiraado oon tan 6e mbatisiraa. ¹⁷ Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juude mu66en dow ma66e de 6e ke6i Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina njowi juude mu66en dow ma66e ina kokka 6e Ruuhu Ceniido ndeen, inndani 6e ceede, ¹⁹ wi'i:

—Kokkee kam miin du baawde de faa mo njowumi juude am e dow muudum fuu he6a Ruuhu Ceniido.

²⁰ Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo Laamdo halke, aan e cardi maa, sabo a miilli dokkal Laamdo na hefiree ceede! ²¹ A walaa ngedu ley golle amin, dum walanaa ma, sabo bernde maa fonnditaaki to Laamdo. ²² Tuubu, wurta e bonnanda maa oon, nyaagoodaa Joomiraado yalla imo yaafe e anniya maa bondo oon. ²³ Sabo mi yi'ii ma a kaadudo bernde, hakke maa ha66ii ma.

²⁴ Simon jaabii, wi'i:

—Nyaaganee kam Joomiraado taa fay huunde e ko mbiidon duum hewtoo kam.

²⁵ Woodi, Piyeer e Yuhanna ceedanii Almasiihu, mbaajii konngol Joomiraado toon. Caggal duum, 6e njeccii Urusaliima.

* **8:12** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

Dow laawol ngool du, i6e mbaa-joo Kabaaru Lobbo oon e gure Samariya keewde.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

²⁶ Maleyka Joomiraado wi'i Filipu:

—Umma, yaaru hordoore, kooyaa laawol jeewniingol yuuroowol Urusaliima ina fonndii Gaaja ngool.

²⁷ O ummii, o yehi. O hawri e gorko Etiyopiyanke. Gorko oon wo howruujo Kandasa. Maanaa Kandasa wo «laamiido debbo Etiyopi». Wo o coortaado, kayboowo beembal jawdi kaananke debbo oon. Tawi o yehiino Urusaliima sujidande Laamdo. ²⁸ Ko o wartata duum, imo joodii e dow torkooru makko puccu, imo jangga ley dewtere annabi Esaaya. ²⁹ Ruuhu wi'i Filipu:

—Batta, samnda torkooru nduun.

³⁰ Filipu doggi hewti ndu, nani imo jangga dewtere annabi Esaaya, de wi'i mo:

—Ndelle ada faama ko njanngataa duum naa?

³¹ Gorko oon jaabii, wi'i:

—Noy paamirammi si fay gooto fiirtanaay kam?

O nyaagii Filipu yeeja joododoo e makko. ³² Inan aayaaje de o janggi ley dewtere ndeen:

«O yaaraama hono mbaalu kirsoy-teengu ni.

No baalel deyyinortoo yeeso kesoowo leebi muudum ni, hono noon o mu66iri hunduko makko.

³³ Be leeyinii mo, 6e carii mo sariya bondo.

Moy waawi fillaade filla yuwdi makko?

Sabo 6e ittii yonki makko ley adunaaru ga.»†

³⁴ Howruujo oon wi'i Filipu:

—Mido njaare, haalanam dow moy annabaajo oon haalata haala ka. Wo dow hoore muudum naa wo goddo?

³⁵ Ndeen Filipu fuddi haalude dow aayaaje deen, de waajii mo Kabaaru Lobbo haala Iisaa. ³⁶ I6e njokki laawol mabbe ngool faa 6e nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:

—Inan ndiyam! Dume hadata kam looteede lootagal batisima? ³⁷ [Filipu wi'i:

—Si tawii ada goondini e bernde laabunde fu, walaa ko hadete batisiide. O jaabii, o wi'i:

—Mido goondini Iisaa Almasiihu woni Bii Laamdo.]‡

³⁸ O yamiri torkooru nduun daroo. Be dido fuu 6e njippii, 6e naati ndiyam daam. Filipu looti mo lootagal batisima. ³⁹ Nde 6e mburtinoo ndiyam dam ndeen, Ruuhu Joomiraado hooyi Filipu. Howruujo oon yiitaay mo katin, jokki laawol muudum, ina seyii. ⁴⁰ Filipu tawowaa Ajootus. § Gilla doon faa Kaysariya, wuro fuu ngo o wari e muudum, o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

¹ Sool ina heddi na haala haalaaji kul6iniidi dow taalibaa6e Joomiraado 6een, na wi'a o waran dum'en. O yehi to Almaami Mawdo. ² O njaarii dum derewol yamiroore nannoore mo cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi gondi Damas. Hono nii, si o tawii toon yim6e jokku6e laawol Iisaa, gorko e debbo fuu, o nannga dum'en, o hab6a, o yaara Urusaliima. ³ Nde o yahunoo faa o battitii Damas ndeen, wakkati gooto annoora yuuri dow kammu fiilii mo. ⁴ O saami e leydi, o nani daande ina wi'a mo:

† 8:33 Esaaya 53.7-8. ‡ 8:37 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 37. § 8:40 E amaana kiiddo wuro Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

—Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?

⁵ Sool yami:

—Aan wo a moy, joomam?

Nde o yamunoo dum fu, jaabu wari e makko:

—Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon. ⁶ Umma naatu e ley ngalluure ndeen. Be kaalante ko tilsi ngadaa.

⁷ Wor6e wondube e makko been nani daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. Be ndarii, 6e mbemmbaa faa 6e muumdi. ⁸ Sool ummii e leydi, ina feerti gite muudum ammaa yi'ataa fay huunde. Ndeen o dowaa, o nannaa Damas. ⁹ O wadi balde tati o bumdo. O nyaamaay, o yaraay.

¹⁰ Ley Damas doon ina woodi taalibaaajo bi'eteedo Ananiyas. E ley holleede, Joomiraado noddidum, wi'i:

—Ananiyas!

O jaabii, o wi'i:

—Naam, Joomiraado.

¹¹ Joomiraado wi'i mo:

—Umma rewulaawol bi'eteengol Dartiingol, naataa galle Yahuuda, pilodaa gorko bi'eteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabo joonin imo wada du'aare. ¹² O yi'i e ley holleede gorko bi'eteedo Ananiyas ina naata, ina yowa juude muudum e makko faa o wumta.

¹³ Ananiyas jaabii, wi'i:

—Joomiraado, mi narii yim6e heew6e haala gorko o e torraaji keewdi di o wadi seniibe maa won6e Urusaliima. ¹⁴ O wardii do e yamiroore hooree6e almaami'en, faa o ha66a noddoobe innde maa fuu.

¹⁵ Ammaa Joomiraado wi'i mo:

—Yahu wadoy no mbiimi ni, sabo mi subake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankoo6e e 6i66e Israa'iila du innde am. ¹⁶ Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji keewdi saabe am.

¹⁷ Ndeen, Ananiyas yehi, naa-towi suudu nduun, yowi juude muudum e makko, wi'i:

—Sakiike am Sool, Joomiraado meeden Iisaa 6angannoodo ma e laawol nde ngarannodaa oon, nulli kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono kobolaaje nii hob6itii e gite Sool. O wumti, o ummii, de o lootaa lootagal batisima. ¹⁹ O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaa6e won6e Damas been balde seeda.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

²⁰ Wakkati oon fu, Sool fuddi waajaade ley cuudi baajordi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Bii Laamdo.

²¹ Dum haaynii hettindaniibe mo been fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torrannoodo goondin6e Iisaa won6e ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o ha66a goondin6e o yaara dum'en to hooree6e almaami'en waddi mo do naa?

²² De Sool ina heddii na beydoroo semmbe e ley waaju muudum oon, faa dum jii6i Alhuudiyankoo6e won6e Damas been fuu. O laa6inani 6e Iisaa woni Almasiihu oon.

²³ Balde njehi, ngarti, Alhuudiyankoo6e ndawridi faa mbara Sool. ²⁴ Sool humpitii dabare ma66e ndeen. Yim6e ina kayba dammbude ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa 6e ke6a no 6e mbarda mo. ²⁵ Jemma gooto taalibaa6e makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, ka66i boggol, njaltiniri mo kokuwol piilingol ngalluure ngool.

No taalibaa6e won6e Urusaliima ke6iri hoolaade Sool

²⁶ Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaa6e Iisaa been. Ammaa 6e fuu i6e kula mo, 6e koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga. ²⁷ Ndeen Barnabas yaari mo to nulaa6e been, haalani dum'en no o yiiri Joomiraado ina

haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon. ²⁸ Caggal duum, Sool wondi e ma66e, ina naata ina wurtoo ley galleeji ma66e Urusaliima, ina waajoroo haala Joomiraado e cuusal. ²⁹ Imo haalda e Alhuudiyankoo6e haalanoo6e geresankoo6e been, imo yeddundura e ma66e, de kam6e kaa i6e piloo warude mo. ³⁰ Nde sakiraa6e makko goondin6e been annditinnoo dum ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal duum, 6e neli mo Tarsus.

³¹ Ndeen kawrital goondin6e ngaal he6i jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya fuu. Ngal 6eydi semmbe, ngal yehi yeeso e kulol Joomiraado, ngal 6eydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer danniri yimbe ley Lidda e Joffe

³² Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii seniibe won6e Lidda been du. ³³ O tawi toon gorko nyawdo mo banndu muudum fuu waati, bi'eteedo Eneya. O wadii duu6i jeetati imo waalii. ³⁴ Piyeer wi'i mo:

—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma! Umma, moyyin daddo maa!

Wakkati oon pay, o ummii. ³⁵ Won6e Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tuubani Joomiraado.

³⁶ Ley wuro Joffe ina woodi taalibaa6e debbo bi'eteedo Tabita (maanaa majjum woni «Lewla»). Dum woni Dorkas e geresankoo6e. Imo golla golleeji lobbi, imo wadana talkaa6e moyyere. ³⁷ E balde deen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon. ³⁸ Wuro Joffe ngoon woddunduraa e Lidda, woodi du, taalibaa6e been nani Piyeer ina woni to Lidda toon. Ndelle 6e neli wor6e dido njaaroo mo o yottoo dum'en law. ³⁹ Piyeer ummii,

yaadi e ma66e. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njaari mo ley suudu sooro toon. Rew6e talka'en 6e goriraa6e mu66en maayi been fuu battii dum ina mboya, ina kolla dum saayaa6i e kaddule godde de Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e mu66en ndeen. ⁴⁰ Piyeer wurtini yimbe been fuu, hofii, ina du'oo. Caggal duum, hucciti e maaydo oon, wi'i:

—Tabita, umma!

Ndeen Tabita feerti gite muudum, yi'i Piyeer, ummii joodii. ⁴¹ Piyeer nanngi junngo makko, ummini mo. Caggal duum, o noddi seniibe been e rew6e talkaa6e been, o holli dum'en Tabita wo buurdo. ⁴² Dum nanaama e ley Joffe fuu, heew6e ngoondini Joomiraado. ⁴³ Piyeer 6ooyti Joffe balde keewde to ceeloowo guri bi'eteedo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

¹ Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteedo Korneliyus. O mawdo fedde sordaasi'en wi'eteende «fedde Italiyankoo6e». ² O tinniido e diina, kanko e koreeji makko fuu 6e hul6e Laamdo. Imo sakkana Alhuudiyankoo6e sadakaaji keewdi, imo wada du'aare to Laamdo wakkati fuu. ³ Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:

—Korneliyus!

⁴ O ndaari dum faa woodi, o huli, o wi'i dum:

—Joomam, dume?

Maleyka oon wi'i mo:

—Du'aawuuji maa e sadakaaji di ngadandaa talkaa6e diin ina mbeli Laamdo. Laamdo yeggitaay ma. ⁵ Nulu joonin wor6e to wuro Joffe, faa noddowa Simon, bi'eteedo Piyeer. ⁶ Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.

7 Nde maleyka kaaldannoo6o e makko on dillunoo ndeen, o noddi golloo6e makko dido e sordaasi gooto kuldo Laamdo jeyaado e howruu6e makko. 8 O haalani 6e ko maleyka oon wi'i duum fuu, o neli 6e Joffe.

9 Jaango majjum, i6e ngoni e laawol. Nde wor6e tato 6een battinoo wuro ngoon ndeen, Piyeer yeenji dow suudu do weeri doon wakkati hakkunde naange faa wada du'aare. 10 O yolbii sanne, imo yidi nyaamude. Nde 6e moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamdo holli mo. 11 O yi'i kammu udditii, de huunde wa'unde hono disaare mawnde ina jippinee e leydi. Co66uli muudum nay fuu ina ka66aa. 12 Sii daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladooje, kam e sii pooli fuu ina ngoni e mayre. 13 Daande wi'i mo:

—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

14 Piyeer wi'i:

—A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.

15 Daande ndeen wi'i mo katin:

—Taa harmin ko Laamdo laabini.

16 Dum wadi noon kile tati. Ndeen disaare ndeen yeentinaa dow kammu.

17 Piyeer ina wembii dow ko hollaa duum, ko dum fiirtata. Tawi wor6e 6e Korneliyus nelunoo 6een, yamiino galle Simon, de joonin 6e ngari. Be ndarii e dammbugal. 18 Be noddi, 6e yami yalla Simon bi'eteedo Piyeer doon jippii. 19 Piyeer ina heddi na miiloo dow ko yi'i duum, faa Ruuhu wi'i dum:

—Wor6e tato ina pile. 20 Umma, jippa, njaadaa e ma66e tawa a sikkitiraay, sabo miin nuli 6e.

21 Piyeer jippii, wi'i wor6e 6een:

—Inani kam, miin woni mo pi-lotodon oon. Dume waddi on?

22 Be njaabii, 6e mbi'i:

—Korneliyus mawdo sordaasi'en neli min. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, mo lenyol Alhuudiyankoo6e fuu seedanii moyyere. Maleyka ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana waaju maada.

23 Piyeer silmini 6e, weerni 6e jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o dillidi e ma66e. Sakiraa6e wo66e jeyaabe Joffe njaadi e makko.

24 Jaango majjum katin 6e njottii ngalluure Kaysariya. Korneliyus ina hedinoo 6e, noddi sakiraa6e muudum e yigiraa6e muudum 6adii6e. 25 Nde Piyeer naatannoo ndeen, Korneliyus ja66ii dum, sujidani dum. 26 De Piyeer ummini mo, wi'i:

—Umma, sabo miin du mi neddo tan.

27 Piyeer ina haalda e makko, faa 6e naati suudu nduun, tawi toon yim6e heew6e ina kawriti. 28 O wi'i 6e:

—Odon anndi daganaaki Alhuudiyanke jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke, naa weerande dum. Ammaa Laamdo hollii kam taa mi ndaarda fay gooto karmudo naa tuundo. 29 Dum wadi nde nelandon kam ndeen, mi warii, mi salaaki. Dum le, kaalanee kam, saabe dume noddirdon kam?

30 Korneliyus jaabii, wi'i:

—Hannden woni balde nay, mido wada du'aare ley suudu am e wakkati hono o, yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jalbooje wari, darii yeeso am, 31 wi'i: «Korneliyus, Laamdo jaabanake ma du'aawuuji maa e sadakaaji maa. 32 Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe, noddanedaa Simon, bi'eteedo Piyeer. Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.» 33 Dum wadi de nelumi noddowedaa wakkati oon. A gaynii ko ngardaa duum. Joonin min fuu inani min yeeso Laamdo

faa min kettindoo ko Joomiraado yamiri ma mbaajoda min fuu.

³⁴ Ndeen Piyeer fuddi haalude, wi'i:

—Joonin mi yi'i goonga jaati Laamdo burdintaa yim6e. ³⁵ Neddo kuloowo mo, gadoowo ko fonnditii, o jaban dum ko lenyol muudum laatii fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo nuldi 6i66e Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool na holla jam na he6iree saabe Iisaa Almasiihu, kam woni Joomiraado yim6e fuu. ³⁷ Odon anndi kabaaru o huu6ii leydi Yahuudiya fuu. Dum fuddii gilla Galili, caggal ko Yaayaa waajii yim6e loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo su6orii Iisaa Nasaraatuujo oon, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawde. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla gollleeji lobbi, ina danna 6e Ibiliisa jaalii na torra fuu, sabo Laamdo ina wondi e muudum. ³⁹ Minen, min seede6e ko o golli Yahuudiya e ko o golli Urusaliima fuu. Be 6ili o e leggal palaangal, 6e mbari mo. ⁴⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo nyannde tata6erde, de 6angini mo hakkunde amin. ⁴¹ Kaa wanaa yim6e fuu o 6angani. O 6anganii seede6e 6e Laamdo artii su6aade 6een, minen nyaamdu6e e makko de njardi e makko caggal iirtagol makko 6een. ⁴² O yamirii min mbaajoo yim6e, min ceedoo kanko woni mo Laamdo wadi caroto6o wuur6e e maay6e. ⁴³ Kanko du woni mo annabaa6e fuu ceedanii, mbi'i goondindo mo fuu he6an yaafaneede hakkeeji muudum saabe innde makko.

⁴⁴ Wakkati Piyeer waajotoo waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e hettindiibe 6een fuu.

⁴⁵ Alhuudiyankoo6e goondin6e wardunoobe e Piyeer 6een fuu dum haaynii dum'en, no dokkal Ruuhu Ceniido ngaal saakorii e yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e ni.

⁴⁶ Sabo i6e nana yim6e 6een ina kaala e demle janane, na njetta Laamdo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:

⁴⁷ —Yim6e 6een ke6ii Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. Moy waawi hadude 6e looteede lootagal batisima?

⁴⁸ O yamiri 6e mbatisiree e innde Iisaa Almasiihu. Caggal duum, 6e nyaagii mo o wonda e ma66e balde seeda.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondin6e gonngal Urusaliima

¹ Nulaa6e e sakiraa6e won6e Yahuudiya 6een nani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du ke6ii konngol Laamdo. ² Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu, goondin6e tilsin6e taadagol 6een peli dum, ³ mbi'i:

—A jippanake yim6e 6e taadaaki, a nyaamdii e mu66en!

⁴ Ndeen Piyeer haalani 6e ko wadi duum gilla e fuddoode faa e timmoode, wi'i:

⁵ —Wuro Joffe ngonnoomi, mido du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde 6anganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde cob6uli muudum nay fuu ka66aa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am. ⁶ Taykiimi nde faa woodi, nji'umi daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladde e ladaoje e sii pooli fuu. ⁷ Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!» ⁸ Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.» ⁹ Daande dow kammu ndeen jaabitii kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamdo laa6ini.»

¹⁰ Dum wadi noon kile tati. Caggal duum, kulle deen fuu yeentinaa dow kammu. ¹¹ De wakkati oon pay, wor6e tato nulaa6e to am yuurube Kaysariya ngari to suudu do min ngonnoo doon. ¹² Ruuhu Ceniido wi'i kam mi yaada e ma66e taa mi

sikkitira fay huunde. Sakiraa6e njeegomo 6ee do njaadi e am, de min naaddi suudu Korneliyus. ¹³ O haalani min no o yiiri maleyka ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddanedaa Simon bi'eteedo Piyeer. ¹⁴ O haalante haalaaji kisi-noowo ma, aan e koreeji maa fuu.» ¹⁵ Nde puddumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e hono no jipporinoo e meeden arande ni. ¹⁶ Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraado wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.» ¹⁷ Si Laamdo fonndii en e ma66e, hokkii 6e ko hokkunoo en duum nde ngoondinnoden Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla mido waawi hadude Laamdo naa?

¹⁸ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndeyyinii, i6e njetta Laamdo, i6e mbi'a:

—Laamdo tuubinii yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du faa ke6a nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

¹⁹ Nde Etiyen waranoo ndeen, goondin6e torraama faa canki-tii. Wo66e njeji faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. I6e mbaajoo Alhuudiyankoo6e tan konngol ngool. ²⁰ Ammaa goondin6e wo66e yuuroo6e Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oon hakkunde Geresankoo6e. ²¹ Baawde Joomiraado ina ngondi e ma66e. Yim6e heew6e ngoondini, tuubi, ngarti to Joomiraado.

²² Kawrital goondin6e won6e Urusaliima ngaal nani kabaaru gadudo Antiyoki oon, neli toon Barnabas. ²³ Nde oon yottinoo de yi'i e ma66e moyyere Laamdo

fu, seyii, tindini 6e fuu 6e tinnoo, 6e tabita e Joomiraado e 6erde laa6ude. ²⁴ Barnabas wo gorko lobbo, kebbinaado Ruuhu Ceniido e goondinal. Jamaa keewdo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵ Caggal duum, Barnabas yehi Tarsus faa filowoo Sool. ²⁶ Nde o yiitunoo dum ndeen, o yaari dum Antiyoki. Be ngondi e kawrital goondin6e won6e toon 6een hitaande hi66unde, 6e njanngini yim6e heew6e. Taalibaa6e won6e Antiyoki 6een artii fuu wi'eede Almasiyankoo6e.

²⁷ E balde deen, annabaa6e ley goondin6e yuurii Urusaliima ngari Antiyoki. ²⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Agabus, ummii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo manngo wadan ley laamu Roma fuu. (Woodi, rafo ngoon wadii e laamu kaananke mawdo bi'eteedo Kalawdiyus.)* ²⁹ Taalibaa6e 6een anniyii hawrundurde mballa, mono fuu ko waawi, faa 6e nelda sakiraa6e ma66e won6e Yahuudiya 6een. ³⁰ Be ngadi dum, 6e nuldi mballa kaan e juude Barnabas e Sool faa kokkowa maw6e kawrital Urusaliima.

12

No goondin6e torrira

¹ Wakkati oon, kaananke bi'eteedo Hirudus fuddi torrude wo66e ley kawrital goondin6e ngaal. ² O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi. ³ Nde o yiinoo idum weli Alhuudiyankoo6e ndeen, o nanngi Piyeer du. Dum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla. ⁴ Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi dum ley kasu. O yamiri pecce sordaasiibe nay loomtundura e haybugol dum, fedde fuu yim6e nayo. O anniyii yaarude dum yeeso yim6e fuu, si

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawdo njoya6o. O laamake hakkunde duubi 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo wadii ley laamu Roma fuu hakkunde duubi 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

iidi Faltagal tilake. ⁵ Dum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu nguun, ammaa kawrital goondin6e ngal selaay nyaaganaade mo Laamdo.

⁶ Nde Hirudus anniyyinoo yaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo daanii hakkunde sordaasiibe dido, imo habbiraa callali didi. Ndaaroo6e wof6e du ina kayba dammbugal kasu doon. ⁷ Wakkati oon, maleyka Joomiraado wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:

—Umma law!

Ndeen callali diin ka66itii, yuwi e juude makko, caami. ⁸ Maleyka oon wi'i mo:

—Hab6a ka66orgol maa, 6orna pade maa.

Piyeer wadiri noon. Maleyka oon wi'i mo:

—Waana suddamaare maa, njokkaa kam.

⁹ Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon wadata duum wo goonga. Imo miiloo wo o yi'u dum ley holleede. ¹⁰ Be paltii kayboowo arandeejo on e dida6o fuu. Be njottii dammbugal njamndi naarrugal ngalluure ndeen. Ngal omtanii hoore maggal yeeso ma66e. Be njalti, 6e njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.

¹¹ Hakkillo Piyeer warti, wi'i:

—Joonin mi tannyorii Joomiraado nuli maleyka muudum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankoo6e njelinoo faa mi wadee fuu.

¹² Nde o faamunoo ko wadi fu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteedo Marku. Toon yim6e heew6e kawriti ina ngada du'aare. ¹³ Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteedo Roda battitii faa ndaara wo moy. ¹⁴ Nde o annditinnoo daande Piyeer ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi,

o naatowi, o humpiti 6e wo Piyeer darii dammbugal toon. ¹⁵ Be mbi'i mo:

—A kaanjaado!

Ammaa imo heddii siinude sikke walaa wo dum Piyeer. Be mbi'i katin:

—Dum wo maleyka makko.

¹⁶ De dum fuu Piyeer ina heddii ina gokkoo. Nde 6e udditinnoo, 6e njiinoo mo ndeen, dum haaynii 6e sanne. ¹⁷ O huncani 6e junngo faa 6e ndeyyinoo, o fillanii 6e no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wi'i:

—Kaalanee dum Yaakuuba, kam e sakiraabe wof6e been.

Caggal duum, o yalti, o yehi nokku goddo.

¹⁸ Nde weetunoo fu, fitina mawdo ummii hakkunde sordaasiibe been. I6e yamundura noy Piyeer wadi. ¹⁹ Hirudus yamiri 6e piloo 6e nannga mo, ammaa 6e njiitaay mo. Ndelle o yami ndaaroo6e been ko laatii, de o yamiri 6e mbaree. Caggal duum, Hirudus jippii Yahuudiya, yehi Kaysariya joodowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

²⁰ Hirudus tikkani yim6e Tirus e Sidon. De yim6e been kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin 6e kebata nyaamdu. Ndelle 6e ndawridi, 6e nuli wof6e nyaagoo faa 6e ndewra e makko. Be paamiri e Bilastus dawranoowo golloo6e kaananke.

²¹ Be itti nyalaande faa 6e kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fu, o 6ornii kaddule kaananke, o joodii dow joodorgal laamu, o haaldi e ma66e. ²² Yim6e been peekii, mbi'i:

—Dum wo daande laamdo, wanaa daande neddo!

²³ Wakkati oon fu, maleyka Joomiraado fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamdo teddeengal muudum. O yumi gildi, o maayi.

²⁴ Ammaa konngol Laamdo ngool ina yaara yeeso, ina beyda

sankitaade. ²⁵ Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle mu66en Urusaliima fu, 6e njeccodii e Yuhanna bi'eteedo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamdo

¹ Annabaa6e e jannginoo6e ina ngoni ley kawrital goondin6e gonngal Antiyoki ngaal. Kam6e ngoni Barnabas e Simeyon nod-dirteedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen, mawnidindo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool. ² Nyannde gomma i6e teddina Joomiraado tawi i6e ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Cennandee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi 6e ngaal.

³ Caggal suumayeere e du'aare ma66e, 6e njowi juude ma66e e dow yim6e dido 6een, 6e nuli dum'en.

⁴ Nii Ruuhu Ceniido nuliri 6e. Be njehi Selewkiya, 6e naati laana maayo manngo 6e ponndii ruunde* Kipirus. ⁵ Nde 6e njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, 6e mbaajii konngol Laamdo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi. Yuhanna bi'eteedo Marku ina wondi e ma66e, ina walla 6e. ⁶ Be peyyiti ruunde ndeen faa 6e njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon 6e tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteedo Bar-Iisaa, biitotoodo wo annabaajo. ⁷ Wo o howruujo kaananke bi'eteedo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddi Barnabas e Sool sabo imo yidi nanude konngol Laamdo. ⁸ Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake 6e. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon. ⁹ Ndeen Sool bi'eteedo Pool, kebbinaado Ruuhu

Ceniido, ndaari mo faa woodi, ¹⁰ wi'i:

—Bii Ibiilisa! Aan keewdo jamba e hiila, ganyo ko laa6i fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraado ponnditiidi naa? ¹¹ Joonin jukkungo Joomiraado saaman e maada, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cuddini, de ni66i. Imo memmemta, imo filoo dowoowo. ¹² Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi duum ndeen, goondini Iisaa. Waaju haala Joomiraado kaan haaynake dum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

¹³ Pool e yaadiraa6e muudum naati laana maayo manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Doon Yuhanna bi'eteedo Marku seedi e ma66e, yecii Urusaliima. ¹⁴ Be ndilli Perge, 6e ngari Antiyoki ley leydi Pisidiya. Be naati waajordu nyalaande fowteteende, 6e njoodii. ¹⁵ Caggal janngeede Tawreeta Muusaa e dewte annabaa6e, hooree6e waajordu nduun neli 6e noddee 6e ngara yeeso mu66en. Be mbi'i:

—Sakiraa6e, si odon njogii haala cemmbinooha yim6e do fu, kaalee.

¹⁶ Pool ummii, hunci junngo muudum faa 6e kakkilana dum, wi'i:

—Israa'ilankoo6e e hul6e Laamdo wo66e, kettinee: ¹⁷ Laamdo Israa'ilankoo6e oon su6ake maamiraa6e meeden, teddinii lenyol ma66e nde ngol hodoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri 6e toon baawde makko. ¹⁸ O munyanii‡ 6e ley ladde faa wadi duubi capande nay. ¹⁹ Caggal ko o halki lenyi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yim6e makko ndona ndi. ²⁰ Ko 6e ngoni ley Misira faa warde ko 6e naati leydi Kanaana

* **13:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **13:11** sardi wo wakkati podanoodo. ‡ **13:18** Won binndi bi'udiO nyaamnii 6e.

fu wadii hono duubi keme nay e capande joy. Caggal duum, o hokki 6e sarotoo6e faa jamaanu annabi Samuwiila. ²¹ Nde dum faltinoo ndeen, 6e nyaagii Laamdo hokka 6e kaananke. Laamdo hokki 6e Sawulu 6ii Kis yuurudo e lenyol Benyamin. Oon laamii 6e duubi capande nay.

²² Ndeen Laamdo 6orti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muudum, o wi'i: «Mi he6ii Daawda 6ii Yesa gorko belnoowo 6ernde am, gadoowo muuyde am fuu.» ²³ E yuwdi makko Laamdo wurtini Iisaa, kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon. ²⁴ Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake yim6e Israa'iila fuu tuuba, lootee lootagal batisima. ²⁵ Katin, nde Yaayaa timminannoo golle muudum ndeen, wi'i 6e: «Mi wanaa mo miiloton ngonumi oon. Ammaa ina woodi garoowo caggal am, mo mi fo-taay fay e ha66itinde boggi pade muudum.»

²⁶ Sakiraa6e, onon yuwdi Ibrahima e hul6e Laamdo wo66e, wo enen nuldaa kabaaru kisinoowo o. ²⁷ Sabo won6e Urusaliima 6een e hooree6e mu66en fuu annditaay Iisaa. Katin du 6e paamaay haalaaji annabaabe janggeteedi nyalaande fowteteende fuu. Annabaabe 6een mbi'ii Iisaa sarete. Ko 6e carii mo duum, 6e tabintinii haalaaji diin. ²⁸ Fay si taweede 6e ke6aay daliili fuu no 6e mbarda mo, 6e nyaagake Pilaatu o waree.

²⁹ Nde 6e ngollunoo ko Binndi diin mbi'i e makko duum faa hi66i ndeen, 6e njippini mo e leggal palaangal, 6e ngadi mo e saabeere. ³⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo. ³¹ Balde keewde o 6angani wondunoo6e e makko 6een gilla Galili faa Urusaliima. Been ngoni seedantoo6e mo yeeso yim6e joonin. ³² Minen, miden ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko Laamdo aadaninoo maamiraa6e

meeden duum, ³³ yottinanii en, enen taaniraa6e mu66en. O wadii dum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura didi:

«Wo a 6iyam, hannden mi laatake Baaba maa.»§

³⁴ Katin du, Laamdo iirtinii mo e hakkunde maay6e, accaay 6anndu makko nyoli. Noon haaldunoo nde wi'unoo:

«Mi hokkan on barkeeji ceniidi di mbonataa, di podaninoomi Daawda diin.»*

³⁵ Dum wadi de o wi'i e Jabuura suura goddo:

«A accataa Ceniido maa nyola.»†

³⁶ Daawda gollii ko Laamdo muuyi golla e jamaanu muudum. Caggal duum, o maayi. Banndu makko hawrunduraa e maamiraa6e makko, ndu nyoli. ³⁷ Ammaa mo Laamdo iirtini oon nyolaay.

³⁸ Sakiraa6e, andee wo saabe makko de mbaajadon yaafeede hakkeeji. ³⁹ Tawreeta Muusaa waawaa wadude neddo ponnditiido. De kanko kaa, goondindo mo fuu, o ndaardan dum ponnditiido.

⁴⁰ Dum le, kaybee taa ko annabaabe cappinoo duum hewtoo on:

⁴¹ «Onon jalnortoo6e golle am, ndaaree, de dum haaynoo on, de kalkon!

Sabo mi wadan goddum e ley wakkati moodon, mo on goondintaa fay si neddo haalannoo on.»‡

⁴² Caggal Pool e Barnabas njaltii waajordu nduun, jamaa oon nyaagii 6e 6e ngarta fowteteende waroore, faa 6e njaha yeeso e waaju ma66e. ⁴³ Caggal ko kawrital ngaal wadi duum, Alhudiyanoo6e heew6e e naatu6e e diina mu66en njokki Pool e Barnabas. Been dido fuu ina kaalda

e ma66e, ina tindina 6e 6e keddoo e moyyere Laamdo.

⁴⁴ Fowteteende jokkunde ndeen, yim6e ngalluure ndeen fuu kawriti faa kettinoo konngol Laamdo.

⁴⁵ Ammaa nde Alhuudiyankoo6e been njiinoo jamaa oon ndeen, kiram naati 6e. I6e njedda ko Pool waajotoo duum, i6e njenna dum. ⁴⁶ Ndeen Pool e Barnabas kaaldirani 6e tannyoral, mbi'i:

—Waajibi onon min artotoo haalande konngol Laamdo ngol. Ammaa saabe on paddii ngol, on ndaardaay ko'e moodon odon poti he6ude nguurndam nduumiidam, min njahan to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. ⁴⁷ Sabo inan ko Joomiraado yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatanodaa lenyi diin annoora,
faa kisinaa haddi adunaaru ndu fuu.»^S

⁴⁸ Nde yim6e lenyi goddi diin nannoo haalaaji diin ndeen, ceyii, teddini konngol Joomiraado ngool. Be Laamdo subanii nguurndam nduumiidam been fuu goondini.

⁴⁹ Konngol Joomiraado ngool sankitii e leydi ndiin fuu.

⁵⁰ Ammaa Alhuudiyankoo6e been ummini hakkillooji rew6e rewo6e Laamdo saahii6e, kam e maw6e ngalluure ndeen. Be ummini torra dow Pool e Barnabas, 6e ndiwi dum'en leydi ma66e.

⁵¹ Kam'en du pididi colla koyde mu66en e ma66e, de njehi Ikoniya.

⁵² Taalibaa6e been kebbinaa seyo e Ruuhu Ceniido.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

¹ Ley Ikoniya du Pool e Barnabas naati e ley waajordu Alhuudiyankoo6e. Ley ko 6e mbaajii duum, Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi heew6e ngoondini.

² Ammaa Alhuudiyankoo6e salii6e goondinde been ummini hakkillooji lenyi goddi, mbonni berde mu66en faa mbanya sakiraa6e goondin6e been.

³ Ammaa dum fuu hadaay 6e 6ooyude toon, i6e mbaajoroo haala Joomiraado cuusal, i6e kolla hinney Joomiraado. Yim6e been annditii ko 6e mbaajotoo duum wo goonga, sabo Laamdo hokki 6e baawde wadude maandeji kaayniidi e golleeji kaayniidi.

⁴ Yim6e wuro ngoon peccii: wo66e keedani Alhuudiyankoo6e, wo66e du keedani nulaa6e been.

⁵ Yim6e lenyi goddi e Alhuudiyankoo6e e ardiio6e mu66en anniyii torrude 6e e wardude 6e kaaye. ⁶ Nde 6e maatunoo dum ndeen, 6e ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji mu66en ley leydi Likoniya. ⁷ Toon du i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

⁸ Ley Listara doon ina woodi gorko bonnguujo, dimdaado e bonngaaku. Abada o yahaay e koyde makko. ⁹ Imo hettinii waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede, ¹⁰ haali semmbe, wi'i:

—Umma, dara e koyde maa!

Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha. ¹¹ Nde yim6e been njiinoo ko Pool wadi duum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:

—Alla'en njippake dow meeden, na nanndinkinii e yim6e!

¹² Be inndiri Barnabas «Jewus», 6e inndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo kaaloowo. ¹³ Suudu tooru ma66e wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon waddi ga'i maysiniraadi pinndi to dammbude narrude ngalluure toon. Kanko e yim6e been ina njidi wadude di

^S 13:47 Esaaya 49.6. * 14:12 E ley diina Geresankoo6e Jewus woni hooreejo tooruuji, Hermes woni nelaado majji.

kirsamaaji. ¹⁴ Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo dum'nde, dum metti dum'en faa ceeki kad-dule mu66en, kenyanii jamaa oon ina peekoo, ¹⁵ ina mbi'a:

—Wor6e, dume ngadoton do? Minen du min yim6e hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon golleeji boli di, ngarton e Laamdo buurdo, tagudo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. ¹⁶ E jamaanuujii paltiidi diin o accii lenyi fuu njokka laabi mu66en. ¹⁷ E dum fuu, imo golla ko woodi faa dum seedanoo mboodirka makko. Imo tomnana on yuwoonde, imo benndinana on nyaamri e wakkati muudum. Imo waaltinira hakkillooji mon nyaamdu e seyo.

¹⁸ No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe kadiri jamaa oon hirsande dum'en ga'i diin.

¹⁹ Caggal duum, Alhuudiyankoo6e yuuri Antiyoki e Ikoniya. Be ke6i hakkillooji yim6e been faa limni Pool kaaye. Be ndaasi dum, 6e njoppowi dum faa caggal wuro ngoon, sabo 6e miilii wo maaydo. ²⁰ Ammaa nde taalibaa6e been ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

No Pool e Barnabas njeccorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. ²¹ Nde 6e mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yim6e heew6e laatii taalibaa6e lisaa. Caggal duum, 6e njeccii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki. ²² I6e beydana taalibaa6e semmbe, i6e tindina dum'en keddo e goondinal, i6e mbi'a:

—Sanaa tampen tampiriiji keewdi fadde men e naatude laamu Laamdo.

²³ E ley kawrite goondin6e deen fuu, 6e cubanii dum'en maw6e. Caggal duum, 6e cuumii, 6e ndu'ii,

6e kalfini dum'en Joomiraado mo 6e ngoondini oon.

²⁴ Nde 6e ceekunoo leydi Pisiidiya ndeen, 6e ngari leydi Pamfiliya. ²⁵ Be mbaajii konngol ngol ley wuro Perge. Caggal duum, 6e njippowii Ataliya. ²⁶ Toon 6e naati laana maayo manngo, 6e pornyii Antiyoki do 6e kalfinanoo moyyere Laamdo faa 6e ngolla gollal ngal 6e tilii ngaal.

²⁷ Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri yim6e kawrital goondin6e ngaal, 6e kaalani ngal no Laamdo nawtorii 6e, no o omtirani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e dammbugal goondinal. ²⁸ Be keddii doon faa 6ooyti, i6e ngondi e taalibaa6e been.

15

Haala kawrital gadaangal Urusaliima

¹ Yim6e wo66e yuuri Yahuudiya ngari Antiyoki, ina njanngina saki-
raa6e been, ina mbi'a:

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

² Pool e Barnabas poodunduri e ma66e, ndukidi e ma66e faa tiidi. Ndelle 6e tabintini nelde Pool e Barnabas e yim6e wo66e faa Urusaliima, 6e kaaldowa e nulaa6e e maw6e goondin6e been dow majjum. ³ Ndelle kawrital goondin6e ngaal neli 6e. Be peyyiti leyde Finisi e Samariya, i6e kaalana goondin6e toon haala tuubugol yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Dum laatani sakiraa6e been fuu seyo manngo. ⁴ Nde 6e njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondin6e ngaal e nulaa6e e maw6e been nja66ii 6e. Be kaalani dum'en ko Laamdo gollitiri 6e.

⁵ Ammaa wo66e ley goondin6e jeyaa6e e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Waajibi 6e taadee, 6e njamiree jokkude Tawreeta Muusaa.

⁶ Nulaa6e e maw6e 6een kawriti faa ndaara haala kaan. ⁷ Caggal ko haalaaji diin keewii, Piyeer ummii, wi'i 6e:

—Sakiraa6e, odon anndi Laamdo subake kam e ley moodon gilla ko 6ooyi. O subake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oon hakkunde yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, faa 6e nana, 6e ngoondina. ⁸ Laamdo anndudo berde oon hollii jabanii 6e, nde hokkunoo 6e Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. ⁹ Walaa fuu ko o senndiri en e ma66e, e ley ko o laa6iniri berde ma66e e goondinal. ¹⁰ Joonin, ko wadi de odon ndaartindoo Laamdo? Odon njowa e taalibaa6e 6een donngal ngal enen e maamiraa6e meeden fuu en mbaawaay ronndaade. ¹¹ A'aa. Wo moyyere Joomiraado meeden Iisaa de tannyorden hisineede. Hono noon kam6e du.

¹² Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no Laamdo hokkiri dum'en wadude maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji hakkunde lenyi goddi. ¹³ Nde 6e kettinnoo haalaaji diin faa woodi fu, Yaakuuba beydi haala, wi'i:

—Sakiraa6e, kettinane kam!
¹⁴ Simon humpitii en no Laamdo artorii hakkilande yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, faa wada dum'en yim6e muudum. ¹⁵ Dum hawrii e haalaaji annabaa6e diin, hono no winndiraa ni:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:
Caggal duum, mi wartin,
mi nyi6too suudu Daawda saamundu nduun,
mi fonndita ko boni e mayru,
mi darna ndu katin,
¹⁷ faa yim6e heddiibe fuu tewta Joomiraado,

lenyi di noddammi fuu, faa laatoo yim6e am.

¹⁸ Joomiraado tabintindo kulle de anndunoo wadan gilla arande, kam wi'i noon.»*

¹⁹ Dum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiidfinanen lenyi goddi tuubudi ngarti e Laamdo diin. ²⁰ Ammaa mbinndanen 6e 6e ndeentoo e ko tooruuji tuunini e jeenu e nyaamude ko saadi e nyaamude yiiyam. ²¹ Gilla e jamaanuuji 6ooydi, Tawreeta Muusaa ina jannginee ley gure deen fuu, i6e njannga dum nyalaande fowteteende fuu ley cuudi baajordi.

Haala bataaki yaade to goondinbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

²² Ndeen nulaa6e 6een e maw6e e kawrital goondinbe ngaal fuu paamiri faa cuboo wor6e e ley mu66en faa nela dum'en Antiyoki, 6e njaada e Pool e Barnabas. Be cubii Yahuuda bi'eteedo Barasaba, kam e Silas. Dido 6een fuu wo ardiibe ley sakiraa6e goondinbe. ²³ Inan bataaki ki 6e kokki dum'en:

Minen sakiraa6e moodon nulaa6e e maw6e, miden njowta on, onon sakiraa6e amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.

²⁴ Min nanii yim6e yuuru6e to amin mettinirii berde moodon haalaaji, njiibii hakkilooji moodon. Minen le, min njami-raay 6e. ²⁵ Min ndawridii, min paamiri min cuboo wor6e faa min nela dum'en to moodon, 6e njaada e yigiraa6e amin horsu6e Barnabas e Pool, ²⁶ farritin6e† yonkiiji mu66en saabe Joommen Iisaa Almasiihu. ²⁷ Dum wadi de min neli Yahuuda e Silas, paamina on ko min mbinndi e moodon duum hunnduko e hunnduko. ²⁸ Minen e Ruuhu Ceniido, min anniyake taa min njowa on donje teddude si wanaa

* **15:18** Amos 9.11-12. † **15:26** Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

ko tilsi duum: ²⁹ ndeentodon e kirsanaadi tooruuji e yiyam e ko saadi e jeenu. Si on ndeenii ko'e moodon e kujje de, on ngadii ko woodi. Laamdo reena en!

³⁰ Woodi, 6e kokkaa laawol, 6e njehi Antiyoki. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri kawrital goondin6e ngaal, 6e kokki ngal bataaki kiin. ³¹ Nde been janngunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji diin cemmibinii berde mu66en. ³² Yahuuda e Silas wo annabaa6e. Be mbaaltiniri berde sakiraa6e e haalaaji keewdi, 6e cemmibini dum'en. ³³ Nde 6e 6ooytunoo toon seeda fu, 6e ceedi e sakiraa6e been e dow jam, 6e njecii to nelnoo6e 6e toon. [³⁴ De Silas, kam kaa, heddi toon.]†

³⁵ Pool e Barnabas keddi ley Antiyoki doon. Kam'en e wo66e heew6e ina njanngina ina mbaajoo konngol Joomiraado.

Jahaangal Pool dɪɖabal

No Pool e Barnabas ceediri

³⁶ Caggal balde seeda, Pool wi'i Barnabas:

—Njeccoden e gure de mbaajinoden konngol Joomiraado deen fuu, njippanoden sakiraa6e meeden been, ndaaren no 6e ngorri.

³⁷ Barnabas ina yidi 6e njaada e Yuhanna bi'eteedo Marku. ³⁸ De Pool kaa muuyaay 6e njaada e gorko oon, sabo oon seediino e ma66e Pamfiliya, yaadaay e ma66e faa gollida e ma66e. ³⁹ Barnabas e Pool luuri faa ceedi. Mono e ma66e fuu subii neddo goddo. Barnabas yaadi e Marku, naati laana maayo, fonndii ruunde§ Kipirus. ⁴⁰ Pool du subii yaadude e Silas. Sakiraa6e been kalfinii 6e e hinney Joomiraado de 6e ndilli. ⁴¹ Be ndewi leyde Siiriya e Silisi, i6e cemmibina kawrite goondin6e deen.

† 15:34 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 34.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

¹ Pool wari Derbe. Caggal duum, o yottii Listara. Goondindo bi'eteedo Timote ina tawaa doon. Inniiko wo Alhuudiyanke goondindo, de baabiiko wo neddo yuurudo Geres. ² Sakiraa6e won6e Listara e Ikoniya been ina ceedanoo mo wo o lobbo. ³ Pool ina yidi faa o yaada e mu66en. Ndelle yaari mo faa o taadee tafon, sabo Alhuudiyankoo6e won6e e leyde deen been fuu ina anndi baabiiko wo yuurudo Geres. ⁴ Ley gure de 6e peyyiti deen, i6e njottinana goondin6e jamirooje de nulaa6e e maw6e won6e Urusaliima been kolli 6e njokka. ⁵ Hono noon, kawrite goondin6e deen ina 6eydoo semmbe ley goondinal, ina 6eydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

⁶ Ruuhu Ceniido hadi 6e waa-jaade konngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum 6e ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya. ⁷ Nde 6e ngarnoo keerol Misiya ndeen, 6e pilii yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu Iisaa accaay 6e naata. ⁸ Saabe duum, 6e paltii Misiya, 6e naati e wuro wi'eteengo Torowas. ⁹ Jemma oon, Pool hebi holleede. O yi'i gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!

¹⁰ Nde Pool yiinoo ko hollaa dum ndeen, wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya. Min tannyorii Laamdo noddii min faa min mbaajoo 6e Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipi

¹¹ Hono noon, min naati laana maayo yuuruka Torowas, min ponndii ruunde Samotaras. Jaango majjum, min ponndii Neyapolis.

§ 15:39 Ruunde wo leydi tummbiindi

12 Min yuwi doon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Makedoniya nde Romankoo6e ndawranta. Min ngadi balde seeda doon. ¹³ Nyalaande fowteteende, min njaltiri wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhuudiyankoo6e na mboownoo wadude du'aare. Min tawi doon rew6e ina kawriti. Min njoodii, min mbaajii 6e. ¹⁴ Gooto ma66e wo debbo jokkudo Laamdo bi'eteedo Lidiya. Wo o connoowo kaddule bodeeje, jeyaado ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraado omti bernde makko faa o jaba ko Pool waajotoo duum. ¹⁵ Kanko e koreeji makko fuu 6e lootaa lootagal batisima. Caggal duum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si odon tiigorii kam mi goondindo Joomiraado fu, ngaree suudu am, mbeeranon kam.

O tilsinani min faa min nja6i.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

¹⁶ Nyannde wootere miden njaha to nokkuure wadirde du'aare. Kordo gondudo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'owo ko warata. Joomiraabe makko ke6ii kaalisi keewdo e ndaggadaaku makko nguun. ¹⁷ O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yim6e 6e wo gollanoo6e Laamdo Toowdo! I6e mbaajoo na laawol kisindam!

¹⁸ Balde keewde imo wada noon faa bernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay. ¹⁹ Nde joomiraabe kordo oon paamunoo laawol mu66en hemrude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi dum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotoo6e wuro ngoon. ²⁰ Ndeen

6e njaari dum'en to hooree6e, 6e mbi'i:

—Wor6e dido 6e wo Alhuudiyankoo6e. I6e ngadda baasi e wuro meeden ngo. ²¹ I6e mbaajoo al'adaaji di ndaganaaki en nja6en naa ngollen, sabo en Romankoo6e.

²² Jamaa oon ummanii 6e. Hooree6e been njamiri 6e borte kaddule ma66e, de 6e piiree loosi. ²³ Be piyaa faa naawi, 6e paddaa ley kasu. Hooree6e been njamiri kayboowo kasu oon hayba 6e faa wooda. ²⁴ Oon le, nde hebunoo yamiroore ndeen fu, nanni 6e e ley suudu kasu hakkundeeru. O geyyiri koyde ma66e geyyelle ledde.

²⁵ Hakkunde jemma oon, Pool e Silas ina ngada du'aare, ina njimana Laamdo. Kasunkoo6e wo66e been du ina kettindanii 6e. ²⁶ De wakkati gooto, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa jyyinirde kasu deen njergii. Wakkati oon du, dammbude deen fuu omtii, geyyelle kasunkoo6e deen fuu ka66itii. ²⁷ Nde kayboowo oon finnoo de yi'i dammbude kasu deen ina omtii fu, soorti kaafaahi muudum faa waritoo, miilii kasunkoo6e been ndoggii. ²⁸ Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:

—Taa wadu hoore maa ko boni, min fuu do min ngoni!

²⁹ Ndeen kayboowo oon njarii jaynorgol. O doggiri kasu to Pool e Silas ngoni toon, o hippii yeeso mu66en, heddii imo diwna. ³⁰ Caggal duum, o wurtini 6e, o wi'i 6e:

—Joomiraabe, noy kaanumi wadude faa mi hisa?

³¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Goondin Iisaa Joomiraado, ndeen a hisan, aan e koreeji maa fuu.

³² Be mbaajii mo konngol Joomiraado, kanko e koreeji makko fuu. ³³ Faa 6ooyti seeda, ley jemma oon o yaari 6e, o lootowi barme ma66e. Wakkati oon du o lootaa lootagal

batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴ O nanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en nyaamdu. Kanko e koreeji makko fuu 6e ceyii sabo 6e ke6ii goondinde Laamdo. ³⁵ Nde weetunoo ndeen, hooree6e Romankoo6e neli yim6e laamu mbi'a kayboowo oon yoppa wor6e dido been. ³⁶ Kayboowo oon haalanowi dum Pool, wi'i:

—Hooree6e been nulii njoppedon. Mburtee joonin, njehee e jam.

³⁷ Ammaa Pool jaabii, wi'i:

—Be njamirii min piyee yeeso yim6e tawa min caraaka, fay si min dido fuu min Romankoo6e. Be nanni min e kasu. Joonin 6e njaltiniran min cuncukka naa? Dum kaa laatataako. Sanaa kam6e e ko'e ma66e, 6e ngara 6e njaltina min!

³⁸ Yim6e laamu been kaaltani hooree6e Romankoo6e been haala kaan. Been kuli nde nannoo Pool e Silas wo Romankoo6e ndeen.

³⁹ Be njehi, 6e curowi dum'en, 6e mburtini dum'en kasu toon. Be nyaagii dum'en ndilla wuro ngoon.

⁴⁰ Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen, naati galle Lidiya. Be nji'i sakiraa6e been, 6e cemmbini berde mu66en. Caggal duum, 6e ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

¹ Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waajordu Alhuudiyankoo6e toon du. ² Pool wafi no woowri, naati ley waajordu nduun. Nyalaade powteteede tati imo liddundura e ma66e imo fiirtana 6e Binndi diin. ³ O fiirtani 6e, o holli 6e ina tilsunoo Almasiihu oon torree, ummintinee e maayde. O wi'i 6e:

—Iisaa mo mbaajotoomi on haala muudum oon, kam woni Almasiihu.

⁴ Wo66e ma66e tannyori dum goonga, njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yim6e Geresankoo6e

rewoo6e Laamdo heew6e e rew6e saahiibe duudu6e du njokki 6e.

⁵ Alhuudiyankoo6e 6e nganaa goondin6e been kiri Pool e Silas, nanngi yim6e huyfu6e yiilotoo6e ley luumo, kawrunduri dum'en. Be njirkiti ngalluure ndeen fuu. Be naati e galle Yason, i6e piloo Pool e Silas faa 6e njaara dum'en yeeso yim6e wuro. ⁶ Nde 6e kunnginoo yiitude dum'en ndeen, 6e ndaasi Yason e sakiraa6e wo66e, 6e ngaddi dum'en to sarotoo6e ngalluure ndeen, i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Yim6e umminoo6e baasi e aduna o fuu ngarii do. ⁷ Yason weerni dum'en! Be fuu ko 6e ngadata duum ina luttunduri e sariya kaananke Roma mawdo oon. I6e mbi'a kaananke goddo ina woodi, bi'eteedo Iisaa.

⁸ Haalaaji diin njirkiti jamaa oon e sarotoo6e ngalluure ndeen.

⁹ Sarotoo6e been njomnii Yason e wundu6e e muudum been, nja6i buudi diin, de njoofi dum'en.

No yim6e Bereya nja6borii Kabaaru Lobbo

¹⁰ Jemma oon pay, sakiraa6e been neli Pool e Silas Bereya. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njehi to waajordu Alhuudiyankoo6e.

¹¹ Yim6e won6e doon ina 6uri Alhuudiyankoo6e won6e Tesaloniiki been jikku lobbo. Be njakkitorii konngol Pool ngool e juude didi.

I6e piloo ley Binndi diin nyannde fuu faa 6e ndaara yalla ko Pool waajii duum wo goonga. ¹² Heew6e e ma66e ngoondini, kam e rew6e Geresankoo6e saahiibe e wor6e Geresankoo6e heew6e.

¹³ Nde Alhuudiyankoo6e Tesaloniiki paamunoo Pool waajake konngol Laamdo ley Bereya ndeen, 6e ngari toon, 6e njirkiti jamaa oon, 6e ummini hakkilooji mu66en.

¹⁴ Wakkati oon fu, sakiraa6e been neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddii doon. ¹⁵ Dowtu6e Pool been

njaadi e muudum faa Ateena. Pool yeccini 6e Bereya faa 6e kaalana Silas e Timote ngara to muudum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

¹⁶ Pool ina doomi 6e Ateena fadde ma66e warude. Bernde muudum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooruuji noon. ¹⁷ Dum wadi de o haaldi e Alhuudiyankoo6e e rewo6e Laamdo won6e ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yim6e wuro ngoon taliyaare to 6e kawritata toon. ¹⁸ Wo66e ley filotoo6e paamal wi'ete6e Epikuri'en e Sitoyko'en njaabunduri e makko. Wo66e ina mbi'a:

—Dume borbortoowo o haalata?

Wo66e du ina mbi'a:

—Imo nanndi e baajotoodo haala tooruuji janani.

Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa haala Iisaa e ummital maay6e o waajinoo 6e.

¹⁹ Ndeen 6e kooyi Pool, 6e njaari dum waamnde to kawrital Areyopagus* wadata. Be mbi'i dum:

—Miden njidi anndude diina keso mo mbaajotodaa oon. ²⁰ Si goonga, ada to66a e noppi amin haalaaji di min mboowaa nanude. Miden njidi anndude maanaa majji.

²¹ Tawi Ateenankoo6e e janan6e joodi6e toon been ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.

²² Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

—Ateenankoo6e, mi yi'ii on yidube diina moodon sanne.

²³ Sabo ko njiltiimi e ngalluure moodon duum, mi yi'ii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka».† Ndelle,

Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on. ²⁴ Laamdo tagudo adunaaru e ko woni e muudum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O joodataako ley cuudi nyibiraadi juude. ²⁵ O haajaaka yim6e ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurdam e foofaango e huunde fuu. ²⁶ E neddo gooto Laamdo wurtiniri lenyi diin fuu, joyyini dum'en e adunaaru ndu. Gilla dum wadaay, o darnii wakkatiiji e keeri kodore mu66en.

²⁷ Laamdo wadii dum faa 6e njiloo dum, 6e memmenta faa 6e njiita dum. E dum fuu o woddaaki fay gooto e meeden. ²⁸ Kam wadi de eden mbuura, eden njaha, eden ngoni do. Hono noon du yimoo6e moodon wo66e mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

²⁹ Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyyiniraandu kanje naa cardi naa hayre sehaande, nde neddo moyyinirta nyeenyal e hakkillo. ³⁰ Laamdo rewtidaaki yim6e nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yim6e fuu tuuba do tawaa fuu. ³¹ Sabo o wadii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo dum e neddo mo o subii oon. O hollii yim6e fuu dum wo goonga nde o ummintinnoo neddo oon e maayde.

³² Nde 6e nannoo Pool ina waa-joo haala ummital maay6e ndeen, wo66e na njalnoro mo, de wo66e na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

³³ Nii Pool wurtorii ley ma66e.

³⁴ Wo66e njokki mo, ngoondini. Gooto ma66e ina wi'ee Diyonisiyus, jeyaado e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteedo Damaris, e wo66e katin du ngoondini.

* **17:19** Areyopagus wo kawrital 6urngal fuu toowude e ardiibe ngalluure Ateena. † **17:23** Ateenankoo6e ngadi e rewruude innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu 6e njeggiti fuu mettina.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

¹ Caggal duum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu. ² O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteedo Akila, jeyaado leydi mbi'eteendi Ponta. Booyaay ko oon e deekum bi'eteedo Piriisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawdo oon yamiriino Alhuudiyankoo6e fuu mburtoo Roma.* Pool yehi ndaarude 6e. ³ O wondi e ma66e doon, imo gollida e ma66e sabo wo o gadoowo hukumuuji hono no ma66e ni. ⁴ Nyalaande fowteeteende fuu, Pool ina liddundura e Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e ley waajordu. Imo filoo faa 6e ngoondina.

⁵ Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muudum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankoo6e been Iisaa woni Almasiihu. ⁶ Ammaa saabe ko 6e calanii mo, i6e njenna mo, o fiddi kaddule makko, o wi'i 6e:

—Si Laamdo jukkake on fu, wo feloore moodon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.

⁷ O dilli doon, o yehi to gorko jokkudo Laamdo, bi'eteedo Tiitu Yustus, mo galle muudum takkii e waajordu nduun. ⁸ Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heew6e e Korintunkoo6e hettindii6e been ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

⁹ Jemma gooto Joomiraado haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyyina. Waaja, ¹⁰ sabo mido wondi e maada. Fay gooto waawaa torrude ma. Mido

woodi yim6e heew6e ley ngalluure nde.

¹¹ Pool joodii hakkunde ma66e hitaande e lebbi jeegom, ina janngina 6e konngol Laamdo.

¹² Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankoo6e paamiri, ummanii Pool, njaari dum suudu sariya, ¹³ peli dum, mbi'i:

—Gorko o na nannga hakkillooji yim6e faa ndewra Laamdo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

¹⁴ Pool anniyii faa jaaboo 6e, de Galliyo wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Alhuudiyankoo6e, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o wafi on, mi jabanen on ko mbullitidon dow makko duum. ¹⁵ Ammaa wo dum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde tan. Wo jeddi dow sariya moodon onon. Ndelle sanaa carodon onon e ko'e moodon. Miin kaa, mi sarataako kulle deen!

¹⁶ Caggal duum, o wurtini 6e suudu sariya nduun. ¹⁷ Joonin le, 6e fuu 6e nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, 6e piyi dum yeeso suudu sariya doon. Ammaa e dum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

¹⁸ Pool 6ooyti doon balde keewde. Caggal duum, o waynunduri e saki-raa6e been, o naati laana, o fondii Siiriya, kanko e Piriisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o labi hoore makko nokku bi'eteedo Kankiriya saabe ko o hunii Laamdo. ¹⁹ Be njottii Efeesu. Pool yoppi doon Piriisilla e Akila. Kam kaa naati waajordu ina liddundura e Alhuudiyankoo6e been. ²⁰ Be nyaagii mo o wonda e ma66e, de o jabaay. ²¹ Nde o waynundurannoo e ma66e ndeen, o wi'i:

—Mi wartowan to moodon si Laamdo jabii.

* **18:2** Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankoo6e Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

O naati laana, o dilli Efeesu. ²² O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondin6e ngaal. Caggal duum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tata6al

²³ Pool 6ooyti toon seeda de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina berde taalibaa6e toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

²⁴ Alhuudiyanke bi'eteedo Apolos, dimaado Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawdo haala, annudoo Binndi diin, ²⁵ jannugoo laawol Joomiraado. Imo teenji e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laa6a. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa wadunoo ngaal tan o anndi. ²⁶ Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamdo ngool, beydani mo ko o anndaano. ²⁷ Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraa6e been mballi mo. Be mbinndani taalibaa6e won6e toon been 6ataaki nja66oo mo faa wooda. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondin6e been e dow moyyere Laamdo sanne. ²⁸ Sabo imo yedda Alhuudiyankoo6e imo li6a haala mu66en hakkunde yim6e, imo hollira dum'en ley Binndi Ceniidi wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool semmbindiniri goondin6e ley Efeesu

¹ Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaa6e. ² O yami dum'en, o wi'i:

—Nde ngoondinnodon ndeen yalla on ke6ii Ruuhu Ceniido naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniido ina woodi du, sakkoo min ke6a.

³ O yami 6e, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima ngale ke6udon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.

⁴ Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yim6e batisima tuubugol hakke, ina wi'a yim6e been ngoondina garoowo caggal muudum oon, dum woni Iisaa.

⁵ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraado. ⁶ Nde Pool yownoo juude muudum dow ma66e fu, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e, i6e kaalda demle janane, i6e kaalda annabaaku. ⁷ I6e ngada hono yim6e sappo e dido.

⁸ Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajoroo 6e tannyoral haddi lebbi tati. Imo haalda e ma66e, imo liddundura e ma66e, imo filoo faaminde 6e haala laamu Laamdo. ⁹ Ammaa yoor6e berde na ngoni ley ma66e, nja6aay goondinde, ina mbonna laawol Joomiraado ngool yeeso yim6e fuu. Dum wadi de Pool seedi e ma66e, yaari taalibaa6e been feere, ina waajoo dum'en nyannde fuu e ley janngirde neddo bi'eteedo Tiranus. ¹⁰ O golliri noon faa hi66i duubi didi, faa joodi6e e leydi Aasiya been fuu nani konngol Joomiraado ngool, gilla e Alhuudiyankoo6e faa e Geresankoo6e.

¹¹ Laamdo hokki Pool wadude kaayeeffiji mawdi. ¹² Fay tekke e kaddule meemude 6anndu makko ina njaaree, njowee e dow nyaw6e. Nyaw6e been ndada e nyawuuji mu66en, ginnaaji na mburtoo e mu66en. ¹³ Wo66e ley Alhuudiyankoo6e na njiiloo faa ndiiwa ginnaaji. Be pili riiwruude dum'en e innde Iisaa, 6e mbi'i:

—E Innde Iisaa mo Pool waajootoo haala muudum oon, njaltee!

¹⁴ Gooto e hooree6e almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteedo Sikewa, 6i66e muudum wor6e njeddo ngadii noon, ¹⁵ faa ginnaaru jaabii dum'en, wi'i:

—Mido anndi Iisaa, Pool du mido anndi haala muudum. De onon kaa, wo on 6eye?

¹⁶ Neddo gondudo e ginnaaru oon hipporii 6e semmbe faa jaalii 6e, torri 6e faa 6e ndoggi. Be njalti suudu nduun 6alli 6oli barmudi. ¹⁷ Kabaaru majjum sankitii hakkunde Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e joodii6e Efeesu fuu. Kulol nanngi 6e fuu, innde Iisaa Joomiraado teddinaa. ¹⁸ Heew6e e goondin6e 6een ngari, kaalti lutti di ngadunoo. ¹⁹ Dabaranoo6e heew6e kawrunduri dewte mu66en, mbuli de yeeso yim6e fuu. Be kiisii coggu majje, 6e tawi ina wada buudi cardii ujunaaje capande joy.* ²⁰ Hono nii, haala Joomiraado kaan 6eydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawdo wadiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

²¹ Caggal duum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusaliima. O wi'i:

—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.

²² O neli gollidoo6e e makko dido, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddii leydi Aasiya seeda. ²³ Wakkati oon, fitina mawdo wadi saabe laawol Joomiraado ngool. ²⁴ Baylo tafoowo cardii bi'eteedo Demetirus ina tafa cuuroy cardii nanndukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo he6a e majjum tino heewngo, kanko e golloo6e makko. ²⁵ O hawrunduri dum'en, kam'en e golloo6e golle juude hono ma66e, o wi'i 6e:

—Yigiraa6e, o6on anndi wo e gollal ngal jawdi meeden fuu yuuri.

²⁶ O6on nji'a, o6on nana no Pool

oon he6iri hakkillo yim6e heew6e, ina wosina dum'en, wanaa ley Efeesu do tan, ley leyde Aasiya fuu. Imo wi'a 6e kulle deweteede de yim6e moyyiniri juude mu66en deen nganaa deweteede. ²⁷ Si jokkirii nii fu, yim6e mbonnan golle meeden. Wanaa dum tan, yim6e ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono 6olum. Yim6e celan teddinde tooru meeden mawndu ndu won6e Aasiya e adunaaru ndu fuu nde-wata nduun.

²⁸ Nde 6e nannoo haalaaji diin ndeen, 6erde ma66e ku66i, heddii i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo! Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

²⁹ Ngalluure ndeen fuu jii6ii. Jamaa oon fuu doggiri taliyaare fijo ndeen. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankoo6e, yaadiraa6e Pool 6een. ³⁰ Pool ina yidi naatude hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaa6e 6een kadi mo. ³¹ Wo66e ley hooree6e leydi Aasiya, yigiraa6e makko, neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon. ³² Wakkati oon, jamaa oon ina jii6ii sanne. Bee do ina mbullana dum, 6ee to ina mbullana dum ga. Ko 6uri heewude e yim6e 6een, anndaa fay ko waddi dum'en doon. ³³ Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteedo Alesandere mo Alhuudiyankoo6e 6een ngadi kaaloowo mu66en. Alesandere muuyi jakkanaade yim6e muudum 6een, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e mu66en. ³⁴ Ammaa nde 6e annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, 6e fuu 6e keddii i6e yeewnoo faa wadi leeruujii didi, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

³⁵ Ko sakitii, binndoowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

* **19:19** Dum hawrata e golle jokolle faa wada duubi hemre e capande joy.

—Onon Efeesunkoo6e, ngallu-
ure Efeesu nde woni hayboore
suudu dewal Artemis deweteedo
mawdo oon, kam e natal muudum
yuurungal dow kammu ngaal.
Yim6e fuu na anndi dum. ³⁶ Fay
gooto waawaa yeddude dum.
Ndelle odon njeyi jippinde hakkil-
looji moodon taa ngolliron fay
huunde e henyaare. ³⁷ Wor6e 6e
ngaddudon been, nganaa wujjoo6e
kulle suudu dewal, nganaa yen-
noo6e deweteedo meeden oon. ³⁸ Si
tawii Demetirus e tafoo6e cardi
been ina ngoodi ko njidi wullitaade
fu, nyalaade careteede ina ngoodi,
sarotoo6e du na ngoodi. ³⁹ De si
na woodi ko pilotodon ko 6uri dum
fu, wo to kawrital saahii6e dum
saroytee. ⁴⁰ Eden mbaawi felireede
muurtere wadunde hannden
ndeen, sabo fitina ga'udo nii walaa
sabaabu fay gooto.

Caggal haalaa6e diin, o yoofi ja-
maa oon sankitii.

20

*No Pool yaari leyde Makedoniya
e Geres*

¹ Nde fitina oon faltinoo ndeen,
Pool hawrunduri taalibaa6e been,
de sembiniri dum'en e haala.
Caggal duum, waynii dum'en, fon-
ndii Makedoniya. ² O yiiltii ley
leydi ndiin, imo semmbina yim6e
toon e waajuuji keewdi. Cag-
gal duum, o yottii Geres. ³ O
wadi toon lebbi tati. Nde o segili-
noo faa o naata laana yaade Si-
riya fu, o nani Alhuudiyankoo6e
ndawridii faa mbara mo. Ndelle
o anniyii yeccoraade laawol Make-
doniya. ⁴ Inan yaadiraa6e makko:
Sopater 6ii Pirrus jeyaa6e Bereya, e
Aristarka e Sekundus jeyaa6e Tesa-
loniiki, e Gayus jeyaa6e Derbe, e
Timote. Woodi du Tikiku e To-
rofim jeyaa6e leydi Aasiya. ⁵ Been
ardii min, ndoomowi min wuro
wi'eteengo Torowas. ⁶ Minen, min

naati laana yaade Filipi caggal iidi
buuru mo wattaaka rabilla. E ley
balde joy min kewti 6e Torowas,
min ngadi doon jeddiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

⁷ Nyannde arandeere e jeddiire,
tawi miden kawriti faa min keltoo
buuru.* Pool ina waajoo yim6e
been, sabo imo anniyii dillude
jaango majjum. O heddi e
waaju oon faa hakkunde jemma.
⁸ Lampe keewde ina ngonni e ley
suudu dowuuru ndu min kawriti
ley muudum nduun. ⁹ Suka
jokolle bi'eteedo Ewtikus ina
joodii dow feneetere. Ko Pool
juutini waaju muudum oon duum,
Ewtikus ngonni, faa daanii doyngol
teddungol. O saami yuuwde e
feneetere sooro tatabo ngonni. Nde
6e kuncunoo mo ndeen, tawi o
maayii. ¹⁰ Ammaa Pool jippii,
hippii e makko, hooyi mo e juude
muudum, wi'i:

—Mbaaltee! Yonki makko
wartii!

¹¹ Ndeen Pool yeenti, heltii bu-
uru, nyaami. Caggal duum, o warti
e waaju makko faa weeti, de o
dilli. ¹² Suka jokolle oon hooraa ina
wuuri. Dum waaltini berde ma66e
sanne.

*No Pool waynorii hooree6e
goondinbe won6e Efeesu*

¹³ Minen, min artii yaade,
min naati laana yaade Asos do
min njeyi nannude Pool, sabo
imo anniyii jaarude toon koyde.
¹⁴ Nde min tawunduri Asos ndeen,
min nanni mo laana, min njottii
Mitilene. ¹⁵ Min yuwi doon e laana,
min njottowii jaango muudum
yeeso ruunde† Kiyos. Fa66i-jaango
muudum min paltorii dakkol
ruunde Samos, de fa66iti-janngo
mum min njottii Miletus. ¹⁶ Pool
anniyii wosaade Efeesu, faa taa
6ooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo

* **20:7** Heltaade buuru ina fiirta rewrude Laamd6 hiraande seniinde. † **20:15** Ruunde wo
leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

henyanii yottaade Urusaliima nyannde iidi benndal alkama si tawii na laatoo.

¹⁷ Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooree6e kawrital goondin6e Efeesu 6een. ¹⁸ Nde 6e ngarnoo ndeen, o wi'i 6e:

—Odon anndi no ngorrumi e moodon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya ndi faa warde hannden. ¹⁹ Mi golliranii Joomiraado leeyinkinaare fuu, kam e gondi keewdi e torraaji di Alhuudiyankoo6e umminani kam diin. ²⁰ Odon anndi mi suudaay on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi janginii on hakkunde yim6e e ley galleeji moodon. ²¹ Mi tindinii Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e fuu tuubana Laamdo, ngoondina Joomiraado meeden Iisaa. ²² Joonin, Ruuhu Ceniido na yaara kam Urusaliima, mi anndaa ko hewtoytoo kam toon. ²³ Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniido oon na holla kam ley gure 6een fuu ina wi'a kam geyyelle e torraaji ina ndoomi kam. ²⁴ De miin kaa, mi hiisaaki nguurndam am e maayde am fuu si mi timminii dadundurgol, mi he6ii yottinde gollal ngal Iisaa Joomiraado halfni kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala hinney Laamdo.

²⁵ Mi yiilake hakkunde moodon, mido waajoo haala laamu Laamdo. De joonin mido anndi on nji'oytaa kam katin. ²⁶ Dum wadi de mido sappoo on hannden dum do: si tawii gooto moodon halkii, wanaa feloore am. ²⁷ Sabo mi waajake on anniyaaji Laamdo fuu, mi suudaay on fay huunde. ²⁸ Ndeenee ko'e moodon, ndeenon coggal ngal Ruuhu Ceniido halfini on faa kaybon ngaal. Laatodon duroo6e kawrital goondin6e Laamdo, ngal soodiri yiyam 6iyum. ²⁹ Miin, mido anndi caggal am yim6e bon6e cooroto e ley moodon hono no pobbi jolbudi,

katin du di accataa coggal ngaal. ³⁰ Fay e ley moodon danyan wor6e ummii6e ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa pooda taalibaa6e 6een njokka dum'en. ³¹ Dum le, kakkilon! Miccitodon, jemma e nyalooma fuu faa wadi duu6i tati, mi selaay tindinirde gooto moodon fuu e gondi.

³² Joonin, mido halfina on Laamdo, e konngol hinney muudum. Konngol ngool ina waawi semmbinde on e ley goondinal mon, hokka on ko resani seni6e fuu. ³³ Abada mi muuyaay fay huunde e moodon, wanaa cardi, wanaa kanje, wanaa kaddule. ³⁴ Onon e ko'e moodon, odon anndi juude am de kumti haajuuji am e haajuuji wondube e am. ³⁵ Mi hollii on e kabaaruuji diin fuu, sanaa ngolliron noon, mballon tampu6e. E ley duum fuu, miccodon dii do haalaaji di Joomiraado meeden Iisaa haali kam e hoorem: «Kokkudo 6uri kokkaado barke.»

³⁶ Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen, kam e ma66e fuu 6e kofii, 6e ndu'ii. ³⁷ Be fuu 6e mboyi bojji mawdi, 6e kippii e Pool, 6e mucciidum. ³⁸ Ko 6uri mettude 6e fu, ko o wi'i 6e nji'ataa mo katin duum. Caggal duum, 6e dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Pool yaari Urusaliima

¹ Nde min ceedunoo e ma66e ndeen, min naati laana maayo, min mbosaaki, min njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min njottii wuro Patara. ² Min ke6i laana peyyitoo6a yaade leydi Finisi. Min naati, min ndunnyi. ³ Nde min njahunoo faa min kaynii Ruunde Kipirus dakkol amin gere nano fu, min ponndii leydi Siiriya. Min njottii toon, min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gi-neeji muudum. ⁴ Min tawi taalibaa6e, min ngondi e mu66en doon balde jeddi. I6e mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima. ⁵ Nde jeddiire ndeen hi66unoo ndeen, min ndilli. Be fuu 6e dowti min faa min njalti wuro ngoon, kam6e e rew6e e sukaa6e. Min kofii hunnduko maayo manngo, min ndu'ii. ⁶ Nde min mbaynundurnoo ndeen, minen kaa min naati laana, kam6e du 6e njeccii cuudi ma66e.

⁷ Nde min naatunoo laana Tirus min ndilli fu, min njehi Potolemays. Min njowtowi sakiraa6e toon, min nyallidi e ma66e, min mbaali. ⁸ Jaango majjum, min ndilli doon, min njehi Kaysariya. Min naatowi suudu Filipu baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njippanii dum. Wo o gooto hakkunde subaa6e njeddo Urusaliima 6een.* ⁹ Imo jogii 6i66e rew6e nayo 6e 6a6aaka, haaldoobe annabaaku. ¹⁰ Nde min ngadunoo doon balde seeda fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahuudiya, ¹¹ wari to amin. O hooyi ka66orgol Pool, o ha66i juude makko e koyde makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhuudiyankoo6e won6e Urusaliima 6een ka66irta jeydo ka66orgol ngol oon, ngatta dum e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en.

¹² Nde min nannoo dum ndeen, minen e jeyaa6e doon 6een fuu, min nyaagii Pool taa yaha Urusaliima. ¹³ Pool kaa jaabii, wi'i:

—Dume wadi de odon mboya, odon keccindina 6ernde am? Miin, mido segilani ko wanaa ha66eede tan, mido segilani fay maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa Joomiraado.

¹⁴ Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

—Joomiraado wada muuyde muudum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

¹⁵ Nde wadunoo balde seeda fu, min cegilii, de min pondii Urusaliima. ¹⁶ Taalibaa6e Kaysariya wob6e njaadi e amin, njaari min galle gorko bi'eteedo Manason faa min njippanoo dum. Manason wo jeyaa6o Kipirus, laatiido taalibaa6o gilla ko 6ooyi.

¹⁷ Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraa6e 6een nja66orii min seyo. ¹⁸ Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Maw6e kawrital goondin6e 6een fuu ina tawaa toon. ¹⁹ Caggal ko o jowti 6e duum, o fillitani 6e huunde fuu ko Laamdo wadani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e saabe golle makko. ²⁰ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e njetti Laamdo. Be mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankoo6e ujunaaje ngoondinii. Faa hannden i6e tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa. ²¹ Be

kaalanaama ada janngina Alhuudiyankoo6e won6e hakkunde lenyi goddi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiidaa taa taada sukaa6e mu66en katin, taa njokka al'adaaji diin katin. ²² Ndelle, noy ngadeten? Sabo tannyoral 6e nanan a warii. ²³ Wadu ko min kaalante duum. Miden njogii do wor6e nayo wadan6e Laamdo hunayeere. ²⁴ Yaadu e ma66e, de laamnidaa hoore maa e ma66e, njo6aa ko 6e kaani yobude duum, faa 6e la6ee. Ndeen yim6e fuu anndan ko haaletee dow maada duum fuu wanaa goonga. Be anndan aan e hoore maa ada jokki Tawreeta Muusaa. ²⁵ Goondin6e yuurube e lenyi goddi 6een, min mbinndanii dum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiyam e ko saadi, kam e jeenu.

* 21:8 Golle Nulaa6e 6.1-6, 8.5.

²⁶ Pool hooyi wor6e been, yaadi e mu6ben. Jaango majjum, o laamnidaa e mu6ben laabal diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en been. O wi'i si nyalaa6e laamnugol deen ki66ii fu, mono e ma66e fuu wadanees sadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

²⁷ Nde balde jeddi deen badinoo hi66ude ndeen, Alhuudiyankoo6e wo66e yuuru6e leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Be ummini hakkillooji yim6e been fuu, 6e nanngi mo. ²⁸ I6e peekoo, i6e mbi'a:

—Israa'ilankoo6e, mballee min! O woni gorko jannginoowo yim6e e ley nokkuuje deen fuu ina liddoo yim6e lenyol meeden, ina liddoo Tawreeta meeden, ina liddoo nokku ceniido o. Joonin kaa, o waddii fay Geresankoo6e e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuninii nokku ceniido o!

²⁹ Walaa ko 6e njiinoo noon si wanaa ko 6e njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. I6e cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

³⁰ Jirkitaango ngoon huu6i ngalluure ndeen. Yim6e ina njaltira tatteeji diin fuu. Be nanngi Pool, 6e ndaasi dum faa 6e mburtini dum suudu dewal mawndu nduun, de 6e ommbi dammbude deen wakkati oon law. ³¹ Nde 6e pilotonoo faa 6e mbara Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiibe oon humpitake Urusaliima fuu jii6ake.

³² Wakkati oon, o hooyi sordaasiibe e maw6e mu6ben, o doggani jamaa oon. Nde yim6e been njiinoo mo kanko e sordaasiibe been ndeen, celi fiyude Pool. ³³ Hooreejo oon 6attii Pool, yamiri Pool nanngi, ha66iree callali didi. O yami,

—Gorko o wo moy? Dume o wadi?

³⁴ Jamaa oon ina feekoo. Bee ina yeewnoo dum, 6ee to ina yeewnoo

dum to. Duko jii6iiko koon hadi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaaree ley suudu sooro sordaasiibe toon. ³⁵ Nde Pool warnoo faa yeeja kalikali sooro oon, sordaasiibe been ndonndii mo saabe nyanngere jamaa ndeen, ³⁶ sabo yim6e heew6e ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yim6e Urusaliima

³⁷ Nde sordaasiibe been ngarnoo faa nanna Pool ley sooro mu6ben ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wi'i mo:

—Aa? Ada waawi geresankooore naa? ³⁸ Ndelle a wanaa Misiranke gadudo muurtere ko booyaay oon naa? A wanaa gardudo e wadoo6e bar-ko'e ujunaaje nayo, de njaarudaa dum'en ley ladde naa?

³⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde anndaaka koy. Mido nyaage ndunjanodaa kam mi haalda e yim6e been.

⁴⁰ Hooreejo oon dunjani mo dum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, 6antani yim6e been junngo. Nde 6e ndeyyininoon ndeen, o haali e ibraninkooore, o wi'i:

22

¹—Sakiraa6e e baabiraa6e, kettinee joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore nde njowudon dow am.

²Nde 6e nannoo wo ibraninkooore o haaldada e ma66e fu, deyyinaare ndeen beydii katin. O wi'i:

³—Wo mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima do mawnumi. Gamaliyel wonnoo moodibbo am. Kanko janngini kam Tawreeta maamiraa6e meeden oon faa laa6i tal. Mido jinngana Laamdo hono no ngorru6on hannden on fuu

ni. ⁴ Mi torrii jokku6e Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii wor6e e rew6e, mi uddii dum'en ley kasu. ⁵ Almaami Mawdo e waalde Saahii6e 6een fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e mu66en ke6umi derewol faa mi holla sakiraa6e mu66en won6e Damas 6een. De njahumi faa mi ha66owa jokku6e laawol Iisaa won6e toon 6een, faa mi wadda dum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum

(Golle Nulaa6e 9.1-19, 26.12-18)

⁶ Woodi, mido yaha faa 6adiimi Damas, wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto annoora mawdo yuuri dow kammu, yayni, filii kam. ⁷ Caamumi e leydi, nan-umi daande ina wi'a kam: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?» ⁸ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatuujo mo torrataa oon.» ⁹ Wondu6e e am 6een nji'i annoora oon, ammaa 6e nanaay daande haaldunde e am ndeen. ¹⁰ Ndeen, mbiimi: «Joomiraado, 6ume ngadammi?» Joomiraado wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A haalante toon ko Laamdo anniyii ngadaa fuu.» ¹¹ Wondu6e e am 6een dowi kam, njaari kam faa ley Damas, sabo delkugol annoora ngool wumnii kam.

¹² Ananiyas wo gorko kuldo Laamdo, jokku6o Tawreeta Muusaa. Alhuudiyankoo6e won6e toon fuu ceedanii mo wo o moyyo. ¹³ O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam: «Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon ni, mbuntumi, njiimi mo. ¹⁴ O wi'i: «Laamdo maamiraa6e meeden oon su6ake ma faa paama muuyde muudum, faa nji'aa Ponnditiido oon, nanaa haala e hunnduko muudum. ¹⁵ Sabo aan seedantoo mo yeeso yim6e fuu ko njiidaa e ko nanudaa. ¹⁶ Joonin, 6ume ndoomataa katin?

Umma, lootedaa lootalgal batisima, de njaaforedaa luttu maa e nod-dude innde Joomiraado.»

¹⁷ Caggal mi yeccake Urusaliima, mido wada du'aare ley suudu dewal mawndu, de won ko nji-imi e holleede. ¹⁸ Ley holleede oon mi yi'ii Joomiraado, wi'i kam: «Hanya law, yaltu Urusali-ima, sabo 6e nja6ataa seedaaku ngu ceedantodaa kam nguun.» ¹⁹ Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraado, i6e anndi mido yahannoo ley cuufi baajordi diin fuu, mido uddannoo mido fiyannoo goondin6e ma 6een. ²⁰ Nde yiiyam Etiyen seede maada oon yuppetenoo ndeen, mido darii, idum weli kam ko o waraa duum. Miin haybannoo kaddule war6e mo 6een.» ²¹ Joomiraado jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi nulete to woddi, to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.»

No Pool wi'iri wo Romanke

²² I6e kettinanii mo faa o haali haala ka. Ndeen 6e yepti daade ma66e, 6e mbi'i:

—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa wuuru katin!

²³ I6e peekoo, i6e njiila saayaa6e ma66e, i6e mbicca leydi. ²⁴ Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley suudu sooro mu66en doon, lamndoree piide faa 6e paama ko wadi de jamaa oon ina wulla e makko hono ni. ²⁵ Nde 6e ka66annoo mo faa 6e piya mo ndeen, o wi'i mawdo sordaasi6e gondo doon:

—Yalla na daganoo on piyon Romanke, sakko mo saraaka naa?

²⁶ Nde mawdo oon nannoo dum ndeen, yehi to hooreejo mu66en oon, wi'i:

—Ada anndi ko nesudaa wadude naa? Gorko oon wo Romanke!

²⁷ Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami dum, wi'i:

—Haalanam, yalla a Romanke naa?

Pool jaabii, wi'i:

—Wo mi kam!

28 Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Miin kaa, ceede keewde njo6umi de ke6umi laataade Romanke.

Pool wi'i mo:

—Miin, mi finii tawumi mi kam.

29 Wakkati oon anniyiibe fiyude mo faa tilsinana mo haaltude been acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi ha66iino dum.

No Pool yaariraa yeeso waalde Saahii6e

30 Jaango majjum, hooreejo oon ha66iti Pool, sabo na yidi tannyorde ko Alhuudiyankoo6e been mbullitii dum. O yamiri hooree6e almaami'en e waalde Saahii6e ndeen fuu kawrita. Caggal duum, o waddi Pool, o darni dum yeeso ma66e.

23

1 Pool ndaari waalde Saahii6e been, wi'i:

—Sakiraa6e, wo 6ernde nde walaa feloore mbuurdumi yeeso Joomiraado faa yottaade nyalooma hannden o.

2 Ndeen Ananias, Almaami Mawdo oon, yamiri darinoo6e dakkol makko been piya mo hunduko. 3 Ndeen, Pool wi'i mo:

—Laamdo fiyete, aan kokuwol dawninaangol nanndungol wo lobbol! Ada joodii faa carorodaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirdaa mi fiyee duum.

4 Darinoo6e doon been mbi'i Pool:

—Yalla a mbonkoto Almaami Mawdo mo Laamdo joyyini o naa?

5 Pool jaabii, wi'i:

—Sakiraa6e, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawdo. Si goonga, mido anndi ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maa!»*

6 Pool ina anndi wo66e ley Saahii6e been wo Saduki'en, wo66e mu66en du wo Farisa'en.

Ndelle yeewonii semmbe hakkunde kawrital doon, wi'i:

—Sakiraa6e, miin mi Farisanke, 6ii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maay6e carorteemi!

7 Nde o haalnoo dum ndeen, Farisa'en e Saduki'en been njeddunduri, kawrital ngaal feccii.

8 Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhuuji du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini dum fuu.

9 Duko koon 6eydii mawnude. Jannginoo6e Tawreeta wo66e heedan6e Farisa'en been, na ngada kalala mawdo, ina mbi'a:

—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!

10 Jeddi diin mawni faa hooreejo sordaasii6e oon huli taa 6e ceeka Pool. Dum wadi de o yamiri sordaasii6e njippoo to kawrital toon, itta Pool e juude yim6e been, njecina dum to suudu sooro mu66en toon.

11 Jemma jokkudo oon, Joomiraado 6angi e Pool, wi'i dum:

—Sellin 6ernde maa! No ceedoranidaa kam Urusaliima noon, na tilsii ceedanodaa kam ley Roma du.

No Alhuudiyankoo6e mbatirifaa mbara Pool

12 Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankoo6e been mbati, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool. 13 Batidin6e been ina 6uri wor6e capande nayo. 14 Be njehi to hooree6e almaami'en e maw6e, 6e mbi'i:

—Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. 15 Joonin, onon e waalde Saahii6e been, mbi'ee hooreejo sordaasii6e oon waddana on Pool. Mbi'on odon njidi faamitaade ko o haalata duum. Minen, miden cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

* 23:5 Wurtagal 22.27.

16 Bii sakiie Pool debbo nani ko 6e anniyii duum, yehi to suudu sordaasiibe toon, naati, humpiti Pool. 17 Pool noddi gooto e maw6e sordaasiibe 6een, wi'i dum:

—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yidi haalande dum.

18 Mawdo sordaasiibe oon yaari mo to hooreejo muudum toon, wi'i dum:

—Pool ommbaado oon noddi kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yidi haalande ma.

19 Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:

—Dume kaalantaa kam?

20 Suka oon wi'i mo:

—Alhuudiyankoobe ndawridii. Be nanndinkinto e yidube faamitaade kabaaru Pool. Be nyaagete jaango ngaddanaa 6e Pool yeeso waalde Saahii6e ndeen. 21 Taa njabanaa 6e! Sabo ko 6uri wor6e capande nayo na duppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Be cegilake, i6e ndoomi yamiroore maa.

22 Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:

—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam dum.

O yoppi dum dilli.

No Pool nuldiraa Kaysariya

23 Caggal duum, o noddi maw6e sordaasiibe makko dido, o wi'i dum'en:

—Kawrunduree wor6e keme dido e waddiibe pucci capande njeddo, kam e jom'en labbe keme dido. On fuu, cegilanee yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma. 24 Cegilee pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.

25 Hooreejo oon winndi bataaki ki, wi'i:

26 Miin, Kalawdiyus Lisiya, mido jowte, aan Filiki goforneer teddufo.

27 Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankoobe nanngunoo dum, anniyii warude dum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumi, miin e fedde sordaasiibe ndeen, ittumi mo. 28 Ngaddumi mo yeeso waalde Saahii6e ma66e, sabo mido yidi faamude ko 6e peldi mo duum. 29 Tawumi wo dow sariya ma66e tan 6e peldi mo, de dum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo. 30 Caggal duum, maatumi Alhuudiyankoobe ndawridii faa mbara mo. Dum wadi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii feloo6e mo 6een du njaha to maa, pela mo toon.

31 Sordaasiibe 6een ngadi ko njamiraa duum, kooyi Pool ley jemma, njaari dum faa Antipatiri.

32 Jaango majjum, sordaasiibe yaarannoobe e koyde 6een njecii to suudu mu66en Urusaliima. Be njoppidi Pool e waddiibe pucci 6een, njottinowa dum. 33 Nde 6een njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon bataaki kiin, njoppi Pool e junngo makko. 34 Nde goforneer oon janngunoo bataaki kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen, 35 wi'i mo:

—Mi nanan haala maa si feloo6e ma 6een ngarii.

O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

1 Balde joy caggal duum, Ananiyas Almaami Mawdo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e maw6e wo66e, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteedo Tertulu. Be peli Pool yeeso goforneer oon. 2 Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fuddi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke tedduɗo, wo saabe maada de min kefi jam booyɗo. Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maada wadi. ³ Min annditii fuu ko ngadudaa, yimbe tatteeji fuu na njettire berde belde. ⁴ Mi yidaa joonnde ndeen juuta, de mido nyaage saabe moyyuki maa, kettindanoɗaa min seeda. ⁵ Min tawii gorko o wo daa6oowo bone sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde Alhuudiyankoo6e won6e ley adunaaru fuu. O ardiido laawol Nasaraatunkoo6e. ⁶ O filake tuuninde suudu dewal mawndu nduun, de min nanngi mo. [⁷ Miden njidi saraade mo sariya amin, tawi Lisiya hooreejo sordaasiibe oon ittirii mo semmbe e juude amin, yamiri feloo6e mo been ngara yeeso maa.]* ⁸ Aan e hoore maa, lamndooɗaa mo, paamaa ko min peldi mo duum fuu.

⁹ Alhuudiyankoo6e tawaabe toon been keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati worri.

¹⁰ Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool laawol faa haala. Pool wi'i:

—Mido anndi wadii duubi ada saroo lenyol ngol. Dum wadi de mido seyoro jakkanaade hoore am. ¹¹ Buraa balde sappo e didi ko ngarumi Urusaliima faa mi sujidana Laamdo. Si a taykake fu, a tawan hono noon worri. ¹² Fay gooto tawaay kam mido dukida e neddo naa mido jirkita jamaa, wanaa e ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e ley cuufi baajordi, wanaa e ley ngalluure ndeen. ¹³ Be mbaawaa tabintinde ko 6e peldi kam joonin duum. ¹⁴ Ammaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo maamiraabe meeden oon e laawol ngol 6e mbi'ata feerewol ngool. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa duum e ko winndaa

e dewte annabaabe duum fuu. ¹⁵ Woodi, mido tannyori Laamdo iirtinan fonnditiibe e bon6e fuu, hono no Alhuudiyankoo6e du tannyori ni. ¹⁶ Saabe duum mido tinnoo wondude e 6ernde nde walaa feloore yeeso Laamdo e yeeso yimbe wakkati fuu.

¹⁷ Caggal duubi keewdi, mi wartii faa mi wadana yimbe am dokke, mi itta sadakaaji. ¹⁸ Wakkati oon 6e tawi kam e ley suudu dewal mawndu nduun caggal ko ngadumi al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi waldaa e duko. ¹⁹ Alhuudiyankoo6e wo66e yuurube leydi Aasiya wonnoobe doon, wo been kaannoo warude pela kam yeeso maa, si tawii won ko ngadumi. ²⁰ Yimbe 6ee do, sanaa kam'en e ko'e mu66en kaala boofi di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso waalde Alhuudiyankoo6e Saahiibe ndeen. ²¹ Be mbaawaa wiide mi wadii faa'e si wanaa konngol gootol ngol ndariimi de yeewniimi: «Wo saabe ummital maaybe wadi de mido saree hannden!»

²² Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasiibe oon warii fu, ndeen carotoomi haala moodon ka.

²³ O yamiri mawdo sordaasiibe oon hayba Pool, de newnana dum, taa hada fay gooto e yigiraa6e muudum been warude walla dum.

²⁴ Balde seeda caggal duum, Filiki wardi e deekum Alhuudiyanke bi'eteedo Durusiila. O neli Pool waddowaa, o hettindanii dum ina haala haala goondinal Iisaa Almasiihu. ²⁵ Kaa nde Pool haalanoo haala fonnditaare e nanngitaare e sariya garoowo ndeen, Filiki huli, wi'i:

—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde ke6indiimi fuu, mi nodditete.

²⁶ O miilii Pool hokkan mo ceede. Dum wadi de imo nodda dum kile keewde faa 6e njewtida.

* 24:7 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 7.

27 Nde wadunoo duubi didi fu, Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Ammaa Filiki yoppi Pool e ley kasu doon, sabo na yidi welnande Alhuudiyankoo6e been.

25

No Pool nyaagorii sariya muudum yaaree to kaananke Roma

¹ Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndiin duum, yuwi Kaysariya, yehi Urusaliima.

² Doon, hooree6e almaami'en e ardiibe Alhuudiyankoo6e ngari to makko de peli Pool. Be nyaagii mo semmbe ³ o walla 6e, o wadda Pool Urusaliima. Ko 6e mbiiri mo noon dey, ibe piloo duppinanaade dum dow laawol faa 6e mbara dum. ⁴ Festus jaabii 6e, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngon law. ⁵ Maw6e moodon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko wadi.

⁶ Festus waddaay e ma66e ko buri balde jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee. ⁷ Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankoo6e yuuru6e Urusaliima been piilii dum, peldi dum kulle bonde keewde. Ammaa 6e mbaawaay laa6inde pelooje deen. ⁸ Ndeen Pool jakkani hoore muudum, ina wi'a:

—Mi wadaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankoo6e oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawdo oon du.

⁹ Festus ina yidi welnande Alhuudiyankoo6e been. Ndelle yami Pool, wi'i:

—Ada ja6a yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?

¹⁰ Nde o yamunoo duum fu, Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke Roma mawdo ngonumi, wo do

kaanumi sareede. Mi wadaay Alhuudiyankoo6e been fuu ko boni. Aan e hoore maa du, ada anndi. ¹¹ Si mi wadi ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko 6e peldi kam duum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juude ma66e. Sariya am faltake do. Wo kaananke Roma mawdo oon, kam sarotoo kam.

¹² Caggal nde Festus haaldunoo e tindinoobe dum ndeen, jaabii Pool, wi'i:

—Ada yidi kaananke Roma mawdo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawdo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

¹³ Balde seeda caggal duum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus. ¹⁴ Nde 6e 6ooytunoo doon balde seeda fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi do ley kasu. ¹⁵ Nde njahunoomi Urusaliima ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e kaalani kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee. ¹⁶ Njaabiimi 6e: Al'aada Romankoo6e jabataa saraade neddo si hawritaay e feloo6e dum been. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa duum.

¹⁷ Ndelle 6e fuu 6e ngarii do. Miin le, mi neebinaay dum fes, sabo jaango majjum njoodowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee. ¹⁸ Feloo6e mo been ndarii, kaali, de 6e ngaddaay fay feloore wootere ko nanndani kam wo bonanda. ¹⁹ Be peldii mo haala diina ma66e, kam e gooto bi'eteedo Iisaa maaydo, mo Pool wi'ata ina wuuri. ²⁰ Woodi miin kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi goonga e haala kaan. Dum wadi de lamndiimi mo yalla imo ja6a

saroweede Urusaliima. ²¹ Ammaa o nyaagake kabaaru makko watee e juude kaananke mawdo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi he6a neldude mo kaananke Roma mawdo oon.

²² Agirippa wi'i Festus:

—Mido yidi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

²³ Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en e hooree6e sordaa6e e maw6e ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee.

²⁴ Nde waddanoo fu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaabe do! On nji'ii gorko o. Alhuudiyankoo6e fuu pelii mo to am ley Urusaliima e do fuu. I6e yeewnoo, i6e mbi'a o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵ De miin e hoore am kaa, mi tawii o wadaay fay huunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawdo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon. ²⁶ Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Dum wadi de ngaddumi mo yeeso moodon, e ko 6uri dum fuu, yeeso maada aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi he6an ko mi winnda. ²⁷ Sabo hakkillo am jabaay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

26

¹ Agirippa wi'i Pool:

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa.

Ndeen, Pool 6anti junngom, jaabii, wi'i:

² —Agirippa kaananke, mi seyorake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankoo6e peldi kam duum

fuu. ³ Adaa anndi al'aadaaji Alhuudiyankoo6e e haalaaji mu66en fuu. Saabe majjum mido nyaage, kettindanodaa kam e munyal.

⁴ Alhuudiyankoo6e fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. I6e anndi no ngorrunoomi e ley yim6e leydi am e ley Urusaliima fuu. ⁵ I6e anndi gilla arande, si 6e nja6ii seedaade: mido jokki laawol diina amin 6urngol tiidude ngol, mido hiisodaa e Farisa'en. ⁶ Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamdo wadani maamiraa6e meeden oon. ⁷ Yuwdiiji meeden sappo e didi diin ina njowi jikke mu66en e tabintingol amaana oon, ina ndewira sembe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankoo6e peldi kam! ⁸ Ko wadi de miidon Laamdo waawaa iirtinde maay6e?

⁹ Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino mido haani bonnude innde Iisaa Nasaraatuujo oon, no laatorii fuu. ¹⁰ Wo dum pay ngadumi Urusaliima du. Hooree6e almaami'en 6een kokkii kam baawde mi udda seniife heew6e e kasu. Nde 6e caranoo faa 6e mbaree ndeen, mi yardake dum. ¹¹ Mi torrii 6e kile keewde e cuudi baajordi diin fuu. Mido tilsina 6e njedda Almasiihu mo 6e ngoondini oon. Tikkere am dow ma66e ina mawnunoo sanne, faa mido tewna 6e ley gure janane, mido torra 6e.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum
(Golle Nulaa6e 9.1-19, 22.6-16)

¹² Wo hono nii njaarumi Damas. Hooree6e almaami'en nelii kam, kokkii kam baawde nanngude goondin6e toon. ¹³ Kaananke, mido wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina fiiloo kam, miin e yaadiraa6e am 6een fuu. Annoora oon ina 6uri fay naange jalbude. ¹⁴ Min fuu,

min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkoore: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam? Si ndemoori wi'ii saloto tufirgel joomum fu, beydan nawnaade.»¹⁵ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraado wi'i: «Miin, wo mi iisaa mo torrataa oon.¹⁶ Umma dara, sabo mi banganii ma, mi subake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanodaa kam ley ko njiidaa joonin e ko nji'oytaa si mi bangii e maa caggal hannden.¹⁷ Mi reenete e Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi 6e nulammaami e mu66en joonin been.¹⁸ Mi nulete faa peertaa gite ma66e, 6e yuwa e nimre, 6e ngarta e annoora, 6e yuwa e baawde Seydaani, 6e ngarta e Laamdo, 6e ke6a yaafeede hakkeji ma66e, 6e ndonida e seniibe saabe ko 6e goondini kam duum.»

¹⁹ Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki dwtanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu duum.²⁰ Be artiimi waajaade wo yim6e Damas e yim6e Urusaliima e piilol Yahuudiya fuu. Caggal duum, njokkinmi yim6e lenyi goddi tuuba, ngarta e Laamdo, ngolla golleeji kollooji tuubii.²¹ Saabe duum, Alhuudiyankoo6e nannngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pilii warude kam.²² Ammaa Laamdo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Mido seedanoo yim6e fuu, gilla lo'u6e faa e teddu6e. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaa6e e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan duum.²³ Dum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de artoo maay6e ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yim6e meeden e lenyi goddi fuu kisindam, dam laatanoo 6e annoora.

²⁴ Nde Pool haalannoo dum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:

—Pool, a haanjaama! Heewgol maada anndal ngol haanji ma!

²⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Festus tedduu, mi haanjaaka. Ko kaalammi duum wo haalaaji goongaaji, celludi.²⁶ Agirippa kaananke oon ina anndi kulle deen. Dum wadi de mido hoolii haalude dum yeeso makko. Si goonga, mido tannyori dum fuu suudanaaki mo, sabo dum wadaay e cuncukka.²⁷ Kaananke! Ada goondini annabaa6e naa? Mido anndi ada goondini!

²⁸ Agirippa wi'i Pool:

—Ada miilii wadude kam Almasiyankeejo law law hono nii naa?

²⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, dum laatoo muuyde Laamdo faa aan e hettindanii6e kam joonin fuu laatodon hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am di.

³⁰ Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e joododinoo6e e mu66en fuu ummii.³¹ Nde 6e njaltunoo suudu nduun ndeen, i6e mbi'undura:

—Gorko o wadaay ko foti warude dum naa ha66ude dum callali.

³² Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawdo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

¹ Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkoo6e wo66e ngattaa e junngo mawdo sordaasiibe bi'eteedo Yuliyus. Oon wo jeyaado e fedde sordaasiibe kaananke Roma mawdo.² Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooaha ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miden ngondi e Aristarka gorko Make-doniyanke yuurudo Tesaloniiki.³ Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool hinney,

dunjanii dum yaha to yigiraa6e mum faa mballira dum ko haajaa. ⁴ Nde min yuwunoo doon ndeen, min 6attitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawri e henndu mawndu. ⁵ Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. ⁶ Doon, mawdo sordaasiibe oon tawi laana yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

⁷ Balde keewde laana amin kaan wadi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na hada min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone. ⁸ Miden takkii sennngo, miden tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteedo Jipporde Lobbera nde woddaa e wuro Lasiya.

⁹ Min 6ooyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeeki faltii. Wakkati dabbunde maayo ngoon ina hul6inii sanne, na tiidi laana dilla ndeen. Pool tindini 6e dow majjum. ¹⁰ O wi'i:

—Sakiraa6e, mi yi'i jahaangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji di tan, ina waawi laataade yonkiiji meeden du.

¹¹ Ammaa mawdo sordaasiibe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomiika buri ja6ude e dow haala Pool. ¹² Jipporde laanaaji nde 6e ngonni e muudum ndeen, welaa dabbude. Dum wadi de bur6e heewude ley laana been mbi'i 6e njaha 6e piloo yottaade Fenika faa 6e ndabba toon. Dum wo jipporde wonnde Kereta huccitinde hor6oore-gorgaare e sob6iire-gorgaare.

¹³ Nde henndu seeda yuurundu hor6oore fuddunoo wifude ndeen, 6e cikki 6e mbaawan yottaade to 6e njidi toon. Be yeentini

jamde darnooje laana deen, 6e takkii e fonngo Kereta, i6e njaha. ¹⁴ Ammaa caggal duum seeda, henndu mawndu wi'eteendu henndu sob6iire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii. ¹⁵ Henndu nduun faddii laana kaan. Min kunnngii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya. ¹⁶ Nde min paltotonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeda. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarel ngel min ndaasannoo ngeel. ¹⁷ Min yepti ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen 6e kooyi 6oggi, 6e piilii laana mawka kaan. Be njippini jamde darnooje laana deen du, 6e njoppi ika roya, sabo 6e kulii taa 6e njanoy e sob6undu ruunde Sirta. ¹⁸ Henndu nduun ina heddi na wifa min semmbe. Saabe duum, jaango majjum 6e puddi faddude donngal laana kaan ley maayo manngo. ¹⁹ E nyalooma tata6o oon, 6e kooyi anniya, 6e paddi fay ginereeji jaarooji laana ley ndiyam diin. ²⁰ Naange e koode du nji'ataake faa wadi balde keewde. No henndu nduun foti mawnude, min tayi jikke amin fuu e hisude.

²¹ Nde 6ooyunoo yim6e been kebaay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Si on nja6iino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji di e mursey o hewtataakono en. ²² Joonin, mido haalana on: cellinee 6erde mon, sabo fay gooto moodon mursataa yonki muudum, laana ka tan mursetee. ²³ Jemma hankin, Laamdo jeydo kam mo ndewammi oon nuli maleyka to am. ²⁴ Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawdo oon. Laamdo reenete, aan e yaadiraa6e maa been fuu.» ²⁵ Ndelle, cellinee 6erde mon, sabo mido hoolii ko

* 27:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

Laamdo haalani kam duum, hono noon jaati worrata. ²⁶ Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

²⁷ E ley jemma sappo e naya6o oon, miden ndoya ley maayo Adiriyati ngoon faa hannden. Wakkati hakkunde jemma, donnoo6e laana kaan been cikki badake leydi. ²⁸ Be paddii boggol ponndirgol, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande noogay. Be njehi yeeso seeda, 6e paddi katin, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande sappo e joy.† ²⁹ Be kuli taa 6e njanoy e kaaye. Ndelle 6e njippini jamde nay darnooje laana deen caggal laana kaan, i6e keppee weetaay. ³⁰ Ndeen golloo6e laana kaan been njippini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi faa ndilla kam'en tan. Be mbi'i wob6e 6e njippinowan jamde to yeeso laana kaan toon faa ndarna ka. ³¹ Pool wi'i mawdo oon e sordaasiibe been:

—Si yim6e been keddaaki e ley laana ka fu, onon, on ndadataa.

³² Ndeen sordaasiibe been tayi boggi nanngunoodi laana pamara kaan diin, njoppi ngel dilli kangel tan.

³³ Nde badinoo weetude ndeen, Pool nyaagii 6e fuu 6e nyaama, wi'i:

—Hannden woni balde sappo e nay odon ndoomi on nyaamaay. Odon keddii on meedaay fay huunde. ³⁴ Ndelle mido nyaagoo on sanne, nyaamon. Odon kaajaa dum faa ndadon. Si goonga, fay gooto moodon lee6ol hoore muudum solataa de saama.

³⁵ Nde o haalnoo dum ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo yeeso ma66e 6e fuu, o heltii, o fuddi nyaamude. ³⁶ Ndeen 6e fuu berde ma66e cuusinaa, kam6e du 6e kooyi, 6e nyaami. ³⁷ Minen won6e ley laana kaan been, min yim6e keme dido e capande njeddo

e njeegom. ³⁸ Nde 6e nyaamnoo faa 6e kaari ndeen, 6e kooyi bootooji alkama gondi e laana kaan diin, 6e paddi di ley maayo manngo faa dum huufintina ka.

³⁹ Nde weetunoo ndeen, 6e kaynii leydi, de 6e annditaay ndi. Be nji'i nokkuure njaareendi yaajunde seeda. I6e njidi jaarude toon laana kaan si 6e mbaawii. ⁴⁰ Be tayi jamde deen, 6e njoppi de ley maayo. Be ka66iti boggi ka66aadi e ooncirde deen du. To hoore laana toon du, 6e yeentini wudere dow, 6e peerti nde faa henndu nduun dunyira ka yeeso. Be ponndii daande maayo ngoon. ⁴¹ Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi. Becce makka cokkii e ley njaareendi ndiin faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du keli caggal makka faa diggi.

⁴² Sordaasiibe been anniyii warude kasunkoo6e been taa fay gooto e mu66en yinoo de dogga. ⁴³ Ammaa mawdo sordaasiibe oon ina yidi dannude Pool. Ndelle o hadi 6e wafude anniya ma66e oon. O yamiri waaw6e yinaade been artoo njinoo mburtowoo, ⁴⁴ de heddiibe 6e du tiigoo kelte laana kaan naa goddum yuurdum e makka. Hono nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

¹ Nde min kisunoo ndeen, min nani ruunde ndeen Malta wi'etee. ² Jeyaa6e doon been nja66orii min caahu mawdo. Wakkati oon kammu ina to6a, jaangol du na woodi. Ndelle 6e ku66ani min yiite faa min yuuloo. ³ Pool hawrunduri ledde, watti e yiite ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje, ndi soppi junngo makko. ⁴ Nde jeyaa6e doon been njiinoo mboddi ndiin ina bilii e junngo Pool ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en:

† 27:28 Darande noogay wo meetereeeji 37. Darande sappo e joy wo meetereeeji 27.

—Tannyoral, gorko o wo gaddo war-hoore. Fay si o dadi to maayo manngo toon du, sariya accataa mo o wuura.

⁵ Ndeen o fiddi mboddi ndiin ley yiite, dum torraay mo fay huunde. ⁶ Be miilii o fuutan naa o saaman wakkati oon, o maaya. Ammaa nde 6e kedfnoo faa 6ooyi, 6e nji'i dum torraay mo fay seeda fu, hakkillooji ma66e mbaylitii e makko. Be mbi'i o wo gooto e alla'en.

⁷ Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon, gese muudum ina ngoni sera nokkuure ndeen. O ja66ii min faa woodi, o weerni min faa haddi balde tati, o saahanii min. ⁸ Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa, wo jontaado, reedu muudum du na dogga yiyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi juude muudum e dow makko, danni mo. ⁹ Nde dum wadunoo ndeen, nyaw6e won6e e ruunde ndeen been ina ngara, na ndannee. ¹⁰ Be teddini min teddeengal manngal. Nde min cegilinoo faa min ndilla e laana ndeen, 6e njoo6ini min ko min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

¹¹ Miden ngonnoo toon faa haddi lebbi tati. Ndeen min naati e laana yuuruka Alesandiri, ndab-bunooka e ruunde ndeen. Min ndilli. Laana kaan ina nenyaa nenyi tooruuji funeree6e.* ¹² Min njot-tii wuro wi'eteengo Sirakus, min ngadi doon balde tati. ¹³ Min yuwi doon, min takkii e daande maayo manngo faa Regiyus. Jaango majjum, henndu hordooore wifii. E ley balde didi min njottii Potiyoli. ¹⁴ Min tawi toon sakiraa6e, nyaagii min min ngonda e mu66en jeddfiire. Ndeen sakitii, min njot-towii Roma. ¹⁵ Nde sakiraa6e won6e Roma been nannoo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya e

nokku bi'eteedo Jipporde Tati faa njakkitoo min. Nde Pool yiinoo 6e ndeen, yetti Laamdo, beydoriii cuusal. ¹⁶ Nde min njottinoo Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muudum. Sordaasiijo ina hayba dum.

No Pool waajorii ley Roma

¹⁷ Balde tati caggal duum, Pool noddi maw6e Alhuudiyankoo6e. Nde 6e kawritinnoo ndeen, o wi'i 6e:

—Sakiraa6e! Mi wadaay fay huunde ko luttundurta kam e yim6e meeden naa aadiiji maami-raa6e meeden. Ammaa mi nangaama Urusaliima, mi wattaama e juude Romankoo6e. ¹⁸ Been du yamtindake kam, de i6e muuyunoo yoppude kam, sabo 6e tawraay kam fay sabaabu gooto kaando warude kam. ¹⁹ Ammaa saabe Alhuudiyankoo6e been calake mi yoppee, dum waddani kam nyaagaade sariya am faltiniree to kaananke Roma mawdo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am. ²⁰ Dum wadi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Mido ha66orii callali di saabe mo Israa'iilankoo6e kedii garol muudum oon.

²¹ Be mbi'i mo:

—Min ke6aay 6ataaki yuuruki Yahuudiya kaaloohi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraa6e been waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngadudaa. ²² Ammaa miden njidi kaalanaa min ko njiidaa e hakkillo maa, sabo miden anndi yim6e nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkudaa ngool.

²³ Be kokkunduri nyalaande nde 6e ngartoyta. Nyalaande ndeen yottii, heew6e ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraade imo fiirtana 6e haala laamu Laamdo, imo waajoo 6e. Imo holla 6e kabaaru Iisaa

* 28:11 E jamaanu oon, dorbotoo6e laanaaji na mbi'a kanji ndeenata dum'en.

gondo ley Tawreeta Muusaa e
ley dewte annabaa6e. ²⁴ Wo66e
ma66e nja6i ko o haali duum,
wo66e nja6aay. ²⁵ Nde 6e canki-
totonoo ndeen tawi 6e ndewraay
hakkunde ma66e. Ndeen Pool
6eydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga
nde haalnoo e hunnduko annabi
Esaaya, wi'i maamiraa6e moodon:

²⁶ «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa dum:
On nanan faa wooda, de on paa-
mataa.

On ndaaran faa laa6a, de on
nji'ataa.

²⁷ Sabo lenyol ngol 6ernde
muudum yoorii.

Be cukkii noppi ma66e, 6e
mu66ii gite ma66e.

Si wanaa noon fu gite ma66e nji'an,
noppi ma66e nanan,

hakkillooji ma66e paaman.

Ndeen 6e ngartan 6e ndewa kam

de mi danna 6e.»[†]

²⁸ Pool 6eydi katin, wi'i:

—Anndee, kisindam Laamdo
nuldaama yim6e 6e nganaa
Alhuudiyankoo6e. Kam6e 6e
kettindoto! [²⁹ Nde Pool haal-
noo haalaaji diin ndeen, Al-
huudiyankoo6e 6een ndilli ina
njeddundura sanne hakkunde
mu66en.][‡]

³⁰ Pool joodii suudu to luwi toon
duu6i didi ki66udi. Imo ja66oo
waroo6e ndaarude mo 6een fuu.

³¹ Imo waajoo laamu Laamdo.
Imo jannginira tannyoral kabaaru
Iisaa Almasiihu Joomiraado, walaa
fuu ko hadi mo.

[†] 28:27 Esaaya 6.9-10. [‡] 28:29 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 29.

Bataaki Pool yaade to Romankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laatoo nulaado muudum. Wo mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo. ² Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamdo aadinoo gilla e annabaabe muudum ley Binndi ceniidi diin. ³ Kabaaru oon wo haala Biyiiko haalata. Fodde neddaaku muudum wo yuurudo e Daawda. ⁴ Fodde Ruuhu ceniido du, holliraama wo Bii Laamdo jom baawde ko ummitii e maayde duum. Oon woni Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁵ Saabe makko min kefiri moyyere laataade nulaabe faa yimbe yuuru6e e lenyi fuu ngoondina mo, dowtanoo mo, de innde makko teddinee. ⁶ Onon du, odon njejaa e ma66e, onon 6e Laamdo noddi faa kawton e Iisaa Almasiihu 6een. ⁷ Mido jowta on fuu, onon won6e ley Roma 6e Laamdo horsini de noddi faa laatoo seniibe. Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yidiri yi'ude goondin6e won6e Roma been

⁸ Ko artii fuu, mido yetta Laamdo e dow innde Iisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabo haala goondinal moodon ina haalee ley adunaaru fuu. ⁹ Laamdo mo ndewammi e 6ernde am fuu e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala Biyum duum, wo seedee mido miccoo on wakkati fuu ¹⁰ e ley du'aawuuji am fuu. Mido njaaroo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to moodon. ¹¹ Sabo mido yidi yi'ude on sanne, faa mi yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa semmbindina on.

¹² Woodi, ko njidumi wi'ude wo faa cemmbunduren ley goondinal ngal kawtuden ngaal, goondinal am semmbina on, ngal moodon du semmbina kam. ¹³ Sakiraa6e, mido yidi paamon: kile keewde ngadumi anniya mi waran to moodon de mido faddaa faa hannden. Mido yidi warude faa danya 6e ke6umi hakkunde moodon saabe Almasiihu hono no kefirmi yimbe hakkunde lenyi goddi ni. ¹⁴ Tilay mi yaha to yimbe fuu, yimbe ngallu e won6e ladde, to joomiraa6e anndal e majju6e. ¹⁵ Dum wadi de mido yidi waajaade on Kabaaru Lobbo oon, onon yimbe Roma du.

Haala baawde Kabaaru Lobbo

¹⁶ Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo wo o baawde Laamdo faa hisina goondindo mo fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de caggal duum, lenyi goddi fuu. ¹⁷ Sabo Kabaaru Lobbo oon ina 6angina no Laamdo fonnditorii, ina 6angina wo e goondinal tan neddo ndaardeete ponnditiido yeeso Laamdo, illa fuddoode faa e timmoode. Wo noon Binndi diin mbiiri: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamdo dow luttal yimbe

¹⁸ Tikkere Laamdo ina 6anga illa dow kammu ina jippoo dow luttugol yimbe e oonyaare mu66en fuu. I6e kada goonga 6angude saabe oonyaare ma66e ndeen. ¹⁹ Si goonga ko neddo waawi anndude e Laamdo duum ina laa6ani 6e, sabo Laamdo hollii 6e dum. ²⁰ Sabo gilla Laamdo tagi adunaaru ndu faa hannden, golle muudum ina 6angina sifa muudum mo yi'ataake oon faa laa6a, dum woni baawde makko faa abada deen e no o worri fuu. Saabe duum, yimbe 6een ngalaa ko 6e njaaboo fey. ²¹ Fay si taweede i6e anndi Laamdo, 6e teddiniraay dum no foti teddinireede noon, 6e njettaay

* 1:17 Habakuk 2.4.

mo du. Miilooji ma66e diin laatake boli, berde ma66e puuyde deen du ni66ii. ²² I6e njaara wo 6e jom'en hakkillo, jako wo 6e majju6e. ²³ Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oon tooruuji nanndu6i e yim6e maayo6e e pooli e kulle de koyde nay e daasotoode.

²⁴ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde yonkiiji ma66e tuunde faa 6e kuyfini balli ma66e hakkunde ma66e, ²⁵ Be loomtinirii Laamdo goongaajo oon e fewre, 6e teddinii ko tagaa, 6e ndewi dum, 6e njoppi Tagudo oon. Oon woni jetteteedo faa abada! Aamiina. ²⁶ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde terde ma66e cementiniide. Rew6e ma66e been mbattiti ko haani wadeede e balli mu66en e ko haanaa. ²⁷ Hono noon wor6e been du njoppi wondude e rew6e faa naati na muuyundura. Wor6e ina ngadundura ko semtinii, de 6e njomnitoree ley balli ma66e fodde majjere ma66e.

²⁸ Saabe ko 6e miilinoo anndude Laamdo walaa ko nafata duum, Laamdo yoppidi 6e e majjere ma66e, faa 6e ngadi ko neddo haanaa wadude. ²⁹ I6e keewi oonyaare e bonanda e eelgal e nganyaandi fuu. I6e keewi kiram e war-hoore e poodundural e jamba e anniya bondo. Wo 6e nyo'oo6e yim6e, ³⁰ wo 6e mbonkotoo6e, wanyu6e Laamdo. Wo 6e huyfinoo6e yim6e, wo 6e mawninkiniife, mantotoo6e. I6e piloo laabi kesi faa 6e ngada ko boni. I6e calanoo saaraa6e ma66e. ³¹ Be ngalaa hakkillo, 6e koolnaaki, 6e yoor6e berde, 6e ngalaa yurmeende. ³² I6e anndi ko Laamdo yamiri: gadoowo golleeji di fuu ina haani maayde. Ammaa wanaa golleeji diin tan 6e ngadata, i6e njardoo wo66e du ngada di.

2

Haala jukkungo Laamdo

¹ Ndelle, aan peloowo wo66e oon, mo laatidaa fuu a walaa ko njaabodaa. Sabo si a felii goddo, ada li6a hoore maa, sabo aan du ada wada dum. ² Eden anndi Laamdo ina saroo wadoo6e hono golleeji diin fodde goonga. ³ Aan peloowo wadoo6e iri golleeji diin tawee hono noon ngadirtaa, yalla ada sikki a dadan jukkungo sariya Laamdo ngoon naa? ⁴ Naa a jawdo moyyuki Laamdo mawki kiin, kam e munyal muudum e heese muudum naa? Yalla a faamaay moyyuki muudum ina yaare faa tuubaa? ⁵ Ammaa ko a joordo bernde, a caliido tuubude duum, ada waddana hoore maa tikkere Laamdo nyannde Laamdo 6anginta tikkere muudum e sariya mum ponnditiido oon. ⁶ Sabo Laamdo barjoto mono fuu golle muudum. ⁷ Wadoo6e ko woodi e ley munyal, filotoo6e darja e teddeengal e ko duumotoo been, keban nguurndam nduumiidam. ⁸ Ammaa filotoo6e ko nafata ko'e mu66en, salii6e goonga de ina ka66ii e bonanda been, jukkungo naawngo kefata. ⁹ Torra e billaare ngoodanii gadoowo ko boni fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de lenyi goddi njokka. ¹⁰ Ammaa darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko woodi fuu, Alhuudiyankoo6e tafon, de lenyi goddi njokka. ¹¹ Sabo Laamdo burdintaa yim6e.

¹² Kala gadoowo hakke mo anndaa Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka Tawreeta oon. Katin du gadoowo hakke tawi na anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta oon. ¹³ Yim6e ndaardataake fonnditiife yeeso Laamdo e het-tindanaade Tawreeta tan. Wo wadoo6e ko Tawreeta wi'i been ndaardetee wo fonnditiife. ¹⁴ Be nganaa Alhuudiyankoo6e been, e rafi mu66en anndude Tawreeta fuu, si 6e ngadirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley muuyde ko'e ma66e, 6e kollii i6e njogii Tawreeta e ley

hakkillooji ma66e fay si 6e ngalaa Tawreeta Muusaa oon. ¹⁵ Be kollii ko Tawreeta Muusaa oon yamiri duum ina winndaa e berde ma66e. Berde ma66e ina ceedanoo 6e, wakkati wakkati miilooji ma66e na pela 6e, wakkati gom du na laamna 6e. ¹⁶ Dum 6angowan nyannde Laamdo yamirta Iisaa Almasiihu saroo ko suudii ley berde duum, no fotirta e Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankoo6e ngorri e Tawreeta Muusaa

¹⁷ Aan, bi'udo wo a Alhuudiyanke, ada tuugii Tawreeta Muusaa, ada mantaroo kawtal maa e Laamdo, ¹⁸ ada anndi muuyde Laamdo, ada waawi subaade ko woodi sabo a jannginaama Tawreeta oon. ¹⁹ A tannyorii wo a dowoowo wumbe, wo a annoora won6e e nimre 6een. ²⁰ Ada waajoo 6e njanggaay 6een, ada janngina sukaa6e saabe ko njogidaa anndal e goonga faa hi66i e ley Tawreeta Muusaa oon duum. ²¹ Woodi ndelle, ada tindina wo66e, yalla a tindintaa hoore maa naa? Ada waajoo taa mbujjee, a wujjataa naa? ²² Ada wi'a taa njeenee, a jeenataa naa? Ada harmina tooruuji, a wujjataa ley cuudi majji toon naa? ²³ Aan mantortoodo Tawreeta, a huyfintaa innde Laamdo e luttugol maa Tawreeta oon naa? ²⁴ Dum wadi de Binndi diin mbi'i: «Onon ngadi de yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een ina mbonkoo innde Laamdo.»*

²⁵ Woodi, si ada hayba jamirooje Tawreeta, taadagol Alhuudiyankoo6e ina waawi nafude ma. Ammaa si ada lotta jamirooje deen, a laatake hono mo taadaaki ni. ²⁶ Si mo taadaaki haybii jamirooje Tawreeta, wanaa Laamdo ndaardan joomum hono o taadiido nii naa? ²⁷ Mo taadaaki de na hayba Tawreeta Muusaa oon, kam saroyte aan luttudo

Tawreeta oon, fay si a taadiido anndudo Binndi diin. ²⁸ Sabo wanaa ko yi'etee duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko golletee e 6anndu duum woni taadagol. ²⁹ Wo ko yi'ataake duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley 6ernde muudum tawetee. Wo Ruuhu gollata dum, wanaa binndi. Manooe neddo oon, wanaa to yimbe yuurata, wo to Laamdo nde yuurata.

3

¹ Ndelle, dume Alhuudiy'a'en 6urdi lenyi goddi? Dume woni nafaa taadagol? ² Ina heewi e alhaaliiji fuu. Ko artii fuu, Laamdo halfinii 6e konngol muudum. ³ Goonga, wo66e ma66e koolnaaki. Yalla dum ina waawi bonnude ko Laamdo wo koolniido duum naa? ⁴ Dum waawaa koy! Fay si yimbe fuu wo fewoo6e, tilay Laamdo kaa annditee wo goongante. Wo hono noon winndiraa: «Fonnditaare maada ina annditee e ko kaalataa duum,

si a sardaama du fu, a li6an.»*

⁵ Do mi haaldan hono no wo66e kaaldata ni: si oonyaare meeden ina 6eyda hollude fonnditaare Laamdo ndeen, noy mbi'eten? Yalla en mbi'an Laamdo wo oonyiido si jippinii tikkere muudum dow meeden naa? ⁶ Fay seeda! Sabo si Laamdo wo oonyiido, noy o sarortoo adunaaru ndu? ⁷ Goddo na waawi wi'ude faa hannden: si fewre am 6eydii hollude goongalaaku Laamdo faa dum mawninii teddeengal muudum, ko wadi mido saree hono wo mi luttoowo? ⁸ Si neddo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaden ko boni faa ko woodi funta.» Won mbonkotoo6e ina mbi'a enen du eden mbiira noon. Yimbe 6een kaa, jukkungo mu66en ina foti e golle mu66en.

No yimbe fuu ndonkiri laataade fonnditiibe

* 2:24 Esaaya 52.5. * 3:4 Jabuura 51.6.

9 Ndelle, enen Alhuudiyankoo6e been, eden 6uri yim6e heddi6e naa? En 6uraa koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke fuu e ley hakkeji ngonni.
 10 Wo hono no winndiraa:
 «Walaa fuu ponnditiido, fay gooto,
 11 fay gooto walaa paamal,
 fay gooto filataako Laamdo.
 12 Yim6e fuu mbosake laawol, fuu laatake 6ol6e.
 Walaa fuu gadoowo ko woodi,
 fay gooto.»†
 13 «Kunndude ma66e ina nga'i hono caabeeje udditiide ni,
 demle ma66e ina kaala hiila.
 Toni ma66e ina caawi tooke bolle.»‡
 14 «Kunndude ma66e ina keewi kuddi e haalaaji mettudi.»§
 15 «Koyde ma66e ina njaawi rufude yiyam.
 16 Bonanda e mettorgal ina njokki 6e to 6e njahata fuu,
 17 6e annadaa laawol jam.»*
 18 «Kulol Laamdo walaa e 6erde ma66e fey.»†
 19 Eden anndi huunde fuu ko Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo won6e e ley muudum 6een haaldi, faa kunndude fuu ndeyyinoo, de yim6e adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamdo.
 20 Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido yeeso Laamdo saabe haybude muudum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta oon haadii e anndinde yim6e ko woni hakke.

No yim6e laatortoo fonnditiibe yeeso Laamdo

21 Ammaa joonin Laamdo 6anginii no fonnditaare muudum he6irtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e dewte annabaabe deen kaaliino kabaaru majjum: 22 o ndaardan goondin6e been fuu

wo fonnditiibe saabe goondinal mu66en Iisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senndi yim6e: 23 yim6e fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamdo. 24 Ammaa Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe e dokkal saabe hinney muudum. O wadirii dum e Iisaa Almasiihu dimdindo 6e oon. 25 Wo kam Laamdo wadi kirsamaari ittoori hakkeji†, faa ittiri hakkeji goondin6e diin e yiyam muudum. Hono noon Laamdo holliri fonnditaare muudum, fay si jukkaakino luttu6e arande 26 saabe munyal muudum. O wadirii dum faa o 6angina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonden o, faa o holla wo o ponnditiido, woodi du, neddo fuu goondindo Iisaa, o ndaardan dum ponnditiido.

27 Ndelle, dume neddo waawi mantoraade? Walaa! Haybude Tawreeta Muusaa oon wadi dum naa? Wanaa! Goondinal tan wadi dum! 28 Sabo miden anndi neddo ndaardete ponnditiido saabe goondinal muudum, wanaa saabe haybugol muudum Tawreeta. 29 Naa Laamdo wo Laamdo Alhuudiyankoo6e tan naa? Wanaa wo o Laamdo lenyi goddi diin du naa? Goonga, wo o Laamdo lenyi goddi diin du. 30 Sabo Laamdo gooto woodi, ndaardoowo taadiibe been fonnditiibe saabe goondinal mu66en, 6e taadaaki been du o ndaardan dum'en fonnditiibe saabe goondinal mu66en. 31 Ndelle, min ngadii Tawreeta Muusaa oon wo 6olum saabe goondinal naa? Fay seeda! Min boldinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

1 Dume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Dume o ekitii dow kabaaru oon? 2 Si tawiino o laatake ponnditiido saabe gollleeji

† 3:12 Jabuura 14.1-3, 53.2-4. ‡ 3:13 Jabuura 5.10, 140.4. § 3:14 Jabuura 10.7. * 3:17

Esaaya 59.7-8. † 3:18 Jabuura 36.2. ‡ 3:25 Haala kirsamaari kaan, e geresankoore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yim6e e Laamdo du.

makko diin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamdo kaa o waawaa mantaade. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido.»* ⁴ Woodi, si neddo gollii fu, njobdi muudum hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsii yobeede. ⁵ Ammaa yeeso Laamdo neddo waawaa yowude jikke muudum dow golle mum. Sanaa o goondina Laamdo baawdo nanngirde bon6e wo fonnditiibe oon, ndeen goondinal makko hiisete wo fonnditaare. ⁶ Noon Daawda du haaliri dow barke neddo mo Laamdo hiisorii ponnditiido baka gollleeji ngalaa. O wi'ii:

⁷ «Barke woodanii yim6e 6e luttii mu66en njaafaa,

6e hakkeji mu66en mooytaa.

⁸ Barke woodanii neddo fuu mo Joomiraado hiisaaki hakkeji muudum.»†

⁹ Yalla taadiibe been tan njeji barke oon naa? Yalla 6e taadaaki been ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo saabe goondinal Laamdo hiisorii Ibrahiima wo ponnditiido.

¹⁰ Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiido ndeen? O taadiido naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiido gilla o taadaaki.

¹¹ Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goondinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goondin6e 6e taadaaki been fuu, faa been du kiisoree wo fonnditiibe. ¹² Kanko woni baaba taadiibe du, de 6e kaadaay e taadagol tan. Wo 6e jokku6e laawol makko du, kanko baaba meeden Ibrahiima goondindo Laamdo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamdo wadani Ibrahiima

¹³ Laamdo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muudum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare nde Ibrahiima hefi saabe goondinal muudum ndeen.

¹⁴ Sabo si amaana oon darake dow jokkugol Tawreeta fu, goondinal laatake 6olal, woodi amaana oon du nafataa. ¹⁵ Sabo jamirooje Tawreeta deen wo jukkungo Laamdo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, luttii du ngalaa.

¹⁶ Ndelle, amaana Laamdo oon wo dow goondinal yowii, faa laatooy moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaa6e Tawreeta tan, ammaa goondinir6e no Ibrahiima goondiniri ni been fuu. Kanko woni maama meeden en fuu.

¹⁷ Dum ina hawra e ko winndaa dow Ibrahiima: «Mi wadii ma baaba lenyi keewdi.»‡ Wo noon dum laatorii yeeso Laamdo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maay6e nguurndam, jamiroowo ko walaa duum laatooy.

¹⁸ Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko yowa jikke muudum hebude yuwdi katin, o heddi mo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewdi no Laamdo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maada fotata.»§ ¹⁹ Ibrahiima duu6i muudum ina ngada hono hemre, ammaa goondinal mum lokiidaay nde yi'unoo 6annu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude.

²⁰ O sikkitiraay amaana Laamdo oon. Ko laatii dey, goondinal makko 6eydii semmbe, o teddini Laamdo. ²¹ O tannyorii Laamdo ina waawi tabintinde amaana muudum.

²² Saabe duum, «Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido.» ²³ Ko Binndi diin mbi'i «Laamdo hiisorake mo wo o ponnditiido» duum, wanaa saabe makko tan winndiraa. ²⁴ Idum winndiraa saabe meeden enen

* 4:3 Fuddoode 15.6. † 4:8 Jabuura 32.1-2. ‡ 4:17 Fuddoode 17.5. § 4:18 Fuddoode 15.5.

du. Laamdo hiisorto en fonnditiibe, enen goondinbe Laamdo iirtinii Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon. ²⁵ O hokkitiraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeden fonnditiibe.

5

Haala jam hakkunde meeden e Laamdo

¹ Ko kebuden ndaardeede fonnditiibe saabe goondinal duum, wadii jam hakkunde meeden e Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Kam udditani en dammbugal hinney Laamdo mo ngonden joonin saabe goondinal meeden. Ley majjum eden ceyoroo jikke wondude e darja Laamdo. ³ Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji meeden du sabo eden anndi torraaji ndimata munyal, ⁴ munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. ⁵ Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniido mo kokkaden oon hebbinii en njinngu Laamdo.

⁶ Sabo ley wakkati mo Laamdo subii oon, nde tawanoo en ngalaano sembe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttube Laamdo. ⁷ Ina tiidi ko goddo jaba maayande neddo fay si wo ponnditiido. Ina hasii goddo suusa maayande lobbo. ⁸ Ammaa Laamdo hollii no yidiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttube. ⁹ Joonin ko ndaardaden en fonnditiibe saabe yiyam makko duum, tannyoral en ndadan tikkere Laamdo du saabe makko. ¹⁰ Sabo nde laatinoden waybe Laamdo ndeen, Laamdo rewrintinii en e muudum saabe maayde Biyum. Ko ndewrintinaden e makko joonin duum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam Biyiiko oon du. ¹¹ De wanaa duum tan, ammaa eden ceyoroo Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamdo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

¹² Joonin le, wo saabe neddo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeji diin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimbe fuu, sabo 6e fuu 6e luttii. ¹³ Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeji kiisataake. ¹⁴ Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yimbe 6e ngadaay hakke iri mo Aadama wadi nde luttunoo yamiroore Laamdo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

¹⁵ Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e dokkal Laamdo. Goonga, yimbe heewbe maayii saabe luttal neddo gooto. Ammaa hinney Laamdo, kam e dokkal ngal hokki yimbe heewbe saabe neddo gooto ina 6uri dum fuu manngu. Neddo oon woni Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamdo rimata duum e ko luttal neddo gooto rimata duum. Sabo sariya wadaama dow luttal gootal ngaal, de dum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamdo mawnde wari caggal lutti keewdi, de dum waddi fonnditaare. ¹⁷ Wo saabe luttal neddo gooto maayde laamorii yimbe. Ammaa dum waawaa fonndeede e laamagol heboobe moyyere Laamdo heewnde e dokkal fonnditaare 6een. Been laamortoo e nguurndam saabe neddo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.

¹⁸ Ndelle, no luttal neddo gooto waddirani yimbe fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal ngal neddo gooto gollii ina laatanoo yimbe fuu fonnditaare e nguurndam. ¹⁹ No salaare neddo gooto wadiri yimbe heewbe luttube ni, hono noon dowtaare neddo gooto du wadiroyta heewbe ndaardee

fonnditii6e.

²⁰ Tawreeta naatii faa lutti beyda annдитеede. Ammaa fay ko lutti keewi duum fu, hinney Laamdo 6uri heewude. ²¹ Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamdo oon du laamortoo saabe fonnditaare, faa yaara en to nguurndam ndu-umiidam saabe Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

¹ Ndelle, dume mbi'eten? En keddoto e hakkeji yalla hinney Laamdo ina beydoo naa? ² Kayto! Dum waawaa laataade! En ceedii e hakkeji faa laatoden maay6e to majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin? ³ Odon anndi lootagal meeden batisima ka66ungal en e Iisaa Almasiihu ngaal hawtii en e maayde muudum du. ⁴ Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal en maaydii e makko, en uwidaama e makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde maay6e saabe baawde Baabiwoo teddude deen, enen du en mbuurda noon nguurndam kesam. ⁵ Sabo si en kawtii e makko ley maayde nanndunde e maayde makko, en kawtan e makko ummitagol nanndungol e ngol makko. ⁶ Ndelle eden paami dum do: tomottaaku meeden kiinngu nguun tontidaama e makko dow leggal palaangal, faa baawde balli men luttooji diin kalka, faa tawee en nganaa maccu6e hakke katin. ⁷ Sabo si neddo maayii fu, yaltii e hawju hakke. ⁸ Ko maaydu6en e Almasiihu duum, eden koolii en mbuurdan e makko du. ⁹ Sabo eden anndi ko Almasiihu iirtii e hakkunde maay6e duum, maayataa katin. Maayde walaa baawde dow makko katin. ¹⁰ Ko o maayi duum, wo saabe hakkeji yim6e nde wootere faa abada. Joonin ko o wuuri duum, wo muuyde Laamdo

o wuurani. ¹¹ Hono noon, onon du, laatee maay6e 6e hakkeji laamaaki, de laatanodon Laamdo wuuru6e e kawtal Iisaa Almasiihu.

¹² Ndelle, taa accee hakke laamoo balli moodon maayooji diin faa njokkon muuyde majji. ¹³ Taa kokkitiree terde balli mon hakke, taa ngadon de kabitirde oonyaare. Kokkee ko'e mon Laamdo, sabo on iirtinaama e maayde, odon mbuuri. Kokkee terde moodon Laamdo faa de laatoo kabitirde fonnditaare. ¹⁴ Hakke laamataako on katin, sabo on ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hinney Laamdo ngondon.

No yim6e laartoo golloo6e dwtanii6e fonnditaare

¹⁵ Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta naa? Kayto! Dum waawaa laataade! ¹⁶ On paamaay naa? Si on kokkii goddo ko'e mon faa ngollanon dum, dwtanonon dum fu, on laatake maccu6e mo dwtanonon oon. Ndelle, naa on laatake maccu6e hakke jaaroowo on e maayde, naa on dwtanake Laamdo jaaroowo on e fonnditaare. ¹⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo! Arande wo on maccu6e hakke, de joonin on laatake jokkir6e laawol ngol njannginadon ngool e berde laa6ude. ¹⁸ On ndimdinaama e hakke, on laatake maccu6e fonnditaare. ¹⁹ Mido haalda do no yim6e paamirra ni saabe lokkaaku moodon. Arande odon ngattunoo terde mon ley hawju tuundi e bonanda faa ko boni beydoo. Joonin kaa, ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa ngollon ko senii.

²⁰ Nde ngonnodon ley maccungaaku hakke ndeen, on laataakino golloo6e dwtanii6e fonnditaare. ²¹ Nafaa oye ke6udon e majjum wakkati oon? Fay huunde, si wanaa ko cemtirton hannden duum, sabo cakitte majjum wo

maayde. ²² Ammaa joonin, on ndimdinaama e maccungaaku hakke, on laatake maccu6e Laamdo. Nafaa mo ke6udon wo joonnde seniinde, de cakitte majjum du wo nguurndam ndu-umiidam. ²³ Sabo njobdi hakke wo maayde, ammaa dokkal Laamdo wo nguurndam nduumiidam e ley kawtal Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

7

No yim6e ka6bitiraa e jamirooje Tawreeta

¹ Sakiraa6e, mido haalana on onon anndu6e Tawreeta Muusaa. Odon anndi jamirooje Tawreeta na ndawrana neddo haddi nguurndam muudum tan. ² Hono nii debbo 6an6aado du, jamirooje ka66iri dum e gorum oon si gorum oon ina wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu, o ha66itaama e jamirooje ka66unoodde mo deen. ³ Si goddo 6anji mo e ley nguurndam goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si goriiko oon maayii, jamirooje deen njoppan mo, o wi'ataake jeenoowo si o 6an6undurii e gorko goddo. ⁴ Sakiraa6e am, onon du, fodde Tawreeta Muusaa, on laatake maay6e. On yuwii e ley muudum saabe 6anndu Almasiihu tontanaandu on nduun faa njeyadon e muudum. Kam woni mo Laamdo iirtini e hakkunde maay6e oon faa ngollen ko welata Laamdo. ⁵ Wakkati nde ngonnoden ley hawju muuyde terde ndeen, muuyde meeden bonde de Tawreeta ummini deen ina ngolla e 6alli men faa njaara en to maayde. ⁶ Ammaa joonin, en ndimdinaama e Tawreeta. Fodde Tawreeta ka66unoodo en oon, en laatake maay6e, faa mbaawen gollande Laamdo dow laawol kesol ngol Ruuhu muudum hawjii, wanaa duu laawol kiinngol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

⁷ Ndelle, dume mbi'eten? Tawreeta Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy! Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni muuyude ko jeyaa si Tawreeta wi'aayno: «Taa muuyu ko a jeyaa!» ⁸ Ammaa hakke adii ko jamirooje kadi duum, de wadi e am siyiiji muuyde terde fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo huunde waatunde. ⁹ Miin e hoore am, nde mi anndaano Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo, ammaa ko kadaadi diin ngari duum, hakkeji laatii buurdi, ¹⁰ de miin du, maayumi. Jamirooje kaanunoodde wadande kam nguurndam deen, laatii jaarooje kam to maayde. ¹¹ Sabo hakke adii kadaadi diin, de hiili kam, wadi kam di. ¹² Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido, jamirooje deen du wo ceniide, wo ponnditiide, wo moyyude.

¹³ Ndelle, yalla ko woodi wad-danii kam maayde naa? Dum waawaa laataade! Wo hakke wadi dum. Hono nii hakke annditirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje deen kolli hakke oon wo huunde bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neddo e hakke

¹⁴ Eden anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniido yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani. ¹⁵ Sabo mi faamaay ko ngadammi duum: ko njidumi wadude duum, mi wadataa dum, de ko mbanyumi duum, wo duum ngadammi. ¹⁶ Si mido wada ko mi yidaa wadude duum, ina holla mi jabii jamirooje Tawreeta deen ina mboodi. ¹⁷ Ndelle, wanaa miin wadirta noon, wo hakke gondo ley am. ¹⁸ Mido anndi e ley am, dum woni e ley 6anndu am, ko woodi walaa e muudum. Yidude wadude ko woodi ina woni

e am, de mi waawaa wadude dum. ¹⁹ Mi wadataa ko woodi ko njidumi duum, wo ko boni ko mi yidaa duum ngadammi. ²⁰ Ammaa si mi wadii ko mi yidaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am oon. ²¹ Ko taykiimi dey: wakkati fuu mido yidi wadude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina hada kam. ²² E ley bernde am mido seyoro Jamirooje Laamdo deen. ²³ Ammaa mido maata al'aada bondo e ley banndu am, ina ha6a e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bondo oon ina wada kam maccudo hakke gondo ley banndu am oon. ²⁴ Kay, mido yurminii! Moy waawi dannude kam e banndu jaarooru kam to maayde ndu? ²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccudo jamirooje Laamdo, ammaa e banndu am wo mi maccudo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtudam e Ruuhu Laamdo

¹ Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtu6e e Iisaa Almasiihu been, ² sabo baawde Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu deen ndimdinii en e baawde hakke e maayde fuu. ³ Ko Tawreeta Muusaa waawaayno wadude saabe lokkaaku balli men, wo duum Laamdo wadi. O nuli Biyiiko e ley tagaadi nanndundi e bi6be-Aadama jom'en hakkeji been faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley balli men. ⁴ Dum fuu wo faa laa6al ngal Tawreeta yamiri ngaal hi6ba e dow meeden, enen jokku6e Ruuhu 6e nganaa jokku6e muuyde terde been. ⁵ Jokku6e muuyde terde been, muuyde terde na ndawrana hakkillooji mu66en. De jokku6e Ruuhu been, wo Ruuhu dawranta

hakkillooji mu66en. ⁶ Hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurndam e jam. ⁷ Sabo hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum tan ina wanyi Laamdo. Joomum dowtantaako Jamirooje Laamdo deen. Si goonga du, waawaa. ⁸ Jokku6e muuyde terde been mbaawaa welude Laamdo.

⁹ De onon le, on njokkataa muuyde terde, ammaa odon njokka Ruuhu, si goonga fu Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa e Almasiihu. ¹⁰ Kaa si Almasiihu ina woni e moodon, fay si taweede balli mon wo maaydi saabe hakke, yonkiiji mon kaa wo buurdi saabe on ndaardaama on fonnditiibe. ¹¹ Si Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon, Laamdo buurtindo Iisaa Almasiihu e hakkunde maay6e oon, hokkan balli mon maayooji diin nguurndam, hokkiran dum Ruuhu muudum gondo ley berde mon oon.

¹² Ndelle, sakiraabe, won ko tilsani en, de dum wanaa jokkude muuyde terde. ¹³ Sabo si on mbuurdii odon njokka muuyde terde, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyde deen Ruuhu Laamdo fu, on mbuuran. ¹⁴ Be Ruuhu Laamdo dowata fuu wo bi6be Laamdo. ¹⁵ Laamdo hokkaay on Ruuhu gadoowo on maccu6e faa ngarton e kulol. O hokkii on Ruuhu gadoowo on bi6be Laamdo. Kam wadata faa noddiren Laamdo «Abba». ¹⁶ Ruuhu oon e hoore muudum na hawta e berde meeden faa laamna en wo en bi6be Laamdo. ¹⁷ Si en bi6be, wo en roono6e du. En ndonan ko Laamdo aadiinoo duum, en ndondan e Almasiihu du. Sabo sini en njardi torra e makko fu, en ke6idan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal garoowal

18 Mi hiisake torraaji wakkati joonin mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamdo 6anginanta en. 19 Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyannde nde Laamdo 6anginta 6i66e muudum ndeen. 20 Sabo tagoore ndeen ina faddee hi66inde ko nde jeyi gollude. Wanaa e muuyde mayre dum wadaa, wo Laamdo muuynoo dum. Ammaa jikke ina heddii, 21 sabo tagoore ndeen rimdinte e maccungaaku nyolngu, yaaree e ley ndimaaku e teddeengal ngal 6i66e Laamdo ndesanaa. 22 Sabo eden anndi, faa joonin tagoore ndeen fuu ina uuma ina tampi e naawalla n̄atawere. 23 Wanaa ko tagaa tan uumata, enen he6ir6e Ruuhu Laamdo oon hono dokkal Laamdo artiingal, enen du eden uuma. Eden keppi Laamdo wadaay en 6i66e muudum, de rimdina 6alli men. 24 En kisinaama, de wo ley jikke dow ko warata tafon. De jikke ke6aado selii laataade jikke, sabo neddo yowataa jikke e dow ko he6i. 25 Ammaa si eden njowi jikke e dow ko en ke6aay tafon, en ndoomiran dum munyal.

26 Katin du, Ruuhu waran na walla en e lokkaaku men. Sabo si goonga, en anndaa no kaanden wadirde du'aare ni. Ammaa Ruuhu oon e hoore muudum nyaaganto en Laamdo, nyaagoranoo en uumaali burdi haalaaji luggude. 27 Laamdo kumpitiido ko woni ley berde men oon du ina anndi anniya Ruuhu, sabo wo e muuyde makko Ruuhu oon nyaagirantoo seniibe been.

28 Eden anndi Laamdo ina gollira huunde fuu faa laatanoo yidu6e dum ko woodi, 6e o noddii fodde anniya makko. 29 Sabo 6e Laamdo anndi gilla tagaaka 6een, o fodanake dum'en nanndude e Biyiiko oon, faa Biddo oon laatoo afo ardiido dow sakiraa6e heew6e. 30 Katin du 6e o fodanii 6een, o noddii dum'en, 6e

o noddii 6een, o tiigorake dum'en fonnditii6e, 6e o tiigorii fonnditii6e 6een du, o hokkii dum'en ngedu mu6ben e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

31 Caggal duum fuu, dume mbi'eten? Si Laamdo ina wondi e meeden, moy waawani en? 32 Kanko, fay Biyiiko oon e hoore muudum o hadaay en, o hokkitirii dum saabe meeden en fuu. Si noon woni moyyere makko, wanaa o hokkidan en e muudum huunde fuu naa? 33 Moy jaarata 6e Laamdo subii 6een sariya? Fay gooto, sabo Laamdo tiigorake 6e fonnditii6e! 34 Moy waawi felude 6e yeeso sariya? Fay gooto, sabo Iisaa Almasiihu maayii, ko buri dum du, o iirtake. Imo joodii gere nyaamo Laamdo, imo nyaaganoo en. 35 Dume waawi senndude en e njinngu Almasiihu? Tiidallaaji naa, 6illaare naa, torra naa, yolbere naa, kolndam naa, masiiba naa, maa kaafaahi naa? 36 Wo hono no Binndi diin mbiiri: «Saabe maada miden nesa maayde nyannde fuu, miden ndaardee hono baali kirsee- teedi ni.»*

37 Ammaa e ley majjum fuu, saabe jiddo en oon, eden buri fay jaalotoo6e. 38 Sabo mido tannyori, wanaa maayde, wanaa nguurndam, wanaa maleyka'en, wanaa laamu, wanaa ko wari joonin, wanaa ko waroyta, wanaa semmbe, 39 wanaa ko woni faa dow, wanaa ko woni faa ley, huunde fuu ko tagaa waawaa senndude en e njinngu ngu Laamdo wadani en ley kawtal meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

9

Haala lenyol ngol Laamdo subii

1 Wo goonga kaalammi miin kawtudo e Almasiihu, mi fenataa. Bernde am nde Ruuhu Ceniido

* 8:36 Jabuura 44.23.

dowata ndeen, ina seedanoo kam mido haala goonga. ² Bernde am ina woodi mettorgal cattungal, nde selataa naawude ³ saabe Alhuudiyankoo6e been. Mi ja6anno laataade kudaado mi seeda e Almasiihu miin e hoore am si ina nafannoo sakiraabe am 6e kawtumi yuwdi been. ⁴ Been ngoni Israa'iila'en. Laamdo wadi 6e bi66e muudum, holli 6e teddeengal muudum. Kam6e njeyi aadiiji diin e Tawreeta Muusaa oon. Wo kam6e Laamdo anndini no 6e ndewirta dum, kam6e Laamdo wadani amaanaaji muudum. ⁵ Kam6e yuuri e maamiraa6e Israa'iila arandee6e been. Almasiihu du, neddaaku muudum yuuri e lenyol ngool. Jettooje ngoodanii Laamdo tiimudo huunde fuu faa abada! Aamiina.

⁶ Dum fuu wanaa wi'ude konngol Laamdo ngool hunngake laataade. Sabo wanaa yuuru6e e Israa'iila been fuu ngoni Israa'ilankoo6e, ⁷ wanaa yuuru6e e Ibrahiima been fuu ngoni bi66e muudum jaati. Sabo Laamdo wi'ii Ibrahiima: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ⁸ Inan ko dum yidi wi'ude: wanaa bi66e Ibrahiima rimiraa6e no yim6e fuu ndimirtee nii ngoni bi66e Laamdo, ammaa wo rimiraa6e saabe amaana been tiigoraawo yuwdi makko. ⁹ Sabo Laamdo wadi amaana e haalaaji diin, wi'i, «Mi wartan e hono wakkati o mawuuri, de Saaratu he6an bi66o gorko.»† ¹⁰ Wanaa dum tan. Ndaaren no Rebeka hooyiri reedu bi66e dido du. Baaba ma66e wo gooto, Isiyaaka, maami en oon. ¹¹⁻¹² Gilla bi66e been ndimaaka sakko 6e ngada ko woodi naa ko boni, ndeen Laamdo wi'i Rebeka: «Mawniiwo oon laatoto maccudo minyiiwo oon.»‡ O wadirii noon faa anniya makko dow subagol tabita. Subagol makko ngool yowaaki e golle

yim6e, wo e Laamdo noddoowo oon ngol yowii. ¹³ Wo noon Binndi diin mbiiri: «Yaakuuba korsinmi, de Isuwa mbanyumi.»§

¹⁴ Ndelle, dume mbi'eten? Laamdo wo onyyiido naa? Kayto! Fay seeda! ¹⁵ Inan ko o wi'i Muusaa:

«Mi hinnoto mo muuyumi hinnaade, mi yurmoto mo muuyumi yurmaade.»*

¹⁶ Ndelle, subagol makko yowaaki e muuyde neddo naa e tinnaare muudum, ammaa wo dow Laamdo jurmotoodo oon ngol yowii. ¹⁷ Sabo e ley Binndi diin, Laamdo wi'ii Fira'awna: «Ko ngadirmaami kaananke dey, faa mi hollira baawde am e maada, katin du faa innde am gooynee e adunaaru ndu fuu.»† ¹⁸ Ndelle, Laamdo yurmoto mo muuyi, yoornan bernde mo muuyi.

¹⁹ Ndelle on yaman kam: «Si wo noon worri fu, dume Laamdo felirta yim6e? Moy waawi salaade muuyde makko deen?» ²⁰ Aan bii-Aadama oon, wo a moy faa njeddaa Laamdo? Yalla loonde mahaande ina yama mahudo dum oon: «Ko wadi de mahirdaa kam ni?»? ²¹ Mahoowo loode ina waawi wadude e loope deen ko yidi fuu: e loopal gootal o maha loonde gollirteende ko teddi, o maha wonde du gollirteende ko he6aa fuu. ²² Woodi, fay si taweede Laamdo muuyi bangeinde tikkere muudum e baawde muudum, o munyanii 6e o tikkani been munyal cattungal, dum woni haandu6e e halkude been. ²³ O wadirii noon du faa o bangeina keewal darja makko dow 6e o yurmotoo been, 6e o segilanii gilla ko 6ooyi faa ngonda e darja makko. ²⁴ Dum woni enen 6e o noddii been. De wanaa e ley Alhuudiyankoo6e tan, wo e ley lenyi

* 9:7 Fudfoode 21.12. † 9:9 Fudfoode 18.10, 14. ‡ 9:11-12 Fudfoode 25.23. § 9:13

Malakiya 1.2-3. * 9:15 Wurtagol 33.19. † 9:17 Wurtagol 9.16.

goddi diin du. ²⁵ Dum woni ko
Laamdo wi'i e annabi Hoseya:

«Yim6e 6e nganaa yim6e am,
mi noddiran 6e yim6e am,
yim6e 6e korsinaaka 6een,
mi noddiran 6e yim6e am
horsu6e.

²⁶ Katin du, nokku do 6e mbi'etee 6e
nganaa yim6e am,
doon 6e inndiroytee 6i66e
Laamdo buurdo.»[†]

²⁷ Annabi Esaaya du haalii haala
Israa'iilankoo6e, wi'i: «Fay si 6i66e
Israa'iila keewiri no njaareendi
maayo ni, seeda ma66e tan hisin-
tee, ²⁸ sabo Joomiraado tabintinan
konngol muudum dow adunaaru,
hi66inan ngol fuu law.»[§] ²⁹ Katin
du wo nii Esaaya wiirunoo gilla
arande:

«Sini Joomiraado jom baawde fuu
oon accidaayno en yuwdi,
tawanno en laatake hono wuro
Sodoma ni, en nanndii e
wuro Gomoora.»^{*}

*No Laamdo ndaardata goondinbe
Iisaa been fonnditiibe*

³⁰ Ndelle, dume mbi'eten? Inan
ko mbi'eten: yim6e 6e nganaa
Alhuudiyankoo6e 6e pilaakino
fonnditaare 6een, 6e ke6ii fon-
nditaare, dum woni fonnditaare
saabe goondinal. ³¹ Ammaa

Israa'iilankoo6e pilorake fonndi-
taare e jokkugol Tawreeta, de 6e
ke6aay fonnditaare ndeen. ³² Ko
wadi? Sabo 6e piloraaki dum
goondinal, wo e golle ma66e 6e
pilorii dum. Ndelle 6e pergake e
«hayre fergoore ndeen» ³³ hono no
Binndi diin mbiiri ni:

«Inan, mi joyyinan e Siyona hayre
nde yim6e pergotoo e
muudum,

tefaare li6oore dum'en.
De goondindo nde fuu semtin-
taake.»[†]

10

¹ Sakiraa6e, ko muuyumi ley
bernde am e ko nyaagotoomi
Laamdo wo Israa'iilankoo6e kisi-
nee. ² Mido seedanoo 6e 6e
njinnganii Laamdo sanne, de
jinngi diin ngaldaa e paamal.

³ Be paamaay fonnditaare nde
Laamdo hokkata ndeen, faa 6e
pilanii ko'e ma66e dabare laataade
fonnditiibe. Duum wadi de 6e
dowtanaaki laawol ngol Laamdo
ndaardata neddo wo ponnditiido
ngool. ⁴ Sabo Almasiihu woni
timmoode jamirooje Tawreeta
faa goondindo dum fuu ndaardee
ponnditiido.

*No kisindam woodirani
goondindo Almasiihu fuu*

⁵ Inan ko Muusaa winndi dow
fonnditaare yuurunde e Tawreeta
ndeen: «Neddo gadoowo jamirooje
Tawreeta, kam wuurdata saabe
majje.»^{*} ⁶ Ammaa inan ko haala
Laamdo wi'i dow fonnditaare
yuurunde e goondinal ndeen: taa
wi'u e bernde maa «Moy yeenata
dow kammu?» Dum woni faa
jippina Almasiihu, ⁷ naa «Moy
yahata laakara?» Dum woni faa
ummintina Almasiihu e hakkunde
maay6e. ⁸ Ndelle, dume Binndi
diin mbi'i? «Konngol Laamdo ina
6adii ma, ingol woni e hunnduko
maa, ingol woni e bernde maa.»[†]
Konngol ngool woni kabaaru
goondinal ngal min mbaajotoo
ngaal. ⁹ Si a wi'ii e hunnduko
maa Iisaa wo Joomiraado, de a
goondinii e bernde maa Laamdo
iirtinii mo e maayde fu, a his-
inte. ¹⁰ Sabo wo e bernde neddo
goondinta, de Laamdo ndaardan
dum ponnditiido. Wo e hunnduko
neddo haaldata ko goondini, de
Laamdo hisina dum. ¹¹ Wo hono
Binndi diin mbiiri: «Goondindo
mo fuu semtintaake.» ¹² Joonin,
walaa ko senndi Alhuudiyanke

[†] **9:26** Hoseya 2.25, 2.1. **§ 9:28** Esaaya 10.22-23. ^{*} **9:29** No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni
winndaama e ley Fuddoode 19.1-29. [†] **9:33** Esaaya 28.16. ^{*} **10:5** Lewinkoo6e 18.5. [†] **10:8**
Fillitagol Tawreeta 30.12-14.

e mo wanaa Alhuudiyanke. Be fuu Joomii 6e wo gooto, kam woni kebbinoowo moyyereji muudum e noddoo6e dum been fuu. ¹³ Sabo «neddo fuu noddudo innde Joomiraado, hisinte.» †

¹⁴ Ammaa noy 6e ke6irta nod-dude mo si 6e ngoondinaay mo? Noy 6e ngoondinirta mo si 6e nanaay kabaaru makko? Noy 6e nanirta kabaaru makko si baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy yim6e mbaajortoo du si nulaaka? Binndi diin mbi'ii: «Ndaar, koyde jottinooje Kabaaru Lobbo na mbelna 6ernde koy!» § ¹⁶ De wanaa yim6e fuu nja6ani Kabaaru Lobbo oon. Annabi Esaaya wi'ii: «Joomiraado, moy goondini waaju amin?»* ¹⁷ Ndelle goondinal ina yuura e nanude waaju, waaju du ina yuura e konngol Almasiihu.

¹⁸ De mido yama yalla Israa'iilankoo6e nanaay naa? Be nanii koy! Aayaare wi'ii: «Daade ma66e nanaama e adunaaru fuu, konngi ma66e njottake faa hoore leydi.» †

¹⁹ Mido yama katin: Israa'iilankoo6e paamaay naa? Gilla arande Muusaa winndii ko Laamdo wi'i: «Mi wadan faa kiron yim6e 6e nganaa yuwdi goongaari, mi wadan faa tikkanon yuwdi ndi walaa hakkillo.» †

²⁰ Ndeen kaa, annabi Esaaya hulaay wi'ude caggal duum: «Yim6e 6e pilaakino kam been nji-itii kam,

yim6e 6e yamanaay kam been du, mi 6anganii dum'en hoore am.» §

²¹ Ammaa to Israa'iila, Laamdo wi'ii: «Fajiri faa futuro mido filoo ja66aade yim6e salii6e, sattu6e.»*

11

No Laamdo holliri ina yurmoo Israa'iilankoo6e

¹ Ndelle, mido yama yalla Laamdo yoppii yim6e muudum Israa'iilankoo6e been naa? O yoppaay! Sabo miin e hoore am wo mi Israa'iilanke, wo mi yuwdi Ibrahiima, wo e lenyol Benyamin njeyaami. ² Laamdo yoppaay yim6e muudum 6e subinoo gilla arande been. Yalla on anndaa ko Binndi diin mbi'i nde annabi Iliyaasa woyanannoo Israa'iilankoo6e been to Laamdo naa? O wi'ii: ³ «Joomiraado, 6e mbarii annabaabe maa, 6e kalkii kirsirde maa sadaka. Miin tan heddi, de i6e ndaara no 6e mbarda kam.» ⁴ Ammaa dume Laamdo jaabii mo? O wi'ii: «Mi resanii hoore am wor6e ujunaaje njeddo 6e kujidanaay tooru wi'eteendu Ba'al.» ⁵ Hono noon, hakkunde yim6e hannden been, ina woodi yim6e seeda 6e Laamdo suborii saabe hinney muudum. ⁶ De si o suborake 6e hinney fu, en anndan o suboraaki 6e saabe golle ma66e. Si wo saabe golle ma66e fu, hinney Laamdo oon heddadataako laataade hinney katin.

⁷ Ndelle, dume laatii? Ko laatii dey, Israa'iilankoo6e been ke6aay ko pilotonoo duum, wo 6e Laamdo subii been ni ke6i dum. Heddi6e been, 6erde mu66en njoorna ⁸ hono no winndiraa ni:

«Laamdo uddii hakkillooji ma66e, wumnii gite ma66e, faadini noppi ma66e.

Faa hannden noon worri.»*

⁹ Daawda du wi'ii:

«Wo rewugol ma66e bonngol ngool laatanoo 6e tuugol† faa 6e njana ley maggol, laatanoo 6e fergere faa 6e njukkee.

† 10:13 Jowiila 3.5. § 10:15 Esaaya 52.7. * 10:16 Esaaya 53.1. † 10:18 Jabuura 19.5.

† 10:19 Fillitagol Tawreeta 32.21. § 10:20 Esaaya 65.1. * 10:21 Esaaya 65.2. * 11:8

Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10. † 11:9 Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

10 Wo gite ma66e ni66inee taa 6e nji'a,
wo 6aawe ma66e turee faa abada!»†

11 Ndelle, mido yama: ko Alhuudiyankoo6e been pergii duum, yalla wo faa 6e caama faa abada naa? Wanaa koy! De wo saabe lutti ma66e diin, yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been kefiri kisindam, faa Alhuudiyankoo6e been kira.
12 Si lutti ma66e diin laatanake yim6e adunaaru barke, si mursey ma66e du laatanake 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been barke, barke oon 6uran dum manngu sanne si Alhuudiyankoo6e been fuu tuubii.

Haala hisineede yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

13 Joonin, wo onon yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been kaaldammi: ko laatiimi nulaado e moodon duum, mido mantoroogollal ngal kokkaami ngaal¹⁴ de na hasii mi he6an waddude kiram e ley lenyol am, faa mi hisina wo66e ma66e.
15 Sabo si woddineede Alhuudiyankoo6e wadi de yim6e adunaaru ndewrintinaa e Laamdo fu, dume laatoytoo si 6e nja66owaama? Dum laatorto hono wo 6e yaltu6e e maayde!

16 Si tamre arandeere sakkaama Laamdo, tame keddiide deen du cakkaama. Si dadi lekki cakkaama Laamdo, licce deen du cakkaama.
17 Joonin le, Israa'iilankoo6e ina nga'i hono no lekki jaytun ki licce muudum godde caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke nanndudo e lical jaytun laddeehi, a waddaama, a dobaama e jaytun kiin. Nii kebirdaa ngedu e ko yuurata e dadi jaytun kiin. Ada he6a barke lekki kiin, ada mawnida e licce godde deen.
18 Saabe majjum, taa mantodaa yeeso licce caltaade deen. De si ada mantoo fu, miccodaa wanaa aan wuurni dadi diin, wo dadi diin mbuurni

ma.
19 Ina woodi tawee ada wi'a: «Ko wadi de licce deen caltaa dey, wo faa miin mi naata, mi dobee do.»
20 Goonga! Ammaa ko de caltiraa dey, wo rafi goondinal majje. Aan ada heddii e dobeede saabe goondinal maa. Ndelle, taa mawninkina, ammaa hulu.
21 Sabo si Laamdo accaay licce arandeeje deen fu, accataa ma aan du.
22 Ndelle, taykita moyyuki Laamdo e tikkere muudum fuu: tikkere makko na woni e saamu6e been, de moyyuki makko na woni e maada sini ada tabiti e moyyuki kiin. Si wanaa duum fu, aan du a saltete.
23 Israa'iilankoo6e du, si 6e njoppii salaare ma66e de 6e ngoondini fu, Laamdo nannan 6e katin hono no licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamdo ina jogii baawde dobude 6e e lekki kiin katin.
24 Ndelle aan yuurudo e lekki laddeehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurde e lekki aawaaki kiin, si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna mu66en.

No Laamdo yurmortoo yim6e fuu

25 Sakiraa6e, mi yidaa ndulon ko suudi dum do, he6a taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkillo: Israa'iilankoo6e laatake yoor6e berde, de dum timman wakkati siyiiji yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e fuu ngoondini, naati laamu Laamdo.
26 Hono noon Israa'iilankoo6e been fuu kisinirtee, no Binndi diin mbiiri ni: «Kisinoowo Yuuran e Siyona,

ittan luttal fuu e yuwdi Yaaku-uba.»§

27 «Dum woni amaana am e ma66e wakkati nde mooytammi hakkeji ma66e.»*

28 Ko Alhuudiyankoo6e been nja6aay Kabaaru Lobbo oon duum, 6e laatorii way6e Laamdo, ammaa wo dum saabe moodon

† 11:10 Jabuura 69.23-24. § 11:26 Esaaya 59.20. * 11:27 Yeremiya 31.33-34.

faa keŋon Kabaaru oon. De ko Laamdo subii 6e duum, 6e laatake 6e o yidi saabe maami-raabe maŋŋe. ²⁹ Wo noon, sabo Laamdo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke muudum, e dow mo noddi. ³⁰ Onon yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe, arande on calakeno Laamdo, de joonin kaa on keŋii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankooŋe. ³¹ Noon du, joonin wo been calii Laamdo, de Laamdo yurmii on. De dum laatake faa 6een du keŋa yurmeende makko. ³² Sabo Laamdo uddii yimbe fuu e ley salaare, faa o yurmoo 6e fuu.

³³ Hey barkeeki Laamdo korsudi ina keewi! Hakkilantaaku makko e anndal makko ina luggi! Fay gooto waawaa anndude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamude laabi no o gollirta. ³⁴ Wo hono noon winndiraa:

«Moy anndi miilooji Joomiraado? Moy laatii tindinoowo dum?»†

³⁵ «Moy artii hokkude mo sakko o yoŋa dum?»‡

³⁶ Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamiina.

12

No goondinbe Iisaa kaani wuur-dude

¹ Ndelle sakiraabe, mido nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamdo, cakkee ko'e mon laatodon sadaka buurdo, ceniido, beldo Laamdo. Dum woni dewal ngal kaandon rewruude mo ngaal. ² Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa accee Laamdo heydintina hakkilooji mon faa berde moodon mbaylitoo. Ndeen, on mbaawan anndude muuyde Laamdo: ko woodi e ko weli mo e ko hiŋŋi.

³ Saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen, mido wi'a mono e moodon fuu: taa njaaree ko'e moodon to on njottaaki, ammaa ndaardon ko'e mon e miilooji hakkilantaaku, kawrooji e goondinal ngal Laamdo etani on ngaal. ⁴ Gooto e meeden fuu ina jogii terde keewde, de terde deen fuu kawtaa golle. ⁵ Hono noon, enen e keewal meeden fuu, wo en neddo gooto e ley kawtal meeden e Almasiihu. En fuu eden njeйдаa no terde fuu nje_ydiraa e 6anndu ni.

⁶ En kokkaama dokke ceedude de Laamdo hokkiri en moyyere muudum. Si Laamdo hokkii neddo haaltude konngol ngol watti e muudum, haaltira ngol no fotiri e goondinal muudum. ⁷ Mo Laamdo hokki dokkal wallude woŋŋe, o walla 6e. Mo o hokki dokkal jannginde, o janngina. ⁸ Mo o hokki dokkal semmbindina yimbe, o semmbindina dum'en. Mo o hokki dokkal moyyande woŋŋe du, o hokkira e yardaamuye. Mo o hokki dokkal ardaade, o ardoroo tinnaare. Mo o hokki dokkal yurmeende du, o yurmoroowoŋŋe e seyo.

⁹ Njinngu moodon laatoo ngu waldaa e naafikaaku. Mbanyee ko boni, kaŋŋe e ko woodi. ¹⁰ Njidunduree njinngu sakiraagu, mono fuu teddina banndum faa burna dum hoore muudum. ¹¹ Taa accee tinnitaare mon feewa. Ngollanon Joomiraado e berde mon fuu. ¹² Mbeltee e ley jikke moodon, munyee torra, tinnee keddododon e du'aare. ¹³ Mballee seniibe Laamdo e haajuuji muŋŋen, laatee jaŋŋotooŋe weerŋe. ¹⁴ Mbarkinee torrooŋe on. Mbarkinon 6e, taa kudon 6e. ¹⁵ Ceyodee e seyiibe, mboydee e woyooŋe. ¹⁶ Laatodee miilo wooto. Taa pilee manngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaaŋe. Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkilo. ¹⁷ Si goddo

† 11:34 Esaaya 40.13. ‡ 11:35 Ayuuba 41.3.

wadii on ko boni, taa njomnitee dum. Kakkilane wadude ko yimbe fuu ndaarata na njardi. ¹⁸ Si na laatoo, ngondiree e yimbe fuu e jam. Pilodon dum haddi no mbaawrudon. ¹⁹ Sakiraa6e horsu6e, taa njomnitane ko'e mon. Ko kaandon wadude dey, accee tikkere Laamdo ndeen yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi diin Joomiraado wi'ii: «Miin woni jomnitotoodo, miin yoboyta 6e.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii fu, nyaamnaa dum, si domdii njarnaa dum. Si a wadii nii fu, a wadan o semta saabe ko o wadi ko boni duum.»† ²¹ Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora ko boni duum e ko woodi.

13

Haala dwtanaade laamiibe

¹ Mono fuu dwtanoo laamiibe, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamiibe fuu wo Laamdo jyyini dum'en. ² Saabe duum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo. ³ Gadoowo ko woodi walaa ko huldata hooree6e been, wo gadoowo ko boni hulata 6e. Ada yidi tawee a hulataa laamiibe leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. Ndeen laamu yettete. ⁴ Sabo laamiibe wo gollanoobe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa bolum laamiibe mbakkorii kaafaahi. Wo 6e gollanoobe Laamdo faa 6e tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu. ⁵ Ndelle, tilay dwtanodon laamiibe been, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa berde mon pela on du. ⁶ Dum wadi de odon njoba lampo, sabo laamiibe been wo gollanoobe Laamdo, hokku6e wakkatiiji mu66en fuu faa laamoo. ⁷ Kokkee mono fuu

ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon teddinde.

No yimbe njeysi yidundurde

⁸ Taa njoganee fay gooto nyaamaande. Huunde wootere tan haani laataade nyamaande, dum woni yidundurde. Sabo jidfo gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta. ⁹ Odon anndi kadaadi dii do: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde deen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njidiraa gondo maa no njidiraa hoore maa ni.» ¹⁰ Jidfo gondo muudum wadataa dum ko boni. Ndelle njinngu na tabintina Tawreeta oon.

¹¹ Taykee kujje deen, sabo odon anndi wakkati mo ngonden e muudum. Wakkati mo kaandon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam buri badaade en diina nde naatunoden e goondinal ndeen. ¹² Jemma badaake timmude, nyalooma battake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen kabitirde annoora. ¹³ Mbuurden no haaniri, hono no won6e ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e golleeji balli tuundi e rafi semto, wanaa e poodundural e kiram. ¹⁴ Bornoree Joomiraado meeden Iisaa Almasihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyde terde moodon, taa nyaamnon de.

14

Haala lokkaabe e jom'en semmbe

¹ Nja66ee mo goondinal muudum lokiidi tawa on peldaay dum ko miilotoo. ² Hasii goddo ina woodi goondinal faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee

* 12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35. † 12:20 Banndi 25.21-22.

goddo du goondinal muudum ina lokkidi faa nyaamataa teewu. ³ Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon, sabo Laamdo ja66ake mo. ⁴ Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goddo? Yalla imo darii faa woodi naa o saamii, dum fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooda du, sabo Joomiraado ina woodi baawde jogaade mo faa o daroo.

⁵ Hasii goddo ina jogorii nyalaande wootere ina buri godde teddude, tawee goddo du ina jogorii nyalaade fuu wo potu. Mono fuu tannyora ko miilotoo dum e ley hakkillo muudum. ⁶ Burdindo nyalaande oon wadirii dum saabe Joomiraado. Katin du, nyaamoowo ko yidi fuu oon wadirii dum saabe Joomiraado, sabo imo yetta Laamdo. Mo nyaamataa teewu oon du wadirii dum saabe Joomiraado, imo yetta Laamdo kanko du. ⁷ Sabo fay gooto e meeden wuurantaa hoore muudum, katin du fay gooto e meeden maayantaa hoore muudum. ⁸ Si en mbuurii, wo Joomiraado mbuuranden. Si en maayii du, wo Joomiraado maayanden. Si en mbuurii naa si en maayii fu, wo Joomiraado oon jeyi en. ⁹ Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laatoo Joomiraado wuur6e e maay6e fuu.

¹⁰ Aan, ko wadi de ada fela sakiike maa goondindo oon? Naa aan, ko wadi de ada yawa sakiike maa goondindo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamdo. ¹¹ Sabo ina winndaa:

«Joomiraado wi'ii:

«Tannyoree, no tannyordon mi buurdo:

Koppi fuu kofanto kam,

demle fuu ceedoto miin woni Laamdo.»*

* 14:11 Esaaya 45.23.

¹² Ndeen mono e meeden fuu jaabanto hoore muudum yeeso Laamdo.

¹³ Dum le, taa pelunduren hakkunde meeden katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko libata dum. ¹⁴ Saabe kawtal am e Joomiraado men lisaa mido tannyori nyaamdu fuu e hoore muudum harmaa. Ammaa si neddo miilii goddum wo karmudum, dum harmanan dum kam kaa. ¹⁵ Si a torrii sakiike maa goondindo oon saabe ko nyaamudaa, a jokkaay laawol njingu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaamete.

¹⁶ Ndelle, ko ndardon na woodi duum, tinnee taa wo66e mbonkoo on saabe majjum. ¹⁷ Sabo laamu Laamdo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu, welan Laamdo, yim6e du teddinan dum. ¹⁹ Ndelle, piloden ko beydata jam hakkunde meeden. Mono fuu filoo ko semmbindinta banndum ley goondinal.

²⁰ Taa mbonnon golle Laamdo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laabi, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu woodaa. ²¹ Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron doro, naa ngadon huunde fuu ko fergata sakiike moodon. ²² Huunde fuu ko ngoondindaa, njogodaa dum hakkunde maa e Laamdo. Barke woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muudum. ²³ Ammaa si neddo wadii sikki-sakka de nyaami fu, jukkete, sabo joomum nyaami-raay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

¹ Enen sellu6e goondinal been, eden kaani wallude 6e goondinal

mu66en lokki6i 6een. Haanaa ngaden ko weli en tan. ² Gooto e meed6en fuu filoo ko welata gondo muudum, faa nafa dum, de semmbindina dum ley goondinal. ³ Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muudum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonki6e ma diin e am njani.»*
⁴ Ko winndanoo arande e ley Binndi diin duum, winndaama faa janngina en. Idi kolla en munyal, idi cellina berde men, faa keben tannyoral ley jikke men. ⁵ Laamdo jom munyal, cellinoowo berde oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no Iisaa Almasiihu anndiniri on ni. ⁶ Noon teddirirton Laamdo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba Iisaa Almasiihu Joomiraado men.

⁷ Nja66unduree no Almasiihu ja66orii on ni, faa Laamdo teddi-nee. ⁸ Mid6 wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankoo6e. Ko o gollani 6e duum hollitii Laamdo wo koolniido, sabo tabintinii amaanaaji di wadannoo maamiraabe ma66e diin. ⁹ Woodi du, wo faa lenyi goddi diin teddina Laamdo dow yurmeende muudum, hono no winndiraa: «Saabe duum, mi yettete hakkunde lenyi,

mi yimante faa teddina innde maa.»†

¹⁰ Ina winndaa katin:

«Onon lenyi, mbeltodee e yim6e Joomiraado 6een.»‡

¹¹ Katin du:

«Njettee Joomiraado, onon lenyi fuu!

Manee mo, onon siyiiji yim6e fuu!»§

¹² Annabi Esaaya du wi'ii:

«yuurudo e lenyol Yesa warowan, oon ummoytoo faa laamoo lenyi adunaaru.

Di njowan jikke majji e makko.»*

¹³ Laamdo jom jikke oon hebbin on seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon mo, faa jikke moodon 6eydoo heewude saabe baawde Ruuhu Ceniido!

No Pool haaldi kabaaru golle muudum

¹⁴ Sakiraa6e am, mid6 tannyori odon keewi mboodirka, odon keewi anndal, katin du mono fuu na waawi tindinde banndum. ¹⁵ Ammaa ley 6ataaki ki mid6 suusi haalande on haalaaji goddi faa laa6a faa mi miccintina on di. Mi haaldirii noon saabe moyyere nde Laamdo hokki kam

¹⁶ laataade gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ko mbaajo-toomi Kabaaru Lobbo oon duum wo gollal ceniingal faa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een laatoo sadaka bel6o Laamdo mo Ruuhu Ceniido senini. ¹⁷ Ndelle, e kawtal am e Iisaa Almasiihu, mid6 waawi mantoraade golleeji di ngollanmi Laamdo diin. ¹⁸ Sabo walaa fuu ko cuusumi haalude si wanaa ko baawde Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een d6wtanaade Laamdo. O wadii dum ley haala am e ley golle am, ¹⁹ e ley baawde maandeeji e kaayefiiji, fuu dow baawde Ruuhu Laamdo. Hono noon njottinirmi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon nokku-uje fuu gilla Urusaliima e seraaji muudum faa leydi Illiriya. ²⁰ Katin du, gilla arande anniya am wo waajaade Kabaaru Lobbo do innde Almasiihu yottaakino, faa taa mi nyi6a dow nyimngo neddo goddo. ²¹ De mi wada hono no winndiraa ni:

«Be kumpitaakano haala makko 6een nji'owan, 6e nanaayno 6een du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

* 15:3 Jabuura 69.10. † 15:9 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ 15:10 Fillitagol Tawreeta 32.43. § 15:11 Jabuura 117.1. * 15:12 Esaaya 11.10. † 15:21 Esaaya 52.15.

²² Wo gollal waajaade ngaal hadi kam warude to moodon kile keewde. ²³ Joonin kaa, gollal ngaal huu6ii leyde dee do. Katin du wadii duu6i keewdi ko njidumi warude to moodon. ²⁴ Mido yidi fantude to moodon si mido yaha Espanya. Si mi ndarii on de ceyodiimi e moodon fu, odon mbaawi wallude kam e jahaangal am faa mi yottowoo toon.

²⁵ De joonin kaa mi yahan Urusaliima faa mi walla seniibe won6e toon. ²⁶ Sabo kawrite goondin6e gonde Makedoniya e Akaya deen anniyake hawrundurde mballa faa kokka talkaa6e jeyaa6e e seniibe Urusaliima been. ²⁷ Be anniyorii dum berde belde, de na tilsani 6e hono njobdi du. Sabo si Alhuudiyankoo6e been mbalii lenyi goddi diin ke6a ngedu e barkeeki Ruuhu fu, lenyi diin du ina kaani wallirde Alhuudiyankoo6e e kujje adunaaru. ²⁸ Si mi yottinii dum, mi hokkii 6e ko hawrunduraa duum fu, mi yahan Espanya, mi fantan to moodon. ²⁹ Mido anndi si mi warii to moodon fu, mi wardan e barke Almasiihu keewdo.

³⁰ Sakiraa6e, saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e saabe njjingu ngu Ruuhu oon hokkata nguun, mido nyaagoo on sanne: kawton e am e ley du'aawuuji moodon to Laamdo saabe am. ³¹ Naarodon Laamdo danna kam e yim6e 6e ngoondinaay won6e Yahuudiya been, katin du seniibe won6e Urusaliima been nja66oo ballal ngal njaaranammi dum'en ngaal. ³² Hono noon, mi yottorto on e bernde welnde saabe muuyde Laamdo, de ke6den powtiri seeda. ³³ Laamdo jom jam wondu e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

¹ Mido haalana on kabaaru sakiike meeden debbo bi'eteedo Febe, gollanoowo kawrital goondin6e

gonngal ley Kankiriya oon. ² Nja66orodon mo ley innde Joomiraado no seniibe been kaaniri nja66oreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heew6e, miin du o wallii kam. ³ Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollidoo6e e am golle Iisaa Almasiihu been. ⁴ Kam6e nesi mursude yonkiiji ma66e faa 6e ndanna yonki am. Wanaa miin tan yettata 6e, kawrite goondin6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e deen fuu ina njetta 6e. ⁵ Njowtanon kam goondin6e hawroo6e ley suudu ma66e been fuu. Njowton Epaynetus, gido am korsudo oon. Kanko artii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu. ⁶ Njowton Mariyama tampando on sanne oon. ⁷ Njowton Andoronika e Yuniya, banndiraa6e 6e uddidanoomi e kasu been. Wo 6e nulaa6e anndaa6e sanne, katin du kam6e artii kam goondinde Almasiihu.

⁸ Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraado oon. ⁹ Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeden golle Almasiihu oon, kam e Estaaki gido am korsudo oon. ¹⁰ Njowton Apeles, tabintinaado wo jokkudo Almasiihu e goonga. Njowton yim6e galle Aristobul. ¹¹ Njowton Herodiyon banndam oon. Njowton yim6e galle Narsisi hawtu6e e Joomiraado been. ¹² Njowton Tirifena e Tirifosa, rew6e gollanoo6e Joomiraado been. Njowton Persis mo korsinmi, oon wo debbo tampudo sanne e ley gollande Joomiraado. ¹³ Njowton Rufus mo Joomiraado su6ii oon. Njowton inniiko mo ndaardumi wo inna am ni, miin du. ¹⁴ Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorooba e Hermasa e goondin6e Iisaa wondu6e e ma66e been. ¹⁵ Njowton Filoloogu e Yuliya, njowton Nere e sakiikem debbo, kam e Olimpa. Njowton seniibe

wondu6e e ma66e been fuu.
¹⁶ Jowtunduron e jowtaali ceniidi.
 Kawrite goondin6e Almasiihu fuu
 ina njowta on.

¹⁷ Sakiraa6e, mido ɲaaroo on
 sanne, kakkilon e waddoo6e
 ceedaagu. I6e perga yim6e sabo
 6e calake jannde nde ke6u6on
 ndeen. Mboddee 6e! ¹⁸ Sabo yim6e
 wa'u6e hono noon ngollantaa
 Joomiraado meeden Almasiihu.
 Ko 6e ngollanta dey, wo deedi
 ma66e. Wo e haalaaji ma66e
 beldi e manooje ma66e jaayde 6e
 majjiniirta hakkillooji yim6e 6e
 anndaa 6een. ¹⁹ Onon le, kabaaru
 dowtaare moodon yottake yim6e
 fuu. Saabe duum mido weltoroo
 on, de mido muuyani on laato6on
 jom'en hakkillo e dow ko woodi,
 laato6on 6e ngalaa feloore du
 e dow ko boni. ²⁰ Laamdo jom
 jam oon wadan niison Seydaani
 ley teppe moodon ko 6ooyataa.
 Hinney Joomiraado meeden Iisaa
 wondu e moodon.

²¹ Timote gollidoowo e am oon
 ina jowta on. Lukiyus e Yason e
 Sosipatoro banndiraabe am been
 ina njowta on. ²² Miin, Tertiyu, bin-
 ndando Pool 6ataaki ki oon, mido
 jowta on saabe kawtal meeden
 e Joomiraado. ²³ Gayus, beero
 am mo kawrital goondin6e ngaal
 hawrata galle muudum oon, ina
 jowta on. Erasta kalfinaado kaalisi
 ngalluure nde oon ina jowta on,
 kam e Kuwartus sakiike meeden
 oon. [²⁴*]

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo
 baawdo sembinde on fodde
 Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasi-
 ihu mo mbaajimi oon. Kabaaru
 Lobbo oon wo 6angugol sirri
 Laamdo cuudanoodo gilla arande
²⁶ de joonin o 6anginaama. Dewte
 annabaa6e anndinii dum lenyi
 diin fuu no Laamdo duumiido

* **16:24** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 24: Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wondu e moodon on fuu. Aamiina.

oon yamiri ni, faa di ngoondina
 Laamdo, di downtanoo dum.
²⁷ Laamdo kam tan woni hakki-
 lanteejo. Teddeengal woodan mo
 faa abada saabe Iisaa Almasiihu.
 Aamiina.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkoo6e

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeden Sosteni. Miin Pool, mi noddaado saabe muuyde Laamdo faa mi laato nulaado Iisaa Almasiihu. ² Miden njowta kawrital goondinbe Laamdo gonggal ngalluure Korintu.* Laamdo noddii on faa laaton yimbe muudum seniibe, seniraa6e kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddoobe innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu do tawaa fuu. Oon woni Joomiraado ma66e, wo Joomiraado meeden du. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo dow Korintunkoo6e

⁴ Mido yetta Laamdo saabe moodon wakkati fuu ko hokki on moyyere muudum ley kawtal Iisaa Almasiihu. ⁵ Si goonga, ley kawtal muudum on kebii ko woodi fuu e ley haala e ley anndal fuu. ⁶ Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e moodon jaati. ⁷ Dum wadi de on nyakiraaka dokkal Laamdo fay gootal e ley ko kedidon gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁸ Kam hokkata on sembe faa do adunaaru haadi, yalla odon laato 6e ngalaa feloore nyannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Laamdo noddudo on faa kawton e Biyum Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden wo koolniido.

Haala poofundural hakkunde goondinbe

¹⁰ Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu: tiigunduree,

laaton daande wootere. Taa peccodon, ammaa laaton jogiibe hakkillo wooto e anniya gooto faa hi66i. ¹¹ Sakiraa6e am, si goonga mi narrii yimbe suudu Kolowe poofundural ina woni hakkunde moodon. ¹² Ko njidumi wi'ude dey, wo66e moodon ina mbi'a wo Pool ngoodani, wo66e ina mbi'a wo Apolos ngoodani,† wo66e du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, wo66e katin du ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani. ¹³ Yalla Almasiihu wo pecciido naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiradon lootagal batisima‡ naa? ¹⁴ Mido yetta Laamdo ko mi lootaay fay gooto moodon lootagal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiradon lootagal batisima. ¹⁶ Ayyo, goonga, mi batiino katin du galle Estefaana. Ko faltii dum, mi anndaa yalla mi batisii goddo katin. ¹⁷ Sabo Almasiihu nulaay kam mi batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyudi dum joodii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laato 6olum.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸ Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyn-dam to halkoo6e 6een, ammaa to meeden enen hisintee6e 6een, wo ka baawde Laamdo. ¹⁹ Sabo ina winndaa:

«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo,
paamal faamu6e du, mi jii6an ngal.»§

²⁰ Ndelle won ko jom hakkillo woni naa? Won ko jannginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawdo haala e jamaanu o woni

* 1:2 Golle Nulaa6e 18.1-17. † 1:12 Golle Nulaa6e 18.24-28. ‡ 1:13 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § 1:19 Esaaya 29.14.

naa? Walaa, sabo Laamdo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, wadi dum puuyndam. ²¹ Yim6e adunaaru ndu e hakkilantaaku mu66en fuu annditaay no Laamdo holliri hoore muudum e ley hakkilantaaku mum. Duum wadi de Laamdo muuyi hisinirde goondin6e dum 6een e waaju amin nanndudo e puuyndam oon. ²² Alhuudiyankoo6e ina piloo kaayeeffiji, Geresankoo6e du ina njidi hakkilantaaku. ²³ De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal palaangal mbaajotoden. To Alhuudiyankoo6e wo dum haala cementiniika mettuka, to lenyi godfi du wo dum puuyndam. ²⁴ Ammaa to yim6e 6e Laamdo noddi ley Alhuudiyankoo6e e ley lenyi godfi, Almasiihu wo baawde Laamdo, wo hakkilantaaku Laamdo. ²⁵ Sabo ko nanndi e puuyndam Laamdo duum ina 6uri hakkilantaaku 6i66e-Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku Laamdo duum ina 6uri semmbe 6i66e-Aadama.

²⁶ Ndaaree ko'e moodon, onon sakiraa6e 6e Laamdo noddi: 6e yim6e njogorii wo jom'en hakkilooji keewaa e ley moodon, jom'en baawde keewaa e ley moodon, yuuru6e e lenyi teddudi du keewaa e ley moodon. ²⁷ Ammaa Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo puuyndam faa huyfina jom'en hakkillo 6een. Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huyfina ko jogii semmbe. ²⁸ O subake ko hoyi, ko yawonii, ko adunaaru ndu jogorii wo 6olum duum, faa o wada ko tayketee duum laatoo 6olum. ²⁹ O wadii dum taa fay gooto mantoo yeeso makko. ³⁰ Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu. Kam laatanii en hakkillo yuurungo to Laamdo, laatanii en fonnditaare e senaare e rimdineede. ³¹ Wo hono nii faa ko Binndi diin mbi'i duum laatoo: «mantotoodo fuu mantaroo Joomiraado.»*

* 1:31 Yeremiya 9.23. * 2:9 Esaaya 64.3.

2

Haala hakkilantaaku Laamdo

¹ Sakiraa6e, miin du, nde ngaroomi to moodon faa mi waajoo on goonga Laamdo teddu6o ndeen, mi waajoraaki on haalaaji nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku yim6e. ² Sabo mi anniyakeno mi waajataako on fay huunde si wanaa haala Iisaa Almasiihu e tonteede muudum dow leggal palaangal. ³ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido lokkidi, mido huli sanne faa mido diwna. ⁴ Haala am e waaju am yowaaki dow nyeenyal haala nanngooha hakkillo. Ko dum yowinoo dow muudum dey, wo baawde de Ruuhu Ceniido hollata deen, ⁵ taa goondinal mon yowoo dow hakkilantaaku yim6e, ammaa yowoo dow baawde Laamdo.

⁶ De si goonga, wo hakkilantaaku min mbaajotoo hakkunde mawnu6e e ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku adunaaru ndu min mbaajotoo, maa hakkilantaaku jom'en baawde halkete6e e ley jamaanu o. ⁷ Wo hakkilantaaku Laamdo min mbaajotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga teddu6o cuudaado yim6e mo Laamdo fodanii en gilla adunaaru tagaaka faa teddineden. ⁸ Fay gooto e laamiibe adunaaru 6een faamanaay hakkilantaaku nguun, sabo sini 6e paamaniino dum fu, 6e tontataano Joomiraado teddu6o oon. ⁹ Ammaa dum laatake hono no winndiraa:

«Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay,

6ernde fay gooto miilaaki,
ko Laamdo moyyinani yidu6e dum.»*

¹⁰ Enen kaa, Laamdo hollirii en dum Ruuhu muudum. Ruuhu oon ina tiima huunde fuu, fay ko luggi to Laamdo. ¹¹ Moy waawi anndude miilooji neddo si wanaa yonki ngonki e muudum kiin? Hono

noon du, fay gooto anndaa miilooji Laamdo si wanaa Ruuhu muudum oon. ¹² Enen le, en kebii Ruuhu, de wanaa to adunaaru o yuuri, wo to Laamdo o yuuri. En kebii dum faa paamen moyyere nde Laamdo wadani en ndeen fuu. ¹³ Si miden mbaajoo dum, min mbaajortaako haalaaji di hakkilantaaku 6i66e-Aadama kokkata min. Ammaa min mbaajorto haalaaji di Ruuhu oon hokkata min. Miden piirtira goongaaji Ruuhu diin e haalaaji di hokkata diin. ¹⁴ Ammaa mo hebaay Ruuhu Laamdo oon jabataa kulle Ruuhu deen, sabo wo de puuyndam to muudum. O waawaa faamude de, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no kulle deen carortee. ¹⁵ De neddo kebudo Ruuhu oon ina waawi saraade huunde fuu ley hakkillo mum, de fay gooto waawaa saraade dum. ¹⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri: «Moy anndi miilooji Joomiraado? Moy waawi jannginde dum?»†
De enen kaa, eden ngoodi miilo Almasiihu.

3

Haala gollanoobe Laamdo

¹ Miin kaa, sakiraa6e, mi waawaay haalirande on hono no kaaldirammi e jogiibe Ruuhu Ceniido ni. Ammaa mi haaldiranii on hono wo on jokku6e muuyde terde, hono wo on cukaloy keccoy e ley goondinal Almasiihu. ² Wo biraadam kokkumi on, wanaa nyaamdu tekkundu, sabo on mbaawanaano ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu, ³ sabo wo muuyde terde mon tan njokkudon tafon. Ko kirundural bonngal e kalala woni hakkunde moodon duum, wanaa duum ina holla wo muuyde terde njokkudon naa? Ayyo, odon laatii hono jokku6e adunaaru tan. ⁴ Si gooto moodon wi'ii Pool heedani, goddo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa dum

ina holla miilooji adunaaru ndu njokkudon naa?

⁵ Dume Apolos woni? Dume Pool woni? Min gollanoobe Laamdo tan, yaaroo6e on to goondinal. Mono fuu gollii ko Joomiraado hokki dum. ⁶ Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, ammaa Laamdo woni mawninoowo. ⁷ Hono noon, aawudo oon e jarnudo oon fuu nganaa fay huunde. Laamdo mawninoowo oon tan woni baawdo. ⁸ Aawudo e jarnudo fuu potu. Mono e mu66en fuu barjete ko fotata e tampiri muudum. ⁹ Sabo minen, min gollidoobe e Laamdo. Onon wo on ngesa Laamdo, wo on nyimngo Laamdo.

¹⁰ E dow moyyere nde Laamdo wadani kam ndeen, mi wasii joyyinirde hono no nyi6oowo jom hakkillo wadata ni. Joonin goddo ina nyi6a e dow mayre. Ammaa mono fuu hakkila no nyimrata. ¹¹ Fay gooto waawaa wasude joyyinirde wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii. Kayre woni iisaa Almasiihu. ¹² Woodi, neddo na waawi nyi6ude dow joyyinirde ndeen kanje naa cardi naa kaaye dime. Imo waawi nyi6ude ledde naa hudo naa yommbe. ¹³ De mono fuu, golle muudum 6anginte nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen, yiite 6anginan golle mono fuu, hollan no gollleeji diin ngorri. ¹⁴ Mo golle muudum heddi ina darii dow joyyinirde ndeen, he6an mbarjaari. ¹⁵ Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle muudum, waasii mbarjaari mum. Kam e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono peyyitindo yiite ni.

¹⁶ Yalla on anndaa wo on suudu Laamdo, woodi Ruuhu Laamdo oon ina woni e moodon naa? ¹⁷ Ndelle, neddo fuu kalkudo suudu Laamdo nduun, Laamdo halkan dum. Sabo suudu Laamdo nduun

† 2:16 Esaaya 40.13.

wo seniindu. Woodi, onon ngoni suudu nduun.

¹⁸ Taa fay gooto hiila hoore muudum. Si goddo moodon milake ina jogii ko yim6e adunaaru ndaardata wo hakkillo duum, joomum laatoo puuydo, faa he6a hakkillo jaati. ¹⁹ Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu wo puuyndam yeeso Laamdo. Wo hono noon winndiraa: «Laamdo nanngiran jom'en hakkillo been caral mu66en.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Joomiraado ina anndi miilooji jom'en hakkillo been, wo di 6oli.»† ²¹ Ndelle, taa fay gooto mantaroo yim6e, sabo si goonga onon njeyi huunde fuu: ²² Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu, e nguurndam e maayde e ko woni joonin e ko warata - fuu onon njeyi. ²³ Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu du, Laamdo jeyi dum.

4

Haala golle nulaa6e Almasiihu e tampiriji mu66en

¹ Ndelle, njogoree min wo min gollanoo6e Almasiihu, halfinaa6e goongaaji Laamdo cuudidi diin. ² Woodi, halfinaa6e, ina haani tawee wo hoolni6e. ³ Miin e hoore am, si on pelii kam, naa si mi darnaama e sarorde 6i66e-Aadama wi'oo6e mi wanaa koolniido fu, walanaa kam baasi. Mi sarataako hoore am du. ⁴ Si goonga ni, bernde am feldaay kam fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata kam ponnditiido. Wo joomiraado, kam sarotoo kam. ⁵ Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati oon yottaaki, illa joomiraado waraay. Kam yaltinta ko suudinoo e nimre, kam 6anginta anniyaaji berde yim6e. Nyannde ndeen, mono fuu he6an to Laamdo jettooje de foti hefude.

⁶ Sakiraa6e, ko mbiimi dow amin, miin e Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton ko

winndaa». Ndeen on mawnintaa neddo gooto e dow heddi6e. ⁷ Moy burni on wo66e? Ko njogidon duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo noon worri, ko wadi de odon mantaroo dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?

⁸ Woy on kaarii, woy on kebii jawdi! On laatake laami6e, de dum fuu, min laamaaki! Haya, miden njidi laamodon jaati, faa minen du min laamodoo e moodon! ⁹ Sabo mido miilii, minen nulaa6e, Laamdo heedinii min caggal hono no saraa6e sariya wareede ni. Min laatake fijirtee6e yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso maleyka'en e yim6e fuu. ¹⁰ Minen, wo min fuuy6e saabe Almasiihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo ley kawtal Almasiihu. Minen, wo min lokkaa6e, de onon, wo on jom'en semmbe. Onon, on teddinaa6e, de minen, min huyfinaa6e. ¹¹ Fay wakkati mo ngonden joonin o, min ceedaay e yolbere e domka. Miden koli. Yim6e na piya min. Min ngalaa do min koota. ¹² Miden ngol-lira semmbe juude amin faa min tampa. Si yim6e njennii min, min mbarkinan dum'en. Si 6e torrii min, min munyanan 6e. ¹³ Si 6e mbonkake min du, min njaaborto 6e haalaaji jam. Faa joonin miden njogoraa wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono tuundi ndi yim6e fuu paddata.

¹⁴ Mi winndiraay dum faa mi hersina on. Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira on wo on sukaa6e am horsu6e ni. ¹⁵ Fay si taweede e ley kawtal mon e Almasiihu odon njogii dowoo6e ujunaaje sappo, on keewaa baabiraa6e kaa. Sabo ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on Kabaaru Lobbo oon ndeen. ¹⁶ Ndelle mido nyaagoo on, nyemmbiton kam. ¹⁷ Wo saabe kulle deen wadi de nelumi Timote

* 3:19 Ayuuba 5.13. † 3:20 Jabuura 94.11.

to moodon. Wo o biyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on laabi di njokkirmi saabe Almasihu. Mido janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondin6e fuu. ¹⁸ Wo66e moodon ina mawnitoo sabo i6e miiloo mi warataa to moodon. ¹⁹ Ammaa 6ooyataa de mi wara to moodon si Joomiraado jabii. Ndeen mi faaman yalla mawninkiniibe been wo haaloobe tan, naa i6e njogii baawde. ²⁰ Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. ²¹ Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondin6e

¹ Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heefer6e: gooto moodon ina wondi e dee bammum. ² Katin du odon mantaroo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gadudo noon oon hakkunde moodon.

³ Miin kaa, fay si 6anndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarake gadudo dum oon hono wo toon tawaami. ⁴ Mi sarake mo e dow innde Joomiraado men lisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina wondi e baawde Joomiraado meeden lisaa - ⁵ sanaa neddo oon watee e juude Seydaani wakkati oon, faa 6anndu muudum halkee, de yonki muudum he6a hisinee nyannde gartol Joomiraado.

⁶ Ko mantortodon duum woodaa! Yalla on anndaa rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu?

⁷ Laa6inee ko'e mon, itton rabilla kiiddo oon hakkunde moodon, faa laatodon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi

Faltagol ngeel hirsamaa, dum woni Almasihu. ⁸ Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiiddo mo hakke e bonanda oon teddirirten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laa6al e goonga.

⁹ E 6ataaki ki mbinndannoomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fijoobe. ¹⁰ Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala fijoobe won6e ley adunaaru been kaalumi, naa haasidi'en naa wuy6e naa rewoobe tooruji. Sabo si wo haala 6een kaalannoomi fu, tilay mburto6on adunaaru ndu. ¹¹ De ko njidunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'oowo wo saki-ike meeden de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruji naa mbonkotoodo yim6e naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'udo hono noon du. ¹²⁻¹³ Sabo mi sarataako yim6e 6e ngalaa ley kawrital goondin6e been. Wo Laamdo sarotoo 6e. De odon njeyi saraade won6e ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee neddo bondo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraabe goondin6e

¹ Si wo66e moodon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotoobe 6e ngoondinaay been de njoppa yim6e Laamdo? ² Yalla on anndaa wo yim6e Laamdo been caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yim6e Laamdo caroytoo adunaaru ndu, dume hadata on saraade ko 6uri famdude duum? ³ Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en been naa? Sakko ko woni ley nguurndam dam! ⁴ Ndelle, si luural wadii hakkunde moodon dow kulle adunaaru, ko wadi de odon njaara dum to yim6e 6e kawrital goondin6e ngaal hiisaaki

* 5:12-13 Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

been? ⁵ Ko mbi'umi duum na haani semtinoo on. Yalla on ngalaa fay jom hakkillo gooto baawdo saraade sakiraa6e moodon lurube naa? ⁶ Ee, goondindo na yaara goondindo bannndum faa saroo dum, woodi du wo yeeso yim6e 6e ngoondinaay!

⁷ Haya, fay ko cardoton hakkunde moodon duum wo semteende bonnde. Ko wadi de on cubaaki munyude toonya? Ko wadi de on cubaaki munyude teeteede ko ngoodudon? ⁸ Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo, wo onon teetata, fay sakiraa6e moodon.

⁹ Yalla on anndaa oonyi6e naatataa e ley laamu Laamdo naa? Taa kiilon ko'e mon: fijoobe e rewoobe tooruji, jeenoobe e wor6e woykuruube e luudunkoo6e, ¹⁰ wuy6e e haasidi'en, sulotoobe e mbonkotoobe e yanoo6e, fay gooto ma66e naatataa e laamu Laamdo. ¹¹ Noon du wo66e moodon ngorrunoo. Ammaa joonin on lootaama, on cenaama, on ndaardaama fonnditiibe e dow innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu e Ruuhu Laamdo men oon.

No goondin6e kaaniri teddinirde Laamdo e balli mu66en

¹² Wo66e moodon ina mbi'a: «Huunde fuu ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii kam», ammaa mi jabataa huunde dawrana kam. ¹³ Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu, reedu du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamdo halkan di, di didi fuu. Banndu gi-Aadama tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey, faa ndu rewa Joomiraado. Joomiraado du wo joomiiru. ¹⁴ Laamdo ummintindo Joomiraado meeden e maayde oon, ummintiniran en, enen du e baawde muudum. ¹⁵ Yalla on anndaa balli mon ngoni terde Almasiihu? Ndelle, ina dagoo

mi hooya terde Almasiihu deen, de mi hawrundura de e terde pijoowo naa? Abada koy! ¹⁶ Yalla on anndaa kawtudo e pijoowo fuu, laatodake e muudum banndu wooturu? Sabo na winndaa: «Be dido fuu 6e laatoto gootum.»* ¹⁷ Ammaa kawtudo e Joomiraado laatodake e muudum ruuhu gooto.

¹⁸ Ndoggee fijirde! Hakkeji goddi di neddo wadata fuu takkataa e banndu muudum, sanaa fijirde. Pijoowo na wadana banndu mum hakke. ¹⁹ Yalla on anndaa banndu gooto moodon fuu wo suudu Ruuhu Ceniido gondo e moodon mo Laamdo hokki on oon? On njeyaa ko'e moodon, ²⁰ sabo Laamdo soodii on coggu tiidungu. Ndelle, teddiniron dum e balli moodon.

7

Haala dewgal

¹ Joonin kaa mi jaaboto yamde de mbinnndandon kam deen. Goonga, si tawii gorko naaddaay e deekum fu, na woodi. ² Ammaa faa taa fijirde wada, gorko fuu na haani tawdee e deekum, debbo du tawdee e gorum. ³ Gorko fuu wondira e deekum no haaniri, debbo du humtana gorum haaju muudum. ⁴ Debbo dawrantaa banndu muudum, wo gorum dawranta ndu. Gorko du dawranta banndu muudum, wo deekum dawranta ndu. ⁵ Taa fay gooto moodon salanoo bannndum si wanaa e dow ko ndewrudon wakkati seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal duum, keddododon ngondon no haaniri ni, taa mbaason nanngitaade de Seydaani jarriboo on.

⁶ Ko kaalanammi on joonin duum, wanaa ko tilsi. Mi hollu on laawol lobbol ni. ⁷ Ko gurumi yidude dey, yim6e fuu laatoo hono am. Ammaa mono fuu no Laamdo hokkiri dum: wo66e kokkiraa nii, wo66e du kokkiraa nii. ⁸ To 6e

* 6:16 Fudfoode 2.24.

6aŋaay e 6e 6aŋaaka 6een, kam e rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi, mido wi'a si i6e keddorii noon, hono no am ni, dum 6uri woodde e ma66e. ⁹ Ammaa si tawii 6e mbaawaa nanngitaade fu, 6e 6aŋa, 6e 6aŋee. Sabo dum 6uri joodoraade noon muuyo ina torra dum.

¹⁰ Won6e e dewle 6een, mido yamira dum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa seerude gorum. ¹¹ Si tawii o seerii dum fu, o heddoroo noon, maa du o warta e muudum. Gorko du haanaa seerude deekum.

¹² Onon heddi6e du, miin e hoore am haalanta on, wanaa Joomiraado: si goondindo iisaa ina jogii debbo mo goondinaay tawee debbo oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹³ Naa si debbo goondindo dewlaama gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹⁴ Sabo gorko mo goondinaay oon ina laamniree deekum. Katin du, debbo mo goondinaay oon ina laamniree gorum. Si wanaa noon, 6i66e moodon laatoto 6e laa6aa, tawee le 6e seni6e. ¹⁵ Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal hono ngaal. Sabo Laamdo noddii en faa mbuurden e jam. ¹⁶ Aan debbo goondindo, a anndaa yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko goondindo du, a anndaa yalla ada waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dum

¹⁷ Dum le, mono fuu wuurda hono no Joomiraado yediri dum ni, no worrunoo nde Laamdo noddii dum ndeen. Noon njamirammi kawrite goondin6e fuu. ¹⁸ Tawaado wo taadiido nde Laamdo noddii dum ndeen, taa filoo wartude hono mo taadaaki. Noddaado

de tawi taadaaki wakkati oon, taa taadoo. ¹⁹ Taadaade e rafi taadaade fuu walaa ko nafata. Ko nafata dey, wo jokkude jamirooje Laamdo. ²⁰ Mono fuu heddoroo no worrunoo wakkati nde Laamdo noddannoo dum ndeen. ²¹ Nde noddadaa ndeen, si tawii a maccudo, taa dum laatane mettorgal. Ammaa si a he6ii laawol no ndimdiraa fu, ndimdaa. ²² Sabo maccudo mo Joomiraado noddii, laatake dimdinaado Joomiraado. Dimo noddaado du, laatake maccudo Almasiihu. ²³ On coodaama coggu tiidungu. Ndelle taa laatee maccu6e yim6e. ²⁴ Sakiraa6e, mono fuu no worrunoo nde noddannoo ndeen, heddoroo noon yeeso Laamdo.

Haala dewlude e rafi dewlude

²⁵ To yim6e 6e ndewlaay 6een, mi walanaa dum'en yamiroore yuurunde to Joomiraado, de mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oon: ²⁶ saabe torraaji joonin diin, mido miiloo neddo heddoroo no worri ni 6uri woodde e muudum. ²⁷ Si dewgal ina woodi hakkunde maa e debbo, taa pilodaa tayude ngal. Si dewgal walaa hakkunde maa e debbo, taa pilodaa debbo. ²⁸ Ammaa si a 6anjii du, a luttaay. Surbaajo du si 6aŋaama, luttaay. Ammaa naatu6e e 6angal 6een billoto e nguurndam mu66en. Mido yidi dannude on dum.

²⁹ Sakiraa6e, inan ko njidumi wi'ude: wakkati o na ra66idi. Joonin, 6aŋu6e 6een ngada hono 6aŋaay ni, ³⁰ woyoo6e ngada hono mboyaay, weltii6e ngada hono mbeltaaki, soodo6e ngada hono njeyaa ko coodi, ³¹ nawtorto6e adunaaru ndu ngada hono ndu nafaay dum'en. Sabo no adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

³² Ko njidumi dey, ndadon e ka66u-ko'u adunaaru. Mo

dewlaay, hakkillo mum to kulle Joomiraado ndaarata, wo ko welata Joomiraado filotoo. ³³ Ammaa dewludo, hakkillo muudum to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata deekum filotoo. ³⁴ Bernde muudum feccitake. Debbo mo 6aŋaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru Joomiraado, faa 6e laatoo seniibe ley balli ma66e e yonkiiji ma66e fuu. Ammaa 6aŋaado, ina hilmii kabaaru adunaaru, wo ko welata gorum filotoo. ³⁵ Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa faa tonnga on. Midó yidi mbuurdon no haaniri, ngollanon Joomiraado e bernde wootere e hakkillo wooto.

³⁶ Si muuyo mawnii e neddo faa huli taa ronka nanngitaade e mo ha66ani fu, ndeen kaa dewgal ngaal ina haani wafeede. Ngal wadiree no o yidiri noon, o luttaay. ³⁷ Ammaa ina waawi laataade gorko hooyii anniya e bernde muudum 6aŋataa, tawii wanaa tilay sabo na waawi nanngitaade. Si gorko oon anniyake 6aŋataa debbo oon fu, wadii ko woodi. ³⁸ Ndelle, 6aŋudo mo ha66ani wadii ko woodi, mo 6aŋaay mo ha66ani du wadii ko 6uri woodude.

³⁹ Debbo 6aŋaado wo ka66aado sini gorum ina heddi na wuuri. Ammaa si gorum oon yawtii, ina waawi 6aŋeede mo yidi. De sanaa tawee wo jokkudo laawol Joomiraado. ⁴⁰ Dum le, si o heddake e ngortaalaaku fu, ndeen o 6urata bernde welnde. Dum woni miilo am, de midó miiloo ko kollammi on duum yuurii e Ruuhu Laamdo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

¹ Joonin en ndaaran kabaaru teewu cakkanaangu tooruuji. Eden anndi «en fuu eden ngoodi anndal». Anndal le, waddan mawninkinaare. Wo njinngu semmbindinta goondin6e. ² Neddo fuu miiliido na jogii anndal,

anndaa tafon no haani anndirde. ³ Ammaa neddo fuu jiddo Laamdo, Laamdo ina anndi dum.

⁴ Ndelle e dow nyaamugol teewu cakkanaangu tooruuji, eden anndi «tooru fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eden anndi du, «Laamdo walaa si wanaa gooto oon». ⁵ Yim6e na mbi'a rewetee6e ina ngoodi dow kammu e dow leydi. Si goonga, wi'ete6e «rewetee6e» e «joomiraabe» na keewi. ⁶ Ammaa to meeden, Laamdo gooto tan woodi, Baabiiwo tagudo huunde fuu mo mbuuranden oon. Woodi du, Joomiraado gooto tan woodi, Iisaa Almasiihu mo huunde fuu laatorii saabe muudum, kokkoowo en nguurndam oon.

⁷ Ammaa wanaa yim6e fuu paami dum. Wo66e woownoo6e rewude tooruuji, faa hannden si 6e nyaamii teewu cakkanaangu tooruuji fu, 6e miiloto wo tooruuji jaati njeyi teewu nguun. Ndeen berde ma66e pelan 6e, mbona, sabo na lakkidi. ⁸ De nyaamdu kaa battintaa en Laamdo. Si en nyaamii, beydantaa en faa'e. Si en nyaamaay du, 6uytantaa en faa'e.

⁹ Goonga, on kokkaama laawol faa mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa kakkilee taa laawol ngool li6a 6e tabitaay e ley goondinal 6een. ¹⁰ Sabo aan bi'eteedo jom anndal, si lokkaajo yi'ii ma ada nyaama ley suudu tooru fu, wanaa dum suusan bernde mum faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji kam du naa? ¹¹ Hono noon, sakiike men lokkaajo mo Almasiihu maayani oon, halkirta saabe anndal maa ngaal. ¹² Si on ngadii sakiraa6e 6e tabitaay e ley goondinal 6een hakke, si on nawnii berde ma66e fu, on luttii Almasiihu. ¹³ Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina li6a sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin abada, taa mi li6a sakiike am.

9

Haala ko nulaado haani wadaneede

¹ Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaado naa? Mi yi'aay Joomiraado meeden Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi Joomiraado duum ngoondinirdon naa? ² Fay si to wob6e mi wanaa nulaado, to moodon kaa wo mi nulaado, sabo ko ngoondindon Iisaa duum ina seedoo faa laabi Joomiraado nuli kam.

³ Inan ko njaabotoomi feloo6e kam been: ⁴ wanaa miden njeji hebude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? ⁵ Wanaa miden njeji yaadude e debbo goondindo hono no nulaa6e wob6e been naa? Hono no minyiraa6e Joomiraado been ni, e no Piyeer? ⁶ Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nulaa6e jeyu6e gollude faa mbuura? ⁷ Moy e moodon yi'i sordaasi joboowo hoore muudum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muudum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam kulle muudum?

⁸ Ko kaalammi duum, wanaa mi-ilooji yim6e tan. Tawreeta du haalii dow majjum. ⁹ Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaabata gawri faa sokkoo.»* Ko Laamdo taykii do wo ga'i jaa6ooji naa? ¹⁰ Wanaa wo saabe meeden o haaldata do naa? Sikke walaa, wo enen mbinndanaa konngol ngol, sabo demoowo e cokkoowo fuu ina ngollira jikke hebude ngedu mu66en. ¹¹ Min aawii e moodon barkeeki Ruuhu. Si min tayii e moodon barkeeki adunaaru, yalla idum laatani on huunde mawnde naa? ¹² Si wob6e na kaandi hebude barke e juude moodon, wanaa minen 6uri haanude hebude naa?

Ammaa e dum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miden munya huunde fuu taa min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. ¹³ Yalla on anndaa golloo6e

e ley suudu dewal mawndu been ina mbuurdi e kulle de yim6e kokkata suudu nduun deen naa? Yalla on anndaa halfinaa6e golle hirsirde been ina ke6a ngedu mu66en e mayre naa? ¹⁴ Hono noon du, Joomiraado yamirii waajotoo6e Kabaaru Lobbo been mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

¹⁵ De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle deen. Ko mbinndammi e moodon joonin du, wanaa faa mi he6a huunde. Maayde 6urani kam diina nyaagaade huunde! Mi jabataa fay gooto itta mantagol am e majjum. ¹⁶ Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, idum tilsani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru Lobbo oon! ¹⁷ Sini mido gollannoo dum saabe muuyde am fu, ndeen kaa mi he6anno njobdi. De si goonga, laatake tilay ngollirammi dum, wo gollal ngal kalfinaami. ¹⁸ Ndelle dume woni njobdi am? Njobdi am woni hebude waajaade Kabaaru Lobbo 6olum, tawee du mi filataako hebude ko baajotoodo Kabaaru Lobbo foti hebude.

¹⁹ Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawrantaa, mi wadii hoore am maccudo yim6e fuu, yalla mido he6a ko 6uri heewude e mu66en. ²⁰ Hakkunde Alhuudiyankoo6e, mi wadii hoore am Alhuudiyanke, faa mi he6a dum'en. Hakkunde jokku6e Tawreeta Muusaa, mi wadii hoore am jokkudo Tawreeta Muusaa, faa mi he6a dum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje deen. ²¹ Hakkunde yim6e 6e ngalaa e Tawreeta Muusaa been, mi wadii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi he6a dum'en. Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamdo deen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. ²² E ley lokkaa6e, mi wadii hoore am mi lokkaajo, faa mi he6a dum'en. Walaa fuu no mi wadaay

* 9:9 Fillitagol Tawreeta 25.4.

hoore am saabe yim6e fuu, faa mi hisina wo66e mu66en no waawi laatoraade fuu. ²³ Mido wada dum fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa mi heba barke muudum.

²⁴ Yalla on anndaa ley dog-gudu wo yim6e heew6e ndog-gata, de gooto tan he6ata mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa ke6on.

²⁵ Segilantoo6e da6undurde fuu eeltan 6alli mu66en eeltugol cattungol. Kam6e, i6e ngadira noon faa 6e ke6a mbarjaari ndi duumataako. Enen le, wo faa ke6en mbarjaari nduumotoondi.

²⁶ Ndelle miin le, mi doggataa hono jiiltotoo6o mo anndaa ko dogganta. Mi nanndaa du hono culkotoo6o 6olum. ²⁷ Ammaa mido ekintina 6anndu am no naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo wo66e Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am mi laatoo mo he6aay.

10

Haala hakkilde faa taa bo66oo

¹ Sakiraa6e, mi yidaa ndullon ko hewtinoo maamiraa6e meeden e jamaanu Muusaa duum. Be fuu i6e ngonnoo ley ruulde, 6e fuu 6e peyyitiino maayo manngo.

² E ley ruulde ndeen e maayo ngon, 6e fuu 6e ke6ii lootagal batisima laatii6e jokku6e Muusaa.

³ Katin du 6e fuu 6e nyaamdii nyaamdu wooturu yuurundu to Laam6o. ⁴ Be fuu 6e njardii njaram ngootam yuurudam to Laam6o. Si goonga, i6e njarannoo 6am e tefaare Laam6o yaadoore e ma66e. Tefaare ndeen woni Almasiihu.

⁵ Ammaa ko 6uri heewude e ma66e, mbelaay Laam6o. Dum wadi de 6e maayi, 6alli ma66e cankitaa ley ladde ndeen.

⁶ Kulle deen laatanii en misaalu*, taa njokken muuyde terde bonde hono ma66e ni. ⁷ Taa laatee rewoo6e tooruuji hono no wo66e ma66e ngadiri ni, hono no

winndiraa: «Yim6e 6een njoodii ina nyaama ina njara, de ummii ina pija.»† ⁸ Taa naaten e fijirde hono no wo66e ma66e naatiri. Ko dum wadi, yim6e ma66e ujunaaje noogay e tato maayi nyannde wootere.

⁹ Taa ndaartindoden Almasiihu hono no wo66e ma66e ngadi ni. Ko dum wadi, bolle kalki dum'en. ¹⁰ Taa njormee hono no wo66e ma66e ni. Ko dum wadi, maleyka baroowo oon halkii 6e. ¹¹ Kulle deen fuu kewtake 6e faa laatanoo en misaalu. Dum winndaama faa dum tindina en, enen won6e e cakitte jamaanuui 6een. ¹² Dum le, miiliido ina darii fuu, hakkila taa bo66oo.

¹³ Walaa torra ndaartintoo6o on mo hewtataa 6ii-Aadama fuu. Woodi, Laam6o wo koolniido, accataa ndaartindeden ko 6uri sembe mon. Ley ndaartindaare ndeen o hokkan on laawol no mburtorodon nde faa mbaawon munyande nde.

¹⁴ Saabe duum, sakiraa6e am horsu6e, mboddee dewal tooruuji.

¹⁵ Mido haalana on hono wo on jom'en hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon ko mbi'ammi duum. ¹⁶ Horde-loonde hiraande seniinde nde njetteten Laam6o saabe muudum ndeen, si en njarii nde, en kawtii yiiyam Almasiihu daam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii dum, en kawtii 6anndu Almasiihu nduun.

¹⁷ Caggal buuru oon wo gooto, enen du, enen e heewude fuu, wo en 6anndu wooturu, sabo eden njogii ngedu e buuru gooto oon. ¹⁸ Taykee lenyol Israa'ila ngool: yim6e ma66e nyaamoo6e kirsamaaji 6een laatake gootum e ley teddingol Laam6o gadanaado hirsirde oon.

¹⁹ Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruuji nguun wo huunde dagiinde hono noon. Mi wi'ataa du, tooruuji diin, won ko ngoni. ²⁰ Ko njidumi wiide dey, kirsamaaji di yim6e

* **10:6** Misaalu wo yeru maa nanndingol. † **10:7** Wurtagol 32.6.

been cakkata diin, wo ginnaaji cakkantee, wanaa Laamdo. Mi yidaa laatodon hawtu6e e ginnaaji. ²¹ On mbaawaa yardude horde Joomiraado ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraado ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji diin. ²² Naa umminde tikkere Joomiraado kiroowo oon njiduden naa? Yalla en miilii eden 6uri mo sembe naa?

No neddo jeyi worrude ley ndi-maaku

²³ Mbiidon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goondinal wo66e. ²⁴ Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muudum tan, ammaa filoo ko nafata wo66e. ²⁵ Teewu cootteteengu luumo fuu, odon mbaawi nyaamirde dum berde de pelataa on tawa on yamaay yalla wo dum teewu cakkanaangu tooruuji naa wanaa. ²⁶ Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo Joomiraado jeyi.» † ²⁷ Si neddo mo goondinaay noddii on faa nyaamdon, de on nja6ii nootaade fu, nyaamon ko kokkadon fuu, tawa berde mon pelataa on. ²⁸ Ammaa si goddo wi'ii on: «Dum wo ko sakkanaa tooruuji», ndeen kaa, taa nyaamee dum, saabe biido noon oon e saabe miiloo bernde mum feloore dum. ²⁹ Ko kaalammi haala miiloo bernde duum, wanaa saabe berde moodon onon, wo saabe bernde biido noon oon.

Sabo si goonga, walaa ko bernde neddo goddo saroo ndimaaku am. ³⁰ Si mido yetta Laamdo e dow ko nyaamammi, ko wafi de mido mbonkee saabe nyaamdu ndu njettirmi Laamdo nduun?

³¹ Ndelle, si odon nyaama maa odon njara, maa ko ngadoton

fuu, ngadiree dum faa Laamdo teddinee. ³² Taa laatanee fay gooto fergere, wanaa Alhu-udiyankoo6e, wanaa yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, wanaa kawrital goondin6e Laamdo ngaal. ³³ Ngolliree hono am ni. Mido filoo ko welata yim6e fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yim6e heewe6e pilotoomi, faa 6e kisinee.

11

¹ Nyemmbitee kam hono no nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

² Mido yetta on ko miccitudon kam e huunde fuu, e ko njokkudon al'aadaaji di kollumi on diin. ³ Ammaa, mido yidi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni hooreejo deekum, katin du Laamdo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ Ndelle, si gorko na du'oo maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii hooreejo muudum oon. ⁵ Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de suddaa hoore muudum fu, huyfinii hooreejo muudum oon, sabo imo wa'i hono wo o toytiido ni. ⁶ Sabo dey, si debbo suddaa hoore muudum, ina haani taya sukundu mum fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na haani suddaa hoore muudum. ⁷ Taa gorko kaa suddaa hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamdo, na holla darja muudum. Debbo kaa wo darja gorko. ⁸ Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko. ⁹ Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko. ¹⁰ Saabe duum, e saabe nulaa6e laamu fu, ina tilsani debbo suddaa hoore muudum.* Dum laatanto dum maande holloore ina

† 10:26 Jabuura 24.1. * 11:10 Wo66e ina paamira fuddoode aayaare nde hono nii: Saabe duum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankoo6e, nulaa6e e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

woni ley hawju gorum. ¹¹ Ammaa dum e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraado, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo. ¹² Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De duum fuu to Laamdo dum yuuri. ¹³ Caree onon e ko'e mon: si debbo na rewi Laamdo tawi suddaa hoorem, yalla na fonnditii naa? ¹⁴ Wanaa tagaadi ndiin e hoore muudum ina faamina on sukundu juutundu ina semtinii e gorko? ¹⁵ Ammaa debbo kaa, si na woodi sukundu juutundu fu, wo darja muudum. Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa o suddaa hoore makko. ¹⁶ De si goddo yeddii dum de jokki laawol gonngol fu, faama dum wanaa al'aada amin, dum wanaa al'aada kawrite goondin6e Laamdo deen du.

Haala hiraande seniinde

¹⁷ Won ko njidumi haalande on joonin, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabo nde kawritindon fu, wo ko boni beydotoo, wanaa ko woodi. ¹⁸ Ko artii fuu, mi nani si on kawritii fu, luural ina woni hakkunde moodon. Mido miila du wo dum goonga. ¹⁹ Ina tilsi pelle pelle ngada hakkunde moodon, faa hoolni6e jaati won6e e ley moodon been annditee. ²⁰ Nde kawritindon fu, wanaa nyaamude hiraande Joomiraado ndeen hawrunduri on. ²¹ Sabo gooto moodon fuu henyoto nyaama hiraande muudum. Wo66e moodon ina njolba, wo66e moodon du ina culoo. ²² Yalla on ngalaa cuudi do kaandon nyaamude e yarude naa? Naa wo on njawu kawrital goondin6e Laamdo ngaal? Yalla odon njidi huyfinde 6e ngalaa faa'e been naa? Dume mbi'ammi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e dum.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere

(Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

²³ Sabo miin, inan ko ke6umi e Joomiraado de njottinmi on: ley jemma mo Joomiraado meeden lisaamba oon, hooyi buuru, ²⁴ yetti Laamdo, heli buuru oon, wi'i: «Dum wo 6anndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.» ²⁵ Hono nii du, nde 6e tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i: «Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am. Nde njaroton fuu, miccitodon kam.» ²⁶ Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde njardoton horde cabijam ndeen fu, odon kaala haala maayde Joomiraado faa do wartowi.

²⁷ Ndelle, neddo fuu nyaamirido buuru Joomiraado no fotiraay, yardi horde makko no fotiraay, wadii hakke e 6anndu Joomiraado nduun e yiyam makko daam fuu. ²⁸ Ndelle, mono fuu taykoo hoore muudum fadde muudum nyaamude buuru oon naa yardude horde ndeen. ²⁹ Sabo neddo fuu nyaamudo buuru oon, yardi horde ndeen, de miilaaki wo dum 6anndu Joomiraado nduun fu, foodanan hoore muudum sariya no nyaamiri e no yariri noon.

³⁰ Dum wadi de nyaw6e e lokkaa6e ina keewi e moodon, wo66e moodon du njawtii. ³¹ Sini en taykotono ko'e meeden, en carataakeno. ³² Ammaa Joomiraado ina saroo en faa dartina en, taa njukkodeden e adunaaru ndu.

³³ Ndelle sakiraa6e am, si odon kawrita faa nyaamdon hiraande Joomiraado ndeen, mono fuu nja66oo banndum. ³⁴ Si goddo yolbii fu, sanaa nyaama to suudu muudum. Ndeen kawrite moodon laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddi duum mi biltan dum si mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ruuhu Ceniido. Sakiraa6e, mi yidaa tawee on paamaay. ² Nde on ngoondinaayno Joomiraado ndeen, odon anndi tooruuji muumdi diin na dowa on, na majjina on. ³ Saabe duum mido yidi paamon: fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo kudaado» si Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. Katin du fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo Joomiraado» si Ruuhu Ceniido walaa e muudum.

⁴ Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en deen ina ceedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto. ⁵ Golleeji ballooji kawrital diin ina ceedi sifa, de Joomiraado oon wo gooto. ⁶ Ko golleeji diin ndimata ina seedi sifa, ammaa Laamdo gooto oon kam gollata di fuu ley yimbe been fuu. ⁷ Mono fuu hokkaama dokkal banginoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu. ⁸ Imo hokka oodo haala hakkilanteeha, o hokka ooto haala kebbinaaka anndal. ⁹ Kanko Ruuhu gooto oon hokkata oodo goondinal luggungal, ooto dannude nyawbe. ¹⁰ O hokka oodo wadude kaayefiiji, ooto haaldude annabaaku. O hokka oodo senndude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji, ooto haalude demle de anndaaka. O hokka goddo du fiirtude demle deen. ¹¹ Wo Ruuhu gooto oon gollata dum fuu. Wo kam feccata, de hokka mono fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terde neddo

¹² Woodi banndu du wo wooturu, de na jogii terde keewde. Fay si terde banndu na keewi, banndu kaa wo wooturu. Hono noon banndu Almasiihu du worri. ¹³ Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laatoden banndu wooturu, yalla wo en Alhudiyanoo6e naa en nganaa, yalla wo en rimbe naa en riimay6e.

Katin du en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.

¹⁴ Banndu wanaa tergal gootal, wo terde keewde. ¹⁵ Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa junngo, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ngal jeyeede e banndu. ¹⁶ Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa yitere, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ndu jeyeede e banndu. ¹⁷ Si terde deen fuu wo gite, noy neddo oon nanirta? Naa si de fuu wo de noppi, noy neddo oon maatirta ko uurata e ko luubata? ¹⁸ Ammaa, Laamdo hawrundurii terde deen fuu e banndu wooturu hono no muuyiri ni. ¹⁹ Si tergal gootal tan woodunoo, dum kaa laatataako banndu. ²⁰ Ndelle, terde deen ina keewi, de banndu nduun wo wooturu. ²¹ Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi haajaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude koyde: «Mi haajaaka on.» ²² Ammaa, terde banndu nanndude e burde lokiifinde, deen ngoni de kaajaden sanne. ²³ Terde ndaardeteede wo kuyfude, deen burden teddinde. Burde semtinaade, deen burden haybude. ²⁴ De terde meeden godde burde teddeengal deen kaajaaka wadeede noon. Laamdo hawrunduri terde fuu, hokki terde lokkaaje deen teddeengal faa buri deya deen. ²⁵ O wadii dum faa taa luural wada e banndu nduun, ammaa faa terde deen fuu kaybundura. ²⁶ Si tawii tergal gootal naawii, keddiide deen fuu naawdan e muudum. Si tergal gootal teddinaama, keddiide deen fuu mbeltodoto e muudum.

²⁷ Woodi onon, wo on banndu Almasiihu, mono e moodon fuu wo tergal e banndu makko nduun. ²⁸ Nii Laamdo darniri kawrital goondinbe ngaal: ko artii fuu o jyyini nulaabe, o beydi katin haaldoo6e annabaaku, de o jokkintini jannginoo6e. Caggal duum, o jyyini wadoo6e kaayefiiji e dannoo6e nyawbe e walloo6e e ardotoo6e e haaloo6e demle de anndaaka. ²⁹ Yalla yimbe fuu wo

nulaabe naa? Yalla 6e fuu wo 6e haaldoo6e annabaaku naa? Be fuu wo 6e jannginoobe naa? Be fuu i6e ngada kaayeeffiji naa? ³⁰ Yalla yim6e fuu kokkaa dannude nyaw6e naa? Naa haalude demle de anndaaka? Naa fiirtude demle deen naa? Wanaa noon! ³¹ Woodi ndelle, tinnee, poodanee dokke burde heewude nafaa deen.

Joonin le, mi hollan on laawol 6urngol fuu woodude ngol hono muudum walaa.

13

Haala njinngu

¹ Si mi haalirii demle yim6e, fay demle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lennguru senyooru, naa wo mi duko jamde gokkundurteede tan. ² Si mido woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay huunde. ³ Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaa6e naa mi hokkitirii 6anndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, dum nafataa kam fay huunde.

⁴ Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawnink-intaako. ⁵ Njinngu wadataa ko semtinii, filataako muuyde hoore muudum. Ngu yaawaa 6ernude, ngu saawataa tikkere. ⁶ Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. ⁷ Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na hedoo Laamdo ley huunde fuu. Munyal muudum timmataa.

⁸ Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timminte, demle celan, anndal du timminte. ⁹ Sabo anndal meeden ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. ¹⁰ Ammaa si ko hi66i duum warii fu, ko nyaki duum fuu faltoto.

¹¹ Nde laatinoomi cukalel ndeen, mido haaldannoo hono cukalel,

mido miiltonoo hono cukalel, mido yiirannoo du hono cukalel. De ko laatiimi mawdo duum, mi seedii e golle cukaaku. ¹² Ko nji'eten joonin duum laa6aay, wo hono yuurnaade daandorgal ni66ungal ni. Ammaa ley ko warata duum en njiiran gite men faa laa6a. Ko anndumi joonin duum hi66aay, ammaa wakkati waran nde anndammi faa hi66a, hono no Laamdo anndiri kam faa hi66i ni.

¹³ Ndelle, kulle tati ngoni du-umotoode: goondinal e jikke e njinngu. De ko 6uri manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Ndelle, poodanodon njinngu no mbaawrudon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniido deen. De ko 6uri fuu, pilodon haaldude annabaaku. ² Sabo kaaliroowo demle de anndaaka wo Laamdo haaldata, wanaa yim6e. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata. Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. ³ Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yim6e haaldata, faa semmbina goondinal mu66en, sellina 6erde mu66en, de feewtina de. ⁴ Kaaliroowo demle de anndaaka, wo hoore muudum nafata. Ammaa kaal-doowo annabaaku, wo kawrital goondin6e nafata. ⁵ Mido yidi kaaliron demle de anndaaka on fuu, de ko 6urani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaal-doowo annabaaku 6uri kaaliroowo demle de anndaaka, si wanaa tawa neddo ina waawi fiirtude, faa kawrital goondin6e ngaal he6a nafaa.

⁶ Ndelle sakiraa6e, si mi warii to moodon de mido haalirana on demle de anndaaka, dume dum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamdo 6anginani kam duum, naa anndal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, dum fuu dum nafataa on. ⁷ Taykoden du fay

ko walaa yonki hono sereendu naa hoddu. Si munkariiji diin piyaaka faa laa6i fu, noy annditirten ko sereendu nduun fuufata naa ko hoddu nduun hodata? ⁸ Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay faa laa6i, moy segilantoo wolde ndeen? ⁹ Hono noon, onon du, si on njottinirii kabaaru oon demle de anndaaka de ko faaminii fuu walaa, noy paamirtefon? On paddii haala mon ley hendu! ¹⁰ Ina woodi demle keewde ley adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala ka nanataake. ¹¹ Ammaa si neddo haaldii e am demngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake dum janano, kam du laatanake kam janano. ¹² Hono noon, onon du e ley foodanagol moodon dokke Ruuhu deen, tinnodon e hebude dokke cemmbinooje kawrital goondin6e ngaal e semmbe moodon fuu.

¹³ Ndelle, kaaliroowo demngal ngal anndaaka fuu njaaroo Laamdo waawude fiirtude ngal. ¹⁴ Sabo si mido wada du'aare e demle de mi anndaa fu, goonga, yonki am ina woni e du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵ Ndelle, noy ngadammi? Mi wadan du'aare e yonki am, ammaa mi wadan nde e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am, ammaa mi yimiran hakkillo am du. ¹⁶ Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamdo e ley yonki maa tan, noy tawaado toon mo woowaa dum waawirta wi'ude «Aamiina» e yettugol maada ngool? Sabo joomum nanataa ko kaalataa duum. ¹⁷ Fay si yettugol maa ngool ina woodi sanne, ngol nafataa joomum fey.

¹⁸ Mido yetta Laamdo, ko kaaldammi demle de anndaaka faa buri on on fuu. ¹⁹ Ammaa e ley kawrital goondin6e, haalude karfeeje joy paaminiide faa janngina yim6e, burani kam haalirde kar-

feeje ujunaaje sappo demle de anndaaka.

²⁰ Sakiraa6e, taa laatodon hono cukaloy e ley hakkillooji moodon. Laatodon 6e ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e ley hakkillooji mon laatodon maw6e. ²¹ Ina windaa e Tawreeta:

«Nde kaaldowammi e yim6e am,
wo e kundude yim6e leyde
godde,

wo e demle janane kaalirammi.

Dum fuu,

6e kettindantaako kam.»†

Wo noon Joomiraado wi'i.

²² Hono noon, demle de anndaaka deen wo maande sariya do 6e ngoondinaay, de nganaa maande do yim6e goondin6e. Haaldude annabaaku du wo maande do goondin6e, wanaa do 6e ngoondinaay. ²³ Ndelle, si goondin6e fuu kawritii, ina kaalda demle de anndaaka, de yim6e 6e mboowaa dum naa yim6e 6e ngoondinaay ngarii fu, 6e mbi'an wo on haanjaabe. ²⁴ Ammaa si gooto e yim6e been warii, de tawi yim6e fuu ina kaalda annabaaku, ko o nanata duum fuu ina faamina mo hakkeji makko, ina saroo mo. ²⁵ Ko suudii ley bernde makko 6angan. Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamdo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamdo ina wondi e moodon.»

No kawrital goondin6e haani worrude

²⁶ Ndelle sakiraa6e, noy ngadoton? Si on kawritii, de gooto moodon ina woodi jimol, goddo du ina janngina, goddo ina woodi ko Laamdo 6anginani dum, goddo ina haala demngal ngal anndaaka, goddo du na fiirta ngal, sanaa fuu wadiree faa semmbina kawrital goondin6e ngaal. ²⁷ Si demle de anndaaka kaalirtee, taa bura yim6e dido naa tato. Been du, sanaa

* 14:11 Maanaa demngal do wo sii haala. † 14:21 Esaaya 28.11-12.

6e kaalira gooto gooto, de gooto moodon fiirta. ²⁸ Ammaa si piirtoowo walaa, joomum deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e Laamdo e ley 6ernde muudum. ²⁹ Haaldoo6e annabaaku du, dido naa tato tan kaala, de heddi6e been kiinya haala ma66e kaan. ³⁰ De si won ko Laamdo 6anginani gooto e joodi6e been, kaaloowo arandeejo oon deyyinoo. ³¹ Sabo on fuu, odon mbaawi haaldude annabaaku gooto gooto, faa yim6e fuu ke6a paamal e 6erde cellinaade. ³² Haaldoo6e annabaaku been ina mbaawi nanngitinde ko'e mu66en. ³³ Si goonga, Laamdo wadataa ko jii6ii. Wo o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seni6e deen fuu, ³⁴ sanaa rew6e ndeyyinoo ley kawrite deen, sabo 6e ngalaa laawol haalude ley doon. Be dowtoroo no Tawreeta wi'iri noon. ³⁵ Si tawii won ko 6e njidi faamtindaade, 6e acca faa 6e koota, 6e yamowa jom'en cuudi ma66e. Sabo konngol debbo nanee ley kawrital ina semtinii. ³⁶ Naa odon miiloo konngol Laamdo ngool to moodon yuuri naa? Wo onon tan ke6i ngol naa?

³⁷ Si neddo ina miilii wo annabaajo maa ina miilii wo jogiido baawde Ruuhu Ceniido, ina haani annditinde ko mbinn-danammi on duum wo yamiroore Joomiraado. ³⁸ Mo annditaay dum fuu, Laamdo annditataa dum. ³⁹ Ndelle sakiraa6e, poodanodon haaldude annabaaku, katin du taa kadon demle de anndaaka haaleede. ⁴⁰ Ammaa huunde fuu wadiree no haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

¹ Sakiraa6e, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo mbaajinoomi on. On nja6ii dum, odon keddii odon ka66ii e majjum. ² Wo saabe Kabaaru oon kisinirtedon, si tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on

ni. Si wanaa noon fu, goondinal mon laatoto 6olum.

³ Mi yottinanii on kabaaru mo ke6umi, 6urdo huunde fuu oon. Dum woni: Almasiihu maayii saabe hakkeeji meeden, no Binndi diin mbiiri ni. ⁴ O wattaama ley saabeere. O iirtake e nyalooma tata6o, no Binndi diin mbiiri ni. ⁵ O 6anganii Piyeer. Caggal duum, o 6angani taalibaa6e sappo e dido been. ⁶ Caggal duum, o 6angani ko 6uri sakiraa6e keme njoyo ley wakkati gooto. Ko 6uri heewude e ma66e ina mbuuri faa joonin, de wo66e ma66e paltake. ⁷ Jokkiti katin, o 6angani Yaakuuba, de o 6angani nulaa6e been fuu. ⁸ Sakitii, o 6angani kam miin ga'udo hono binngel dimaangel gilla wakkati muudum yottaaki ni. ⁹ Si goonga, miin 6uri nulaa6e been fuu famdude. Mi fotay fay noddireede nulaado, sabo mi torriino kawrital goondin6e Laamdo. ¹⁰ Joonin le, saabe moyyere Laamdo ndeen laatoriimi ko ngonumi duum. Moyyere nde o wadani kam ndeen du rimaay 6olum. Si goonga, miin 6uri nulaa6e been fuu gollude. De wanaa miin gollata, wo moyyere Laamdo wonnde e am ndeen gollata. ¹¹ Ndelle nde wo miin, nde wo kam6e, fuu fotu. Wo duum min fuu min mbaajotoo, duum du ngoondindon.

Haala ummital maay6e

¹² Woodi, miden mbaajoo Almasiihu iirtake e maayde. Ndelle, noy wo66e moodon mbiirata maay6e ummitataako? ¹³ Sini ummital maay6e walaa, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁴ De si Almasiihu ummitaaki, waaju amin wo 6olum, goondinal moodon du wo 6olal. ¹⁵ Woodi si maay6e ummitataako du, idum holla ko min ceedanii Laamdo duum wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamdo ummintinii Almasiihu,

de dum wanaa goonga si maay6e ummitataako. ¹⁶ Si maay6e ummitataako, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁷ Si Almasiihu ummitaaki, goondinal moodon wo 6olal, odon ngoni ley hakkeeji mon faa joonin. ¹⁸ Si wo noon du, maaynoo6e e ley goondinal Iisaa Almasiihu been kalkii. ¹⁹ Si jikke meeden e Almasiihu wo ley nguurndam meeden do tan nafannoo, eden 6uri yim6e fuu yurminaade.

²⁰ Ammaa si goonga, Almasiihu ummintinaama e maayde, laatake artiido e ummitotoo6e. ²¹ Sabo no maayde yuuri e neddo gooto, hono noon du ummital hakkunde maay6e yuuri e neddo gooto. ²² No yim6e fuu maayirta saabe kawtal mu66en e Aadama, hono noon du yim6e fuu ummintinirtee saabe kawtal mu66en e Almasiihu. ²³ Ammaa mono fuu e wakkati muudum ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo oon. Ndeen si wartii fu, 6e o jeyi been du ummitoto. ²⁴ Ndeen timmoode waran. Almasiihu halkan kaanankaaku e baawde e semmbe fuu, de hokkita Laamdo Baabiiwo laamu. ²⁵ Sabo ina tilsi Almasiihu laamoo faa nde Laamdo wadi mo o yaa6a way6e mo been fuu. ²⁶ Ganyo cakitotoodo halkeede oon wo maayde, ²⁷ sabo ina winndaa: «Laamdo wattii huunde fuu ley koyde makko.»* Ammaa si wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyde makko», na tannyoraa Laamdo gadudo dum oon kaa naataay. ²⁸ Nde huunde fuu heedii ley baawde Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore muudum heedan ley Laamdo gadudo o dawrana huunde fuu, faa Laamdo laamoo kala huunde fuu.

²⁹ Woodi, ina woodi jaboobe lootireede lootagal batisima saabe maay6e. Si tawii maay6e ummitataakono, dume wadi de yim6e ina mbatisiree saabe ma66e? ³⁰ Minen e ko'e amin, ko wadi de

miden njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miden nesa maayde? ³¹ Sakiraa6e, nyannde fuu mido nesa wareede. Tannyoron wo dum goonga, hono ko mantortoomi on yeeso Joomiraado men Iisaa Almasiihu duum du laatorii goonga. ³² To Efeesu toon mi ha6aama wolde sattunde, hono wo daabaaji ladde bon6i ka6umi. Si mi goondinaayno ummintineede fu, dume dum nafata kam? Si maay6e ummitataakono fu, ngaden no wiiraa ni: «Nyaamen, njaren, sabo jaango en maayan.»

³³ Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bon6e ina bonna needi lobbiri.» ³⁴ Ngartiree hakkilooji mon e ko fonnditii, celon wafude hakke. Sabo wo66e moodon anndaa Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa cemton.

³⁵ Ammaa hasii goddo yaman: «Noy maay6e ummitortoo? Noy 6alli mu66en ngorrata?» ³⁶ Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi aawudaa fuu, sanaa waata, de sakiitoo fuda. ³⁷ Aawdi ndi aawudaa du, si wo gawri naa wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere tan. A aawataa wullere ndeen e hoore muudum. ³⁸ Caggal duum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere muudum. ³⁹ Kulle jogiide yonki du kawtaa terde: 6i66e-Aadama e terde mu66en, daabaaji e terde mu66en, pooli e terde mu66en, liyyi du e terde mu66en. ⁴⁰ Ina woodi 6alli kammunkooji e 6alli leydinkooji. Kammunkooji diin e darja mu66en, leydinkooji diin du e darja mu66en. ⁴¹ Naange e jalbugol muudum, lewru du e jalbugol muudum, koode e jalbugol mu66en. Fay hakkunde koode deen, jalbugol mu66en ina seedi.

⁴² Ummital maay6e du hono noon worri. Ko iretee duum ina nyola, ko ummitotoo duum nyolataa. ⁴³ Ko iretee duum ina lokiidi, ko ummitotoo duum ina

* 15:27 Jabuura 8.7.

jogii teddeengal. Ko iretee duum ina lakkidi, ko ummitotoo duum ina jogii semmbe. ⁴⁴ Ko iretee duum wo terde leydinkooje, ko ummitotoo duum wo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ina ngoodi, ndelle terde ruuhunkooje du ina ngoodi. ⁴⁵ Dum wadi de na winndaa: «Neddo arandeejo oon, dum woni Aadama, laatake yonki mbuurki.» Aadama cakitiido oon kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam. ⁴⁶ Wanaa ko jeyaa e Ruuhu duum artii warude. Wo ko jeyaa e leydi duum artii, de ko jeyaa e Ruuhu duum jokki. ⁴⁷ Neddo arandeejo oon e sollaare leydi tagiraa. Neddo dida6o oon e kammu yuuri. ⁴⁸ Yim6e yuuru6e e sollaare leydi been ina ngorri hono Aadama yuurudo e sollaare leydi oon. Yim6e jeyaa6e e kammu been ina ngorri hono yuurudo dow kammu oon. ⁴⁹ Hono no nandirden e yuurudo e sollaare leydi oon ni, hono noon nandirden e yuurudo dow kammu oon du.

⁵⁰ Sakiraa6e, inan ko kaalammi duum: teewu e yiiyam mbaawaa naatude e laamu Laamdo. Katin du ko nyolata waawaa hebude ko nyolataa faa abada duum.

⁵¹ Ndaar, mido 6anginana on sirri: wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en mbaylitete.

⁵² Dum wadan wakkati gooto, no tamyango yitere ni, si buututal cakitotoongal fuufaama. Sabo buututal ngaal fuufete, de maay6e been ummodoo e balli di nyolataa. Enen du, en mbaylitete. ⁵³ Sabo si goonga, ina tilsii terde nyolooje deen 6ornoo ko nyolataa, maayooje deen du 6ornoo ko maayataa. ⁵⁴ Si terde nyolooje deen 6ornake ko nyolataa, maayooje deen 6ornake ko maayataa fu, ndeen konngol binndaangol ngol tabitan: «Maayde jaalaama, modaama.»†

⁵⁵ «Maayde, toy jaalagol maa woni?

Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡

⁵⁶ Tooke poodooje maayde wo hakke. Hakke du hemrii baawde saabe jamirooje Tawreeta. ⁵⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁵⁸ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, laatee joottii6e 6e ndimmbataako. Wakkati fuu beydon tinnaade e golle Joomiraado, sabo odon andi ko ngolloton ley kawtal Joomiraado duum wanaa 6olum.

16

Haala wallugol seniibe won6e ngalluure Urusaliima

¹ Joonin en ndaaran kabaaru hawrundurgol ceede faa walla seniibe won6e Urusaliima been. Ngadon ko njamirmi kawrite goondin6e gonde leydi Galaatiya deen. ² Alan fuu, mono e moodon fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pilataako hawrundurde dum katin. ³ Nde ngarumi fu, mi hokkan 6e cubidon been bataakiiji kollooji on cubake 6e, 6e njaara ballal moodon ngaal Urusaliima. ⁴ Si na foti ko mi yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

⁵ Si mi feyyitii leydi Makedoniya fu, mi waran to moodon, sabo toon ndewammi. ⁶ Hsii mi weeranan on seeda naa mi dabban to moodon. Ndeen odon mbaawi wal-lude kam faa mi yaha yeeso e ja-haangal am. ⁷ Sabo mi yidaa fantude to moodon joonin de mi dilla law. Mido yidi 6ooyude to moodon seeda si Joomiraado jabii. ⁸ Ammaa mi 6ooyan ley Efeesu ga faa iidi benndal alkama hewta. ⁹ Sabo mi hebii do laawol manngol no mi gollira gollal nafoowal. Woodi, way6e du na keewi.

† 15:54 Esaaya 25.8. ‡ 15:55 Hoseya 13.14.

¹⁰ Si Timote warii to moodon fu, njakkitodon dum faa wooda taa hula, sabo wo Joomiraado o gollanta hono am ni. ¹¹ Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon mo e laawol ngool faa o warta to am e jam. Sabo mido hedii mo, kanko e sakiraaŋe been.

¹² Woodi, dow sakiike meeden Apolos, mi nyaagake mo sanne o yaada e sakiraaŋe been to moodon, de o muuyaay yahude joonin. Si o heŋii laawol fu, o waran.

Baynundural

¹³ Kakkilon, ndarodon faa wooda ley goondinal. Laatodon suusuŋe, beydorodon semmbe.

¹⁴ Ko ngadoton fuu, ngadiron dum njinngu.

¹⁵ Odon anndi Estefaana e koreeji muudum. Kam'en artii fuu goondinde ley leydi Akaya. Iŋe tinnii e gollande seniiŋe been. Sakiraaŋe, mido nyaagoo on sanne:

¹⁶ njarranee yimŋe wa'uŋe hono noon, kam'en e gollidooŋe e muŋŋe, tinniiŋe e gollal ngaal fuu.

¹⁷ Mido weltoroo garol Estefaana e Fortunaatu e Akayku ngool. Be ngadanii kam ko onon on mbaawaa waŋande kam saabe on ngalaa ga. ¹⁸ Be mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji moodon fuu. Teddinee yimŋe hono maŋŋe.

¹⁹ Kawrite goondinŋe gonde leydi Aasiya deen ina njowta on. Akila e deekum Piriŋilla e kawrital goondinŋe kawroowal galle maŋŋe ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraado. ²⁰ Sakiraaŋe been fuu ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniidi.

²¹ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. ²² Neddo fuu mo yidaa Joomiraado, kuddi woodanii dum! Yaa Joomiraado amin, war! ²³ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa wondu e moodon. ²⁴ Njinngu am

ina woni e moodon on fuu e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu.

Bataaki Pool dīdabi to Korintunkoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool e sakiike meeden Timote. Miin Pool, mi nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Miden njowta kawrital Laamdo gonngal Korintu e seniibe won6e leydi Akaya fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Poolyettiri Laamdo

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Oon woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamdo cellinoowo berde e dow huunde fuu. ⁴ Imo sellina berde men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde berde won6e e sii torraaji fuu no o sellinirta berde men ni. ⁵ Sabo no kebirden torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta berde meeden faa heewa. ⁶ Nde min torraa fuu, wo faa berde moodon cellinee, woodi du faa kisinedon. Nde berde amin cellinaa du, wo faa berde moodon peewa, de ke6on munyal munyude sii torraaji di min torrete minen e ko'e amin diin. ⁷ Jikke amin e moodon ina selli, sabo miden anndi ko kawtudon e amin torraaji duum, odon kawti e amin sellineede berde du.

⁸ Si goonga sakiraa6e, min njidaa ndullon torraaji kewtiidi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiidi min toon ina paltii semme amin sanne faa min miilaaki wuurude katin. ⁹ Ley berde amin, miden maatanoo wo min saraa6e sariya wareede. De dum wadirii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa de dow Laamdo ummintinoowo maay6e oon. ¹⁰ Wo kam dannii min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo

dow makko min njowi jikke o dannan min katin. ¹¹ Odon mballira min e majjum du'aawuuji mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o wadanta min saabe du'aawuuji yim6e heew6e, wadata faa heew6e njetta Laamdo saabe amin du.

Haala ko hadi Pool fantude Korintu'en

¹² Inan ko min mantortoo: berde amin ina ceedanoo min min mbuurdii e goonga e laa6al berde yuurungal to Laamdo ley adunaaru ndu, sakko hakkunde moodon. Min ngadiraaay dum hakkillooji bi66e-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamdo. ¹³ Sabo min mbinniantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Mido yidi paamon faa laa6a ¹⁴ ko puddudon faamude joonin duum. Ndeen, nyannde Joomiraado men Iisaa wartowi fu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.

¹⁵ Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to moodon arande faa ceyodon kile didi. ¹⁶ Ko njidunoomi dey, mi fanta to moodon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to moodon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahuudiya. ¹⁷ Yalla nde mbi'ammi mi waran to moodon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake wadude huunde, yalla mido sikkitira hono no yim6e adunaaru anniyortoo, wi'oobe «ayyo» de wakkati gooto puddita wi'ude «a'aa» naa? ¹⁸ No tannyorden Laamdo wo koolniido ni, hono noon konngol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere. ¹⁹ Sabo Iisaa Almasiihu Bii Laamdo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muudum to moodon oon. ²⁰ Goonga ni, amaanaaji Laamdo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe

makko de eden mbi'a «Aamiina» faa Laamdo teddinee. ²¹ Woodi, wo Laamdo tabintinani min, minen e moodon fuu, kawtal meeden e Almasiihu. Kanko sufii en. ²² Katin kanko wadi maande makko e meeden, o watti Ruuhu makko e berde meeden laatoo maande laabinanoore en en keban moyyereji garooji.

²³ Laamdo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi ha6a e moodon wadi de mi yeccaaki Korintu. ²⁴ Min pilataako dawrande goondinal moodon, de miden mballundura e moodon faa ceyodon, tawa on ndarake no woodiri ley goondinal.

2

¹ Dum le, mi wadii anniya mi yeccataako to moodon, taa mi mettina berde mon katin. ² Sabo si mi mettinii berde mon, moy seynata kam si wanaa onon 6e mettinanmi 6een? ³ Dum wadi mbinndumi no mbinndirmi ni e ley bataaki am kiin. Mi yidaano warude to moodon de haanu6e seynude kam 6een mettina bernde am. Mido tannyorani on, nde ceyimi fu, onon du on ceyoto. ⁴ Billaare e bernde mettunde e gondi keewdi mbinndiranmi on. Ko mbinndumi duum wanaa faa mi mettinana on, ammaa wo faa mi anndina on no njinggu am dow moodon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiido

⁵ Si gooto moodon laatake sabaabu mettorgal fu, wanaa miin o mettinani, wo on fuu – naa wo66e moodon, taa mi faltoo goonga.

⁶ Ko 6ur6e heewude e moodon njukkii neddo oon duum heyii.

⁷ Joonin kaa, ko 6uri woodde dey: njaafodon mo, cellinon bernde makko taa mettorgal bernde jaaloo mo. ⁸ Ndelle, mido njaaroo on sanne tabintinon njinggu moodon e makko. ⁹ Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonnda on, mi ndaara yalla

odon njokka haala am ley huunde fuu. ¹⁰ Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake dum. Goonga ni, ko njaafiimi duum – si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo – mi yaafake dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ taa Seydaani jamboo en, sabo eden anndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

¹² Nde njahunoomi Torowas faa mi waajoo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraado omtanii kam laawol gollude toon. ¹³ Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle, mbayniimi sakiraabe 6een, de ponndiimi leydi Makedoniya.

¹⁴ Ammaa jattooje ngoodanii Laamdo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni.

¹⁵ Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool yottake hisintee6e e halketee6e fuu. ¹⁶ To halketee6e 6een, wo min luurngol maayde jaarooowol dum'en to maayde, ammaa to hisintee6e 6een, wo min uurngol nguurndam jaarooowol dum'en to nguurndam.

Moy foti gollude gollal ngaal? ¹⁷ Min nganaa julortoo6e konngol Laamdo hono no heew6e ngadata. Ammaa miden kaalda berde laabude yeeso Laamdo. Miden kaalda hono nulaa6e muudum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanoobe amaana keso

¹ Yalla min puddfitii mantaade katin naa? Naa miden kaajaa bataakiiji kollooji ko min ngoni, maa yuurudi to moodon hono no wo66e kaajiraa naa? ² Wanaa. Onon jaati ngoni bataaki amin mbinndaaki e berde amin. Odon

kolla ko min ngoni, hono bataaki ki yim6e fuu mbaawi anndude e janngude. ³ Ina laa6i, wo on bataaki Almasiihu saabe golle amin. Bataaki kiin winndiraaka dawa, wo Ruuhu Laamdo buurdo ki winndiraa. Ki winndaaka dow alluuje kaaye, wo e berde yim6e ki winndaa.

⁴ Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasiihu. ⁵ Min ngalaa baawde faa min ngada fay huunde e semmbe amin. Baawde amin wo to Laamdo yuuri. ⁶ Kam wadi min fotu6e laataade gollano6e amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje binndaade, wo dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurdam.

⁷ Jamirooje binndaade e alluuje kaaye, jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo darja faa Israa'iilankoo6e kunngii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo. ⁸ Ndelle, golle Ruuhu 6uri darja oon, haala fuu walaa! ⁹ Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum! ¹⁰ Goonga ni, darja arandeejo oon walaa darja si fonndaama e darja gardo joonin mo walaa ko nanndi oon. ¹¹ Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu walaa ko heddotoo duum 6urata darja oon sanne.

¹² Ko jikke amin dow amaana keso oon teenji sanne, duum wadi de miden kaalda cuusal yeeso yim6e. ¹³ Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunoodo suddaare e yeeso muudum taa Israa'iilankoo6e keddoon ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma. ¹⁴ Ammaa miilooji berde ma66e ina njoori. Sabo faa hannden nde 6e njanngata amaana kiiddo oon fu,

suddaare ndeen ina heddii e geese ma66e. Nde huncaaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncetee. ¹⁵ Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa janggaama fu, suddaare ndeen ina heddii ina suddi berde ma66e. ¹⁶ Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, suddaare ndeen huncete e bernde muudum. ¹⁷ Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni. ¹⁸ Enen 6e geese mu66en cudditaa 6een fuu, eden tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko tagaadi, darja makko ina 6eydana en yahude yeeso. Dum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley loode

¹ Laamdo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndelle, min tampataa. ² Min calake kulle cuudiide cementooje. Min kiilataa yim6e, min mbaylitataa konngol Laamdo. Ko min ngadata dey, miden 6angina goonga yeeso Laamdo, faa mono fuu annditira e bernde mum fuu wo min goongalaa6e. ³ De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkoo6e tan o suudantee. ⁴ Been le, 6e ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkillooji ma66e taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiido tagaadi Laamdo. ⁵ Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccu6e moodon saabe makko. ⁶ Sabo Laamdo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muudum e ley berde amin, faa anndina min darja

muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.

⁷ Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miden njogorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawde mawde de wo to Laamdo yuuri, wanaa to amin. ⁸ Miden billee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miden ngoni e wemmbere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke. ⁹ Miden torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Miden paddee e leydi, ammaa min kalkaaka. ¹⁰ Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e balli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji. ¹¹ Si goonga, fay si miden mbuuri, miden nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terde amin maayooje deen. ¹² Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.

¹³ Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajjimi.»* Minen du min goondinirii hono noon, duum wadi de miden mbaajoo. ¹⁴ Sabo miden anndi iirtindo Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon iirtindinan min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso muudum, minen e moodon fuu. ¹⁵ Ko hewti min fuu wo saabe moodon faa moyyere Laamdo yottoo yimbe heewbe. Hono noon yimbe heewbe njettirta Laamdo faa Laamdo beyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

¹⁶ Dum wadi de min tampataa. Fay si terde amin deen na kalka, yonkiiji amin diin ina keydintinee nyannde fuu. ¹⁷ Sabo torraaji di min torretee diin ina kuyfiti, ina paltoo law. De di cegilanto min teddeengal manngal ngal timmataa, burngal torraaji diin abada. ¹⁸ Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo

ko yi'etee duum faltoto, ammaa ko yi'ataake duum, heddoto faa abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

¹ Eden anndi si terde meeden laatiide suudu leydiiru ndu koduden e muudum joonin nduun halkii fu, Laamdo moyyinanii en suudu dow kammu ndu junngo wadaay, heddotoondu faa abada. ² Eden uuma ley adunaaru do, sabo eden keppi naatude e ley suudu meeden dow kammu nduun, bornoroden ndu hono kaddungal kesal. ³ Goonga ni, si en bornake ndu fu, en laatataako yonkiiji di ngalaa balli. ⁴ Sabo ko ngonden ley suudu ndu tafon, eden uuma saabe tiidallaaji. Woodi, wanaa hono eden njidi laataade bortiibe, ammaa eden njidi bornaade balli kesi dow kiiddi, faa nguurndam moda ko halkata ley meeden. ⁵ Wo Laamdo kam segilanii en dum, hokki en Ruuhu muudum laato maande laabinanoore en moyyereji garooji.

⁶ Ndelle, eden njogii berde pukkiide wakkati fuu. Eden anndi sini eden keddi e balli gondi ley adunaaru diin, eden mboddi to Joomiraado tafon. ⁷ Sabo wo e goondinal mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite. ⁸ Ndelle eden njogii berde pukkiide, de ko burani en ni, eggen e balli di faa njoododen to Joomiraado. ⁹ Ammaa ko burden filaade fu, wo wadude ko welata mo, heddaade ley banndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum. ¹⁰ Sabo ina tilsi en fuu ndaroden yeeso Almasiihu faa careden, faa mono fuu heba mbarjaari golleeji muudum gadooji e banndu ndu, nde wo ko woodi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yimbe e Laamdo

* 4:13 Jabuura 116.10.

¹¹ Ndelle, ko min anndi no Joomi-raado huldetee duum, min piloto hebude hakkilooji yim6e. Laamdo ina anndi min. Mid6 hoolii on onon du, on annditii min e ley miilooji berde moodon. ¹² Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo katin. Ammaa miden piloo hokkude on daliili no mantorodon min, faa ke6on ko njaabodon mantorto6e ko yi'etee tan, wanaa ko woni ley bernde. ¹³ Si min njogoraama hono min haanaa6e, wo dum saabe Laamdo. Si min njogoraama min jom'en hakkillo du, wo dum saabe moodon. ¹⁴ Njinngu Almasiihu na dawrana min, sabo min tannyorii, gooto maayanii yim6e fuu, ndelle yim6e fuu laatii maay6e. ¹⁵ O maayanii yim6e fuu, faa wuur6e been cela wuurande ko'e mu66en, ammaa mbuurana maayando dum'en de iirtanii dum'en oon.

¹⁶ Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min ndaardata hono no 6i66e-Aadama ndaardata wo66e. Fay si miden ndaardunoo Almasiihu hono no 6i66e-Aadama ndaardata dum, min celii ndaardude dum noon. ¹⁷ Neddo fuu kawtudo e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi duum faltake. Ndaar, fuu heydintinaama! ¹⁸ Dum fuu to Laamdo yuuri. Kam nuli Almasiihu faa rewrintina en e muudum, de halfini min golle rewrintinde yim6e e muudum. ¹⁹ Dum woni, Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yim6e adunaaru e muudum. O hiisaaki hakkeoji mu66en katin. O halfini min du kabaaru rewrintingol ngool.

²⁰ Woodi ndelle, min daraniibe Almasiihu, ina nanndi hono Laamdo ina haalda kunndude amin faa nodda yim6e to muudum. Miden nyaagoo on e innde Almasiihu: ngartee to Laamdo! ²¹ Almasiihu wadaay hakkeoji meeden fuu dow makko, faa

kawtal meeden e Almasiihu wada en fonnditiibe yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹ Minen, saabe min gollido6e e Laamdo, miden nyaagoo on taa accon moyyere Laamdo nde ke6don ndeen laatanoo on 6olum. ² Sabo o wi'ii:

«Wakkati lobbo kettindanimaami, nyalaande kisindam mbal-lumaami.»*

Ndaar, joonin jaati woni wakkati lobbo oon, joonin woni nyalaande kisindam. ³ Min ngadataa fay huunde ko fergata yim6e, faa taa feloore tawee e golle amin. ⁴ Ammaa e huunde fuu, miden kolla min gollano6e Laamdo goongalaa6e, ley tinnitaare mawnde, ley torraaji, ley sayya, ley billaare, ⁵ ley piide, ley kasu, ley muurtere, ley tampiri, ley rafi doyngol, ley rafo. ⁶ Miden kolla min gollo6e goongalaa6e ley laa6al amin, ley anndal amin, ley munyal amin, ley moyyuki amin. Miden ngoodi Ruuhu Ceniido, miden ngoodi njinngu ngu waldaa e naafikaaku. ⁷ Miden kaala goonga, miden ngoodi baawde Laamdo. Juude amin nane e nyaame fuu na tiigii ka6itirde fonnditaare. ⁸ Miden kolla min gollano6e Laamdo ley teddeengal e ley koyeendam, ley ko yim6e mbuykata min e ko njettata min, ley ko min ndaardetee hono majjino6e tawee min goongalaa6e. ⁹ Miden kolla dum ley ko min ndaardetee min anndaaka tawee min anndaabe, ley ko min ndaardetee min maayoo6e, de inani min, miden mbuuri. Miden ndaardee min jukkaabe tawee min mbaraaka. ¹⁰ Miden ndaardee min suniibe tawee min seyii6e wakkati fuu. Miden ndaardee min talkaabe tawee miden ngada heewe6e joomiraabe jawdi. Miden

* 6:2 Esaaya 49.8.

ndaardee min ngalaa fay huunde tawee miden njogii huunde fuu.

¹¹ Korintunkoo6e, min kaaldanii on laa6al reedu, min njaajinanii on berde amin. ¹² Minen, min paadinanaay on berde amin, ammaa onon kaa on paadinanii min berde moodon. ¹³ Mido haalda e moodon hono wo on bikkoy am: ngadane min no min ngadirani on -njaajinane min berde moodon!

No neddo laatorii suudu Laamdo buurdo

¹⁴ Taa ka66unduron e 6e ngoondinaay. Yalla ko fonnditii na waawi hawritinde e ko oonyii naa? Yalla annoora na waawi hawritinde e nimre naa? ¹⁵ Yalla Almasiihu na waawi hawritinde e Ibiliisa naa? Yalla goondindo na waawi hawritinde e mo goondinaay naa? ¹⁶ Yalla amaana ina woodi hakkunde suudu Laamdo e tooruuji naa? Paamee, enen ngoni suudu Laamdo buurdo oon. Sabo Laamdo wi'i:

«Mi hodidan e ma66e,
mi yaada e ma66e,
mi laatoo Laamdo ma66e,
kam6e du, 6e laatoo yim6e
am.»[†]

¹⁷ Dum wadi de Joomiraado wi'i:
«Yuwee hakkunde ma66e!
Ceede e ma66e!

Taa meeme ko tuuni!
Ndeen, mi ja66oto on.»[‡]

¹⁸ Mi laatanto on baaba,
onon du, on laatanto kam 6i66e
wor6e e rew6e.
Noon Joomiraado jom baawde fuu
wi'i.»[§]

7

¹ Ndelle sakiraabe horsu6e, saabe en ngadanaama amaanaaji diin fu, laabinen ko'e meeden e ko tuuninta 6alli men e yonkiiji men fuu. Tabintinen senaare men e ley kulol Laamdo.

Haala mettorgal e seyo

² Omtanee min berde moodon! Min toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto. ³ Mi haaldaay dum faa laatanoo on jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen: berde amin na korsini on sanne, faa maayden naa mbuurden. ⁴ Mido hoolii on faa woodi. Mido mantaroo on sanne. Berde am sellinaama faa heewi, mido heewi seyo du e ley torraaji amin fuu.

⁵ Si goonga, fay nde min njotinoo leydi Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey. Torraaji tan min nji'i. Miden ngondi e luural yaasiyal, e kulol ley berde. ⁶ Ammaa Laamdo cellinoowo berde suniibe oon, sellinirii berde amin e garol Tiitu. ⁷ Wanaa garol makko tan sellini berde amin. Ko cellindon bernde makko duum sellinii hakkillooji amin. O haalanii min no njidirdon yi'ude kam sanne, e no cunoridon ko wadunoo, e no tinnoridon e jingande kam. Dum fuu beydii seyo am. ⁸ Si gataaki am kiin mettiino on, mi mimsitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, mido mimsitinnoo, sabo mi yi'ii gataaki kiin mettiino on, fay si wo haddi wakkati seeda tan. ⁹ Joonin kaa mido seyii, de wanaa saabe ko mettadon duum, ammaa ko mettadon de tuubudon. Sabo mettorgal ngal maatudon ngaal, iri maggal hawri e muuyde Laamdo. Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on. ¹⁰ Sabo mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ina wada faa neddo tuuba, de hisa, mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa mettorgal adunaaru, wo maayde wadata. ¹¹ Ndaaree mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ngaal, ko wadi e moodon: ngal wadii faa ciinudon, faa du pilidon laamnude ko'e moodon. Ngal

[†] 6:16 Lewinkoo6e 26.11-12, Eseyiyel 37.27. [‡] 6:17 Esaaya 52.11. [§] 6:18 2 Samuwiila 7.14, Esaaya 43.6.

wadii faa mettadon e ko boni, faa du kuludon. Ngal waddanii on yeeweede kam, ngal waddanii on tinnaare. Ngal wallii on jukkaade ko boni. E huunde fuu on kollii odon laabi e kabaaru oon. ¹² Ndelle si mi winndanii on fu, dum wanaa saabe toonyiido, wanaa saabe toonyaado du. Ammaa wo faa banginanedon ciinal ngal njoganidon min yeeso Laamdo. ¹³ Berde amin mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol berde amin du min kebii seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min sanne, sabo seyniraama ko mbaaltindon bernde muudum. ¹⁴ Si mi mantorake on seeda yeeso makko du, on cemtinaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu duum du laatorii goonga. ¹⁵ Njinngu bernde makko ina beydoo nde o miilotoo no dowtoranidon haala makko on fuu, e no nja6boridon mo kulol e diwn-gol. ¹⁶ Mido seyii ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniibe wonbe Urusaliima

¹ Sakiraa6e, miden njidi anndinde on moyyere nde Laamdo hokki kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Makedoniya deen. ² Be ndaartindoraama torraaji cattudi, ammaa no seyo ma66e heewri noon waddanii 6e hokkitirde ko heewi, fay si i6e ngonni e talkaaku cattungu. ³ Mido seedanoo 6e: 6e kokkitirii ko 6e mbaawi fuu, fay ko 6uri baawde ma66e. Yardaamuye 6e kokkiri. ⁴ Be eeli min sanne 6e ke6a laawol 6e kawta e wo66e faa 6e mballa seniibe won6e Urusaliima. ⁵ Be ngadii ko 6uri miilo amin. Sabo 6e artii, 6e kokki ko'e ma66e Joomiraado, de 6e kokkiri min ko'e ma66e minen du saabe muuyde

Laamdo. ⁶ Dum wadi de min njarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no puddirnodon ngal ni. ⁷ On joomiraa6e jawdi e huunde fuu – goondinal e waaju e anndal, odon njogii tinnaare dow huunde fuu, odon korsini min du. Tinnodon faa ngadon kabaaru moyyere ndeen faa wooda du.

⁸ Ko mbiimi duum wanaa yamiroore. Ammaa, mido haalana on tinnaare wo66e faa hokka on laawol hollude njinngu moodon ina selli. ⁹ Sabo odon anndi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi oon, wadii hoore muudum talkaajo saabe moodon faa laatorodon joomiraa6e jawdi talkaaku muudum nguun. ¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin onon artii filaa6e wallude seniibe 6een, onon artii fuddude ballal ngaal du. ¹¹ Joonin kaa, ki66inee dum. No anniyiridon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde dum du. Kokkiron haddi baawde moodon. ¹² Sabo si neddo anniyake wadude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamdo fodde baawde kokkoowo oon. Laamdo yamataa neddo ko walaa. ¹³ Mi wi'aay naaton e gillaare faa gilliton wo66e 6een, de yim6e fuu laatoo fotu6e ni. ¹⁴ No tawradon joonin e keewal moodon ni, odon mbaawi wallude won6e ley baasal mu66en. Caggal joonin, si tawii onon odon ngonni ley baasal fu, kam6e e keewal ma66e, i6e mbaawi wallude on. Hono noon yim6e potirta, ¹⁵ no winndiraa ni:
«Kawrundurdo ko heewi oon fal-taaki ko haajaa,
kawrundurdo ko famdi oon du nyakiraaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraabe muudum

¹⁶ Jettooje ngoodanii Laamdo gattudo e bernde Tiitu tinnaare

* 8:15 Wurtagol 16.18.

wallude on hono nde min njoganii on ndeen. ¹⁷ Wanaa saabe min nyaagake dum tan wadi de jabi yahude to moodon. Wo tinnaare muudum wadi de anniyii yahude to moodon. ¹⁸ Miden nulda mo, kanko e sakiike meeden jetteteedo e kawrite goondin6e fuu saabe waajagol muudum Kabaaru Lobbo oon. ¹⁹ Wanaa dum tan, kawrite goondin6e deen cubii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miden ndaranoo moyyere ndeen faa dum teddina Joomiraado, dum holla anniya amin lobbo du. ²⁰ Miden ngada ko min mbaawi fuu taa min ke6a feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin. ²¹ Sabo miden piloo wadude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraado tan, ammaa yeeso yim6e du.

²² Miden nula sakiike meeden goddo yaada e ma66e mo min tayk-itii tinnaare muudum wakkatijii keewdi e kulle keewde. Joonin o furi tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o joganii on ndeen. ²³ Tiitu du wo kawtu6o e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraa6e meeden yaadiraabe makko been wo nulaa6e kawrite goondin6e deen, Almasiihu na teddiniree saabe ma66e. ²⁴ Woodi ndelle, kollee 6e njinngu moodon. Hono nii laa6inirton kawrite goondin6e fuu miden njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamdo yidiri kokkiroowo seyo

¹ Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniibe won6e Urusaliima been. ² Sabo mido anndi on muuyii wallude 6e sanne. Mi mantorake on dum yeeso Makedoniyankoo6e, mbiimi 6e onon yim6e Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa oon umminii anniya

ko furi heewude e ma66e du. ³ De mido nela to moodon sakiraa6e been taa ko min mantorii on duum laatoo 6olum, ammaa tawee odon cegilii hono no mbiirumi ni. ⁴ Si wanaa noon fu, si yim6e Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cemtan ko min koolii on, onon du on cemtan. ⁵ Dum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi njaaroo sakiraa6e been artoo kam to moodon, ndaranoo ballal ngal aadidon wadude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye 6ernde, tawee wanaa doole. ⁶ Inan ko njidumi paamon: aawudo seeda, seeda tayata. Aawudo ko heewi, ko heewi tayata. ⁷ Mono fuu hokka ko anniyii e 6ernde muudum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamdo ina yidi kokkiroowo seyo. ⁸ Laamdo ina waawi hebbinande on siyijii moyyere fuu. Hono noon kebiron ko heyata on wakkati fuu e ley huunde fuu, faa keddorodon ko heewi saabe gollal lobbal fuu. ⁹ Wo hono noon winndiraa:

«Imo saaka moyyere makko e ley talka'en,
gollal makko moyyungal du-
umoto faa abada.»*

¹⁰ Laamdo ina hokka aawoowo aawdi, ina hokka yim6e nyaamdu faa neemina dum'en du. Hono noon o hokkiran on aawdi keyoori on onon du. O funnan ndi faa duuda. Ndeen moyyere moodon riman faa heewa. ¹¹ Noon du kebal mon beydorto e huunde fuu, faa mbaawon hokkirde yardaamuye wakkati fuu. Ndeen heew6e njetan Laamdo saabe ballal mon ngal min njaaranta 6e. ¹² Sabo ballal ngaal, wanaa ngal humtanin haaju seniibe been tan, ammaa ingal waddana heew6e yettude Laamdo du. ¹³ Si 6e ndaarii ballal moodon ngaal, 6e

* 9:9 Jabuura 112.9.

teddinan Laamdo saabe dowtaare moodon holloore seedaaku mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu. Be teddinan mo du saabe ko peccirdon barkeeki mon e yardaamuye faa kokkon 6e, kam6e e yim6e fuu. ¹⁴ Be kolliran korsa ma66e to moodon e du'aawuuji di 6e ndu'antoo on saabe moyyere mawnde nde Laamdo wadani on ndeen. ¹⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe dokkal muudum ngal waawaa sifeede!

10

No Pool jaaborii felu6e dum

¹ Miin Pool, bi'eteedo wo lokkaajo si mido woni hakkunde moodon de wo cuusudo si na woddii on oon, mido waajoroo on heese e moyyuki Almasiihu, ² mido nyaagoo on: taa ngadee faa mi suusa hollude on semmbe nde ngarumi to moodon. Sabo mido hedii faa mi holla wo66e semmbe am, wi'oobe miden ngollana muuyde tomottaaku 6een. ³ Goonga, min 6i66e-Aadama tan, ammaa no min kabirtee ni wanaa no 6i66e-Aadama kabirtee. ⁴ Sabo kabitirde de min kabirtee deen nganaa de 6ii-Aadama. Baawde majje wo to Laamdo yuuri faa de kalka nokkuuje cemmbeinde. Wo nii min kalkirta miilooji bondi, ⁵ miden ke6a jaalorgal dow mawntaare fuu hadoore yim6e anndude Laamdo. Woodi du, miden nannga miilooji mu66en fuu, miden njaara di faa di dowtanoo Almasiihu. ⁶ Si dowtaare moodon hi66ii fu, miden cegilanii jukkaade neddo fuu mo dowtaaki.

⁷ Ndaaree kulle deen no ngorri ni – si goddo moodon hiisake hoorem wo neddo Almasiihu fu, inan ko haani miccitaade: no Almasiihu jeyri dum fu, noon du o jeyri min, minen du. ⁸ Fay si mantoriimi baawde am faa faltii seeda, dum semtintaa kam. Joomiraado meeden Iisaa hokkii min

baawde de faa min cemmbindina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal. ⁹ Mi yidaa miilodon hono mido filoo hul6inde on e 6ataakiiji am. ¹⁰ Sabo ina wi'ee 6ataakiiji am diin ina nyaadi, ina njogii semmbe, ammaa si mido woni hakkunde moodon, mido lokkidi, haala am ina yawonii. ¹¹ Neddo fuu bi'oowo hono noon, faama ko min mbinndata si miden mboddi on fu, duum min ngollata si miden ngondi e moodon du. ¹² Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinganoobe ko'e mu66en 6een. Min nanndaa e ma66e du. Kam6e, i6e ponnda ko'e ma66e e ponndirgal ma66e. Ko 6e nanndinta ko'e ma66e e ma66e tan duum, ina holla 6e ngalaa hakkillo.

¹³ Minen kaa, min mantataako faa faltoo keerol. Miden kaada keerol gollal ngal Laamdo halfini min ngaal, de onon du ley maggal ngondon. ¹⁴ Ko min njottotoo to moodon duum, min paltataako keerol golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to moodon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon. ¹⁵ Min mantortaako golle wo66e de ngalanaa min. Ammaa ko goondinal moodon beydotoo duum, miden njikka golle amin beydorto noon hakkunde moodon faa heewa, tawee min paltaaki ko Laamdo halfini min. ¹⁶ Nii wadata de min ke6a no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e nokkuuje gonde caggal moodon, min kaajaaka mantoraade golleeji di wo66e ngadi ley gese mu66en. ¹⁷ Ina winndaa: «Mantotoodo fuu, mantoroo ko Joomiraado goli.»* ¹⁸ Sabo wanaa jinganoowo hoore muudum woni jabaado, ammaa jabaado woni mo Joomiraado jinngani.

11

No Pool feliri nulaabe fewree6e

* 10:17 Yeremiya 9.23.

¹ Joonin kaa mido yidi munyanon kam faa mi haalda e moodon puuyndam seeda. Si goonga, munyanee kam. ² Mido joganii on kiram yuurudam to Laamdo, sabo mi ha66ii dewgal moodon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi jaarude on to makko hono surbaajo laa6udo. ³ Ammaa mido hula taa hakkillooji moodon mbonnee, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laa6al e 6ernde wootere. ⁴ Mido hula dum, sabo si goddo warii, waajake on Iisaa goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, odon nja6ana dum law. Si on kebii ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo kebunodon e amin oon, odon nja6ana dum du. ⁵ De mido miiloo nulaa6e moodon haliife been, walaa fuu ko 6urdi kam. ⁶ Ina waawi tawa mi wanaa baawdo haala, ammaa mi wanaa baasudo anndal. Wakkati fuu min kollii on dum faa laa6i e ley huunde fuu.

⁷ Mi haalanii on Kabaaru Laamdo Lobbo bolum. Mi leeyinii hoore am saabe teddinde on. Yalla mi woofii e ley majjum naa? ⁸ Mi jabii ko mbuurdammii e kawrite goondin6e godde. Mi teetirii de ni, faa mi gollana on. ⁹ Nde ngonnoomi to moodon tawi mido woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto moodon. Sabo sakiraabe yuuru6e Makedoniya been ngaddanii kam ko nyakannoo kam duum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du. ¹⁰ Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammii on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi laatanaaiki on donngal duum. ¹¹ Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!

¹² Ko ngadammi duum, mi hed-doto e wadude dum, faa mi hada

mantortoobe wo nulaa6e been laawol wi'ude i6e ngollira hono amin. ¹³ Been wo nulaa6e fewree6e, wo golloobe jambotoobe, i6e nanndina ko'e ma66e hono wo 6e nulaa6e Almasiihu. ¹⁴ Dum haaynaaki, sabo fay Seydaani ina nanndina hoore mum hono wo maleyka jom annoora. ¹⁵ Ndelle haaynaaki du si gollanoobe Seydaani ina nanndina ko'e mu66en hono wo gollanoobe fonnditaare. Ammaa jukkungo ma66e fotan e golle ma66e.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶ Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nanngira kam puuydo. Ammaa fay si odon tiigorii kam puuydo du, nja6on kam faa miin du mi mantoo seeda. ¹⁷ Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraado muuyi mi haalira noon. Idum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tannyoral mido woodi goonga. ¹⁸ Heew6e ina mantoro kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon. ¹⁹ Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii de munyandon fuuy6e been hono i6e mbeli on! ²⁰ Goonga, odon munyana nulaa6e fewree6e been maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamdina on, peenya on. ²¹ Mido semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe wadude hono noon.

Tawi le, si goddo suusii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammii ni. ²² Si 6e Alhuudiyankoo6e, miin du mi Alhuudiyanke. Si 6e Israa'iilankoo6e, miin du mi Israa'iilanke. Si 6e yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima. ²³ Si 6e gollanoobe Almasiihu, miin 6uri 6e fuu laataade dum – ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaanjaado ni! Miin 6uri 6e gollleeji keewdi, 6uri 6e ommbeede ley kasu, 6uri 6e fiyeede. Wakkati

fuu, mido nesa maayde. ²⁴ Kile joy Alhuudiyankoo6e ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay. ²⁵ Kile tati Romankoo6e ina piya kam cabbi. Mi faddaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njooolodii e am ley maayo manngo. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo. ²⁶ Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yanoo6e, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluuje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e ley sakiraabe fewree6e. ²⁷ Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee, mido holi. ²⁸ Mi limtataa ko heddi duum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondin6e fuu ina teddi e am, ina ka66i kam hoore. ²⁹ Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.

³⁰ Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi. ³¹ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado meeden faa abada. Kam anndi mi fenaay. ³² Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yim6e faa kayba ngalluure ndeen faa nannga kam. ³³ Ammaa tummbaami e ley hanndeere, mburtiniraami feneetere kokuwol piilingol ngalluure ndeen, de njippinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko 6angani Pool ley holleede

¹ Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Dum e taweede fuu, mi haalan ko 6angani kam, e ko Joomiraado holli kam duum. ² Ina

foti duubi sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kawtudo e Almasiihu, yeentii faa dow kammu tata6u. Mi anndaa yalla 6anndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi. ³ Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii 6anndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi. ⁴ To aljanna toon o nani haala 6urka hakkillo, ka 6ii-Aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am. ⁶ Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuydo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi wadataa noon, taa yim6e miiloo mido 6uri ko nji'i e am naa ko naniri kam. ⁷ Ko kollaami duum ina 6uri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terde am. Dum laatanake kam nelaado Seydaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo. ⁸ Kile tati mido 6aaroo Joomiraado ittana kam dum, ⁹ ammaa o wi'i kam: «Hinney am oon heyii ma, sabo baawde am wo ley lokkaaku ki66irta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawde Almasiihu deen ngonda e am. ¹⁰ Dum wadi de mido seyoro lokkaaku e jennooje e sayyaaji e torraaji e 6illaare fuu saabe Almasiihu. Sabo nde lokkidimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkoo6e ka66iri Pool hoore

¹¹ Jonle, mi laatake hono puuydo, ko mantoriimi noon, de wo onon ndunyi kam haaldude hono ni. Odon kaannoo jinngande kam, sabo fay si mi wanaa fay huunde du, nulaabe moodon haliibe been 6urdaay kam fay seeda. ¹² Nde ngonnoomi to moodon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji e gollleeji di baawde. Mi gollirii dum haddi munyal fuu. Woodi, maandeeji diin fuu

na kolla mi nulaado. ¹³ Dume ngadanmi kawrite goondin6e Iisaa godde deen ko mi wadanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow moodon duum? Njaafanee kam gacce deen!

¹⁴ Joonin, mi segilake faa mi wara to moodon nde tata6erde. Ndeen du mi yowataako e moodon, sabo wanaa jawdi moodon pilotoomi, wo onon e ko'e moodon pilotoomi. Sabo wanaa 6i66e kaani filanaade saaraa6e mu66en jawdi, wo saaraa6e kaani filanaade 6i66e mu66en jawdi. ¹⁵ Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi walla on. Si mi 6eydii yidude on fu, yalla on 6uytoto yidude kam naa? ¹⁶ Ndelle na laa6ani en, mi yowaakino dow moodon. Kaa e noon fu, hasii goddo wi'an mi jom yoyre, mi he6irii on hiila. ¹⁷ Yalla fay gooto hakkunde nelaa6e am 6e nelumi 6een nyaamii jawdi moodon naa? ¹⁸ Mi nyaagake Tiitu yaha to moodon, de nelidinmi dum e sakiike meeden goddo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi moodon naa? Miin e Tiitu, miden kawti miilo wooto e laawol gootol.

¹⁹ Yalla odon miiloo ko 6ooyi wo min laa6inoo6e ko'e amin yeeso moodon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamdo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldata. Sakiraa6e horsu6e, ko min ngadata fu, wo faa semmbindina on. ²⁰ Si mi warii to moodon fu, mido hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Mido hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbondam e tikkere e yidde hoorem tan e nyinundural e nyoore e mawninkinaare e muurtere. ²¹ Si mi wartii to moodon fu, mido hula taa Laamdo leeyina kam hakkunde moodon, mi mettee saabe heew6e luttunoobe 6e tuubaay e golleeji mu66en tuundi e fijirde mu66en e

rafi semto mu66en.

13

Baynundural

¹ Mido wara to moodon joonin nde tata6erde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yim6e dido naa tato»* hono no winndiraa ni. ² Mi haalaniino luttunoobe nde ngonnoomi to moodon dida6erde ndeen, joonin du ko mi walaa to moodon duum, inan ko kollanmi 6e katin kam6e e heddi6e been fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto. ³ Noon kolliranmi on baawde de pilidon, sabo odon njidi hebude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunnduko am. Almasiihu lokkidaay ley moodon, ammaa ina golla hakkunde moodon e semmbe. ⁴ Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuurdy baawde Laamdo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaa6e, ammaa min kollan on, miden mbuurda e makko e dow baawde Laamdo.

⁵ Wo onon e ko'e moodon njeji taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla odon ngondi e goondinal. Onon njeji ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e moodon fu, on potaay ley ko ndaartindidon duum. ⁶ Ammaa mido hoolii on paaman min potii, minen kaa. ⁷ Miden njaaroo Laamdo taa ngadon fay huunde ko boni, de wanaa faa holla miden ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miden ndaardee hono min potaay.

⁸ Sabo min ngalaa baawde faa min kada goonga, ammaa faa min ndaranoo dum. ⁹ Fay si min lokkidi de tawi onon kaa odon njogii semmbe, miden ceyii e majjum. Wo duum min nyaagotoo Laamdo du, faa laatodon hi66u6e. ¹⁰ Saabe dum, mido winndana on dum gilla

* 13:1 Fillitagol Tawreeta 19.15.

mi waraay tafon, faa si mi warii to moodon fu, taa mi bonnana on e ley baawde de Joomiraado hokki kam deen. Laamdo hokkii kam baawde deen faa semmbindina on, wanaa faa bonnana on.

¹¹ Woodi, ko cakitotoomi wi'ude sakiraaŋe, ceyodon. Kegintinee nguurndam mon faa wooda, njabee waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamdo jom njinngu e jam wondan e moodon. ¹² Njowtundurɔn jowtaali ceniidi. Seniiŋe fuu ina njowta on.

¹³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e njinngu Laamdo e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e moodon, on fuu.

Bataaki Pool yaade to Galaatiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaado. Wanaa yim6e nuli kam, baawde neddo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamdo Baaba meeden ummintindo mo e maayde oon. ² Miin e sakiraa6e wondube e am been fuu, miden mbinnda bataaki ki yaade to moodon, onon kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Galaatiya deen. ³ Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁴ Almasiihu hokkitirii hoore muudum saabe hakkeeki men, faa danna en e jamaanu bondo o. Nii o wafiri muuyde Laamdo Baaba meeden. ⁵ Wo teddeengal woodan Laamdo faa abada abadin! Aamiina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

⁶ Ina haayni kam sanne! Booyaay faa'e de on puddii yoppude Laamdo, noddirdo on e moyyere Almasiihu oon, de njokkudon kabaaru goddo. ⁷ Paamon: kabaaru lobbo goddo fuu walaa, de wob6e ina mbemba on, ina njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. ⁸ De si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuurudo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum. ⁹ Min kaalaniino on dum, joonin du mido haaltana on: si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo ke6don oon, wo kuddi wonu e muudum.

¹⁰ Dum le, yardaamuye yim6e pilotoomi naa yardaamuye Laamdo? Yalla ko welata yim6e pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonoodo ko welata yim6e, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaado

¹¹ Sakiraa6e, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e neddo yuuri. ¹² Sabo neddo fuu hokkaay kam dum, jannginaay kam dum, wo Iisaa Almasiihu 6anginani kam dum. ¹³ On nanii no ngorrunoomi arande e ley diina Alhuudiyankoo6e. Mi torririi kawrital goondin6e Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal. ¹⁴ Mido burnoo heew6e e waaldee6e am jokku6e diina Alhuudiyankoo6e, sabo mido jinnganannoo al'aadaaji maamiraa6e amin faa faltii. ¹⁵ Ammaa Laamdo subake kam gilla mi rimaaka, noddi kam saabe moyyere muudum nde muuynoo ndeen. ¹⁶ O 6anginani kam Biyiiko faa mi waajoo kabaaru muudum ley lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e. Wakkati oon, mi yamaay fay gooto tindina kam. ¹⁷ Mi yahaay Urusaliima to artii6e kam laataade nulaa6e been, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de ngartumi Damas. ¹⁸ Duu6i tati caggal duum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muudum balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'aay nulaado goddo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraado oon. ²⁰ Ko mbinndanammi on duum do wo goonga, Laamdo na seedii mi fenaay. ²¹ Caggal duum, njahumi leydi Siiriya e leydi Silisi. ²² Wakkati oon, tawi kawrite ka66iide e Almasiihu gonde leydi Yahuudiya deen njiiraay kam gite mu66en abada. ²³ Be nananno tan ina wi'ee: «Neddo torrannoodo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.» ²⁴ Ndeen 6e teddini Laamdo saabe am.

2

No nulaa6e njafirani Pool

¹ Duu6i sappo e nay caggal duum, njecciimi katin Urusali-ima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin. ² Laamdo 6anginani kam sanaa mi yaha toon. Duum wadi de njahumi, kawritoymi toon e maw6e kawrital goondin6e, miin tan e ma66e. Mi anndinii 6e Kabaaru Lobbo mo mbaajjimi yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e oon. Sabo mi yidaa ko ngollunoomi e ko ngollammi joonin fuu laatoo 6olum. ³ Ammaa fay Tiitu jaado am yuurudo Geres oon du, tilsinaaka taadeede, ⁴ fay si tawi sakiraa6e fewree6e coorake e kawrital goondin6e ngaal. Ko 6e pili dey, wo horude no ngorruden e ndimaaku ngu ke6den e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa 6e ngartira en e maccungaaku. ⁵ Min nja6anaay 6e fay wakkati gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddo saabe moodon.

⁶ Woodi, 6e yim6e njogorii wo maw6e 6een, ko 6e laatinoo duum, miin kaa, walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamdo 6urdintaa yim6e. Maw6e 6een tilsinanaay min fay huunde. ⁷ Be paamii Laamdo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oon to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, hono no halfiniri Piyeer waajaade Alhuudiyankoo6e 6een ni. ⁸ Sabo no Laamdo wadiri Piyeer faa laatii nulaado to Alhuudiyankoo6e noon, o wadiri kam miin du nulaado to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e. ⁹ Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaaretee6e hono bimmbeeje kawrite goondin6e teddinaade 6een, nji'ii moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu, 6e kokkii min juude faa tabintina kawtal hakkunde amin. Be paamiri e amin min njaha to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e, kam6e du 6e njaha to Alhuudiyankoo6e. ¹⁰ Huunde wootere tan 6e nyaagii min, min miccoo talkaa6e. Mi

tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

¹¹ Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro Antiyoki fu, mi felii dum yeeso yim6e sabo woofii. ¹² Si goonga, fadde nulaa6e Yaakuuba 6een e warude, imo nyaamdannoo e goondin6e Iisaa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ammaa nde 6een ngarnoo ndeen, o woddii 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een, o seli nyaamdude e mu66en, saabe hulude jokku6e sariya taadagol 6een. ¹³ Alhuudiyankoo6e goondin6e Iisaa wo66e du tawti mo faa njaari fay Barnabas e naafikaaku mu66en. ¹⁴ Nde njiinoomi no 6e ngorri ni dartaaki, i6e mbosii goonga gondo e Kabaaru Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yim6e fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa hono no Alhuudiyankoo6e ngorri ni, no lenyi goddi di ngorri noon ngorrudaa. Noy mbaawrudaa tilsinirde yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een sanaa laatoo hono Alhuudiyankoo6e?»

No Laamdo hisinirta yim6e saabe goondinal

¹⁵ Minen, min yuwdi Alhuudiyankoo6e, min njeyaaka e lenyi goddi bosiidi. ¹⁶ Tawi le, miden anndi neddo ndaardataake ponditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muudum Iisaa Almasiihu ndaardete ponditiido. Dum wadi de minen du, min ngoondinii Iisaa Almasiihu, faa min ndaardee fonnditiio6e saabe goondinal amin Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa. ¹⁷ Minen, miden piloo ndaardeede fonnditiio6e saabe kawtal amin e Almasiihu. E ley majjum si min tawaama min luttu6e minen du,

yalla dum na holla Almasiihu wo daraniido luttal naa? O wanaa koy!

¹⁸ Sabo si mi wi'ii mi nyi6toto Tawreeta Muusaa mo li6unoomi oon, ina holla wo mi luttoowo. ¹⁹ Si goonga, miin kaa mi maayanii Tawreeta e sariyaaji muudum, kam jaati wadi dum, faa mi wuura e gollande Laamdo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal palaangal. ²⁰ Mi wuura miin e hoore am katin, wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurndam neddo dam mbuurammi joonin dam, e ley goondinal Bii Laamdo mbuurammi dam, kanko jiddo kam de hokkitiri hoore muudum saabe am oon. ²¹ Mi huyfintaa moyyere Laamdo. Sabo si tawii jokkude Tawreeta oon wadata neddo ponnditiido fu, Almasiihu maayii 6olum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

¹ Hey Galaatiyankoo6e, odon pamdi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*? On cifanaama faa laa6i tal no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal. ² Njaabee kam dum do tan: wo saabe ko njokkudon Tawreeta Muusaa ke6irdon Ruuhu Ceniido oon, naa on ke6irii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon? ³ Ko saabii odon pamdiri ni hakkillo? On puddirii semmbe Ruuhu Laamdo oon, de joonin kaa odon njidi timminirde e semmbe terde mon naa? ⁴ Ko hewtii on duum fuu laatake 6olum naa? Dum waawaa laataade 6olum. ⁵ Kokkoowo on Ruuhu de na wada kaayeeffiji hakkunde moodon oon, na wada dum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o wadirta dum!

⁶ Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo

hiisorii mo wo o ponnditiido saabe majjum.»[†] ⁷ Ndelle anndee: goondinir6e hono nii, kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima. ⁸ Sappaama e ley Binndi, Laamdo ndaardan yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een fonnditiibe saabe goondinal mu66en. Dum wadi de Binndi diin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla wadaay tafon, di mbi'i: «Lenyi diin fuu ke6iran barke saabe maada.»[‡] ⁹ Ndelle, goondin6e fuu ke6an barke no Ibrahiima goondindo oon he6iri barke ni.

¹⁰ Ammaa youw6e jikke mu66en e jokkude Tawreeta Muusaa 6een kuddi ina woni dow mu66en. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii neddo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hi66i.»[§] ¹¹ Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo ponnditiido yeeso Laamdo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»* ¹² Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»[†] ¹³ Almasiihu soottitii en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeden ndiin, e ley ko loomtani en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Bilaado e leggal palaangal fuu wo kudaado.»[‡] ¹⁴ Wo duum Iisaa wadi faa yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een du ke6a barke mo Ibrahiima he6i oon saabe Iisaa Almasiihu, ke6iren Ruuhu mo Laamdo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

¹⁵ Sakiraa6e, mido sifanoo on ko woowi wadude: si neddo moyyini talkuru ndongu faa sariya laamu jabii dum fu, fay gooto mooyataa dum, beydataa dum fay huunde. ¹⁶ Woodi, Laamdo wadanii

* **3:1** maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neddo ndaggadaaku. † **3:6** Fuddoode 15.6.

‡ **3:8** Fuddoode 12.3. § **3:10** Fillitagol Tawreeta 27.26. * **3:11** Habakuk 2.4. † **3:12**

Lewinkoo6e 18.5. ‡ **3:13** Fillitagol Tawreeta 21.23.

Ibrahiima e yuurudo e muudum amaanaaji. Binndi diin mbi'aay: «Yuuru6e e muudum» hono wo heew6e di cappii, wo gooto ni di cappii nde di mbi'unoo: «Yuurudo e maada». Oon woni Almasiihu. ¹⁷ Inan ko njidumi wiide duum: amaana mo Laamdo ha66i oon, Tawreeta gardo duubi keme nay e capande tati caggal duum oon ha66itataa dum, bonnataa amaana Laamdo oon. ¹⁸ Sabo si ndongu ngu Laamdo aadiinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo saabe amaana Laamdo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

¹⁹ Ndelle, dume Tawreeta Muusaa nafata? O beydaama dow amaana faa o 6angina hakkeji fadde yuurudo e Ibrahiima podanaado amaana oon e warde. Laamdo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de been kokki curoowo waddana o yim6e. ²⁰ Curoowo na holla wanaa neddo gooto tan. Laamdo kaa wo gooto. §

²¹ Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamdo diin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yim6e nguurndam jip-pinanooma, ndaardeede ponnditiido yuuranno e yamiroore ndeen jaati. ²² Ammaa Binndi diin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondin6e Iisaa Almasiihu been kokkee ko aadanaa duum saabe goondinal mu66en.

²³ Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal 6anginaa. ²⁴ Hono noon Tawreeta oon laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu wari oon, faa ndaardedden fonnditiibe saabe goondinal. ²⁵ Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari duum, en njaltii e maral dowoowo oon.

²⁶ Joonin on fuu wo on 6i66e Laamdo saabe goondinal moodon Iisaa Almasiihu. ²⁷ Onon wadaa6e batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kaddungal ngal 6ornidon. ²⁸ Ndelle, walaa katin ko senndata Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke, naa dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo on gootum e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu. ²⁹ Si tawii Almasiihu jeyi on, wo on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamdo aadiinoo duum.

4

¹ Inan ko njidumi wi'ude: sini donoowo wo cukalel, walaa fuu ko senndata dum e maccudo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin fuu. ² O heddoto ley hawju ndaaroo6e mo e dawranoobe jawdi makko been faa sardi* mo baabiiko hokki mo oon yottoo. ³ Enen du, nde en sukaa6e ndeen, wo en maccu6e tindinooje adunaaru deen. ⁴ Ammaa nde sardi oon yottinoo ndeen, Laamdo nuli Bajjo muudum mo debbo rimi, dwtaniido Tawreeta Muusaa, ⁵ faa o soottita maccu6e Tawreeta been, faa ke6en laataade 6i66e Laamdo.

⁶ Saabe wo on 6i66e Laamdo du, o nuli Ruuhu Biiiko oon e ley berde meeden. Ruuhu oon wadata de noddiren Laamdo «Abba». ⁷ Ndelle, en nganaa maccu6e katin, wo en 6i66e! Saabe wo en 6i66e, Laamdo du wadii en ronoo6e dum.

No Pool tindiniri Galaatiyankoo6e

⁸ Nde on anndaano Laamdo ndeen, odon nganaa e maral alla'en 6e nganaa Laamdo. ⁹ De joonin kaa ko anndudon Laamdo duum, naa mido haannoo wiide joonin ko Laamdo anndi on duum: noy mbaawirton yeccaade e tindinooje adunaaru lokkaaje de ngalaa nafaa deen? Ko wadi de odon njidi laataade maccu6e majje katin? ¹⁰ Odon teddini balde godde

§ 3:20 Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamdo hokki Ibrahiima oon. * 4:2 sardi wo wakkati podanoodo.

e lebbi goddi e wakkatiiji goddi e kitaale godde. ¹¹ Mido hula taa ko ngollanmi on duum fuu laatoo 6olum.

¹² Sakiraa6e, mido nyaagoo on, nga'ee hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakeno hono moodon. On ngadaay kam fuu ko boni.

¹³ Odon anndi rafi cellal waddani kam haalande on aranel fuu Kabaaru Lobbo oon.

¹⁴ Nyawu am nguun torrii on, de dum fuu e laataade on kuyfinaay kam, on njawaay kam saabe nyawu nguun. Ko ngadudon dey, on nja6borake kam hono no maleyka Laamdo ni, naa hono wo mi Iisaa Almasiihu.

¹⁵ Wakkati oon, odon keewnoo seyo sanne! Mido waawi seedanaade on: si odon mbaawnoo, on doofanno gite moodon kokkon kam. Ndelle noy seyo moodon ngoon laatorii joonin?

¹⁶ Mi laatake ganyo moodon saabe mido haalana on goonga naa? ¹⁷ Yimbe been na njoganii on anniyaaaji, ammaa di nganaa lobbi. Ko 6e njidi dey, senndude on e am yalla odon ndaranoo 6e.

¹⁸ Sikke walaa, daranaade neddo na woodi si wo faa wooda. Katin du tilay dum wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan.

¹⁹ Sukaa6e am, mido naawee sanne katin saabe moodon hono no njatawera ni, faa tagaadi Almasiihu tawee e moodon.

²⁰ Hey mido yidi tawdeede e moodon joonin faa mi he6a haaldude e moodon ko wanaa no kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiidfo e amaana keso

²¹ Onon yidube jokkude Tawreeta Muusaa, mido yama on: on nanaay ko Tawreeta wi' naa?

²² Ina winndaa: Ibrahiima ina woodunoo 6i66e wor6e dido, gooto o he6di e kordo, gooto du o he6di e dimo. ²³ Bii kordo oon rimiraama no yim6e fuu ndimirtee

ni, de bii dimo oon kaa rimiraama saabe amaana Laamdo. ²⁴ Dum wo banndol rew6e dido sapporaabe aadiiji didi. Gooto, mo Haajara oon wo amaana waamnde wi'eteende Sinayi. Amaana oon, wo maccungaaku rimata.

²⁵ Haajara wo waamnde wi'eteende Sinayi wonnde Arabiya ndeen, inde sapporaa ngalluure Urusaliima hannden ndeen. Sabo Urusaliima e won6e e muudum been fuu e dawraneede ngoni.

²⁶ Ammaa Urusaliima gondo dow kammu oon wo dimo, kanko woni inna meeden. ²⁷ Sabo ina winndaa:

«Aan dimaro mo rimaay abada, welta!

Aan mo anndaa naawalla njatawera, ilina peekaali seyo!

Sabo debbo jeebaado he6an sukaa6e

faa 6ura debbo kaybaado gorum.»†

²⁸ Ammaa onon sakiraa6e, wo on 6i66e he6aa6e dow amaana Laamdo oon hono no Isiyaaka ni.

²⁹ Wakkati oon dimiraado no yim6e ndimirtee oon ina torra dimiraado Ruuhu Laamdo oon. Fay hannden du noon worri. ³⁰ De 6ume Binndi diin mbi'i? Di mbi'ii: «Riiwu kordo oon e 6iyum, sabo bii kordo oon rondataa e bii dimo oon abada.»‡

³¹ Ndelle sakiraa6e, en nganaa 6i66e kordo oon, wo en 6i66e dimo oon.

5

Haala ndimaaku goondin6e Iisaa

¹ Almasiihu rimdinii en faa ndimden faa laa6a. Dum le, tinnee keddorodon noon, taa ngartee ley donngal maccungaaku katin.

² Kettindanee kam! Miin Pool, mido haalana on: si on pilake taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde.

³ Katin mido haalana on neddo fuu pilotoodo taadeede: ina tilsani dum jokka haddi Tawreeta Muusaa oon fuu.

† 4:27 Esaaya 54.1. ‡ 4:30 Fudfoode 21.10.

⁴ Onon filotoo6e ndaardeede fonnditiibe saabe Tawreeta been, on ceedii e Almasiihu, on mboodfake moyyere Laamdo ndeen. ⁵ De minen kaa, saabe goondinal miden njowa jikke amin dow Laamdo ndaardoowo en fonnditiibe oon. Wo Ruuhu Ceniido hokki min jikke oon. ⁶ Sabo kabbiido e Iisaa Almasiihu, taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata tan, goondinal golliroowal njinngu.

⁷ On puddirii no woodiri. Moy hadi on jukkude goonga? ⁸ Ko wayliti hakkillo moodon duum yuuraay to Laamdo noddudo on oon. ⁹ Ina wi'ee: rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu. ¹⁰ Dum fuu e laataade Joomiraado hokkii kam hoolaare e moodon, mi tannyorii miilo moodon seedataa e miilo am. Ammaa jii6oowo on oon, ko laatii fuu, jukkete. ¹¹ Miin le sakiraa6e, si tawanooma faa hannden mido waajoo sanaa neddo taadee, ko wadi de mido torree faa joonin? Sini dum mbaajotonoomi, waaju am haala maayde Iisaa dow legal palaangal mettataano fay gooto. ¹² Jii6oo6e on yidube taadagol been, 6e coortitoo!

¹³ Sakiraa6e, on noddaama faa ndimdon. Joonin le, taa ngadon de ndimaaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyde terde. Ko kaandon wadude dey, mono fuu gollirana bannidum e njinngu. ¹⁴ Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama e ley yamiroore wootere nde: «Njidiraa gondo maa hono no njidirdaa hoore maa ni.»* ¹⁵ De si odon keddii odon njatundura, odon nyaamundura, tinnee taa kantunduron.

Haala Ruuhu Ceniido e muuyde terde

¹⁶ Ndelle, mido wi'a on: accee Ruuhu Ceniido dowa on, ndeen on njokkataa muuyde terde mon. ¹⁷ Sabo muuyde terde ina ka6a e

Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina ha6a e muuyde terde deen. Ngela e majji fuu ina ha6a e gonggel faa mbaason gollude ko muuydon. ¹⁸ Ammaa si wo Ruuhu dowata on, on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

¹⁹ Golleeji muuyde terde ina anndaa. Dum wo jeenu e ko nyiddini e muuyde centiniide ²⁰ e dewal tooruuji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral ²¹ e haasidaaku† e sulagol e fijirde bonnde e ko nanndi e muudum. Mido haalana on dum do hono no kaalirannoomi on dum ni: golloo6e kulle gaade noon been naatataa ley laamu Laamdo.

²² Ammaa ko Ruuhu Ceniido rimata e meeden duum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare ²³ e leeyinkinaare e nannigitaare. Sikke walaa, yamiroore fuu hadataa kulle gaade noon. ²⁴ Jeyaa6e e Iisaa Almasiihu been ngadii hono 6e tontidii terde ma66e e muuyde majje bonde fuu dow legal palaangal ni.

²⁵ Wo saabe Ruuhu oon kebirde nguurndam kesam dam. Ndelle njaaden e Ruuhu. ²⁶ Taa mawninkinoden, taa toonyunduren, taa haasidaaku tawee hakkunde meeden.

6

No goondin6e kaaniri wallundurde

¹ Sakiraa6e, si gooto moodon luttii fu, onon jogiibe Ruuhu been njeyi dartinde dum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muudum taa jarribee kam du. ² Mballunduree ronndaade donje moodon teddude, hono noon kibbinirton yamiroore Almasiihu. ³ Si neddo miilii won

* 5:14 Lewinkoo6e 19.18. † 5:21 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muudum. ⁴ Mono fuu ndaara golle muudum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muudum jaati, hewtaay ko nanndina dum e golle goddo. ⁵ Sabo mono fuu donngal muudum ronndotoo.

⁶ Jannginteedo konngol Laamdo ngool ina haani ko hebi ko woodi duum fuu, feccida e jannginoowo dum.

No mono fuu tayirta ko aawi

⁷ Taa kiilee ko'e moodon, Laamdo jalnortaake. Ko neddo aawi fuu, wo duum tayata. ⁸ Aawdo ko weli terde muudum, tayan maayde. Ammaa aawdo ko weli Ruuhu Ceniido, tayan nguurndam ndu-umiidam. ⁹ Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii. ¹⁰ Ndelle, wakkati ke6den laawol fuu, ngadanen yim6e fuu moyyere, bur6e fuu haandude wo sakiraa6e men goondin6e Iisaa Almasiihu 6een.

Baynundural

¹¹ Ndaaree binndi butti di mbinndirammi on e junngo am diin. ¹² Tilsinan6e on taadeede 6een wo filotoo6e faa manee. Walaa ko 6e ngadiri noon si wanaa taa 6e torrree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal. ¹³ Sabo fay kam6e taadaa6e 6een, 6e njokkataa Tawreeta. Ko 6e njidiri taadodon dey, wo faa 6e mantaroo dum. ¹⁴ Miin e hoore am kaa, taa mi mantaroo faa'e sanaa leggal Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam. ¹⁵ Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu. ¹⁶ Jokku6e laawol ngol fuu, wo ke6u jam e hinney, hono no Israa'iilankoo6e Laamdo goongalaabe 6een.

¹⁷ Joonin kaa, fay gooto taa tamp-ina kam, sabo terde am ngadii 6atitande saabe Iisaa.

¹⁸ Sakiraa6e, wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon. Aamiina.

Bataaki Pool yaade to Efeesunkoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Mido jowta seniibe hoolniibe e ley kawtal mu6ben e Iisaa Almasiihu been. ² Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yimbe moyyere saabe Almasiihu

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu! O wadonii en barkeeji di Ruuhu hokkata diin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu. ⁴ Sabo fadde adunaaru ndu e joyyineede, Laamdo subake en saabe Almasiihu, faa laatoden seniibe 6e ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njingu makko ⁵ o fodoranii en gilla arande laatoden bi6be makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum wo muuyo makko, wafude moyyere ndeen na weli mo, ⁶ faa o yettiree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Biyiiko korsudo oon. ⁷ E kawtal meeden e muudum en ndimdinaama saabe yiyam muudum, en njaafanaama lutti meeden saabe keewal makko hinney. ⁸ Hinney oon o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku ki6bungu e anndal ki6bungal, ⁹ o anndini en anniya makko cuudinodo oon. Gilla arande o an-niyorii tabintinirde anniya oon e Almasiihu saabe moyyere makko. ¹⁰ Anniya oon wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo yottinan dum si wakkati oon hi6bii.

¹¹ E ley kawtal men e Almasiihu du en cubaama faa laatoden ngedu Laamdo. Laamdo tabintiniroowo

huunde fuu no muuyiri oon, fodake dum. ¹² Noon wafata faa laatoden sabaabu mawninoowo teddeengal muudum, enen artu6e yowude jikke men e Almasiihu been.

¹³ Onon hawtu6e e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on oon. Nde ngoondinnodon Almasiihu ndeen, Laamdo wattii e moodon maande muudum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniido mo aadaninoo on. ¹⁴ Ruuhu Ceniido oon wo maande laabinanoore en en ke6an moyyereji di ndesana6en, faa wakkati mo Laamdo rimdinta en, enen jeyaabe muudum. Jettooje ngoodani Laamdo saabe teddeengal muudum!

Haala du'aare Pool

¹⁵ Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goondinal moodon Joomiraado meeden Iisaa, e no njidirdon seniibe been fuu, ¹⁶ mi selataa yettude Laamdo saabe moodon nde nyaagantoomi on Laamdo fuu. ¹⁷ Mido 6aaroo Laamdo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, Baabiiwo jom darja oon, hokka on Ruuhu muudum Ceniido. Mido 6aaroo faa Ruuhu oon wada on jom'en hakkillo, 6anginana on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸ Mido 6aaroo Laamdo uddita 6erde moodon faa tannyoron cakitte moodon de o noddiri on 6een, paamon no moyyereji desanaadi seniibe diin keewiri e no teddiri, ¹⁹ paamon katin no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi 6een ngorri e meeden, enen goondin6e. Baawde keewde semmbe 6een ²⁰ o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini dum e maayde de o joyyini dum gere nyaamo makko dow kammu. ²¹ Toon o 6urni dum laamu e baawde e semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inde fuu baawde indeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du. ²² Laamdo wattii huunde

fuu ley baawde Almasiihu, wadi mo hooreejo kawrital goondin6e, hokki mo 6urde huunde fuu. ²³ Kawrital goondin6e ngaal wo 6anndu Almasiihu. Ngal heb-binaama mo, kanko ki66indo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteden saabe hinney Laamdo

¹ Onon, on maaynoo6e saabe lutti moodon e hakkeji moodon, ² on jokkunoo6e laawol bongol ngol adunaaru ndu jokki ngool, on dwtaninoo6e laamiido baawde gonde dow mbeeyu* oon. Laamiido oon wo Ibiliisa golloowo faa hannden ley yim6e salii6e Laamdo 6een. ³ En fuu e ma66e njeyanoden, e muuyde terde meeden ngonnoden. Eden njokkunoo muuyde meeden e miilooji meeden bondi. No ngor-runoden nii jaati, eden kaandunoo e jukkungo Laamdo ngoon hono ma66e ni. ⁴ Ammaa Laamdo wo keewdo yurmeende. Saabe njingu manngu ngu o yidi en nguun, ⁵ o iirtindinii en e Almasiihu, enen maaynoo6e saabe lutti meeden 6een. Goonga, saabe hinney Laamdo oon kisiniradon. ⁶ E ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu, Laamdo iirtindinii en e makko, joyyindinii en e makko dow kammu toon. ⁷ Hono nii o 6anginirta no hinney makko 6urdi huunde fuu mawnude. Jamaanuuji garooji diin fuu nji'an moyyuki makko ki o wadani en e Iisaa Almasiihu. ⁸ Goonga, wo hinney Laamdo oon kisiniradon, e dow ko koolidon Almasiihu. Kisindam dam, wanaa e golle moodon ha66ii, wo dam dokkal Laamdo. ⁹ Dam wanaa njobdi golle neddo taa fay gooto he6a mantoraade dam. ¹⁰ Sabo Laamdo wadi en ko ngonden joonin duum: e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa

ngollen gollleeji lobbi di o segilanii en gilla arande.

No Almasiihu wadiri en lenyol gootol

¹¹ Ndelle miccinee ko ngonnodon arande, onon yuurube e lenyi di nganaa Alhuudiya'en. Mantor-too6e wo «taadiibe» ina kuyfina on, ina noddira on «yim6e 6e taadaaki» fay si taadagol ma66e ngool wo ko junngo 6ii-Aadama gollata e terde tan. ¹² Miccinee, wakkati oon, on ngalaano Almasiihu, wo on janan6e woddii6e lenyol Israa'ila ngol Laamdo subii ngool, on ngaldaano e amaanaaji di Laamdo aadorinoo e haala muudum diin. On mbuurdiino e rafi jikke, on ngaldaano e Laamdo ley adunaaru ndu. ¹³ De joonin kaa, e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu, onon woddunoo6e e Laamdo arande 6een, on battinaama saabe yiyyam makko.

¹⁴ Sabo kanko Almasiihu woni jam meeden ko o wadi Alhu-udiyankoo6e e lenyi goddi fuu lenyol gootol duum. Nde o hokkitinnoo hoore makko ndeen, o li6i kokuwol paliingol hakkunde meeden ngool, duum woni o ittii nganyaandi hakkunde lenyi diin. ¹⁵ O ittii jamirooje e kadaadi Tawreeta Muusaa fuu faa o wada Alhuudiyankoo6e e lenyi goddi laato lenyol gootol kesol e ley kawtal ma66e e makko. Nii o wadiri jam oon. ¹⁶ E maayde makko dow leggal palaangal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri lenyi diin laatii 6anndu wooturu, o rewrintini di e Laamdo. ¹⁷ O warii waajaade on jam, onon woddunoo6e e Laamdo 6een, o warii waajaade 6adinoo6e 6een du jam. ¹⁸ Saabe ko Almasiihu wadii duum, en fuu ke6irten laawol yottaade Baabiiwo saabe en kawtii Ruuhu Ceniido gooto.

* 2:2 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

19 Ndelle, on nganaa janan6e katin, on nganaa weer6e du. Ko ngondon dey, wo on wondu6e e seni6e, wo on jeyaa6e e suudu Laamdo. 20 On mahaama e dow ko nulaa6e e annabaa6e nyi6i, Iisaa Almasiihu e hoore muudum woni hayre arandeere nyimngo ngoon. 21 Saabe muudum, nyimngo ngoon fuu nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo suudu Joomiraado seniindu. 22 Ley kawtal moodon e makko on mahidaama faa laatidon suudu to Ruuhu Laamdo joodii.

3

No Pool halfiniraa golle to yimbe be nganaa Alhuudiyankoo6e

1 Saabe majjum mido hofanoo Laamdo, miin Pool uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu mo ngollanammi hakkunde moodon, onon yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. 2 Tannyoral on nanii Laamdo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on. 3 Sabo o 6anginirii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no rab6idiri. 4 Si on njanggih dum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu oon. 5 Sirri oon faaminaaka 6i66e-Aadama ley jamaanuujj paltiidi diin, de joonin kaa Laamdo 6anginirii mo Ruuhu Ceniido faa nulaa6e muudum e annabaa6e muudum seniibe fuu paami mo. 6 Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een ke6ii ngedu e moyyereji desaadi diin no Alhuudiyankoo6e 6een ke6iri ni. Katin du 6e kawtii e mu66en 6anndu wooturu, 6e kawtii e mu66en amaana mo Laamdo wadi saabe kawtal ma66e e Iisaa Almasiihu.

7 Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamdo hokki kam. Laamdo golliri moyyere ndeen ley am e baawde muudum. 8 Miin burdo seniibe been fuu famdude

oon, mi hokkaama moyyere faa mi waajoo yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e barkeeeji gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin. 9 Mi hokkaama du faaminde yimbe fuu no Laamdo tabintinirta fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuujj 6ooyudi. 10 Noon wadata de laamu e baawde gonde ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondin6e ngaal. 11 Dum fuu wo saabe anniya 6ooydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. 12 Saabe en ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi badoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o jabanen en. 13 Dum wadi de mido 6aaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngonni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimbe annda njingu Almasiihu

14 Saabe duum fuu, mido hofanoo Baabiiwo. 15 Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu. 16 Mido 6aaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o semmbindina berde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido. 17 Mido 6aaroo Almasiihu wona e ley berde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido 6aaroo mo katin o darna on e ley njingu, o tabintina on ley maggu. 18 Faa paamon, onon e seniibe 6een fuu, njuuteefi e njaajeefi e tooweefi e luggeefi njingu Almasiihu paltiingu haddi, 19 de anndon dum faa keewon ki66al Laamdo.

20 Teddeengal woodan Laamdo gollirde ley meeden baawde mawde oon, baawdo gollude ko 6uri du'aawuujj men e miiloojji men faa waawaa fonndeede!

21 Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondin6e, e saabe Iisaa Almasiihu ley jamaanuujii diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondin6e Iisaa been laatorii banndu wooturu

¹ Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido njaaroo on sanne: mbuuron ngurndam njaadoodjam e noddaango ngo Laamdo noddii on to muudum ngoon, ² tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu. ³ Tinnee keddodon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam ka66undurdo on. ⁴ Wo on banndu wooturu, odon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamdo noddiri on oon du wo gooto. ⁵ Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima gootal woodi, ⁶ kam e Laamdo gooto, Baaba yim6e fuu. Wo gondo dow ma66e fuu, golloowo ley ma66e fuu, gondo e ma66e fuu.

⁷ Mono e meeden fuu hebii moyyere Laamdo ko foti e no Almasiihu hokkiri dum. ⁸ Sabo wo hono noon winndiraa: «O yeenjii dow, o hooyi honaa6e heew6e,

o hokki yim6e dokke.»*

⁹ Dume woni maanaa «o yeenjii»? Idum holla o artakeno o jippii e nokkuuje burde fuu leeyude e leydi. ¹⁰ Jippinoodo oon, kam e hoore muudum woni yeenjudo faa tiimi kammuuli diin fuu, faa o heewa adunaaru ndu fuu. ¹¹ Wo kanko wadi dokke deen: o wadi wob6e nulaa6e, wob6e annabaabe, wob6e waajotoobe, wob6e duroobe yim6e, kam e jannginoo6e. ¹² Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo seniibe been faa ngolla ko njeyi gollude, faa semmbindina kawrital goondin6e laatiingal banndu

Almasiihu ngaal, ¹³ de laatoden daande wootere e ley goondinal meeden e annudugol meeden Bii Laamdo, laatoden hi66ube du, faa njottoden darnde Almasiihu hi66unde ndeen. ¹⁴ Ndelle, en laatataako sukaa6e hooyaa6e hono no bempyye e keni kooyirta laana ni. Jannde yim6e yidube jaarude wob6e ley majjere hiilataa en katin. ¹⁵ Ko laatotoden dey, haaloobe goonga e ley njinngu. Noon wadata de mawnen e ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiido hoorejo oon. ¹⁶ Kanko waddani banndu nduun fuu nanngundurde faa wooda saabe jokkule de ndu hokkaa deen. Hono noon, si tergal fuu gollii golle muudum, ndeen banndu nduun mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neddaaku kesu ley Almasiihu

¹⁷ Ndelle, ko jokkata duum mbi'ammi on: mido njaaroo on e ley innde Joomiraado, taa mbuurdon katin hono no yim6e 6e anndaa Laamdo, sabo miilooji ma66e diin wo 6oli. ¹⁸ Hakkillooji ma66e ni66ii, 6e njeyaaka e nguurndam dam Laamdo hokkata saabe majjere ma66e e yoorugol ma66e berde. ¹⁹ Caggal 6e cemtataa, 6e ngadii ko'e ma66e jaahili'en, 6e celataa gollude kulle nyiddiniide.

²⁰ De onon kaa, wanaa noon njanngirdon haala Almasiihu. ²¹ Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on njannngii goonga gondo e makko oon. ²² Ndelle, ittee ko hiiddi ko woni ley moodon duum, njoppee nguurndam moodon arandeam dam muuyde kiilooje daam. ²³ Accon yonkiiji mon e hakkillooji mon keydintinee. ²⁴ Njogitee neddaaku kesu ngu Laamdo tagi dow tagaadi muudum. Neddaaku kesu nguun

* 4:8 Jabuura 68.19.

na golla ko fonnditii e ko senii. Golleeji diin e goonga yuuri.

²⁵ Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda e gondo muudum goonga, sabo mono e meeden fuu ina jeydaa e goddo no terde neddo gooto njejdiraa ni. ²⁶ Si on bernii fu, taa ngadee hakke. Taa janal naange tawdu on e tikkere. ²⁷ Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley moodon. ²⁸ Wo gujjo selu wujjude, ko haani wadude dey, gollira juude muudum ko nafata, faa heba ko wallira nyakoraa6e. ²⁹ Taa konngol bonngol yaltu e kundude moodon. Ko kaandon wadude tan wo haalude haalaaji nafooji baawdi semmbinde berde yim6e fodde haajuuji, faa di ngaddana hettindantoo6e on been moyyere. ³⁰ Taa mettinaanee Ruuhu Laamdo Ceniido, sabo Laamdo wadi maande Ruuhu oon e moodon saabe nyalaande nde Laamdo rimdinta on ndeen. ³¹ Ittee mettorgal fuu e berde moodon, celon konnaagu e tikkere e duko e nyoore, kam e ko boni fuu. ³² Moyyunduree hakkunde moodon, njurmunduron, njaafunduron hono no Laamdo yaaforii on saabe kawtal moodon e Almasiihu ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

¹ Ndelle, laatee nyemmbitoo6e Laamdo. Wo on 6i66e makko 6e o horsini. ² Mbuurdon e yidundurde, no Almasiihu yidiri en de hokkitiri hoore muudum saabe meeden laatani en kirsamaari, hono sadaka beldo Laamdo. ³ Saabe wo on seni6e Laamdo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal. ⁴ Taa kaalee haalaaji bondi naa 6oli naa nyiddiniidi, sabo hono majji kaanaa taweede e moodon. Ko kaandon wadude dey, njetton Laamdo. ⁵ Paamee dum do faa wooda: pijoowo e

nyiddiniido e muuyoowo ko jeyaa, dum woni dewoowo tooruuji, been ngalaa ngedu e laamu Almasiihu e Laamdo. ⁶ Taa fay gooto hiilira on haalaaji 6oli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamdo e dow salii6e dum been. ⁷ Ndelle, taa njokkunduree e ma66e. ⁸ Arande e nimre njejanodon, de joonin kaa saabe kawtal moodon e Joomiraado wo e annoora njejadon. Ndelle mbuurdee no 6i66e annoora ni, ⁹ sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu. ¹⁰ Pilonon faamude ko welata Joomiraado. ¹¹ Taa kawtee e golleeji di ngalaa nafaa golleteedi e ley nimre, de ko haani dey, cuurton di. ¹² Ko yim6e been ngadata e cuncukka duum, ina semtini fay fillaade. ¹³ Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon 6anginte no worri, ¹⁴ sabo huunde fuu ko 6anginaa yaynan. Dum wadi de na wi'ee:

«Aan daaniido, finu!

Umma e hakkunde maay6e,

Ndeen annoora Almasiihu yaynante.»

¹⁵ Ndelle, ngadon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawee wanaa no fuuy6e ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni. ¹⁶ Wakkati laatiido fuu, ngadon ko nafata, sabo jamaanu hannden o wo bondo. ¹⁷ Saabe duum, taa laatee 6e ngalaa hakkillo, ammaa pilodon faamude ko woni muuyde Joomiraado. ¹⁸ Taa njaree doro faa culodon, sabo dum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu, ¹⁹ mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje e jimi teddinooji Laamdo. Njimanon Joomiraado, njetiron mo berde laa6ude. ²⁰ Njetton Laamdo Baaba meeden wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

Haala rew6e e goriraa6e mu66en

²¹ Mono e moodon fuu downtanoo banndum saabe teddinde Almasiihu. ²² Onon rew6e, downtanodon goriraa6e moodon hono no downtorantodon Joomiraado ni. ²³ Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawrital goondin6e ngaal. Kam woni kisinoowo goondin6e laatiibe banndu muudum been. ²⁴ No kawrital goondin6e ngaal downtoranii Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani downtoranaade gorum e huunde fuu.

²⁵ Onon wor6e, njidiree deekiraa6e moodon no Almasiihu yidiri kawrital goondin6e ngaal de hokkitiri hoore muudum saabe maggal ²⁶ faa wadi ngal ceniingal, gada o laa6inirii ngal ndiyam e haala makko. ²⁷ O wadi dum faa o darna kawrital goondin6e ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laato ceniingal, ngal walaa ko semtinii naa ko tuuni naa nyoo6i-nyoo6i naa ko boni fuu. ²⁸ Hono noon, ina tilsii e wor6e njida deekiraa6e mu66en hono no njidiri balli mu66en ni. Neddoo fuu jiddoo deekum, wo hoore muudum yidi. ²⁹ Sabo fay gooto wanyaa banndu muudum. Ko wadata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnortoo kawrital goondin6e ngaal ni, ³⁰ sabo wo en terde banndu makko nduun. ³¹ Binndi diin mbi'ii: «Dum wadi de gorko yoppa inna muudum e bammum, de nanngundura e deekum, 6e didoo fuu 6e laato neddo gooto.»* ³² Dum wo sirri luggudo. De miin, mido holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondin6e ngondiri. ³³ No waawi laatoraade fuu, gorko fuu yidira deekum no yidiri hoore muudum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala 6ib6e e saaraa6e

* 5:31 Fuddoo6e 2.24. * 6:3 Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

¹ Onon 6ib6e, downtanodon saaraa6e moodon saabe Joomiraado, sabo dum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana ha66ii e muudum. ³ Amaana o woni: «yalla ada heba moyyere, balde maa du njuuta e leydi ndi.»* ⁴ Onon saaraa6e, taa 6erninee 6ib6e mon, ammaa ndartinon 6e, tindinon 6e, faa 6e mawna dow laawol Joomiraado.

Haala maccu6e e joomiraa6e

⁵ Onon maccu6e, downtanodon joomiraa6e moodon dow kulol e diwngol tawee e 6erde laa6ude no downtorantodon Almasiihu ni. ⁶ Downtanee 6e tawee wanaa yeeso ma66e tan, hono no filotoo6e welude 6ib6e-Aadama. Ko haani dey, downtanee 6e no maccu6e Almasiihu ngadirta muuyde Laamdo e 6erde laa6ude ni. ⁷ Ngolliranee 6e anniya lobbo hono wo Joomiraado ngollanton, wanaa yim6e. ⁸ Sabo odon anndi neddo fuu golludo ko woodi, si wo dimo naa diimaajo, Joomiraado yoban dum haddi golle muudum. ⁹ Onon joomiraa6e, ngorree hono noon e maccu6e moodon. Taa kul6inee 6e. Anndon Joomii on, onon e ma66e fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa 6urdintaa yim6e.

Haala kabitirde de Laamdo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

¹⁰ Walaa ko heddii si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal moodon e Joomiraado, tiigodon baawde makko mawde deen. ¹¹ Kooyee kabitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon daraade de cakkodon dabareeji Ibiliisa. ¹² Sabo wanaa yim6e ka6eten, ko ka6eten dey, wo laamuuji e baawde e hoorewaaku ley adunaaru ni66undu ndu, kam e seydaani'en bon6e won6e hakkunde kammu e leydi been. ¹³ Saabe majjum, kooyee

kabitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon dartaade nde nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal ha6o moodon ngoon on keddoto on dartii6e.

¹⁴ Ndelle, ndarodon wo on segiliibe. Goonga laatanoo on kab6orgol, 6ornodon fonnditaare hono saaya ndeenaagu.

¹⁵ Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on pade.

¹⁶ Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawdon jakkoraade kure ku66ooje de Bondo oon faddata on deen fuu. ¹⁷ Wo kisingdam laatanoo on kufune njamndi. Nanngon kaafaahi Ruuhu Ceniido kiin, kanki woni konngol Laamdo.

¹⁸ Wakkati fuu ngadon du'aawuuji e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniido. Kakkilee taa on celu wadande senii6e been fuu du'aare.

¹⁹ Nyaaganodon kam miin du Laamdo hokka kam konngol, faa wakkati mo mu66itinmi hunnduko am fuu, mi haalira haala Kabaaru Lobbo cuudinoodo oon e cuusal.

²⁰ Mido daranii Kabaaru Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaagane kam faa mi waajoroo dum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

²¹ Tikiku, sakiike men korsudo gollanoowo Joomiraado e hoolnaare oon, humpitan on dum fuu, faa onon du kumpitodon no ngorrumi e ko ngollammi. ²² Mi nelii mo e moodon faa paamon no min gorri de o waaltina hakkillooji moodon du.

²³ Sakiraabe, wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngadan on jam e njinngu ngondungu e goondinal. ²⁴ Yidu6e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njinngu ngu timmataa been fuu, wo hinney Laamdo wonda e mu66en.

Bataaki Pool yaade to Filipiyankoo6e

¹ Miin Pool e Timote, maccu6e Iisaa Almasiihu, mbinndani bataaki ki kawrital goondin6e Almasiihu gonngal ngalluure Filipi. Miden njowta on, onon seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu been, onon e hooree6e e gollanoo6e kawrital ngaal fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Filipiyankoo6e

³ Mido yetta Laamdo nde miccitiimi on fuu. ⁴ Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo. ⁵ Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin odon ndarodii e am. ⁶ Mido tannyori, Laamdo puddudo gollal lobbal e moodon oon, jokkan dum faa dum hi66a nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. ⁷ Mido haani miilanaade on dum, sabo hakkillo am ina woni e moodon. E ley ko ka66aami e ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru Lobbo o duum, on fuu on kawtu e am moyyere nde Laamdo hokkata kam ndeen. ⁸ Laamdo ina seedii mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu. ⁹ Inan ko nyaagan-toomi on Laamdo: wo njinngu moodon beydorooyeeso, wondude e anndal e paamal, ¹⁰ faa mbaawon su6aade ko 6uri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laa6u6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi. ¹¹ On laatoto du hebbinaa6e gollleeji ponnditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa Laamdo teddinee, yettee.

No uddeede Pool beydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

¹² Sakiraa6e, ko njidumi anndon dey, torra ke6udo kam oon wad-danii Kabaaru Lobbo oon jaarude

yeeso. ¹³ Si goonga doomoo6e laamordu ndu e heddiibe 6een fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu ka66iraami. ¹⁴ Ko 6uri heewude e sakiraa6e du, geyyelle am de beydaniidum'en hoolaade Joomiraado. Dum wadi de i6e mbaajoroo konngol Laamdo ngol rafi kulol.

¹⁵ Goonga, wo66e ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa wo66e na ngoni e anniyaaji lobbi. ¹⁶ Been ngolliranta Almasiihu njinngu, sabo i6e anndi Laamdo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon. ¹⁷ Ammaa 6eya 6een mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa dum'en kam'en tan. Anniyaaji ma66e mboodaa. Ko 6e miilotoo dey, beydande kam torra ley ha66eede am. ¹⁸ Dum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya bondo naa anniya lobbo fuu, mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal muudum du ¹⁹ sabo mido anndi dum fuu dum sakitanto kam kisindam saabe du'aawuuji mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu. ²⁰ Ko woni e hakkillo am e ko kediiimi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu. ²¹ Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurndam am, maayde du wo tino am. ²² Ammaa si mido heddiidum wuuri fu, dum waddanan kam gollude gollal nafaowal. Ndelle mi anndaa ko cubotoomi. ²³ Hakkillo am feccake pecce didi: ko burumi yidude, yahude mi joododowoo e Almasiihu. Duum 6uri fuu woodde. ²⁴ Ammaa mi heddoo mido wuuri 6uri nafude on, onon kaa. ²⁵ Mido tannyori dum, mido anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e moodon on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de ceyodon ley maggal. ²⁶ Ndeen gartol am

hakkunde moodon beydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko wadani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

²⁷ Ko laatii fuu, mbuuree ngu-urndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi warii mi ndarii on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru moodon, mi faaman odon keddii e anniya gooto, odon ndarodii gootum e habbaade e goondinal Kabaaru Lobbo oon. ²⁸ Ndeen du, tawan on accataa way6e kulbina on e dow fay huunde. Ko tinnodon duum wo maande 6e kalkan, de onon kaa, kison. Dum fuu, Laamdo wadata. ²⁹ Laamdo wadanii on moyyere saabe Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan nde wadira, wo faa torredon saabe makko du. ³⁰ Sabo si goonga, en kawtu ha6o ngo njiidon mido habee, e ngo nanoton mido habee faa hannden ngoon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

¹ Wanaa Almasiihu na sellina berde mon naa? Wanaa njinngu muudum na waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtudon e Ruuhu Ceniido, on kebii korsa e yurmeende naa? ² Si wo noon fu, laatodon hakkillo wooto, ngondon e njinngu ngootu e bernde wootere e anniya gooto. Ndeen on ki6binan seyo am. ³ Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare bolde. Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu ndaarda hoore muudum bannum ina 6uri dum. ⁴ Taa fay gooto moodon ndaarta ko nafata hoore muudum tan, ammaa ndaarta nafaa wo66e du. ⁵ Ngorrion hakkunde moodon hono no Iisaa Almasiihu worrunoo:

- ⁶ Kanko, fay si taweede tagaadi Laamdo ina woni e makko, o tiigaaki dum faa o heddoofotude e Laamdo, ⁷ de o jippini hoore makko faa ley, o hooyi tagaadi maccudo, o laatii hono 6ii-Aadama. O jogoraama wo o neddo. ⁸ O leeyini hoore makko, o downtanii Laamdo faa o maayi, maayde dow leggal. ⁹ Duum wadi de Laamdo toownii mo sanne, hokki mo innde 6urnde inde fuu, ¹⁰ faa koppi fuu koforoo saabe innde makko to tawaa fuu, nde wo dow kammu, nde wo dow leydi, nde wo ley leydi, ¹¹ faa demle fuu ceedoo, mbi'a Iisaa Almasiihu woni Joomiraado, faa Laamdo Baaba meeden teddinee.

No goondin6e njaynirta ley adunaaru

¹² Saabe duum, sakiraabe am horsu6e, tinnodon e gollande Laamdo saabe kisindam dam hokki on daam faa dam rima nafaa. Ngadiron dum kulol e diwngol. Si goonga, on downtanake mo wakkati mo ngondunoomi e moodon oon fuu. Ko mboddiimi on joonin du, sanaa downtanodon mo faa 6ura noon. ¹³ Sabo Laamdo e hoore muudum ina golla e moodon faa muuyon ko weli dum, de ngollon muuyde deen.

¹⁴ Ko ngolloton fuu, taa njurnurton, taa ndukidon, ¹⁵ faa laatodon laa6u6e 6e ngalaa feloore, laatodon 6i66e Laamdo 6e ngalaa laru* hakkunde yim6e hannden oonyi6e bon6e 6een. Sanaa njaynon hakkunde ma66e hono no koode njaynirta ley aduna ni, ¹⁶ tawee odon tiigii konngol nguurndam ngool faa woodi. Si on ngadii noon fu, mi mantorto on

* 2:15 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

nyannde nde Almasiihu wartowi. Sabo hollan mi doggaay doggudu boldu, mi tampaay bolum. ¹⁷ Ko ngollanton Laamdo ko cakkoton dum yonkiiji mon duum, na holla goondinal moodon. Fay si yonki am laatoto sadaka dufeteedo dow goondinal moodon ngaal, mi seyoto, mi weltodoto e moodon. ¹⁸ Onon du ceyoree hono noon, faa mbeltododen.

Haala gollidoobe dido hoolniibe

¹⁹ Si Joomiraado meeden Iisaa jabii, mi nelan Timote to moodon ko booyataa. Ndeen si mi humpi-take kabaaruuji mon diin fu, miin du, bernde am waaltoto. ²⁰ Sabo kanko tan woni gondudo e am anniya gooto. Goonga, no ngorrudon fuu ina woni e bernde makko. ²¹ Heddiibe been fuu wo hakkilanbe haajuuji mu6ben tan, wanaa di Iisaa Almasiihu. ²² De Timote kaa, odon anndi no holliri neddaaku muudum lobbu, sabo wallii kam e waajaade Kabaaru Lobbo hono no 6iddo wallirta bammum ni. ²³ Kanko anniyiimi nelude wakkati mo paamumi no joonnde am laatortoo fuu. ²⁴ Mido hoolii Joomiraado du, miin e hoore am, mi waran to moodon ko booyataa.

²⁵ Hono noon mi yi'ii na tilsi mi nela e moodon sakiike men Epaforodit, gollidoowo e am oon. O wallii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon. Kanko woni mo nelunodon faa walla kam e haaju am. ²⁶ Imo yeewaa on fuu. Katin ko nandon o sellaano duum, na metti bernde makko sanne. ²⁷ Tannyoral, o nyawiino faa o nesi maayde. Ammaa Laamdo yurmaka mo, yurmaka kam miin du, taa mi heba ka6bu-ko'u dow ka6bu-ko'u. ²⁸ Dum wadi de kenyiimi law faa mi nela mo e moodon, faa si on nji'ii mo fu, ceyodon, miin du ka6bu-ko'u am buytoo. ²⁹ Ndelle, nja66oree mo

saabe Joomiraado e seyo manngo. Teddinee yimbe wa'u6e noon fuu. ³⁰ Sabo kanko o nesii maayde saabe golle Almasiihu. O farriti† yonki makko faa o wadana kam ballal ngal ndonkunodon wadande kam onon e ko'e moodon.

3

Haala anndude Iisaa Almasiihu

¹ Ko heddi fu, sakiraa6e am, ceyoree Joomiraado. Fay si mido winndana on ko mbinndannoomi on arande, dum tampintaa kam, woodi, idum reena berde moodon onon du. ² Tinnodon e dawaadi – dum woni golloobe ko boni, dooldoobe taadagol ngol nafataa been! ³ Sabo wo enen ngoni taadiibe jaati been, eden teddinira Laamdo e ballal Ruuhu muudum, eden mantaroo Iisaa Almasiihu, en njowaay jikke men dow gollleeji banndu. ⁴ Si goonga, miin kaa mido waawnoo yowude jikke am dow gollleeji banndu. Si goddo miilii ina waawi yowude jikke muudum dow gollleeji banndum fu, miin 6uri haandude e majjum. ⁵ Mi taadaama illa nde ki6binnoomi nyalaade jeetati. Wo mi Israa'iilanke yuurudo e suudu Benyamin. Wo mi Alhuudiyanke 6ii Alhuudiyanke. Ley Tawreeta Muusaa du, mido jeyaa e waalde Farisa'en. ⁶ Mido jinnganannoo Tawreeta oon sanne faa mido torrannoo kawrite goondinbe Iisaa deen. Fay gooto waawaano felude kam saabe fonnditanaade Tawreeta oon.

⁷ Duum fuu mido ndaardannoo wo tino am. Ammaa joonin saabe Almasiihu mi tawii wo dum mursey. ⁸ Goonga, mido jogorii dum fuu wo mursey, sabo anndude Joomiraado am Iisaa Almasiihu 6uri kulle deen fuu. Wo saabe makko njardoriimi mursude ko njogiimi. Mido jogorii huunde fuu

† 2:30 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

wo tuundi faa mi he6a Almasiihu, ⁹ mi jeyee e muudum. Mi walaa fonnditaare nde mbaawumi he6ude e jokkugol am Tawreeta oon. Mi he6ii fonnditaare saabe ko kooliimi Almasiihu. Kayre woni fonnditaare nde Laamdo hokki goondin6e mo 6een. ¹⁰ Mido muuyi annudude Almasiihu e wondude e baawde iirtagol muudum, mi hawta e muudum torra, mi laatoo hono muudum ley maayde mum. ¹¹ Hono nii, mi he6an ummintineede hakkunde maay6e nyannde dargal.

¹² Mi wi'aay mi he6ii dum gilla joonin naa mi ki66udo, ammaa mido wondi e doggudu hono no dadundurteedo ni, faa mi nannga dum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam. ¹³ Goonga sakiraa6e, mi wi'aay mi he6ii dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido yeggita ko faltii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴ Mido doggira to fonndetee, faa mi he6a mbarjaari dow kammu ndi Laamdo noddiri en to muudum saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Enen 6enndu6e ley goondinal 6een fuu, miiloroden hono noon. Si tawii miilooji mon potaay e dow goddum katin du, Laamdo 6anginanan on dum. ¹⁶ Ammaa e noon fu, do kewtuden fuu, keddoden njokken laawol ngol njokkuden faa joonin ngool.

¹⁷ Sakiraa6e, on fuu nyemmbitee kam. Taykodon worru6e no njiidon miden ngorri ni. ¹⁸ Sabo heew6e laatake way6e legal Almasiihu palaangal. Mi haalanii on dum kile keewde, mi haaldanan on joonin du e bojji. ¹⁹ Kam6e, cakitte ma66e wo halkere. Deedi ma66e ngoni alla'en ma66e. I6e mantaroo ko 6e njeyi semtirde. Adunaaru tan 6e ka6anta. ²⁰ De enen kaa, wo dow kammu nejyaden, eden keppi kisinoowo meeden yuuroowo toon. Oon woni Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹ Kam waylitata 6alli

meeden lokkaaji diin faa di ke6a teddeengal hono 6anndu makko nduun ni. Sabo imo jogii baawde faa o wada huunde fuu dowtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraado

¹ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, hono noon tabitee ley kawtal moodon e Joomiraado. On njeewnii kam sanne, on laatake seyo am e kufune am darja.

² Mido waajoo Ewodi, kam e Sintis, 6e laatoo daande wootere saabe Joomiraado. ³ Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniido du, mido njaare mballaa rew6e dido 6een, sabo 6e mballii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon, kam6e e Keleman e gollidoowe am wo66e. Inde ma66e mbinndaama e dewtere nguurdam nduumiidam.

⁴ Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Mido wi'a on katin, ceyee!

⁵ Yim6e fuu nji'a heesindaare moodon. Joomiraado ina 6adii.

⁶ Taa fay huunde ha66a on ko'e, ammaa nyaagorodon Laamdo haajuuji moodon fuu ley du'aare. Ngadiron dum e jettooje. ⁷ Ndeen Laamdo hokkan on jam faa 6ura huunde fuu ko waawi miileede. Jam oon reenan 6erde mon e hakkillooji mon e ley kawtal Iisaa Almasiihu.

⁸ Joonin kaa sakiraa6e, miilooji moodon keddo dow goonga, e ko teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko foti yideede, e ko lee6i. Kakkilanee ko moyyi, e ko jeyi maneede fuu. ⁹ Ngolliree ko paaminmi on e ko ke6don e am, ko narrudon kam e ko njiirudon kam. Ndeen Laamdo gaddoowo jam tawdete e moodon.

No Pool yettiri Filipiyankoo6e dow dokkal mu6ben

¹⁰ Mido seyorii Joomiraado seyo manngo sabo joonin on keydintinii ballal moodon to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina ngonnoo e am,

de on ke6aay yottinde ballal ngaal.

¹¹ Wanaa saabe won ko kaajaami wadi de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowtinii hoore am hennyitoraade no tawraami fuu.

¹² Mido waawi wuurdude e ko famdi, mido waawi wuurdude e ko duudi. No tawraami e no ngorrumi fuu, mido waawi yardaade dum.

Mi ekitake hennyitoraade haarannde e yolbere, e ke6al e baasal.

¹³ Mido waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam semmbe oon. ¹⁴ Ammaa e dum fuu, on ngadii ko woodi ko mballudon kam e ley torra am duum.

¹⁵ Filipiyankoo6e, odon anndi wakkati nde puddumi waajaade on Kabaaru Lobbo de ndillumi leydi mon Makedoniya ndeen fu, kawrital goondin6e fay gootal wallunduraay e am, si wanaa kawrital moodon ngaal. ¹⁶ Nde ngonnoomi Tesaloniiki ndeen du, on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde wootere tan.

¹⁷ De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa tino gollal mon lobbal ngaal beydoo pilotoomi. ¹⁸ Ko neldudon e junngo Epaforodit duum yottake faa woodi, humtii haajuuji am fuu. Mi he6ii faa heewi. Dokkal mon ngal laatake urdi mbelndi, hono sadaka beldo jabaado to Laamdo.

¹⁹ Laamdo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Almasiihu e teddeengal muudum. ²⁰ Teddeengal woodan Laamdo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

¹⁹ Laamdo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Almasiihu e teddeengal muudum.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

²¹ Njowtanee kam seniife hawtu6e e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraa6e wondu6e e am been ina njowta on. ²² Seniife fuu na njowta on. Bur6e jowtude on wo won6e ley galle kaananke Roma mawdo been.

²³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Koloosiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri miin Pool nulaado Iisaa Almasiihu e muuyde Laamdo, miin e sakiike meeden Timote. ² Miden njowta on, onon senii6e won6e Koloosi, sakiraa6e hoolniie hawtu6e e Almasiihu. Wo Laamdo Baaba meeden hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Koloosiyankoo6e

³ Nde min nyaagantoo on Laamdo, Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu fuu, min celataa yettude dum. ⁴ Sabo min nanii kabaaru no ngoondinirdon Iisaa Almasiihu e no njidirdon senii6e fuu. ⁵ Odon ngorri noon saabe jikke moodon celludo e ko Laamdo resani on dow kammu duum. On ke6ii jikke oon nde nannodon konngol goonga ndeen, dum woni Kabaaru Lobbo. ⁶ Kabaaru Lobbo oon yottake on no yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no lekki mawnoohi ndimoochi 6i6e muudum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri hakkunde moodon onon du, gilla nyannde ke6don hettindaade haala hinney Laamdo oon de paamodon no o wa'i jaati ni. ⁷ Dum woni ko Epafara gollidoowo e amin korsudo oon waajii on. Kanko woni gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde moodon. ⁸ O haalanii min du njinngu moodon yuurungu e Ruuhu oon.

⁹ Saabe duum, minen du, gilla min nani dum, min celaay nyaaganaade on Laamdo. Miden njaaroo mo o hebbina on hakkilantaaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal, faa paamon ko woni muuyde makko faa wooda. ¹⁰ Hono noon, ke6on wuurude nguurndam mbeloojam Joomiraado kawroo- jam e muuyde muudum e dow

huunde fuu, tabiton e gollal lobbal fuu, 6eydon anndude Laamdo. ¹¹ Miden nyaaganoo on Laamdo katin hokka on semmbe mawdo fodde baawde muudum teddude deen, faa tawredon tinnitaare e munyal fuu. ¹² Njettiree Baabiiwo oon seyo, sabo o wadii on fotu6e hebude ngedu e moyyereji de- sanaadi senii6e gondi e annoora diin.

¹³ O wurtinii en e baawde nimre, de o nanni en e laamu 'Biyiiko korsudo ¹⁴ dimdindo en, jaafaniido en lutti meeden.

Haala teddeengal Almasiihu

¹⁵ Almasiihu oon woni tagaadi Laamdo mo yi'ataake oon.

Kanko woni afo ardiido dow tagoore ndeen fuu.

¹⁶ Sabo huunde fuu tagiraama saabe makko, ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu,

ko yi'etee e ko yi'ataake, bimmbeeje laamu naa kaanankaaku, naa hoorewaaku naa baawde. Saabe makko dum fuu dum tagiraa, kanko du, dum taganaa.

¹⁷ Imo woni gilla fay huunde walaa.

Huunde fuu na tiigunduri saabe makko.

¹⁸ Kanko woni hoore kawrital goondin6e mo, laatiingal 6anndu makko ngaal.

Kanko woni fuddoode, kanko woni arandeejo e iir- tiie hakkunde maay6e, faa o laato ardiido e ley huunde fuu.

¹⁹ Sabo Laamdo muuyii ko woni e muudum duum fuu wona e makko, kanko Almasiihu,

²⁰ de rewrintiniri huunde fuu e muudum saabe Almasiihu, wadi jam saabe yiyam makko ndufaadam dow leggal palaangal.

Ko woni dow kammu e ko woni
dow leydi fuu
rewrintinaama e makko.

²¹ Arande, on fuu on woddinoo6e
Laamdo, on laatakeno way6e dum
e ley miilooji moodon e golleeji
moodon bondi. ²² Joonin kaa,
o rewrintinii on e makko saabe
maayde nde Biyiiko laatiido bii-
Aadama oon maayi ndeen. O wadii
dum faa o darna on yeeso makko
tawee on seniibe, on ngalaa laru*,
on ngalaa feloore. ²³ Ammaa sanaa
keddodon e goondinal, laatodon
dartiibe 6e ndimmbataako. Taa
mbosee jikke mo kebodon wakkati
mo nanudon Kabaaru Lobbo oon.
Kabaaru Lobbo oon le, tagoore
adunaaru ndu fuu waajaama o.
Kanko ngollanammii, miin Pool.

*No Pool durwirani kawrital
goondinbe Iisaa*

²⁴ Almasiihu yardake torraaji.
Kawrital goondinbe laatiingal
6anndu muudum ngaal du tilay
yardoo torraaji. Joonin, mido
seyorii torraaji diin saabe moodon,
sabo dum woni ngedu am to
torraaji Almasiihu. ²⁵ Mi laatake
golloowo kawrital goondinbe
ngaal. Laamdo halfinii kam
gollal ngaal saabe moodon, faa
mi waajoo haala muudum faa
hi66a. ²⁶ Haala kaan wo sirri
cuudaninoodo jamaanuujii gilla
arande, de joonin kaa Laamdo
6anginanii seniibe muudum sirri
oon. ²⁷ Sabo Laamdo anniyake
anndinde 6e sirri muudum mo
wadanta lenyi fuu, no sirri oon
teddiri e no horsiri ni. Inan
sirri oon: Almasiihu ina woni
ley moodon, duum hokkata on
tannyorol wonude ley darja
Laamdo garoowo. ²⁸ Wo kabaaru
Almasiihu oon min mbaajotoo.
Miden tindina yim6e fuu, miden
njannginira dum'en e hakkilan-
taaku fuu. Noon min ngadirta
faa min njottina neddo fuu yeeso

Laamdo, tawa wo kibbudo e ley
kawtal muudum e Almasiihu.
²⁹ Saabe duum wadi de mido golla,
mido durwa haddi baawde makko
gonde e am cemmbinooje kam
deen.

2

¹ Mido yidi anndon ha6o
naawngo ngo kabeteemi saabe
moodon, onon e yim6e won6e
Lawdikiya e wo66e 6e njiiraay kam
gite mu66en been fuu. ² Dum wo
faa semmbina berde mon, laatodon
gooto saabe njingu. Noon
kebirton baraaji hakkilantaaku
kib6ungu, anndon sirri Laamdo
oon. Dum woni Almasiihu ³ mo
goodal Laamdo korsungal fuu
suudii e muudum oon. Goodal
ngaal wo hakkilantaaku e anndal.
⁴ Ko wadi mido haalana on duum
dey, faa taa kiiliredon e haalaaji
beldi. ⁵ Sabo fay si taweede mido
woddiri on terde, hakkillo am
kaa ina wondi e moodon, mido
seyaroo gondal mon lobbal ngaal,
mido seyaroo du no tinnoridon
e goondinal moodon Almasiihu
ngaal.

Haala jukkude Almasiihu

⁶ Joonin, ko nja6odon Iisaa
Almasiihu laato Joomiraado
moodon duum, njokkee mo.
⁷ Tabiton e makko hono no dadi
lekki ndarortoo ley leydi, ndarnon
nguurndam moodon dow makko.
Beydon semmbe e ley goondinal
hono no ekintiniradon. Njetton
Laamdo sanne.

⁸ Tinnee taa fay gooto hiilira
on haalaaji luggudi e haalaaji hi-
ila 6oli. Haalaaji diin yuurii e
al'adaaaji 6i66e-Aadama e tindi-
nooje adunaaru, de yuuraay e Al-
masiihu. ⁹ Sabo ko woni e Laamdo
fuu ina tawaa e Almasiihu faa
hi66i, e ley 6anndu muudum jaati.
¹⁰ Onon du, nguurndam moodon
fuu hi66ii saabe kawtal moodon e

* 1:22 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

Almasiihu. Kanko woni hooreejo laamu e baawde fuu.

¹¹ E gondal makko on laatake taadiibe, de taadagol ngol wanaa hono ngol yimbe ngadata ngool, wo dum taadagol yuurngol e Almasiihu. Taadagol ngool wo itteede e tomottaaku luttoowu. ¹² E ley ko lootadon lootagal batisima duum, on uwidaama e makko, woodi du, on iirtodake e makko saabe on ngoondinii baawde Laamdo iirtindo mo oon. ¹³ On maaynoobe saabe lutti moodon e saabe on laataakino yimbe Laamdo. Ammaa Laamdo iirtindinii on e Almasiihu, yaafanake en lutti meeden fuu,

¹⁴ tosii derewol kiite pelooje en deen, itti ngol,

tonti ngol dow leggal palaangal,

¹⁵ bortii laamuuji e baawde.

Nde o jaalorinoo dum'en e maayde Almasiihu ndeen,
o hersinii dum'en yeeso yimbe fuu.

¹⁶ Ndelle, taa fay gooto felda on dow ko nyaamoton e ko njaroton naa saabe teddingol nyalaade godde e darde lewru e nyalaade powteteede. ¹⁷ Dum fuu wo dum alhaali kolloowo ko warannoo tan, ammaa goonga oon e Almasiihu woni. ¹⁸ Taa accon rewoo6e maleyka'en wattinkintoo6e wo leeyinkiniibe pela on. Yimbe been ina ka66ii e ko nji'i ley koydi, katin i6e mawninkinii e dow bolum saabe miilooji ma66e adunankooji. ¹⁹ Be celii ha66aade e Almasiihu hooreejo oon. Oon hokkata banndu nduun fuu ko haajaa, serjira ndu jokkule e dadi. Katin du saabe makko banndu nduun ina mawnira no Laamdo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wurdude e muudum

²⁰ On maaydii e Almasiihu, on mburtinaama e tindinooje adunaaru ndu deen. Ndelle, dume

wadi de odon mbuurda no jeyaa6e e adunaaru ndu ni? Dume wadi de odon nja6a tindineede: ²¹ «Taa hooyu dum, taa meedu dum, taa meemu dum»? ²² Dum fuu dum nawtorteedum de dum hantoo. Kulle deen fuu wo de kadaade dow bolum, wo dum waaju yuurudo e yimbe tan. ²³ Si goonga, yimbe ina miiloo kadaade deen wo hakkilantaaku, sabo ina wi'ee sanaa yimbe ndewa diina haddu baawde mu66en, sanaa yimbe leeyinkinoo, sanaa yimbe torra terde mu66en. Ammaa tawaama kadaade deen fuu mballataa yimbe jaalaade muuyde terde.

3

¹ Ndelle, ko iirtindinadon e Almasiihu duum, pilee kulle gonde dow kammu to Almasiihu joodii gere nyaamo Laamdo toon.

² Ngattee hakkilooji moodon e kulle gonde dow kammu, taa ngattee di e kulle gonde e leydi.

³ Sabo on maayii, nguurndam dam ke6don joonin dam ina suudidaa e Almasiihu to Laamdo. ⁴ Si Almasiihu laatiido nguurndam moodon oon bangii fu, onon du on bangidan e muudum, on teddindinte e muudum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

⁵ Ndelle, mbaree kulle adunankooje gonde e moodon deen. Duum woni fijirde e ko sobi e muuyde terde e muuyooji bondi, kam e eelgal jawdi*, sabo eelgal ngaal du wo rewude tooruji.

⁶ Saabe hakkeji diin tikkere Laamdo jippoto e dow salii6e goondinde mo been. ⁷ Onon du, hono noon ngorrundon arande, hono noon mbuurdunodon e hakkeji diin. ⁸ De joonin kaa,

njoppee kulle dee do fuu: tikkere e nyanngere e nganyaandi. Taa mbonkodon, taa kaalon haalaaji

* 3:5 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

nyiddiniidi. ⁹ Taa fay gooto moodon fenana banndum, sabo on ittii tomottaaku moodon kiinngu e golle muudum fuu, ¹⁰ on naatii tomottaaku kesu. Laamdo tagudo tomottaaku kesu oon selataa heydintinde ngu faa ngu nannda e muudum, faa anndon dum faa wooda. ¹¹ Ndelle joonin, walaa ko senndi hakkunde Alhuudiyanke e mo wanaa, naa hakkunde taadiido e mo taadaaki, naa mo janngaay, naa baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo. Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni e ma66e 6e fuu.

¹² Ndelle, saabe Laamdo su6ake on, wadi on senii6e, horsinii on, keewon yurmeende e moyyuki, ngadon leeyinkinaare e heese e munyal. ¹³ Munyunduree. Si yoga moodon ina jogii ko felira banndum, njaafunduron. No Joomiraado yaaforii on ni, njaafunduron. ¹⁴ E ley duum fuu, berde moodon keewa njinngu, sabo njinngu wo kam ha66unduri huunde fuu faa woodi. ¹⁵ Accon jam Almasiihu oon laamoo milooji moodon, sabo Laamdo noddii on faa ngondon e jam laatodon 6anndu wooturu. Njetton Laamdo. ¹⁶ Accon konngol Almasiihu ngool heewa e moodon. Mono e moodon fuu janngina banndum, tindinira dum e hakkilantaaku. Njimanee Laamdo e jettooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamdo. ¹⁷ Ko ngadoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngadiree dum fuu e ley innde Joomiraado meeden Iisaa, njettiron Laamdo Baaba meeden e innde makko.

No jokku6e Almasiihu njeysi wu-urdude

¹⁸ Onon rew6e, downtanodon gori-raabe moodon hono no fotiri e Joomiraado. ¹⁹ Onon wor6e, njidee deekiraabe moodon, taa tinnanon 6e.

²⁰ Onon sukaa6e, downtanodon saaraabe moodon e huunde fuu,

sabo dum woni ko welata Joomiraado. ²¹ Onon saaraabe, taa tin-nanee sukaa6e moodon de berde mu66en metta.

²² Onon maccu6e, downtanodon joomiraabe moodon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo 6e nji'ata on tan hono filotoo6e weldude e 6i66e-Aadama. Ko haani dey, downtoranee 6e e berde laa6ude e ley kulol Joomiraado. ²³ Huunde fuu ko ngolloton, ngolliron dum berde laa6ude, sabo wo Joomiraado ngollanton, wanaa yim6e. ²⁴ Anndon Joomiraado barjoto on, hokkan on moyyereeji desanaadi yim6e muudum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Almasiihu. ²⁵ Gadoowo ko boni fuu he6an mbarjaari gollal muudum bonngal ngaal, sabo Laamdo 6urdintaa yim6e.

4

¹ Joomiraabe, njogoree maccu6e moodon been jogaade lobbe e dow fonnditaare, anndon onon du odon njogii joomiiwo dow kammu.

² Ciinee e du'aare, tawee odon kakkilana dum, odon njetta Laamdo. ³ Ndu'anee min minen du, yalla Laamdo ina omtana min dammbugal faa min mbaa-joo konngol muudum ngol, min ke6a saakude goonga teddu6o kaaloowo haala Almasiihu oon, Saabe goonga oon jaati uddiraami joonin e ley kasu. ⁴ Njaaree Laamdo mi waajoroo goonga teddu6o oon laa6al no haaniri.

⁵ Laatee hakkilante'en hakkunde yim6e 6e ngoondinaay been. Wakkati laatiido fuu, tawdedon e seedaaku lobbu. ⁶ Haala moodon ina haani laataade haala mbelka ngadaaka lamdam, faa paamon no kaandon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

⁷ Tikiku humpitan on kabaaruuji am diin fuu. Wo o sakiike meeden korsudo, gollidiido am koolniido e ley golle Joomiraado. ⁸ Ko wadi de

nelumi mo e moodon wo faa paa-mon no min ngorri, faa o waaltina hakkillooji moodon du. ⁹ O wardan e Onesim, jeyaado e moodon oon. Oon wo sakiike amin korsudo koolniido. Kam6e dido, 6e kumpitan on ko wadi ga duum fuu.

¹⁰ Aristarka uddidaado e am oon ina jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas mo mbi'unoomi si warii to moodon nja66odon dum oon. ¹¹ Iisaa bi'eteedo Yustus oon du ina jowta on. Kam6e tan ngoni Alhuudiyankoo6e gollidoo6e e am kabaaru laamu Laamdo oon. Be peewnii 6ernde am sanne.

¹² Epafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare saabe moodon faa ndarodon, laatodon hi66u6e, faa tannyoron muuyde Laamdo fuu, njokkon de. ¹³ Mido seedanoo mo imo tampani on, onon e won6e Lawdikiya e won6e Hiyerapolis fuu. ¹⁴ Lukka dokotoro korsudo oon, kam e Demas ina njowta on. ¹⁵ Njowtee sakiraabe meeden won6e Lawdikiya 6een, njowtee Nimfa e kawrital goondin6e kawroowal suudu muudum ngaal. ¹⁶ Nde njannugodon 6ataaki ki fuu ngadon faa kawrital goondin6e Lawdikiya ngaal jangga ki. Onon du, njanngon 6ataaki ki goondin6e won6e ley Lawdikiya tiigii kiin. ¹⁷ Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gollal ngal Joomiraado halfini dum ngaal.

¹⁸ Inan jowtaango am ngo mbin-dirammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njeggitee mido woni ley kasu e geyyelle.

Wo hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesalonii ki ka66iingal e Laamdo Baaba meeden, e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wonda e moodon.

Goondinal Tesaloniyankoo6e

² Miden njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon on fuu. Min celataa miccitaade on e ley du'aawuuji amin. ³ Miden miccoo on wakkati fuu yeeso Laamdo Baaba meeden. Miden miccitoo golleeji di ngollirdon saabe goondinal, miden miccitoo tinnitaare moodon saabe njingu, miden miccitoo munyal moodon saabe jikke mon e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁴ Sakiraabe amin 6e Laamdo yidi, miden anndi Laamdo subake on. ⁵ Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo duum laataaki haala 6ola tan. Kabaaru oon wardii to moodon e baawde e Ruuhu Ceniido. O wardii e tannyoral ki66ungal wo dum goonga. Odon anndi du, sabo on seediibe no min ngorrunoo hakkunde moodon. Dum fuu wo saabe moodon.

⁶ On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraado, sabo fay ko torradon torraaji mawdi duum, on nja66ake konngol Laamdo. On nja66orake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniido hokkata. ⁷ Hono nii on kollii goondin6e won6e ley leyde Makedoniya e Akaya fuu no kaani worrude. ⁸ Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraado ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyde Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamdo nanaama

e nokkuuje deen fuu. Wala ko min beyda haala kabaaru moodon katin. ⁹ Sabo wo goondin6e been jaati kumpitata min no nja66oridon min arande, no njopirdon tooruuji de ngartudon to Laamdo faa ngollanon Laamdo buurdo, goongaajo oon. ¹⁰ Odon kedii Biyum yuuroowo dow kammu. Oon woni Iisaa mo o ummintini hakkunde maay6e, kisinoowo en e jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesalonii ki

¹ Sakiraabe, odon anndi onon e ko'e moodon, ko min ngari to moodon duum laataaki 6olum. ² Fadde amin warude to moodon, min torraama, min kuyfinaama ley ngalluure Filipi. Ammaa odon anndi du, Laamdo meeden hokkii min cuusal min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon sembe, fay e ley ha6o manngo. ³ Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bondo, dum wanaa hiila du. ⁴ Ammaa Laamdo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon min mbaajortoo. Wanaa ko welata yim6e min pilotoo. Ko welata Laamdo kumpitiido berde amin oon min pilotoo. ⁵ Hono no anndirdon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du cuudaay eelgal*.

Laamdo na seedii. ⁶ Min pilaaki faa 6i66e-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa wo66e. ⁷ Si goonga, miden mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaabe Almasiihu, ammaa min ngadaay noon. Min ngadii heese hakkunde moodon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo 6i66e muudum ni. ⁸ Miden korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamdo Lobbo oon tan min njardii hokkude on. Miden njardii hokkude on fay

* 2:5 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

yonkiiji amin du, sabo on laatake sakiraa6e amin horsu6e.

⁹ Sakiraa6e, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamdo oon ndeen, odon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto moodon donngal. ¹⁰ Odon ceedanii min, Laamdo du ina seedanii min, no min ngorri hakkunde moodon, onon goondin6e. Miden cenii, miden ponnditii, min ngalaa feloore fuu. ¹¹ Odon anndi no min ngorrunoo hakkunde moodon, min ngolliranii gooto moodon fuu hono no baaba golliranta 6i66e muudum ni. ¹² Min mbaajake on, min cellinii berde mon, min nyaagake on mbuuron nguurndam kawroojam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

¹³ Katin won ko saabanii min yettude Laamdo wakkati fuu: nde nannodon konngol Laamdo ngool e kundude amin ndeen, on nja66oraaki ngol wo ngol konngol 6ii-Aadama. Ammaa on nja66orake ngol wo ngol konngol Laamdo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondin6e. ¹⁴ Sakiraa6e, on laatake hono kawrite goondin6e Laamdo gonde Yahuudiya ka66iide e Iisaa Almasiihu. Goonga, on munyii torraaji hono di ma66e. On njarii bone e yim6e lenyol moodon hono no kam6e du 6e njardi bone to Alhuudiya'en ni. ¹⁵ Kam'en mbari Joomiraado meeden Iisaa. Be mbari annabaa6e. Woodi, 6e torrii min minen du. I6e ngolla ko welaa Laamdo, wo 6e way6e yim6e fuu. ¹⁶ I6e tinnii e hadude min waajaade lenyi goddi faa kisa. Wo hono nii 6e kebbinirta hakkeoji ma66e wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo Laamdo hewtake 6e.

No Pool muuyirnoo yeccoraade

Tesaloniiiki

¹⁷ De minen kaa, sakiraa6e, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa e gite, berde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne. ¹⁸ Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewde, ammaa Seydaani hadii min. ¹⁹ Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men Iisaa nde wartowi? Wo onon jaati! ²⁰ Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

¹ Dum wadi nde min kunnginoo munyude ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min. ² Min nulii sakiike amin Timote gollidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. Min nulii mo faa o darna on e semmbe, o sellina berde mon e ley goondinal moodon, ³ faa taa fay gooto moodon dimmboroo sikki-sakka saabe torraaji diin. Sabo odon anndi en fodanaa6e di. ⁴ Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalananoo on torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon dum laatorii du. ⁵ Ndelle, mi waawaay munyude katin. Dum wadi de nelumi Timote faa mi faama yalla odon tinnii e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake on, de golle amin laatoo 6olum.

⁶ Ammaa joonin Timote yuurii to moodon, wartii to amin. O seynirii min kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min odon miccoroo min mboodirka wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni. ⁷ Sakiraa6e, ko tawdedon e goondinal duum, waaltinii berde amin e ley 6illaare amin e ley torra amin. ⁸ Joonin min mbuurii katin sabo odon tabiti

e Joomiraado. ⁹ Min mbaawaa yettude Laamdo saabe moodon faa heya. Miden mbeltoroo seyo saabe moodon yeeso makko. ¹⁰ Jemma e nyalooma miden nyaagoo Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min kibbina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'aranii kawrital goondinbe gonngal Tesaloniki

¹¹ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa omtan min laawol faa min ngara to moodon. ¹² Joomiraado beydu njinngu hakkunde moodon, hebina ngu faa njidon yimbe fuu, hono no minen du, min njidiri on ni. ¹³ O semmbindina on faa laatodon yimbe be ngalaa feloore, laatodon wonbe ley senaare yeeso Laamdo Baaba meeden wakkati Joomiraado men Iisaa warti, kam e seniibe muudum fuu.

4

Haala nguurndam dam Laamdo yidi

¹ Caggal duum, sakiraa6e, min njanninii on no kaandon worrude faa wela Laamdo. Odon ngada dum du. Miden nyaagoo on saabe Joomiraado men Iisaa, tinnodon, beydon semmbe.

² Sabo odon anndi jamirooje de min kokki on yuurude e Joomiraado men Iisaa deen. ³ Laamdo na muuyi mbuurdon e senaare, mbo6dodon jeenu. ⁴ Imo muuyi mono e moodon fuu reena banndu muudum, ekitoo reenirde ndu laa6al e teddeengal,* ⁵ wanaa e muuyde terde hono no heeferbe be anndaa Laamdo ngadirta noon. ⁶ Fay gooto taa naata suudu bandum, taa wada dum ko boni. Sabo Joomiraado woni jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii on dum, min cappanii on. ⁷ Laamdo

noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mbuurden senaare.

⁸ Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum fuu, wanaa neddo salanii. Wo Laamdo, kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido oon, o salanii.

⁹ Walaa ko min mbinndana on dow njinngu hakkunde sakiraa6e, sabo onon e ko'e moodon, Laamdo anndinii on no njidundurton. ¹⁰ Si goonga, odon ngadirta noon e sakiraa6e wonbe ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraa6e, miden nyaagoo on, beydiron dum yeeso. ¹¹ Tinnodon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muudum tan, wuura e semmbe banndu mum, hono no min tindinirnoo on ni. ¹² Ndeen on ngorran yeeso yimbe be ngoondinaay been no haaniri, on tampinirtaa goddo fay huunde.

Haala gartol Joomiraado

¹³ Sakiraa6e, min njidaa tawee on paamaay kabaaru maaybe, min njidaa cunorodon hono no yimbe be ngalaa jikke been. ¹⁴ Sini en ngoondinii Iisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamdo wartiran maaybe goondinnoobe been e makko. ¹⁵ Miden kaalana on ko Joomiraado wi'i: enen wuurbe tawaa6e e gartol Joomiraado been, en artataako maaybe been yaareede to makko. ¹⁶ Sabo Joomiraado e hoore muudum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hoorejo maleyka'en yeewnote, buutatal Joomiraado fuufete. Ndeen maaybe goondinnoobe Almasiihu been artoto fuu ummitaade. ¹⁷ Caggal duum, enen wuurbe heddinoobe been, en fuu en yeentindinte e ma6be, njaarideden ley duule, faa kawren e Joomiraado ley mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸ Ndelle, mbaaltunduree berde mon e haalaaji di.

* **4:4** Wo66e ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu jannga no wondirta e deekum, jogoroo dum laa6al e teddeengal. † **4:17** Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

5

¹ Sakiraa6e, walaa ko min mbinndana on haala jamaanuujii e wakkatiiji gartol Joomiraado on. ² Sabo onon e ko'e mon, odon anndi nyannde gartol Joomiraado ndeen wardan hono no gujjo wardata ley jemma noon. ³ Wakkati nde yim6e miilata jam tan e ndeenaagu woodi, ndeen halkere ukkotoo e mu66en, hono no n̄atawera juhirta debereedu noon. Be mbaawaa dadude halkere ndeen fey. ⁴ Ammaa sakiraa6e, onon on ngalaa ley nimre faa nyalaande ndeen juha on hono no gujjo juhirta ni. ⁵ On fuu wo on bi66e annoora, wo on yim6e nyalooma. En njeyaaka e jemma, en njeyaaka e nimre. ⁶ Ndelle taa daanoden hono no wo66e ni. Mbaalen hakkilde, nanngitoden. ⁷ Daanotoo6e been, wo jemma daanotoo, sulotoo6e been du, wo jemma culotoo. ⁸ Ammaa enen, wo en yim6e nyalooma. Ndelle nanngitoden. Bornoden goondinal e njinngu, laatanoo en saaya ndeenaagu. Jikke hebude kisindam du laatanoo en kufune ndeenaagu. ⁹ Sabo Laamdo fodanaaki en jukkungo muudum. Ko o fodanii en dey, kebiren kisindam e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ¹⁰ O maayanii en faa mbuurden e makko, nde wo en wuur6e, e nde wo en maay6e. ¹¹ Ndelle mbaaltunduree berde mon. Mono fuu walla banndum e yaade yeeso, hono no ngadirton ni.

No kawrital goondinbe haani worrude

¹² Sakiraa6e, miden nyaagoo on, anndanon golloo6e hakkunde moodon been. I6e dowa on e ley innde Joomiraado, i6e mbaajoo on. ¹³ Teddinon 6e faa sanne, njidiron

6e saabe golle ma66e. Ngondon e jam hakkunde moodon.

¹⁴ Miden nyaagoo on, sakiraa6e, cappanon jaay6e, mbaaltinon berde hul6e, mballon lokkaa6e*, tawdedon e munyal hakkunde yim6e fuu. ¹⁵ Tinnodon taa fay gooto yomnitoo ko boni dow ko boni. Wakkati fuu pilodon wadundurde ko woodi, ngadanon yim6e fuu hono noon.

¹⁶ Ceyodon wakkati fuu. ¹⁷ Taa celon wadude du'aare. ¹⁸ Njetton Laamdo no tawradon fuu. Dum woni ko Laamdo muuyani on e kawtal moodon e Iisaa Almasiihu.

¹⁹ Taa kadon Ruuhu Ceniido gollude hakkunde moodon, ²⁰ taa koynon waaju annabaabe. ²¹ Ammaa taykodon huunde fuu, nanngon ko woodi e muudum. ²² Mbodododon ko boni fuu.

Baynundural

²³ Wo Laamdo jom jam oon e hoore muudum senu on senaare hi66unde. O reena berde mon e yonkiiji mon e balli mon fuu, faa laatodon yim6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wartowi. ²⁴ Noddudo on oon wo koolniido, o tabintinan dum du.

²⁵ Sakiraa6e, miden n̄aaroo on du'aare.

²⁶ Njottinon sakiraa6e been fuu jowtaali amin ceniidi.

²⁷ Mido yamira on saabe Joomiraado, njannganon sakiraa6e been fuu gataaki ki.

²⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

* **5:14** Lokkaa6e do ina waawi hooyude tampu6e 6e ngalaa semmbe e balli mu66en maa du 6e ngalaa semmbe e goondinal.

Bataaki Pool dīaḅi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesaloniiiki, kab6iingal e Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Wo on ke6u moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo sarortoo yim6e wakkati gartol Iisaa

³ Sakiraa6e, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon. Idum haani, sabo goondinal moodon ina beyda yahude yeeso. Katin du njinngu hakkunde moodon on fuu na beydoroo yeeso. ⁴ Dum wadi de miden mantaroo on to kawrite goondin6e Laamdo deen. Miden mantaroo on saabe munyal moodon e goondinal moodon e ley torraaji e billaaje jowiide dow moodon deen fuu.

⁵ Dum fuu na holla sariya Laamdo na fonnditii. Laamdo na wada on faa laatodon fotu6e naatude laamu muudum. Wo saabe maggu de odon torree. ⁶ Sabo si goonga, Laamdo wadan ko fonnditii, yobiran torru6e on been torra. ⁷ Ammaa onon torrete6e joonin 6e, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O wadan dum si Joomiraado men Iisaa gondo dow kammu oon wartii, ina wondi e maleyka'en jogiie6e baawde muudum been.

⁸ O 6angan ley yiite nyanngunge faa o jukkoo 6e anndaa Laamdo, 6e nja6aay jokkude Kabaaru Lobbo Joomiraado men Iisaa been. ⁹ Jukkungo waroowo e ma66e ngoon wo halkere duumiinde. Be mboddinee Joomiraado e baawde muudum mawde. ¹⁰ Dum warowan

nyannde Joomiraado wartowi faa teddinee hakkunde seniie6e muudum. O laatoo kaayniido hakkunde goondin6e mo fuu. Onon du, odon njeyaa e ma66e, sabo on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oon.

¹¹ Saabe duum, miden ndu'anoo on wakkati fuu. Miden jaaroo Laamdo mo njokkuden wada on fotu6e hebude nguurndam dam noddiri on daam. Miden jaaroo Laamdo wallira on baawde muudum faa tabintina anniya moodon lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu. ¹² Hono nii, innde Joomiraado men Iisaa teddinirtee e ley moodon, onon du teddiredon saabe makko. Dum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamdo meeden e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

2

Haala neddo bondo e gartol Joomiraado

¹ Sakiraa6e, miden njidi haalande on haala gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e hawrindureede meeden to muudum. Miden nyaagoo on: ² taa accee hakkillooji mon njiioo law saabe goddo wi'ii nyannde gartol Joomiraado ndeen yottake. Taa kulon fay si goddo wi'i wo annabaaku haaldi dum, maa si goddo waajake dum, maa wi'ii minen mbinndi dum e bataaki. ³ Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen warataa sanaa wakkati mo yim6e heew6e muurtanta Laamdo oon yottoo tafon. Wakkati oon Neddo Bondo podanaado halkere oon 6angan. ⁴ Wo o ganyo Laamdo. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamdo naa ko sujidantee, faa o joodowoo ley suudu Laamdo. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamdo.

⁵ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido haalanannoo on

dum. Yalla on miccitaaki dum naa? ⁶ Odon anndi ko faddii Neddo Bondo oon joonin, faa taa banga illa wakkati muudum waraay. ⁷ Sabo gilla joonin baawde Bondo cuudaade deen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiido de oon ina do tafon. Si oon yuwii do fu, ⁸ Neddo Bondo oon bangan. Ndeen Joomiraado men Iisaa wardan mo henndu hunnduko muudum, halkira mo garol muudum delkoowol. ⁹ Neddo Bondo oon wardan e baawde Seydaani, warda e semmbe mawdo e maandeeji e kaayefiiji fewreeji. ¹⁰ O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hiila halkoo6e been, sabo 6e nja6aay yidude goonga de 6e kisinee. ¹¹ Saabe duum, Laamdo nuldan 6e majjere mawnde, faa 6e ngoondina fewre. ¹² Noon wadata de yim6e 6e ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaare been fuu njukkee.

No goondin6e teenjube njeji worude

¹³ Sakiraa6e 6e Laamdo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon, sabo Laamdo subake on gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on duum, Ruuhu Ceniido wadi on senii6e, on ngoondini goonga oon. ¹⁴ Wo ley majjum Laamdo noddi on nde min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo oon. O noddii on faa ke6on ngedu e darja Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Ndelle sakiraa6e, tinnee, tabitee e ko min anndini on duum, nde wo e haala amin nde wo e bataaki amin.

¹⁶ Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, kam e Laamdo Baaba meeden njidi en, de cellini berde men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere mu6ben. ¹⁷ Be cellina berde moodon, 6e kokka on semmbe faa ngollon

golleji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri wadaneede du'aare

¹ Sakiraa6e, ko keddiimi wi'ude, ndu'anodon min, yalla konngol Joomiraado ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddiniraa to moodon ni. ² Ndu'anodon min du min kisa e yim6e oonyi6e, bon6e. Sabo wanaa yim6e fuu ngoni goondin6e. ³ Ammaa Joomiraado wo koolniido, o hokkan on semmbe, o reena on e Bondo oon. ⁴ Joomiraado hokkii min hoolaade on, odon njokki jamirooje de min kokki on deen, woodi du on keddoto jokkude de. ⁵ Joomiraado meeden wada berde mon keewa njinngu Laamdo, de keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

⁶ Sakiraa6e, miden njamira on e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, mboddodon sakiraa6e jaay6e 6e njokkaay waaju mo narrunodon min oon. ⁷ Onon e ko'e mon, odon anndi no njejdun nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e moodon ndeen, min nganaa jaay6e. ⁸ Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muudum 6olum. Jemma e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. ⁹ Miden mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngadaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. ¹⁰ Si goonga, fay nde min ngonnoo to moodon ndeen, miden mbi'annoo on dum do: mo ja6ataa gollude, taa nyaama. ¹¹ Miden mbi'a noon sabo min nanii wo66e moodon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa dum'en. ¹² Miden njamira yim6e

* 3:9 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

6een, miden mbaajoo dum'en e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, 6e ngollira deyyinaare, 6e mbuura e semmbe 6alli ma66e.

¹³ De onon kaa sakiraa6e, taa tampee wadude ko woodi. ¹⁴ Si won caliido jokkude ko min kaali e bataaki ki duum fu, ngattanee joomum hakkillo, mbodododon dum, yalla na semta. ¹⁵ Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De cappanee dum hono wo sakiike.

Baynundural

¹⁶ Joomiraado jom jam oon hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraado wonda e moodon, on fuu.

¹⁷ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Dum woni maande bataaki am fuu. Wo nii mbinndirammi.

¹⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamdo kisi-noowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuden jikke dow muudum oon. ² Mido winndane aan Timote, biyam goongaajo e ley goondinal. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala jannginoobe fewre

³ Timote, sey keddodaa wuro Efeesu hono no njamirmaami nde njahannoomi Makedoniya ndeen, faa kadaa wobbe jannginde ko hawtaay e waaju men. ⁴ Sanaa 6e cela fillitaade taali e limtude inde maamiraaobe de kantataako. Kulle deen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaaji Laamdo. Wo ley goondinal anndirden anniyaaaji diin. ⁵ Ko wadi mbi'umi njamiraa dum dey, wo faa njinngu laato - njinngu yuuroowo e bernde laabunde, nde feloore fuu walaa e muudum, kam e goondinal ngal waldaa e naafikaaku. ⁶ Wobbe njoppii dum fuu, mbosii, de njokki haalaaji boli. ⁷ Ibe njidi ndaardeede hono jannginoobe Tawreeta Laamdo, de 6e paamataa ko 6e kaalata, 6e paamataa ko 6e tilsinta.

⁸ Eden anndi jamirooje Tawreeta deen na mboodi si ngolliraama no njeji gollireede. ⁹ Paamen: jamirooje Laamdo wanaa saabe fonnditii6e ngadira. Be de ngadira saabe mu6ben dey, wo bon6e e salii6e, yeddoobe e luttube. De ngadiraama saabe yawube ko senii e yimbe 6e kulataa Laamdo, saabe waroobe saaraabe mu6ben, e waroobe wobbe ¹⁰ e jeenoobe e luudunkoobe e soodoobe yimbe

de cootta dum'en e fenoobe e hunotoobe fewre. Jamirooje deen ngadiraama saabe huunde fuu ko luttunduri e tindinooje cellude. ¹¹ Tindinooje deen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, 6angindo teddeengal Laamdo jom barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraado

¹² Mido yetta Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kokkudo kam semmbe faa mi gollana dum. Mido yetta dum ko hiisorii kam mi koolniido, de watti kam e golle muudum. ¹³ Arande mido mbonkotonoo dum, mido torra yimbe muudum, mido huyfina dum. Ammaa mi hebii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goondinal ngadirmi dum. ¹⁴ Moyyere Joomiraado heewii kam sanne, hokki kam goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Inan haala koolniika ka yimbe kaani yardaade e berde mu6ben fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttube, de miin woni burdo fuu bonde e ley ma6be. ¹⁶ Ammaa inan ko wadi de Laamdo yurmii kam, miin burdo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muudum ki6bungal, de dum laato maande faaminoore goondinoobe mo de ke6a nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo duumiido jamaanuuji fuu,

mo waylitataako, mo yi'ataake - Laamdo gondo kam tan - teddeengal e darja woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

¹⁸ Biyam Timote, inan tindinoore nde kalfinammaami, fotunde e haalaaji annabaaku cappiidi ma arande diin: tuugodaa di faa ka6aa hono no sordaasi cuusudo ha6irta ni. ¹⁹ Tiigodaa goondinal e bernde nde walaa feloore. Wobbe njoppii dum, de goondinal mu6ben boni faa halki. ²⁰ Himene e Alesandere ina njeyaa e ma6be. Mi wattii 6e e

junngo Seydaani faa 6e paama 6e kaanaa mbonkaade Laamdo.

2

Haala du'aare

¹ Ndelle, inan ko artotoomi waajaade goondinbe: 6e njaaroo Laamdo, 6e ngafana yimbe fuu du'aawuuji e nyaagundeeji e jet-tooje. ² Ndu'anodon kaanankoo6e e dawroo6e du, faa mbuurden jam e hakkillo fukkiingo, tawee e ley kulol Laamdo e needi ley huunde fuu. ³ Dum na woodi, ina weli Laamdo kisinoowo en, ⁴ jiddo yimbe fuu kisa, ke6a andude goonga. ⁵ Sabo Laamdo wo gooto. Curoowo hakkunde yimbe e Laamdo du wo gooto, oon woni lisa Almasihu neddo oon. ⁶ Kam hokkiti hoore muudum faa rimdina yimbe fuu. Ley wakkati mo Laamdo darnunoo, dum laatake seedaaku kolloowu Laamdo na yidi yimbe fuu kisa. ⁷ Wo saabe kabaaru o Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado faa mi faamina yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been goondinal e goonga. Goonga kaalammi, mi fenaay.

⁸ Ndelle, mido muuyi do wor6e kawriti faa ngada du'aare fuu, 6antira juude mu6ben berde laa6ude, tawee tikkere e kalala fuu walaa.

No rew6e kaaniri jokkirde Laamdo

⁹ Mido muuyi du, rew6e nyaayira kaddule dagiide, tawee e needi e yaage. Taa 6e codoroo moorli e kanje naa kaaye dime, taa 6e nyaayira kaddule tiidude coggu. ¹⁰ Ammaa 6e nyaayira golleeji lobbi. Sabo dum woni ko hawrata e rew6e wi'oo6e ina kula Laamdo. ¹¹ Debbo fuu nanngita hunduko muudum, tawree dowtaare hibunde wakkati nde janngintee

nde. ¹² Mi jabanaay debbo janngina naa ardo gorko. Ko tilsu e muudum dey, heddo e deyyinaare. ¹³ Sabo Aadama artii Hawwaa tageede. ¹⁴ Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili, wo debbo oon hiilaa de luttu yamiroore Laamdo. ¹⁵ De e dum fuu, debbo ina hisinee e 6eyngu, si ina heddi e goondinal e njinggu e senaare e yaage.

3

No hoore6e kawrital goondinbe kaani worrude

¹ Haala kaan ina hoolnii: jidudo laataade ardiido kawrital goondinbe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. ² Ndelle, ina tilsu ardiido oon laatoo neddo mo walaa feloore, jom deekiwo gooto, nanngitiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo weer6e, baawdo jannginde. ³ Taa o laatoo jaroowo doro, naa ka6eteedo. De o laatoo newiido, jom heese. O wanaa pilotoodo ceede. ⁴ O laatoo kawjiido koreeji makko faa woodi, ne'udo 6i66e makko faa 6e dowtanii mo e ley teddeengal. ⁵ Sabo si neddo waawaay hawjaade koreeji muudum, noy hinnortoo kawrital goondinbe Laamdo ngaal? ⁶ Haanaa du tuubudo keso laatoo ardiido, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* ⁷ Ina tilsu katin won6e yaasin been ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanoo6e kawrital goondinbe kaani worrude

⁸ Gollanoo6e kawrital du, ina kaani taweede wo teddintee6e, ngalaa berde didi, nganaa haajaa6e doro, nyaamataa riba. ⁹ Ina haani 6e kaybira goonga teddudo gondo e goondinal oon e berde de

* **3:6** Wo66e ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa li6a dum faa jukkee. † **3:7** Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

ngalaa pelooje. ¹⁰ Aranel fuu, 6e taykee yalla 6e ngalaa feloore. Si tawii 6e ngalaa feloore fu, ndeen i6e mbaawi naatude e gollande kawrital.

¹¹ Hono noon rew6e du tawree teddeengal. Taa 6e laatoo mbonkotoo6e yim6e, de 6e laatoo nanngiti6e, hoolni6e e ley huunde fuu.

¹² Gollanoowo kawrital taa dewla ko 6uri debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiido bi66e muudum e wuro mum faa woodi. ¹³ Sabo si goonga, gollan6e kawrital goondin6e faa woodi 6een ke6an teddeengal, katin du ke6an hoolaare mawnde ley goondinal mu66en Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeden

¹⁴ Mido winndane haalaaji di joonin, fay si mido yidi warude to maa ko 6ooyataa. ¹⁵ Ndeen si mi he6aay warude law fu, a faaman no kaanden worrude e ley suudu Laamdo, laatiindu kawrital goondin6e Laamdo buurdo. Kawrital ngaal woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyyinirde goonga. ¹⁶ Sikke fuu walaa, sirri diina meeden oon ina luggi:

O 6angii ley 6anndu 6ii-Aadama,
o laamniraama ponnditiido e
baawde Ruuhu,
maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,
o goondinaama ley adunaaru,
o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

4

Haala jannde majjinoore

¹ Ruuhu Ceniido haalii faa laa6i, wi'i ley cakitte jamaanuujii wob6e njoppaan goondinal de downtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannnginta. ² Wo fenoobe canki-tirta jannde nde e naafikaaku mu66en. Berde mu66en njoornaama, de mbaylitataako, de maatataa pelooje. ³ I6e karmina

dewle. I6e kada yim6e nyaamude kulle godde, tawee le, Laamdo tagii kulle deen faa goondin6e anndu6e goonga 6een nyaama de, de njetta Laamdo saabe majje. ⁴ Si goonga, ko Laamdo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si jabiraama e jettooje. ⁵ Sabo konngol Laamdo e du'aare ina cena dum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

⁶ Si a tindinii sakiraabe men kulle deen, wo a gollanoowo Iisaa Almasiihu lobbo, sabo a wallirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe de njokkudaa faa woodi deen.

⁷ Ammaa mboddodaa haalaaji di njaadaay e kulol Laamdo, hono di rew6e naye6e wob6e pillitotoo. Eltiraa hoore maa kulol Laamdo.

⁸ Eltude 6anndu muudum ina nafa e kulle godde, ammaa kulol Laamdo ina nafa e huunde fuu, sabo ina wondi e aadi nguurndam joonin e ngaroojam daam fuu.

⁹ Dum wo haala koolniika ka yim6e kaani yardaade e berde mu66en fuu. ¹⁰ Saabe majjum eden ngolla, eden ndurwa, sabo eden njowi jikke meeden dow Laamdo buurdo, kisinoowo yim6e fuu sakko goondin6e dum. ¹¹ Njamiraa yim6e haalaaji di, njannginaa di.

¹² Taa fay gooto yawe saabe njokollaaku maa. Ammaa laatanodaa goondin6e alhaali lobbo e ley haala maa e nguurndam maa, ley njinngu maa e goondinal maa, e ley laa6al maa.

¹³ Fadde am warude, tinnodaa e janngande yim6e Binndi ceniidi, mbaajodaa 6e, paaminaa 6e. ¹⁴ Taa yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu Ceniido ngal ke6irdaa haalaaji annabaaku, nde maw6e njownoo juude mu66en dow maada ndeen.

¹⁵ Tinnodaa e kulle deen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yim6e fuu nji'a no 6eydortodaa yahude

yeeso. ¹⁶ Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddododaa e majjum fuu. Sabo si a wadii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantooፎ maa been du.

5

Waajuuji Pool yaade to goondinbe Iisaa

¹ Taa pelaa gorko mawdo e semmbe, ammaa mbaajorodaa dum yaage hono wo bammaa ni. Jokolፎ du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraaፎ maa. ² Mbaajorodaa rewፎ mawፎ hono wo inniraaፎ maa. Surbaaፎ du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraaፎ maa rewፎ, tawee e bernde laaፎunde tal.

³ Teddinaa rewፎ ፎ goriraaፎ muፆፆen maayi, ፎ ngalaa tiigotooፎ. ⁴ De si debbo mo gorum maayi ina jogii ፆፆፆe naa taaniraaፎ, ko ፆuri fuu tilsude e ፆፆፆe been, ፎ paaminee no Laamdo huldete faa ፎ mbarjitoo saaraaፎ maፆፆe mbarjaari lobbiri ndi mbarjinoo ፎ. Sabo dum woni ko welata Laamdo. ⁵ Debbo mo gorum maayi mo walaa tiigotoodo dum mo waldaa e fay gooto, halfinii hoore muudum Laamdo. Imo heddoፎ e du'aare jemma e nyalooma, imo njaaroo Laamdo. ⁶ Ammaa debbo mo gorum maayi, pilotodo mbelirka adunaaru tan, wo maaydo fay si wuuri. ⁷ Njamiraa ፎ, ፎ njokka tindinooje de taa ፎ keፆa feloore. ⁸ Mo hinnaaki jeydaaፎ muudum, sakko koreeji muudum, yeddii ko goondini. Imo ፆuri fay mo goondinaay oon bonde.

⁹ Mo kaandaa winndude inde muudum e ley rewፎ ፎ goriraaፎ muፆፆen maayi haanuፎ walleede, sanaa tawa joomum ina ፆuri duubi capandፎ jeegom, tawee du gorko

gooto dewlunoo dum. ¹⁰ O andiree golleeji lobbii hono ne'ude sukaaፎ, jippinde weerፎ, lootude koyde seniፆፆe, wallude ፆilliፆፆe, woodi du tinnaade e golleeji lobbii fuu.

¹¹ Ammaa haabuፆፆe ፎ goriraaፎ muፆፆen maayi been, taa winndu inde muፆፆen. Sabo si muuyooji maፆፆe ngartii e ፆanjeede fu, ndeen kaa ፎ accan haፆፆagol maፆፆe e Almasiihu. ¹² Sariya Laamdo doggan dow maፆፆe, sabo ፎ mbonnii aadi maፆፆe arandeerii ndiin.* ¹³ Katin du, iፆe mboowtina ko'e maፆፆe jaayre. Iፆe naata suudu ndu do, ፎ mburtoo ፎ naata ndu to. De wanaa duum tan, ammaa ፎ laatoto heewፎ haala du, haaltoፆፆe ko iidinta noppi. Iፆe kaala haalaaji di ngalanaa ፆe.

¹⁴ Dum wadi de mido yidi haabuፆፆe rewፎ ፎ goriraaፎ muፆፆen maayi been ፆanje, ndima, kayba cuudi muፆፆen, taa ganyo oon heፆa laawol no bonnira inde meeden. ¹⁵ Sabo fay joonin woፆፆe maፆፆe mbosake, ina njokki Seydaani. ¹⁶ Debbo goondindo mo rewፎ ፎ goriraaፎ muፆፆen maayi ngonii ley yimፆe muudum fu, sanaa walla dum'en, taa donngal ngaal tampina kawrital goondinፆe. Ndeen kawrital ngaal ina waawi wallude rewፎ ፎ goriraaፎ muፆፆen maayi ፆe ngalaa tiigotooፆe been.

¹⁷ Mawፆe kawrital goondinፆe dawrooፆe faa woodi been ina kaani teddineede teddeengal manngal, sakko tinniiፆe e waajaade e jannginge been. ¹⁸ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Taa haፆፆu hunduko ngaari wakkati ndi yaaፆata gawri faa sokko.»† Di mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muudum.»‡

¹⁹ Taa njaፆaa mawdo kawrital goondinፆe felee si wanaa dow seedaaku yimፆe dido naa tato.

²⁰ Pelaa wadooፆe hakke yeeso

* 5:12 Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rewፎ ፎ goriraaፎ muፆፆen maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, ፆanjataake katin. † 5:18 Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ 5:18 Lukka 10.7.

yimbe fuu, faa laatanoo heddiibe been kulol.

²¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en be o subii been, kaybaa jamirooje de, tawee a heedantaa faygooto, a burdintaa yimbe. ²² Taa karodaa yowude juude maa dow hoore faygooto faa kalfinaa dum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeeki wo6be. Njogorodaa hoore maa laa6al.

²³ Taa yaru ndiyam 6olam tan, ammaa njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e nyawuui ummotoodi e maada wakkati fuu diin.

²⁴ Hakkeeki wo6be ina nji'ee faa laa6i gilla caraaka. De hakkeeki wo6be kaa, nji'ataake si wanaa faa ne6a. ²⁵ Hono noon du, golleeji lobbi njiirete faa laa6a tal. Fay di nji'ataake law diin du mbaawaa heddaade e suuraare.

6

¹ Goondinbe wonbe e maccungaaku fuu, ndaara joomiraabe mu6ben wo fotube e teddeengal ki6fungal, taa innde Laamdo e tindinooje diina fuu mbonkee. ² Jogii6e joomiiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa be beyda ngollande mo e tinnaare, sabo keboowo nafaa oon wo goondindo, wo korsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa de.

Haala jannde fewreere e muuyugoljawdi

³ Si goddo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha e kulol Laamdo fu, ⁴ oon wo mawninkiniido mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaado kalala dow jannde diina, jiddo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare

bonnde. ⁵ Idum wadda dukooji di ngalaa keerol hakkunde yimbe be hakkilooji bondi. Yimbe been ngaldae e goonga. I6e cikka kulol Laamdo ina hokka jawdi. ⁶ Goonga, kulol Laamdo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii. ⁷ Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du. ⁸ Ndelle, si en kebii nyaamdu e koltal tan, dum heyana en. ⁹ Ammaa yidu6e jawdi sanne been jarribete. Be caaman e ley tuugol, e ley muuyde keewde laaliide majjinooje, joolooje yimbe e ley halkere mawnde. ¹⁰ Sabo yidde jawdi woni dadol bonandaaji fuu. Ko wo6be poodanii jawdi duum majjinii dum'en laawol goondinal, ngaddanii ko'e mu6ben torraaji keewdi.

Haala haybude ko yamiraa

¹¹ Aan neddo Laamdo kaa, doggu, mboddodaa kulle deen. Pilodaa fonnditaare e kulol Laamdo e goondinal e njinggu e munyal e leeyinkinaare. ¹² Ndurwaa ley durwo nafaowo, ndaraniingo goondinal ngoon. Tiigodaa ngurndam nduumiidam dam noddiradaa. Wo saabe majjam du ceedanidaa Almasiihu no woodiri yeeso yimbe heewbe. ¹³ Yeeso Laamdo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasiihu ceediido no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, mido yamire: ¹⁴ tinnodaa e ko njamiradaa duum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu 6angata. ¹⁵ O 6angowan ley wakkati mo Laamdo darni.

Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani.

Wo kaananke kaanankoo6e, Joomiraado joomiraabe.

¹⁶ Kam tan woni keddotoodo,

* **6:4** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

gondo ley annoora mo fay gooto
 waawaa badaade.
 Neddo fay gooto yi'aay dum,
 waawaa yi'ude dum du.
 Teddeengal e baawde duumiide
 ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

¹⁷ Njamiraa joomiraabe jawdi e
 adunaaru ndu taa mawninkinoo,
 taa njowa jikke mu66en e jawdi ndi
 hoolnaaki. Ammaa 6e njowa jikke
 ma66e e Laamdo kokkoowo en hu-
 unde fuu faa heewa faa ceyoroden
 dum. ¹⁸ Sey 6e ngolla ko woodi,
 6e keewa golleeji lobbi no jawdi
 ma66e heewiri noon. 6e laatoo
 moyyu6e, yardi6e wallirde wo66e
 e jawdi ma66e. ¹⁹ Noon 6e ndesir-
 anta ko'e ma66e jawdi ko waroyta,
 faa 6e ke6a nguurndam goongala-
 jam daam.

²⁰ Timote, tinnodaa e ko kal-
 finadaa duum. Mbododaa
 haalaaji 6oli luttudi kulol Laamdo,
 kam e miilooji bi'eteedi wo anndal
 de nganaa. ²¹ Wo66e na mbiitoo
 wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi
 goondinal.

Hinney Laamdo wonda e
 moodon.

Bataaki Pool dīaḅi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaaḁo Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamḁo faa mi faamina yimḅe amaana nguurndam ngondam e Iisaa Almasiihu. ² Mido winndane aan Timote, ɓiyam mo korsinmi. Laamḁo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

³ Mido yetta Laamḁo mo ngolanammi oon. Mido gollirana mo ɓernde nde walaa feloore, hono no maamiraabe am ngadirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuuji am, ⁴ sabo mido miccoo gondi maada. Mido yidi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa. ⁵ Mido miccoo goondinal maa laaḅungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Mido tannyori aan du ada jogii ngal. ⁶ Dum wadi de mido miccintine: heydintin dokkal ngal Laamḁo hokki ma nde njowunoomi juude am dow maada ndeen. ⁷ Sabo Laamḁo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keḅen semmbe e njinngu e nanngitaare.

⁸ Ndelle, taa cemtaa seedanaade Joomiraado meeden, taa cementiraa ko uddiraami ley kasu saabe muudum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawde de Laamḁo hokkata. ⁹ Kam hisini en, noddii en faa laatoden yimḅe muudum seniibe. Wanaa saabe golle men o noddiri en, ammaa wo saabe anniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal

Iisaa Almasiihu gilla jamaanuujj puddaa. ¹⁰ De joonin moyyere ndeen ɓanginiraama e garol kisinoowo en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yaynani en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon. ¹¹ Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamḁo wadiri kam baajotoodo e nulaaḁo e jannginoowo. ¹² Duum wadi de mido torree du. Ammaa mi semtaay, sabo mido anndi mo ngoondinmi oon. Mido tannyori du imo waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore am duum faa nyannde gartol makko.*

¹³ Kooyaa sifa mo narrudaa kam oon, tiigodaa haalaaɓi celluḁi diin. Njokkaɓa dum e ley goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁴ Kabaaru korsudo mo kalfinaadaa oon, ndeenaa dum e ballal Ruuhu Ceniido.

¹⁵ Ada anndi Aasiyankooḅe fuu celi kam. Fijela e Hermoogena ina njeɓaa e maḅḅe. ¹⁶ Joomiraado hinnoo koreeji Onesifoora, sabo o feewnii ɓernde am kile keewde. O semtiraay kam du ko kaḅḅaami duum. ¹⁷ Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam. ¹⁸ Joomiraado yobu mo, yurmoo mo nyannde darngal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu duum fuu, ada anndi dum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniido

¹ Ndelle aan ɓiyam, ɓeydu semmbe ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen. ² Ko kaalanmaami yeeso seedeeḅe heewḅe duum, kalfinaa dum yimḅe hoolniibe waawḅe jannginde woḅḅe. ³ Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo ni. ⁴ Sordaasi fay gooto haajuuji wuro kaḅḅataa dum hoore, sabo

* **1:12** Woḅḅe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Mido tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami duum faa nyannde gartol makko.

ina filoo wadude ko welata mawdo muudum. ⁵ Dadundurteedo ley doggudu du hebataa kufune darja, sanaa doggira no fotiri e ko yamiraa duum. ⁶ Woodi, demoowo golludo faa tampi, kam haani artaade hebude ngedu artiingu e tayri. ⁷ Miilodaa ko kaalanammaami duum, sabo Joomiraado hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

⁸ Miccita Iisaa Almasiihu ummintinaado e maayde, yuurudo e yuwdi Daawda. Dum woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi. ⁹ Wo saabe kabaaru oon torriiraami faa kabbaami hono wo mi janoowo. Ammaa konngol Laamdo ngool kaa ha66aaka. ¹⁰ Dum wadi de mido munya huunde fuu saabe subaa6e Laamdo been, faa kam6e du 6e ke6a kisindam ngondam e Iisaa Almasiihu, 6e kawta e muudum teddeengal faa abada. ¹¹ Inan haala koolniika:

Si en maaydii e makko,
     en mbuurdan e makko.
¹² Si eden munya torraaji,
     en laamodoto e makko.
 Si en mbi'ii en anndaa mo,
     kanko du, o wi'an o anndaa en.
¹³ Si en nganaa hoolniibe,
     kanko kaa o heddoto wo o
     koolniido,
     sabo o waawaa yeddude hoore
     makko.

Haala golloowo mo Laamdo yardii

¹⁴ Wo kujje deen kaandaa miccintinde goondin6e. Cappanaa 6e yeeso Laamdo taa 6e poodfundura e haalaaji di nafataa fay huunde si wanaa bonnande nanoo6e. ¹⁵ Tinnodaa, faa laatodaa yeeso Laamdo wo a jarraado mo golle muudum semtinaay dum, dartiido e anndinde konngol goonga. ¹⁶ Mbodododaa haalaaji boli luttudi kulol Laamdo, sabo idi beydana yim6e woddaade Laamdo. ¹⁷ Haalaaji luttinoo6e yim6e been ina lanyira hono buure lanyoore.

Himene e Filitus ina njejaa e ma66e. ¹⁸ Be mbosake goonga. I6e mbi'a ummital faltake. Noon 6e mbonnirta goondinal wob6e. ¹⁹ Ammaa e dum fuu, joyyinirde Laamdo sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre: «Joomiraado ina anndi yim6e muudum.» Ina winndaa katin: «Noddoowo innde Joomiraado fuu woddoo ko boni.»

²⁰ Woodi, ley suudu teddudu, wanaa ginereeji kanje e cardi tan ngoodi, moyyiniraadi ledde e loope du ina ngoodi. Goddi ina ngolliree golleeji teddudi, goddi du ina ngolliree golleeji kebaadi fuu. ²¹ Ndelle, si neddo laa6inii hoore muudum e golleeji bondi diin fuu, laatoto hono kaakol keertaangol, ceniingol nafoowol Joomum, cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.

²² Doggu muuyde njokollaaku bonde. Pilodaa fonnditaare e goondinal e njinngu e jam, aan e noddiroo6e Joomiraado berde laa6ude been fuu. ²³ Mbodododaa jeddi puuydi laaliidi. Ada anndi wo luural tan di ngaddata. ²⁴ De maccudo Joomiraado haanaa dukideede, ammaa ko haani tawee wo newaniido yim6e fuu, baawdo jannginge, jom munyal. ²⁵ Sanaa o dartinira yeddoo6e mo jam-jam, sabo hasii Laamdo hokkan 6e no 6e tuubira, de 6e paama goonga. ²⁶ Ndeen kaa 6e ke6tan hakkillo, 6e kisa e tuugol Ibiliisa nanngudo 6e, ina gollina 6e muuyde mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

¹ Faamu dum do: ley balde cakitotoode wakkatiji tiidudi ngadan. ² Si goonga, yim6e laatoto yidube ko'e mu66en, yidube jawdi, mantotoo6e, mawninkiniibe, mbonkotoo6e Laamdo. Be calanto saaraa6e ma66e, 6e mbonnan moyyere, 6e teddintaa ko senii. ³ Be laatoto yoor6e berde. Be njaafataako, 6e mbonkotoo yim6e, 6e nyakorete nanngitaare. Be

laatoto bawlu6e yonki, wanyu6e ko woodi. ⁴ Be laatoto jambotoo6e, jom'en berde, mawniti6e, mbelirka adunaaru ina 6urani 6e Laamdo. ⁵ Be nanndinkinto e hulube Laamdo, ammaa i6e njedda baawde muudum. Mbodododa 6e. ⁶ Wo66e ma66e ina naata cuudi faa ke6a hakkillooji rew6e hoy6e oonyude, 6e hakkeeki njaalii dum'en. Muuyde terde mu66en na pooda dum'en. ⁷ Wakkati fuu i6e njangga, de abada 6e njottataako annude goonga. ⁸ Wor6e naato6e cuudi 6een njeddii goonga hono no Yanes e Yamberes njedirnoo Muusaa ni. Hakkillooji ma66e mbonii, goondinal ma66e du wanaa goonga. ⁹ Ammaa 6e njahataa yeeso e golle ma66e, sabo yim6e fuu nji'an majjere ma66e hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

¹⁰ Aan kaa a ndaarii janngingol am e alhaali am e anniyaaji am e goondinal am e munyal am e njingu am e tinnitaare am. ¹¹ A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no munyirmi torraaji diin. De Joomiraado biltii kam e majji di fuu. ¹² Goonga ni, jidudo wurdude e kulol Laamdo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, torrete. ¹³ Ammaa bon6e e hiilo6e yim6e 6een beydorto ko boni. I6e majjina wo66e, i6e majjina ko'e ma66e du. ¹⁴ Aan kaa, keddododa e ko njannugada de tannyordaa faa laabi duum, sabo ada anndi janngin6e ma 6een. ¹⁵ Woodi du, gilla a suka ada anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol kisindam kebirteedam goondinal Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Binndi ceniidi fuu yuuri e poofaali Laamdo. Nafaa majji wo jannginde, e 6anginde boofi, e dartinde e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare ¹⁷ faa neddo Laamdo fuu hi66a, segilane gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu carotoodo wuur6e e maay6e oon: saabe gartol makko e laamu makko, ² mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa 6e boofi ma66e, pelaa 6e. Celliniraa berde ma66e haddi munyal maa e waaju maa fuu. ³ Sabo wakkati waran nde yim6e munyataa janngineede jannde dartiinde, 6e njokkan muuyooji ma66e faa 6e kawrundurana ko'e ma66e janngino6e ko welata noppi ma66e. ⁴ Be tottitoo taa noppi ma66e nana goonga, de 6e kuccida e taali. ⁵ Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu, munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laaba.

⁶ Miin le, yiyyam am 6adake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu. ⁷ Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafoowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haadude ley doggudu, mi haybii goondinal. ⁸ Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokkete, de wo miin e heppu6e gartol makko 6een fuu.

Haala waajuuji cakitiidi

⁹ Tinno meta ngaraa to am law. ¹⁰ Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehi Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya. ¹¹ Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal. ¹² Tikiku le, mi nulii dum Efeesu. ¹³ Si ada wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njopunoomi Torowas ley galle Karpo

oon, kam e dewte deen. De ko burumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen. ¹⁴ Alesandere baylo oon wadii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko fotata e golle makko. ¹⁵ Reenta e makko, aan du, sabo o yeddii waaju amin sanne.

¹⁶ Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Be fuu 6e njoppii kam. Taa Laamdo hiisoroo 6e dum! ¹⁷ Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyna waaju muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru. ¹⁸ Joomiraado dannaan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

¹⁹ Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor. ²⁰ Erasta ina heddii Korintu. Torofim le, mi yoppii dum Miletus sabo wanaa celludo. ²¹ Tinnodaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraa6e 6een fuu ina njowte.

²² Joomiraado wonda e maada. Hinney muudum wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Tiitu

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nulaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaabe Laamdo been ngoondina dum, 6e annda du goonga potudo e kulol Laamdo. ² Goondinal e anndal ngaal na njowii dow jikke meeden hebude nguurndam ndu-umiidam. Laamdo, mo fenataa, mo bonnataa amaana oon, aadinoo hokkude nguurndam daam gilla jamaanuujii puddaay. ³ Nde sardi* makko oon yottinoo ndeen, kanko Laamdo kisinoowo en oon, o bangini konngol makko, katin du o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Tiitu, mido jowte. A biyam jaati saabe goondinal Iisaa ngal kawtuden e muudum ngaal. Wo Laamdo Baaba meeden e Iisaa Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

⁵ Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa ponnditaa golleeji keddiidi, faa njoyyinaa du mawbe kawrital goondinbe ley wuro fuu hono no njamirmaami ni. ⁶ Tawee mawdo oon walaa feloore, wo jom deeki-iwo gooto, tawee biibe muudum du wo goondinbe 6e yimbe mbaawaa feldude dum'en e rafi nanngitaare naa salaare. ⁷ Sabo hooreejo kawrital goondinbe, wo golle Laamdo o halfinaa. Ndelle ina tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa jaawdo bernde, wanaa jaroowo doro, wanaa kabeteedo, wanaa nyaamoowo riba. ⁸ Joomum ina haani laataade jippinoowo weerbe, jiddo ko woodi, hakkilanteejo, ponnditiido, kuldo Laamdo, nanngitiido. ⁹ Sanaa tawee joomum ina ha66odii e

konngol koolningol ngol sanne, no ngol waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta semmbinirde yimbe e waaju celludo oon, katin du waawa lifude yeddoo6e dum been.

¹⁰ Sabo heew6e calake jokkude goonga, laatake haaloobe haalaaji boli, hiiloobe yimbe. Ko 6uri heewude wo hakkunde Alhuudiyankoo6e goondinbe Iisaa. ¹¹ Ina tilsi kunndude ma66e mu66ee, sabo i6e mbonnira galleeji keewdi waaju mo haanaa waajeede, faa 6e ke6ira dum ceede no harmiri.

¹² E ley keretankoo6e, gooto ma66e mo 6e njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankoo6e wo fenoo6e wakkati fuu, wo 6e daabaaji bondi, 6e guugaa6e jaay6e.» ¹³ Ko keretanke oon wi'i duum wo goonga. Dum le, dartin 6e e semmbe, faa 6e ke6a goondinal cellungal, ¹⁴ 6e nootta jokkude taali Alhuudiyankoo6e, kam e jamirooje yimbe yoppube goonga been. ¹⁵ Huunde fuu ina laabani laabu6e. Ammaa tuunbe berde e 6e nganaa goondinbe been, fay huunde laabanaay dum'en, sabo hakkilooji ma66e e miilooji berde ma66e fuu ina tuuni. ¹⁶ I6e mbi'a i6e anndi Laamdo, ammaa golleeji ma66e ina kolla 6e anndaa mo. Wo 6e nyiddiniibe, salii6e, fay gollal lobbal gootal 6e mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celludo

¹ Aan kaa, mbaajodaa ko hawrata e waaju celludo oon. ² Wor6e naye6e, mbi'aa 6e laatoo reentiibe, ne'ii6e, nanngitiibe, 6e laatoo du sellube e ley goondinal e njinngu e munyal. ³ Rew6e naye6e du mbuurda e senaare, taa 6e laatoo mbonkotoo6e yimbe, taa 6e acca doro jaaloo 6e. Be

* 1:3 sardi wo wakkati podanoodo.

laatoo faaminooḅe ko woodi,
⁴ faa ḅe mbaajoo sukaaḅe worḅe
 ḅeen yidude goriraaḅe muḅḅen e
 sukaaḅe muḅḅen. ⁵ ḅe mbaajoo
 ḅeen laatoo nanngitiiḅe, laaḅuḅe,
 hilniiḅe cuudi muḅḅen, lobbuḅe,
 downtooḅe goriraaḅe muḅḅen,
 faa taa konngol Laamḅo ngool
 mbonkee. ⁶ Sukaaḅe worḅe du,
 mbaajoroḅaa ḅum'en noon faa ḅe
 laatoo hakkilḅe e ⁷ huunde fuu.
 Aan e hoore maa, laatanooḅaa ḅe
 alhaali e ley gollal lobbal fuu.
 Mbaajoroḅaa ḅernde laaḅunde
 e teddeengal ⁸ e haala celluka
 ka yeddataake, yalla wayḅe en
 ina cemta, kunngoo heḅude e
 meeden feloore. ⁹ Maccuḅe du,
 mbaajooḅaa ḅum'en dōwtanoo
 joomiraaḅe muḅḅen e huunde
 fuu, ḅe mbelna ḅerḅe muḅḅen,
 taa ḅe njedda ḅum'en. ¹⁰ Taa
 ḅe mbujja ḅum'en, ammaa ḅe
 laatoo hoolniiḅe hiḅḅuḅe, faa ḅe
 ḅardina tindinoore haala Laamḅo
 kisinoowo en e ley huunde fuu.

¹¹ Sabo Laamḅo ḅanginii
 moyyere muudum, laawol kisin-
 dam saabe yimḅe fuu. ¹² Inde
 ekintina en no celirten huunde fuu
 ko Laamḅo wanyi, kam e muuyḅe
 adunaaru ndu. Inde ekintina en
 katin no laatortoden nanngitiiḅe,
 fonnditiiḅe, hulḅe Laamḅo ley
 adunaaru ndu, ¹³ tawa eden
 ndoomi jikke belnoowo en hoore
 oon e wakkati mo Laamḅo mawḅo,
 Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon
 ḅangidata e teddeengal muudum.
¹⁴ Kam hokkitiri yonki muudum
 saabe meeden, faa rimḅina en e
 ko boni fuu, laamna en, laatoden
 lenyol muudum, tinniingol e
 gollude golleeji lobbi.

¹⁵ Kulle limtanooḅe ḅeen, njan-
 nginaa ḅe, mbaajooḅaa ḅe, peliraa
 ḅe yimḅe haddi baawḅe maa fuu.
 Taa fay gooto huyfine.

3

*No goondinḅe Iisaa kaani wor-
 rude*

¹ Miccintin goondinḅe dōwtanoo
 kaanankooḅe e dawrooḅe, ḅe
 cegilanoo gollal lobbal fuu. ² Taa
 ḅe mbonkoo fay gooto. Sey ḅe
 laatoo jom'en heese, newiiḅe,
 ḅe kolla yimḅe fuu leeyinkinaare
 hiḅḅunde. ³ Sabo arande enen
 du en famḅunooḅe hakkillo, sali-
 nooḅe, majjunooḅe. En laatakeno
 maccuḅe muuyḅe yonki keewḅe e
 ko weli terḅe fuu. Eḅen ngondunoo
 e nganyaandiiji e haasidaaku*,
 eden mbanyanoo, eden mbanyun-
 durnoo. ⁴ Ammaa nde Laamḅo
 kisinoowo en oon ḅanginnoo
 moyyuki muudum e njinngu
 muudum ndeen, ⁵ o hisinii en.
 Wanaa saabe golleeji men lobbi o
 hisiniri en, wo saabe yurmeende
 makko. O hisinirii en lootagol
 rimteede, keydintiniroowol en
 saabe Ruuhu Ceniido. ⁶ O yuppil
 Ruuhu oon dow meeden saabe
 Iisaa Almasiihu kisinoowo en
 oon faa keewḅen. ⁷ O wadirii
 ḅum faa o ndaarda en fonnditiiḅe
 saabe hinney makko, ndonen
 nguurndam nduumiidam ḅam
 keḅiden ḅaam. ⁸ Kaan woni haala
 koolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle ḅeen faa
 goondinḅe Laamḅo ḅeen tinnoo
 e golleeji lobbi. Dum woni ko
 woodi, ko nafata yimḅe. ⁹ Ammaa
 mbodḅooḅaa kalalaaḅe ḅoli e man-
 toragol lenyi e kalala e luural
 dow Tawreeta. Diin golleeji
 ngalaa fayda, walaa ko ḅi nafata.
¹⁰ Cenndooḅo yimḅe fuu, sappan
 ḅum nde wootere naa nde ḅidi. Si
 joomum jaḅanaay ma, mbodḅooḅaa
 ḅum. ¹¹ Anndaa ga'udo hono noon
 wo majjudo, wo luttoowo, joomum
 waddanii hoore muudum sariya.

Baynundural

¹² Tiitu, si mi nelii e maa
 Artema naa Tikuku fuu, tinnoḅaa
 ngaraa law tawaa kam Nikopolis,

* **3:3** Maanaa haasidaaku ḅo wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidāa
 godḅo heḅa.

sabo toon anniyiimi dabbude.
¹³ Tinnodaa mballaa Jenas jan-
 ngudo sariya leydi oon, kam e
 Apolos e dow dillol mu66en ngool,
 taa fay huunde nyaka 6e. ¹⁴ Yim6e
 meeden 6een du ekitoo gollude
 gollleeji lobbi, 6e mballa haajaa6e
 walleede 6een taa nguurndam
 ma66e laatoo 6olum.

¹⁵ Wondu6e e am 6een fuu ina
 njowte. Aan du njowtaa yidu6e
 min goondin6e Iisaa 6een fuu.

Hinney Laamdo wondu e
 moodon, on fuu.

Bataaki Pool yaade to Filemon

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraado e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeden Timote. Miden njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsudo. ² Miden njowta kawrital goondinbe Iisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo oon e Arkippa balludo kam ha66anaade Kabaaru Lobbo oon. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goondinal muudum

⁴ Filemon, wakkati nde micitiimi on ley du'aare fu, mido yetta Laamdo mo teddinammi. ⁵ Sabo mi nanii no njidirdaa seniibe been e no ngoondinirdaa Joomiraado meeden Iisaa. ⁶ Mido njaaroo Laamdo faa gonol maada ley goondinal beydana en faamude moyyere fuu nde kebeten saabe Iisaa Almasiihu. ⁷ Sakiike, mi seyake sanne, bernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maada nguun, sabo a feewnii berde seniibe been.

No Pool surirani Onesim

⁸ Ndelle, si goonga mido jogii baawde saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsi ngadaa. ⁹ Ammaa ko burani kam ni, mi nyaage dum saabe njinngu. Miin Pool nayeejo oon, woodi du joonin wo mi uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu, ¹⁰ mido nyaage e dow Onesim* laatiido biyam e laawol Iisaa e ley do ka66aami doon. ¹¹ Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maada fuu. ¹² Mido neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am. ¹³ Ko burannoo kam, o

heddoow dakkol am, o walla kam no kaannodaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e geyyelle saabe Kabaaru Lobbo. ¹⁴ De mi yidaa wadude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yidaa tilsinande ma wadude moyyere. Ko njidumi dey, ngadiraa nde muuyde maada.

¹⁵ Hasii Onesim seedi e maada seeda faa keftaa dum faa abada, ¹⁶ tawa wanaa hono maccudo tan, de faa bura maccudo, hono sakiike meeden korsudo ni. Miin, mido horsini mo sanne, ammaa aan buri horsinde mo, wanaa hono wo maccudo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado duum.

¹⁷ Ndelle, sini ada ndaardi kam kawto maa, ja66ora mo no kaandaa ja66oraade kam miin ni. ¹⁸ Si tawii won ko o wadi ma, naa won ko ndewataa mo, yowu dum fuu e dow am. ¹⁹ Miin Pool winndiri junngo am mi yobete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyudaa yobude kam fay nguurndam maada. ²⁰ Goonga sakiike, mido njaare moyyere ndee do saabe Joomiraado: peewniraa bernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.

²¹ Mido winndane sabo mido tannoyori dowtaare maa, mido anndi a wadan ko buri ko nyaagimaami duum du. ²² Katin du, moyyanam jipporde, sabo mido sikka njaa-banedon du'aawuujji moodon mi wara to moodon.

Baynundural

²³ Epafara uddidaado e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte. ²⁴ Gollidiibe am been doon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.

²⁵ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

* **1:10** Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Bataaki yaade to Ibraninkoo6e

No Laamdo haaldiri adunaaru e Biyum

¹ Gilla arande Laamdo haalani-ino maamiraa6e meeden wakkati-iji keewdi e sifaaji keewdi, haaldanii 6e e kunndude annabaa6e. ² Ammaa e ley nyalaade cakitiide de o haaldanii en e Biyiiko mo o tagiri adunaaru ndu fuu.* O wadi dum donoowo huunde fuu. ³ Biyiiko oon na yaynira teddeengal Laamdo. Alhaali makko ina foti e Laamdo jaati. Imo he6indorii huunde fuu e konngol makko jogiingol semmbe. Caggal ko o tili laa6inde hakkeeki yim6e duum, o joodii gere nyaamo Laamdo jom manngu to dow kammu toon. ⁴ Ndelle 6iddo oon laatake burdo maleyka'en manngu, hono no innde nde Laamdo hokki mo ndeen 6urdi inde ma66e faa waawaa fonndideede.

Haala Biddo burdo maleyka'en

⁵ Si goonga, fay gooto e maleyka'en 6een Laamdo wi'aay:

«Wo a biyam,
hannden mi laatake Baaba
maa.»†

Naa katin:

«Miin, mi laatanto o Baaba,
kanko du o laatanoo kam
Biddo.»‡

⁶ Katin du, nde o 6adinoon nuluude afo ardiido oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:

«Maleyka'en Laamdo fuu kujidana dum.»§

⁷ Laamdo wi'ii dow maleyka'en 6een:

«O wadi maleyka'en makko keni,
o wadi maccu6e makko demle yi-ite.»*

⁸ Ammaa dow Biddo oon, o wi'i:

«Laamu maa, aan Laamdo, heddoto
faa abada abadin!
Potal woni sawru ndu laamortodaa.
⁹ Ada yidi fonnditaare,
ada wanyi oonyaare.

Saabe duum, Laamdo Joomiraa6o
maa subii ma joori nebbam
kaanankaaku dow maada,
hokki ma seyo 6urngo ngo
banndiraa6e maa fuu.»†

¹⁰ O wi'i katin:

«Aan Joomiraa6o, illa fudfoode
a joyyini adunaaru,
e juude maa tagirdaa kammuuli
diin.

¹¹ Kanji di timman. Aan kaa, a
heddoto.
Di fuu di kiiddiran hono kad-
dule ni.

¹² A sowiran di hono saaya,
di mbattitorto no neddo watti-
tirta saayaaji muudum ni.

Aan kaa, a waylitataako,
nguurndam maa du walaa
timmoode.»‡

¹³ Fay nde wootere, Laamdo wi'aay
gooto e maleyka'en:

«Jooda gere nyaamo am,
faa mi wada njaabaay way6e
ma.»§

¹⁴ Dume woni maleyka'en? Be fuu
wo 6e ruuhuuji gollanooji Laamdo
di o nulata faa ngollana he6oo6e
kisindam 6een.

2

Haala kisindam mawdam

¹ Ndelle, eden kaani wattude
hakkillooji meeden sanne e ko
nanden duum, taa mbosoden
goonga. ² Nulal Laamdo ngal
maleyka'en njottini ngaal tabitii.
Luttu6e ngal naa yeddu6e ngal fuu,
ke6ii jukkungo ngo kaandi. ³ Si wo
hono nii, noy ndadirten enen si en
njeebake kisindam mawdam hono
dam? Kisindam dam, Joomiraa6o
artii haalude haala majjam, de
hettindantoo6e mo 6een laamni

* 1:2 Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. † 1:5 Jabuura 2.7. ‡ 1:5 2 Samuwiila 7.14. § 1:6 Fillitagol Tawreeta 32.43. * 1:7 Jabuura 104.4. † 1:9 Jabuura 45.7-8. ‡ 1:12 Jabuura 102.26-28. § 1:13 Jabuura 110.1.

haala makko. ⁴ Laamdo beydi e dow seedaaku ma66e oon katin maandeeji e kaayeeffiji e golleeji mawdi. O yediri dokke Ruuhu Ceniido du no o muuyiri.

Haala dowiroowo yimbe to kisin-dam

⁵ E ley duum, wanaa maleyka'en been Laamdo hokki laamaade adunaaru warooru ndu kaaleten haala muudum nduun. ⁶ Won do Binndi di ceedii dow mo o hokki laamaade oon. Di mbi'i: «Neddo wo dume faa ngattanaa dum hakkillo?

Dume bii-Aadama laatii faa kaybaa dum?

⁷ A leeyinii mo wakkatiyel seeda e ley maleyka'en.

A filii mo lefol darja e teddeengal,

⁸ a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*

Ko Laamdo watti huunde fuu e ley hawju makko duum, ina holla imo laamii huunde fuu. Fay huunde heddaaki nde dwtanaaki mo. Kaa si goonga, en nji'aay kulle deen fuu na dwtanii mo tafon. ⁹ E wakkatiyel seeda Iisaa leeyinaama ley maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo filaa darja e teddeengal saabe ko o yari torra maayde. Goonga ni, o maayanii yimbe fuu saabe hinney Laamdo.

¹⁰ Sabo Laamdo tagudo huunde fuu mo huunde fuu woodani oon anniyake wattude yimbe heewbe e darja muudum. Ndelle o tawi na haani o yaara Iisaa ley torra faa o wada dum ardiido kibbudo, potudo omtande yimbe been laawol kisin-dam. ¹¹ Sabo dey, Iisaa cenoowo yimbe oon e seniibe been wo yuwdi ngootiri. Dum saabii de Iisaa semtirtaa noddird e sakiraa6e muudum. ¹² Imo wi'a Laamdo:

«Mi anndinan sakiraa6e am been innde maa,

mi manete hakkunde kawrital ma66e.»†

¹³ O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow Laamdo.»

Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaa6e 6e Laamdo hokki kam been.»‡

¹⁴ Ndelle, ko tawaa sukaa6e been wo teewu e yiyam, Iisaa du hawti e ma66e tagaadi ndiin. O wadii noon faa maayde makko jaaloo jogiido baawde maayde oon, dum woni Ibiliisa, ¹⁵ de o rimdina yimbe 6e kulol maayde ha66unoo been haddi nguurndam mu66en fuu. ¹⁶ Ina laa6i wanaa wallude maleyka'en waddi mo, ammaa wallude yuwdi Ibrahiima waddi mo. ¹⁷ Ndelle ina tilsi o laatoo hono sakiraa6e makko been e huunde fuu, faa o laatanoo 6e Almaami Mawdo jom yurmeende koolniido e ley golle Laamdo. Dum o wadi faa o itta 6e e jukkungo ngo 6e kaandi saabe hakkeeji ma66e. ¹⁸ Kanko e hoore makko, o ndaartindoraama torraaji. Saabe duum, imo waawi wallude ndaartindete6e been.

3

No Iisaa burdi annabi Muusaa teddude

¹ Sakiraa6e seniibe, Laamdo noddii on faa kawton e muudum dow kammu. Ngatton hakkillooji moodon e Iisaa Almasiihu. Wo o nulaado, wo o Almaami Mawdo mo ceedantoden. ² O hoolnake e Laamdo cubiido mo oon, hono no Muusaa hoolnorii ley suudu Laamdo fuu noon. ³ De si goonga, nyi6oowo na buri nyimngo muudum manngu. Hono noon du, Iisaa burdi Muusaa manngu. ⁴ Suudu fuu na woodi nyi6oowo dum, de nyi6oowo huunde fuu oon wo Laamdo. ⁵ Muusaa wonnoo koolniido e suudu Laamdo nduun fuu. Wo o gollanoowo Laamdo faa o sappoo ko Laamdo wi'ata caggal makko. ⁶ Ammaa Almasiihu wo biido koolniido. Kam woni hooreejo dow suudu Laamdo nduun. Enen ngoni suudu makko

* 2:8 Jabuura 8.5-7. † 2:12 Jabuura 22.23.

‡ 2:13 Esaaya 8.17-18.

nduun, si tawii en tinnake e hoolaare, en keddake e jikke ko mantortoden duum.

Haala naatude e ley fowtere Laamdo

⁷ Saabe duum, no Ruuhu Ceniido wi'iri ni:

«Hannden, si on nanii daande makko,

⁸ taa njoornee berde moodon hono no maamiraa6e mon ngadirnoo de muurti ni,*

nyannde 6e ndaartindinoo Laamdo ley ladde ndeen.

⁹ Be ndaartindake kam toon faa 6e ndaara munyal am,

fay ko 6e nji'i gollleeji am haddi duubi capande nay.

¹⁰ Saabe duum tikkiranmi yim6e jamaanu oon,

mbiimi: wakkati fuu berde ma66e ina ndunya 6e e majjere,

6e anndaa laabi am fey!

¹¹ Faa kuniimi ley tikkere am, mbiimi:

Be naatataa ley fowtere am abada.»†

¹² Ndelle sakiraa6e, kaybee taa fay gooto moodon tawree bernde bonnde nde walaa goondinal, de sela Laamdo buurdo. ¹³ Ammaa cembunduroun berde mon nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa luttal hiila on, de yoorna berde mon.

¹⁴ Sabo dey, si eden tinnoo e hoolaare nde kebuden gilla fuddoode faa yaha timmoode fu, ndeen kaa en kawtii e Almasihu.

¹⁵ Wo hono no Binndi diin mbiiri: «Hannden, si on nanii daande makko,

taa njoornee berde mon hono no maamiraa6e moodon ngadirnoo de muurti ni.»

¹⁶ Beye ngoni muurtu6e fay si tawaa nanii daande Laamdo? Be fuu wo 6e yim6e 6e Muusaa wurtinnoo leydi Misira. ¹⁷ Beye ngoni 6e Laamdo tikkani ko foti duubi capande nay? Wo luttu6e

de maayi kantii ley ladde 6een.

¹⁸ Beye ngoni 6e o hunanii naatataa e leydi ndi o hokkata fowtere makko 6een? Wo salii6e mo 6een ni. ¹⁹ Woodi, en nji'ii du, 6e kebaay naatude e fowtere makko sabo 6e ngoondinaay.

4

¹ Laamdo na heddi na hokka en amaana naatude fowtere muudum. Ndelle sanaa kulen taa fay gooto e meeden hunngoo naatude. ² Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo hono no yim6e ley ladde 6een naniri ni. De kam6e kaa, ko 6e nannoo duum nafaay 6e sabo 6e kettindoraaki dum goondinal. ³ Kaa enen goondin6e 6een, en naatan e fowtere Laamdo ndeen. Kayre woni nde o wi':

«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi: Be naatataa ley fowtere am abada!»*

Dum e taweede fuu, o yotini fowtere ndeen gilla nde o joyyinnoo adunaaru ndeen. ⁴ Sabo nokku gooto e ley Binndi diin haalii haala nyalaande jedda6erde ndeen, wi':

«Laamdo fowtii e golle muudum fuu e ley nyannde jedda6erde ndeen.»†

⁵ O wi'i katin: «Be naatataa ley fowtere am abada.»

⁶ Wo66e kaa ke6an naatude ley fowtere ndeen. Artii6e nanude kabaaru lobbo oon 6een naataay e ley fowtere ndeen sabo 6e calake ko Laamdo wi'i. ⁷ Ndelle Laamdo wadi sardi† goddo bi'eteedo «hannden». O haaliri dum e hunnduko Daawda caggal duubi keewdi katin. Dum woni aayaare nde njannuguden naanen ndeen:

«Hannden, si on nanii daande makko,

taa njoornee berde mon.»§

* 3:8 Dum woni yim6e Israa'iila muurtirnoo6e annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira.

† 3:11 Jabuura 95.7-11. * 4:3 Jabuura 95.11.

† 4:4 Fuddoode 2.2. ‡ 4:7 sardi wo wakkati

podanoodo. § 4:7 Jabuura 95.7-8.

⁸ Sabo si goonga, si Yoosuwa yaari-ino yim6e to fowtere fu, Laamdo haalataano caggal duum haala sardi goddo. ⁹ Dum na holla yim6e Laamdo ina ndesanaa fowtere hono nde Laamdo fowti nyannde jedda6erde ndeen. ¹⁰ Sabo naatudo e fowtere Laamdo, kam du fowtiran no Laamdo fowtiri e golle muudum ni. ¹¹ Ndelle, tilay tinnitoden no mbaawruden fuu faa naaten e fowtere Laamdo ndeen taa fay gooto saamira no salaniibe Laamdo been caamiri noon.

¹² Konngol Laamdo ina wuuri, ina gollira baawde. Ingol buri kaafaahi mbelnaaki kunndude didi fuu welude. Ingol yuwa faa ngol sennda 6ernde e yonki, faa ngol sennda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji e anniyaaji gondi e 6ernde. ¹³ Tageefo fuu suudanaaki Laamdo. Huunde fuu na 6angi yeeso makko, na yi'ee. Wo yeeso makko njaa-bantoden ko'e meeden.

No Iisaa Almaami Mawdo oon worri

¹⁴ Ndelle ka6boden e ko ngoondinden duum faa wooda. Sabo en kebii Almaami Mawdo jaado dow kammu to yeeso Laamdo, dum woni Iisaa Bii Laamdo oon. ¹⁵ Almaami Mawdo meeden oon, wanaa neddo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku meeden. O jarribaama no he6iraa fuu no njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke. ¹⁶ Ndelle, en kooloo battaade joodorgal Jom moyyere, faa keben yurmeende e moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami ki66udo

¹ Kala Almaami Mawdo ina subee hakkunde yim6e de halfinee gollande Laamdo saabe ma66e. Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe hakkeeki. ² Joomum ina waawi yurmaade

yim6e 6e anndaa laawol Laamdo de majji 6een, sabo kam e hoore muudum wo lokkaajo hono no ma66e ni. ³ De saabe kam e hoore muudum wo lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hakkeeki muudum du, wanaa saabe hakkeeki yim6e tan. ⁴ Fay gooto waawaa hokkude hoore mum darja laataade Almaami Mawdo. Sanaa tawa Laamdo subii dum hono no suborii Haaruuna ni.

⁵ Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore muudum darja laataade Almaami Mawdo. Wo Laamdo subanii mo dum. Kam wi'i mo:

«Wo a 6iyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»*

⁶ O wi'i e ley nokku goddo:

«Wo a almaami faa abada

e sii almaamaaku Malkisedek.»†

⁷ Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen, wadirii du'aawuujji e bullaali cattudi e gondi, nyaagake Laamdo baawdo hisinde dum e maayde oon. Laamdo jabanii mo saabe ko o downtanii dum. ⁸ Fay si taweede kanko woni Biddo oon, o ekitake downtanaade Laamdo e ley torraaji di o yari. ⁹ Saabe ko o hi66iniraa hono nii duum, imo waawi hokkude downtaniibe mo been fuu kisindam nduumiidam. ¹⁰ Laamdo wadii mo Almaami Mawdo hono no Malkisedek.

Haala dow ko yaarata goondinal yeeso

¹¹ Miden njogii haalaaji keewdi e kabaaru o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on paamataa law. ¹² Odon kaannoo laataade jannginoo6e gilla ko 6ooyi, ammaa faa hannden sanaa goddo janngina on jannde arandeere hono abajadda ley Haala Laamdo. Odon kaannoo taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam ngondon. ¹³ Muynoowo fuu wo kecco tafon, faamataa kabaaru fonnditaare.

* 5:5 Jabuura 2.7. † 5:6 Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10

14 Ammaa nyaamdu tekkundu wo mawbe njeji. Been kaa marii hakkillooji mu66en, 6e mboownii ko'e ma66e sennude ko woodi e ko boni.

6

¹ Ndelle, njaaren yeeso dow annude Almasiihu faa njottoden kib6al. Taa keddoden e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tubude e golleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamdo. ² Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juude dow neddo, e ummital maay6e, e jukkungo duumiingo. ³ Njaaren yeeso. Noon ngadeten du si Laamdo jabii.

⁴ Si goonga, wurtiife e laawol Laamdo been mbaawaa soyyaade de tuuba katin. Be kebiino annoora Laamdo, 6e meedii moyyere Laamdo, 6e kebiin ngedu e Ruuhu Ceniido. ⁵ Be meedii haala Laamdo moyyuka kaan. Be meedii du baawde wakkati garoowo oon. ⁶ Caggal duum fu, 6e njoppii. Be mbaawaa tubineede katin. Ina nanndi hono kambe e ko'e ma66e i6e tonta Bii Laamdo oon dow leggal palaangal katin, i6e cementina dum. ⁷ Taykoden leydi: si ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi nafoori remoo6e been, ndi he6an barke yuurudo to Laamdo. ⁸ Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, 6ooyataa ndi hudee, de sakitoo ndi duppee.

⁹ De onon kaa, sakiraa6e am horsu6e, fay si min kaaldi nii, miden tannyori wo e laawol lobbol ngondon, dum woni laawol kisindam ngool. ¹⁰ Sabo Laamdo wanaa oonyiido sakko yeggita golle moodon naa njinngu ngu kolludon dum nde ngollandon seniife been ndeen e no ngadoton faa joonin du. ¹¹ De miden muuya

mono e moodon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke moodon hi66a, tabita. ¹² Min njidaa laatodon jaay6e. Ko min njidi dey, nyemmbiton ronoo6e ko Laamdo aadii hokkude dum'en saabe goondinal mu66en e munyal mu66en.

Haala amaanaaji Laamdo cellu6i

¹³ Ko Laamdo wadanannoo Ibrahiima amaana duum, wo hoore muudum hunorii, sabo walaa fuu potudo e muudum manngu faa hunoroo dum. ¹⁴ O wi'i: «Mi hunake, mi wadan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewa!»* ¹⁵ Woodi, Ibrahiima munyi faa he6i ko Laamdo aadiinoo hokkude dum duum. ¹⁶ Yim6e ina kunoroo burdo dum'en manngu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala mu66en, ina itta jeddi gonfi hakkunde mu66en diin fuu. ¹⁷ Nde Laamdo aadiinoo dum ndeen, na yidi he6oo6e amaana oon paama faa laa6a anniya muudum waylitataako fey. Dum wadi de o 6eydi hunayeere e dow amaana makko oon. ¹⁸ Kulle didi de, dum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbaylitataako abada, sabo Laamdo fenataa. Ndelle, dum fuu na semmbindina berde meeden, enen doggir6e to Laamdo faa njogoden jikke mo kokkaden oon. ¹⁹ Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeden. Imo dowa en faa paltoden lefol paliingol† e nokku burdo fuu senaade to dow kammu toon. ²⁰ Iisaa artii en, naati toon saabe meeden. O laatanake en Almaami Mawdo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteedo Malkisedek

* 6:14 Fuddoo6e 22.16-17. † 6:19 lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yim6e ngoni e to Laamdo heedi ley nokkuure burnde fuu senaade.

¹ Malkisedek oon laatakono kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamdo Toowdo sufii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartannoo wolde nde jaalinoo kaanankoo6e, o barkini dum.*

² Ibrahiima hokki mo sappo6erde e huunde fuu ko he6oynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponnditiido». Katin du wo o kaananke Salaam. Dum na fiirta «kaananke jam».

³ Binndi diin cifaaki baabiiko naa inniiko naa maamiraa6e makko fey. Di kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Bii Laamdo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.

⁴ Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappo6erde ko he6unoo e wolde ndeen fuu. ⁵ Katin du, almaami'en yuuru6e e Lewi† been njamiraa e ley sariya nanngude sappo6erde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuuru6e e Ibrahiima. ⁶ Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, jabii sappo6erde jawdi Ibrahiima, de barkini dum, kam ke6udo amaanaaji Laamdo oon.

⁷ Sikke fuu walaa, barkinoowo ina guri barkinteedo teddude.

⁸ Katin du, yuuru6e e Lewi, jaboo6e sappo6erde been, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurdo hono no Binndi diin ceedorii noon. ⁹ Eden mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima hokki sappo6erde duum, Lewi mo yuwdi muudum jabata sappo6erde oon, kam du hokkii nde. ¹⁰ Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka tafon, e 6anndu maammum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahiima ndeen.

¹¹ Laamdo hokkii Israa'iila'en Tawreeta, joyyiniidum dow almaamaaku Lewinkoo6e. Joonin

le, si tawiino almaamaaku nguun hi66iino fu, ndeen garol almaami goddo hono Malkisedek mo yuuraay e Haaruuna, walaa nafaa. ¹² Woodi du, si almaamaaku waylitake fu, tilay jamirooje du mbaylitoo.

¹³ Kulle deen ina kaala haala Joomiraado meeden. O jeyaaka e yuwdi Lewi. Wo e lenyol gonngol o jeyaa, ngol fay gooto mu66en gollaay golle almaami hirsirde abada. ¹⁴ Sabo en fuu en anndii, Joomiraado men oon e lenyol Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nandudo e Malkisedek

¹⁵ Kabaaru o beydan laa6ude du si almaami goddo 6angu6o oon nanndii e Malkisedek. ¹⁶ O laataaki almaami saabe yamiroore dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami dey, wo saabe baawde gonde e nguurndam dam halkataake. ¹⁷ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Wo a almaami faa abada e sii almaamaaku Malkisedek.»

¹⁸ Ndelle yamiroore arandeere ndeen ittaama sabo walaa semmbe, nafaay. ¹⁹ Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon fay gooto laataaki ki66udo. Joonin kaa en njowii jikke men e ko buri Tawreeta Muusaa oon. E jikke oon ke6irten 6attaade Laamdo.

²⁰ Katin du, Laamdo wadii hunayeere muudum. Lewinkoo6e been le, Laamdo hunanaaki dum'en. ²¹ Ammaa Iisaa laatorake almaami e dow hunayeere.

Laamdo wi'i mo:

«Miin Joomiraado hunii, waylitataa ko anniyii du, wi'i:

Wo a almaami faa abada.»†

²² Hono nii Iisaa laatorii tolma\$ kokkoowo en hoolaare wondunde e amaana burdo woodde oon.

²³ Ko jokkiti katin, almaami'en been ina keewnoo sabo maayde na

* 7:1 Ndaaree Fuddoode 14.17-20. † 7:5 Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna. ‡ 7:21

Jabuura 110.4. § 7:22 Tolma wo maande holloore hoolaare.

hada 6e heddodaade e golle ma66e. ²⁴ Ammaa Iisaa woni duumiido faa abada, almaamaaku muudum du walaa kaaddi. ²⁵ Saabe duum, imo waawi hisinde 6attorii6e Laamdo saabe makko been kisindam kibbudam. Imo waawi hisinde 6e sabo imo wuuri faa abada, imo surana 6e to Laamdo.

²⁶ Ndelle, Iisaa woni Almaami Mawdo mo kaajaden: wo o ceniido, o walaa feloore, laru* fuu walaa e makko. O senndaama e wadu6e hakke. Katin du, o toownaama dow huunde fuu to dow kammu. ²⁷ O nanndaay e almaami'en maw6e wob6e. Been kaa, nyannde fuu sanaa 6e artoo 6e ngadana ko'e ma66e kirsamaari saabe hakkeeki ma66e. Caggal duum, 6e ngada saabe hakkeeki yim6e. Ammaa Iisaa hokkitirii hoore muudum laatoo kirsamaari, de nii ittiri hakkeeki yim6e nde wootere heyooore yim6e jamaanuujii fuu. ²⁸ Tawreeta Muusaa oon ina darna yim6e lokkaa6e faa laatoo Almaami'en Maw6e. Ammaa hunayeere nde Laamdo hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Biddo kibbinaado faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana burdo woodde oon

¹ E ley ko kaaleten duum, inan haala burka manngu: eden ngoodi Almaami Mawdo, oon woni joodiido gere nyaamo joodorgal Jom manngu dow kammu. ² Imo golla golle makko e ley nokkuure seniinde. Dum woni hukum goongaajo mo Joomiraado darni, wanaa mo neddo darni.

³ Almaami fuu ina suboraa faa yottina to Laamdo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji. Dum le, tilay Iisaa laatantoodo en Almaami Mawdo oon du he6a huunde faa yottina. ⁴ Sini to leydi ga o wonnoo fu, o laatataako almaami, sabo

dey, ina woodi almaami'en wad-
doobe dokke kawrooje e Tawreeta
Muusaa. ⁵ To almaami'en been
ngollata toon na holla en ko woni
dow kammu. Nokku ma66e oon
wo sifa tan. Nde Muusaa 6adinoo
darnude hukum seedaaku oon
ndeen, Laamdo sappani mo, wi'i:
«Tinnodaa, ngadiraa huunde fuu
dow sifa mo kollumaami dow
waamnde oon.»* ⁶ Ammaa joonin,
Almasiihu halfinaama gollal de-
wal 6urngal ngal ma66e ngaal
woodde, sabo wo curanoowo
yim6e ley amaana burdo woodde
oon. Amaana oon waldaa e
arandeejo oon, o yowaama dow
haalaaji gondi e amaana burdi
woodde. ⁷ Sini amaana arandeejo
oon laatakeno kibbudu fu, walaa
fuu ko dida6o nafata. ⁸ Ammaa
Laamdo wo felu yim6e muudum,
wi'i:

«Miin Joomiraado mido wi'a
nyalaade ina ngara
de ngadammi amaana keso
e yim6e Israa'iila e yim6e
Yahuudiya.

⁹ O nanndataa e amaana mo
ngadidinnoomi e maami-
raabe ma66e
nde downoomi dum'en faa mi
wurtina dum'en leydi Misira
ndeen.

Ko kam6e e ko'e ma66e 6e mbonni
amaana am duum,
miin du mi tottitake 6e.

Noon mbiimi, miin Joomiraado.»

¹⁰ Joomiraado wi'i:

«Inan amaana mo ngadidammi e Is-
raa'iilankoo6e caggal balde
deen:

Mi wattan jamirooje am e hakkil-
looji ma66e,

mi winnda de e 6erde ma66e,
mi laatoo Laamdo ma66e,
6e laatoo yim6e am.

¹¹ Katin walaa fuu ko neddo tindina
gondo muudum,

maa sakiike mum faa wi'a
dum: «Hey, anndu Joomi-
raado»,

* 7:26 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.
Wurtagal 25.40.

* 8:5

sabo yim6e fuu anndan kam,
gilla lo'u6e faa e teddu6e.

¹² Sabo mi yaafoto lutti ma66e,
mi ittan hakkeeeji ma66e e
hakkillo am fey.»†

¹³ Ko o haali kabaaru amaana
keso oon duum, o hiiddini amaana
arandeejo oon. Joonin kaa, ko
naywi faa nyoofii duum 6adake
lallineede.

9

*Haala dewal ley amaana kiiddo
oon*

¹ Amaana arandeejo oon ina
joginoo jamirooje kawjiide dewal
Laamdo, kam e nokkuure dewal
seniinde wonnde to leydi ga.

² Nokku oon wo hukum mo
cuudi didi: arandeeru nduun
wo suudu seniindu inndirtee.
Doon jyyinirde fitilla e taabawal
gondungal e buuru cakkaado
ngonnoo. ³ Yeesooru nduun woni
caggal lefol paliingol ngool. Innde
mayru wo nokkuure burnde fuu
senaade. ⁴ Ley mayru urirde
wadiraande kanje e keesuwal
amaana mooytiraangal kanje
ngonnoo. Ley keesuwal ngaal ina
woodi loongel kanje goodungel
nyaamdu wi'eteendu «manna»,
kam e sawru Haaruuna wil-
itinnoodu nduun e alluuje de
amaana oon winndaa e mu66en
deen. ⁵ To dow keesuwal toon
na woodi nate maleyka'en dido
wi'eteefe keruba'en, wo 6e
maande teddeengal Laamdo.
Bippeele ma66e ina kuuri nokku
do yiyam daam rufetee faa hak-
keeeji njaafee doon. Ammaa en
mbaawaa sifaade kulle deen faa
laa6a e wakkati o.

⁶ Noon kulle deen fuu
moyyiniraa. Nyannde fuu al-
maami'en 6een ina naata, ina
mburtoo to suudu arandeeru
toon faa ngolla golle mu66en.

⁷ Ammaa ley suudu yeesooru
nduun, Almaami Mawdo oon tan
naatata e mayru hitaande fuu

nde wootere. Katin du tilay o
naadda e yiyam kirsamaaji faa o
itta hakkeeeji makko, e hakkeeeji
yim6e di anndaano diin. ⁸ Inan
ko Ruuhu Ceniido sappii e kulle
deen: si suudu arandeeru na
heddi fu, nokku burdo fuu senaare
oon naatataake. ⁹ Dum fuu wo
dum maande ko woni hannden:
sadakaaji nyaamri e kirsamaaji
fuu mbaawaa laa6inde gafoowo
dum'en faa tawa 6ernde mum
felataa dum. ¹⁰ Dewal ngaal ina
ha66aa e jamirooje haala nyaamdu
e njaram e lootaade lootaali feere
feere. Jamirooje deen fuu na
ka66aa e 6anndu tan wanaa e
6ernde, ide njokkee faa nyannde
Laamdo tabintini huunde heyre.

*Haala sadaka ley amaana keso
oon*

¹¹ Ammaa joonin, Almasiihu
6angii, wo Almaami Mawdo
gadando en moyyereji. O naatii
e hukum burdo teddude burdo
hi66ude, mo junngo 6ii-Aadama
darnaay, mo jeyaaka e adunaaru
tagaandu ndu. ¹² O naatii ley
nokkuure burnde fuu senaade
ndeen. O naaddaay e yiyam
ndamkoy e nga'oy, wo e yiyam
makko jaati o naaddi. Hono nii
o rimdiniri en nde wootere faa
abada. ¹³ E ley Tawreeta Muusaa,
si yiyam damdi e ga'i e ndoondi
nyale duppaange wiccaama e
neddo tuundo fu, laa6inan joomum
ley diina. ¹⁴ Ndelle walaa ko haali
haala yiyam Almasiihu daam! E
baawde Ruuhu duumiido oon,
Almasiihu hokkii hoore muudum
Laamdo no kirsamaari ndi walaa
laru. Dum wadi de yiyam makko
laa6inan miilooji 6erde meeden e
golleeji jaarooji en to maayde, faa
ndewen Laamdo buurdo oon.

¹⁵ Saabe duum, o laatii curoowo
hakkunde yim6e e Laamdo ley
amaana keso oon, faa yim6e 6e
Laamdo noddii 6een ke6a ndongu
nduumiingu ngu Laamdo aadii

† 8:12 Yeremiya 31.31-34.

hokkude nguun. Dum fuu dum wadii sabo goddo maayii, faa rimdina woofube e ley amaana arandeejo oon.

¹⁶ Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii. ¹⁷ Tilay ndongu tabita caggal maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii. ¹⁸ Dum wadi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa yiyam rufaa. ¹⁹ Nde Muusaa hollitinnoo yimbe been jamirooje gonde e Tawreeta deen fuu ndeen, hooyi yiyam nga'oy e ndamkoy, jillunduri dam e ndiyam, de suuwiri toon leebi baali bodeeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yimbe been fuu. ²⁰ O wi'i: «Dum woni yiyam tabintinoojam amaana mo Laamdo yamiri on njokkon oon.»* ²¹ Hono noon katin, o wicciri yiyam e dow hukum ceniido oon, kam e gineeji dewrudi Laamdo diin fuu. ²² Si goonga, ko buri heewude ley Tawreeta fu, wo yiyam laabinta dum. Si wanaa yiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari ki6bundi

²³ Kulle deen ngoni nate kol-litooje kulle gonde dow kammu deen, ide kaajaa laabinireede yiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje deen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji burdi noon woodde. ²⁴ Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde 6i66e-Aadama nyifi, nanndunde e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso Laamdo. ²⁵ Almaami Mawdo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen, na yaada e yiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o ittana hoore makko sadaka kile keewde. ²⁶ Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile

keewde gilla e fudfoode adunaaru faa joonin, ammaa dum laatoraaki noon. O 6angii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkatiiji, faa o itta hakkeeji yimbe saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no kirsamaari ni. ²⁷ Cakitte 6ii-Aadama wo maayde nde wootere, caggal duum, saree. ²⁸ Hono noon, Almasiihu du hokkitiri hoore muudum hono no kirsamaari ni nde wootere faa ronndoo hakkeeji yimbe heewbe. O 6angan dida6erde, de wanaa faa o ronndoo hakkeeji, ammaa wo faa o waddana yimbe doomu6e garol makko been kisindam.

10

¹ Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereeji garooji diin, wanaa tagaadi majji pay. Jokku6e Tawreeta been na ndewra Laamdo kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta oon waawaa hi66inde battoriibe Laamdo kirsamaaji been. ² Si imo waawnoo hi66inde 6e, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewo6e been laabinaama nde wootere fu, berde ma66e pelataa 6e saabe hakkeeji katin. ³ De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande diin miccintinan yimbe hakkeeji mu66en. ⁴ Sabo yiyam ga'i e damdi daam waawaa ittude hakkeeji fey.

⁵ Dum wadi, wakkati mo Almasiihu naati adunaaru oon, wi'i Laamdo:

«Wanaa kirsamaaji muuyudaa,
wanaa sadakaaji nyaamri
muuyudaa,

ammaa a wadanii kam
6anndu.

⁶ Sadakaaji duppamaaji e
sadakaaji saabe hakke du,
mbelataa ma.»

⁷ Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi
wada muuyde maada, aan
Laamdo,

* 9:20 Wurtagal 24.8. * 10:7 Jabuura 40.7-9.

no winndiraa ley dewtere

Tawreeta dow am ni.»*

⁸ O wi'i tafon: «A yidaa sadakaaji kirsaaɗi, a yidaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppa-maaji e sadakaaji saabe hakkeeki. Di mbelataa ma.» O wi'i dum fay si sadakaaji diin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni. ⁹ Caggal duum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maa.» Noon Laamdo ittiri sadakaaji arandeeji diin de tabintini sadaka keso oon. ¹⁰ Ko Iisaa Almasiihu wadi muuyde Laamdo duum, laa6inii en e hakkeeki. Sabo dey, o hokkii banndu makko laatanoo en sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa abada.

¹¹ No gollal sadaka aranal ngaal worri, almaami fuu wo daraniido golle muudum nyannde fuu, ina yottina sadakaaji diin wakkati fuu, ammaa di mbaawaa ittude hakkeeki. ¹² Ammaa Almasiihu hokkirii hoore muudum wo sadaka ittoowo hakkeeki nde wootere faa abada. Caggal duum, o joodii gere nyaamo Laamdo. ¹³ Doon o doomata faa Laamdo wada o yaaba waybe mo. ¹⁴ Ndelle, ko o laatii kirsamaari duum, o hi66inii yimbe be hakkeeki mu66en laa6intee been faa abada.

¹⁵ Ruuhu Ceniido du na seedanoo en dum. Sabo o wi'i tafon:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Inan amaana mo ngadiidammi e ma66e

e ley balde garooje:

Mi wattan jamirooje am e berde ma66e,

mi winnda de e hakkillooji ma66e.»

¹⁷ O jokkintini katin, o wi'i:

«Mi ittan hakkillo am e hakkeeki ma66e e bonandaaji ma66e fey.»†

¹⁸ Woodi ndelle, do hakkeeki njaafaa fu, sadaka ittoowo hakkeeki walaa katin.

No Laamdo badortee

¹⁹ Saabe duum sakiraa6e, yiyam Iisaa ndufaadam daam hokkii en laawol naatude e nokkuure burnde fuu senaade ndeen e berde baaltiide. ²⁰ O udditanii en laawol kesol buurngol, naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol woni banndu makko nduun. ²¹ Eden njogii Almaami mawdo ardinaado suudu Laamdo nduun. ²² Ndelle, battitoroden Laamdo berde goongaaje e goondinal ngal sikkitiraaka. Sabo berde meeden laamnaama, pelataa en dow ko boni, balli meeden du lootiraama ndiyam laa6udam. ²³ Tiigoden jikke mo kaaleten haala muudum faa wooda, sabo Laamdo wo koolniido, wadan ko aadii. ²⁴ Ndaaren hakkunde meeden no poodundurten njinngu e gollleeji lobbi. ²⁵ Taa celen hawritinde no wobbe ngadata ni. Ammaa sanaa cembunduren berde, sakko ko nji'oton nyalaande Joomiraado ndeen ina badoo warude.

²⁶ Sabo si goonga, si eden kensoo eden ngada hakkeeki caggal ko annudun goonga faa laa6i fu, sadaka ittoowo hakkeeki heddaaki katin. ²⁷ Ko heddi dey, doomugol kul6iniingol nyannde kiite, kam e yiite mannge nyaamoowe yeddu6e Laamdo ngeen. ²⁸ Si neddo salake Tawreeta Muusaa oon fu, waraama e dow seedaaku yimbe dido naa tato, yurmataake. ²⁹ Ndelle miilee, sabo ina haani neddo jukkee jukkungo burngo noon manngu si yaa6irii Bii Laamdo yawaara, huyfinii yiyam amaana cenudam dum daam, mbonkake Ruuhu gaddoowo moyyere oon. ³⁰ Sabo eden anndi Laamdo wi'i:

«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin yobooyta.»

O wi'i katin:

«Joomiraado saroto yimbe muudum.»‡

³¹ Hey, saamude e juude Laamdo buurdo oon ina hul6inii!

† 10:17 Yeremiya 31.33-34. ‡ 10:30 Fillitagol Tawreeta 32.35-36.

³² Miccitee nyalaade moodon arane deen, caggal nde Laamdo yaynunoo hakkillooji moodon. On ndurwii ley torraaji keewdi e munyal. ³³ Wakkatiiji odon kuyfiniree jennooje e toonya yeeso yimbe, wakkatiiji odon njaba wondude e wobbe wadaabe noon. ³⁴ Si goonga du, on cunodake e uddaa6e ley kasu, woodi on njabii teeteede ko njogidon duum fuu. On njabirii dum seyo, sabo on anndii odon njogii ko furi duum fuu woodude, ko tabitata faa abada. ³⁵ Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo inde jogii mbarjaari mawndi. ³⁶ Wo munyal kaandudon. Ndeen si on ngadii muuyde Laamdo fu, on ke6an ko aadanii on. ³⁷ Sabo ina winndaa:

«Si wadii seeda fu,
kaando warude oon waran, o
hanndataako.»

Laamdo wi'ii:

³⁸ «Ponnditaniido kam wuurdan
goondinal,§

ammaa si yeccitake,

bernde am yardataako dum.»

³⁹ Enen kaa, en njeyaaka e yeccotoobe de kalkee been. Be njeyaden e mu6ben dey, goondin6e faa yonkiiji mu6ben ndannee been.

11

Haala goondinal

¹ Goondinal wo tannyorde he6an ko yowi jikke e muudum, wo tannyorde ko yi'aay duum ina woodi. ² Saabe maggal, Laamdo jabiri maamiraabe meeden.

³ Saabe goondinal, paamirden Laamdo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muudum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.

⁴ Saabe goondinal, Haabiila ittiranii Laamdo sadaka burdo mo Kayiinu oon. Goondinal wadi de Laamdo hiisorii mo o ponnditiido nde jabannoo mo

sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi duum, imo heddi waajaade en faa joonin saabe goondinal makko.

⁵ Saabe goondinal, Henok yeentiraa dow kammu, meedaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamdo yeentini mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamdo. ⁶ Si neddo walaa goondinal, waawaa welude Laamdo. Sabo gardo to Laamdo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotoobe mo been.

⁷ Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muudum. O dowtanii Laamdo cappando mo ko warata, ko yi'aaka tafon duum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamdo du hiisorii mo o ponnditiido saabe goondinal makko ngaal.

⁸ Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddaango Laamdo, yehi to leydi ndi Laamdo aadanii dum he6an. De o dilli tawi le o anndaa fuu to o fonndii. ⁹ Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaakuuba du njoofodake e makko e ley hukumuuji. Kam'en du ngoni hebidoobe e makko amaana gooto oon. ¹⁰ Ibrahiima wadii dum sabo na hednnoo ngalluure yowiinde dow joyyinirde duumiinde nde Laamdo diidi de nyi6i ndeen.

¹¹ Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa hebude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimarano. O hebii yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamdo yottinan aadi muudum. ¹² Ndelle neddo gooto nayeejo faa 6adii maayde hebi yuwdi potundi e koode kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.

¹³ Yimbe been fuu maaydii e goondinal mu6ben tawi ko Laamdo

aadanii d̄um'en d̄uum tabitaay ta-fon. Ammaa 6e kaynake d̄um to wodd̄i, de 6e kuyani d̄um. Be cema-taay wi'ude wo 6e ho66e du, wo 6e weer6e e adunaaru ndu. ¹⁴ Ko 6e kaaldi noon d̄uum, hollii faa laabi i6e pilanoo ko'e ma66e leydi ndi 6e njeyi. ¹⁵ Katin du si hakkil-looji ma66e ina ngonnoo e leydi ndi 6e njaltunoo ndiin, i6e mbaawnoo yeccaade toon. ¹⁶ Kaa si goonga, i6e poodaano leydi 6urndi woodde, d̄um woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe d̄uum, Laamdo semti-raay noddireede Laamdo ma66e, moyyananii 6e ngalluure.

¹⁷ Saabe goondinal, nde Laamdo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, ja6iri hokkude Isiyaaka faa laatoo kirsamaari. Si goonga, o segi-lanake hokkude 6iyiiko korsudo oon hono sadaka, fay si Laamdo na aadanii mo lenyol keewngol. ¹⁸ O wadii d̄um fay ko Laamdo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ¹⁹ Ibrahiima ina jgorii Laamdo ina waawi ummintinde 6iyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa 6iyiiko hono wo ummitiido e maayde.

²⁰ Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini 6e d̄uum tabitan jaango.

²¹ Saabe goondinal, nde Yaaku-uba 6adinoo maayde ndeen, barkiniri 6i66e Yuusufi d̄ido been gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamdo.

²² Saabe goondinal, nde Yuusufi 6adinoo maayde du, sapporii wurtagol 6i66e Israa'iila leydi Misira. E ley majjum, o tindinii 6e 6e kooya yi'e makko.

²³ Saabe goondinal, saaraa6e Muusaa cuud̄iri d̄um lebbi tati caggal rimeede muudum. Be nji'ii o cukalel lobb̄el, de 6e cuusii

salaade yamiroore kaananke ndeen.

²⁴ Saabe goondinal, nde Muusaa mawnunoo ndeen, salii inndi-reede taan Fira'awna 6ii 6iyum debbo. ²⁵ O su6ake wondude e yim6e Laamdo been e ley tor-raaji mu66en diina weltoraade wakkatiyel seeda ley hakke. ²⁶ Imo hiisorii huufineede saabe Almasi-ihu 6uri woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

²⁷ Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamdo mo yi'ataake oon ni. ²⁸ Saabe goondinal, o wadi iidi Faltagol. O yamiri yiyam wujee e dammbude cuudi taa maleyka baroowo oon meema 6i66e Israa'iilankoo6e artiibe rimeede been.

²⁹ Saabe goondinal, Israa'iilankoo6e peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankoo6e tefunoo6e feyyitirde noon been fuu njoolake.

³⁰ Saabe goondinal, lalgaaje mawde deenude Yeriko deen caamiri ko Israa'iilankoo6e ngadi balde jeddi ina piiltoo de d̄uum.

³¹ Saabe goondinal, Rahabu debbo woykuuru oon† dadiri halkideede e luttu6e Laamdo been, sabo o ja66ake Israa'iilankoo6e horoo6e leydi makko been e dow jam.

³² Dume mbi'ammi katin? Wakkati o heyataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta e Daawda e Samuwiila, kam e annabaa6e heddi6e. ³³ Yim6e been fuu, wo goondinal wadi 6e njaalii kaanankoo6e, 6e laamorii fonndi-taare, 6e ke6i ko Laamdo aadii d̄uum. Kangal wadi de 6e mu66i kunndude dawaadi ladde, ³⁴ 6e

* 11:18 Fuddoode 21.12. † 11:31 Maanaa woykuuru wo pijoowo jo6eteedo ceede.

nyifi giiteeli ul'ultooji, 6e ndadi e mbelndi kaafaahi. Be tampii de 6e ke6i semmbe. Be laatii suusu6e ley wolde, 6e ndiiwi konuugi gardi to ma66e diin. ³⁵ Saabe goondinal, rew6e wo66e ke6iri maay6e mu66en ummintinaa. De yim6e wo66e le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. Be nja6aay heefordinde faa 6e ndannee, sabo i6e poodanoo iirtagol burngol woodde. ³⁶ Wo66e katin njalnora, piyaa dorri. Wo66e ngeyyaa, ngattaa ley kasu. ³⁷ Wo66e ma66e paddaa kaaye faa maayi. Wo66e tayiraa garjaaje. Wo66e mbardaa kaafaaje. I6e njiiloo i6e 6ornii guri be'i e baali, 6e talkaa6e, 6e torraa6e, 6e wadaa6e ko boni. ³⁸ Wo 6e yiilotoo6e ley laddeji e ley baamle, ley lohi e ley gayde. Yim6e been le, adunaaru ndu haandaano e mu66en.

³⁹ Yim6e been fuu, Laamdo jabii dum'en saabe goondinal mu66en. Dum fuu e taweede, 6e ke6aay ko Laamdo aadinoo duum. ⁴⁰ Be ke6aay dum sabo Laamdo anniyake hokkude en ko 6uri dum. O muuyaay 6e laatoo hi66u6e si wanaa 6e tawdee e meeden.

12

No dartaare Joomiraado hollirta njinnngu muudum

¹ Ndelle enen, sini seedee6e dow goondinal fotu6e nii heewude ina piilii en, en njoppa donje teddu6e en fuu e hakke jii6udo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no dadundurteedo ni. ² Ngatten hakkillooji meeden dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi'i seyo ina hefii mo duum, o munyii maayde dow legal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo joodowii gere nyaamo joodorgal laamu Laamdo.

³ Dum le, miilodon mo, kanko munyando nganyaandi luttu6e. Miilodon mo faa taa on tampu, taa 6erde moodon njoppa hoolaare mu66en. ⁴ Odon caloo hakke odon ka6a e muudum, ammaa on kabaaka faa yiyam doggi tafon. ⁵ Yalla on njeggittii haala cemmbinoo6a ka Laamdo haaldi e moodon kaan, onon bi66e muudum naa? O wi'ii:

«Biyam, nde Joomiraado dartini ma fuu, taa yaw dum.

Taa 6ernde maa metta si o felii ma.

⁶ Sabo Joomiraado dartinan mo horsini, fyan mo nanngiri biyum fuu.»*

⁷ Munyee dartaare ndeen. Inde holla Laamdo nanngirii on bi66e muudum. Biddo moy woni mo bammum dartintaa dum? ⁸ Si on ngalaa ley dartaare nde bi66e been fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa bi66e goongalaa6e, on nganaa bi66e halal. ⁹ Woodi du, ko Baabiraa6e meeden adunaaru been ndartinannoo en duum, en teddinii 6e. Sakko Baaba meeden jom yonkiiji oon! Wanaa eden kaani jabande dum faa bura noon de mbuuren naa? ¹⁰ Baabiraa6e meeden ina ndartinannoo en no miilorii ina woodi faa 6ooyti seeda tan. Ammaa Laamdo na dartina en faa kawten e muudum ley senaare muudum. Wo beydaari meeden dartinirta en. ¹¹ Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal duum, ingol waddana ja6u6e dartineede been fonnditaare e jam.

¹² Ndelle tinnee, cemmbindinon juude moodon tampude deen e koppi mon di ngalaa semmbe diin. ¹³ Moyyinanee koyde mon laabi dartiidi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal dada.

Sappagol taa neddo waasu moyyere Laamdo

* 12:6 Banndi 3.11-12.

14 Tinnee, pilodon wondude e yim6e fuu dow jam. Pilodon senaare, sabo si on ngalaa nde, on nji'ataa Joomiraado. 15 Kilnee taa fay gooto yeccoo gada de hunngoo moyyere Laamdo ndeen. Kilnee taa neddo moodon laatoo hono dadol kaadungol. Sabo si yaltii fu, na raafira yim6e heew6e tooke muudum. 16 Kilnee taa fay gooto moodon laatoo jaahili naa mo walaa kulol Laamdo hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muudum faa he6a ko nyaama nde wootere tan. 17 Odon anndi caggal duum, nde o yidunoo baabiiko barkina mo ndeen, o ja6aaka. O waawaay waylitinde ko o wadunoo duum fay si o filorii dum e bojji.

18 Onon, on ngaraay to huunde waawnde meemeede hono no yim6e Israa'ila ngardunoo to waamnde Sinayi. Been kaa ngarii to yiite nyanngunge e to cuddi tekkundi e nimre e henndu mawndu. 19 Be nanii fuufaango buututal e daande yuurunde dow kammu. Nanu6e daande ndeen been nyaagii taa beydaneefay kongol gootol no poti hulude. 20 Sabo dey, 6e kunngake waawtude ko Laamdo yamiri toon duum nde wi'unoo: «Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee kaaye.» 21 Goonga du, ko 6e nji'ata duum ina hul6inii faa Muusaa e hoore muudum wi'i: «Mi hulii sanne faa mido diwna.»

22 Ammaa onon, on ngarii waamnde Siyona. On ngarii ngalluure Laamdo buurdo oon, dum woni Urusaliima gondoo dow kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje kawriti ina mbeltodoo. 23 On ngarii e kawrital 6i66e arandee6e 6e inde mu66en mbinndaad dow kammu 6een. On ngarii to Laamdo carotoodo yim6e fuu oon, on ngarii e yonkiiji fonnditii6e laatii6e hi66u6e 6een. 24 On

ngarii to Iisaa curoowo hakkunde yim6e e Laamdo ley amaana keso oon. On ngarii to yiiyam makko mbiccaadam, ngaddudam kabaaru burdo kabaaru yiiyam Haabiila njuppiidam daam woodde.

25 Ndelle tinnee taa calanodon Kaaldoowo e moodon oon. Sabo salinoo6e cappando dum'en dow leydi ga 6een ndadaay, sakko enen si en calanake cappanoowo en gondoo dow kammu oon. 26 Arande, daande makko dimmbii leydi ndiin. Joonin kaa, o fodake dum do, o wi'i: «Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan, ammaa kammu e leydi fuu.»† 27 Ko o wi'i «kilol gongol katin» duum ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko dimmbataako duum heddoow kam tan. 28 Ndelle wo laamu ngu dimmbataako kebeten. Saabe duum, njetten Laamdo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol. 29 Sabo Laamdo meeden na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiidi

1 Keddodon e yidundurde, sabo on sakiraabe. 2 Taa njeebee jippinde weer6e, sabo wo66e ngadii noon mbeerni maleyka'en tawi andaa yalla wo kam'en. 3 Miccitee uddaabe hono wo on uddida e mu66en. Miccitee torraabe du hono wo on torrida e mu66en.

4 Yim6e fuu teddina dewgal. Tilay aadi dewgal jogoree laabal. Sabo Laamdo saroto fijoo6e won6e e dewgal e 6e ngalaa e dewgal fuu. 5 Cenndon ko'e mon e yidde buudi. Kennyitorodon ko njogidon, sabo Laamdo wi'ii:

«Abada mi yoppataa ma, abada mi yeebataako ma!»*

6 Saabe majjum, eden mbaawi haalude dum do dow hoolaare: «Joomiraado woni balloowo kam,

† 12:26 Agay 2.6. * 13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6, Yosuwa 1.5

mi hulataa.

Dume neddo waawata wadude kam?»†

⁷ Miccitee ardiibe on, haalan6e on konngol Laamdo been. Mi-
ilodon dow no 6e njoodorii e
nguurndam ma66e faa 6e ngadi
nafaa, nyemmbiton goondinal
ma66e ngaal.

⁸ Iisaa Almasiihu waylitataako:
no worrunoo keenan ni, worri
hannden, noon du worrata faa
abada. ⁹ Taa nja6ee waajuuji
feere di on mboowaa nanude
mbosina hakkillooji mon. Ko
6uri woodde, semmbe berde
mon yuura e moyyere Laamdo,
wanaa e jamirooje dow nyaamdu.
Jamirooje deen nafaay jokku6e
dum'en.

¹⁰ Eden njogii hirsirde teddirin-
teende Laamdo. Almaami'en
golloo6e ley hukum ceniido been
ngalaa laawol nyaamude ko woni
dow mayre. ¹¹ Sabo ley Tawreeta
Muusaa, Almaami Mawdo na
wadda yiyam kirsamaaji ley
nokkuure burnde fuu senaade
faa dam laatoosadaka saabe
hakkeeki. Ammaa teewuuji majji
diin, wo yaasin hodorde toon
mbuletee. ¹² Dum wadi de Iisaa du
maayowi yaasin wuro faa senira
yim6e yiyam muudum. ¹³ Ndelle,
njalten tawowen mo yaasin wuro
toon, ndonndoden semteende
nde yim6e ndonndi mo ndeen!
¹⁴ Sabo to adunaaru ga en ngalaa
ngalluure duumotoonde, ammaa
eden piloo ngalluure waroore
ndeen.

¹⁵ Ndelle, ko Iisaa rewrintini en
e Laamdo duum, manen Laamdo
wakkati fuu. Manoore ndeen
wo sadaka jettooje, wo toni di
cemtirtaa innude innde muudum.
¹⁶ Ammaa taa njeebee wadude ko
woodi. Peccon ko njogidon. Sabo
sadakaaji diin ina mbela Laamdo.

¹⁷ Downtanodon ardiibe on,
nja6anon dum'en, sabo i6e kaybi
yonkiiji mon. Be kaaltanowan

Laamdo golle ma66e fuu. Accee 6e
ngollira golleeji diin e seyo, wanaa
e mettorgal. Sabo si 6e ngadiiri
dum mettorgal fu, nafataa on.

¹⁸ Miden njaaroo on du'aare.
Miden tannyori berde amin pelaay
min. Si goonga, muuyde amin
woni yaarude no woodiri e huunde
fuu. ¹⁹ Mido njaaroo on sanne
ndu'anodon kam, yalla Laamdo
ina hokka kam laawol mi warta e
moodon law.

Baynundural

²⁰ Laamdo jom jam, kam iir-
tini Joomiraado meeden Iisaa,
duroowo baali mawdo oon, iirtinii
mo saabe yiyam makko tabinti-
noojam amaana duumiido oon.
²¹ Laamdo baawdo dum oon, hokku
on ko woodi fuu, faa ngadon
muuyde muudum. O wada e
meeden ko welata mo saabe Iisaa
Almasiihu. Teddeengal woodan
mo faa abada abadin! Aamiina.

²² Sakiraa6e, mido nyaagoo on
kettindoree waajuuji diin munyal,
sabo ko mbinndanmi on do duum
juutaa sanne.

²³ Mido anndina on sakiike
meeden Timote yoppaama. Si o
yaawii yottaade ga, mi wardan e
makko to moodon, min nji'a on.

²⁴ Njowtee ardiibe on e seniibe
been fuu. Sakiraa6e yuuru6e Itali
been du ina njowta on.

²⁵ Hinney Laamdo wonda e
moodon, on fuu.

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba maccudo Laamdo, maccudo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Mido jowta on, onon laatiibe lenyi sappo e didi cankitiidi ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilan-taaku

² Sakiraaɓe am, nde tiidallaaji di kawtaa sii ngari ndaartindaade on fu, tiigoree dum fuu seyo manngo. ³ Sabo odon anndi si goondinal moodon ndaartindaama fu, dum riman munyal. ⁴ Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa laatodon hi66u6e, sellu6e e goondinal 6e huunde fuu nyaaka.

⁵ Ndelle, si gooto moodon hakkillo muudum nyakii fu, ɗaaro Laamdo, he6an. Sabo Laamdo wo kokkoowo yim6e fuu faa wooda, tawa feldaay joomum ko ɗaarii duum. ⁶ Ammaa sey joomum ɗaaroro goondinal tawee sikkitiraay, sabo cikkitiido ina nanndi e bempeyye de henndu hooyata, ina soggi yaade. ⁷ Taa neddo ga'udo hono nii miiloo he6an fay huunde to Joomiraado. ⁸ Wo o neddo jom berde didi. O anndaa ko o jokkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

⁹ Sakiike goondindo si tawii wo talkaajo fu, mantoro ko Laamdo toowni dum. ¹⁰ Jom jawdi du, mantoro ko Laamdo leeyini dum. Sabo jom'en jawdi paltorto hono pinndi ley ngesa. ¹¹ Si naange fudii, wulii fu, yoornan funngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, ɗari mayri fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi oon daylirta, gollaeji di jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

¹² Barke woodanii neddo fuu munyudo ley tiidallaaji ndaartindotoodi dum. Sabo nde o ndaardaa o jarraado ndeen, o teddirirte kufune mo Laamdo aadii hokkude yidube dum, dum woni nguurndam nduumiidam. ¹³ Si neddo jarribaaama, taa wi'a: «Laamdo jarribii kam.» Sabo fay gooto waawaa jarribaade Laamdo, woodi kam du, jarribataako fay gooto. ¹⁴ De ko woni dey, neddo ina jarribee si muuyde muudum bonde poodii dum, eytii dum. ¹⁵ Caggal duum, si muuyde bonde aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke mawnii fu, riman maayde.

¹⁶ Sakiraaɓe am horsu6e, taa accee mbosinedon. ¹⁷ Moyyere lobbere e dokkal ki66ungal fuu, to dow kammu yuurata, to Baabiiwo tagudo annooraaji kammu, mo waylitataako. O nanndaa e dowkiiji baylitotoodi. ¹⁸ Saabe muuyde makko o wadiri en 6i66e makko, o rimmtiri en konngol makko goongawol faa laatoden artiibe e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamdo de jokka

¹⁹ Sakiraaɓe am horsu6e, paamon: neddo fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa haalude, taa yaawa tikkude. ²⁰ Sabo tikkere 6ii-Aadama gollataa ko fonnditii yeeso Laamdo. ²¹ Ndelle, njoppee huunde fuu ko tuuni e ko boni, nja66orodon konngol ngol Laamdo aawi e berde moodon ngool e leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde yonkiiji moodon.

²² Woodi, taa kaadee e hettindanaade konngol ngool tan, ammaa ngadon ko ngol wi'i. Si wanaa noon, on kiilii ko'e moodon. ²³ Sabo kettintoodo konngol de jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i hono yeewoowo hoore muudum e daandorgal de yi'a no yeeso mum worri. ²⁴ Imo yeewa hoore makko, de si o dillii fu, wakkati gooto o

yeggitan no o wa'i. ²⁵ Ammaa neddo fuu taykotoodo yamiroore hi66unde rimdinoore ndeen, si heddake e mayre fu, laatoto hono golliroowo konngol ngool, wanaa hono nanoowo tan de yeggita. Wo oon neddo barkintee e golle muudum.

²⁶ Neddo fuu jogoriido hoore muudum wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa demngal muudum fu, hiilii hoore mum. Neddo oon le, walaa fuu ko nafata e diina muudum. ²⁷ Diina laabuka ceniika yeeso Laamdo Baaba meeden kam woni: walude rew6e talkaabe 6e goriraa6e mu66en maayi e atiime'en ley billaare mu66en, e haybude hoore muudum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeden

¹ Sakiraa6e am, onon goondin6e Joomiraado meeden Iisaa Almasi-ihu Jom teddeengal, taa burdinee bi66e-Aadama. ² Si jom jawdi gattudo hootonnde kanje e kad-dule lobbe naatii kawrital mon, de talkaajo borniido kaddule tuunde kam du naatii, noy ngadoton? ³ Si on teddini borniido kaddule lobbe oon, on mbi'ii dum «Jooda, inan joonnde lobbere», de mbi'udon talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooda e leydi dakkol koyde am», ⁴ si on ngadirii noon fu, wanaa on cenndii hakkunde moodon naa? On laatake sarotoo6e 6e miilooji bondi. ⁵ Sakiraa6e am horsu6e, kettindee! Talkaabe adunaaru ndu been, wanaa Laamdo subake 6e faa 6e laato danyu6e goondinal, 6e naata e laamu Laamdo mo Laamdo aadii hokkude yidube dum naa? ⁶ De onon kaa, on kuyfinii talkaabe been. Wanaa joomiraa6e jawdi been torrata on naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso sariya naa? ⁷ Wanaa kam'en mbonkotoo

Iisaa mo njogidon innde muudum lobbere oon naa?

⁸ Goonga, on ngadii ko woofi si tawii on njokkii yamiroore laamu Laamdo mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁹ Ammaa si on burdini bi66e-Aadama, on ngadii hakke. Yamiroore ndeen du na fela on ko mboofudon. ¹⁰ Goonga ni, si neddo jokkii jamirooje fuu, de woofi gootel majje tan, luttii jamirooje deen fuu. ¹¹ Sabo Laamdo biido «Taa jeenu», kam wi'i katin «Taa wadu war-hoore.» Si a wadaay jeenu, de a wadii war-hoore, a laatake boofudo jamirooje deen. ¹² Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no yim6e sardete6e yamiroore rimdinoore kaani wadude ni. ¹³ Sabo si goonga, nde Laamdo sarotoo fu, yurmataako neddo mo hollaay wo66e yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa fuu ko huldata sariya.

¹⁴ Sakiraa6e am, si goddo wi'ii ina jogii goondinal de golle makko hollaay o goondinii fu, dume dum nafata? Goondinal ngaal waawaa hisinde mo. ¹⁵ Si tawii ada jogii sakiike gorko naa debbo de wo koldo naa wo jolbudo, ¹⁶ si gooto moodon wi'ii dum: «Yahu e jam! Laamdo holtine, nyaamne faa kaaraa,» tawee o hokkaay dum ko haajaa duum, dume dum nafata? ¹⁷ Goondinal e hoore muudum du wo noon worri: si ngal walaa gollleeji kollooji ngal fu, ngal waatii.

¹⁸ De si goddo wi'ii ma: «Aan, wo a jom goondinal, miin, mi jom golle», ndeen, mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e gollleeji lobbi si ada waawi. Miin du mi hollirte golle am wo mi goondindo.» ¹⁹ Ada goondini Laamdo wo gooto naa? Gasii! De fay ginnaaji ina ngoondini dum de na ndiwna

* 2:8 Lewinkoo6e 19.18.

kulol! ²⁰ Aan pamdudo hakkillo! Ada haajaa holleede no goondinal ngal waldaa e golle fuu nafataa faa'e. ²¹ A miccitaaki no maami en Ibrahiima ndaardiraa wo ponnditiido saabe golle muudum, nde yowunoo biyum Isiyaaka e hirsirde ndeen naa? ²² A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle muudum fuu ina hawri. Woodi du, golle makko hi66ini goondinal makko. ²³ Hono noon Binndi diin tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido»,† faa o noddiraa gido Laamdo. ²⁴ Ndelle on nji'ii, wo e golle neddo ndaardetee wo ponnditiido, wanaa e goondinal muudum tan. ²⁵ Hono noon Rahabu, debbo woykuuru oon‡ du. O ndaardaa wo o ponnditiido saabe gollleeji di o gollunoo, nde o jakkitinoo nulaabe been, de o walli dum'en njaltiri laawol gonngol de ndadi. ²⁶ Goonga ni, hono no banndu ndu walaa yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa golle du waatiri.

3

Haala dawrande demngal muudum

¹ Sakiraa6e am, taa heew6e e moodon piloo laataade janninoobe. Sabo odon anndi minen janninoobe, sariya boofi amin buran sariya heddiibe fuu naawude. ² En fuu eden mboofa e laabi keewdi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley haala muudum, oon laatii neddo ki66udo, baawdo dawrande banndu muudum fuu. ³ Si en ngadii labaale e kunndude pucci faa di downtanoo en fu, en ndawranan 6alli majji fuu. ⁴ Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si idi mawni sanne, woodi keni nyannugudi ina kooya di fu, wo ooncirgel pamarel tan oonyata di, dorbotoodo oon ina waawi

yaarude di do muuyi fuu. ⁵ Noon demngal du worri. Wo tergal pamaral e banndu neddo, de ingal mantoroo kulle mawde. Ndaaree! Doccel yiite, no foti famdude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.

⁶ Demngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde banndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina banndu fuu. Ingal hu66iree yiite jahannama, ingal wula nguurn-dam meeden fuu. ⁷ Bi66e-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Be ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu. ⁸ Ammaa demngal, fay gooto waawaa dawrande dum. Demngal dawrantaako, wo ngal baasi bondo. Ingal heewi tooke barooje. ⁹ Kangaal njettirten Joomiraado Baaba meeden, kangaal du kudirten yimbe tagaabe dow alhaali Laamdo. ¹⁰ Hunnduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraa6e am, dum haanaa worrude noon. ¹¹ Yalla ildude wootere ina waawi wurinde ndiyam mbeldam e kaadadam fuu naa? ¹² Sakiraa6e: yalla yibbi ina waawi rimude bi66e jaytun naa? Yalla cabiihi ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haadunde waawaa yaltinde ndiyam mbeldam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamdo

¹³ Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde moodon fu, hollira dum joonnde saahiinde e gollleeji gadiraadi heese e hakkilantaaku. ¹⁴ Kaa si tawii kiram kaaddam naa yidde hoorem tan woni e berde moodon, taa mantorodon on jom'en hakkillo. Dum woni yeddude goonga. ¹⁵ Hakkillo ngo yuuraay to Laamdo. Wo ley adunaaru do e muuyde yonki e to Seydaani ngo yuuri. ¹⁶ Sabo do kiram mbondam e yidde hoorem tan gonni fu, doon jii6aare e siiyii

† 2:23 Fuddoode 15.6. ‡ 2:25 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

bonanda fuu tawetee. ¹⁷ Ammaa hakkillo yuurungo to Laamdo, arande fuu, wo ngo laaßungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo burdintaa yimße. Naafikaaku walaa e maggo. ¹⁸ Wadooße jam ina aawa jam, de wo fonnditaare laatantoo ße tayri.

4

No yidugol adunaaru laatorii wanyugol Laamdo

¹ Toy bolwole e kalalaaji gondi ley moodon diin yuuri? Wanaa e muuyde moodon bonde kaßooje e ley berde moodon di yuuri naa? ² Si on muuyii huunde de on keßaay, dum saabii odon ngada war-hoore. Odon kaasidoo de on keßataa muuyde moodon, dum saabii odon ndukida odon kaßa. On keßaay, sabo on nyaagaaki Laamdo. ³ Odon ñaaroo de mbaason heßude, sabo anniyaaji moodon wo bondi. Odon piloo heßude muuyde yonki moodon tan. ⁴ Onon jeenoobe! Yalla on anndaa yidude adunaaru wo wanyude Laamdo naa? Ndelle, anniyiido laataade gido adunaaru fuu, wadii hoore muudum ganyo Laamdo. ⁵ Taa miilee Binndi diin wo ßolum kaalata nde mbi'unoo: «Laamdo ina hirana ruuhu mo wadi e meeden oon sanne.» ⁶ Ammaa, Laamdo ina beydana en moyyere burnde mawnude katin. Duum wadi de Binndi diin ina mbi'a: «Laamdo na salanoo mawninkiniibe,

de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁷ Ndelle, njaßanee Laamdo. Calanodon Ibiliisa, ndeen dillan to moodon law. ⁸ Battee Laamdo, ndeen kam du ßadoto on. Onon luttube, laaßinee juude mon. Onon waduße berde didi, laaßinee berde mon! ⁹ Mettinee berde mon, cunee, mboyee. Ngadon jaleede

moodon bojji, weltaare moodon du laatoo cunu. ¹⁰ Leeyinkinee yeeso Joomiraado, ndeen toowan on.

¹¹ Sakiraaße, taa fay gooto moodon mbuyka banndum. Neddo fuu mbuykudo banndum naa sarii dum, mbuykii jamirooje Laamdo deen, sarake jamirooje deen. Si a sarake jamirooje du, a dowtantaako de, a wadii hoore maa carotoodo. ¹² Gooto tan woni kokkoowo jamirooje, gooto woni Carotoodo: kam tan waawi hisinde e halkude. Aan, wo a moy faa carodaa gondo maa?

No neddo haaniri wakkilde Laamdo

¹³ Joonin kettindee, onon wi'oobe: «Haanden naa jaango, min njahan ngalluure maaniire e maaniire, min ngada toon hitaande miden luumoo, min keßa tino.» ¹⁴ Si goonga, on anndaa ko laatotoo jaango. Dume woni nguurndam moodon? Wo dum cuurki ßanguki wakkatiyel gootel tan de majji. ¹⁵ Inan ko kaannodon wi'ude: «Si Joomiraado muuyii, min mbuuran, min ngolla huunde maani e huunde maani.» ¹⁶ De joonin, odon mawninkinoo, odon mantoo. Mantoraade hono nii fuu ina boni. ¹⁷ Ndelle, si neddo faamii ko woodi ko haani wadeede, de wadaay dum fu, wadii hakke.

5

Haala joomiraaße jawdi bonße golle

¹ Joonin kettindee onon joomiraaße jawdi, mboyee, ngadon wullaango saabe mettallaaji kewtotoodi on. ² Jawdi moodon nyolii, kaddule moodon mooyii. ³ Kanje moodon e cardi moodon fuunii. Puundi ndiin laatantoo on seedaaku bonanda moodon, nyaama terde moodon hono no yiite ni. On ndesanii ko'e moodon jawdi ley balde cakitotoode. ⁴ On

* 4:6 Banndi 3.34.

calake yobude golloobe gese moodon njobdi mu66en. Inan, kettindee bullaali ma66e! Joomiraado jom baawde fuu oon nanii bullaali tayoo6e gese mon 6een. ⁵ On mbuurdii e muuyooji moodon, on mbeltake ley adunaaru ndu. On paynii 6alli moodon hono kulle, faa nyannde kirsetee. ⁶ On carake fonnditiibe de mbaridon dum'en. Fay si kam6e kaa, 6e nganaa yeddoobe on.

No munyal nafirta

⁷ Woodi, sakiraa6e, munyee faa Joomiraado wara. Miilee dow demoowo, no hedortoo faa leydi hokka dum tayri korsundi. Imo munya faa o he6a yuwoonde arandere e sakitotoonde. ⁸ Onon du munyee. Cemmbindinee berde mon, sabo gartol Joomiraado 6adake. ⁹ Sakiraa6e, taa pelunduree, faa ndadon sariya. Miccitee, Carotoodo oon ina 6adii sanne, imo darii e dammbugal! ¹⁰ Sakiraa6e, miccitee annabaa6e haaldunoo6e e innde Joomiraado 6een. Munyal ma66e ley torra ina laatanii on alhaali, faa onon du munyiron noon. ¹¹ Eden mbi'a barke woodanii tinnii6e 6een. On nanii haala tinnaare Ayuuba, woodi du on nji'ii e ley dum fuu no Joomiraado fodoranii mo cakitte lobbe, sabo Joomiraado wo keewdo yurmeende, jom hinney.

¹² Ammaa aranel fuu, sakiraa6e am, taa kunee: wanaa hunoraade kammu, * wanaa hunoraade leydi, wanaa huunde wonnde. Ammaa wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan ina heya, taa caamon ley sariya Laamdo.

Haala ɲaaraade Laamdo dow goondinal

¹³ Yalla won torriido e moodon naa? O wada du'aare. Yalla won ceyiido e moodon naa? O yettira Laamdo jimi. ¹⁴ Yalla won nyawdo e moodon naa? O

nodda maw6e kawrital goondin6e, de 6e ndu'anoo mo, 6e ngatta nebbam dow hoore makko e innde Joomiraado. ¹⁵ Du'aare du'oraande e goondinal dannan nyawdo oon, Joomiraado umminan dum. Si joomum wadiino hakke du, yaafete. ¹⁶ Ndelle, kaalton hakkeeji moodon hakkunde moodon, ngadunduron du'aare, yalla odon cellinee. Du'aare neddo ponnditiido ina jogii baawde wadude kulle mawde. ¹⁷ Annabi Iliyaasa wo neddo hono meeden. O wadirii du'aare e tinnaare taa kammu to6a. De yuwoonde tobaay e leydi faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. ¹⁸ Caggal duum, o wadi du'aare katin yuwoonde to6a. De Laamdo jippini yuwoonde, leydi du fudini ko tayetee.

¹⁹ Sakiraa6e am, si gooto moodon wosake laawol goonga, de goddo wartirii dum fu, ²⁰ paamon gartirdo mo e laawol oon hisinan yonki makko e maayde, mooytan hakkeeji makko keewdi.

* 5:12 Hunoraade kammu woni hunoraade Laamdo.

Bataaki Piyeer arandeehi

¹ Miin Piyeer nulaado Iisaa Almasiihu winndi bataaki ki do yaade to moodon, onon be Laamdo subii, laatii be janan be e ley adunaaru ndu, sankitiibe e leyde Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya. ² Laamdo Baaba meeden subake on, an-niyake laatodon yimbe muudum toon. Ruuhu muudum ina golla e moodon faa laatodon senii be, faa downtanodon Iisaa Almasiihu, laamniredon yiyam muudum mbiccaadam e moodon.

Laamdo beydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam ndu-umiidam

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rim-teede kesum saabe ummitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maay be, faa keben jikke celludo.

⁴ Saabe jikke oon eden kedii ndongu ngu Laamdo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, buytataako.

⁵ Baawde Laamdo na reeniri on saabe goondinal moodon faa hisina on. O segilake 6anginde kisindam daam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

⁶ Ley majjum odon keewi seyo, fay si tilsii berde mon metta joonin ley wakkati seeda saabe torraaji feere feere. ⁷ Torraaji diin kollata goondinal moodon na selli. Hono no kanje taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndaartinortedon. Goondinal moodon du ina buri kanje sabo kanje heddataako. Caggal odon munyi torra, on njet-tete, on keban darja e teddeengal

nyannde Iisaa Almasiihu 6angi. ⁸ On nji'aay dum de odon njidi dum. On nji'ataa mo joonin, ammaa odon ngoondini mo. Dum hebbini on seyo manngo faltiingo haaleede. ⁹ Odon ceyorii noon sabo on keban ko kedidon ley goondinal, dum woni kisindam yonkiiji moodon.

¹⁰ Annabaa be pilake faamude kabaaru kisindam dam, be yamtindii dow majjam faa woodi. Be cappake moyyere nde Laamdo fodii hokkude on ndeen. ¹¹ Ruuhu Almasiihu gondo e ma6be oon anndinii be torraaji kewtotoodi Almasiihu e teddeengal jokki-toowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaa be been pilake faamude moy warata e ndey dum wadata. ¹² Ammaa Ruuhu oon hollii be ko be mbaajotoo duum wanaa ko'e ma6be be mbaajantonoo, wo onon be mbaajantoo. Joonin du, waajotoo be Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawde Ruuhu Ceniido yuurudo dow kammu. Fay maleyka'en ina njidi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

¹³ Saabe majjum, pindinon hakkillooji mon faa cegilanodon golle, nanngitodon! Njowon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasiihu 6angowi ndeen.

¹⁴ Laatodon 6i6be downtanii be Laamdo, taa njeccee e muuyde yonki de ngonnodon e muudum arande deen. Ndeen, on andaano goonga. ¹⁵ Joonin kaa, laatee senii be e huunde fuu ko ngadoton, hono no Laamdo noddudo on oon senorii ni. ¹⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laatee senii be, sabo miin du wo mi ceniido.»*

¹⁷ Odon noddira Laamdo Baaba moodon. Kanko woni carortoodo mono fuu e golle muudum, o

* 1:16 Lewinkoo be 11.44-45, 19.2.

burdintaa yimbe. Ndelle kulee mo ley ko ngadoton fuu, faa do mbeerka moodon haadi e adunaaru. ¹⁸ Odon anndi on kabbitaama e nguurndam mon bolam dam tawrudon baabiraaŋe moodon. Coottitaari ndimindi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kanje. ¹⁹ Almasiihu wo laatiido jawgel kibbungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiyam muudum teddufam. ²⁰ Laamdo subake Almasiihu gilla joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuujii diin Laamdo ganginii mo saabe moodon. ²¹ Wo saabe makko ngoondinirdon Laamdo. Laamdo ummintinii mo e maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamdo.

²² Dowtaare moodon goonga laamnii berde moodon heba njidon sakiraaŋe mon goondinbe, tawee naafikaaku fuu walaa. Ndelle njidunduree njingu manngu dow berde laabude. ²³ Laamdo wadi aawdi e moodon de ndimtaŋon kesum. Aawdi ndiin wanaa timmoori, ndi timmataa abada. Kayri woni konngol Laamdo buurngol, duumiingol ngool. ²⁴ Sabo, «Bii-Aadama wo hudo, dawla muudum du wo pinndi. Hudo yooran, pinndi du solan,

²⁵ ammaa konngol Joomiraado ngool duumoto faa abada.»†
Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo mbaajadon oon.

2

¹ Saabe majjum, njoppon ko boni fuu: jamba e naafikaaku e haasidaaku* e nyoore fuu. ² No cukaloy keccoy muuyirta kosam endi inniraaŋe muŋŋen ni, hono noon onon du haani muuyiron konngol Laamdo laabungol ngool,

faa mawnon ley kisindam mon saabe maggol. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «on meedii hinney Joomiraado.»†

Haala hayre wuurnde e haala yimbe seniibe

⁴ Ngaree to Joomiraado. Kanko woni hayre wuurnde nde yimbe calii. Ammaa Laamdo subake hayre nde, ina horsini nde. ⁵ Onon du odon nga'i hono no kaaye buurde nyibirteede suudu seniindu ni. Wo on almaami'en seniibe, waddanoobe Laamdo sadakaaji teddinooji dum. Laamdo na jabira di saabe Iisaa Almasiihu. ⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Mi yowan hayre joyyinirde ley Siyona,
hayre subaande, horsunde.

Katin du goondindo nde fuu
semintaake abada.»†

⁷ Onon goondinbe, hayre ndeen ina horsi e moodon. Ammaa be ngoondinaay been, Binndi diin mbi'ii be:

«Hayre nde nyibooŋe been calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.»§

⁸ Hayre ndeen na ferga yimbe,
na saabanoo dum'en boŋŋaade.»*
Ibe pergoo e mayre sabo be calake rewude konngol ngool. Wo noon be podoranaa.

⁹ De onon kaa, wo on lenyol cubaangol, wo on almaami'en gollanoobe Kaananke oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimbe be Laamdo subanii hoore muudum. O subake on faa kaalon kabaaru moyyuki makko, kanko noddudo on yuuwde e nimre warude e annoora makko kaayniido oon! ¹⁰ Arande on nganaano yimbe Laamdo, de joonin wo on yimbe muudum. On kebaayno

† 1:25 Esaaya 40.6-8. * 2:1 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo hefa. † 2:3 Jabuura 34.9. † 2:6 Esaaya 28.16. § 2:7 Jabuura 118.22. * 2:8 Esaaya 8.14.

gurmeende makko, joonin kaa on kepii.

Haala dōwtanaade hooreebe

¹¹ Sakiraaḅe am horsuḅe, wo on hoḅḅe, yimḅe jananḅe ley adunaaru ndu. Saabe majjum, mido waajoo on, mbodḅodon muuyḅe yonki, sabo wakkati fuu ide piloo halkude yonkiiji moodon.

¹² Ngadee needi hakkunde yimḅe ḅe ngoondinaay ḅeen. Si on ngadii noon fu, fay si ḅe peldi on ko boni, ḅe nji'an gollēji moodon lobbi, de ḅe teddina Laamḅo nyannde ḅangani ḅe.

¹³ Njaḅanee kaanankooḅe ḅeen fuu saabe Joomiraado, gilla e kaananke ḅurdo toowde, ¹⁴ faa e hooreebe nelaaḅe muudum. Sabo kaananke nelii ḅe faa jukkoo wadooḅe ko boni, de yetta wadooḅe ko woodi. ¹⁵ Sabo ko woni muuyḅe Laamḅo dey, muḅḅiron kunndude fuuyḅe majjuḅe e gollēji moodon lobbi. ¹⁶ On ndimḅinaama, ammaa kayḅee taa ndimaaku moodon saabanoo on gollude ko boni. Ngorron no maccuḅe Laamḅo ni. ¹⁷ Teddinee yimḅe fuu, njidee sakiraaḅe goonḅinḅe ḅeen, kulee Laamḅo, teddinee kaananke mawḅo oon.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

¹⁸ Maccuḅe, dōwtanee joomiraabe moodon, teddinon ḅum'en, wanaa joomiraabe moodon lobbuḅe newiḅe ḅeen tan, ammaa fay oonyiḅe ḅeen du. ¹⁹ Sabo neddo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamḅo fu, wadii ko woodi. ²⁰ Si tawii a toonyiido de munyudaa piide fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko woodi de munyudon torraaji saabe ḅuum fu, Laamḅo ina yidi ḅum. ²¹ Dum Laamḅo noddiri on, sabo Almasiihu torriraama saabe moodon. O hollii on laawol faa njokkon koyde makko. ²² Abada o luttay, abada hunnduko makko

du wurтинаay fewre. ²³ Nde ḅe njennunoo mo ndeen, o yennitaaki ḅe. Nde ḅe torrunoo mo ndeen, o yomnitaaki ḅe e haala. O hedorake ḅe Laamḅo carortoodo laabal oon. ²⁴ Almasiihu e hoore muudum ronndorake hakkeji meeden e ḅanndu muudum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeji, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko. ²⁵ Arande, wo on baali majjudi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji moodon.

3

Haala mboodirka hakkunde goriiyo e deekiyo

¹ Hono noon onon rewḅe du, dōwtanee goriraabe moodon. Ndeen si woḅḅe maḅḅe nganaa jokkuḅe konngol Laamḅo fu, golle mon ina waawi waylitinde ḅe, tawee fay haala wadaay. ² Be nji'an no ngorrudon e laabal e yaage. ³ Taa nyaayo moodon laatoo nyaayo yi'eteengo: moorli, sodaade e ḅornaade kaddule ḅardude. ⁴ Tinnee e sodagol cuudiingol faa ḅerde mon codoroo jam e heese, ḅum woni sodagol ngol timmataa. Ngool woni sodagol korsungol to Laamḅo. ⁵ Arande, wo noon rewḅe seniḅe nyaayirannoo, yowuḅe jikke muḅḅen e Laamḅo ḅeen. Be njaḅanii goriraabe maḅḅe, ⁶ hono no Saaratu dōwtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira ḅum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hulḅina on fu, on laatake ḅiḅḅe makko, kanko Saaratu.

⁷ Onon worḅe du, ko ngondoton e deekiraaḅe mon fu, paamon debbo fotaa e gorko semmbe. Teddinee ḅe sabo onon e maḅḅe fuu on kawtu moyyere, ḅum woni nguurndam ngoongalajam. Ngadiron noon, taa fay huunde hada du'aawuuji mon njaabeede.

Haala torreede saabe laawol lobbol

⁸ Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njidunduron njinngu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinodon. ⁹ Taa njomnitodon ko boni, taa njennitee jennudo on. Ammaa mbarkinon joomum, sabo wo duum Laamdo noddiri on, faa hokka on barke. ¹⁰ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Jidudo heddoraade nguurndam lobbam
e nyalaade belde fuu,
nanngita demngal muudum e ko boni,
nanna hunnduko muudum e pene,

¹¹ woddoo ko boni, wada ko moyyi, filoo jam de tinnoo e majjam.

¹² Sabo Joomiraado ina ndaara fonnditiife,

ina hettindoo du'aawuuji mu66en,
de na salango wadoo6e ko boni been.»*

¹³ Dum le, moy wadata on ko boni si on tinnake e ko woodi?

¹⁴ Ammaa si tawii on torraama saabe fonnditaare fu, barke na woodani on. Taa kulee yim6e been, taa hakkillooji moodon mbe-mumboo. ¹⁵ Teddinee Almasiihu e berde moodon: wo o ceniido, wo o Joomiraado meeden. Wakkati fuu, tawa odon cegilanii jaabaade neddo fuu yamudo on sabaabu jikke mo ngondon e muudum oon. ¹⁶ Njaaborodon 6e heese e yaage, tawee walaa fuu ko berde moodon peldata on. Ndeen yim6e buykoo6e golleeji moodon lobbi saabe Almasiihu been cemtan dow majjum.

¹⁷ Torreede e ley golleeji lobbi, si tawii wo dum muuyde Laamdo, 6uri torreede e ley golleeji bondi.

¹⁸ Sabo Iisaa Almasiihu e hoore muudum maayii saabe hakkeji yim6e jamaanuuji fuu nde wootere faa abada. Ponnditiido

oon maayanii 6e ponnditaaki been, faa o yaara en to Laamdo. Fodde 6anndu, wo o baraado, de o ummitiido e Ruuhu. ¹⁹ Wo e baawde Ruuhu oon du Iisaa yaari waajowii yonkiiji uddaadi ley kasu. ²⁰ Yonkiiji diin luttii Laamdo e jamaanu Nuuhu. Tawi Laamdo munyanii di sanne, nde Nuuhu sehannoo laana muudum mawka kaan ndeen. Yim6e seeda naati de kisi e ndiyam daam, njeetato tan. ²¹ Dum fuu dum wadii faa dum holla lootagal batisima gilla waraay. E ley maggal on kisii saabe ummitagol Iisaa Almasiihu. Lootagal batisima ngaal wanaa ittude tuundi 6anndu, ammaa wo amaana mo neddo nanngidi e Laamdo e 6ernde laa6unde. ²² O yeentowii dow kammu, imo joodii gere nyaamo Laamdo. Imo laamii maleyka'en e kaanankoo6e e jogiife baawde fuu.

4

Haala nguurndam kesam

¹ Almasiihu yarii torra ley 6anndu muudum. Ndelle onon du kooyon anniya hono no makko ni, cegilanodon torra. Sabo si neddo torraama ley 6anndu fu, seedii e hakkeji. ² Ndeen selan jokkude muuyde terde, de jokka muuyde Laamdo haddi nguurndam muudum fuu. ³ Nguurndam moodon paltiidam daam heyii on, on ngadiino ko yim6e 6e anndaa Laamdo been njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyde terde e sulagol e fijirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruuji nyiddiniingal. ⁴ Ko celudon tawdeede e ma66e e ley golleeji cementiniidi cattudi duum haaynake 6e sanne, duum wadi de i6e mbonkoo on. ⁵ Ammaa 6e ndaroyto yeeso Laamdo, cegilaniido saraade wuur6e e maay6e fuu oon. ⁶ Dum wadi de fay maay6e been kaalanaa Kabaaru

* 3:12 Jabuura 34.13-17.

Lobbo oon. Ndeen, fay si 6e caraa sariya maayde hono no yim6e fuu, 6e mbuuran ley ruuhu hono no Laamdo wuurdi ni.

⁷ Timmoode huunde fuu 6adake. Ndelle, kakkilon, nanngitodon, faa keddodon e du'aare. ⁸ Ko artii dum fuu, njidunduron sanne, sabo njinngu na sudda hakkeji keewdi. ⁹ Mono fuu ja6a weeraneede tawee on njormaaki dow majjun.

¹⁰ Mono e moodon fuu he6ii dokke feere feere. Ngolliron dokke deen faa nafon wo66e, hono no kawjotoodo lobbo, kalfinaado moyyere Laamdo heewnde sifa. ¹¹ Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamdo. Golloowo fuu, ina haani gollirde sembe mo Laamdo hokki dum oon. Dum fuu wo faa Laamdo teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawde ngoodan Iisaa Almasiihu faa abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

¹² Sakiraa6e am horsu6e, taa torra ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite oon haaynoo on, hono wo dum huunde nde haanaa laataade. ¹³ Ammaa ceyee sabo ko kawtudon e Iisaa Almasiihu torraaji joonin duum, faa ceyodon sanne ley ilinaali nde teddeengal makko 6angi.

¹⁴ Si on kuyfinaama saabe innde Almasiihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu teddu6o, dum woni Ruuhu Laamdo, ina woni dow moodon. ¹⁵ Taa fay gooto moodon torree saabe wadii warhoore maa wujjii maa wadii ko boni maa naatii ko walanaa dum. ¹⁶ Ammaa si gooto moodon torraama saabe wo Almasiyankeejo fu,* taa semtira dum, njettee Laamdo saabe innde ndeen.

¹⁷ Joonin wakkati mo Laamdo fuddata saraade yim6e yottake. To yim6e rewo6e mo been o fuddirta.

Si sariya oon fuddirii en enen, noy timmirta e dow 6e njokkaay Kabaaru Laamdo Lobbo been?

¹⁸ Binndi diin mbi'ii:
«Si hisinde fonnditiibe tiidii,
dume hewtotoo yeddu6e

Laamdo e luttu6e?»†
¹⁹ Ndelle si wo nii dum worri, neddo fuu torraado ley muuyde Laamdo halfina hoorem e Tagudo koolniido oon, heddoowadude ko woodii.

5

Haala waaju yaade to maw6e

¹ Mido waajoo maw6e wondu6e e moodon been dum do, sabo miin du mi mawdo, mi seedakeno torraaji Iisaa Almasiihu, mi tawdete e teddeengal 6anginoyteengal ngaal du. ² Nduron coggal ngal Laamdo halfini on ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no Laamdo yidiri ni. Taa ndurdon ngal faa ke6on kaalisi tan, ndurdon ngal e sembe 6erde mon. ³ Taa ndooldee coggal ngal Laamdo halfini on ngaal, ammaa ngadon alhaali lobbo e maggal faa ngal jokka. ⁴ Ndeen si Duroowo mawdo oon 6angowii, on ke6an kufune teddeengal mo bonataa abada.

⁵ Hono noon onon jokol6e, nja6ee yamiroore maw6e. On fuu, ngondon e leeyinkinaare hakkunde moodon, sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe,
de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁶ Ndelle, leeyinkinane Laamdo jom sembe oon, faa toowna on si wakkati cu6aado oon yottake.

⁷ Paddee ka66u-ko'uujii moodon diin fuu yeeso Laamdo, sabo imo hakkilani on.

⁸ Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo moodon Ibiliisa ina wada yaha-warta hono no laddeeru

* 4:16 Almasiyankeejo ina fiirta jokkudo Almasiihu. † 4:18 Banndi 11.31. * 5:5 Banndi 3.34.

yolbundu ni, ina filoo mo nyaama.
 9 Kabdon e mayru, tinnodon e goondinal moodon, sabo odon anndi sakiraaɓe moodon sankitiife e adunaaru ndu ɓeen, kam'en du ina ngondi e torraaji diin.

10 Nde torradon faa ɓooyti seeda fu, Laamɗo jom hinney fuu, noddudo en faa ngonden e teddeengal muudum duumiingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam hiɓɓinta on. Kam darnata on, sellina ɓerde mon, tabintina on.
 11 Wo baawɗe ngoodan mo faa abada! Aamiina.

Baynundural

12 Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniido walli kam winndande on ɓataaki ndaɓɓi ki, faa mi sellina ɓerde mon, mi hokka on tannyoral: kabaaru mo mbinndumi oon wo hinney Laamɗo goongaajo. Keddo-dee e majjum!

13 Kawrital goondinɓe gonngal Baabiila, ngal Laamɗo subii no suborii on ni, ingal jowta on. Marku ɓiyam oon du ina jowta on.
 14 Njowtunduron jowtaali gondudi e njjingu.

Jam wonda e moodon, onon hawtuɓe e Iisaa Almasiihu ɓeen fuu.

Bataaki Piyeer didabi

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi nulaado muudum. Mido jowta on, onon hebube goondinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oon. ² Laamdo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon Joomiraado meeden Iisaa duum.

No goondinbe kaaniri wuurdude e kulol Laamdo

³ E baawde Joomiraado kebirde huunde fuu ko kaajaden, faa mbuurden e kulol Laamdo. En kebirii dum saabe ko annduden Laamdo, noddirdo en teddeengal muudum e moyyuki muudum oon. ⁴ E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawdi sanne. O wadanii on di faa ndadon bonanda kalkoowo mo muuyde bonde ndimi gondo e adunaaru ndu, de kawton e Laamdo alhaali. ⁵ Saabe duum, tinno don faa wooda, beydon e dow goondinal moodon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal, ⁶ e dow anndal ngaal nanngitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamdo, ⁷ e dow kulol Laamdo ngool yidugol sakiraafe, e dow yidugol sakiraafe ngool, njjingu kuubungu. ⁸ Si sifaaji lobbi di ina ngoni e moodon, woodi na beydoo, di kadan on laataade waatube berde be nafataa e ley anndugol moodon Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa e muudum wo bumdo naa pamdudo jiide, sabo yeggitii Laamdo laabinii

dum e hakkeeki muudum paltiidi diin.

¹⁰ Ndelle sakiraafe, onon kaa, tinnoree no mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon, e ko o subii on duum du. Sabo si on ngadii dum on pergataako abada! ¹¹ Hono nii Laamdo jabortoo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en nduumiingu.

¹² Ndelle, fay si tawi odon anndi kulle deen, odon keddii e goonga mo kebudon oon, mi miccintinan on de wakkati fuu. ¹³ Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji moodon faa miccitodon dum si mido heddii mido foofa. ¹⁴ Sabo mido anndi mi booyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraado men Iisaa Almasiihu holliri kam ni. ¹⁵ Ndelle mi wadan ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii adunaaru fu, odon mbaawa miccitaade kulle deen wakkati fuu.

No haala annabaafe dow Almasiihu tabitiri

¹⁶ Nde min anndinnoo on garol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e baawde muudum ndeen, min njokkaayi fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manngu makko! ¹⁷ Laamdo Baabiiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamdo jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.» ¹⁸ Daande ndeen yuurii dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miden ngondi e makko dow waamnde seniinde toon.

¹⁹ Dum fuu beydani min katin tannyorde ko annabaafe been kaalnoo duum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow majjum, sabo haalaaji ma'66e ina nga'i hono lampal jaynoowal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley berde goondinbe dum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.

fajiri jalba ley berde moodon.*
 20 Aranel fuu, paamon ko winndaa
 ley dewte annabaaɓe dūum fuu
 yuuraay e ko'e muɓɓen. 21 Sabo fay
 nde wootere konngol annabaaɓe
 yuuraay e muuyde ɓii-Aadama,
 ammaa wo Ruuhu Ceniido wadi
 de annabaaɓe been kaalti konngol
 yuurngol to Laamdo ngool.

2

*Haala annabaaɓe fewreeɓe e
 halkere muɓɓen*
 (Yahuuda 4-13)

1 No annabaaɓe fewreeɓe
 ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila
 ngool ni, hono noon waajotooɓe
 fewreeɓe ngorroyta e ley moodon.
 Be cornan e ley moodon jannde
 fewreere halkoore. Be njeddān fay
 Joomii ɓe coodudo ɓe oon. Hono
 noon ɓe poodiranta ko'e maɓɓe
 halkere yaawunde. 2 Heewɓe
 njokkan e rafi semto maɓɓe ngoon.
 Saabe maɓɓe laawol goonga
 ngool mbonkete. 3 Eelgal* maɓɓe
 waddanan ɓe haalde pene faa ɓe
 luumtoroo on. Ammaa jukkungo
 maɓɓe saraama ɓooyii, halkere
 maɓɓe ina doomi ɓe.

4 Miccitodon, Laamdo accaay
 maleyka'en luttunooɓe been. Ko
 o wadi dey, o geyyirii ɓe callali,
 o faddi ɓe ley nimre jahannama
 faa nyannde darngal. 5 Miccitodon
 du, o accaay adunaaru arandeeru
 nduun. Ko o wadi dey, o reenii
 Nuuhu baajotoodo fonnditaare
 oon e yimɓe njeddo woɓɓe, de o
 wayli ilam tuufaandu faa halki
 adunaaru yeddundu mo nduun.
 6 Laamdo sarii gure didi Sodoma e
 Gomoora. O halkirii dum'en yiite
 faa laatii ndoondi, faa de laatanoo
 yeddooɓe mo warooɓe fuu maande
 ko hewtata dum'en. 7 E ley majjum,
 o dannii Luudu ponnditiido oon.

Berde muudum metti saabe
 golleeji bonɓe been cemtiniidi.
 8 Wo o kodudo hakkunde bonɓe
 been, o ponnditiido. Berde
 makko laabunde ndeen ina metta
 nyalooma pindo fuu saabe golleeji
 maɓɓe bondi di o yi'ata e di o
 nanata.

9 Dum fuu ina holla Joomiraado
 ina waawi reenude dwtaniibe
 dum been e ndaartindooje, ina
 waawi katin resande oonyiibe
 been jukkungo faa nyannde
 darngal, 10 sakkoo doggooɓe caggal
 muuyde terde tuunde, huyfinɓe
 hoorewaaku Joomiraado been.

Waajotooɓe fewreeɓe been cem-
 tataa, ina mawnitoo, ɓe kulataa
 mbonkaade tedduɓe wonɓe dow
 kammu. 11 Ammaa maleyka'en
 ina ɓuri ɓe semmbe e baawde, de
 fay e noon mbonkataako tedduɓe
 been faa kiitoo dum'en yeeso
 Joomiraado. 12 De yimɓe been kaa,
 iɓe nanndi hono daabaaji ladde di
 ngalaa hakkillo, jokkooji taguuji
 muɓɓen, dimiraadi faa nanngēe,
 mbaree. Iɓe mbonkoo ko ɓe
 anndaa. Laamdo halkiran ɓe hono
 no daabaaji ladde diin kalkirtee ni.
 13 Be torrii woɓɓe, woodi kamɓe du
 ɓe keɓan torra faa laatoo njobdi
 maɓɓe. Iɓe ceyoroo muuyde terde
 maɓɓe bonde fay ley nyalooma.
 Si ɓe njooddake e moodon e ley
 kawrital nyaamdu, iɓe ceyoroo
 jamba maɓɓe. Iɓe laatanii on gacce
 e laru†. 14 Be tampataa yeewude
 rewɓe woɓɓe, ɓe celataa wadude
 junuuba. Mo goondinal muudum
 walaa semmbe fuu, ɓe nanngiran
 dum e eytooje. Berde maɓɓe
 wo boowde eelgal. Wo ɓe ɓiɓɓe
 hudaabe. 15 Be celii laawol pon-
 nditiingol ngool, ɓe majjii saabe
 ko ɓe njokki laawol Balaama† ɓii
 Bosora, jidudo yobeede faa wada
 ko boni. 16 Ammaa annabaajo oon

* 2:3 Maanaa eelgal do wanaa ɗaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa. † 2:13 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ‡ 2:15 Balaama janngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'iilankooɓe faa ɓe naata ley jeenu e dewal tooruuji.

felaama dow hakke muudum, sabo araawa mum haaldii e muudum e daande neddo de haadi dum wadude puuyndam.

¹⁷ Waajotoobe fewreebe been wo bulli di ngalaa ndiyam, wo be duule de henndu soggata, nimre burnde fuu ni66ude be ndesanaa. ¹⁸ Ibe piloo jarribaade yimbe e dow haalaaji mawdi boli. Ibe nawtoroo muuyde terde cementiinde faa be eyta yaltu6e ko 6ooyaay hakkunde majju6e. ¹⁹ Ibe aadanoo dum'en ndimaaku, tawee kambe e ko'e ma66e, wo be maccu6e bonanda. Sabo mono fuu wo maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Ina waawi taweede be ndadirii e tuundi adunaaru saabe anndude Joomiraado meeden lisaa Almasi-ihu kisinoowo en oon. Ammaa si be njeccake e mayri katin faa ndi jaalii be fu, cakitte ma66e buran arane ma66e bonde. ²¹ Si be andaano laawol fonnditaare ngool faa'e fu, duum buri ko be anndi ngol faa woodi de be tottitii yamiroore seniinde nde be ke6unoo. ²² Ko hewti be duum laamni bannol ngol: «Rawaandu nyaamtan ture muudum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu lootaangu talloto e loope.»

3

Haala gartol Joomiraado

¹ Sakiraa6e am horsu6e, bataaki ki woni dida6i ki mbinndanammi on. E ley didi diin fuu, mido filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji moodon beydoo miilaade ko laa6i. ² Mido yidi miccinde on haalaaji di annabaa6e senii6e kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraado meeden kisinoowo en nde nulaa6e mon njannini on. ³ Artee anndude dum do: e balde cakitotoode deen, jalnortoo6e yimbe jokku6e muuyde terde mu66en ngarowan. Be njalnorto on, ⁴ be mbi'a: «Noy amaana gartol makko oon laatorii?

Sabo gilla maamiraa6e men maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e alhaali muudum hono no worrunoo gilla e fuddoode adunaaru ni.» ⁵ Ibe anniyii yeggitinde Laamdo tagirii kammu e leydi fuu konngol muudum. Illa ko 6ooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam. ⁶ Katin du, Laamdo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde wadunoo ilam tuufaandu. ⁷ Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi do ngonden e muudum joonin ndesanaama yiite faa nyannde darngal. Wakkati oon yeddu6e Laamdo been kalkete.

⁸ Sakiraa6e am horsu6e, taa njeggiton goonga gooto o: to Joomiraado, nyalooma gooto ina wa'i hono no duu6i ujunere ni, de duu6i ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma gooto ni.* ⁹ Joomiraado hanndintaa tabintinde amaana muudum no yimbe wo66e miilortoo ni. Wo o munyando on tan, sabo o yidaa fay gooto halka. Ko o yidi dey, yimbe fuu ngarta to makko, tuuba. ¹⁰ Ammaa nyannde gartol Joomiraado ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawdo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e muudum fuu banginte, caree.

¹¹ Ndelle si tawii dum fuu hono noon dum halkirta, ina tilsii njokkon laawol ceniingol, mbuurdon e kulol Laamdo! ¹² Ina tilsii laatodon hediibe nyalaande Laamdo ndeen, laatodon filotoo6e nde wara law! Nyannde ndeen, kammu hu66an halka, kulle kammunkooje fuu taayan ley yiite. ¹³ Ammaa eden kedii ko Laamdo aadii: kammu keso e leydi keyri do fonnditaare tawetee.†

¹⁴ Ndelle, sakiraa6e am horsu6e, e ley ko kedidon kulle deen duum, tinnee faa Joomiraado tawa on e

* 3:8 Jabuura 90.4. † 3:13 Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

jam, tawa on ngalaa tuundi, on ngalaa laru. ¹⁵ Paamon munyal Joomiraado meeden ngaal ina hokka on laawol heɓude kisindam. Noon sakiike meeden Pool korsudo oon winndirani on, no Laamdo hokkiri mo hakkilantaaku ni. ¹⁶ Ley bataakiiji makko diin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. Bataakiiji makko diin ina njogii haalaaji di maanaa muɓɓen tiidi faamude, di yimɓe famɗuɓe jannde e ɓe ngalaa semmbe ley goondinal mbaylitata maanaa muudum. Wo hono noon du ɓe ngadirta e nokkuuje godde ley Binndi diin. Be ngaddanan ko'e maɓɓe halkere.

¹⁷ Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe, sabo on kumpitaama dum gilla joonin, ndeentee taa bonɓe been njaara on e majjere muɓɓen de ceedon e semmbe mon ley goondinal. ¹⁸ Mawnon e anndude Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muudum. Teddeengal woodan mo gilla joonin faa abada! Aamiina.

Bataaki Yuhanna arandeehi

*Haala Konngol kokkoowol
yimbe nguurndam*

¹ Miden mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nanii haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurndam.* ² Nguurndam daam banginaama, min nji'ii dam, miden ceedoo haala majjam. Nguurndam nduumiidam ngondam do Baabi-iwo dam min banginanaa, wo dam min kaalanta on haala muudum. ³ Ndelle, ko min nji'i e ko min nani duum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabi-iwo e Biyum Iisaa Almasiihu. ⁴ Dum min mbinndanta on, faa seyo meeden hi66a.

Haala wuurude ley annoora

⁵ Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muudum oon: Laamdo wo annoora, nimre fuu walaa e muudum. ⁶ Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonden, en penii, goonga walaa e golle meeden. ⁷ Ammaa si e annoora mbuurden hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eden ngoodi kawtal hakkunde meeden. Katin du yiyam Biyiiko Iisaa na laabina en e hakkeji fuu.

⁸ Si en mbi'ii en ngalaa hakkeji, en kiilii ko'e meeden, en ngal-daa e goonga. ⁹ Ammaa si en kaaltanii Laamdo hakkeji men, o yaafoto en, o laabina en e hakkeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniido, ponnditiido. ¹⁰ Si en mbi'ii en ngadaay hakke, en ngadii Laamdo

wo penoowo, konngol makko du naataay e meeden.

2

*No Almasiihu laatorii ballo
meeden*

¹ Bikkoy am, mi winndanii on dum faa taa ngadon hakke. Ammaa si goddo wadii hakke, eden ngoodi curoowo to Baabi-iwo, oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiido oon. ² Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeji* meeden. Wanaa hakkeji meeden enen tan, de wo hakkeji yimbe adunaaru fuu.

Haala yidundurde

³ Ko hollata en eden anndi Laamdo dey, wo haybude jamirooje muudum. ⁴ Biido «mido anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga. ⁵ Ammaa kaybudo konngol Laamdo ngool, njinngu Laamdo ina hi66i e muudum jaati. Nii annditirten eden ngoni e makko. ⁶ Biido ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wurdunoo ni.

⁷ Sakiraa6e am horsu6e, ko ngonumi mido winndana on duum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore 6ooynde nde ke6don gilla arande. Yamiroore 6ooynde ndeen woni konngol ngol nandon ngool.† ⁸ Dum e taweede fuu, yamiroore 6ooynde nde mbinn-danammi on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina 6anga e Almasiihu, ina 6anga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin. ⁹ Biido e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muudum fu, e nimre woni faa hannden. ¹⁰ Jiddo sakiike muudum e annoora woni, walaa ko fergata

* 1:1 Aayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18.

* 2:2 Haala kirsamaari kaan, e geresankooore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du. † 2:7 Yamiroore ndeen wo yidundurde.

dum. ¹¹ Banyudo sakiike muudum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.

¹² Sukaabe, mido winndana on sabo hakkeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ Baabiraabe, mido winndana on sabo odon anndi Gondó gilla e fudfoode oon.

Jokolbe, mido winndana on sabo on njaalake Ibiliisa bondo oon.

¹⁴ Sukaabe, ko mbinndanammi on dey,

sabo odon anndi Baabiiwo. Baabiraabe, ko mbinndanammi on dey,

sabo odon anndi Gondó gilla e fudfoode oon.

Jokolbe, ko mbinndanammi on dey,

sabo odon njogii semmbe, konngol Laamdo ngool ina woni e moodon, katin du on njaalake Bondo oon.

Haala reentaade e adunaaru

¹⁵ Taa njidee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jiddo adunaaru fu, njinggu Baabiiwo walaa e muudum. ¹⁶ Sabo ko woni e adunaaru wo muuyde terde e muuyde yitere e mantoraade dow jawdi. Dum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru dum jeyaa. ¹⁷ Adunaaru e muuyooji muudum fuu na timma, ammaa gadoowo muuyde Laamdo duumoto faa abada.

Tindingo dow waybe Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, timmoode adunaaru ndu badake. On nani ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin waybe-Almasiihu heewbe ngari. Dum anndirden timmoode ndeen. ¹⁹ Be njaltii hakkunde meeden, ammaa be njeyaakano e meeden. Sabo kambe, sini e meeden be njeyanoo,

be keddodotono e meeden. De dum na holla kambe be fuu be njeyaakano e meeden. ²⁰ Onon kaa, Ceniido hokkii on Ruuhu Laamdo paaminoowo on goonga,

ndelle on fuu odon anndi goonga. ²¹ Mido winndana on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe odon anndi goonga. Katin du odon anndi fewre fuu walaa e goonga. ²² Ndelle, moy woni penoowo? Jeddudo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.†

Jeddudo Baabiiwo e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu. ²³ Sabo jeddudo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo. ²⁴ Woodi onon le, tinnee e ko nandon gilla arande duum. Haala ka nandon gilla arande kaan, si ka woni e moodon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du. ²⁵ Woodi du, ko Almasiihu aadanii en duum wo nguurdam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimbe majjinoobe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njanngedon. Sabo Ruuhu oon jangginta on huunde fuu. Wo goonga o jangginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muudum oon jannginiri on ni.

No laatoriden bibbe Laamdo

²⁸ Joonin sukaabe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si on anndii Almasiihu wo ponnditiido, tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo binngel Laamdo.

3

¹ Ndaaree no Laamdo Baabiiwo foti yidirde en, faa noddirii en

† **2:22** Si neddo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

6i66e muudum. Wo en 6i66e muudum jaati. Ko hadi adunaaru ndu annude en dey, ndu andaa Baabiiwo. ² Sakiraa6e am horsu6e, joonin wo en 6i66e Laamdo. Ko laatoytoden duum, 6anginaaka tafon. De eden anndi nde Almasiihu 6angowi fu, en nanndan e muudum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri. ³ Dekudo jikke muudum dow makko fuu, laa6iniran hoore muudum no Almasiihu laa6iri ni.

⁴ Golludo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamdo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje. ⁵ Odon anndi Almasiihu 6angirii faa itta hakkeji. Kam kaa, hakkeji ngalaa e muudum. ⁶ Gondo e makko fuu, heddataako ley hakkeji. Keddiido ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.

⁷ Sukaabe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiido, hono no Almasiihu worri wo ponnditiido ni. ⁸ Kaa luttoowo wo neddo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuddoode. Saabe majjum Bii Laamdo oon wardi faa halka golle Ibiliisa. ⁹ Laatiido 6ii Laamdo fuu heddataako e luttude, sabo aawdi Laamdo ina woni e muudum. Joomum waawaa heddaade e luttude, sabo wo 6ii Laamdo. ¹⁰ Inan ko hollata 6i66e Laamdo e 6i66e Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neddo Laamdo. Mo yidaa sakiraa6e muudum du, hono noon worri.

Haala njinngu

¹¹ Inan kabaaru mo nandon gilla arande oon: njidunduren. ¹² En kaanaa wa'ude hono Kayiinu jokkudo Ibiliisa bondo, barudo minyum oon. Dume wadi de o wari dum? O wardii dum saabe gollleeji makko wo bondi, de gollleeji minyiiko diin kaa wo lobbi. ¹³ Ndelle sakiraa6e, ko adunaaru ndu wanyi on duum, taa dum haaynoo on. ¹⁴ Ko

njiduden sakiraa6e meeden duum hollii en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa sakiike muudum fuu, heddake wo maaydo. ¹⁵ Neddo fuu banyudo sakiike muudum na wada warhoore. Odon anndi nguurndam nduumiidam walanaa gadoowo warhoore.

¹⁶ Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokkitirii yonki muudum saabe meeden. Ndelle enen du, eden njeji hokkitirde yonkiiji meeden saabe sakiraa6e men. ¹⁷ Si jogiido jawdi yi'ii sakiike muudum na billii de yurmaaki dum, noy njinngu Laamdo waawri wonirde e muudum? ¹⁸ Sukaabe am, taa njinngu meeden laatoo haala bola tan, ammaa njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰ Nii anndirten wo e goonga ngonden. Nii du, si berde men pelii en fu, en mbaaltinan de yeeso Laamdo, sabo Laamdo 6uri de manngu, kanko woni annudo huunde fuu.

²¹ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, sini berde meeden pelaya en, en tawdete e hoolaare daraade yeeso Laamdo. ²² O hokkan en ko nyaagiden mo fuu, sabo en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³ Yamiroore makko wo goondinde Iisaa Almasiihu Biyiiko oon, e yidundurde hono no o yamiri en ni. ²⁴ Kayboowo jamirooje Laamdo fuu, ina woni e Laamdo, Laamdo du ina woni e muudum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam anndinta en imo woni e meeden.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

¹ Sakiraa6e am horsu6e, waajoto6e wi'oo6e Ruuhu Laamdo ina woni e mu66en, taa ngoondinee dum'en fuu, ammaa koron 6e yalla Ruuhu Laamdo jaati woni e ma66e naa wanaa. Sabo annabaabe fewree6e heew6e caakake e adunaaru ndu. ² Inan

no paamirton Ruuhu Laamdo ina woni e goddo: jabudo Iisaa Almasiihu warii laatake neddo fuu, Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. ³ Ammaa jedduo Iisaa fuu, Ruuhu Laamdo walaa e muudum. Wo e ganyo-Almasiihu yuuri. Ganyo mo nandon ina wara oon ina woni ley adunaaru gilla joonin. ⁴ Sukaabe am, onon le, wo on yimbe Laamdo, on njaalake annabaabe fewreebe been. Sabo Ruuhu Laamdo gondo e moodon oon buri gondo e adunaaru oon semmbe. ⁵ Annabaabe fewreebe been wo adunankooobe. Saabe majjum wo haalaaji adunaaru be kaalata, adunaaru ndu ina hettindanoo be. ⁶ Enen le, wo en yimbe Laamdo, anndudo Laamdo fuu hettinanto en. Mo wanaa neddo Laamdo hettindantaako en. Nii cenndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamdo

⁷ Sakiraaabe am horsube, njidunduren, sabo njinngu e Laamdo yuuri. Mo njinngu woni e muudum fuu wo bii Laamdo, ina anndi Laamdo. ⁸ Mo njinngu walaa e muudum oon anndaa Laamdo, sabo Laamdo wo njinngu. ⁹ Inan no Laamdo gangirani en njinngu muudum: o nuli Biyiiko Bajjo ley adunaaru ndu faa kebiren nguurndam saabe muudum.

¹⁰ Wanaa ko njiduden Laamdo duum anndinta en njinngu. Ko anndinta en njinngu dey, wo ko Laamdo yidi en. O nuli Biyiiko faa hokkitira yonki muudum faa hakkeji meeden njaafee. ¹¹ Sakiraaabe am horsube, ko Laamdo yidiri en nii duum, enen du, eden njeyi yidundurde. ¹² Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Si en njidundurii fu, Laamdo ina woni e meeden, katin du njinngu muudum hibbii e meeden.

¹³ Noy paamirten eden ngonni e makko, kanko du imo woni e meeden? Wo ko o hokki en Ruuhu

makko duum paamirten. ¹⁴ Minen e ko'e amin, min nji'i Bajjo oon, miden ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa o hisina adunaaru ndu. ¹⁵ Jabudo Iisaa wo Bii Laamdo fuu, Laamdo wonan e muudum, kam du wonan e Laamdo. ¹⁶ Enen du, eden anndi njinngu ngu Laamdo yidi en, en koolake ngu. Laamdo wo njinngu. Gondo ley njinngu fuu, e Laamdo woni. Laamdo du wonan e muudum. ¹⁷ No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen du laatoriden ley adunaaru ndu. Nii woni no njinngu nguon hibbiri e meeden, faa ndaroroden hoolaare nyannde darngal. ¹⁸ Kulol walaa ley njinngu. Ko woni dey, njinngu kibungu na itta kulol. Sabo kulol wo jukkungo doomi, katin du gondudo e kulol fuu, njinngu Laamdo hibbaay e muudum. ¹⁹ Enen le, eden njidunduri sabo kanko artii yidude en. ²⁰ Si goddo wi'ii, «mido yidi Laamdo» de tawi ina wanyi sakiike muudum fu, wo penoowo. Sabo mo yidaay sakiike muudum mo yi'ata, waawaa yidude Laamdo mo yi'aay. ²¹ Jiddo Laamdo fuu yida sakiike muudum du. Yamiroore ndee do wo Almasiihu hokki en dum.

5

Haala goondinde Bii Laamdo

¹ Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu laatake bii Laamdo. Jiddo saaraa fuu, yidan biyum du. ² No anndirten eden njidi hibbe Laamdo dey, ko njiduden Laamdo de njokkuden jamirooje muudum duum. ³ Sabo haybude jamirooje makko woni yidude mo. Jamirooje makko nganaa donngal, ⁴ sabo laatiido bii Laamdo fuu jaaloto muuyde adunaaru. Wo goondinal meeden njaalortoden de.

⁵ Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu jaalotoodo ndu si wanaa goondindo Iisaa woni Bii Laamdo. ⁶ Oon woni Iisaa Almasiihu gardudo e ndiyam e yiyam. Wanaa

e ndiyam tan o wardi. O wardii e ndiyam e yiyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo dum, sabo Ruuhu oon woni goonga. ⁷ Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Almasiihu, ⁸ dum woni Ruuhu e ndiyam e yiyam. Seedaaku majje oo du wo gooto. ⁹ Eden njaɓa seedaaku yimɓe, ammaa seedaaku Laamɗo ɓuri semmbe. Sabo kangu woni ngu Laamɗo seedanii Biyum oon. ¹⁰ Goondindo Bii Laamɗo, heɓii seedaaku nguun e ley ɓernde muudum. Mo goondinaay Laamɗo wadii Laamɗo wo penoowo, sabo jabaay seedaaku ngu Laamɗo haali haala Biyum. ¹¹ Inan seedaaku nguun: Laamɗo hokkii en nguurndam nduumiidam, nguurndam dam ina woni e Biyiiko oon. ¹² Jeydaado e Bii Laamɗo fuu, heɓii nguurndam dam. Mo jeydaaka e muudum du, heɓaay dam.

Baynundural

¹³ Onon goondinɓe Bii Laamɗo ɓeen, mi winndanii on dum, faa tannyoron on keɓii nguurndam nduumiidam. ¹⁴ Eden njogii hoolaare to makko: si en ndu'orake huunde haddi muuyɗe makko, o jaabanto en. ¹⁵ Eden anndi en keɓii ko ndu'iden duum, sabo eden anndi imo jaabanoo en du'aawuuji meeden.

¹⁶ Ndelle, si won jiido sakiike muudum ina wada hakke mo wadantaa dum maayde, o nyaaganoo dum Laamɗo, Laamɗo du hokkan dum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay nyaagorodon saabe hakke oon. ¹⁷ Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

¹⁸ Eden anndi laatiido bii Laamɗo fuu heddataako e hakkeji, sabo Almasiihu Bii Laamɗo oon ina hayba neddo oon, Bondo oon du meemataa mo.

¹⁹ Eden anndi wo en yimɓe Laamɗo, de adunaaru le fuu ina woni e maral Bondo oon.

²⁰ Eden anndi Bii Laamɗo warii, hokkii en hakkillo ngo anndiren Deweteedo goongaajo oon. Joonin eden njeyaa e goongaajo oon, sabo eden ngoni e Biyum Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamɗo goongaajo oon, kanko woni nguurndam nduumiidam.

²¹ Bikkoy am, ndeenee ko'e moodon e downtanteeɓe wobɓe.

Bataaki Yuhanna didaɓi

¹ Miin mawɗo kawrital goondinɓe winndi bataaki ki yaade to debbo mo Laamɗo subii.* Midɗo jowte, aan e biɓɓe maa fuu, onon ɓe njidirmi goonga. Wanaa miin tan yidi on, wo annduɓe goonga ɓeen fuu ina njidi on ² saabe goonga gondo ley meeden, duumotoodo e meeden faa abada oon. ³ Laamɗo Baaba men e Iisaa Almasiihu Biyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

⁴ Mi seyake sanne ko tawumi biɓɓe maa woɓɓe ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni. ⁵ Joonin, debbo tedduɗo, mido ɗaare, njidunduren. Mi winndantaɗa ma ɗum hono wo ɗum yamiroore heyre, wo ɗum yamiroore nde keɓuden gilla fuddoode. ⁶ Ko woni njinngu dey, jokkude jamirooje Laamɗo. On nanii yamiroore nde gilla fuddoode. Odon kaani jokkude nde no nanirɗon ni.

⁷ Sabo majjinoobe heewɓe caakake e adunaaru ndu. Be njaɓaay Iisaa Almasiihu warii laatake ɓii-Aadama. Gaado no maɓɓe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu. ⁸ Kaybee ko'e moodon, taa ko min ngollani on ɗuum bona, faa keɓon mbarjaari kiɓɓundi. ⁹ Sabo mo heddodaaki e laawol Almasiihu de ɓeydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamɗo. Keddodiido e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo. ¹⁰ Si won gardo to moodon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee ɗum e ley galleeji moodon, taa fay njowton ɗum.

¹¹ Sabo jowtudo mo fuu hawtu e makko golleeji bondi.

Baynundural

¹² Ko kaanumi haalande on ɗuum ina heewi, de mi yidaa winndande on ɗum fuu e derewol. Ammaa mido yeloo warde to moodon, kaalden hunnduko e hunnduko, faa seyo meeden hiɓɓa.

¹³ Biɓɓe sakiike maa debbo mo Laamɗo subii oon ina njowte.

* 1:1 Debbo tedduɗo oon e biɓɓe muudum wo kawrital goondinɓe gootal.

Bataaki Yuhanna tataɓi

¹ Miin mawɗo kawrital goondinɓe winndi ɓataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsudo mo njidirmi goonga.

² Sakiike am korsudo, mido yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maada, ada wondi e cellal du hono no hakkillo maa selliri ni. ³ Mi seyake sanne nde sakiraaɓe wobɓe ngari kaalani kam no tinnoridaa e goonga e no njokkirɗaa dum ni. ⁴ Seyo fuu buranaa kam ko nanumi ɓiɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

⁵ Sakiike am korsudo, ko mbal-lataa sakiraaɓe men duum, fay si wo ɓe jananɓe to maada,* ina hollita wo a koolniido. ⁶ ɓe kaalii haala njinngu maada yeeso kawrital goondinɓe. A wadan ko woodi si a wallirii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no hawwirta e muuyɗe Laamɗo ni. ⁷ Sabo kamɓe, wo saabe Almasiihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. ɓe pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen mballa ɓe fay huunde. ⁸ Ndelle, enen goondinɓe Iisaa, eden njeyi wallude hono yimɓe ɓeen, faa laatoden gollidooɓe e maɓɓe e ley yaajinde goonga.

No Diyotorefe Demetirus ngorri

⁹ Won ko mbinndanmi kawrital goondinɓe, ammaa Diyotoref, jidudo ardinde hoore muudum oon, ina heddii salanaade kam. ¹⁰ Saabe duum, si mi warii fu, mi hollan ko o wadata duum e no o mbonkortoo min ni. Wanaa dum tan: o jaɓɓataako sakiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du yidube jaɓɓaade ɓe ɓeen, o hadan dum'en, o riiwa dum'en e kawrital goondinɓe.

¹¹ Sakiike am korsudo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gadoowo ko woodi fuu wo neddo Laamɗo. Gadoowo ko boni anndaa Laamɗo. ¹² Demetirus wo neddo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miden njaɓi dum, de ada anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

¹³ Ko kaanumi haalande ma duum ina heewi, de mi yidaa winndude dum fuu e binndirgal. ¹⁴ Mido yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunnduko e hunnduko. ¹⁵ Yigiraaɓe maa wonɓe do ɓeen ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe ɓeen fuu gooto gooto. Jam wonda e maada.

* 1:5 Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

Bataaki Yahuuda

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda maccudo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Mido jowta on, onon 6e Laamdo Baaba meeden noddi, horsini, 6e Iisaa Almasiihu reenata. ² Laamdo hebbin on yurmeende e jam e njinngu.

Sappangol dow janninginoobe fenoobe

(2 Piyeer 2.1-17)

³ Sakiraa6e am horsu6e, mido yidunoo faa sanne winndande on dow kisindam dam kawtuden. Ammaa joonin mi yi'ii ina tilsi mi winnda faa mi suusina on ndaranodon goondinal kalfinaan-gal seniibe nde wootere faa abada. ⁴ Sabo bon6e wo66e ina coorii e kawrite goondin6e tawee taykaaka. Jukkungo mu6ben winndaama gilla ko 6ooyi. Be kulataa Laamdo. I6e oonya moyyere Laamdo faa 6e ke6a gollude muuyde 6alli cementiniide. I6e njedda Joomiraado men Iisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

⁵ Joonin, mido yidi miccintinde on ko anndudon faa laabi: Joomiraado dannii yim6e muudum to leydi Misira toon. De sakitii o halki 6e ngoondinaay e ley ma66e 6een. ⁶ Miccitodon du no maleyka'en wo66e muurtiri, keddaaki ley keerol baawde de Laamdo darningoo dum'en, de njoppi joonde mu6ben. Saabe dum, Joomiraado watti 6e ley nimre faa kite nyannde darningal, geyyirii 6e geyyelle duumiide. ⁷ Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piiliide dum'en ngadiri jeenu no maleyka'en 6een ngadiri ni, de mbuuriidni e muuyde terde de kaanaa

wadeede. De dum laatani yim6e fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

⁸ Woodi, wo hono noon sooriibe e moodon ngadirta. Ko 6e nji'ata ley koydi ma66e na nanna 6e ley tuuninde terde ma66e. I6e kuyfina hoorewaaku*, i6e mbonkoo teddu6e won6e dow kammu. ⁹ Fay Miikaa'iilu, mawdo maleyka'en oon, jabaay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde kanko e Ibiliisa ngadidinnoo jeddi dow moobeede 6anndu Muusaa ndeen, o jabaay saraade dum, de ko o wi'i dum tan wo: «Joomiraado fele.» ¹⁰ De yim6e 6een kaa ina mbonkoo kulle de anndaa. Be ummodake e muuyde terde ma66e, nga'ude hono muuyde daabaaji ladde ni, de duum woni ko halkata 6e. ¹¹ Halkere woodanii 6e koy! Be njokkii laawol Kayiinu. † Be majjinii ko'e ma66e hono no Balaama majjiri‡ faa 6e ke6a jawdi. I6e kalka e muurtugol ma66e no Kooras§ halkiri ni. ¹² I6e laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njinngu, sabo i6e nanndi hono tefaaje gonde ley maayo kalkooje laanaaji. Be cementataa ko 6e njeyaaka ley doon. Woodi du, ko'e ma66e tan 6e killaa. Wo 6e duule de ngalaa ndiyam de keni coggata. Wo 6e ledde yaamnde de ngalaa 6i66e 6oretee6e, doofaade, baatude fey. ¹³ Wo 6e bempeyye maayo manngo nyanngude, i6e yuufinira noon nguufo golleeji ma66e cementiniidi. Wo 6e kooode jiilotoode. Nimre 6urnde fuu ni66ude 6e ndesanaa faa abada.

¹⁴ Henok, taaniyo njedfa6o ley yuwdi Aadama oon, sappakeno kabaaru ma66e gilla ko 6ooyi, wi'i: «Ndaaree, Joomiraado ina warda e maleyka'en muudum

* **1:8** hoorewaaku do ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraado naa hoorewaaku teddu6e dow kammu. Wo66e du paamii wo hoorewaaku leydi, dum wo laamu e jamirooje muudum.

† **1:11** Kayiinu wo barfo minyum Haabiila. ‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteedo Kooraa muurtini yim6e Israa'iila nde Muusaa haybannoo 6e ley ladde ndeen.

seniibe ujunaaje ujunaaje
¹⁵ faa saroo yimbe fuu.
 O hollitan bonbe been golle
 mu6ben fuu no foti bonde,
 o hollitan be haalaaji nyaadufi di
 luttoo6e yeddo6e Laamdo
 been kaali dow muudum
 fuu.»

¹⁶ Yimbe been wo njururtoo6e. Ibe
 nji'a boofi wo66e e huunde fuu.
 Ibe njokka muuyde terde ma66e.
 Daade ma66e na mawnitoroo
 yukkinaare. Ibe mana wo66e faa be
 ke6a ko be njidi.

*Haala nyibude nguurndam dow
 goondinal*

¹⁷ Ammaa onon sakiraa6e
 am horsu6e, miccitee haalaaji
 di nulaa6e Joomiraado men
 Iisaa Almasiihu been cappinoo
 diin. ¹⁸ Be mbi'ii on: «E cakitte
 jamaanu, jalnortoo6e yimbe,
 jokku6e muuyde terde mu6ben
 bonde ngarowan.» ¹⁹ Kambe ngoni
 senndoo6e yimbe. Wo adunaaru
 tan be miilotoo. Ruuhu Laamdo
 walaa e ma66e. ²⁰ De onon kaa
 sakiraa6e am horsu6e, nyibee ngu-
 urndam moodon dow goondinal
 moodon ceniingal faa sanne ngaal.
 Ngonee e njaraade Laamdo dow
 baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Keddee
 e njingu Laamdo tawa odon
 ndoomi yurmeende Joomiraado
 meeden Iisaa Almasiihu yaa-
 roore on to nguurndam ndu-
 umiidam. ²² Njurmee yimbe wonbe
 e ley sikki-sakka. ²³ Ndippitee,
 mburtinee wo66e e yiite, ndannon
 dum'en. Wo66e du, njurmee
 dum'en tawee odon kulana ko'e
 moodon. Nyiddon fay saayaaji
 diin, taa muuyde balli ma66e
 tuunde deen ndaa6a on.

²⁴ Laamdo ina waawi reenude on
 e fergaade, ina waawi waddude
 on faa ndarodon yeeso teddeengal
 muudum, tawee feloore fuu
 walaa e moodon, wo on weltiibe.
²⁵ Teddeengal e manngu e semmbe
 e laamu ngoodan mo, kanko

Laamdo gooto kisinirdo en Iisaa
 Almasiihu Joomiraado meeden
 oon, gilla fuddoode, faa joonin, faa
 abada abadin! Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu ɓanginani Yuhanna

¹ Dewtere nde ina hawrunduri kulle de Iisaa Almasiihu ɓangini. Laamɗo ɓanginani mo kulle de faa o holla maccuɓe muudum ko ɓadii laataade. Iisaa nuli maleyka muudum to maccuɗo muudum Yuhanna, de humpiti dum kulle de. ² Yuhanna du seedake konngol Laamɗo, kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O haali ko o yi'i fuu. ³ Barke woodanii neddo fuu jannugudo dewtere annabaaku nde. Barke du woodanii neddo fuu kettindaniido nde de jokki ko winndaa e mayre duum, sabo wakkati mo kulle deen ngadata oon ɓadake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goondinbe jeddi

⁴ Miin Yuhanna, mido winndana kawrite goondinbe jeddi gonɗe e leydi Aasiya. Wo on keɓu moyyere e jam yuurude to Laamɗo gonɗo, gonnoodo, gonoowo oon, e yuurude to ruuhuuji jeddi gonɗi yeeso joodorgal laamu makko diin. ⁵ Wo on keɓu moyyere e jam yuurude to Iisaa Almasiihu, seedee koolniido, artiido iirtineede hakkunde maayɓe, dawranoowo kaanankooɓe adunaaru ndu.

Kam yidi en de haɓɓiti en e hakkeji meeden saabe yiyam muudum ndufaadam. ⁶ O hokki en laamu, o wadi en almaami'en faa ngollanen Laamɗo Baabiiko oon! Teddeengal e baawde ngoodan Iisaa faa abada! Aamiina.

⁷ Ndaaree, imo wara e duule.

Yitere fuu yi'an mo,
fay yuwnooɓe mo been.

Lenyi adunaaru fuu mboyran mettorgal saabe makko.
Wo dum laatoro noon! Aamiina.

⁸ Laamɗo Joomiraado, gonɗo, gonnoodo, gonoowo, Jom baawde fuu oon, wi'i:

—Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoɗo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina teddiniiree

⁹ Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon, kawtuɗo e moodon torraaji, kawtuɗo e moodon laamu Iisaa Almasiihu, munyidindo e moodon munyal makko. Mi riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos saabe ko mbaajiimi konngol Laamɗo e seedaaku ngu Iisaa waddi.

¹⁰ E ley Nyalaande Joomiraado ndeen,† Ruuhu hewi kam, de nani-umi caggal am daande toowunde hono daande buututal ni ¹¹ ina wi'a:

—Ko nji'ataa duum, waɗu dum dewtere, de nuldaa nde kawrite goondinbe jeddi deen: kawrite gonɗe Efeesu e Simirna e Pergamon e Tiyatira e Sardis e Filadelfi e Lawdikiya.

¹² Njeeyiimi yalla mido yi'a kaal-doowo e am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'i fitillaaji kanje jeddi. ¹³ Hakkunde fitillaaji diin ina woodi godɗo nanndudo e ɓii-Aadama, ina ɓornii saaya njuutuka, ina haɓɓi kaɓɓorgol kanje e becce muudum. ¹⁴ Leeɓi hoore makko ndawni far hono haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni. Gite makko na njayna hono demle yiite. ¹⁵ Koyde makko ina delkira no njamndi mbodeeri jalbirta si wadaama e yiite faa wojji coy ni. Katin du daande makko ina wa'i hono duko ndiyeele keewde. ¹⁶ Imo jogorii junngo makko nyaamo ngoon koode jeddi. Kaafaahi ki kunndude muudum diɗi fuu mbeli ina wurtoo e hunnduko makko. Yeeso makko ina delkira hono naange yayniroowe haddi baawde muudum fuu.

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **1:10** Nyalaande Joomiraado ndeen woni nyannde alan.

17 Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi yeeso makko hono wo mi maaydo. Ammaa o yowi junngo makko nyaamo dow am, o wi'i:

—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo, 18 miin woni buurdo oon. Mi maayiino, ammaa inani kam mido wuuri faa abada. Mido tiigii baawde dow maayde e laakara fuu. 19 Ndelle, winndu ko nji'udaa duum, ko wadata joonin duum e ko waroyta yeeso. 20 Inan maanaa sirri kooode jeddi de nji'udaa e junngo am nyaamo de, kam e fitillaaji kanje jeddi: kooode jeddi deen wo maleyka'en kawrite goondinbe jeddi deen. Fitillaaji kanje jeddi diin wo kawrite goondinbe jeddi deen.

2

Haala bataakiiji yaade to kawrite goondinbe jeddi

Bataaki to Kawrital gonngal Efeesu

1 —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Efeesu, mbi'aa: «Inan haalaaji jogiido kooode jeddi e junngo muudum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kanje jeddi:

2 Mido anndi golle maa e no tinnoridaa ley tampiri. Mido anndi munyal maa. Mido anndi a munyantaa bonbe, a ndaartindake wiitotoobe wo nulaabe been, de tawudaa be fenooobe. 3 A jom munyal, a ronndake tiidallaaji saabe innde am, de dum fuu, a selaay jokkude goonga. 4 Ammaa mido felire dum do: a yoppii njinngu maa ngu njoginodaa arande nguun. 5 Ndelle miccita no ngorrunodaa gilla a samaay. Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa duum, si

a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muudum.

6 Ammaa mido yardorii maa dum do: ada wanyi golleeji jokku6e Nikolay* hono no mbanyirmi di, miin du. 7 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamude bi66e lekki nguurndam ndariiki ley aljanna Laamdo kiin.»

Bataaki to kawrital gonngal Simirna

8 —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo e cakitotoodo, maaynoode de iirtii oon:

9 Mido anndi torra maada e talkaaku maada, tawee le a jom jawdi. Mido anndi no wiitotoobe wo Alhuudiya'en de nganaa been mbonkorto on. Wo be kawrital rewoobe Seydaani.

10 Taa hulu torra badiido hewtude ma. Ndaar, Ibiliisa badake faddude wobbe maada ley kasu faa filoo jarribaade ma. A torrete balde sappo. Laatodaa koolniido faa e maayde, de mi hokke nguurndam nduumiidam laatane kufune jaalorgal. 11 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, maayde dida6erde ndeen meemataa dum.»

Bataaki to Kawrital gonngal Pergame

12 —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Pergame, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido kaafaahi ki kundude muudum didi fuu mbeli:

13 Mido anndi nokku do kodudaa, do Seydaani laamii doon. E noon fu, ada tinnii e innde am. A yankiraay

* 2:6 Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yim6e faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaa6o katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

goondinde kam fay wakkati nde Antipas seedee am koolniido oon warano ley maada ndeen. Wo do Ibiliisa joodii. ¹⁴ Ammaa ina woodi pelooje seeda de njoganimaami: ada munyana yimbe wonbe hakkunde maada habbiibe e jannde Balaama. Kam janngini Balak ferginde Israa'iilankooɓe, ɓe nyaama teewuuji cakkanaadi tooruuji, ɓe njeena du. ¹⁵ Woɓɓe maada du na njokka yimbe Nikolay. Jannde maɓɓe fuu wo fotu bonde. ¹⁶ Ndelle tuubu. Si wanaa dum, mi waran to maa joonin, mi habira e maɓɓe kaafaahi ngonki e hunnduko am ki. ¹⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamdu suudiindu wi'eteendu «manna». Mi hokkan dum kaayel danewel du. Dow kaayel ngeel innde heyre ina winndaa nde fay gooto andaa si wanaa kokkaado dum.»

Bataaki to kawrital gonngal Tiyatira

¹⁸—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Tiyatira, mbi'aa:

«Inan haalaaji Bii Laamdo mo gite muudum njalbirta hono demle yiite, mo koyde muudum delkirta hono njamndi mbodeeri ciiwaandi ni:

¹⁹ Mido anndi gollleeji maa e njinnu maa e goondinal maa e ballal ngal ngadandaa woɓɓe, kam e munyal maa. Mido anndi gollleeji maa cakitiidi ɓuri arandeeji diin heewude.

²⁰ Ammaa mido felire dum do: ada munyana Yesabel, debbo bitotoodo wo annabaajo oon. Imo wosina maccube am, imo jannina dum'en fijirde e nyaamude teewuuji cakkanaadi tooruuji. ²¹ Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yidaa tuubude

e fijirde makko ndeen. ²² Saabe majjum mi faddan mo dow leeso naawalla. Fijidooɓe e makko ɓeen du, si tuubaay e golle makko, mi torran dum'en torraaji mawdi. ²³ Mi halkan ɓiɓɓe makko du. Ndeen kawrite goondinbe deen fuu anndan miin woni ndaartintooɗo hakkilooji e ɓerde. Katin du mi yoban gooto moodon fuu haddi golle muudum. ²⁴ Ammaa onon yimbe Tiyatira heddiibe ɓe njokkaay laawol ngol ɓeen, ɓe ngolliraay ko woɓɓe mbi'ata «sirriiji Seydaani luggudi», mido wi'a on: mi yowataa dow moodon donngal gonngal ²⁵ si wanaa tinnodon e ko njogidon duum faa nde ngarumi. ²⁶ Jaaliido – dum woni gadoowo muuyde am faa yehi timmoode oon – mi hokkan dum baawde dow laamorde adunaaru. ²⁷ Jaaliibe ɓeen ndurdan de e sawru njamndi, pusiran de hono no loode pusirta ni. ²⁸ Mi hokkan dum'en baawde, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan ɓe hoodere fajiri ndeen du. ²⁹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

3

Bataaki to kawrital gonngal Sardis

¹—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido ruuhuuji Laamdo jeddi e kooɗe jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada wi'ee a buurdo, tawee le a maaydo. ² Hakkil! Cemmbindinaa seeda mo njogidaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa ina kiɓɓi yeeso Laamdo am. ³ Ndelle, miccita no kebirdaa e no nanirdaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraa dum. Si a hakkilaay, mi wardan hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi maɓɓude

ma. ⁴ Ammaa, ada woodi do Sardis doon yimbe be tuuninaay kaddule mu66en. Be 6ornoto kaddule daneeye be njaada e am, sabo i6e poti e majjum. ⁵ Hono noon jaaliido fuu 6ornortoo kaddule daneeye. Abada mi tosa-taa innde muudum e dewtere nguurndam ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muudum. ⁶ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Filadelfi

⁷ —Winndan maleyka kawrital goondin6e gonngal Filadelfi, mbi'aa:

«Inan haalaaji ceniido goongante, tiigiido cokitirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto ommbataa. Si o ommbii, fay gooto omtataa.

⁸ Mido anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dammbugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa ommbude. Aan e famdude semmbe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am. ⁹ Haya, mi neldete jeyaa6e e kawrital rewoo6e Seydaani wiitotoo6e wo Alhuudiyankoo6e tawee be fenoo6e, be nganaa. Mi dooldan be be ngara be kujidowa to koyde maa. Ndeen be paaman mi yidii ma. ¹⁰ A haybii ko njamirmaami duum, a munyii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde 6illaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yimbe fuu. ¹¹ Mi 6adake warude. Tinna e ko njogidaa duum taa fay gooto teeta kufune maa jaalorgal. ¹² Jaaliido fuu, mi wadan dum bimmbeere ley suudu Laamdo am seniindu. O wurtataako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamdo am e innde ngalluure muudum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow

kammu to Laamdo am de jippoo. Mi winndan e dow makko innde am heyre ndeen. ¹³ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

¹⁴ —Winndan maleyka kawrital goondin6e gonngal Lawdikiya, mbi'aa:

«Inan haalaaji bi'eteedo Aamiina oon, seedaaku koolniido goongante, mo tageefo oon fuu laatorii saabe muudum:

¹⁵ Mido anndi golle maa, a feewaa a wulaa. Wo a laato peewudo naa buldo! ¹⁶ Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa duum, hunnduko am tuutete. ¹⁷ Ada wi'a: «Mi jom jawdi, mi hawrundurii jawdi, mi haajaaka fay huunde.» Tawi le, a anndaa wo a mettudo hoore, a jurminiido, a talkaajo, a bumdo, a koldo! ¹⁸ Mido tindine, coodaa to am kanje laabiniraado yiite, faa ke6aa jawdi ngoongalaari. Coodaa to am du kaddule daneeye 6ornodaa, faa cuuraa 6anndu maa 6oldu nduun e semteende. Katin du, coodaa to am nebbam faa mbujaa gite maa de ke6aa nji'aa. ¹⁹ Miin, mido fela yimbe be njidumi, mido dartina dum'en. Ndelle, tinnodaa, tuubaa! ²⁰ Inani mido darii e dammbugal, mido salmina. Neddo fuu nando daande am de omti dammbugal, mi naatan to muudum, mi nyaamda e muudum, kam du nyaamda e am. ²¹ Jaaliido fuu, mi hokkan dum joododaade e am dow joodorgal am laamu, hono no miin du njaaloriimi de njoododiimi e Baaba am dow joodorgal muudum ni. ²² Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

¹ Caggal duum, yeewumi, de nji'umi dammbugal ina omtii dow kammu. Daande nde nanunoomi arande wa'unde hono buututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:

—Yeeṅu ngaraa do, faa mi holle ko haani laataade caggal joonin.

² Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de nji'umi joodorgal laamu dow kammu. Goddo ina joodii dow maggal. ³ Joodiido oon, tagaadi muudum ina jalbira hono no hayre yaspa, ina wojjitira hono no hayre sardis. Ciiḡociiḡongal ina filiijoo joodorgal ngaal, ina jalbira hono no hayre emerooda ni. ⁴ Joodorgal ngaal, joodorde laamu noogay e nay ina piilii ngal. Mawḡe noogayo e nayo ina njoodii dow majje, ina ḡornii kaddule daneeje, kufuneeje gadiraade kanḡe ina ngoni e ko'e maḡḡe. ⁵ Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi docce jeddi kuḡḡooje. Deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi diin. ⁶ Ko wa'i hono maayo laaḡungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.

Dakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu. ⁷ Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Didaḡerde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataḡerde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso ḡii-Aadama. Nayaḡerde ndeen ina wa'i hono ciilal piiroowal. ⁸ Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeeje jeegom. Bippeeje deen ina keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, ide mbi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,
wo Laamdo Joomiraado jom
baawde fuu,
gonnoodo, gondo, gonoowo oon!»

⁹ Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon. ¹⁰ Nde ḡe ngadata dum fuu, mawḡe noogayo e nayo been kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, cujidana buurdo faa abada oon. Iḡe njoyyina kufuneeje maḡḡe yeeso joodorgal ngaal, iḡe mbi'a:

¹¹ «Joomiraado amin, Laamdo amin,
ada foti heḡude darja e teddeengal e baawde,
sabo aan tagi huunde fuu.

Wo saabe muuyde maa dum laatorii,
wo saabe muuyde maa tagirdaa dum.»

5

Haala dewtere Laamdo e kaando omtude nde

¹ Caggal duum, nji'umi e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal laamu oon dewtere taggaande. Gerejeji mayre didi fuu ina mbinndaa. Inde ommbiraa takkande maandinaade jeddi. ² Ndeen nji'umi maleyka jom semmbe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Moy foti e takkitinde takkande takkaade deen, de omta dewtere taggaande nde?

³ Ammaa fay gooto walaa dow kammu, walaa dow leydi, walaa ley leydi baawdo omtude dewtere taggaande ndeen naa ndaarude ley mayre. ⁴ Mboyumi bojji cattudi, sabo heḡaaka potudo omtude dewtere ndeen naa ndaarude ko woni e mayre. ⁵ Ndeen gooto e mawḡe been wi'i kam:

—Taa woy! Inan, laddeeru jeyaandu e lenyol Yahuuda, yuurndu e Daawda nduun, jaalake. Kayru waawi omtude takkande takkaade jeddi deen, de omta dewtere ndeen.

⁶ Ndeen nji'umi Jawgel ina darii hakkunde joodorgal ngaal. Kulle nay buurde deen e mawḡe been ina piilii ngal. Ingel nanndi e

kirsanoongel. Ingel woodi luwe jeddi e gite jeddi. Deen ngoni ruuhuui Laamdo jeddi nuleteedi e adunaaru ndu fuu. ⁷ Jawgel ngeel yehi, jaḅowi dewtere taggaande ndeen e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal oon. ⁸ Ko ngel jaḅi dewtere ndeen duum, kulle nay buurde deen e mawḅe noogayo e nayo been kippii e leydi yeeso maggel. Mono fuu ina woodi hoddu e urdude kanjeere heewnde uurdi, dum woni du'aawuui seniibe been. ⁹ Heddiibe njima jimol kesol, iḅe mbi'a:

«Ada foti e jaḅude dewtere ndeen de takkita a takkande uddiraade nde, sabo a hirsanooma.

E yiyam maa coottirdaa yuurube

e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimḅe fuu e laamorde fuu

faa ḅe njeйдаa e Laamdo.

¹⁰ A wadii ḅe jeyaaḅe e laamu e almaami'en gollanoḅe Laamdo meeden.

Be laamoto adunaaru.»

¹¹ Caggal duum nji'umi ley holleede, de nanumi daade malleka'en heewḅe. Iḅe ngada ujunaaje ujunaaje duudde. Iḅe piilii joodorgal ngaal e kulle buurde deen e mawḅe been, ¹² iḅe njimira daade toowde, iḅe mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngel ina foti e heḅude baawde e jawdi

e hakkilantaaku e semmbe e teddeengal e darja e manoore!»

¹³ Ndeen nanumi tageefo wonngo dow kammu fuu e ko woni dow leydi e ko woni ley leydi e ko woni dow maayo e ko woni e muḅḅen fuu, ina mbi'a:

«Manoore e teddeengal e darja e baawde ngoodanii joodiido dow joodorgal ngaal oon e jawgel ngeel faa abada!»

¹⁴ Kulle nay buurde deen njaabii:

—Aamiina.

Mawḅe been du, kippii e leydi, kujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

Haala takkitingol takkande arandeere: jaalagol

¹ Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii wootere e takkande takkaade jeddi deen. Nanumi wootere e kulle nay buurde deen ina iidina daande muudum hono riggaango, ina wi'a:

—War!

² Yeewumi, nji'umi puccu ndaneewu. Badḅiido ngu oon ina tiigii kalawal laanyal. O hokkaa kufune laamu. Wo o jaaliido, de o wurtii faa o beyda jaalorgal.

Haala takkitingol takkande didaḅerde: barundural

³ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande didaḅerde ndeen, nanumi huunde wuurnde didaḅerde ndeen ina wi'a:

—War!

⁴ Ndeen puccu gonngu, mbodeewu yalti. Badḅiido ngu oon hokkaa laawol faa itta jam e adunaaru, faa yimḅe mbarundura. O hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkitingol takkande tataḅerde: tiidalla

⁵ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande tataḅerde ndeen, nanumi huunde wuurnde tataḅerde ndeen ina wi'a:

—War!

Nji'umi puccu baleewu. Badḅiido ngu oon ina tiigii etirgal e junngo muudum. ⁶ Nanumi ko nanndi e daande neddo yuurii hakkunde kulle nay buurde deen, ina wi'a:

—Kiloo alkama wo ceede golle nyalooma soodete. Kilooji tati gawri du wo ceede golle nyalooma coodete. De taa bonnu nebbam e cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaḅerde: maayde

⁷ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande nayaɓerde ndeen, nanumi daande huunde wuurnde nayaɓerde ndeen, ina wi'a:

—War!

⁸ Yeewumi, nji'umi puccu oolu. Baddiido ngu oon ina wi'ee Maayde, laakara ina jokki mo. Be kokkaa baawde dow nayaɓerde adunaaru faa 6e mbarda yimbe kaafaahi e rafo e baasijji e kulle ladde.

Haala takkitingol takkande joyaɓerde: wardaabe saabe seedaaku muɓben

⁹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande joyaɓerde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewre-teende Laamdo toon yonkijji wardanoobe saabe dowaanaade konngol Laamdo e seedaaku ngu 6e ceedii nguun. ¹⁰ Be yeewnii faa toowi, 6e mbi'i:

—Joomiraado ceniido goongante, faa ndey ndoomudaa faa carodaa yimbe wonbe e adunaaru ndu been? Ndeye njomnitodaa 6e rufugol yiyam amin?

¹¹ Mono e maɓbe fuu hokkaa saaya ndaneeha. Be mbi'aa 6e powta seeda tafon, faa limgal gollidiibe maɓbe, sakiraaɓe maɓbe fodanaaɓe wareede hono maɓbe been, kiɓɓa.

Haala takkitingol takkande jeegaɓerde: nyalooma mawdo

¹² Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaɓerde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange ɓawliri faa nanndi hono kaasa ɓaleewa, lewru du fuu wojjiri hono yiyam. ¹³ Koode kammu deen caami e leydi hono no ɓiɓbe yibbi kecce caamirta si henndu mawndu wifii. ¹⁴ Kammu oon du dilli, taggiraa hono no daago taggirtee ni. Baamle e duude fuu doofaa e nokkuuje muɓben. ¹⁵ Ndeen kaanankooɓe adunaaru e yimbe tedduɓe e hooreeɓe sordaasiibe e joomiraabe jawdi e jom'en

semmba e rimbe e riimaybe fuu cuudii ley lohi baamle e hakkunde tefaaɓe baamle. ¹⁶ Heddiibe mbi'a baamle e tefaaɓe deen:

—Caamee dow amin! Cuudon min e yeeso joodiido dow joodorgal laamu oon! Cuudon min e tikkere Jawgel ngeel! ¹⁷ Sabo nyannde tikkere maɓbe mawnde ndeen yot-take. Moy waawi dadude?

7

Haala yimbe 144 000 wadaabe maande

¹ Caggal duum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. Ibe paddii keni adunaaru nay diin, taa di mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki. ² Nji'umi katin maleyka goddo yuurudo funnaange ina tiigii gadirgal maande Laamdo buurdo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaaɓe baawde torrude leydi e maayo been. ³ O wi'i 6e:

—Taa mbonnee leydi naa maayo naa ledde de tafon, faa min ngada maande e tiide maccube Laamdo meeden been.

⁴ Ndeen nanumi limgal wadaabe maande e tiide muɓben been: ibe ngada ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Wo 6e maandinaabe yuurube e lenyi Israa'iilankooɓe diin fuu:

⁵ yuurube e Yahuuda ujunaaje sappo e dido (12 000),

yuurube e Ruuben, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Gada, ujunaaje sappo e dido,

⁶ yuurube e Aser, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Naftali, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Manasa, ujunaaje sappo e dido,

⁷ yuurube e Simeyon, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Lewi, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Isakar, ujunaaje sappo e dido,
 8 yuurube e Jabulon, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Yuusufi, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Benyamin, ujunaaje sappo e dido.
 Lenyi diin fuu ngadanaama maande.

No yimbe lenyi fuu njettirta Laamdo

⁹ Caggal duum, yeewumi, nji'umi jamaa keewdo mo limataako yuurudo e laamorde fuu e lenyi fuu e siyiiji yimbe fuu e demle fuu. Ibe ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. Ibe bornii saayaaji daneeji, licce tamarooje ina ngoni e juude ma66e. ¹⁰ Ibe ilina, i6e mbi'a:

—Kisindam to Laamdo meeden joodiido dow joodorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

¹¹ Maleyka'en been fuu ina ndarii, ina piilii joodorgal ngaal e maw6e been e kulle nay buurde deen. Be fuu 6e kippi geese ma66e e leydi, i6e kujidana Laamdo. ¹² I6e mbi'a:

«Aamiina.

Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore

e teddeengal e baawde e sembe,
 fuu ngoodanii Laamdo meeden faa abada!

Aamiina.»

¹³ Ndeen gooto e maw6e been yami kam:

—Beye ngoni yimbe borniibe saayaaji daneeji 6e? Faa toy 6e yuuri?

¹⁴ Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni anndudo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kam6e ngoni yuurube e torra mawdo. Be lonni saayaaji ma66e, 6e ndawninirii di yiyam Jawgel ngeel.* ¹⁵ Dum saabii de 6e keddoto

yeeso joodorgal laamu Laamdo ngaal, 6e ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Joodiido dow joodorgal laamu oon huuran 6e hukum muudum. ¹⁶ Be njolbataa katin, 6e domdataa katin. Be naan-gataake, nguleefi fuu tappataa 6e katin. ¹⁷ Sabo Jawgel gonngel hakkunde joodorgal laamu ngeel duran 6e, yaara 6e to ildude ndiyam kokkoojam nguurndam. Laamdo mooytan gondi gite ma66e fuu.

8

Haala takkingol takkande jeddaberde: deyyere mawnde

¹ Nde Jawgel ngeel takkitin-noo takkande jeddaberde ndeen, kammu oon deyyinii siw faa wadi hono feccere yamnde wootere.

² Ndeen nji'umi maleyka'en njeddo dariibe yeeso Laamdo. Be kokkaa buutute jeddi.

³ Maleyka goddo jogiido urdude kanjeere darowii dakkol hirsirde rewreteende Laamdo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida dum e du'aawuuji seniibe, o yottina di dow hirsirde kanjeere wonnde yeeso joodorgal laamu ndeen.

⁴ Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji seniibe diin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamdo. ⁵ Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faddi nde e leydi. Ndeen diggaali e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeddi

⁶ Caggal duum, maleyka'en njeddo jogiibe buutute jeddi been cegilanii fuufude de.

Haala buututal arandeewal

⁷ Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muudum, de marmalluujje e yiite jillunduraange e yiyam padfaa dow leydi. Feccere

* 7:14 Maanaa 6e ndawninirii saayaaji ma66e yiyam, woni hakkeji ma66e fuu njaafaama.

tataberde leydi ndiin wulaama, feccere tataberde ledde deen wulaama, hudo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal didabal

⁸ Maleyka didabo oon fuufi buututal muudum, de ko wa'i hono waamnde mawnde hu66oore faddaa e ley maayo. Tataberde maayo ngoon laatii yiyiam, ⁹ tataberde kulle buurde gonde e maayo ngoon mbaati, tataberde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tatabal

¹⁰ Maleyka tatabo oon fuufi buututal muudum, de hoodere mawnde hu66iroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tataberde gooruuji e ildude ndiyam. ¹¹ Hoodere ndeen «Kaadeefi» wi'etee. Nde haadinii feccere tataberde diyeede deen. Yimbe heewbe maayi saabe ndiyam daam haadinaama rok.

Haala buututal nayaabal

¹² Maleyka nayaabo oon fuufi buututal muudum. Ndeen feccere tataberde naange e feccere tataberde lewru e feccere tataberde koode piyaa, faa gootel fuu tataberde muudum ni66i. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tataberde annoora mu66en.

¹³ Caggal duum, nji'umi ciilal ina fiira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yimbe adunaaru nde maleyka'en tato heddiibe been puufii buutute mu66en!

9

Haala buututal joyaabal

¹ Maleyka njoyaabo oon fuufi buututal muudum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal 6unndu ndu luggeefi mum walaa do haadi. ² Nde sokiti 6unndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no

duppilde mawnde ni. Cuurki kiin ni66ini naange e mbeeyu* fuu. ³ Ba66atti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Di kokkaama baawde torrude hono jahe ni. ⁴ Di njamiraa taa di mbonna hudo naa ledde naa huunde fuu ko fudata e leydi, ammaa di torra yimbe 6e maande Laamdo walaa e tiide mu66en been tan. ⁵ Di kokkaa torrude yimbe been faa naawa haddi lebbi joy, ammaa di kokkaaka warude 6e. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fidi. ⁶ Ley lebbi diin, yimbe piloto maayde de ke6ataa. Be muuyan maayde, ammaa maayde doggan 6e.

⁷ Ba66atti diin ina nanndi e pucci cegilaniidi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiraade kanje. Geese majji ina nga'i hono geese yimbe. ⁸ Idi njogii kukuli hono cokuli rewbe. Nyiiye majji ina nga'i hono nyiiye dawaadi ladde. ⁹ Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeelee majji ina wa'i hono torkooji di pucci keewdi ndaasata ina ndoggana wolde. ¹⁰ Idi ngoodi lacce jogiide kure hono jahe. Ley lacce deen ina ngoodi baawde torrude yimbe haddi lebbi joy. ¹¹ Kaananke majji woni maleyka kawjotoodo 6unndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi oon. Innede makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankoore wo Apolijon (dum na fiirta «Kalkoowo»).

¹² Bone arandeejo oon faltake. Ndaar, bonandaaji didi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeegaabal

¹³ Maleyka njeegaabo oon fuufi buututal muudum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonde e co66uli hirsirde kanjeere wonnde yeeso Laamdo ndeen.

* 9:2 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi.

14 Daande ndeen ina wi'a maleyka njeega6o jogiido buututal oon:

—Ha66itin maleyka'en nayo ha66aa6e to maayo manngo wi'eteengo Efarata.

15 Ndeen maleyka'en nayo been ka66itaa faa mbara tata6erde yim6e adunaaru. Laamdo na segilaninoo 6e saabe wakkati o, saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma o e yamnde nde. 16 Mi nanii lingal konunkoo6e waddii6e pucci: wo 6e ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo. 17 Inan no njiurumi pucci diin e waddii6e been e ley holleede am: i6e 6ornii kaddule jamde bo6eeje coy hono yiite, kam e bulabulaaje hono kammu e oole hono sitti. Ko'e pucci diin ina nga'i hono ko'e dawaadi ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e kundude majji.†

18 Masiibaaji tati diin, dum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kundude pucci diin de mbari tata6erde yim6e adunaaru. 19 Baawde pucci diin ina ngoni e kundude majji, fay e lacce majji du. Lacce majji deen ina nanndi e bolle. Ide ngoodi ko'e, e ko'e deen di mbarminirta yim6e.

20 Yim6e heddi6e 6e masiibaaji diin mbaraay been tuubaay e golle juude mu66en. Be njoppaay sujidande ginnaaji, kam e tooruuji gadiraadi kanje e cardi e njamndi mbodeeri e kaaye e ledde. I6e cujidana tooruuji di nji'ataa, di nanataa, di njahataa. 21 Be tuubaay e wadude bar-ko'e, 6e tuubaay e ndaggadaaku ma66e e fi-jirde ma66e e nguyka ma66e.

10

Haala maleyka jogiido dewtel taggitaangel

1 Caggal duum, nji'umi maleyka goddo jom semmbe ina yuura dow kammu ina jippoo. Ruulde ina

fili dum, ciibociibongal ina tiimti hoore muudum. Yeeso muudum ina delka hono naange, koyde mum du ina nga'i hono bimmbeeje yiite. 2 Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo makko. O darni koyn-gal makko nyaamal dow maayo, o darni nanal dow leydi. 3 O yeewnii daande toownde hono no laddeeru ubbirta ni. Nde o yeewninoo ndeen, diggaali jeddi njaaborii mo e hoolo mu66en, kam'en du. 4 Nde diggaali jeddi diin tilinoo haalude ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:

—Taa winndu ko diggaali jeddi diin mbi'i duum, accu dum laatoo kumpa!

5 Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii dow maayo e dow leydi oon hunci junngo muudum nyaamo faa dow, 6 hunorii Buurdo duumiido faa abada, tagudo kammu e ko woni e muudum, e leydi e ko woni e muudum, e maayo e ko woni e muudum. Maleyka oon wi'i:

—Wakkati heddaaki katin! 7 Ammaa e ley balde de buututal maleyka njedda6o ngal fuufata deen, Laamdo tabintinan anniya muudum cuudinoodo. Dum laatorto hono no o wiirunoo annabaabe maccu6e makko been ni.

8 Ndeen daande yuurannoode kam dow kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

—Yahu ja6oy dewtel taggitiingel, gonggel e junngo maleyka dariiido dow maayo e leydi ngeel.

9 Njahumi to maleyka oon, mbiimi dum hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Ja6u ngel, modaa! Ngel haadan ley reedu maa rok, ammaa ngel welan e hunduko maa hono no njuumndi ni.

10 Nja6umi dewtel ngeel e junngo maleyka oon, modumi ngel. Ngel

† 9:17 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a.

weli e hunnduko am hono njuum-
ndi, ammaa nde modunoomi ngel
fu, ingel haadi e ley reedu am rok!

¹¹ Caggal duum, mbi'aami:

—Ina tilsi mbaajodaa annabaaku
katin e dow siyiiji yimbe heewbe
e laamorde e demle keewde e
kaanankooŋe heewbe.

11

Haala seedaaku annabaabe dido

¹ Ndeen kokkaami sawru fon-
nirdu, mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu
Laamdo seniindu e hirsirde ndeen,
kiisodaa rewoobe wonbe doon
been. ² Ammaa taa fonndu
taliyaare mayru. Accu nde,
sabo nde hokkaama laamorde
adunaaru. De njaaban ngallu-
ure seniinde ndeen faa wada
lebbi capande nay e didi. ³ Mi
hokkan seedeefe am dido mbaajoo
annabaaku haddi balde ujunere e
keme didi e capande jeegom, iŋe
ŋornii tekke bootooji.*

⁴ Seedeefe dido been ngoni ledde
jaytun didi e fitillaaji didi dariidi
yeeso Joomiraado jom adunaaru
ndu. ⁵ Neddo fuu jidudo torrude
ŋe, yiite yaltan e kundude maŋŋe,
halka dum. Jidudo torrude ŋe fuu,
tilay halkiree noon. ⁶ Iŋe njogii
baawde hadude kammu toŋude
haddi balde annabaaku maŋŋe
deen. Iŋe njogii baawde waylitinde
diyeele laatooyiiyam. Nde ŋe
muuyi fuu, iŋe mbaawi jippinde
e adunaaru sii masiiba fuu.

⁷ Nde dido been tilinoo e
seedaaku muŋben nguun fuu,
ndaabaawa mbonnga njeyaanga
e ŋunndu ndu luggeefi muudum
walaa do haadi ngaan yaltan de
yana e maŋŋe, jaaloo ŋe, wara ŋe.
⁸ Balli maŋŋe mbaaloto e dow laa-
wol ngalluure mawnde, do Joomi-
raado maŋŋe tontanoo e leggal
palaangal doon. Ngalluure ndeen

ina nanndi e Sodoma† naa Misira.
⁹ Siyiiji yimbe fuu e lenyi fuu e
demle fuu e laamorde fuu nji'an
ŋalli maŋŋe ko fotata e nyaloomaaji
tati e feccere nyalooma. Be caloto
di ngattee ley saabeere. ¹⁰ Yimbe
adunaaru ceyorto saabe maayde
maŋŋe ndeen. Be mbeltoto, ŋe
kokkundura dokke dow weltaare,
sabo annabaabe dido been torriino
ŋe sanne. ¹¹ Ammaa caggal

nyaloomaaji tati e feccere diin,
foofaango nguurndam yuuri to
Laamdo naati annabaabe dido
been, de ummitii, ndarii. Kulol
manngol nanngi ndaarannoŋe
dum'en been fuu. ¹² Daande
toownde yuuri dow kammu, ina
wi'a ŋe:

—Yeeŋee ga!

Be yeeŋi dow kammu e ley
ruulde. Waybe ŋe fuu keddii
ina ndaara ŋe. ¹³ Wakkati
oon, leydi dimmbii semmbe, de
feccere sappoŋerde ngalluure
ndeen saami. Yimbe ujunaaje
njeddo kalkii. Heddiibe been kuli,
mawnini Laamdo jom kammu oon.

¹⁴ Bone didaŋo oon faltake.
Ndaar, bone tataŋo oon ina wara
law.

Haala buututal jeddaŋal

¹⁵ Maleyka njeddaŋo oon fuufi
buututal muudum. Ndeen daade
toowde nanaa dow kammu, ina
mbi'a:

—Laamu adunaaru ndu fuu
laatake laamu Joomiraado meeden
e Almasiihu muudum. O laamoto
faa abada abadin!

¹⁶ Mawbe noogayo e nayo
joodiibe dow joodorde yeeso
Laamdo been kippi geese muŋben
e leydi, cujidani Laamdo. ¹⁷ Iŋe
mbi'a:

«Miden njette, Laamdo Joomiraado
jom baawde fuu,
gondo, gonnoodo oon miden
njette,

* **11:3** Maanaa ŋe ŋornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rewbe maayraabe
cuddortoo ni. † **11:8** Sodoma wo wootere e galluuje didi de Laamdo halki saabe heewgol majje
hakkeji. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

sabo a gollirii baawde maa mawde deen,

a tabintinii laamu maa.

¹⁸ Laamorde adunaaru deen wo tikkude,

ammaa tikkere maa warii.

Wakkati warii faa carodaa maaybe.

Wakkati warii faa mbarjodaa annabaafe maccube maa, seniife hulbe innde maa been, teddufe e lo'ufe fuu.

Wakkati warii faa kalkaa halkoo6e adunaaru been du.»

¹⁹ Ndeen suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal 6angi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, leydi dimmbii, marmalluuje butte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom njatawere

¹ Maande haayniinde 6angi dow kammu. Debbo ina 6ornii naange. Lewru ina woni ley njaabirdi muudum. Hoore muudum na fiila taarde koode sappo e didi. ² Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla njatawere. Ndimu nguun ina tiidi mo. ³ Ndeen maande wonnde 6angi dow kammu. Ina woodi kuungal bodewal mangal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jeddi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu. ⁴ Laasi maggal wuuwi feccere tataberde koode kammu, faddi de e leydi. Ngal darii yeeso debbo jom njatawere oon faa si rimii fu, ngal moda biyum oon.

⁵ Ndeen o rimi biddo gorko, durdoowo laamorde adunaaru fuu e sawru njamndi. Biddo oon dippitaa, yaaraa to Laamdo e joodorgal muudum laamu. ⁶ Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku do Laamdo segilaninoo dum. O haybowaa toon balde ujunere e keme didi e capande jeegom (1 260).

⁷ Wolde wadi dow kammu toon. Maleyka bi'eteedo Miikaa'ilu e

maleyka'en muudum kawriti, ka6i e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muudum du ka6i e ma66e. ⁸ Ammaa Miikaa'ilu'en njaalake ngal, kangal e maleyka'en maggal, de 6e mursi nokku ma66e gondo dow kammu oon. ⁹ Kuungal manngal ngaal riiwaama. Kangal woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani, njarribotoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faddaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

¹⁰ Ndeen nanumi daande toownde yuurunde dow kammu, ina wi'a:

«Joonin kisindam Laamdo meeden yottake!

Semembe e laamu muudum njotake!

Laamu ina woni e hawju Almasihu!

Sabo peloowo sakiraa6e meeden, peloowo 6e to Laamdo jemma e nyalooma oon,

riiwaama dow kammu.

¹¹ Sakiraa6e meeden been njaalorake mo yiyam Jawgelngeel, e seedaaku ngu 6e ngadi dow maggal.

Be pilaaki reenude yonkiiji ma66e e maayde.

¹² Ndelle, kammu e won6e dow muudum fuu mbeltee!

Ammaa bone woodanii leydi e maayo!

Sabo Ibiliisa jippake to moodon.

Ina tikki tikkere mawnde, sabo ina anndi wakkati seeda tan heddanii dum.»

¹³ Nde kuungal nanndungal e mboddi ngaal faamunoo faddaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimdo biddo gorko oon. ¹⁴ Debbo oon hokkaa bippeele ciilal manngal, faa fiirda yaha nokkuure nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiiji didi e feccere wakkati, faa o reeno e mboddi ndiin. ¹⁵ Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, dam ili caggal debbo oon

hono maayo faa dam hooya mo. ¹⁶ Ammaa, leydi ndiin wallii debbo oon, ndi aari hunnduko mayri, ndi modi ndiyam dam kuungal ngaal tuuti daam. ¹⁷ Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi haḅoyde e heddiibe e yuwdi debbo oon. Been ngoni dōwtaniibe jamirooje Laamdo de tiigii seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. ¹⁸ Kuungal ngaal ina darii dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa njogiinga luwe sappo e ko'e jeddi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inde mbonkorde Laamdo ina mbinndaa e dow ko'e deen fuu. ² Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyde magga ina nga'i hono koyde huunde wi'eteende ursu*. Hunnduko magga ina wa'i hono no hunnduko laddeeru ni. Kuungal nanndungal e mboddi ngaal hokki nga semmbe muudum, e joodorgal muudum laamu ngaal, e baawde mawde. ³ Hoore wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude dum, ammaa barmere ndeen dannaama. Dum haaynii yimbe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan. ⁴ Be kujidani kuungal nanndungal e mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawde laamu maggal. Katin du, be kujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, iḅe mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi haḅude e magga?

⁵ Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaji mantordi mbonkotoofi

Laamdo. Nga hokkaa baawde gollude lebbi capande nay e didi. ⁶ Ndaabaawa ngaan fuddi mbonkaade Laamdo, ina mbonkoo innde muudum e suudu muudum. Nduun woni joodiibe dow kammu toon been. ⁷ Nga hokkaama baawde faa nga haḅa e seniibe been, nga jaaloo dum'en. Nga hokkaa baawde laamaade lenyi fuu e siyiji yimbe fuu e demle fuu e laamorde fuu. ⁸ Yimbe wonbe e adunaaru ndu been fuu kujidanan ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Been ngoni yimbe be inde muḅben tawaaka ina mbinndii gilla fuddoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

⁹ Jom nowru fuu, nana! ¹⁰ Neddo fuu podanaado haḅbeede yaaree e maccungaaku, haḅbete yaaree. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

¹¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe didi nanndude e luwe bii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni. ¹² Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muudum nesunoo warude dum de danna ngaan. Nga golli dum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimbe adunaaru been kujidana arandeya ngaan. ¹³ Ndaabaawa didaba ngaan wadii kaayefiiji mawdi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimbe fuu. ¹⁴ Nga hiiliri yimbe adunaaru kaayefiiji di nga hokkaa wafude ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga

* **13:2** Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii leebi e pedeele juuddi beldi.

tindina yimbe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barminiranoonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan. ¹⁵ Nga hokkaa baawde faa nga wadani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadi faa neddo fuu mo sujidanaay nga waree. ¹⁶ Ndaabaawa ngaan dooldi yimbe fuu keba maande e juude mu6ben nyaame naa e tiide mu6ben, teddu6e e lo'u6e, joomiraabe jawdi e talkaabe, rimbe e riimaybe fuu. ¹⁷ Fay gooto waawaa soodude maa sonnude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga. ¹⁸ Do kaa, tilay neddo wada hakkillo e kabaaru o: neddo jogiido paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neddo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soottitaabe

¹ Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muudum e innde Baaba muudum na mbinndaa e tiide ma66e. ² Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyoobe kolli. ³ Yimbe been fuu ina njima jimol kesol yeeso joodorgal Laamdo ngaal e yeeso kulle nay buurde deen e yeeso mawbe been. Fay gooto waawaano ekitaade jimol ngol si wanaa yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaabe e adunaaru been. ⁴ Been ngoni be tuunniraay ko'e mu6ben rew6e, sabo be laabu6e. I6e njokki Jawgel ngeel do ngel yahata fuu. Wo be soottitaabe e ley yimbe adunaaru, faa be laato artiibe fuu sakkeede Laamdo e

Jawgel ngeel. ⁵ Fewre meedaay yaltude e kundude ma66e, 6e ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

⁶ Wakkati oon nji'umi maleyka goddo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiido oon. Imo waajoo dum yimbe adunaaru, yuurube e laamorde fuu e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu. ⁷ Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamdo! Mawninon dum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidanee tagudo kammu e leydi e maayo e ildude ndiyam oon!

⁸ Maleyka goddo dida6o jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii! Nde yarnii leyde fuu fijirde mayre nyaadunde.

⁹ Maleyka goddo, tata6o, jokki be ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neddo fuu kujidando ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de hebi maande magga e tiinde naa e junngo, ¹⁰ tilay joomum yara cabijam tikkere Laamdo daam, mbaylaadam e ley horde-loonde tikkere makko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniibe been e yeeso Jawgel ngeel. ¹¹ Cuurki yuuruki e jukkungo ma66e ina yeenja faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanoobe ndaabaawa ngaan e tooru magga e hebu6e maande innde magga.

¹² Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal.

Been ngoni haybu6e jamirooje Laamdo de kaybi goondinal Iisaa been.

¹³ Wakkati oon nanumi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu dum do: gilla
joonin, barke woodanii maayoobe
hawtuɓe e Joomiraado been.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Be powtinoyte e tam-
piri ma66e, sabo barke golle ma66e
jokkan 6e.

Haala wakkati tayri adunaaru

¹⁴ Yeewumi, de nji'umi ruulde
raneere. Dow ruulde ndeen
nanndudo e bii neddo ina joodii.
Kufune gadiraado kanje ina woni
e dow hoore makko. Imo tiigii
wawdu welndu e junngo makko.
¹⁵ Maleyka goddo yalti e suudu
Laamdo seniindu, ina yeewnoo
daande toownde, ina wi'a joodiido
dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de
tayaa, sabo wakkati tayri yottake.
Adunaaru benndii, yonii tayeede!

¹⁶ Ndeen joodiido e ruulde oon
yiili wawdu muudum dow leydi, de
adunaaru fuu tayaa.

¹⁷ Maleyka goddo yalti e suudu
Laamdo seniindu wonndu dow
kammu nduun. Kam du ina
tiigii wawdu welndu. ¹⁸ Ndeen
maleyka goddo yalti e ley hirsirde
rewreteende Laamdo ndeen. Oon
woni kawjotoodo yiite. O yeewnii
daande toownde, o wi'i maleyka
tiigiido wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun,
kawrunduraa 6i66e cabiije dow
leydi, sabo de benndii.

¹⁹ Maleyka oon yiili wawdu
muudum dow leydi, hawrunduri
6i66e cabiije deen, de faddi de ley
6oosirde mawnde. Boosirde ndeen
woni tikkere Laamdo mawnde.
²⁰ Bi66e cabiije deen 6oosaa caggal
ngalluure toon. Yiyam yalti e
6oosirde ndeen faa hewti labaale
pucci, dam ili ko fetata e kilooji
keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

¹ Caggal duum, nji'umi dow
kammu maande wonnde mawnde
haayniinde. Nji'umi maleyka'en
njeddo ina njogii masiibaaji jeddi.
Wo di masiibaaji cakitotoodi. E
majji tikkere Laamdo timmata.

² Nji'umi maayo nanndungo e
daandorgal ina jillunduri e yiite.
Jaalinoobe ndaabaawa ngaan been
ina keddi dakkol maggo. Been
ngoni jaalinoobe nga, kanga e
tooru nanndundu e magga nduun
e limoore innde magga ndeen. I6e
njogii kolli di Laamdo hokki 6e diin.

³ I6e njima jimol Muusaa maccudo
Laamdo oon e jimol Jawgel ngeel,
i6e mbi'a:

«Laamdo Joomiraado jom baawde
fuu,
golleji maa wo mawdi, wo
kaayniidi!

Laabi maa wo ponnditiidi, goon-
gaaji,

aan laamiido laamorde fuu!

⁴ Moy woni hulataa ma, Joomi-
raado,

mo mawnintaa innde maa?

Sabo aan tan woni gooto Ceniido.

Leyde fuu ngaran kujida yeeso
maa,

sabo 6e nji'ii golleji maa pon-
nditiidi.»

Haala kaake jeddi keewde masi- ibaaji jeddi

⁵ Caggal duum, nji'umi suudu
Laamdo seniindu dow kammu
ina omti. Dum woni hukum
seedaaku oon.* ⁶ Maleyka'en

njeddo jogiibe masiibaaji jeddi
6een njalti e mayru, ina 6ornii
kaddule laa6ude tal jalbooje, ina
ka66i ka66ordi kanje e becce
mu66en. ⁷ E kulle nay buurde deen,
wootere hokki maleyka'en njeddo
6een kaake kanjeeje jeddi keewde
tikkere Laamdo buurde faa abada

* **15:5** Aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

oon. ⁸ Suudu nduun heewi cuurki saabe annoora Laamdo e baawde muudum. Fay gooto waawaa naatude ley mayru, si wanaa nde masiibaaji jeddi di maleyka'en njeddo ngaddi diin timmi.

16

¹ Ndeen nanumi daande toownde yuuri to suudu seniindu toon, ina wi'a maleyka'en njeddo been:

—Njeehe, njuppowee dow adunaaru kaake tikkere Laamdo jeddi deen!

² Maleyka arandeejo oon yehi, yuppi kaakol muudum dow leydi. Buuye bonde naawde ngadi dow yimbe tawraabe maande ndaabaawa ngaan e sujidanooobe tooru nanndundu e magga been.

³ Maleyka didafo oon yuppi kaakol muudum e maayo. Maayo ngoon waylitii, laatii hono yiyam maayfo. Kulle buurde gonde ley maggo fuu mbaati.

⁴ Maleyka tatafo oon yuppi kaakol muudum ley gooruuji e ildude, de diyeede deen fuu mbaylitii yiyam. ⁵ Ndeen nanumi maleyka kawjotoodo diyeede oon, ina wi'a:

—Aan Ceniido, gondo, gonnoodo, wo a ponnditiido, sabo a sarake goonga. ⁶ Saabe ko be ndufi yiyam seniibe e yiyam annabaaabe duum, aan du, kokkudaa be yiyam be njara! Ibe kaandi e majjum.

⁷ Ndeen nanumi daande yuurii to hirsirde rewreteende Laamdo toon, ina wi'a:

—Goonga! Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, sariyaaji maa wo goongaaji, wo ponnditiidi!

⁸ Ndeen maleyka nayafo oon yuppi kaakol muudum e dow naange, de nge hokkaa sumirde yimbe nguleefi magge. ⁹ Yimbe been cumiraa nguleefi cattuki. Ndeen be mbonkii innde Laamdo

mo baawde ngoodani dow masi-ibaaji oon. Be tuubaay, be mawninaay dum.

¹⁰ Maleyka njoyafo oon yuppi kaakol muudum dow joodorgal ndaabaawa ngaan. Do nga laamii doon ni66inaa tiki, de yimbe ina njata demle mu66en saabe naawalla. ¹¹ Be mbonkii Laamdo jom kammu oon saabe buuye ma66e e naawalla ma66e. Ammaa duum fuu, be tuubaay e golleeji ma66e bondi diin.

¹² Maleyka njeegafo oon yuppi kaakol muudum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo beebi faa yoori, faa kaanankooobe yuuroobe lettugal been keba laawol ndewa toon. ¹³ Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndudi e paa6i. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kuungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo oon. ¹⁴ Ginnaaji bondi diin wo wadoobe kaayefiiji. Ibe njaha to kaanankooobe adunaaru fuu faa be kawrundura dum'en saabe wolde nyannde darngal, nyalaande Laamdo jom baawde fuu.

¹⁵ Joomiraado wi'i:

—Kakkilee! Inani mido warda hono no gujjo ni. Barke woodanii doomuudo kakkildo, ina tiigii kad-dule muudum faa taa yaha banndu boldu de semta yeeso yimbe.

¹⁶ Ginnaaji diin kawrunduri kaanankooobe been e nokku bi'eteedo e ibraninkoore Harmagedon.

¹⁷ Maleyka njeddafo oon yuppi kaakol muudum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Timmii!

¹⁸ Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, dimmbagol leydi manngol wadi. Dimmbagol leydi hono ngool wadaay e adunaaru

ndu gilla yimbe tagaa, no ngol sattiri mawnude! ¹⁹ Ngalluure mawnde ndeen feccaa pece tati. Galluujje laamorde adunaaru fuu caami. Laamdo micciti bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabi-jam heewnde tikkere muudum. ²⁰ Duude maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji. ²¹ Marmalluujje gutte yuuri kammu, caami dow yimbe, wootere fuu teddeefi muudum ina wada kilooji capande nay. Yimbe been mbonkii Laamdo saabe masiiba marmalluujje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

¹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo jogiibe kaake jeddi been wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaado sanne, joodiido dow diyeele keewde oon. ² Kaanankooobe adunaaru been pijidii e muudum. Yimbe adunaaru been du culii e fijirde muudum.

³ Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon debbo ina waddii ndaabaawa mbodeewa keewnga inde mbonkorde Laamdo. Inga woodi ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴ Debbo oon ina bornii kaddule ciide e bodeeje, ina sodii kanje e kaaye dime e hayre luulu. Imo jogorii junngo makko horde-loonde kanje heewnde ko nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde makko. ⁵ Dow tiinde makko inde ina winndaa nde maanaa muudum suudii:

«Baabiila ngalluure mawnde, inna woykuuji,
inna ko nyiddini fuu ley
adunaaru».

⁶ Nji'umi debbo oon sulake saabe yiyam seniibe e yiyam seedan-toobe liisaa dam o yari.

Ko nji'umi mo duum, dum haaynii kam sanne. ⁷ Ammaa maleyka oon wi'i kam:

—Ko wadi de idum haaynii ma? Mi fiirtante maanaa cuudiido oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waddii njogiinga ko'e jeddi e luwe sappo ngaan. ⁸ Ndaabaawa nga njiidaa ngaan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga haani yaltude e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, nga halkowaa. Yimbe adunaaru be inde mubben mbinndaaka e dewtere nguurndam gilla fuddoode adunaaru been, si nji'ii ndaabaawa ngaan na yalta fu, kaayeeffii nanngan dum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga bangowan katin.

⁹ Do kaa, tilay neddo tawree hakkilantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeddi deen wo baamle jeddi de debbo oon joodii dow mubben deen. Ide cappoo katin kaanankooobe njeddo: ¹⁰ njoyo paltake, njeegaabo oon ina woni joonin, njeddaabo oon waraay tafon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeda o laamotoo. ¹¹ Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngaan wo gooto e njeddo been. Nga wartan de nga laattoo kaananke njeetataabo, ammaa cakitte magga wo halkere.

¹² Luwe sappo de njiidaa deen wo kaanankooobe sappo be kebaay laamu tafon, ammaa be kebowan baawde laamaade no kaanankooobe ni haddi wakkatiyel gootel, kambe e ndaabaawa ngaan. ¹³ Be fuu be anniya gooto, iibe kokka ndaabaawa ngaan semmbe mabbe e baawde mabbe. ¹⁴ Be kaaban e jawgel ngeel, ammaa jawgel ngeel jaaloto be sabo kangel woni Joomiraado joomiraaabe e Kaananke kaanankooobe. Woduube e maggel been wo noddaabe, subaabe, hoolniibe.

¹⁵ Maleyka oon wi'i kam katin:

* 17:1 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

—Diyeele de njiidaa debbo woykuuru oon ina joodii dow muβen deen, kanje ngoni siyiiji yimβe e jama'aaje e laamorde e demle. ¹⁶ Luwe sappo de njiidaa deen, kam e ndaabaawa ngaan, mbanyan debbo woykuuru oon, boldina dum faa laaβa de heddoo banndu boldu, nyaama teewu muudum, de nduppa ko heddiiduum e yiite. ¹⁷ Sabo Laamdo wattii e berde maβbe wadude anniya muudum, βe laatoo daande wootere, βe kokka ndaabaawa ngaan laamu maβbe, faa nde haalaaji Laamdo diin fuu tabiti.

¹⁸ Debbo pijoowo mo njiidaa oon, kam woni ngalluure mawnde laamiinde kaanankooβe adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo keewdo baawde ina yuura dow kammu ina jippoo. Darja makko jalbini adunaaru. ² O yeewnii faa toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!
Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!
Nde laatake joonnde ginnaaji,
suudorde ruuhuuji tuunudi fuu
e foondu tuunundu wanyaandu fuu!

³ Sabo leyde deen fuu culirii cabi-jam, caamii
saabe fijirde mayre nyaafunde.
Kaanankooβe adunaaru βeen njeenii e mayre.

Luumotooβe e adunaaru βeen fuu keβii jawdi
saabe danyal mayre keewngal faa wittii ngaal.»

⁴ Ndeen nanumi daande wonnde yuuri dow kammu, ina wi'a:

—Onon yimβe am, njaltee e mayre!
Faa taa on kawtu e mayre hak-keeji,
faa taa masiibaaji mayre kewta on!

⁵ Sabo hakkeeji mayre duudi,

di njowundurii faa di njottake kammu,
Laamdo du yeggitaay gollleeji mayre bondi diin.

⁶ Ngadee nde hono no nde wadiri on ni!

Njotodon nde kile didi e ko nde wadi on!

Ko nde siiwani on ley horde mayre duum,

ciiwanee nde kile didi!

⁷ Torron nde, kebbinon mettorgal mayre

faa haddi no nde teddiniri hoore mayre,

faa fota e no nde wuurdi mbelirka.

Sabo inde wi'a e bernde mayre:

«Inan mido joodii, wo mi kaananke debbo,
mi wanaa debbo mo gorum maayi,
abada mettorgal cuddu hew-tataa kam.»

⁸ Saabe no nde worri noon, masiibaaji mayre caaman dow mayre:

maayde e mettorgal e rafo.

Nde wuldete yiite,

sabo Laamdo Joomiraado carotodo nde wo Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

⁹ Kaanankooβe adunaaru wondube e mayre jeeenu de kawti e mayre danyal βeen nji'an cuurki ngulu mayre. Wakkati oon, βe mboyan, βe piiran berde maβbe mettorgal.

¹⁰ Be ndaroto to toowti, sabo iβe kula jukkungo mayre. Iβe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngalluure mawnde nde, ngalluure jogiinde semmbe nde! Nde jukkaama wakkati gooto tan!

¹¹ Luumotooβe e adunaaru βeen mboyan, cunanto nde, sabo fay gooto soodataa gineeji maβbe katin. ¹² Gineeji maβbe wo kanne e cardi e kaaye dime e kaaye luulu e kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule hariiri tiidude e kaddule bofeeje e ledde uurooje godde e gineeji moyyiniraadi nyiye

nyiiibi e gineeji moyyiniraadi ledde tiidude coggu e jamde bodeeje e jamde baleeje e hayre wi'eteende marba. ¹³ Gineeji ma66e katin wo funngooji belnirdi e uurnirdi e gowe e nebbam uurdam e uurdi miira e uurdi cuurtinteendi e cabijam e nebbam bi66e jaytun e conndi alkama e aawdi alkama e na'i e baali e pucci e torkooji e maccu6e e yonkiiji yim6e.

¹⁴ Luumotoo6e been mbi'i ngalluure ndeen:

—Ko njidunodaa hebude fuu woddake ma: keewal mbelirka maa e dawla maa fuu halkii, a hewtataa dum abada katin.

¹⁵ Luumotoo6e he6u6e jawdi e mayre been ndaroto to toowti, sabo ina kula jukkungo mayre. Be mboyan, 6e cunoto, ¹⁶ 6e mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde nyaayiroore kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule bodeeje, sodortoonde kanje e kaaye dime e kaaye luulu! ¹⁷ E ley wakkati gooto tan, jawdi ndiin fuu halkaa!

Dawranoo6e laanaaji ndiyam e yahoo6e ley majji e dogginoo6e been, kam e he6oo6e neema mu66en e luumagol dow maayo been, 6e fuu 6e toowtan 6e ndaroto. ¹⁸ Wakkati mo 6e nji'ata cuurki ngulu mayre, 6e mbullan, 6e mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e ngalluure mawnde nde?

¹⁹ Be ndufan leydi dow ko'e ma66e no 6e poti metteede. Be mboyan, 6e cunoo, 6e mbulla, 6e mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde ndeen, nde keewal danyal muudum hokki jogiibe laanaaji e ley maayo fuu jawdi, e ley wakkati gooto tan, nde halkii! ²⁰ Kammu, welta e halkeede mayre! Senii6e e nulaa6e e annabaa6e, onon du mbeltee!

Sabo Laamdo sarake nde ko nde wadi on duum!

²¹ Wakkati oon, maleyka jom semmbe hooyi kaayal nanndungal e niisirde mawnde, de faddiri dum semmbe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde ndeen faddirtee, nde yi'ataake abada katin! ²² Katin du, fay gooto nanataa ley mayre kolli hodoo6e gaaci naa yimoo6e naa fuufoo6e cereeli e barguui. Golloowo nyeenyudo fay gooto yi'ataake katin e ley mayre.* Duko undude nanataake katin e ley mayre. ²³ Annoora lampal yaynataa ley mayre katin. Sawtu banudo e banjaado nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo luumotoo6e mayre burnoo adunaaru fuu baawde. Woodi du, nde hiiddii leyde fuu e ndag-gadaaku mayre. ²⁴ Katin du, yiyam annabaabe e senii6e e waraa6e ley adunaaru been fuu tawaama e mayre.

19

Jimi jettooje Laamdo ley aljanna

¹ Caggal duum, nanumi sawtu jamaa keewdo dow kammu, ina yeewnoroo daade toowde, ina wi'a:

«Haleluuya!*

Kisindam e manngu e baawde ngoodanii Laamdo meeden!

² Sabo sariyaaji makko wo goongaaji, wo ponnditiidi!

O sarake debbo woykuuru andaado sanne, bonnirde adunaaru fijirde muudum oon.

O yomnake dum yiyam maccu6e makko dam rufi.»

³ Be toowni daade katin, 6e mbi'i:

«Haleluuya!

Cuurki ngulu ina yuura to ngalluure ndeen ina yeenja faa abada!»

* **18:22** Golloowo nyeenyudo wo gadoowo golle juude hono cehoowo naa tafoowo jamde.

* **19:1** Haleluuya wo haala ibraninkoore, dum woni Njetten Joomiraado.

⁴ Maw⁶e noogayo e nayo ⁶een e kulle nay buurde ⁶een, kippii e leydi kujidani Laam⁶o joodi⁶o e joodorgal laamu oon, ina mbi'a:

—Aamina. Haleluuya!

⁵ Daande yuuri to joodorgal toon, ina wi'a:

—Njettee Laam⁶o meeden, onon maccu⁶e muudum fuu, onon hu-loobe dum, teddu⁶e e lo'u⁶e!

Haala bangal Jawgel

⁶ Ndeen nanumi daande nan-ndunde e sawtu jamaa keew⁶o, hono sawtu diyeele keew⁶e ni, hono diggaali maw⁶i ni, ina wi'a:

«Haleluuya! Sabo Laam⁶o Joomi-raa⁶o meeden

Jom baaw⁶e fuu oon tabintinii laamu muudum.

⁷ Mbeltofen, ceyoden, mawninen mo,

sabo bangal Jawgel ngeel yot-take,

baneteedo oon du segilake.

⁸ O hokkaama kaddule o ⁶ornoo, leppi daatudi, jalbooji, laabudi.»

Kaddule ⁶een ngoni golleeji seniibe moyyudi diin.

⁹ Maleyka oon wi'i kam:

—Winndu: Barke woodanii nod-daa⁶e e nyaamduuji bangal Jawgel ⁶een!

O wi'i kam katin:

—Haalaaji diin ngoni haalaaji Laam⁶o goongaaji.

¹⁰ Kippiimi e leydi to koyde makko faa mi sujidana mo, ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo hono maada, aan e sakiraa⁶e maa tiigiibe seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. Sujidan Laam⁶o!

Sabo seedaaku ngu Iisaa waddi nguun, dum pay laatii annabaaku.†

Haala garol Almasiihu faa jukka kuungal ladde

¹¹ Caggal duum, nji'umi kammu ina omtii, de puccu ndaneewu bangi. Baddiido ngu oon ina wi'ee Koolniido, ina wi'ee Goon-gante.

Wo e fonnditaare o sarortoo, e fonnditaare du o honirta.

¹² Gite makko ina nga'i hono demle yiite ni. Kufuneeje laamu keew⁶e ina ngoni e hoore makko.

Innde ina winndaa e makko nde fay gooto anndaa si wanaa kanko.

¹³ Imo ⁶ornii saaya cuuwaaka e yiyyam. Innde makko wo: «Konngol Laam⁶o.»

¹⁴ Konuuji kammu ina njokki mo ina ⁶ornii kaddule daatude, daneeje, laabude, ina mbaddii pucci daneeji.

¹⁵ Kaafaahi mbelki ina wurtoo e hunnduko makko. E kanki o soppirta laamorde adunaaru, de o laamoroo de sawru njamndi.

O dampan e ⁶oosirde cabiije yaltinoore tikkere Laam⁶o jom baaw⁶e mawnde.

¹⁶ Inan innde winndaande e saaya makko e busal makko:

«Kaananke kaanankoo⁶e e Joomiraado joomiraabe».

¹⁷ Ndeen nji'umi maleyka ina darii dow naange. O yeewnii faa toowi, o wi'i pooli piirooji dow fuu:

—Ngaree, kawritee to nyaamdu weltaare mawndu ndu Laam⁶o wadi nduun,

¹⁸ faa nyaamon teewu kaanankoo⁶e e teewu hooree⁶e sordaasiibe e teewu jom'en sembe e teewu pucci e waddiibe dum'en e teewuujii yimbe fuu – rimbe e riimay⁶e, teddu⁶e e lo'u⁶e!

¹⁹ Ndeen nji'umi ndaabaawa mannga ngaan e kaanankoo⁶e adunaaru ⁶een e konunkoo⁶e mu⁶ben ina kawriti faa ka⁶a e baddiido puccu ndaneewu oon e konu muudum.

²⁰ Ndaabaawa ngaan nanngaa, kanga e annabaajo fewreejo gadannoodo kaayefiiji yeeso magga oon. E kaayefiiji diin o hiildunoo hebu⁶e maande ndaabaawa ngaan ⁶een,

† 19:10 timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, dum pay laatii annabaaku.

sujidannoo6e tooru nanndundu e magga 6een. Be dido fuu, 6e paddaa i6e mbuuri e weendu yiite hu6birteendu sitti nduun. ‡²¹ Heddi6e 6een kalkiraa kaafaahi mburtotooki e hunnduko baddido puccu ndaneewu oon. Pooli diin fuu ngari nyaami teewuui ma66e faa kaari.

20

Haala laamu duubi ujunere

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka ina yuura dow kammu ina jip-poo, ina jogorii junngo muudum cokitirgal 6unndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, kam e callalol manngol. ² O nanngi kuungal manngal ngaal, dum woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani ndiin. O ha66i dum duubi ujunere. ³ O faddi ndi e ley 6unndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, o ommbi ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila lenyi faa nde duubi ujunere diin ki66i. Caggal duum, ina tilsi ndi ha66itee wakkati seeda.

⁴ Ndeen nji'umi joodorde laamu. Joodii6e e majje 6een kokkaama baawde saraade. Nji'umi katin yonkiiji 6e ko'e mu66en tayanoo saabe ko 6e mbaajii seedaaku ngu Iisaa waddunoo, kam e konngol Laamdo ngool. Be kujidanaayno ndaabaawa ngaan e tooru nanndundu e muudum nduun, 6e ke6aay maande magga e tiide naa e juude ma66e. Been iirtii, laamodii e Almasihu duubi ujunere. ⁵ Dum woni ummital arandeyal ngaal. Maay6e heddi6e 6een iirtaaki faa nde duubi ujunere diin ki66i. ⁶ Barke e senaare ngoodanii jeyaa6e e ummital arandeyal 6een! Maayde dida6erde ndeen walaa ko waawani 6e. Be laatanto Laamdo e Almasihu almaami'en, 6e laamodoo e Almasihu duubi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷ Si duubi ujunere diin ki66ii, Seydaani ha66itete e kasu muudum, yoppee. ⁸ O wurto, o hiilowa lenyi gondi e cob6uli adunaaru nay diin, dum woni Yaajuuju e Maajuuju. ^{*} O hawrunduran yim6e lenyi diin faa naata wolde. Idi keewi sanne hono njaareendi maayo. ⁹ Di yuuri e gereegi fuu ley adunaaru, di piilii ngalluure horsunde ndeen, do senii6e 6een kodii doon. Ammaa yiite yuuri dow kammu, halki di. ¹⁰ Ibiliisa kiilannoodo 6e oon faddaa e weendu yiite e sitti nduun, do ndaabaawa ngaan e annabaajo peneejo oon ngoni doon. Be njukketee doon jemma e nyalooma faa abada.

Haala nyannde darngal

¹¹ Caggal duum, nji'umi joodorgal laamu manngal danewal e joodiido dow maggal. Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso makko, di nji'ataake katin. ¹² Nji'umi maay6e, teddu6e e lo'u6e, ina ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonde du ina feertee, kayre woni dewtere nguurndam. Maay6e 6een cariraa golleeji mu66en binndaadi e dewte deen, mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Maayo ngoon hokkiti maay6e muudum, maayde e laakara kokkiti maay6e mu66en, mono e mu66en fuu saroraa haddi golle muudum. ¹⁴ Maayde e laakara fuu paddaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde dida6erde ndeen. ¹⁵ Neddo fuu mo innde muudum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faddaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heydintinirtee

‡ **19:20** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a. * **20:8** Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

¹ Caggal duum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeeri ndiin fuu ndillii, maayo du walaa.

² Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen – dɔm woni Urusaliima keso oon – ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no banjeteedo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni. ³ Nanumi daande toownde yuurunde to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Inan, joonnde Laamdo na woni hakkunde yimbe: o joodoto hakkundee ma66e, 6e laato lenyol makko. Laamdo e hoore muudum wondan e ma66e, laato Laamdo ma66e. ⁴ O mooytan gondi gite ma66e fuu. Maayde e mettorgal e bullaali e naawalla keddataako, sabo kulle kiidde deen fuu paltake.

⁵ Joodiido e joodorgal ngaal oon wi'i:

—Inan, mido heydintina huunde fuu!

O wi'i kam:

—Winndu haalaaji diin. Wo di koolniidi, wo di goongaaji.

⁶ O wi'i kam katin,

—Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo. Miin woni fuddoode, miin woni timmoode. Neddo fuu domdudo, mi hokkan dum ndiyam nguurndam yuurudam e ildude ndeen bolum tawa yobaay faa'e. ⁷ Neddo fuu jaaliido heban dum fuu, mi laatoto Laamdo muudum, kam du laato biyam. ⁸ Ammaa waatu6e berde e 6e ngalaa goondinal e golloo6e ko nyiddini e waroo6e yimbe e fijo6e e dabarankoo6e e rewo6e tooruji e feno6e been fuu, weendu yiite e sitti hu66ooru nduun woni ngedu mu66en. Dum woni maayde dida6erde ndeen.

Haala Urusaliima keso

⁹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo tiigiibe kaake

jeddi keewde masiibaaji jeddi cakitotoodi diin wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle banjaado, jom suudu Jawgel ngeel.

¹⁰ Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo.

¹¹ Inde wondi e darja Laamdo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laa6unde hono daandorgal ni.

¹² Kokuwol tekkungol toowngol ina fillii nde. Ingol woodi dammbude sappo e didi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi 6i66e Israa'iila sappo e didi diin, inde mu66en ina mbinndaa e dammbude deen: ¹³ dammbude lettugaaje deen wo tati, gorgaaje deen wo tati, sobbiireeje deen wo tati, hordooreeje deen du wo tati. ¹⁴ Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye joyyinirde sappo e didi. Dow majje inde nulaa6e Jawgel sappo e dido been mbinndaa.

¹⁵ Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kanje fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbude mayre e kokuwol mayre. ¹⁶ Tatteeji mayre nay diin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeefi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e didi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeefi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu. ¹⁷ O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capande nay e nay (144), piye de yimbe piyata deen maleyka oon fiyirta. ¹⁸ Kokuwol ngool nyibiraama hayre yaspa. Ngalluure ndeen du nyibiraama kanje dimo, ga'udo hono no daandorgal laa6ungal ni. ¹⁹ Rotere kokuwol

* 21:16 Dum fuu na hawra e kilooji 2 200.

ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeere ndeen yaspa, didaɓerde ndeen safiir, tataɓerde ndeen agate, nayaɓerde ndeen emerooda, ²⁰ joyaɓerde ndeen onikis, jeegaɓerde ndeen sarduwaan, jeddaɓerde ndeen kirisoliita, jeetataɓerde ndeen beril, jeenaɓerde ndeen topaas, sappoɓerde ndeen kirisoparaas, sappo e go'aɓerde ndeen yasente, sappo e didaɓerde ndeen ameeṭis. ²¹ Dammbude sappo e didi deen wo kaaye luulu daneeje sappo e didi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kanje dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

²² Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre. ²³ Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yannana dum, sabo darja Laamdo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre. ²⁴ Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankooɓe adunaaru been ngaddanan nde darja muɓɓen. ²⁵ Dammbude mayre deen omm-bataako nyalooma. De omm-bataako fey, sabo jemma walaa e mayre. ²⁶ Darja e teddeengal lenyi adunaaru waddete ley mayre. ²⁷ Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa gollooɓe ko nyiddini, naa fenooɓe. Ammaa naatoɓe e mayre been ngoni be inde muɓɓen mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

¹ Caggal duum, maleyka oon holli kam maayo ngo ndiyam muudum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Idam yuura to joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel toon. ² Idam ila hakkunde laawol dewoowol ley ngalluure ndeen. Gerejeji

maayo ngoon didi fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e muudum, ndimoohi kile sappo e didi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare dannoore lenyi adunaaru. ³ Ko Laamdo hudi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre. Maccube Laamdo ndewan dum. ⁴ Be nji'an yeeso muudum. Innde muudum du wonan e tiide maɓɓe. ⁵ Jemma walaa katin. Be ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamdo Joomiraado yayniranan ɓe annoora muudum. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶ Maleyka oon wi'i kam:

—Haalaaji diin wo koolniidi, wo goongaaji. Laamdo Joomiraado, gattudo konngol muudum ley annabaabe oon, nuli maleyka muudum faa holla maccube muudum ko ɓadii warude.

⁷ Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko ɓooyataa!

Barke woodanii neddo fuu kaybudo ko dewtere annabaaku nde wi'i.

⁸ Wo miin, Yuhanna, woni nanudo, ji'udo kulle deen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi duum, kippiimi e leydi to koyde maleyka kollannoodo kam oon faa mi sujidana dum. ⁹ Ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo Laamdo hono maada, aan e sakiraaɓe maa annabaabe been, kam'en e haybooɓe haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamdo!

¹⁰ O wi'i kam katin:

—Taa suudu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin, sabo wakkati mo dum laatotoo oon ɓadake. ¹¹ Gadoowo ko boni heddo e bonanda muudum, tuundo golle heddo e gollleeji muudum tuundi diin, moyyo heddo e

mooyuki muudum, ceniido heddo
e senaare muudum!

¹² Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko
6ooyataa. Mido wadda mbarjaari
faa mi barjoo mono fuu haddi golle
muudum. ¹³ Miin woni arandeejo
e cakitotoodo, miin woni fuddoode
e timmoode.

¹⁴ Barke woodanii lonnoobe
saayaaji mu6ben faa mbaawa
nyaamude 6i66e lekki nguurndam
kiin, 6e ndewa dammbude, 6e
naata ngalluure ndeen. ¹⁵ Ammaa
wonbe caggal mayre 6een wo
dawaadi e dabarankoo6e e fijoobe
e waroo6e yim6e e rewoobe
tooruuji e yidube fewre e wadoobe
hiila.

¹⁶ Miin Iisaa, mi nului maleyka
am faa seedoo kulle de e ley
kawrite goondinbe deen. Miin
woni dadol Daawda, wo mi yuwdi
Daawda du. Miin woni hoodere
fajiri jalboore ndeen!

¹⁷ Ruuhu e 6aneteedo oon ina
mbi'a:

—War!

Neddo fuu nando dum wi'a:
«War!»

Neddo fuu domdufo wara, jidudo
yarude ndiyam kokkooram ngu-
urndam fuu jaba yara dam 6olum
tawa yobaay faa'e.

Timmoode

¹⁸ Miin Yuhanna, mido sap-
pana neddo fuu nando haalaaji
annabaaku gondi e dewtere nde
diin: si neddo beydii e majji
huunde, Laamdo beydanan dum
masiibaaji cifaadi e ley dewtere
nde. ¹⁹ Si neddo ittii goddum e
haalaaji dewtere annabaaku nde,
Laamdo ittan ngedu muudum e
lekki nguurndam cifaaki e mayre
kiin, kam e ngalluure seniinde
sifaande e mayre ndeen.

²⁰ Ceedantoodo kulle deen oon
wi'i:

—Tannyoral, mi waran ko
6ooyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraado!

²¹ Hinney Joomiraado meeden
Iisaa wonda e moodon on fuu.